

PDF4Kurd

پەرن ژئەدەبی دینی ئىزدىيان

دەنگە سیپەز یاچاپ و دەنگانى

دار سپیرۆز للطباعة والنشر
SPIREZ PRESS & PUBLISHER

خودانى ئەمتبازار : حافظ قاضى

سەرنقىسىھەر : مۇئيد طبب

- ژمارا كتىبى : (٤٨)
- پەرن ژ ئەدەبىي دىينى ئىزدىيان - بەرگى ئىكى.
- كۆم كرن و فەكۆلىن: د. خەلەل جندى رەشۇچاپا ئىكى.
- دەرھىنانا ھونھرى: نازدار جزىرى
- كەفالى بەرگى: كەمال ھەراقى
- بجە ئىنانا بەرگى: بەيار حمیل
- سەرپەرشتكارى چاپى: زاگرۇس مەممۇد
- ژمارا سپاردىنى: (١٧٦) سالا ٢٠٠٤
- چاپخانە: وزارەتا پەروەردى - ھەولىر
- تىراز: (٥٠٠) دانە

(مافيىن چاپكرنى د پاراستىنە)

كوردستان عيراقى - دھۆك

ئافاهىن سەندىكا كريكارىن كوردستانى - فاتى سېيەم

تەلەفون : ٧٢٢٢١٢٥ - ٧٢٢٥٣٧٦
www.spirez.net

پەرن ڙ ٿەدھبى دینى ئىزدىان

بەرگى ئېكى

کۈم كىن و ۋەكۈلىن
د. خەلیل جندى رەشۇ

پیشکیشە بېر...

- حەیاق، ھاوسلەرا ژینا من
ژ بۇنا سۆز و وەفادارىي
ژ بۇنا جۇرا ۱۲ سالىت دوور بۇنى
ژ بۇنا جۇرا زىندانما موسىل و ترسا زەبىنیا
- بۇ پچوکىت من : سەبوان، رىۋاز و ئۆردىخان
يىت ل زىندانما موسىل تۆبەدارىت تارى و ھۆقەتىي ناس گرىن!
- بۇ "ھەغان" ئا كچا منا بى گوناھ و من نه دىقى، ئەوا د زىندانى دا،
ناف لەپىت زەبىنیا دا مرى، ھىشتىدا دوو مەھ ژ تەمەن خۆ نە
قەتىندىن.
- بۇ بوكا منا خۆشىتلى تازى.
- بۇ ۋان ھەمۇوا، يىت ھىفى و حىزى كىن د دلى من دا چاندىن،
ئەفىن و بەرھەمى خۆ پىشکىش د كم.

ناٺه روکا کشیجی

۱	پیشکەش بۇ.....
۷	دەرگەھ / پېشگوتن.....
۲۹	سپاسى.....
۳۳	کورتکرنا ناٺا.....
۳۷	بىلۇغراپيا تىكستىت دىنى .....
۵۱	لىستەيىا ھەر ھەفت سەما و تىكستىت پىزا تىن گۆتن .....
۵۳	پشگا يە كى .....
۵۵	چاپتەرى يە كى .....
۵۵	۱-۱ دەرگەھەك بۇ ناسىرنا دىنى ئىزدىيان .....
۷۲	۲-۱ دەرەھقا پارۋە كرنا ئەدەپ دىنى ئىزدىيان .....
۹۹	۳-۱ دەرەھقا ناٺ تاوسى مەلهك .....
۱۰۸	۴-۱ پرسىيارىت ھندا، يان چۈلۈنىا تىكەھشتىن ئەدەپ دىنى ئىزدىيان .....
۱۳۷	پشگا دووئى .....
۱۳۹	چاپتەرى دووئى .....
۱۳۹	۲. فەلسەفا ئىزدىيا دەرەھقا ئافەرينا دىن و خولىاققى .....
۱۳۹	۱-۲ ق. سەرەھەرگى .....
۱۵۱	۲-۲ ق. زەبۇنى مەكسور /شاخى ۱ .....
۱۶۱	۳-۲ ق. زەبۇنى مەكسور /شاخى ۲ .....
۱۷۱	۴-۲ ق. ئىمانى / ۱ .....
۱۷۹	۵-۲ ق. ناسىردىن / ۲ .....
۱۸۰	۶-۲ ق. شىخو بە كر (ئەبو بە كر) /شاخى ۱ .....
۱۹۱	۷-۲ ق. شىخو بە كر (ئەبو بە كر) /شاخى ۲ .....
۱۹۷	۸-۲ ق. قەرە فەرقان .....
۲۰۷	۹-۲ ق. عەرد و عەzman .....

۲۱۳	.....	۱۰-۲
۲۲۲	.....	۱۱-۲
۲۲۸	.....	۱۲-۲
۲۳۴	.....	۱۳-۲
۲۲۸	.....	۱۴-۲
۲۴۳	.....	۱۵-۲
۲۴۷	.....	۱۶-۲
۲۵۲	.....	۱۷-۲
۲۵۹	.....	۱۸-۲
۲۶۳	.....	۱۹-۲
 ۲۷۳	.....	 چاپتەرى سى يى
۲۷۳	.....	۳- براھيم خەلیل و پىغەمبەرىت جاران
۲۷۳	.....	۱-۳ چىزۇ كا براھيم خەلیل و نەمرود
۳۰۲	.....	۲-۳ ق. براھيم خەلیل
۳۱۲	.....	۳-۳ ق. ساپىل پىغەمبەر
۳۱۸	.....	۴-۳ ق. براھيم خەلیل / شاخى ۳
۳۲۲	.....	۵-۳ ق. نوح پىغەمبەر
۳۲۶	.....	۶-۳ ق. مەلك سالىم
۳۲۹	.....	۷-۳ ق. موسا پىغەمبەر و خدرى زىندا
 ۳۳۳	.....	 چاپتەرى چارى
۳۳۳	.....	۴. هنەك قەولىت ب ئىزىقە هاتىن گۈتن
۳۳۳	.....	۱-۴ ق. مەزن
۳۵۰	.....	۲-۴ ق. ئاشى مەحباقى
۳۵۰	.....	۳-۴ ق. ماكتى
۳۶۰	.....	۴-۴ ق. دەرۋىش حەبىب
۳۶۴	.....	۵-۴ ق. خودانى مائى
۳۶۸	.....	۶-۴ ق. دەعەمەركى دا مامە

۳۷۵	..... ۷-۴ ق. شورو را
۳۸۱	..... ۸-۴ ق. قازی عده سکه ر
۳۸۵	..... ۹-۴ ق. عره ب به گی
۳۹۱	چاپته رئی پیش جنی .....
۳۹۱	۵- په سن و که رامه تیت شیخ ئادی .....
۳۹۱	۵- ق. شیخ ئادی و میزا .....
۴۰۲	۶- ق. خوش مالیت بابا .....
۴۰۷	۷-۵ ق. شیخ ئادی / شاخنی ۲ .....
۴۱۰	۸-۵ ق. دست ریمه / شاخنی ۳ .....
۴۱۴	۹-۵ ق. ب شیخ ئادی خلاسم / شاخنی ۴ .....
۴۱۸	۱۰-۵ ق. قندیلا / شاخنی ۲ .....
۴۲۱	۱۱-۵ ق. بابه کری ئۆمەرا .....
۴۲۵	۱۲-۵ ق. کەنیا مارا "شیخادی شیخی شارا" .....
۴۳۲	۱۳-۵ ق. رابعه ئەل عەدەد ویه .....
۴۳۸	۱۴-۵ ق. خان قرباد .....
۲۴۳	۱۵-۵ چىرۇك و قەمولى مىسکىن تاژ دىن .....
۴۵۷	چاپته رئی شەشى .....
۴۵۷	۱-۶ چەند قەولىت ب شیخ حەسەن و شەرفەدین قەھاتىن گۇتن .....
۴۵۷	۲-۶ ق. سلاف و سەد سلاف .....
۴۶۳	۳-۶ ق. شیخى حەسەن سلتانە .....
۴۶۸	۴-۶ ق. مال و میزا .....
۴۷۱	۵-۶ ق. فروارا مەلك شیخ سن .....
۴۷۳	۶-۶ ق. شەرفەدین / شاخنی ۱ .....
۴۷۹	۷-۶ ق. شەرفەدین / شاخنی ۲ .....
۴۸۵	۸-۶ ق. تەرجال .....
۴۸۹	قس. كەس نە تى .....

٤٩٥	..... چاپته‌رئی هه‌فقن
	۷- قهولیت ب ئىزدینه میر و شیخ شەمس و شیخ فەخری ئادیافە
٤٩٥	..... هاتین گوتون
٤٩٥	..... ۱- ق. ئىزدینه میر
٥٠٠	..... ۲- ق. شیخ سەمس "مەستم ژ قەدەھى" شاخى ۱
٥٠٩	..... ۳- ق. شیخ فەخری زەرگۇن
٥١٢	..... ۴- ق. شیخ و ئاقوپى موسا
٥٢٨	..... ۵- ق. ئەز رۆزەكى ل سەفەر بۇوم
٥٣٥	..... چاپته‌رئی هه‌شتنى
٥٣٥	..... ۸- دەرەھقا ھەنەك خاس و باچاڭ و دەرۈيىشا
٥٣٥	..... ۹- ق. تۆمەر خالا
٥٤١	..... ۱۰- ق. مەلا ئەبۇ بەکرى جىزىرى
٥٤٦	..... ۱۱- ق. سەتىيا ئىس
٥٥٢	..... ۱۲- ق. ھەممەد بۇز
٥٥٤	..... ۱۳- ق. مەحمدەد كوردى
٥٥٧	..... ۱۴- ق. ھەول و چىرۇڭ كا قەدە بلىبان
٥٦٣	..... ۱۵- ق. دەنون مىسى

دەرگەھ

ھەكە هەتا دەمەكى ئىزىل بۇ خەلکى بىان، ژ رۆژھلات و رۆژاۋا، نەيە خۆپا بۇو ئىزدىا تىكىستىت كەۋىت دىنى ئەزبەر ھەنە، بەلنى ئىرۇ رۆز ئەو راستىيە دەركەت كىز جقاتا ئىزدىا گەنجىنە كە دەولەمەند ژ تىكىستىت كەۋىت ئەزبەر ژ قەول و بەيت و قەسىدە و دوعا و چىرۇك و چىقانۇ كا ھەنە. لەگور قى راستىيە گەرە كە چەندىن پرسىارىت لىسەر ئىزدىا ھاتىن كىرن و پەرسقا وان ب شاشى و نەزانى ھاتىن دان، جارەك دن گفتۇر گۇتن لىسەر بى كىرن.

ھەزى گۇتنىيە، پرۇزەي بەرھەف كرنا قى كىتىيە دەمەكى درېزە دەرىئى من دا، بەلنى ب پراكتىك ئەف هيقييە بىحى ھات دەمى پرۇفىسۇر كرايدەنبرۇڭ فىليپ و من پرۇزەي فەكۈلىيە لىسەر ئەدەپ دەشكىي ئىزدىا ل مەھا ئادارى، سالا ۱۹۹۹ ئى ل زانكىريا گۇتنىڭ/ بهشى ئيرانناسى، بۇ دەمى سى سالا دەست پى كرى و ژ ئالىي دەستەيا ئەلمانى بۇ قەكۈلىنا ھاتىيە قەبول كىن و ھارىكىارى دان. بهشەكى ھەرە زاف ژ وى ئەدەپ دەشكى؛ چى ئەوى ھەتا نەزى دەستىگى زانا و قەولزاتىت ئىزدىا دا ما بۇو، يان ئەوى دەشكە گۇفار و كىتىب و رۆژناما دا ھات بۇو وەشاندىن، من دا سەر ھەف و ل سەيىستەرەكى خوندىنى، بۇ ھەنەك مامۇستا و خوندكارا ل بهشى ئيران و جىيەت دن پېشىكىش كىن. پاشى كارەكى پې خوش و مجد، دەدەمى دىيار كرى دا، من و پرۇفىسۇر ئاقبىرى، كىتىيە كە زانسى ب زمان ئىنگلىزى ل ژىر ناڭ:) SACRED POEMES AND RELIGIOUS NARRATIVES FROM THE YEZIDI TRADITION ("شعرى پىرۇزو چىرۇكىت دىنى ژ كولتۇرى ئىزدىان" ھات ئامادە كىن؛ تىدا پرۇفىسۇر كرايدەنبرۇڭ ب فەر زان ۋان تىكىستا وەرگىزتە سەر زمان ئىنگلىزى و ھەنەك ژ كىتىبا خۆ يَا بەرى لىسەر ئىزدىا بناڭ:) YEZIDISM- ITS BACKGROUND (BSERVANCES AND TEXTUAL TRADITION)¹ ئانىن دەر و ھاقيقىن سەر كىتىبا مە يَا بەھقرا. ئەو تىكىستىت ھاتىن وەرگىزان ئەف بۇون: (قەمۇلى زەبۇونى مەكسۇر- ق. ئافەرینا دنیاىي- ق. بىن و ئەلىف- ق. ھەزارو يەك ناڭ- ق. ئىمامى- ق. قەندىيلا - ق. قەرە فەرقان-

¹ پرۇفىسۇر د. فىليپ گ. كرايدەنبرۇڭ، كىتىبا ناڭبىرى، لەپەستۇن، نیو یۆرك ۱۹۹۵.

دوعا باوهريي- دوعا زيارةت بونو- دوعا تفاق) و ل ژير باهق: پيدا بون، ديروكا
دهستيگا دن، هاتن خوار.

هر هوسا (چيروكا سلطان زهنگ و شيخادى- ق. سورا ئيزى- ق. پير داود- ق.
مهز- ق. مهلا ئابو بهكر- ق. شيخادى و مير) ديسان هاتن ورگيزان و ل ژئ نافى:
ديروكا سرهاتاي ژ بو باوهري و جثاكى، هاتن دانين. ل ژير نافى: چيروك درهقا هنهك
وينهيت (كهسيت) پيزور، ئەف تيكسته هاتن ورگيزان: (ق. ئيزدينمير- چيروكا پير
مهندى گور- ق. رابعه عهدويه- ق. شيخ شەمس- بهيتا سېي- ل گەل شەش قەسيدا ژ بهيتا
شيخ و پيرا).

هنهك بابهت و چيروكىت تيزيك هەف، مينا: (چيروكا براھيم خەليل- چيروكا سليمان
پىغمەبر "بهيتا بىلا") دېقا كولتوري دېتى ئيزديار يى ئىسلام و جوھو و فەلا دا، هات
دهست نيشان كرن. ل بن نافى: ژيانا دېنى و سېبول، ئەف تيكست هاتن هلزارتن و
ورگيزان:

(مسحابهتا دەرويىشى باجارى بەسىرىي- دوعا مرازى - درۆزه. هر هوسا ل بن نافى:
تيكستيئ ئەخلاقى (روحى) و كريارىت رهوا، ئەف تيكست هاتن دەست نيشان كرن و
ورگيزان: (مسحابهت- ق. مريدىن- ق. شەقه سەرى- بهيتا نەسيحەتا). ژ بۇنا مون، گور و
دلىتشىي، ئەف تيكسته هاتن هلزارتن: (چيروكا مير مەمى- بهيتا مير مەمى- قو. سەرەمەرگى-
ق. جومۇمى سلطان- ق. شىشىمىس- ق. شىخى حەسەن سلطانه- ق. موسا). ژ بو رۆزا
قيامەت و تاليا دن، ئەف دوو قەول هاتن ورگيزا: (ق. تەرجال و ق. شەرفەدین).
ژ بلى فان تيكستيئ دېنى يېت ناف وان هاتين، هنهك تيكستيئ دن يېت دېنى و تەرز
دېنى دكارى مە دا هاتن ورگيزان: (ق. ئابو بهكر ئۆممەرا- ق. ئاشى مەبەتى- ق. عەرد و
عەزمان- ق. كەنيا مارا= شيخادى شيخى شارا- خزىمۇك- پايززك- رۆبارىن).

دكتىيما مە يا هەۋپىشك دا، مە گفت و گۇتن لىسر گەلهك خالان دىك، ژ بلى هندى ژى
بىۋىسىر كرايەنبرۈك وەك رۆژھلاتناسەكى بلىمەت، گەلهك نفيسين و فەكولينا خۇ بو
ئاقلى مەرۇق ئەورپى دا نفيساندن، هر هوسا ئەوى وەك زانايەكى ئەورپى، دزانە خەلکى
ئەورپا چاوا بىر دىك و دخوازن چى دەرەقا ديانەتىت رۆژھلاتنى بىزان. بهلى ئەف كىتىيا من
ب زمان كوردى ئاماذه كرى و فەكولينىت لىسر وان تيكستا چى بۇوين، ئەو نىزىتىت منن

و ئەز بەرانبەر ھەر تىشە كى بەرپرسىارم، بىتەن دەقى وان تىكىستىت دينى و تەرز دينى، يېت مە دەست نىشان كرین، وە كەھەقىن و بۇ زمان ئىنگلىزى وى د ھاتىنە وەرگۈزان، لى ب دەھىت تىكىست و چىرۇك و چىقانۇك و باباتا دكىيىا مە دا د زىدە و جودانە.

ھەلەت كارى من كرى بۇ نېسىنىن تىكىستىت دينى ئىزدىيا، نە يىشىنە، بەلكى بەرى نەن چەند پىكىز ھاتىنە كرنە و هەموو جىنى شانازىيەنە. پىكىزلا ھەرە پېشىن ئەوا ل سالا ۱۹۳۳ ئى خودى ئى رازى (جەلادەت بەدرخان) دەست پىكىرى ژ بۇ كۆمكىن و بەلافكىندا چار دوغايت ئىزدىيا.^۱ ھەر چەندە د. ئۆرددخانى جەليل و د. جەلili جەلil، كىتىبا خۆ ياب ناش (زارگوتىا كوردا)، بەرگى ۲&۱ ئى ژ بۇ فولكولورى كوردا تەرخان كىر بۇو، لى بەن دنافا ھەردوو بەرگا دا ئەوان (۳۸) سى و ھەشت قەول و بەيت و دوغاو درۇزە- ھەنەك ئى دوبارە كرى- وەشاندەنە^۲. ئەم دكارن ئەۋى ب پىكىزلا دووئى ل قەلم بدن.

كاودانانىنى و ھەرە گىرنگ كىز كىتىبەك تايىھەت بۇ ئەدەبى دينى ئىزدىيا بىن تەرخان كرن و وەشاندەن ل سالا ۱۹۷۹ ئى بۇو، ب دەركەتتا كىتىبا ئىزدىياق؛ لېر رۇشنايا ھنەك تىكىستىت ئايىن ئىزدىيان^۳ تى دا (۲۲) بىست و دوو تىكىست ھاتىنە بەلاف كىن و سەر گەلەك باوهرى و باچا كىت ئىزدىيا و فيلسوفيا وان ھات نېسىن. ژ بلى ۋان ھەر سى پىكولىت مە بىریز كرین، ھەنەك نېسىنارىت دن ئى پىشى وان ھاتىنە وەشاندەن و دگۇفار و رۇژنامادا ھاتىنە بەلاف كىن^۴.

¹ نېھىيەن ئىزدىيان، كىتىبخانا ھاوارى، ھۆمارە ۵، چاپخانا الترقى، دەمشق ۱۹۳۳.

² د. ئۆرددخانى جەليل و د. جەلili جەلil؛ زارگوتىا كوردا، بەرگى ۱-۲، چاپخانا سۇقىتىاكان گروگ - ئىزىغان ۱۹۷۸، پ. ۳۰۲-۴۶۱، پ. ۱، بەرگى ۱، پ. ۵۱-۵۱۵ بەرگى ۲.

³ خەدرى سليمان و خالىلىي جىندى، ئىزدىياق؛ لېر رۇشنايا ھنەك تىكىستىت ئايىن ئىزدىيان، چاپخانا كۆرى زانىيارى كورد، بەغدا ۱۹۷۹.

⁴ بىزىزە: خەدر سليمان؛ گوندىانى، ئالىيە كى ئەنڑۇپلۇچى، چاپخانا الحوادث، بەغدا ۱۹۸۵، تىدا (۵) پېنج قەول ھاتىنە وەشاندەنە. د. جەلil جىندى، نخو معرفة حقيقة الديانة الأيزيدية، چاپخانا رابون - سويد ۱۹۹۸؛ تىدا (۲۲) بىست و دوو تىكىست ھات بۇون نېسىنەن. ھەر ھۇسا حەليل جىندى،؛ بەرگى ۱ و ۲ ئى ھنەك دوغاو درۇزىت ئىزدىيان، ئەلمانىا / ئەلمانىا ۱۹۹۷، د وان ھەردوو بەلافكىدا (۲۸) تىكىست ھات بىعون بەلاف كىن. ژ بلى گۇفارىت بنگەھ و مالىت ئىزدىيان: لالش- دەنگى ئىزدىيان- رۇز- چرا. ھەزى گۇتىيە دەقان گۇفار او رۇژنامىت دينىت كوردى دا، گەلەك نېسىنكارىت ئىزدىيان تىكىست دينى بەلاف كىن، ژ وانا كارى (بەدل فقير حەجى) پەز تى بەرچاڭ.

دېزافا خۇدا بۇ نېيسىنا پەرنا ژ دىرۇڭ كا ئەدەپ دېن ئىزدىان، من نەخواستىيە پەنجەرىت ئاقلى بىگرم و پەرددەكى داتىم بەر چاھىت خەلکى، بەلكى وان پەنجەرا لىسەر بىركرن و شرۇفە كرن و داھىنان قەكەم.

راستە كىيىما من ئاماھە كرى، كىيىبە كە لىسەر تىكىست و زانىارىت دىنە، لى بەلى من نە خواستىيە لنگى من دچەرخى ۲۱ ئى دا بە و بىتەن سەرئى من دچەرخى ۱۲ ئى، يان گەلەك بەرى هنگى دابە، بەلكى من ھەول دايە دەستى خۇ داتىم سەر "كلىليت زانسى" ئانكۇ چاوا بىكارم سەرە كانىيەت فەكىرى و پېشىكەتنا وى و رى و شاخىت ژى دچن، دەستىشان بىكم، يان ھىچ نەبە، پى بىحسىن؛ چونكە ئەف كىيىما من يال بەر دەست بىناق "پەرن ژ ئەدەپ دېن ئىزدىانە" ل سەر من گرمان تى مەرۇقى ئىزدى دچەرخى ۲۱ ئى دا بىرېقە ھەرە و سەرئى وى (وى) بۇ پېشقە بە!

ئەز قىچەندى دېيىم، چونكە كۆكاكا دىن لىسەر وۇزان و سۆزى ھاتىيە ئاڭا كىرنەو دىن ئىمامانە كە، تىنېت گەرم بىت ھېشى و خواستە كا دەدە مەرۇقان؛ ژ بەر قى يەكىن ھۆسا ژ دىن تى خواستن ئەو دەزى دۆگەماتىزم و نىزىنا حشىك و ئىقسىز كرنا ئاقل بە! ئانكۇ تى خواستن دىن فەكەر كە ژىندار بە. نە دروستە دىن ب حشىكى پى مەيدانى و بىه ئامورەت دەدەستى چىنا ژۇرددەست بۇ مۇرتىنا خونا مەرۇقان و بىتەن دىن خەلکى ب روژىت بەرېقە گۈيىدەو گىيان پېشىكەتن و نۇزەن بۇون و سەرخۇ بۇون ل جەم بکۈزە!. يان سەرئى رەش و روتيت ملەت پى مەست بىن و سەرەحشىكىا دىنى دىگىان وان دا دەزى خەلکى خۇ و دىانەتىت دن ب چىن.

ئەفە گۈنەھە، چى نابە ئەف تىشى بىكى، نە ھەق تەيە قى پېسيارى بىكى، چى نابە خەلەك تىشى مە بىزانە،..ھەتىد، ئەف ھەموو "نا" چەكىن بەدەستى چىن و دەستەك و دەزگەھىت دېنى خودان دەستەھەلات، ھاوارا خۇ دېنە بەر ھەتا جىي خۇ ب ھېز بىكەن و بىنگەھىت دەستەھەلاتا خۇ ب پارىزىن. ھەر ھۆسا د رووئى فەكىرىت نۇو و پېلىت رېفۇرمى دا بىسەكتىن. نەھەر نېيسىكار و لېكۈلۋانەك دەمى قى ل سەر فان "نا" ئا گفت و گۆتنى بىكە، دەزى دىن دىسەكتىن، بەلكى ئەو دخوازان، ئەو كەس و دەستگەھىت بىناق دىن ب ئاقلى خەلکى بەلنىڭاز دەلەيزىن، ژ وان چە كا پى بەر بىكەن. نېيسىكار و لېكۈلۋان دروست، دېن شەرم نەكە و نەبى دوو روو بن. شەرمى و دوو رووئى شاخىت ترسىنە.

ئەرى تىكىستا دىنى، تىشته كى پىرۆزه چى نا بە گۇتن لىسەر بى كرن، يان چى دىھ گۇتن و شرۆفە كرن ل سەر چى بن؟

هە كە مە گۇت نە، چى نا بە كەس تىزىكى وان تىكىستا بە و گفت و گۇتن لىسەر بى كرن، وى چاخى ئەو دىنە وى بىھ تىشته كى سې بۇوي و پىش ناكەۋە، ددىن خەلکى خۇ دا وى صار بە و چەند بى ملەت وى ژى دوور بىكەۋە.

گۇمان رىيکا فە كۈلىنا زانسىيە. نفىسكار و لىكۆلغان ژى پىدەفييە بۇ لىكىدانا باھتا و ديار كرنا راستىيا بىھرگ بىن."ئىمان (ب مانا دىنى) و فە كۈلىن دوو تاشتىت ژەھەف جودانە، هەفرىكى يەكىن. مەرۆق خودان ئىمان نىكارە بىھ لىكۆلغان و هەر كەسە كى بخوازە ئىمان و ۋە كۈلىنى تىكەل ھەف بىكە، بىگۇمان ئەو دى ھەردۇو مەشا هندا كە"

قىچار دەمى ئەز تىم لىسەر باھتىت دىنى دنىسىم، ئەز وەك لىكۆلەرقان و نفىسكارە كى دنىسىم، نە وەك "شىرەتكارى سولتان"ھەر بگۇتن خەلکى پالقەدەم، بىزىم وان: ھەرن پىش!.. نا خوازم ژى وەك "شىرەتكارە كى دىندار" بىھن ل پشت خۆفە بىزىم و لىسەر رەسەن و كەفپىا دىن مۇزول بىم و چاقىت خۇ بەرانبەر چەھەسەن دەرەۋىت بناق دىن تىن كرن بىقىبىم!!.

دىن وەك ھەر دىاردە كە جىفاكى، وەك ھەر گىاندارە كى لگۇرى جى و دەم گوھۇرىن ب سەردا تىن. دىن دىاردە كە كولتۇر و رۇشەنبىرىيە. ژ ئالىي باوهەنەيە، دىنە كى پاقزى سەدا سەد تونە، ھە كە كولتۇر و فەلسەفا دىنېتىت پىش و پاش وى كار تى نەكربە، ھەلبەت ئەدۇي ژى كار كرييە سەر دىانەتىت دۆر و بەرى خۆيە. ياخىنگ ئەدۇ دەقە كۈلىنىت ھۆسا دا، ھىلا بەرددە وامبۇونا رۇشەنبىرى و فەلسەف تىقا كولتۇر و رۇشەنبىرىا ملەتان و شارەستانىيەت رەنگاۋ رەنگ بى خۆيا كرن. رۇلى نفىسكار و لىكۆلغان ئەو بە، بىنە پەركىيەن بىقىردا دەمى بەرى و رۇزى ئىرۇ و نەقشەيە كى رەنگىن ژ بۇ پىشەرۇزى ب نەقشىن نەقشەيەك بە لىسەر رىيکا رىفۇرم و نۇزەن كرن و مەرۇقايدەتىي. ھەر ب ھەلکەفتا نفىسىنە كېتىجى، ئەز نا خوازم ئىزدى وەك شىلخا مىشا ھنگىن، يان مالا گىز گىزاتكى ب مىن و ب ھەزارىت سالا نە ئىن گوھۇرىن!.

¹ بىزىھ: د. عەلەپاڭلۇر، ۋەزىئەتلىك ئەمەنلىك، چاپا نۇو، دەھۆك، ٢٠٠٠،

دېن ۋە كۈلىنا خۇدا، من ھەول دايىھ چاھەكى دوور ژ پىرۆزىا ب دەرەو ل گەلەك تىكىست و كىيارىت دىنى مەيىزە كم و ب ۋەخوندىنەك نو بىن خوندىن و فىيم كرن، كۆئىو "پىرۆزى و رىزگەرتىنا" دەستەلەتدارىت ئىزىدىا ژ مە را دانىن بىدىن ئالىيەكى. ئەز باوهەرم خونندەغان ل گەلەك جىا ب ۋەكى دەسى؛ مەبەستا مە ژى ئەوه مېشى و ھۆشى ئىزىدىان-ھىچ نەبە- ژ ھەنەك قەيد مەرىيەتتىت پى ھاتىن گەرىدەن، بىن رىزگار كرن. ھەر ھۆسا فىكرا ئىزىدىان ژ ھەنەك وان چىرۇكىت لۇقىنا وان ئىفلەج (شل) دكە، رىزگار بىكىن. ئەرى گەلۇ؛ ئەم دكارىن دەربازى وان "تەخوبىت گۇنەھ" بىن، ئەۋىت دەستەلەتدار و يېت ب دەرەو ب ناقى دىن د ناخقىن، ژ مە را نەخشاندىن؟!

من ناقى كارى خۇر كىريه "پەرن ژ ئەدەپ دىنى ئىزىدىان" ھەتا دەرفەتكى بدم خۇر، مەيدانى ل خۇر فەھ كم و بكارم تىكىستىت دىنى و چىرۇك و چىقاتۇك كۆم بكم كۆب بىنە مينا "ئەنسكلۇپىتىدا ئىزىدىان" تىدا -ھەتا بكارم- ۋەزۋارتن و پارۋە كرن چىيە و كۆكەنەك تىكىست و چىرۇك كا دەست نىشان كم و پېتاسىنەكى بدم حۇرۇت ئەدەپ دىنى. (بىزە: پارۋە كرنا ئەدەپ دىنى ئىزىدىان، چاپتەرى ۱). ھەر ھۆسا گەلەك زارافە و سەبۇل و كىيارا شەرقە بكم و رو دائىت دىرۇكى يېت ب فەر و فەلسەفا دىنەفە گەرىدەيى، دەستىشان كم. (بىزە: پەرأويزىق. گا و ماسى-ق. شىشمس-ق. بەحرა-ق. عەرد و عەزمان.. ھەتىد.)

ئەرى گەلۇ دىرۇك كا گەلان و گروپىت مەرۇقان چاواتى ناسىن؟.. ب تەن دىرۇك ئەوه يا د كىتىبادا هاتى نفىسىن و ل سەر رەفكىت كىتىبەخانا هاتى دانىن، يان ھەر تىشەكى گەرىدانا خۇر ب ژيانا وانقە ھەبە لسەر دىرۇك كا وان تى ھەزماتن؟!.. گەلۇ ئەم دكارىن چىرۇك و چىقاتۇك و تىكىستىت دىنى بىن بەشك ژ دىرۇك كا وان گەروپا يان نا؟

بىيگومان، ئەم نىكارن دىرۇكىي- بتايىھەت باوهەرىكە دىنى- بىرەنگەكى حشىك بىتىين، بەلكى بۆ فىيم كرنا وى گەرە كە مەرۇق تەقلى ھەڤ بورۇن چىقاتۇك لگەل ژيانا ھەى بزانە و بىنە بەرچاڭ؛ مىگرىت^۱؛ بىزە پەرانىا قەول و بەيتا، چىرۇك و چىقاتۇكىت لسەر شىيخ ئادى و باچاڭا (چىرۇك كا سلتان زەنگ- بىر مەندى گۇر- بىر ئالى- بىر شەرەف مېزاقى- مىسىن تاڭىدىن- ھەتىد). گشت دىرۇك و سەرەتائىنە، ھەر چەندە دەم و جى تى دا نە دېنەجىنە و تىن گوھۇرىن، چونكە دباوهەرىت دىن دا، دەم و جى بەرانبەرى ھېزىت پىرۇز و سورى نە

^۱ مىگرىت؛ بۆ نۇونە،، مەسىلا،

تشته کن، بهرده وام بونا وان هیزیت پیروز هر ژ ده می عافه رینا دتیه و حهتا روژا ئیرو،
ئهول هر جی دحازرن، عمرد و عزمان تهف ل ژیر دهست ههلاتیا وانه!
بهلی دیرۆکا هر ملهه کی یان گروپه که مرۆڤان، بقى دهره جی یان یا دی، لسهر بیر و
باوه ریت دناف وان دا تی ئافا کرن. ئه گهر هوسا به، گەلۇ ئەم دکارن دیرۆکا ئیزدیان ب
ریکا ۋە كۈلىنا ئەدەپ وی یی دینى ناس بکن و دهست دانىن سەر گەلەك ئالیت ۋەشارىت.
(بۇ نۇنە بەرى خۆ ب دە بايەت: پرسیاریت هندا، یان چۈلنىا تىگەھشتىن ئەدەپ دینى ئیزدىا،
چاپتەرى ۱).

ژ ئالیهک دنفعه، یی خالا خۆ بده دینى ئیزدیان، دى ھوسا ژى را دەركەفه ئەو وەك
نەينكە كىيە رەنگىت جۆر ب جۆر ژ باوهرى و سېبول و پەرسەتیت ديانەتیت رۆژھلاتى تىرا
شەوق ددن. دياردەيا پەيدا بونا ۋان ھەموو تاشتەن دىھك دینى دا، ژ ئالىي شىرقە كرنا
زانسىتى، ئەھوی چەندى دگەھىنە كۇ ئەو ملهه، یان ئەو گروپا لپى وى دینى دچە، دجى و
وارەكى تايىت دا ئاكىنجى نەبوبىيە، بەلكى بىز ب ژيانا كۆچەرىيە گەرييابى بوبىيە. ھەكە ل
دەور و زەمانەكى ژى دئاكىنجى بوبىن و شارستانىيەك ئاقا كر بن، ديارە هنەك ملهتىت دن
ھاتنە و ئەو شارستانى و ئەو باوهرى پەرچقاندىنە. دەب ژى ئىزدى ب درېزىيا دیرۆكى كەفتىنە
بەر پېلىتىت شهر و جەردىت گران ژ ئالىي ملهتىت دن و ئەوان ب زۆرى باوه ریت خۆ ب
سەر وان دا فرز كرbin، يان ئىزدىان ب خۆرایي هنەك باوه ریت وان لسەر خۆ قەبول
كربن! ھەكە هنەك بىزىن: نە خىز! نە ھۆسايە، دینى ئىزدىا ژ ھەموو دينىت دن كەشتە و
دينىت دن گەلەك باوه ریت خۆ ژ ئىزدىاتىن ھلگرتە، وى چاخى تى خواتىن ۋى گۆتنى يان
ب بەلگەيىت دیرۆكى يان بىت ئار كۆلۈچى ب چەسپىن.

ھەر چاوا بە بلا ئەم "لنگى خۆ ل قەد بەرا خۆ درېز كن" ئەم بىن ل باوه رىا ئىزدىان
رەنگاورەنگ بەھيزىن، بۇ نۇنە چىرۆکا پەيدا بونا دن د (ق. زەبۇنى مەكسور-ق.
شىخو بەکر-ق. شىيخ و ئاقۇب-ق. عافه رىنا دىنابى.. هەندى)، چىرۆکا پەيدا بونا دن ل جەم
سۆمەربىا و بابلىا تىنە بىرا مە. ناقىت مليا كەتا (عزرائىل - جبرائىل - ميكائىل - ئىسرافيل.. و
بىت دن) ناقىت مليا كەتىت ملهتىت سامىنە و ل جەم جوها و فەلا و ئىسلامى و ئىزدىا وەك
ھەڤن. لى ل پال ھندى جىهانا مليا كەتا و سەرۋەكتىت وان و خودانىت خىز و شەرا، فکر و
ھۆشىت مە ۋە د گەرينە وەلاقى فارس و ئىران. سېبۇلا گا ژى دقهول و دواعىت ئىزدىان

دا، گاییت ئاشور و میزرا تینن بیرا مه. سورا شیخ ئادى ژى د به (ھەدەد- حەدەد- ئادەد) خودان باران و برق و بروسیا ل جەم سۆمەریا. سورا مەلک شیخ سن جارنا دبه (ئەنلیل) خودان باى ل جەم سۆمەریا و جارنا دەورى (نابو) خودان لۇحى ل جەم بابليا دستىنە. شیخ شەمس ژى دبه (دنگر ئوتۇ) خودان رۆزى و مەلک فەخرەدین دبه (نانا- ئىنانا) خودان ھەيقى ل جەم سۆمەری و بابليا.. كە چى سېبۇلا ماسى جەم ئىزدىيان دىسان چىرۇ كا نەبى يۈنان تىنە بىرا مه... خوداتىت ئىزدىيان (چىل ئوجاغىت شىخاو چلىت پىرا)، ئەو ژى خوداتىت باجاريت سۆمەر و بابل و ئاشور، ھەر ھۆسا پەرسن و رىز گرتنا باخويما (بابكالكاك) جەم شامانىا، تىنە خەيالا مه. پەرسن و رىز گرتنا ئىزدىيا ھەتا ھۇر بۇ رۆز و ھەيف و ئاگر و نورى، نەبى دوورە ژ پەرسننا ۋان ئەلەمەننا جەم زەردەشتى و مىزرايى و ھندۇس و گەلەك مەلەتىت رۆزھلاققى. بىگومان، ناقىت وەك (زمزم- عەرەفات- مەككە- مەدىنە- قودس و خەليل- براھيم خەليل و نەبى سخائىل- فەرعون، سليمان پىغەمبەر- نەبى زەكەرييا- موسا و عيسا- مەحمدەد- ئەبو بەكر و عەملى- ئىزىد... هەتمەن)، ھەممۇ بىت سى و دو دناف ئەدەپى دىن ئىزدىيان دا تىن.

دىن ئىزدىيان بىگرانى لىسر باوهريا گىانى؛ ئانكى (گنۇستىك Gnostic) دىسەكىنە و لىسر قى ئاڭا كرن. ئەف باوهريه ھۆسا قى ناسكىرن كۈر لەش (ماددە) سەرچاڭ شەر و خرابىسى، بىتەن مەرۆف دكارە بىنەكى عرفان و زانىنا گىانى "ئەل مەعرفە ئەل - روھىيە" رىزگار بىه! ھەلبەت وە كى من ل ژۇر دەستىشان كرى، فكرا دەرويىشى (سۆفيزم) و (گنۇستىك) يەك دىگرن، پىرانيا تىكىستىت دىن ئىزدىيان قى چەندى دىيار دەكەن. چىقانۇكاكا ئىزدىيان كۈر ئەو نە ژ نادەمن، بەلكى نەو زورەقى (شەھيد بن جەرەن). (بىزە قەولى عەرەب بەگىا، ق. سورا، ق. كاسا،..). ب باوهريا من ئەف دەستېپىكاكا (گنۇستىك) و عرفانىيە ل نك باوهريا ئىزدىيان. ئىزدى خۇ حسېب دەكەن، ئەو ژ ھېقىنەكى پاقشۇن و ئەو تىكەلى چو مەلتا نە بۇونە، دىيىزىن: ھە كە ھەر (٧٢) ھەفتى و دوو كور و قىزىت ئادەم و ھاوا ژ يەك دوو زەوجى بىن، ھەر يەكى خوشكاكا خۇ بىرە، لى بەلنى لگۇرى چىقانۇكى ئەسلى وان ژ (ھېقىن سونەقى) يە، ئەو (ھېقىن نورانى) مليا كەته كى بەر دا جىز (جەرك) و ئىزدى ژى چى بۇون. سەبەقەك ژ قەولى دىيىزە:

"ژوئی هئین قىمەرە
شىشىمىس ل سەر كورسيا زەرە¹
سوئەت كريي داھەرە.

شوندا، (ھۇريا بن ھەنا) ژ باغچى بەھشىتى بۇ (شەھيد بن جەر) ئانىن، جىمكەك بۇ وان
چى بۇو، پشتا وان ب يەكىھ نوساي بۇو، دەمى داھەر بۇون، سلطان ئىزى (خودى) شىر
ھافىتە پشتا وان، ھەردوو ژ يەك فە كىن، دېئىن: "لەپەكى گۆشت ژ ناڭ دا كەفت".
سەبەقە د بېئە:

شەھيد پېغەمبەر ژ وى ڪاسىنى قە د خوارە
كەرامەتا وى ڪاسىنى د ھاتە دىيارە
لەو ھۇريا بن ھەنا بۇرا د ھمارە.

ھەردوو ژ وى بۇون، پشتا وان ب يەكىھ بۇو، شىر ھافىتە، لەپەكى گۆشت ژ تىف
ھەردوووا كەفت، ئەو لەپىن گۆشت بۇوە زەلامەك؛ يەك بۇوە شىيخ و يەك بۇوە پىر! شىيخ
دەست ھافىتە دەستى راستى يى وى زەلامى (مۈيد) ل لەپىن گۆشت چى بۇوى و پىر دەست
ھافىتە دەستى چەپىن. ھەرسى بۇونە زارۇكىت شەھيد و ھۇريا.
چاوا ئەو مەزن بۇون، بۇو گفت و مجادەلە، سى ھۇرى بناقى: (تاقىا- قىسيا- بەدرىا) ژ
بەھشىتى ژ زارۇكىت شەھيد و ھۇريا را ھاتىن:

قال و قىلى چىكىرن

سلطان ئىزى ب شىرى حەقىقى ژ ھەدف د كىرن.

يەكى ژى گۇ: دارن وە كە بەرىت (مەمك) كەچكاك، گۈزۈقەر پېغە چى د بن!
يى دى گۇقى: تو بېئىرى ئەقىنە وە كى بەرىت كەچكانە، كەيفا تە ژى را قى؟! گۇ: ئەرى!
گۇقى: ئەز دى يەكى ب تە دەم!..ھېشى ژ خودى كى، ژ وى دارى يەك ژىرا چىكىر، ئەو
ب وى زەوجى ھەتا بۇونە كەچمام و كورمام و ژ يەك زەوجىن!..."
بەلى، باوهەريا ئىزىدىان دېئىزە: داڭ و بابىت وان ژ بەھشىتىنە! سەبەقەك ژى دەرەھەقا
شەھيد بن جەر دېئىزە:

ئەو باپ ھۇران و شەھىدە
داھەر بۇو سلطان ئىزىيەدە
ئاتقادا مە و چەندى مەيدا.

ئەقە باوەریا ئىزدىيان دەرھەقا (گنۇستىك) و عرفانىي و چاوا مروف بىرىكا گىان بىگەھە راستىيا خودى. دىيارە ژ بەر قى باوەرىي، ھەتا نھۇ ئىزىدى دناف خۇ دا دزەوجىن و تىكەلى ملەتىت دن نابىن! بى گومان باوەریا (گنۇستىك) جەم گەلەك ديانەتىت كەۋېتىت رۆزھەلات مينا (مەندايىا-جوها- فەلا وەنەك مەسەبىت ئىسلامى) ژى ھەيدە، ئەز ناخوازم لىسەر باوەرېيت وان ژى بىسەكتىم، بەلكى بىتەن يى ئىزدىيان من دې دەرگەھى دا دەستىشان كر، دا خوندكارى قى كىتىي و لېكۈلچانلىق لىسەر ئىزدىيان ۋە كۆزلىنا چى دەكە، وان تىكىتىت دىنى فيم بىكە.

بەلى دناف قى ئالۇزى و پىرانىي دا، ئەز ل دېرۇك و كۆكَا باوەریا ئىزدىيا دەگەرىم!
وەك دەستىپىك، من ئەف ئەدەپ دىنىي بەر دەست، پارقە كرە سەر ھەفت پېڭىكا يان دەرگەھە، ھەر پېشكەك ژى پارقە كرە سەر چەند چاپتەرا؛ چاپتەرى يەكى دەرگەھە كە بۇ خوندنه كە زانسىتى لىسەر ناقى ئىزدىيان و دېرۇك كا ئىزدىياتى¹. ھەر ھۆسا بىزىز كرن و رۇن كرنا جۆرىت ئەدەپ دىنى و پېناسىنە كە كورت دەرھەقا ھەر جۆرە كى ژ وى ئەدەپى.²
ژ بەر كۆز تاوسى مەلەك كۆكَا ئىيمان و باوەریا ئىزدىيانە و ئەو ب وى تىن ناسىكىن و پىرانيا خەلکى بىانى كەسايەتىا وى ب شاشى ددن خۆيى كرن، مە بابهەتك تايىھەت و كورت ب ناقى "دەرھەقا ناقى تاوسى مەلەك" تەرخان كر.³

مە ب فەر زان، پىش خوندەغان بى و ب تەن قەول و بەيت و قەسىدە و دوعا ب خونە، ئەم رۇناھىيە كى ل بەر قەكىن و مىتۇدە كى- ئانكۇ رېك و دەرۇك- ژى را دانىن ھەتا ئەو ژى ئاقلى خۇ بەدە كار و بىز وان تىكىستا فيم بىكە. ژ بەر وى يەكى ژى بابهەتك ب ناقى "پرسىارىت ھندا، يان چۈلۈنىا تىگەھەشتىن ئەدەپ دىنى ئىزدىيان" دې چاپتەرى دا جىي خۇ گرت.

¹ ئەف بابەت ب خۇ وەك سىنار ل مەركەزا ئاسىيا و ئافرييکا بۇ فەكۆزلىنا ل زانكۆيا گەمل، رۆزى ۶/۲۷/۲۰۰۱
ھات پېشكىش كرن و ھەر ب زمان يېنگلىزى دەگۈشارا -دراسات كۆردستانىيە، ۋەزارەت، سالا
2001، سوئيد / ئويسالا ھات بەلاف كرن.

² ئەف بابەت وەك سىنار ل كۆنگرىي يەكى يىن زانسىتىن جىهانى ل سەر ئىزدىيان ۲۴-۱/۲۰۰۰ ل
ھاتقۇر ھات پېشكىش كرن و شۇندا ل دەگۈشارا رۆزى، ھېمارا ۹ سالا ۲۰۰۰ ھات بەلاف كرن.
³ ئەف بابەت ل ھەۋگەھەشتىن ئىسىكارىت ئىزدىيان، رۆزى ۴/۷/۲۰۰۱ ل ئۆلەنبورگ ھات خوندىن.

فهله‌فا مرن و زیان، نه وه ک ب تهنه ل نک ئیزدیان، بەلکی جەم پرانیا ملەتان رۆلەکی مەزىن دلهیزە. قەولىن "سەرەمەرگى" ژى -ب باوەریا من- سەربارى وى فەلسەفييە، بەلکى بەرەنگەكى نا ديار وى بورويه بىيانا ئەوان قەولىت دەرەق پەيدا بۇرۇن دەن و خولىاقەقى خەبەر دەن. ژ كىدەر ئەف باوەریه بۇ من پەيدا بۇو؟.. دەمى ئەز هاتىم و من بەرى خۇ دايە قەولىن (زەبۈونى مەكسۇر- ق. شىخۇ بهكىر- ق. قەرە فەرقان -... هەندى). ئەو دېپىش دنيا ژ" بەحرى "پەيدا بۇويە!! ئەز كۇور فەكىرىم و ل سەر قىپسىيارى سەكىنىم: بۇچى "بەحر" خالقە؟! ب مانايەك دن: بۇچى ھەمەو تشت ژ وى چى بۇويە، نە ژ (با، ئاخ يان ئاگر)؟! ھەر ھۆسا د قەولىت پەيدا بۇونا دن دا، زارافىت: (دۆر- سور- پەدشا- ھىقىن- قەندىل -...) دەر دەكەن. من خواتىت بىزام مانا "بەحرى" چىھە و بۇچى ئەو وەك "خالق" ب كار هاتىھ؟. دەمى ئەز گەھاشتىمە قەولىن (سەرەمەرگى) و من خواتىت ئەوی شرۆفە كم، دىسان زارافى (بەحر) د قەول دا هات پېشىا من:

۵. ژ قەندىلىنى نازل بۇ ئەو سورە

ئىلاھىزى! نەسىبەك تە عەفراند بۇ ژ من را
ئەزى رازىمە، ھەكە ھەنداكە، ھەكە پەھ.

٦. بەحرا حەق وەتنى

نەھ مەھاتى سەكىنى
ب قودرهتا يلاھى د مەكىنى!¹

يەكىنەر ھاتە خەيالا من : دىيارە كلىلا وى پرسىيارا ئائۇز و ھندا بۇوي كەت بەر چاڭى من!. ل بال مرۆڤ و جقاتا بەرى دايىك (ژىن) ھەمەو تشت بۇو؛ ئەو سەبۇلا پىت و بەرە كەتى بۇو. ئەوی خوارن كۆم دكرو سەميانا خەلکى دۆر و بەرى خۇ دكىر. ئەو ھۆستا و شىرەتكار بۇو. ئەوی زارزىك دبۇون و خودان دكىن. ئەو خالق بور، ب وى مانى، دەمى ژن ب زىگ دكەت (ب حال دبۇو- ئاۋاس د بۇو) و پاشى پچوڭ د بۇو، ھۆسا دەھات زانىن، ب تەن ژن، بىي كەس نىزىلەك بە (ب رىكا قودرهقى) بىزگ كەتىيە!. ھەر ژ بەر وى يەكىيە قەولىن (سەرەمەرگى) دا دېپىش: "ژ قەندىلىنى نازل بۇ ئەو سورە" ب قودرهتا خودى

¹ سەبەقىت ۵ و ۶ ژ قەولىن سەرەمەرگى.

"سور- هیقین" ژ قهندیلی هات خوارو گههشته زگی ژن و پچوک ژن چن بورو! ئهو
سورو هیقینه" كەفته بەحرى =زگى ژن= مالپچوک و ژيانه كە نوو ژن پەيدا بورو.. دەردا
دەورى مىزا- بتايىت ژ نالىي پچوک بۇنى- ب تەمامى يى هندا بورو.

ئەز باوهارم، هەر ژ بەر وى چەندىيە جەنم گەلەك ديانەتا تى گۆتن كۈ پېغەمبەرىت وان ژ
"سورى" چى بۇونە يان قىزىت بوكىر بجهملە د بن و پچوکا تىين، نە وەك ب ھەۋگەھەشتى
ژن و مىزا. (بىزە چىرۇكاكا چى بۇونا عيسا پېغەمبەر بەتەن ژ مەريەمى، ئىزى و شىخادى ژ
ژىتىت عەمرى وان نۆت سالى).

بەلى زگى ژن- دايىكى "بەحرە" ژيان ژن پەيدا بورو، هەر ژ بەر قى ئەگەرى ژن بورو
تشتەكى پىرۇز و خوداوهندا ھەرە مەزن ل جەنم مەرۆقىت بەرى. ژن و ژيان ب نالىي
زمانيقە ژى چەقرا دگەرىدانە.

چەند هات مەرۆقىت بەرى فىكرا خۇ دانە كارو دىتىن ژيان و پىت و بەرە كەت ژ عەردى
ژى چى دې، گۆتن؛ عەرد ژى مينا ژن - دايىكىيە، دوردا ژن بۇوە سېبۇلا خوداوهندا
عەردى. د ھىزەدا - ب باوهاريا من- قەشارتىا مەريا و تېخىستىا وانا گورى، ژ بەر وى
ئەگەرىيە، چاوا پچوک ژ زگى دايىكاكا خۇر دەر دەكەفە، دۇن ھۆسا ژى جارەك دەن قەگەرى
وى جى!. گۇر مينا زگە، ئەم مالا حەق و ھەرو ھەرە!

ھەر ب قى ھەل كەفىنى، ئەز دخوازم ئەوى ژى دىيار كم، چونكە "روح" ژ "قهندىلا"
ھاتىيە خوارە و ژ "سورا" خودىيە، ئەو تشتەكى پىرۇزە و قەت نامەرە و كەس نكارە
"روحى" بېيىخىنە بن ئەشكەنخى! قالب و بەدەنە دەكهە بىن ئەشكەنخى!!! ب قى ئاوايى
(بەھشت و دۆزە) رۆلەكى ھۆسا نالەيزىن. بەھشت و دۆزَا مەرۇقا ئەوه ياد ڈ ژيانا ل سەر
عەردى دەرباز د بە!

ھەكە ل پېشىنى، فىكرا مەرۇقى بەرى ب تەن دۆر و بەرى خۇ ددى و ھۆسا حسىب د
كرن ژن "خالقە" و پچوک (ژيانا ژ زگى دايىكى= مالپچوک = بەحر) تى خولقاندىن، ئەو
بۇو پشتى ھنگى ئەف فىكە بەرفاتىر كرن و گۆتن؛ "دنىا بەحر بۇو، د ناف وى بەحرى دا
"دورەك= سورەك" پەيدا بورو، ئەو دور و پەدشا ب ھەقرا دگەرىدائى بۇون..". (دور) قالى
مەرۇقىيە، (پەدشا) ئەو روح ا دەكەفە بەر بەھەرى دا؛ ژ بەر وى يەكى ژى (ق. شېخو بەكر)
"دور و پەدشاي" ژ يەك جودا ناكە، نا بىزە: كى بەرى كىيە:

۲ - عاشق و ماشوقیت چنیه

ته‌فتیشا من ژوْن جهوابیه

کا بیئزنه من: دور ژ په‌دشته،

یان په‌دشا ژ دوریه؟!

۳ - عاشق و عنیف و زانا

من یارهک د فیت ژن حمرن ب دهت به‌یانه

کا بیئزنه من: دور تهخته و په‌دشته من تن دا گررق مه کانه؟!

ئەرئ؛ وەك مه گۆن، فکرا پەيدا بۇونا دن "ژیان" ژ فکرا پەيدا بۇونا پچوکى ژ زگى دایکى دەست پى كرييە! هەلبەت ھەر دەور و زەمانەكى و جەم ھەر ملەتكى و لگۈرى ژیانا وان، بىرو باوهەرت نوو ب چىغانزى كا پەيدا بۇونا دن و خولياقەت ھاتىھ زېدە كرنا، يان ھەنك تشت ژ وى چىغانزى كى ھاتن ھافىقىن. بەلنى، بقى چاق شرۇفە كرنى گەرەكە تىكىستىت پەيدا بۇونا دن دئەدېن دىنى دا، بىن خوندىن.

بەلنى، چاپتەرى دووئى ب قەمۇلى ئافەرینا دن، سەربارى وان (ق. سەرەمەرگى) دەست پى دكە. ھەر چەندە كۆمەكە زاۋ ژ قەولا ل بەر دەست بۇون، لى من بەھر زان پىشكەك (دەرگەھەك) تايىھەت ژىروا تەرخان بكم و ل گۇر نافەرۇكى وان بسەر چەند چاپتەرا دا پارقە بكم. چاپتەرى دووئى ژ پىشكە دووئى بۇ فەلسەفا ئىزىدىا دەرھەقا ئافەرینا دن و خولياقەت ھات تەرخان كرن و تىدا (۱۹) قەھول ل بن وى بابەقى ھاتن خوار. ژ بەر كو (براهيم خەليل) رۆلەكى گرنگ و بەرچاڭ د باوهەريا ئىزىدىان دا دلەيزە، مە چاپتە رى سېيى، ژ پىشكە دووئى ژ بۇ (ب. خ.) و پىغەمبەرىت جاران دانا و تىدا (۵) قەھول و چىرۇكەك دان نېيىساندىن. چاپتە رى چارى، ئەو قەھولىت ب ئىزىقە ھاتىن گۇتن، ھاتن ب رېز كرن و چاپ. پىنجى ژ بۇنا پەسن و كەرامەتىت شىيخ ئادى ھاتن دىيار كرن. مە ب فەر زان چاپ. شەشى و ھەفتى بۇ ھەنك سەبۇلىت ئىزىدىا، يىت دەورەكى مەزىن د باوهەريا ئىزىدىان دا دلەيزىن، دەست نېشان بکىن: شىيخ حەسەن، شەرفەدەن، شىيخ شەمس، شىيخ فەحرەدەن، ئىزىدىنەمیر، و يىت دن. چاپتە رى ھەشتى، دەرھەقا ھەنك خاس و باچاڭ و دەرويىشا ھات نېيىسىن و قەھولىت ب ناقۇ وان، يان ل سەر وان ھاتىن گۇتن، ھاتن ب رېز كرن.

چاپته رئ نههی، ئهو تیکستیت دینی ل خو گرتن، بیت گریدای ب دهرویشی و ئالیي سایکولوژیفه، بتر گراینی ددن سهر ئالیي شیرهتا بۇ ئافا كرنا جقانه كه رهوا. چاپته رئ دههی و داویي ژ پشکا دووی ژ بۇ فەلسەفا مرن و ژیان قە دگریدای، تیدا هاتن كۆمکرن، بتهن (ق. سەرەمەرگى) كۆ هەتا نەو ھۆسا ھاتبۇ زانین بتهن ب مرن قە گریدايە، لى بەلنى ئەف قەولە مە ژ قىدەر قە گوھاستە چاپته رئ دووی ناف بايەقى فەلسەفا ئىزدىا بەرانبەر ئافريينا دن و خولياقەتى. لگورى تىگەھشتىدا من، ئەف قەولە كۆكَا وان باوهريانە بېت بېژن ھەموو تشت ژ "بەحرى- ئاق" پەيدا بۈويە!... ھەر ھۆسا (دوعا تەرقىيەتى) مە ل پشکا شەشى، چاپته رئ چاردى نفيسي.

پشکا سېئى، چاپ. يانزدى تەف بۇ بهيت و قەسىدا ھات تەرخان كرنا و تیدا (١٥) تیکست ھاتن نفيسيين. دېشت وى را، پشکا چارى، چاپ. دووانزدى تەف بۇ (مسحابەت) و شيرهتا ھات سىنور كرن، كە چى پشکا پىنجى، چاپ. سىزدى ژ بۇ ھەنك چىرۇكىت پىغەمبەر و خاسا ھات دىيار كرن. تەف پشکا شەشى، چاپ. چاردى ژ بۇ (٣٩) دوعا درۆزىت بەرددەست ھات دەست نىشان كرن. پشکا ھەفتى و داویي، چاپ. پانزدى بۇ جۆره کى تايىھەت ژ ئەدەپ تەرز دینى بىناق "خزىمۆك، پايىزۆك و رۆبارىن" ھات تەرخان كرن. ھەلبەت گەلەك تیکستىت دینى ژ قەول، بهيت، قەسىدە، دوعا، چىرۇك و چىقاتۇك،..ھەندى، ناق وان ھەيدە بەلنى دەقى وان ھەتا نەو بەدەست مە نەكەتىيە، ھېقىدارىن ل پىشەرۆزى بىن كۆمکرن و بەلاقىكىن. ھەر ھۆسا گەلەك تیکستىت دن ژى ھەندە، بەرى نەو دكتىب و گۇفارو رۆژناما دا ھاتنە وەشاندەنە، ئەو ژى بتهن ناق وان ھاتىيە بەلنى دەقى وان د كىتىبا مە دا نەھاتىيە خوارە.

لگور باوهرى و تىگەھشتىدا من، ھەر تىكىستەك يان ھەر بەرھەمە كى ھەبە؛ چى دینى بە يان نە دینى بە، ئەو ب جى و دەور و زەمانە كى قە گریدايە، ژ ھەبۇنى سەر ھەلدايە. ئەو بەرھەمى دىرۆكَا باوهرىيەك تايىھەتە. تیکستىت دینى، چونكە ب باوهرىيەك كەۋارقە گریدايىنە، ھەر كەس لگور فکرو تىگەھشتىدا خۇ شرۇقە دكە، يان بلا رۇنىت بېژىن، بۇ تىگەھشتىدا تىكىستىت دینى دوو نىزىنېت سەرە كى ھەندە؛ يەك: نىزىينا زانا و مەرۆقىت دىندار، دوو: نىزىينا زانسىتى. ئەز نا بېژم ھەر دوو نىزىن ل چو خال و دەرۆكَا نا گەھن يەك، يان ئەو ب تەمامى ژ يەك دجودانە؛ نەخىر تى خواتىن ھەر دوو نىزىن مفای ژ يەك ھەلگەن. تى

خواستن لیکو لفان ل سهر ریکا زانستی کاری خو ب ریقه دبه، ئهو لسهر هنهك خالیت نیزبنا دینی ب سه کنه و پشت گوه نه ئیخینه.

من دې کاری خو دا ههول دایه ل سهر شۇيا زانستی هرم، بەلى ل پال هندى ژى، من نیزبیت دیندارا پوج نه کرنە. من ئهو ژى دانە نئیساندنه، بلا خوندەغان ھەردووا بخونە و دیسان لگور تىگەھشتتا خو راستى دەرخە. ئەز باوهەرم بقى ریکى هوشىارىا رۆشەنبىرى پەيدا دبه.

بىڭومان باوهەرى و فەلسەفا دینى رۆلەكى مەزن ژ بۇ ئافاکرنا گیان مۇۋقان دلهىزە. دغان كوما سالا دا كۆئىدەن بىكۈمكىن و فەكولينا ئەدەپ دینى ئیزدىيان مژول بۇوم، ھۆسا خوپى دەبە گەرىدەنەك فەرىپ قايم تىقا سروشت و عەزمان دا ھەيە."سۇرۇ روھىت" د"قەندىلىق"دا، ئەز چارەنھىسا خەلکى سەر عەردە ھەر ژ رۆزى دەستپېكىن ھەتا رۆزى دماھىن دەست نىشان دكەن. گەرىدەنەك راستەخۇر تىقا خودى و مەرۇنى ئیزدى دا ھەيە؛ ئەوان چو ناۋچىك- ئانکو پېغەمبەر- دنالا خو و خودى دا نە دانىنە، ئەز خودى بىرىكا "سۇر و كەرامەتى" ناس دكەن. خودى ل ھەر دەور و زەمانەكى ھەنەك ژ "سۇرۇ" ئا خو دېر ھەنەك دەكە. "خودا وەندىت" ئىزدىيا پارەك ژ وى "سۇرېنە"؛ ژ بەر وى يەكى ئەز نىف خودا وەندىن! يان فەرىدا "كراس گوھۇرىيەن" دیسان قەزەناندنا باوهەرىا "سۇرۇ" و نە مەريا روھىيە! دې دانو ستاندىن و کارى خو دا لگەل تىكىستىت دینى ئیزدىيە، ئەڭ خالىت ھەرە گۈنگ بۇ من دەر كەتن:

۱- رەنگىنيا وى ئەدەپى و چارەسەركىرنا گەلەك بابەتىت فەرى و گیان و جەاكى، چى دەرەھەقا فەلسەفا ئافرىبا دەن و خولىاقەقى به، يان ل سەر دىرۇڭ كا ھەنەك كەريارىت ل دەن قەوەمەن بە، وەك: (چىغانۇڭ كا تۆفانى- چىغانۇڭ كا ب. خ. و فەرعون..)، يان تىكىستىت پەسن و كەرامەتىت پېغەمبەر و خاسا، ھەر ھۆسا شىرەت و دەرۋىشى و بابەتىت سايىكۈلۈزى، يان ئەدەپى گفت گۆتنى¹ مىنما: (ق. عەرد و عەزمان- ق. مەھا)، دىالۇڭ كا تىقا گا و ملىا كەقى بەھشت و دۆزى دا، د(ق. جومۇمى سلتان)، ھەر ھۆسا دىالۇڭ كا تەبىرا لگەل سلیمان پېغەمبەر د (بەيتا سلیمان پېغەمبەر و بىلەل)، دىالۇڭ كا تىقا غەزال و مىز براھيم د

¹ گفت و گۆتن؛ لەزىزە دا ب مانا، أدب الحوار- أدب المناظرة، يان دىالۇڭ گەتاتى.

(ق. میر براہیم) ... هتد. ئەف رەنگى دىالۇڭى گەلەك دەھقىن و جەم ملەتىت بەرى
ھەبۇ، وەك دىالۇڭا (تەير و ماسى) جەم سۆمەرپا.

دەمى عەرد و عەزمان، يان مەھ و وەرزىت سالى، گا و مiliاكت، يان دار و بەر..
هتد. ب ھەفرا گۇتنى دەن، مانا وئى ئەوه و ل گۇر باوەرپا ئىزدىيان- دنيا ئەف بەھەفرا
گۈيدايە، تىشىتە كى بىن روح، يان بىن ھېزىز سورا خودى ل گەل نەبە، تونە.

٢- ئەف باوەرپا داوى دخالا يەكى دا، مە بەرانبەرلى تىپرپا ئىزدىيان دەرھەقا پەيدا بۇونا
دن و تىشىتى لىسەر رۇووى كىيائى دەسە كىيىنە. ئەو فەلسەفە بتايىھەت د (ق. شىخو بەكر) دا
ب رۇنى دەر دەكەفە. ھەر سى سەبەقىت عەول ژ قەھۇن نافىرى، ب رەنگى پىرسىيارى تىن
گۇتنى: كىيىان بەرى كىيىان پەيدا بۇويە: "روح" يان "ماددە"؟ ئەو نا بېزە كى بەرى
كىيە، بەلكى ھەردووا بىرىكى دىاليكىتى و جەددەلى ب يەكەفە گۈرى دەدە! گۇتنا "خودى"
= خۇ داي= خۇ ب خۇ داي) وئى گۈھى چارەسەر دەكە.

٣- خالەكە دىيە ھەر گەنگ دباوەرپا ئىزدىيانى دا ھىلا دەرويىشىيە، ئانکو گەريان لەدەن
"حەقىقەت و راستىي" يان حەز كرنا خودى و پىانىا قەھۇل و دوعا و بەيت و بىت دن
قى راستىي دىيار دەن، ژ بۇقى يەكى ژى، جى و دەور و زەمان دەقە كەرىنە، ب دىرۋەكەك
تايىھەت نە دگۈيدايىنە. ئەو "حەقىقەت" دېل ھەر جىھەكى، ھەر زەمانەكى پەيدا بە.
وەك مە خۇيا كىرى، دنيا ب ھەف را گۈيدايە؛ سەر و بىن وئى تونە، ئەوه ھەر و ھەرە!
دەرويىشى ھەر مەزىن و ناڭدار مەنسۇرى حەلاج يان حوسىئىن (١٩٢٢- ٨٥٨)، كو
بخۇ ژ كوردى ئىلا حەلاجيان ل ئىران بۇو، رۆلەكى پە مەزىن دېزاقا سۆفيزمى دا لەيىزت و
ھىلەك گەران ئىخستە سەر بىزاقا دەرويىشى و خودىناسىي ل سەرەتەمى خۇو پاشى خۇ
بتايىھەت دەرويىشىت باجاري بەغدايى و گۇتنا وئى يان ناڭدار: (أنا الحق- ئەز راستىا خودىيمە)
جەھى خۇ دېزاقا سۆفرىمىدا گەرت و بۇ سەدەما كوشتنا حەلاج بختى.

ھەكە بىر و باوەرپەت حەلاج باندۇرەكە مەزىن لىسەر دىرۋەكا تەف رۆزھەلاتا ناڭين
ھەشتىبە، ئەوه باندۇرە وى لىسەر جەقاتا كوردى ژى، بتايىھەت ئىزدىيان و بىرىكى شىخادى دا
كۈرى موسافر دەرددۇرا (١٠٧١- ١١٦١). مايە. ئەو دەرويىشىت دچاخى شىخادى دا
بلند خۇيا دەكىن مىتىا: حەسەن بەسىرى ل سەدى (٧) بىگە هەتائى رابعە عەدەوەيە ئىزىيىكى (٧١- ١٨٠) و بايزىيد باستامى... هتد. يى حەلاج رەخنە بىر، جەم شىخادى بى رىزىو

حورمهت دبوون. ده رویشیت ناقداریت ههچاخنی شیخادی مینا: عهبدولقادر گیلان (۱۰۷۷- ۱۱۶۶ ز.). ئه حمەد رفاعى، هەتائى غەزايى (۱۱۱-۱۰۵۸ ز.). نەفەرى جقاكا ده رویشیت ئاقلى، ئەوى ژى حەلاج وەك مرۆفەكى بوهورق ددىت، بەلى قان ھەموو رىز و حورمهت د دانە حەلاج^۱.

ئىزدىاق يەكە ژوان دينىت زىدە بار داخوازيا خېزىۋ ئاشتىي بۇ ھەموو گەليت دنياين دكە. ئەول وئى باوهرييئە، دەمى يەك ل سەر رىيَا خودى ھەرە، مەرج نىنە ئەو لسەر چى دىنى بە، يان رەنگى وى چاوا بە. (بنىزە ق. مەلكى كەرىم).

ھەكە يەك ب ھورى ل باوهريا ئىزدىيان ب مەيزىنە، ب تايىبەت ئىمانا وان ب (كراس گوھورىيە= نە مرى و پىرۆزىيا روحى) مانا وئى ئەوه ئىزدى- بىي بزانن- دان ب يەك جىهانى د ئىنن، نە وەك دوو جىهانا، ژ بەر كۆ ھەكە روح نەمر بە و ئەو ھەرە زىندى بە و ۋەگەرى (قەندىلىق)، د ۋەردا جىهانا دن- جەھنم و دۆزە رۆلەكى ھۆسا نا لەيىن!: گەلەك جارا من ژ ھەنك زاتىت دىنن ئىزدىيا بىستىيە، گۇتىنە، (بەھشت و جەھنمما) مەرۆڤا ل ۋە دىتىيە، ل ۋە دن مەرۆڤ د زانە وئى د بەھشتى دا يان وئى دجەھنمى دا! لسەر رwooى عەردىيە، ل ۋە دن مەرۆڤ د زانە وئى د بەھشتى دا يان وئى دجەھنمى دا! ئەف باوهريا سەرى، ئانکو دان ب يەك جىهانى ل جەم جوها و كاكىيا (ئاھلى حەق) ھەيدە. نەمەريا روحى و (كراس گوھورىن) ژ ئالىيەكى و ھەبۈونا رۆژا قىامەتى و حسابى و هاتنا (مەھدى) و بەھشت و جەھنم ژ ئالىيەكى دنفە، دوو فكىيەت ھەۋەك و ژ ھەف جودانە؛ چاوا روحە نورانىيە و ژ سورا خودى (بنىزە ق. سورا- ق. كاسا- ق. قەندىلا...) و چاوا دى كەفە بەر جۆر و ئەشكەنجى و دى چىتە دۆزى!!... بەلى روح ل گۇر قەولىت مە بەرى نەو ب رىز كرین و گەلەك تىكىستىت دىتىت دىنى، ژ سورا خودىيە و ئەول پى فكرا ده رویشىي تم د خوازە ب گەھە جىي عەول ژى چىپىوئى، ب گەھە حەقىن و ب وئى نورى شا بىه!... بەلى ئەفە بۇ فكرا ده رویشىت مەزن و ناقدار مینا: (حسىئىن حەلاج، شیخادى، براھيمى ئادەما، بايزىدى باستامى، دەنۇن مىسى، شىخ عەبدولقادر گیلان،...) باوهري

¹ بىز زانىارىيەت زاھىر بنىزە: د. زۆرالى بوردى ئاللىيان، ئەدەبیاتا ئىزدىيا يادىقىكى، نۇونا دوو قەولىن حەلاج، گۇڭقارا ھافىيۇن، ھۆزمارا ۹، سالا ۲۰۰۱، پ. ۵۲- ۶۵.

پ ئانی و گەله کا سەزى خۆل پىخامى دايىن! ئەز ل وى باوهرييەمە فكرا قىامەتى و بەھشت و دۆزى، ھەشر و مەشى و ھاتنا (مەھدى)، باوهرييەت بىيانىنە پىشى ھاتنا ئىسلامەتى كەفتە ناف ئىزدىيان.

گەله ک فەرە مرۆف وى راستى بۇ خوندەقان و لېكۈلچانا ديار كە، ژ بەر كو ئەدەبى دىنى ئىزدىيان يى ئەزىزەرە و ب سەدىت سالا ژ بەرە كى بۇ بەرى دن ھاتىھ قە گوھاستىنە بىيگومان گەله ک گوھورىن لسەر چى بۇونە، سەبەقيت گەله ک تىكىستا تىكىل يەك بۇونە، بەلكى ژى ھەر دەۋەرە كى وەك: (شىڭال - وەلات شىيخ ئىزدىي تۈركىا، سورىيا، ئەرمەنستان و گورجىستان) ئەۋى تىكىستى ب دىالكىتا خۆ دېئىن. ژ بەر قى يەكى- نە عەجىيە- دەله ک تىكىستا (قەولا) دا، فكرا دين بەرانبەر چى بۇونا دن و خولياقەتى، يان ھەر كريارە كى دن، نەيە رېكۈپىنەك بە و ئۇو خەلەكىت زنجىرا وى باوهريي ب ھەفرا نەيە گۈيدىاي بە، مىگرىتى؛ فكرا چى بۇونا دن و خولياقەت د (ق. زەبۇن مەكسور) يان د (ق. ئافەرینا دن)¹ دا، يەك لېنى يەك نىنە و ل ھەنك جىا ئەو فكەرە قوت دبە. ئەز دكارم بىيژم، كۆمە كە تىكىستا ھەيە، ھەر يەك ژى دچەند سەبەقا دا، فەلسەفا دىنى ئىزدىيا دەرەھەقا وان كريارىت مە گۇتىن ديار دكە. ئەق ئەگەر ئەز پالقەدام² تىكىستىت دىنى بىخىم ژىر بابەتى "فەلسەفا ئىزدىيا دەرەھەقا دن و خولياقەت".

خوندەنە كە منه دن بۇ ئەدەبى دىنى ئىزدىيان كە براستى تىشىتە كى بالكىشە، ئەوه؛ باوهريي ئىزدىيا بەزىزە كە يەكتا (خودى يان تاوسى مەلهک) و ل تەنلىت وان ھەبۇونا چەندىن

¹ پىرو فىسور قەنائى كوردى، بۇ جارا يەكى ئەف تىكىستە د گۇفارا (كىرك) دا بەلاڻ كر بۇو، مە ژى د كىتىبا خۆ دا (ئىتلىرت). سالا ۱۹۷۹ ئىنىسى، لە بەل ئەف تىكىست (وەك قەمول) ل زانا و قەولبىزىت ئىزدىيان ل ئىرىاق نىنە. ئەز ھۆسا بىر دكمە، پىشى سالا ۱۹۲۹ قۇوالا نە كارى ھەرن ناف ئىزدىيەت ئەرمەنستان و گورجىستان، نەو علمى بەرى وان ژ خۇ را ھلگىنى، تىكىل ھەف بۇو، گوھورىن ب سەر گەله ک تىكىستا دا چى بۇون، ئەز باوهرم يەك ژ وانا (ق. ئافەرینا دن) يە. چونكە ئەو؛ نە ژ ئالىي ستركتور، نە ژ ئالىي زمانقە رەوانە.

² رۆزى ۳۱.۰۴.۲۰۰۰ ل زانكىزىيا گۈتتەن، بەشى ئىراستىك مە (د. فەيلىپ و من) چاپىيەكەفتەك لگەل فەقىر خدر بەركات كەسۇر، قەوال حسېن سەلان، قەوال بە كە حاجز و قەوال حسېن زەيتىز كر. ئەف زانىارى و گەله ک زانىارىت دى؛ وەك قەول، دوعا، بەيت، قەسىدە، پرسىارىت دىنى،.. ژ دەق وان ھلگىتن.

(خودان) و خاس و باچاکا، نیشانا قهبول کرنا بیر و باوهربت جودا -جودایه، نیشانا لئ بورین و قهبول کرنا فکرا دنه، نه وهک دیانهتیت ناف لغز دنین "یه کتنا -ته وحیدی" و زینه مدرکه زین بکار دئین. ئەف سەنتەرال بونا زینه، ئەم بخوازین و نه خوازین، ب حشکى و بتهن باوهربا خۆ ناس دکەن، باوهربت دن قهبول ناكەن. ئەف کارى هان، مە بقى و نه ۋى، خورقى و تىرۇرى پەيدا دکەن، دېنى خۆ ب زۆرى بسەر خەلکى دا بەلاف دکەن و ل داوىي مروڻ و گەلىت دن ژ ھەف دوور دخەو زمان شەرو خون و كوشتنى بسەر زمان ئاشتى دۆستايەتى زال د بى!

دیسان ئەۋى ئەدەپ دېنى ئىزدىيان بخونە، دەھىت گۆتن و زاراڭا دكەفەنە بەر چاقن وى (وى) هەر يەكى مانا خۆ ھەيءە، يان بىز تىشىتى كى قى گۆتن، مىگرقى گۆتنا: (شەريعت و تەرىقەت)؛ تەرىقەت يان تەرىق مانا (دەرۈيىشى - سۆفيزم) ئى ژ ھەموو ئالىيەت فەلسەفە و دېنى و جقاڭى...هەتد. دگەھىنە. وەرە بىزىھە زاراڭىت دەرۈيىشى د تىكىستىت دېنى دا وەك: (حق و حەقىقەت، كەرامەت، نور، كاس، نەفس، زەبۇنى، روح، لەش، قەندىل، صەبر، عەزاب، حەلال و حەرام، مەى و شەرابا خودايى، عاشق و ماشوق،..هەتد). (بىزىھە: ق. كاسا، ق. سورا، ق. مەلا ئابو بەكىر، ق. سەتىيا ئىيىس، ق. شىشىمس...). ل پال قى يەكى ئىزدى (شەريعەتى) ب تەمامى، سەر و بىز وى رەد دکەن و قهبول نا كىن! (بىزىھە: دوعا شەھدا دېنى).

ئالىيەكى دى ھەرە گۈنگ بىر كۆم كرن و شەرۇقە كرنا ئەدەپ دېنى ئىزدىا و قى كېيىما مە يا بەر دەست ئەوه، ئالىسەنگىا ددىرۇك ئەدەپ كوردى دا؛ چى ژ ئالىي ناف ھۆزانقانَا و كەقىيا وان، يان ژ ئالىي نافھەرۇك و بابەتىت ئەدەپ و بىر و فەلسەفا كوردا،... وى سەراست بىكە.

ھەكە مىزۇروا ئەدەپ كوردى ب ھۆزانقانى كلاسيكى و نۇو ب بابا تاهر ھەممەدانى (١٤٠٩- ١١٠١)، عەلى تەرەمۆكى، عەلى حەریرى (١٠١٠- ١٠٧٧)، مەلايى جزىيرى، فەقى تايىران (١٣٠٧- ١٣٧٥)، مەلايى باتهى (١٤١٧- ١٤٩٥)، ئەحمدەدى خان (١٦٥٣- ١٧٠٧)، مراد خانى بايزىدى (١١٥٠- ١١٩٠)، بەكىر بەگى ئەرزى

(۱۷۶۷ز. سالا بونا وی)، عهلى بهردهشان، نالى، سالم،... هتد. دهست پى كرىن و ل سدر هۆزاتىت ئەقىندارى، دهرويىشى و وەلاتپارىزى... سەكىيە، لى بەلى ب باوهريا من، دىرۇڭا ئەدەبى كوردى ب دروستى نە هاتىھ نېسىنىھ، چونكە پىشكە كە هەرە گۈنگ و كەفن- كۆ ئەدەبى دىنى ئىزدىيانه- ژ ئاليي مېڙونقىسىت ئەدەبى نە هاتىھ دەست نىشان كىرنە، ب تەن (سەدىق بۇرە كەپي- سەفي زادە) دكتىبىا خۇدا بەحسا ھەنك ئەدەبى دىنى ئىزدىيان كريي.^۱

مېڙونقىس و ئەدەب دۆستىت كورد بەلكى حەتا نەز ناف ۋان ھۆزانقانا (قەوللىۋا) ل چەرخى ۱۲ ئى نە بېسىتىھ، مينا: (شىخ فەخرى ئادىيا- پىر رەشى حەبران- دهرويىش قاتان- دهرويىش قوتىك- بابهە كى ئۆمەرا- كۆچك جەم- دهرويىش تاژدىن- ئابو بەكرى جزىرى- مسکىنر ڇارق)، يان زانايەكى مەزن وەك شىخ حەسدن، ھەر ھۆسا خونىن و ۋە كۈلىنا ئەدەبى ئىزدىيا نەك ھەر دى دىرۇڭا ئەدەبى كوردى بگۇھزەرە، بەلكى دى رۇناھىي دەته سەر گەلەك ئالىيەت ڇيانا گەل كوردى، وەك: بىر و فەلسەفە، دىرۈك، تور و تبعەت، زمان، سىستەمى جىقاكى، ناف، جل و بەرگ،.. هتد..

بەرى ئەز فى دەرگەھى بگرم، د خوازم بېئىم ئەف تىكىستىت دىنى، من دەست لى نە دايە و ھەر وەكى خۇ ئانىنە خوارە، بەلكى شرۇفە كرن و رۇن كرن- ل گۇرى تىگەھشتىتا خۇ- ل پەراوىزى كېتىيە دا نېسىنىھ. من بزاڤ كريي، رۇن كرىتىت خۇ ل سەر تىكىستا ب دىالكىنە كە ھۆسا ب نېىسم كۇ بەھرا بىز ژ كوردىت توركىيا و سورىيا و ئيراق و جىيت دن تى ب گەھن.

د ۋى نېىساندىن دا، ھەر چاوا د تىكىستىت دىنى دا هاتىھ، من نىشانان كۆم كىرن (ئىيت) ب كار ئانىھ، نە وەك (ئىن) يان (ئىيد)، پىتا (وو) بىز (ئۇوا) درېش و (و) بىز ياكى كورت، نىشانان (ع) بۇ (عەينىا) عەرەبى و (ط) بۇ (تا) قەلەو.

^۱ سەدىق بۇرە كەپي- سەفي زادە، مېڙونقىس و بېھى كوردى، چاپى تەھران، پ. ۱۳۵- ۱۶۵.

من بزاقا خو کر، همتأ بکارم، تیکستیت دینی ل کیده رهاتنے بهلاف کرن، کزم ب کم و وەک بیلۆگرافیه کی ژئ را چئ کم.

ل دەمئ ئەز سپاسيا وان ھەموو کەسان دكم بیت رەنجه کە مەزن کیشاین و ئەو تیکست ژ هندا بون رزگار کرین و دگۇفار و رۆژناما دا بهلاف کرین، د قىم ژئ داخوازيا لېۈرېتى ژ وان کەسان بکم، بیت ھنەك تیکست بهلاف کرین و ناڭ وان نەھاتى؛ چونکە پىزە ژ بىست سالا من ئيراق ب جى هيلايە و گەلهك تشتىت ل وىدەر رهاتىن بهلاف کرن، نە گەھشتىنە بەر دەستى منه.

ئەز نابىئىم كارى من ژ ھەموو رەخ و روواقە يى تەمامە، نەخىز كارە كى ھۇسا ھەر دى ھنەك كىماسى تى دا ھەبن، قىحار ئەز داخوازيا لېۈرېتى دكم و ل وى ھېقىيەم، خوندەۋاتىت ھېشىرا، لېكىزلىقانىت ب رومەت، دلسۆزىت كولتور و داهىنان، ل پىشەرۆزى وان كەلپىنا سەپاست بىكەن و بۇشاھىا پې بىكەن، ھېقىدارم من كارى بت خزمەتكى ب گەھىنەم ئىزدىياتىنە وەك باورى، كوردىياتىنە وەك گەل و كولتور و جىھانا مۇۋقۇق و ۋەك زانست!.

سپاسی

ئەف کارى من گەھشته رۆژا ئېرۇ بەاريکاريا گەلەك زانايىت دين، قەولزانان، دىندارىت برومەت، مامۇستايىت بەریز، نفيىسکارىت قەدرگران، دۆست و برايىت ھىزىا، مەۋەقىدۇست و كەسىت ل پەيغا راست دگەرن، ئەدەب دۆست و گەلەك سەربازىت ھندا. ژ بەر ئەز رەنجا وان گشت جوامىزىا ژ بىر نە كەم و وەفاداريا خۇز ژ وان را خۇيا كەم، ھەلبەت پەۋەقىسىر د. كرايەنبرۇك فiliپ درېزا يە كەمین داقى، ھەر چاوا من دېيشكۈتنى دا دەست نىشان كرييە، بە هارىكاري و پاشتەقانىا وي، من ل زانكۈيا گۆنگۈن وەك مامۇستا و لېكۆلغان دەست پېكىر و مە هەردووا پېكەه بۇ سى سالا كېيىكە ل سەر ئىزدىيان چىكىر. براستى ئەز گەلەك قەرزازى ئەز زانايى مە و گەلەك تاشت ئەز ژى فىز بۇوم؛ چى ژ ئالىي زانىتى، چى ژ ئالىي فىكرا خەلکى رۆژاڭا، چى ژ ئالىي نەفس كچىكى. نە وەك ھەر ئەز سپاسىي ژىبرا پېشكىش دەك، بەلكى جىنى وي ل جەم من گەلەكى بلندە.

خىزى لىاس پورقۇ، ژ كەسىت ھەرە ئەھول بۇو، ب دل و جان خۇ دا بەر هارىكاريا من و ل وەلات داخوازىتى من بىجى ئانىن. ل مەها نىسانى، سالا ۱۹۹۴ ئەقىچ جوامىزى ب تلىيەت خۇز يىت رەنگىن شەش دەفتەر ژ كەشكولا مالا شىيخ رەشۇنى شىيخ حسىن، ل باجاري شىخان و ژ جەم زانايى دين و خەرقەپۇش فەقىر حەجى كورى فەقىر شەمۇر، ھەر ھۆسا ھەنەك ژ جەم جۇوانەمەرگى خودى ژى رازى عادل حەجى، نفيىساندىن و ب دىيارى بۇ من قىرى كىن ئەلمانيا، پاشتى ھنگى ژى كەنۇ - كەنۇ قەولىت پې بها ژ من را شاندىن. چەند بىزى ئەم قەرزازى وەفاداريا وينە، وەك پاشكەك پەچۈك ژ رىز گرتىن و حورەتتا من بۇ ئەز جوامىزى، نافى وى دىسان دەرىزا ئەھول دا بىن و دەقى كېتىي دا ب نەمرى بىجىنە. ھەر ھۆسا بۇ مالا شىشيخ رەشۇ و فەقىر حەجى و عادل حەجى سپاسىيەت گەرم و حورەت.

سپاسىيە كە گرمان ژ بۇ شىشيخ ئۆسمان براھيم كۆز گەنجىا خۇ بەرى خۇ دا لالشا نورانى و تەمەن خۇ بۇ خزمەت ئىزدىباتىي و علمى دين تەرخان كر و ل بەر دەستى ھۆستايى خۇ كۆچەك سادق گەلەك تىكىست و شەرقە كەنگىن ھىن بۇو. شىشيخ ئۆسمان گەلەك تىكىستىت ھىزىا- ب تايىەت دوعا- دان من، ئەوان تىكىستا جىيەك تايىەت دەقى كېتىي دا

گرت. شیخ عصمه ت کورئ شیخ براهیم، یه که ژ وان که سیت ب دل و جان دخوازه خزمەتا دین و گەلن خو بکه. ئەوی چەند کاسیت کۆر ژ دەق مامى وی شیخ حسین و کورمامى وی عەزیز و رەحەمەتی شیخ عەلی شەمۇ، ل سالا ۱۹۹۵ ئى دان من. ئەز قەرزازى وانم و ژ دل سپاسيا شیخ عصمهت و زاناییت دین؛ شیخ حسین و خودى ژى رازى شیخ عەلی و شیخ عەزیز د کەم، خودى خلمەتا گشتا قەبۇل بکە.

ئىزدىيىت ئەرمەنستان و گورجستان، ھەر چەندە ب ھەزارىت كىلىزەرترا ژ سېنتەرا دين (لالشى) دوور كەفستە، لى ئەشقا دين و علم د مەزى و دلى وان دا مايە، ئەوان تىكىستىت دىنى پاراستە. يەك ژ وان زانا شیخ مەمنى كورئ شیخ خالدە كۆر گەلهك جارا مە ھەۋ دىدىت و تىكىستىت دى ل گەل كوبىريان وان دانە منه. رېز و حەرمەتە كە گران ژ وى جوامىزى را.

رۆلى نقىسكار و خەمۇرى ئەددەن دىنى ئىزدىيان بەدەل فەقىر حەجى، قەت ناي ژ بىر كىن، ھەر چەندە من ناق وى دگەلهك جىيەت ۋىن كىتىن دا ئانىيە، لى مەرۆڤ چەند دەرەقا وى بىزە ھەر كىيمە. تىكىستىت وى رەوشە كە تايىھەت دەدەنە كىتىن و نافەرۇكى وى دەولەمەند دەن. سپاسىيە كە گەرم بۇ عىدۇ بابا شیخ كول وەختى خۇ ژ كوردىستان، چەند بابەتىت وى ل گۇفار و رۇزىناما دا بەلاف كرین، ژ من را شاندىن.

بەستنا كۆنگۈرى جىهانىي يەكى ل سەر ئىزدىيا ل كانونا سالا ۲۰۰۰ ئى، دەرفەتك بۇو، ئەز بىكارم ب چەند زاناییت دين: (فەقىر حەجى)- فەقىر بەرگات كەسى- شیخ حسین- شیخ مەمنى)، بابا شىيخى ئىزدىيا (شىيخ خەتق)، قەوايلىت ئىزدىيا (حسىن سەلان- حسىن زەيغۇر و رەحەمەت حاجقو بەگر) روئىم و پرسىارا ل سەر بابەتىت جودا ژ وان بکەم و چەند تىكىستىت دىنى يېت بەركەتى ژ زارى وان بنېقىسم. زانىارىت وان، بىگومان رۇناھىيەك دا كىتىبا مە. ئەز سەرى ئېز و حورەمىت بۇ قان جوامىزى و ھەر كەسە كى خزمەت دى وارى دا كر بە، شۇر دەم!.

خزمەت و دلسۈزىيا ناقدار (مەلا خەلیل- مشەختى) و كورئ وى ئە حەمد- باين شەقان، بۇ پارستنا ئەددەن دىنى ئىزدىيان، نە كىيمىزە ژ يَا گەلهك كەسیت دن. ئەم قەرزازىت باب و كورانە و سەرى ئېزى ژ وان را دچەمىين.

براستی گەلەك مەرۆقان، چ بىرەنگە كى راستەخۇ يان وەك سەربازە كى هندا بۇرى، چ ل
وەلات مينا (بەشىر شىيخ رەشۇ)، چ لەيىھە هارىكاريا من بۇ دەر ئانىتا قى كىتىپى كىرنە، مينا
ھېزايىان:

میرزا حەسەن عەلى نەخشە كېشانا كىتىپى، ھەر ھۆسا (نۇۋازاد مەممود) و سەيدا
(سەعىد دېرىھىشى) كۆز تىكىستەك - دەستىقىسىك نۇو بىناق (بەيتا نەسيحە تا) يا (مەلايى باتەيى)
ژ كېيىخانا بەرلىن ژ مە را شاند و مە ھەۋېرىيەك دنالا قى بەيتى و بەيتا نەسيحەتا ل جەم
ئىزدىيان چىكىر. سپاسى ژ ئالىكاريا د. لىاس مراد جىنى و عادل خەليل مە كە ئى ب من را
كىرى. بۇ ۋان ھېزايىان ژى رېز و سپاسى. سپاسىكەك گەرم بۇ ھونەرمەند (كەمال ھەراق) كۆ
بەرگى كىتىپى ب تلىيىت خۆيىت رەنگىن كىشىلەي. سپاسىكەك گەرم بۇ (قىرنەر پەريس)، قەشى
دىۋا گارسىن و پېرەكا وى (گىزلا پەريس) بۇ كارى ھونەرى كۆمپوتەرى و رېكخىستا
بەرگى كىتىپى و پەيدا كرنا چاپخانَا بۇ وەشاندىندا وى.
ئەف كىتىپە رەنجا سەدىت سەربازىت ھەندايد. بىڭومان، پشتگرتەن و ھارىكاريا مالا منه:
(جەيات، سەيوان، رېواز، ئوردىخان، تازى)، برازا، خوارزا، دۆست و براذرە، ھاندەرە كى
مەزن بۇو ئەف بەرھەم بى مەيدان.

کورتکرنا ناڤا

کتیب- گوفارا- رۆژنامه- گوتمن

هاو کاری (رۆژنامه)	هاوک.
گوفارا کوری زانیاری کورد	گکزک.
گوفارا لالش	گلا.
زار گوتمن کوردا	زک.
گوفارا کاروانی فلکلوری	گکف.
گوفارا بزاف	گبز.
ژيانا نو	ژن.
ئيزديات: لبه روشنيا هندهك تيكتييت ئايىن ئيزديان	ئيلرت.
گوندياتى	گد.
گوفارا پەيەف	گپف.
كەشكولا مالا شىخ رەشۇ حسېن	كرح.
دەستنثيس	دنف.
كاسىت	كاس.
گوفارا رۆز	گر.
نحو معرفة حقيقة الديانة الأيزيدية	نمحدا.
پەرتوكا دوعايت ئيزديا	پدا.
درۆزه	در.
دوا	دو.
قهول	ق.
قهسىدە	قس.
بەيت	بت.

چىرۆك	چىز.
چىقاتق	چىف.
كىرچى	ك.
زايىنى	ز.
مسحابەت	مس.
نقيزىن ئىزدىا	نقا.
رۇبارىن	رۇب.
زەيمۆك	خز.
شاخ	ش.
سەبەقە	سەب.
عەرەبى	عەر.
ئىزدىيىت كور DAGI	ئىزك.

ناڤىيەت گەسە

ئە حمە د مەلا خەلیل	ئە مخ.
بابا چاوايش چەرۇت پىر لىاس	چل.
بابا گاۋان دەروپىش حەسۋ	دح.
بەدەل فەقىر حەجى	بفح.
باباشىخ حاجى ئىسمائىل	حس.
بابا شىيخ خەتۇر حاجى	خح.
براهيم خەلیل	بخ.
جەلادەت بەدرخان	جب.
د. جەللىي جەللىي	جج.
شىيخ جندى رەشۇر	جر.
داسن عەلۇز	دع.

شیخ دهشتی	دهش.
شیخ ده رمان حسین	دح.
داود هدویری	ده.
ده رمان خله ف	دخ.
عه زیز شیخ برمقو	عب.
عه لی بابه شیخ لیاس	عل.
شیخ عه لور خله ف	عخ.
شیخ عه لی شه مه	عش.
فه قیر حه جی شه مه	فقح.
فه قیر خدر به رکات	فखب.
شیخ حسین براہیم	حب.
شیخ حه یده ر نه دیر	حن.
عیدو بابا شیخ حاجی	عح.
شیخ مه می	شم.
مه روان بابیری	مب.
میرزا سلیمان	مس.
مشور شه مه	مش.
مشه حقی مه لا خه لیل	مخ.
ناصر حه سه ن	نج.
نصره ت بابا شیخ لیاس	نل.
شیخ ئوشان براہیم	ئوب.
د. ئور دخان جه لیل	ئوج.
پیزان ئالیخان	پئا.
پیز مه جید (ئەفرین)	پم.
د. قه نات کور دو	قلک.
قه وال لیاس	قل.
قه وال خدر حه مور	قبح.
ره شید میرزا	رم.

ریسان حەسەن	رسح.
سەردار جۆقى	سج.
سەمایل پىر حەواس	سح.
قەوال سلیمان سقۇ	قسس.
سلیمان پىر سەمۇ	سس.
خېزى بۇزىانى	حب.
خەلیل جندى	خچ.
خېزى لىاس پورتۇ	خلپ.
خېزى پىر ئۆسمان	خۇن.
خدر پىر سلیمان	خچس.
زاين (بۇونا عيسىا)	ز.

بىلتوگرافيا تىكستىت دىيچى ئىزدىيان

قىمول	ر. سەبەقا	ژ. دەقى كى هاتىه كوتته	جىنى لى بەلاڻ بويى
١-ق. زەبۇن م./ش.	٤٥/٦١	كىرخ / فح	خج، خلپ / + ئىلارت.
٢-ق. زەبۇن م./ش.	٤٩	كىرخ	خج، خلپ ١٩٩٤
٣-ق. ئافەرىنا دىنياين	٤٥	كىرخ كىرلەتكەن	كىرخ كىرلەتكەن، خېس-خج
٤-ق. ئيمان (ق.ناسىردىن)	٢٢/٤٣	عىش	خج، دن. /زك. ٢
٤-ق. ناقوب و موسا /٨٢/٧٦ (٥١)	١٩٩٥	خج. دن. / گلا ٥، ١٩٩٥	خج. دن. /زك. ٢
٥-ق. قەدەر فەرقان	٤٩/٥٤	فح/كىرخ/قىخ	خج. دن. / خلپ، عىش ٧، ١٩٩٧
٦-ق. شىيخو بە كىر/ش.	٣٢	فح/كىرخ	خج. دن. / خلپ. ١٩٩٤
٦-ق. شىيخو بە كىر/ش.	٢٩	فح	زك.، جج -ئۆج، ١٩٧٨
٦-ق. شىيخو بە كىر/ش.	٢٥	فح	خېس.، گلا. ٢-٣، ١٩٩٤
٧-ق- عەردد و ئەزمان	(٤١) ٣٩	فح	خج. دن. ١٩٩٥
٨-ق. هەزارو ئىك ناڭ/ش.	٥٣	فح	خج. دن. ١٩٩٥
٨-ق. هەزار و ئىك ناڭ ناڭ / ش	٣٦	فح	بەفح.، كف. ١، ٩٠
٩-ق. بەحراء	٣٣	فح. دن. (ئەۋ ق. جىم	خج. دن. (ئەۋ ق. جىم
١٠-ق. سالاق مەلكى كەرىم	٢٨/٣٤	عىش ١٩٩٥	جج. و ئۆج. بىناق ق. دەروپىش
١١-ق. بابەكى ئۆمىھرا	٤٤/٣٩/٢٢	عىش/س.	قاتانى و ب ٣١ سەب. هاتىه بەلاڻ كىرنە)
١٢-ق. شەرفەدىن	٤٠/٣٩	عىش ١٩٩٥	خج. دن. / گلا ١١-مش
١٣-ق. گىلا	٢٢	عىش	خج.
١٤-ق. مەيدىن (ق. كاسا)	٣٠	عىش	خج.

فتح	٩٠	فتح / كف ١	٤٧	١٥-ق. جاكن مه ب سهرا
عبد ١٩٩٥		خج. دن.	٦٥	١٦-ق. شيشمس / ش ١
فتح ١٩٧٧		ئيلرت. خبس-خج،	١٨	١٦-ق. شيشمس / ش ٢
كوح	١٩٧٩	ئيلرت.	٢٨	١٧-ق. شيخ سن / ش ١
حب		خج. دن.	٨	١٧-ق. شيخ حدهنهن / ش ٢،
دح	١٩٩٨/٤/٩	دح / كاس.	٢٠	١٨-ق. شيخ حدهنهن سلطانه
	١٩٧٨	زك. ٢، جج-توج	٣٤/٢٩	١٩-ق. بور يا بور
عش		خج. دن.	٣٢	٢٠-ق. خوش مالى بابا / ش ١
فتح / كرح	١٩٧٨	خج. / خلپ. / زك. ٢٨،	٣١ / ٣٢	٢٠-ق. خوش مالى بابا / ش ٢
فتح		خج. دن. / نهخ، كاس.	(٣٥) ٢٩	٢١-ق. ئيزدينه مير
حب / فتح	١٩٧٨	خج. / يع، كف. / زك ١	١٦ / ١٦	٢٢-ق. شيخ فخرى زهرگون
حب / عبد / كرح		خج. دن. / خلپ.	٥٩/٢٩/٨٨	٢٣-ق. بخ. و. ن. سمایل
	٣، ١٩٩٤ & ٢٠	گلا.		
فتح / تيلرت. خبس-خج	١٩٧٩	حب / دح	٣٤/٧٥	٢٤-ق. دهرويشه نادهم
تيلرت. خبس-خج	١٩٧٩	دح	٣٣	٢٥-ق. مير براهيم
فتح	١٩٩٥/٢/٤	فتح، زيانا نو ١، ١٨،	(٤١) ٢٢	٢٦-ق. تهختا
	٦. سس	عخ. ، گلا. ١، ١٩٩٣، ١ / دح گلا.	٣٨	٢٧-ق. جومومى سلطان
فتح / كرح	١٩٩٤	خج. دن. / خلپ.	٢٩	٢٨-ق. دهرويشه حبيب / ش ١
حب		خج. دن.	٢، ٢٥	٢٨-ق. دهرويشه حبيب / ش ٢
	٣، ١٩٩٤ & ٢٠	ئيلرت. خبس-خج / زك. ٢، جج-توج	(٤١) ٢٧/٣٢	٢٩-ق. حسييني حهلاج
فتح		فتح	١٤	٣٠-ق. بي و ئەلف
فتح		فتح	١٤	٣١-ق. مال و ميزا
				(ق. حسييني حهلاج)
فتح		فتح. دن. / خلپ	٣٦	٣٢-ق. رابعه ئەددويه
	٥٥، ٥٨٤	فتح. دن. / خلپ	٣٩	٣٣-ق. بهدرو مەند
فتح	١٩٩٨	فتح. دن. / خلپ		٣٤-ق. بوبى قەلنەدەرە
	قل			٣٥-ق. سبحانه ژ تە مەلكى كدرىم
بجي. ١٩٧٣			٤١/٢٧	٣٦-ق. تاوسى مەلەك
				٣٧-ق. (قس.). ئاديا شيخى منه

ف/ح	دح	١٩٧٩	ئیلرت.	خج-، خبس-	٦٨/٤٧	١٩٧٩	ئیلرت، خبس-خج	٦٠/٦٨	٣٨-ق. شیخادی و میرا
ف/ح				خج. دن.	١٩٩٤		خج، خلب.	١٩٩٤	٣٩-ق. شیخ نادی / ش ٢،
ف/ح				خج. دن.	١٩٩٤	١٧			٣٩-ق. دستزیمه / ش ٣
ف/ح				خج. دن.	١٩٩٤	٢٠/٢٨			
									(خوش مائیت بابا)
									٤٠-ق. ب. شیخادی خلاسم ٣٠
									٤١-ق. کهنه مارا ٤٥-٤٢
									٤٢-ق. شیشمیس ٥٧/١٩
									(مه ستم ز قه قه حی..)
									٤٣-ق. رما راستین ١٣
									٤٤-ق. همه‌سده‌ی تال تهوری ٦/٤٦
									٤٥-ق. نهفس و ئاقلى ٥٠/٢٤
									٤٦-ق. داودی خەربەندە / ش ١ ٢٦
									٤٦-ق. پیر داود / ش ٢ ٢٦
									٤٧-ق. قەولى قەندىلا ٢٢/٢٤ (٣٤)
									٤٨-ق. گىلا چار زمان ٢٢
									٤٩-ق. خان قوباد ٤٩
									٥٠-ق. پیر شهرەف ٣٢
									٥١-ق. مسکین تازىدين ٩٦/٧٤
									٥٢-ق. فروارى / ش ٢٤/٣٨ ٦٣
									٥٣-ق. تجىرا (قىامەق)-لاوكتى پير ٣٧/٨١
									٥٤-ق. پەدشايى ٤٣
									٥٥-ق. مەزن ١١٧ (١٢٤)
									٥٦-ق. سلطان ئىزى ٢٦/٢٧
									٥٧-ق. خودان مان ٢٠، ٢١/٢٠

ف/کرح	حج، دن. / پورتو ۱۹۹۴	۲۷	۵۸-ق. ماکنی
ف/کرح	حج. دن. / خلپ. ۱۹۹۴	۳۰	۵۹-ق. عهره ب به گیه
ف/کرح	حج. دن. / خلپ. ۱۹۹۴	۲۶	۶۰-ق. قازی نمسکدر
ف/کرح	حج. دن. / خلپ. ۱۹۹۴	۷۹	۶۱-ق. قازی شرۆ
ف/کرح	حج، دن. / خلپ. ۱۹۹۴	۳۷	۶۲-ق. شروتا
ف/کرح	حج، دن. / خلپ. ۱۹۹۴	۱۸	۶۳-ق. مریدا
ف/کرح	حج، دن. / خلپ. ۱۹۹۴	۲۸	۶۴-ق. ئاشى محبەق/ش ۱،
ف/کرح	حج، دن. / خلپ. ۱۹۹۴	۳۸	۶۵-ق. ئاشى محبەق/ش ۲،
ف/کرح	حج، دن. / خلپ. ۱۹۹۴	۳۹	۶۶-ق. سلاحفىت جەبىزە
ف/کرح	حج، دن. / خلپ. ۱۹۹۴	۱۴	۶۷-ق. كۈچە كا
ف	بغ، كف. ۱، ۱۹۹۰	۲۸	۶۸-ق. خافلى ئىناسىن
	زك. ۱، حج-ئۆزج ۱۹۷۸		۶۹-ق. كەلا دىڭىزى
	زك. ۲، حج-ئۆزج ۱۹۷۸		۷۰-ق. هاتنا ئىزى
	دن. / عخ.	۳۴	۷۱-ق. ناسىدین (ئيمان؟)
	زك. ۱ و ۲، حج-ئۆزج ۱۹۷۸	۲۵	۷۲-ق. جفات و جملەتا
ف/کرح	حج/خلب/جي/جب	۴۰	۷۳-ق. (بى). مسکىنۇ ژارۇ/ش ۱
ف/کرح	خب/گلا. ۷، ۱۹۹۷	۳۳	۷۴-ق. مسکىنۇ ژارۇ / ش ۲
	ئيلەرت.، خس-حج، ۱۹۷۹	۱۲	۷۴-ق. مسکىنۇ ژارۇ/ش ۳،
ف/کرح	ف/کرح	۷۷/۵۲/۶۹/۲، ۷۲	۷۵-ق. سەرە مەرگى /ش ۱ و ۲، ۷۲
	زك. ۱، +بغ، گلا. ۷،		۷۶-ق. موسا
	گد. خبس/زك. ۱/ دن. خلپ.	۲۰/۱۶/۲۰	۷۷-ق. شەقە سەرى
	حش/کرح	۳۳/۴۳ /۲۵	۷۸-ق. سەتىزا سوپىن (سيوانا كەسلك- ئىزى و بەختەنەسەر)
ف/کرح	حج. دن./خلپ.	۴۲	۷۹-ق. بهى گۈريا
			۸۰-ق. مزگىنا مىزرا (ستىا ئىپس)
	حج. دن. ۲۱+، زك. ۱، حج-ئۆزج	۳۸/۴۲/۲۶	۸۱-ق. هەممەدى باپى
	حس، گلا. ۶، ۱۹۹۶	۳۵	۸۲-ق. ستىا ئىپس
	عخ، گلا. ۶، ۱۹۹۶	۳۵	

عخ، گلا، ۹، ۱۹۹۸	۳۱	-ق. دایک و بابا ۸۳
حج، دن. / خلپ. ۱۹۹۴	۳۰	-ق. ههفساری ۸۵
کرح	۴۷	-ق. مهلا نابو به کر ۸۶
ئوب ۱۹۸۸.	۴۹	-ق. دوتا قازین به سرای ۸۷
مب/خبک	(۵۲)/۴۸	-ق. گای و ماسی ۸۸
سنس	۴۸	-ق. مشتاق سی بورم ۸۹
عخ، گلا، ۱۱. ۱۱	(۵۲)/۴۸	-ق. پرا سهلاقی ۹۰
فبح/کف	۴۸	-ق. بهشتی (ش.). ۹۱
دخ/ گلا، ۱۱.	۴۸	-ق. شقا شی فه خری ئادیا ۹۲
عخ، گلا، ۱۱.	(۵۲)/۴۸	-ق. پیر بی؟ ۹۳
		-ق. دعەمرە کى دامامە؟ ۹۴
ئوب	(۷۰) ۶۷/۲۳	-ق. تەرجال ۹۵
دخ، گلا، ۷، ۱۹۹۷	۲۹	-ق. حەسەن جەلی ۹۶
فبح	۱۸	-ق. علمى نادر ۹۷
چخ، دن. / خۇز/ عخ، گلا، ۱۶، پم	۳۶	-ق. تۆمەر خالا ۹۸
فبح	۱۵	-ق. قەدى بلىان ۹۹
فبح	(۶۷)	-قەولىن كاسا ۱۰۰
عخ، گلا، ۱۰، مش، گلا، ۱۱، دن. خب، ك.	۲۸/۳۹	-ق. سلاقيت جەبىزە ۱۰۱
		-ق. عەزىز م. فەخرە دىن ۱۰۲
		-ق. جەبىزە ۱۰۳
		-ق. سلاقيت مەلكى كەرم ۱۰۴
		-ق. فروارا ناختيارا ۱۰۵
		-ق. فروارا پىنگەمبەرا ۱۰۶
		-ق. ئەرى بەرى كۈ بو؟! ۱۰۷
		-ق. مەھا ۱۰۸
فبح	۵	-ق. سىيزا سىي (سىوانا كەسل) ۱۰۹
فبح	۲۶	-ق. سورا ۱۱۰
خح	۴	-ق. ئەز رۆزە كى ل سەفەر بوم ۱۱۱

١١٢	٣٦	حج، دن.	حج، دن.	٥٩	١١٣
		فحب	فح		
١١٤	٥	بح، دن.	بح، دن.		١١٤
١١٥				كامل	١١٥
١١٦				غهزرین	١١٦
١١٧				خهرقه	١١٧
١١٨				گیلا شیخ مهند	١١٨
١١٩				دق. دهنوں مسری	١١٩
١٢٠	٤٩	حج، دن./خلپ، گلا، ٣، ١٩٩٤ & ١٩٩٢	حج، دن./خلپ، گلا، چل.	برهیم پیغمبر/ش	١٢٠
١٢١	١٨	مخ/ئه مخ.	مخ، گلا، ١٩٩٨، ٩	برهیم پیغمبر/ش	١٢١
١٢٢	٣١	مخ، گلا، ٢٠٠٠، ١٤	مخ، گلا، ١٩٢٨	ههفساری	١٢٢
١٢٣	٦٣	دو شاخ	دو شاخ	دق. دو شاخ	١٢٣
١٢٤				سمایل پیغمبر،	١٢٤
١٢٥				مہلک سالم	١٢٥
١٢٦				مرسوما بار	١٢٦
١٢٧				نوه پهحمدہر	١٢٧
١٢٨	١٣	مخ/ئه مخ.	مخ/ئه مخ.	سینخی سری	١٢٨
١٢٩	١٦	مخ/ئه مخ.	مخ/ئه مخ.	میر محمد کوردی	١٢٩
١٣٠	٢٣	مخ/ئه مخ.	مخ/ئه مخ.	موسی پیغم. و خدره زند	١٣٠
١٣١	١٤	مخ/ئه مخ.	مخ/ئه مخ.	پیر محمد بزرگ	١٣١
١٣٢					١٩٢٨

بہیت	ڈ. سہبہقا	جین لی هاتیہ بالاف کرن	ڈ. دہن کنی هاتیہ گرتنه
١	٤٩/٤٨	حج. دن./خلپ. /زک. ٢، حج/توج	کرح
٢	٢٥	حج. دن./خلپ. /زک. ٢، حج/توج	کرح
٣	٣٨	ئیلوت.، خبس - حج ١٩٧٩	فح

ف	زک. ۱، ۱۹۷۸، جج/نوج	۳۳	۴- بت. شیخانی شهمسان
	زک. ۱، ۱۹۷۸، جج-نوج	۱۰	۵- بت. بازا
		۲۷	۶- بت. شیخ مدنی گیلی
ف	ئیلت.، خبس-حج ۱۹۷۹	۲۱	۷- بت. گیلا جار زمان
	زک. ۱، ۱۹۷۸، جج/نوج	۲۲	۸- بت. گلافی
	زک. ۱، ۱۹۷۸، جج/نوج	۲۲	۹- بت. براهیمی برا
			۱۰- بت. میرین
ف	بفح، گلا، ۶، ۱۹۹۶		۱۱- بت. شیخ پیرا
ف	بفح، کف.	/ ۱۶	۱۲- بت. ئیبوی کرما خواری
			۱۳- بت. شیشمیس
	زک. ۲، ۱۹۷۸، جج-نوج	۵۹	۱۴- بت. علهی شیر
	زک. ۲، ۱۹۷۸، جج-نوج	۳۱	۱۵- بت. شهری
	زک. ۲، ۱۹۷۸، جج-نوج	۲۹	۱۶- بت. نهیی نومدقی
دح	حج.، کاس.، / ۱۹۸۹	۳۹	۱۷- بت. بلبلا / ش ۱
	بفح، گب.، ۲۱، حج.، دن. مش، گلا. ۴،	۲۴	۱۷- بت. بلبلا/ش ۲
			فح/فح/عخ
	زک. ۲، ۱۹۷۸، جج/نوج	۳	۱۶- بت. بلبل مسکینو/ش.
عخ،	مش، گلا، ۴، بفح. ریز، زک، ۱، جج/نوج	۲۴	۱۷- بلبل و سلیمان پیغه. بوم/ ۴
			فح
فح	حج.، کاس.، ۱۹۸۹ / بفح، گلا، ۵، ۱۹۹۵	۱۰	۱۸- بت. سهراون هندیا
فح	بفح، گلا. ۵، / حج، گر، ۸&۷،	۴۰	۱۹- بت. میر محی
			۲۰- بت. شیخی سهنهان
			۲۰- بت. (ق). مدها
			۲۱- بت. مسکینو ژارو
			۲۲- بت. به حرا
			۲۳- بت. عده سریا (بیدیتا نه سیحه تا)

۲۴	- بت. دن			
۲۵	- بت. میر ئەتلەس ۱۹ رىسح., گلا، ۱۱، ۱۹۹۹			
۲۶	- بت. نسرا			
۲۷	- بت. بەھارى	۱۵	۲۰۰۰. ۷. ۳.	خج.
۲۸	- بت. نەسيحةتا	۴۰	۲۰۰۰. ۷. ۳.	خج.
	فخب			

قەسەدە ژ. مالکا ل كىدەر ھاتىھ بەلاف كىرە ژ دەق كىن ھاتىھ ورگەرتە

۱	- قس. شىشىمسىم، فەخرەدىن	۱۶	بەح، گلا، ۶	خج
۲	- قس. شىيخ سن	۱۲	بەھ، گلا، ۶	خج
۳	- قس. شەفەدىن	۹	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۴	- قس. شىيخو باكر	۵	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۵	- قس. شىيخ ئەبدىلقدار	۸	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۶	- قس. سجادىن	۱۴	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۷	- قس. شىيخ مەند	۱۰	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۸	- قس. ئامادىن	۱۰	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۹	- قس. شىيخ بابك	۳	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۱۰	- قس. خاتونا فەخرا	۸	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۱۱	- قس. شىيخان شەمسا	۳	بەھ، گلىش، ۶	فقح.
۱۲	- قس. هەسلامەمان	۱۰	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۱۳	- قس. مەھمەد رەشان	۹	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۱۴	- قس. يسىيان	۱۰	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۱۵	- قس. پىرى جەروان	۱۷	بەھ، گلا، ۶	فقح.
۱۶	- قس. پىر مەھمەد،	۵	بەھ، گلا، ۶	فقح.
	پىرا فات، خەتىپسى			

فقح.	بغه، گلا، ۶	۴	۱۷ -قس. حجه‌ی عهلى
فقح.	بغه، گلا، ۶	۶	۱۸ -قس. هاجیال
فقح.	بغه، گلا، ۶	۷	۱۹ -قس. مدهمی شفان
فقح.	بغه، گلا، ۶	۴	۲۰ -قس. هدستانه کان
فقح.	بغه، گلا، ۶	۵	۲۱ -قس. ئالو به کر
فقح.	بغه، گلا، ۶	۶	۲۲ -قس. قددی بیلان
فقح.	بغه، گلا، ۶	۲	۲۳ -قس. پیری کەمال
فقح.	بغه، گلا، ۶	۱۰	۲۴ -قس. ئېيك سوار
فقح.	بغه، گلا، ۶	۱۲	۲۵ -قس. مەھمەدئى رەبەن
فقح.	بغه، گلا، ۶	۳۴	۲۶ -قس. رابه ئەل -ئەدەويە
خچ، دن، / خلپ. كرح		۲۲	۲۷ -قس. گىلى
خچ، دن، / خلپ. كرح			۲۸ -قس. جۆبان (ب عەرەبى)
خچ، دن، / خلپ. كرح			۲۹ -قس. نادمینى (ب عەرەبى)
			۳۰ -قس. شەممىتى تەورىزى (ب فارسى)
			۳۱ -قس. سېحانە ژ تە مەلكى ئەكەر
			۳۲ -قس. سەفا وەقتى (ب عەرەبى)
			۳۳ -قس. ئىسمەعۇ جەماعەت ئال - حازرین (عه)
			۳۴ -قس. ئابىدولرە حمان ئاڭلىزى (عه)
			۳۵ -قس. ئەنا وەحدى، زەزم ئال - ئادى (عه)
			۳۶ -قس. لاوکى پىرا
			۳۷ -قس. هەى جانا
			۳۸ -قس. خالى ئال - راحوم (عه)
			۳۹ -قس. كولەما كەلەمتو بىلەلەپ (عه)
			۴۰ -قس. چەندى گۈۋەندە
			۴۱ -قس. هەى ئاديا شىيخى منۇ!
			۴۲ -قس. هەى ئىيم ها لەيلى

٤٣ - قس. شهدویتو بلزناره (عه)	
٤٤ - قس. شیشمسو ناٹ ته میره! ١٣//٣٢ ١٩٧٩، ئىلرت.	دح، دن. فقح.
٤٥ - قس. شەرفەدینە	
٤٦ - قس. يالا، يالالە	
٤٧ - قس. زىنارە (زىنەرە)	
٤٨ - قس. برمە بەھشتا عزەلى	
٤٩ - قس. مەركەبا قەويىھ	
٥٠ - قس. شىخ جەنچەر	كىن گۈزىنە
١١/كاس.	دەنخ، ئەخ.
چل. ١٩٢٨	

دوعا ژ. سەب. ل كىدەر ھاتىھ بەلاف كىن گۈزىنە كىن گۈزىنە

١- دو. تاوسى مەلەك ١٤ خج، پدە ١، ١٩٩٧، ئىلرت.، خېس. خج ١٩٧٩ بح	
٢- دو. پاشتكىرىدان ٣ خج، پدە ١، ١٩٩٧،	١٩٩٧ بح
٣- دو. فەجرى ١٤ خج، پدە ١، ١٩٩٧،	
٤- دو. سىئىش ١ خج، پدە ١، ١٩٩٧،	١٩٧٩ خج، پدە ١، ١٩٩٧ بح
٤- دو. شفاق/ش ٢ يك	
٤- دو. سىئىش ٣ يك	
٤- دو. سېپىدەھى/ش ٤	
٥- دو. رۆزھلاتى	
٦- پاشدواعا	
٧- دو. نىقرو	
٨- دو. هېشقارى	
٩- دو. / شەھدا دىنى ٦ ئىلرت. ١٩٧٩ + خج، ٥٥، ١، ٩٩٧ جر	
١٠- دو. سفرى (خوارق)	خج، بە، ١، ١٩٩٧ + خج، ٥٥، ١، ٩٩٨ جمادا ١٩٩٨ جر + ئۆب

١١	-دو. بسکى	٦	خج، به. ١، ١٩٩٧ + خج، نمودا ١٩٩٨
١٢	-دو. کیما ههیشى	٣	خج، به. ١، ١٩٩٧ + خج، نمودا ١٩٩٨
١٣	-دو. برنا گىزگىزاتكى		خج، به. ١، ١٩٩٧ + خج، نمودا ١٩٩٨
١٤	-دو. سىزرا دەمبىل قاپى		خج، به. ١، ١٩٩٧ + خج، نمودا ١٩٩٨
١٥	-دو. ئىشا مەمكىن ژنكى		خج، به. ١، ١٩٩٧ + خج، نمودا ١٩٩٨
١٦	-دو. تەرقىنى		خج، به. ١، ١٩٩٧ + خج، نمودا ١٩٩٨
١٧	-دو. ئىزدىياتىچى	١٨	خج، به / ٢ ١٩٩٧ / ٢
١٨	-دو. شىخىنى		خج، به. ٢ / ٢ ١٩٩٧
١٩	-دو. پىرانى		خج، به. ٢ / ٢ ١٩٩٧
٢٠	-دو. مرىدىن		خج، به. ٢ / ٢ ١٩٩٧
٢١	-دو. خەرقەدى		خج، به. ٢ / ٢ ١٩٩٧
٢٢	-دو. يمان		خج، به. ٢ / ٢ ١٩٩٧
٢٣	-دو. تۈركى		خج، به. ٢ / ٢ ١٩٩٧
٢٤	-دو. صەبرى		خج، به. ٢ / ٢ ١٩٩٧
٢٥	-دو. خودانى مالى	١٣	خج، به. ٢ / ٢ ١٩٩٧
٢٦	-دو. هەبىقى		گلا.
٢٧	-دو. فەقيرىتى		
٢٨	-دو. كۆچەكا		
٢٩	-دو. ئەختىارا		
٣٠	-دو. جاڭ شوشتنى		
٣١	-دو. كولكى		
٣٢	-دو- دوبشتىكى		
٣٣	-دو. زگ ئىشى		
٣٤	-دو. نەزەرى		

دو. نهوقاندنا میزى	٣٥
دو. زهرکىي	٣٦
دو. مەھر بىرىنى	٣٧
دو. تەمامەتىيا شىيخ ئادى	٣٨
دو. ئۆغرى	٣٩
دو. مرازى	٤٠
دو. مەعرفەن	٤١
دو. باورىن (قو. علە نادر)	٤٢
دو. تفاق	٤٣
دو. زيارەت بون	٤٤
دو. ل سەر مەريا	٤٥
عخ.، گلا.، ٢-٣، ١٩٩٤+ يىش، حاواك بىح	٩
ئۆب	١٢
خچ.، دن	١٧
خچ.، دس ئۆب	١٧
ئۆب	٨
ئۆب	١٢
ئۆب	١٥
سپس	٩

درۆزە	٤٧/١٥	عخ.، كاس.، ١٩٩٧+٢٠٥، ١٩٩٧	عخ.، گلا.، ٧، ١٩٧٨، ١+١٩٩٧زك.	جىچ و ئۆج،
خزىمۇك	٧	بىفح.، گلا.، ٧، ١٩٩٧	دنس.	
رۇبارن	١١	مس.، گلا.، ١٠، ١٩٩٩		
سەج.				
پايىزۇك	١٠	خې.، گلا.، ٩، ١٩٩٨	م.	
كۈچچى				
خزىمۇك و پايىزۇك	١٠/١٤	خچ. دن.، ٧.٣.٢٠٠٠/خې.، گلا.، ٩، ١٩٩٨	فخ	

مسحابهت

۱. مس.: ئیمان ب خودى راسمالى میزانه
  ۲. مس.: شیرهەت و کارى باش
  ۳. مس.: ل سەر مرن و ئاخىرىنى
  ۴. مس.: مادەھ و سەنا بۆ شىيخادى
  ۵. مس.: مەدەھا شەرفەدین
  ۶. مس.: ل سەر دەرويىشى و دلى پاقۇز
  ۷. مس.: دەقى مەرۆقى ئېزدىچاوا بە؟
  ۸. مس.: دەرويىشى باجاري بەسرانى
- ٢١   کاس. کاس. خج.، دن. / خلپ
- خج.، دن. خج.، دن. خج.، دن. خج.، دن.
- رسە، گلا. ۱۶، ۲۰۰۱، فقح. فقح. ئەبىش، ئۆب، ئۆب، ئۆب

چىرۇكىت پىغەمبەر و خاسا

- ۱ - چىرۇكى سلطان زەنگ و شىيخادى، بەدرەدین و شىيخ حەسەن و شىيخ مەند
  - ۲ - چىرۇكى پىر مەندى گۇر
  - ۳ - براھيم خەليل و نەبى سمايل
  - ۴ - چىرۇكى پىر شەرهەف مىزەق و سلطان شىيخ موسى/بەفح،
  ۵. پىر ئالى و باتزمى
  - ۶ - چىرۇك و بەيتا شىيخى سەنغان ۸
  - ۷ - چىرۇكى شىيخ فەخر و ئاقۇنى موسا
  - ۸ - چىرۇكى نەبى خەدد ناسىر و ق. ئېزىد و مەدەھى
  - ۹ - چىرۇك و قەولى قەھدى بلبان (قەزىب ئال-بان)
  - ۱۰ - چىرۇك سليمان پىغەمبەر و بلقىزى
ئۆب	خج.، دن.
عە	خج.، دن.
فقح.	
سەح	خج.، دن.
فەخب	خج.، دن.
عل	خج.، کاس.
فەخب	خج.، دن.
فەخب	خج.، دن.
فەخب	خج.، دن.

لاد

چیه، چهندن و چی ل گهله تی گوتنه؟
ههفت سه ما د ناف تیز دیدا تینه ب ناف کرن و گوتنه، ههر سه ما یه کی ژی چهند
قه سیده و قهول ل گهله لیدانا دهف و شبابا تینه گوتنه، ئەقە ژی ناف وان سه ما یا و ناف وان
قه سیده و قهولیت ل گهله تینه گوتنه:

ناف سه‌مایا	قهول و قهی‌سیدیت ل گهل تین گوتن
۱- سه‌مایا قانونی	۱- قس. لاوکتی پیرا، ۲- قس. سه‌فا و هقتی، ۳- قس. ئەنا و هحدی، ۴- ئیسمەعو جەماعەت ئال-حادر، ۵- هەی جانا، ۶- قو. ما کا ئىزىزى، ۷- قس. شىخادى شىئىخى شارا،
۲- سه‌مایا بلند	۱- كەما كەلەمتو بىلەللىق، ۲- چەندى گۇۋەندە، ۳- سه‌فا و هقتی، ۴- خالى ئال-راحوم، ۵- هەی جانا،
۳. سه‌مایا زەرزە	۱- قس- ئەنا و هحدی، ۲- قس. سېحانە ژ تە مەلکى كەريم، ۳- چەندى گۇۋەندە، ۴- قس. چۆپان، ۵- هەی جانا،

۱ روزا ۲۰۰۱.۰۳۱ زانکویا گوتگن، به شی ئیرانتاسی من و پ رو فیسور د. فیلیپ چاقپیکه تنه لک لگه ل فه قېر خدر برکات کە سۆ، قه وال حسین سه مان، قه وال به کر حاجو و قه وال حسین زه يېت کر. ئە ف زانیاری و گە لە ئە بېت دى؛ وە ئە قە ول، دوعا، به بىت، قه سیدە، برسیارىت دىيىن...مە ژ دە فى وان هللىگرتن.

۴- سه‌مايا شدروه دين و شیخ
حده‌سنه

۱- قس. که‌ما که‌له‌متو بطلوع،
۲- هه‌یا و له‌لم،
۳- چه‌ندی گوشه‌ند،
۴- شه‌ده‌پتو بلزناوه،
۵- هه‌ی ئادیه شیخی منزه!
۶- شیشمسو نافی ته میره!
۷- شهر فدینه،
۸- یا لا، یا لاله،
۹- های لیم‌ها له‌یلی،
۱۰- برم به‌هشتا عه‌نזה‌لی:
برمه به‌هشتا هه‌ی عه‌نזה‌لی، هه‌ی عه‌نזה‌لی،
ق هه‌یه مؤمن و وه‌لی، سماتا حازر تیدا د که‌لی،
ئه‌لاه دوست، ئه‌لاه دوست، ئه‌لاه ئال-که‌ری، ئه‌لاه ئال-
که‌ری،
قه‌والی دی د بیثت:
های له‌یلی هالم و هه‌لی، هالم و هه‌لی
ها له‌یلی هالو هه‌لی، هالو هه‌لی،
هالو هه‌لی،
ئه‌لاه دوست، ئه‌لاه دوست، ئه‌لاه ئال-که‌ری، ئه‌لاه ئال-
که‌ری،

۱- زمزم ئال-ئادی،
۲- خالی ئال-راحوم،
۳- سه‌فا و هفتی
۴- شه‌ده‌پتو بلزناوه،
۵- یسمه‌عو جه‌ماعه‌ت ئال-حدار،
۶- برم به‌هشتا عه‌نזה‌لی،

۵- سه‌مايا شیشمس

۱- قهولی ماکتی (۶- سه‌به‌قه تین گوتن)
۲- هه‌ی جانه،

۶- سه‌مايا ماکا ئیزی

۱- مهر که‌با بی قه‌ویه،
۲- زیناره،
۳- سه‌فا و هفتی،
۴- قس. چۆپان

پشکا یه کی^v

چاپته‌ری یه‌کی

ده‌روک بو تیکه‌هشتانا دیروکا دینی ئیزدیان

چو دین، وەك دین ئیزدیا لى نە هاتىه خەلک نزانە ئەمۇ چىھ و جودايى دەرەھقا ھەبۈون و كۆكا وى دناف نېيىسکارا دا پەيدا بە، ھەر چەندە ژمارەكە مەزن ژ نېيىسکار و لېكۆلغايتىت رۇزىھەلات و رۇزىفا چەندىن فەكۈلىن لىسەر ئیزدیا چى كىرنە، لى بەلى حەتا ھۇ نېزبىنەكە يەكگىرىت دەرەھقا كۆكا ئیزدیا پەيدا نە بۇويە؛ ھەر يەك ژ وان نېيىسکارا ل دوف نېزبىنەكى د چۆ و نەگەھشىتە راستىنى. ب باوهريما من ئەف جودايى د قان خالىت خوار دا دەر د كەۋە:

- ١- چونكە ئیزدى -وەك دین- ناخوازن دین خۆ بەلاف كىن و خەلکى بىيان ب خۆرایى بان ب زۆرى ب كىن ئیزدى، ھۆسا لى هات دانو ستاباندا وان لگەل جهانا دەرەقە گەلەك كىيم بە.
- ٢- ئیزدى دوور ژ چاقىت بىيانيا ب رى و رسېيت خۆ را د بۈون (را د بن)، ئەقە بۇو ئەگەرا وى چەندى خەلکى دن چىقاتۇڭ و گۇتنىت دورى ئاقلى ب وانقە بېزە.
- ٣- تىكىست و رى و رسم و ديرۆكا وان نە هاتە نېيىسىن و بهەرا بىترا نېيىسکارا نە زانىن ئیزدى چىنە.

- ٤- كۆلىنىت ئار كۆلۈجى، ئانكۇ گەريان ل دوف شۇنەوارا، ل دەقەرىت ئیزدیا چى نە بۈون ھەتا شارەزايى دەرەھقا ھەنەك ئالىيەت ديرۆكا وانا ھندا بۇوي پەيدا بە.
- ٥- تونە بۇونا لېبورىينا دىنى ب رەنگەكى گاشتى و بەردەوام بۇونا ئىسلاما سىاسى- ژ بەر كۆ ئەو ھىزا سەردىست و دىنى دەولەتى بۇو- ئەمۇى، دين و باوهريت دن قەبول نە د

کرن، یان دان ب ماقن دیانه‌تیت جودایی ل گهله وئی ههی نه د ئینا و نه د هیلا ئهو دینیت پچوک رئ و رسیت خو ب سهربهستی ب جی بیسن، نه ههر ئهفه، بهلکی ئیسلامنی ناف وان ژی خراب کر.

۶- بهرا بتز ژ نفیسکارا پیشوهخت هله‌لویسته‌کی دینی یان نه‌تهوهی بهرانه‌ر ئیزدیا ههبوو، ژ بهر وئی یهکی ژی بیر و باوهرهیت وان دهره‌هقا دهستیشان کرنا کوکا ئیزدیا ژ ئالی دین و نه‌تهوهیقه جودا -جودا د هاتن. ئهو نفیسکارو لیکولغان ههتا هنؤ ژی د که‌فن دو ئالوزیت سهره‌کی:

- أ- ئالوزیا پتناسینا ناف ئیزدیا.
ب- ئالوزیا ئیزدی بسمر کیزان نه‌تمویقه‌نه.

ژ بهر قان خالیت ل ژور هاتین دهستیشان کرن و ئهو مژ و مۆرانا مهزنا بهردانه سه‌ر کوک و دیرۆکا دینی ئیزدیا، گهلهک زۆره بۆ لیکولغان مجد ل سه‌ر یهک نیزین ب سه‌کنه و بیزه؛ ههر ئهف باوهريه راسته و بیت دن نه راستن! ژ بهر ژن چهندی گهلهک تیوری، یان فهرهزی دهره‌هقا دینی ئیزدیا و ئهركانیت وانیت سهره‌کی تین مهیدانی:

- تیوریا یهکی:

یا د بیزت دیانه‌ق ئیزدیا ژ بلی گروپه‌که ژ یسلامه‌تی قهه‌تیای و هندا بووی نینه و دیرۆکا وئی ژ داویا چهرخی ههفتی زاینی دهست پی دکه و ئهو ژه دگه‌رتیه سه‌ر (یهزیدی کوری مه‌عاویه) خوندکاری دووی ین دهوله‌تا ئهمه‌ویا (٦٨٣-٦٨٠ زاینی). ئهف (یهزیدی) ژ شاگدی مه‌حه‌مهدی کوری عه‌بدولا بورو. ههتا خوداتیت ژن تیوری، تیوریا خز بهراقل بکن و پالپشته‌کی ژی را چی کن، ههر یهک ژ وان نفیسکارا ژن و گوتنه‌کی ژ خو را د بیزه؛ یهک د بیزه: ئیزدیا باوهري ب (یهزید) ئان حهتا ژ زلم و ژیز دهستیا سونیا، ئه‌ویت حهـ ژ (حسین کوری عهـی) نه دکرن، رزگار بن، ههر هوسا ئیزدیا دخواست ئوجاغا خو ب گه‌هینه که‌ساتیه که شهريفزاده و باش.^۱ لیکولغانه‌کی دن هوسا فکر دکه، ئیزدیا ناف

^۱ R.H. EMPSON, THE CULT OF THE PEACOCK ANGEL, P.30.

(يەزىد- ئىزىد) ژ بەر خاترا سەر حشکىا سەرۆك و رىيەرىت بوسىلمانى ھلىۋارتىنە.^١ لىكۆلغانەكى رۆزىقا د بىزە: ناقى "ئىزدىيا" ب سەر قان عەشىرىتتى بوسىلمانى ئانىن حەتا ئەو بىنە جىي گالتەبازى و پىشكەننىي.^٢ در. رۆزىھەق ئەمەرىكى وى نىزىپىن قەبول د كە، ياد بىزە: ئىزدى د گەرپىن بۇ (يەزىد كورى ئەنىسى)، ئەو گروپا ل سەر وى باوهرىپى بۇو "خودى دى پېغەمبەرەكى ژ عەجەما فرى كە و كىتىبە كە كەقەنە ژ بەرى دا ھاتى نېھىسىن دى ژى را ئىنە خوار، ئەوئى دىن مەحمدەد ب جى ب ھىلە و ل دوڭ دىن سابىيەت ناقى وان د قورانى ھاتى، ھەرە".^٣

نېھىسکارەكى دىن عەرەبى موسىلمانى ب گەرمى ئىزدىيا ب ئىسلامى و (يەزىدى كورى مەعاوى) قە گرى د دە و ھۆسا باوهەر د كە ئەو ئىزدىيەت"ئەل- سەمعان (٥٦٢ ك. - ١٦٦ ز. مريە) دكتىبا خۇ دا (ئەل-ئەنساب) و "ين قوتەيە" دكتىبا خۇ دا"ئەل- سەتتلافل فە ئەل- لەفر" بەحس دكىن، ھەر ئىزدىيەت ئىرۇنە؛ هنگى عودەي كورى ماسافر (شىخادى) كۆچ كەر، چۈ ناڭ وان، ئەوي ئەو ئىزدىيەت ئەنگى عودەي كار و بارى وان سەرراست كە. ھەر ل گۇرى باوهەريا وى نېھىسکارى، ئىزدىيەت ئەنگى شىخادى ھەبۇون.^٤ نېھىسکارەكى ترکى بوسىلمانى، ئەو دىرۇڭ كا پەيدا بۇونا ئىزدىيا ب پەيدا بۇونا شىخادى د ناڭ وان دا گىرى ددە.^٥

د سەر ھندى را، ھندەك نېھىسکارىت عەرەب و موسىلمانى د سۇرن كە ئىزدى لىسەردەمى شىخ عودەي كورى ماسافر ئىسلام بۇون، بەلنى پا ئەو نېھىسکارنه دانى ب وى يەكى د ئىنەن، بابکالكىت ئىزدىيەت نەو- لگۇرى گۇتنى وان- لسەر دىنەكى جودا بۇون،

¹ BADGER, YEZEEDEES (,, THE NESTORIANS AND THEIR RITUALS,, 1852, LONDON), ز كىتىبا (الدملوجى، صديق؛ اليزىدية ١٩٤٩ بغداد)، پەرى ١٧٦ هاتىه ستاندنه.

² J.FRAZER, YEZIDIS: THEIR BELIEF AS TO NEW YEARS DAY (,, THE GOLDEN BOUGH,, Vol. IV, LONDON 1911; p.117)

³ YOSEPH, ISYA: DEVIL WORSHIP: THE SACRED BOOKS AND TRADITIONS OF THE YEZIDIS, BOSTON 1919.

⁴ العزاوى، عباس: اليزىدية وأصل معتقدهم، بغداد ١٩٣٥. (ز كىتىبا: د. الأحمد، سامي سعيد، اليزىدية: أحواالم و معتقداتهم، بغداد ١٩٧١، پ. ١٤).

⁵ تيمور، أحمىد: اليزىدية وظهور نخلتهم، القاهرة ١٣٤٧ هجرية.

ئەوان ئىمان ب خودپىي يەكتا نە د ئان و ئەو لىسر ئەسىلى مەجوسى بۇون.^۱ حەتا ھەنك نېيىارىت مۇسلمانا لگەل قى تىورىي نە قايل بۇون، چونكە حەتا ھۇ بەلگە كە دىرۋىكى نىنە (يەزىدى كورى مەعاوى) د سى سال و نىقىت خوندكاريا خۆ دا، ديانەتكى نۇو پەيدا كر بە، يان ل پى دينى مەحەممەد چۆ بە.^۲ ھە كە ئىزىدى ناق (يەزىد- ئىزى- ئىزىد) د تىكىستىت خۆ يېت دينى دا د ئىسەن- ب باوهريا من- ژ بەر ئان ئەگەرانە:

۱- پىشى تۈكا ھېزىش و جەردىت ئىسلامى سەر وەلاتىت رۇزھلات و سەرفە بەر فەرە بۇوي، گەلەك ملەت و ديانەتتىت ھنگى خودان دەستھلات بەرنگە كى گشتى، و دين و ملەتتىت پەچوڭ بەرنگە كى تايىھەت، جۇرىت زم و كوشتن و قر كىنى لىسر دەستى مۇسلمانا دىتن حەتا ئە دينى خۆ ب جى ب ھىلىن و باوهريا ئىسلامى قەبۇول ب كن، لى بەلىن ھەنك گروپىت دىنى ئەو تشت لىسر خۆ قەبۇول نە كىن. دېيىن، لىسردەمىن خوندكاريا دەولەتا ئەمەوايىا و بتابىيەت لىسردەمىن حوكىمى (يەزىدى كورى مەعاوىە) رېلک بۆ وان گروپىت دينى هات قەكىن، ئەو لىسر باوهەرىيەت خۆ بىمېن ب مەرچە كى خۆ د بن سىبەرا عەشىرەتكە كە عەرەبايە ب ھېز، يان ل بن سىبەرا ناق عەگىد و سەر لەشكەرە كى عەرەبى يان ئىسلامى ب ھېز ب پارىزىن. ھەر ل وى چاخى دىاردە يان ناق "ئەل-مەوالى" پەيدا بۇو. "مەوالى" بۆ وان كەسىت نە عەرەب و نە مۇسلمان د هات گۇتن؛ يېت ملەت و باوهەرىيەت خۆ پاراستىن و ناق عەشىرەتكە كە عەرەبا يان سەر لەشكەرە كى عەرەبا لىسر خۆ قەبۇول كرىن. نەيە دوورە ل وىدەرى ئىزىدىا ناق (يەزىدى كورى مەعاوى) يان ھەنك ناقىت دىتىت عەرەبى و ئىسلامى لىسر خۆ قەبۇول كر بن، دا خۆ ژ شەر و بەلايا يىسلامەتى ب پارىزىن! د بە ل ھېزەدا مەرۇف لگەل بەشى دوووى ژ نىزىينا (ئەمپىسۇن) رېلک بکەۋە، دەمى دېيىه: ئىزىدىا ناق "يەزىد" لىسر خۆ قەبۇل كرن، چونكە ئەوان خواتىن ئوجاغا خۆ بگەھىنە كەسە كى شەرىفزا دە و باش.

¹ بنىزە: الحسىنى، عبد الرزاق: اليمىدية في حاضرهم و ماضيهم، چاپا ۷، پ. ۱۳۰ / -الدملوجى، صديق؛ ژىددەرە كى پېشىن، پ. ۱۶۳ / -الديوهچى. سعيد، منشأ اليمىدية و تطورها، مجلة الرسالة، مجلد ۱۲، سنة ۱۹۴۴، الأعداد: ۵۵۷- ۵۵۸- ۵۵۹- ۲۱۴- ۲۱۳- ۲۳۱- (ژ كېيىن: دا الأحمد، سامي سعيد، اليمىدية: أحواخهم و معتقداتهم، بغداد ۱۹۷۱)، پ. ۲۳ و ھاتىئە ستاندن.

² بنىزە: الدملوجى، صديق، زىدە رى بىشىنى، ص ۱۷۶.

۴- ژ بهر کو ئىزدى باوهري ب دۇنا و دۇن "كراس گوهوريي" د ئىين، ئهوان ھۆسا باوهر كر، كو پشكەك ژ هيپرا خودايى گەھشت گيائى "يەزىد" ، ئەو ژى -وەك گەلەك نقيسكارىت موسىلمان و سەرچاۋىت يسلامى د بېشىن- ئىزى ل پى دىنى مەحمدەد نە دچۇ.^۱ ژ بهر وى بەكى ئەو گروپىت دىنى، يىت زلم و جۇر لىسىر دەستى سەر لەشكەرىت جەرىت ئىسلامى دىتىن، پىشى ئەو هاتىن و يسلامەقى بەلاف كرین، ئىزدىيا ھۆسا باوهر كر "يەزىد" وى هاتى ئهوان ژ زلم و قىر كرنا يسلامەتىن رىزگار كە.

۳- ھەنك نقيسكارىت عەرەبا بختو ھۆسا دېبىن كو قورەيشى" و مەلتىت بۇويىنە عەرەب - موستەعەرەب" و براھيم خەليل؛ ئەوئى ژ ئور حەران "نورفا- روھا" هاتى، ئەفنه ھەمۇر پاشمايا بابلىانىن؛ ئەۋىت بۆ وان ليھاتى و ژ قىر كرنا قىral دارىيۇس دارا رىزگار بۇويىن، دەمى دارىيۇس بۆ جارا دووئى هاتى و بابل ستاندى چونكە خەلکى بابل ب شۇرەشە كى دىزى وى رابۇون و حۆكمى وى لىسەر خۇر را كرن. ئهوان بابليا شارستانىيەتا حجاز ژى ئافا كرن.^۲ و د بېشىن: عەلى كورى ئابو تالب گۆتىيە: "ئەوئى پرسىارا ئەسلى و ئوجاغا مە بىكە، ئەم ژ نەبت و كۆھانە". جەم عەرەبا "نەبت" بۆ يراقى يان بابلىيەت كەفن تىگۆتن. لىسەر ئىن گۈرتىن ھۆسا دەر دەڭەقە كە ئەسلى قورەيشىا نە عەرەبىن، بەلكى ژ مەلتى بابلە و دەمى ئەو هاتىنە وەلاتى عەرەبا ئهوان زمان خۇر ژى ل گەدل خۇر بىنە وىدەر.^۳ ھەكە ئەف گۈرنەيە راست بە كو قورەيشى نە عەرەبىن، بەلكى ژ مەلتى بابلىان، ھنگى نۇسانىدنا ناڭ "يەزىدى كورى مەعاوى" ب ئىزدىيە دى ب تەمامى مانايدەك دى دەت!.

باوهرييا يۆسەپە چو بەلگەيەت دىرۆكى يان فىرى ژى را نىين، چونكە ئىزدىيا چو گۈرەداندا خۇل گەل -پىخەمبەرە كى ژ عەجەما -ئانكۇ ژ فارسا نىين، ھەر ھۆسا پىغەمبەر د باوهرييا ئىزدىيا دا نىين، بەلكى گۈرەدانە كە گيائى (روحى) تىغا مەرۆق ئىزدى و خالقى وى دا ھېيە؛ ئەفە يەك، يا دووئى: ئەركان و باوهرييا (يەزىد كورى ئەنەسى خارجى)

¹ بىزە: الدملوجى، صديق، ژىيدەرى بەرەت، پ. ۱۷۶.

² الدملوجى، صديق، ژىيدەرى بېشىن، پ. ۱۷۶.

³ مبارەك، محمد / محاولة لفهم الشخصية = هولدانەك بۆ قىم كرنا كەسايەتى، پ. ۲۱- ۲۴ (ژ كىتىبا سلىھ مطر: الذات الاجرحة وإشكاليات الموية في العراق والوطن العربي = وزدان بريندار و ئالوزىا ناسنامى ليراق و وەلاتى عەرەبا، پ. ۳۲۹).

لگەل يا ئىزدىيا يەڭ نا گرە، چونكە ئىزدى باوهري ب خودى و تاوسى مەلەك و كراس گوھۇرىنى دئىن و رۆژ و ئاڭرى... هىتىد. دېرىيىن.

- تىوريا دووئى / ئەسلى و ناف:

ئەف تىورىيە د بىزە: ديانەتى ئىزدىيا يەكە ژ وان ديانەتىت كەقىيت سەر بخت، بەلكى ژى ئەو ژ پاشمايا ديانەتىت كەقىنه يان تىكەلى ب گەلەكارا ھەيدە و گەلەك رى و رسم و پەرسەن و تىتال و چىقاتۇك و چىرۇكىت كەقىن ژ وان ستاندىنە.¹ ھەنەك ژىدەرىت بەردەست ژى ھۆسا دەست نىشان دىن كۆر جىن دروستى دىيى ئىزدىيا ژ باجارى "يەزد" تىرىيکى خوراسان ل رۆژھلاتا يران و تىزىيکى تخوبى ئاقغانستان دەست پى د كە و د كوردستان باشور (كوردستان يراق) و باكبور (كوردستان تۈركىا) و د باجارى موسىل حەتا د گەھە حەلەپى ل سورىا، د بۆرە.²

ل گورى ۋىن تىورىي، نافى "ئىزدىيا -يەزىدىيا" وى ژ باجارى "يەزد"ئى يوانى ھاتى ستاندىن و ئىزدىيەت ھۇب بىنيات زەردەشتى بۇون و ئەوان باوهري ب دووالزمىن (خوداوهندى خىز و شهر) د ئانى، ھەنەك ژ وان زەردەشتىا ژ بەر باج و خەراجا گرمان باجارى "يەزد" ب جى ھشتىن و بازدان، ھاتنە دۆر و بەرى موسىل و ل دەقەرىت حەلەب و شەگال و شىخان و گۆما وان و قفقاس ئاكىنجى بۇون و بۇونە دەقەرىت واتىت نۇو، و نافى يەكم جار ژى ھاتىن "يەزد" بۇ وان ھات گۆتن و نافى وان بۇو يەزىدى يان ئىزدى.³ لىسرەن ۋىن باوهري لايارد ھ. ژ "نوڤانس" دىرۇكقان يۈنان د چەرخى ھەفتى زايىنى دا ۋە د گوھەزە و د بىزە: "قىال ھرقلىقىس خىچەتىت لەشكەرى خۇ ل تىرىك باجارى -يەزدم- ژ باجارىت حىباب ئانكۇ موسىل ۋەدان." مارتان "د بىزە: بەلكى ئەف باجارە يەكم جى بۇ بت كۆ ئىزدى ژى دەر كەفت بن و ژى بەلاف ب بن.⁴

¹ جلنة باحثين،، حصاد الفكر في اللغة العربية،، ب. ٢٨٥ - ٢٨٦ (ژ كىتىبا سەلیم مەتەر، ژىدەرىي پېشىن، ب. ٣٣).

² د. حبيب، كاظم؛ رؤية أولية حول الأقلية الدينية البيزيدية الكردية، گۆفارا رۆژ، هژمارا ٦، كانونا يەكىن ١٩٩٨، ب. ٢٢.

³ ژىدەرىي پېشىن، ب. ٢٢.

⁴ Empson; The Cult Of Peacock Angel, pp. 37-42. سامي سعيد الأحمد، ژىدەرە كى پېشىن، ب. ٣٠ هاتىه ستاندىن.

گەلەك زۆرە- يان نه تىشىتەكى بەر ئاقىلە- دىبىنەك ب ناڭ باجارەكى بى ناڭ كىن. ئەرىت جوھو ب ناڭ (ئورشەلىم) هاتن ناڭ كىن؟! يان فەلە ب ناڭ (ئەلناسىرە) يان ئىسلام ب ناڭ (مەككە و مەدینە)، يان زەردەشتى بناڭ (يەزد).. هەتد، هاتن ناڭ كىن؟! بەھرا بىزا ديانەتا بناڭ خوداوهند و پېغەمبەرىت خۇ تىن ناڭ كىن.

ل گۈرى في نىزىيەت، پارانيا نېسىسکار و لېكۆلۋاتا لىسەر وى يەكتى رىئىك د كەفن كۆ ناڭ ئىزدىيا وى ژ گۈتنا"يەزد" ب مانايا مەلىكى خوداوهند و "يازاتا" كۆ د ئاۋىستا دا ب مانا (ھەزى پەرسىنى) و "يازد" ب زمانى پەھلەوى و "يازاتا" دىنسىكىرىقى دا ھاتىيە. ل سەرگۈتنىت پېشىي، مانا"ئازد" و "يەزدى" و "يەزدى" و "يەزدا" ئانكۆ خەلکى خودپېھرېيىس. ناڭ يەزىد و چىغانقۇ كا مەلىك"ئەزدا- يازدان" بابكالكەك ژ بابكالكەك ئىزدىيەت، ھەر ھۆسا"يازدان" بۇ ئىزدىيەت بەرى دەھاتە گۈتن.¹

ل پى قەكۈلینا (سلیمان سايغ)، ناڭ ئىزدىيا ژ ور ھاتىيە، ئەوان خودەوهندەك بناڭ"يەزد" يان"يەزدان" د پەرسىت. سلیمان ئەلسايغ، بەلگەيا خۇ لىسەر وى تىشى ئاڭ دەك، ياكۆ دىبىرۇك"كىلدۇ ئاشور" دا ھات لگۈرى گۈتنا (تۆما ئەل- مەرجى) ل چەرخى نەھى زايىنى دا، ئەھى د كىتىبا خۇ دا ب ناڭ"ئەل- رواسا عەن ئەھالى مورغان = سەرۋەك ژ باجارى مورغان) نېسىسيه: ئىزدى سەنەمە كى بناڭ"يەزد" د پەرسىن.²

ھندەك لېكۆلۋاتىت ناڭدارىت رۆژاڭا، ھەر ھۆسا ھەنەكىت رۆژھلات ژى، ھەول د دەن ژ ديانەقى دۇوالزمى سەرچاڭ ب سەتىن ژ بۇي ھەبۈونا ھندەك تىشىت وھ كەھەف تېقىبەرا ديانەقى يەران و ئىزدى دا، بەل ئەوان پەرسىقا وى پەرسىارى نە دانە؛ ديانەقى ئىزدى ل ۋەلاقى يەران يان ل كوردىستان پەيدا بۇويە؟... يەك ژ وان پىسپۇر و لېكۆلۋاتىت ل سەر ديانەقى يەران دىيىزە؛ "گەلەك ژ سەنەمەپەھرېيىت - وەقەن- يەران، ئاڭر و دىۋو د پەرسىن و زەردەشتىيا دا پەي وان و ديانەقى وان نو قەبۈل كىن، ھەر وەك ئەم دىيىن زەردەشتىيائى تايىھەت بە.³

H. LAYARD; NINEVEH AND ITS REMAINS, VOL. 1, NEW YORK 1849, p. 137 and¹
DISCOVERIES IN THE RUINS OF NINEVEH AND BABYLON, LONDON 1853
(الدەملوجى، ص.، ژىندرە پېشىن ھاتى سەتىندەن).

THEODOR MENZEL; YEZIDI, ENCYCLOPEDIA OF ISLAM, LONDON IV, p. 1164A,²
[٣٢] LEIDEN 1913-1938.
(ژ كىتىبا سامى سەعىد ئەحمدە، ژىندرە كى پېشىن، ب. ۲۹ ھاتىيە سەتىندەن)

³ الصائغ ، سليمان: تاريخ الموصل، القاهرة ١٩٢٣.

هۆسا مرۆڤ ژ گۇتنا وي قىم د كە كۆ ئىزدى ب رەنگ و باوهريا خۆ، بۇ جارا يەكى ل يرانى پەيدا بۇونە و ژ وىدەر ھاتىھەمەو ۋان جىيەت نھۇ ئەم ئىزدىيا لى د بىن.

"ئەمپىزىن"ل تىورىا پېرىز. ڇاكسۇن زىدە دكە و د بىزە: رىكىت دىنى يەزىدى و مەجوسىيەت كەقىن ژ زەردەشىنى پەيدا بۇون و دىرۇڭ كا يەزىدىيا نۇو، ژ بەر دان و ستاندىنا وان ب فەلا را بۇو، بۇ دەمەكى كورت كەتن بن حوكىمى يىسلامى، ۋان ھەردوو دينا كار كرە سەر ئىزدىيا و گوھۇرىن ئىخستىنە ناڭ ھەنەك باوهريتىت وان. ھەر ھۆسا پېيدا د چە و د بىزە: ئەم نازانىن، ھەكە ل پىشەرۋۇزى ۋەكولىن چى بن و ۋە تىورىن بەنجى ب كن، يان ھەنەك تىورىتىت دروستىر ژ وى پەيدا بن. بلا ئەۋى بۇ پىشەرۋۇزى بېلىن. ھەر ھۆسا د بىزە: حەتا ئەم ل دەرھەقا باوهريا ئىزدىيا ب گەھىن ئەنجامە كە بىنر، مە پىدەقىسى ب خوندىن و ۋە كۆلىنە كە مىدل سەر كار و بارىت ملەتان ھەيە؛ چۈنكە ئەو رىكە مە د گەھىنە ناس كرنا ملەتن ئاسىيا پىچوک بىز كۆ ئەم خۆ ب زمان و ديانەتىن وان ۋە مژول كن (..) ئەو ئىزدىيەت، ژ بلى تىشتەكى كىيم ل سەر خۆ ن زان، ھەنەك رى و رىمەت وان ھەنە، مرۆڤ ھۆسا بىر د كە، ئەو ژ بەسرا (سۆمەريا) ھاتىھە و كۆچبەرى سورىيا بۇونە و ل داۋىن ل شىنگال ئاكىنجى بۇونە.¹ پېرىز. كراينبرۇعەك ژى دەكۆلىنىت خۆدا يى مەيلدارە زەردەشى و ئىزدى و كاکەيىسا (ئەھلى حەق) ب ھەفرا گۈرىدە و ھەقىرىيەكى تىغا ئاهۇرامەزدا و بىيامن و تاوسى مەلەك دا چىكە.²

ھەكە ھەنەك نېيسىكارىت رۆزھلات، ئىزدىا ۋە د گەرىنن سەر دىنى مانەوى،³ لى بەلنى ھەنەكىت دى دېبىزىن: چو پى نە قى ئىزدى پاشمايا سەنەمپەرىسانىن "وەقەنیا" و مانەوى بىياتا دىنى ئىزدىيانە ئەو ژور دەر كەتنە، بۇ دەمەكى ئىزدىا خۆ دىن گراسى يىسلامى دا فەشارتىيە، دا خۆ ژ زلى قورتال كن و ئەوان ھەر و ھەر خۆ ژ مۇسلمانىت ئيران و ئىراق دايىھ ئالىيەكىيە، شۇنداق ژ بەر كىيار و رو دائىتىت چى بۇوين، (سېغا) ئىسلامەتىن لىسەر وان رابۇو

¹ ئ. ف. ڇاچكىسۇن؛ پىپۇرى ب ناڭ و دەنگ لىسەر ديانەتىت ئيران و مامۇستاين زانكۈيا كۈلۈمبا، پ.

170

² ئەمپىزىن؛ ژىدەرلى پىشىن.

3

Prof. KREYENBROEK G. PHILIP; MITHRA AND AHREMAN AND BINYAMIN AND MALAK TAWUS/ TRACES OF AN ANCIENTMYTH IN THE COSMOGONIES OF TWO MODREN SECTS.

که چی ره‌نگ ههر ما.^۱ و ئهوان نفیسکارا باوه‌ریا خو ل سهر وان بەلگا ئافا کریه کو فهلاق (دین مهسیحی) و (مه‌جوسی) بەری هاتنا شیخادی ل چیاین هه کاری هه‌بۇون.^۲

خەلکى دەقەرا هەکار ل زەمانى خوندکارى عەباسيا (موقتەدر بلا لە - ۲۸۲ ۳۰۰ - ۲۹۹). ل سهر دین (مه‌جوسی) بۇون. ل سالا (۲۹۹). ژ حۆكمى (موقتەدر بلا لە) دوو كەس ب نافى (مەنسور حەلاج) و (شیخ عەبدولقادر گیلانى) نافى وان دەر كەت بۇو، هنگى يەكەك ب نافى (شیخ ئادى) ل چیاین هەکار پەيدا بۇو، گەلەك مزىد و كەسىت دن ل دۇرا وي خرفة بۇون و بۇونە مانھۇي يان ئىزىدى؟! هەر ئەپەرسقا خۇ د دەپ بىزە: ئەگەر ئەپە كەسىت ب دو شیخادى كەتىن مۇسلماتىت عەرەب و كورد بۇون و حەز ژ (يەزىدى كورى مەعاوى) د كىرن، بۇچى ديانەتى مانھۇي ب ھەمۇو رەنگا ب سەر وان دا خۆيا بۇو، ئەوان روپىت (مانى) ب رەنگ و روپىت وي قە گەراندىن؟!

ژ بلى ئان نىزىينا، هنەكىت دن ھەنە ئىزىدىا ژ ئالىن دينىقە فەدگەرینىن سەر فەلاتىي و د بىزەن گرىيەانا ئىزىدىا ب يسلامىقە نىنە ب حىچەتا ھەبۇونا ھنەك دىار دەپىت فەلا وەك مۇر كىرن و باوه‌ری ئائىن ب عسا و رېزگرتىدا دېرە كەنىسا. ھنەك نفیسکارىت دن ژى د بىزەن ئىزىدى ب ئەسلە خۇ ژ سابىا (ماندايا) يان ژ كىلدانىا يان ئاشورىا هاتنە.^۳

بەلنى ژ ئالىن نەتەۋەيى و دينىقە، ھنەك ھەنە د بىزەن: ئىزىدى ۋە د گەريئە سەر قەبىلا (تىراھى-ترياھا) و بابى ئادى كۆن نافى وي (مسفر كورى ئەحمدە كوردى) بۇو، ئەپ ب خۇ بى تىرەھى بۇو، نافى وان ب تەن د دېرۆ كا (ئىين ئەلەپرى) دا ھاتىيە.^۴ ئەپ خەبەرە (رامىشۇع)؛ راھىن فەله ل نافەراستا چەرخى ۱۵ ژ (ئىين ئەل-عېرى) ھلانييە.^۵

لىكۈلۋانە كى دى عەرەب، ئىزىدىا بەشەك ژ گەلە كورد دەزمىزە و گۇتنى "داسىنى" بۇ ئىزىدىت دەقەرا شىخان بكار تىنە د بىزە: داسنى بۇ وان كوردا دەت گۇتن، ئەپىت ل

---

¹ بىزە: نورى پاشا دكتىپا خۇ دا، عبدة أ.،

² الدملوجى، ص، ژىنەرە پېشىن، پپ، ۱۶۹ - ۱۷۰.

³ دەقەرا هەکار و چىاین هەکار يان (حەکار)- وەك عەرەب د نېيسن- بۇ دەقەرە كە مەزىنە كوردىستانى ئى گۇتن؛ ژ جۆلەمەرگى ل كوردىستانى بىرائى دەست پى دەكە هەتا دگەھە دەقەرە شەمدىنان ل كوردىستانى ترکىيا و ئى خوار حەتا دو گەھە ئامىنلىن و ئەتروش و شىخان و لالشا پېرۇز ژى د كەفە ناف دا. حەتا ئەپە عەشىرەتە كە ئىزىدىا ب نافى، عەشىرەتە كە كارىا، كۆ شىخادى و گىشت ئادانى ژىيە، ھەيمە.

⁴ Empson ئەمپسون؛ ژىنەرە پېشىن.

⁵ ابن العېرى، د دېرۆ كا خۇ يا سرىيان دا ب نافى، كرونىكۈن سرىيا كوم،؟

چیاین (داسن) د ئاکنجى و (ياقوت الهموى) دفهرهەنگا خۆ دا ناخن وان ئانىھە و نەز ئەف
ناۋە بۇ چیاین مزورىيا ب كارق.^۱

ھەكە تىۋریا "ئولشىيد" راست بە، كۆرۈشىرەتا مزورىيا ب كۆكاكا خۆ فە د گەھرىنە سەر
عەشىرەتا "مسورى - مسورى" يى ئاشورى كۆل سەردەملى "سەنخارىپ" لى نېھە كا
رۇبارى "خازىر" د ژيان؛ ئەم د كارن بىزىن: ئىزدىيەت شىخان نەفييەت وى عەشىرەتا
ئاشورىيانە؛ ئەمەل دەستپەكى دىرۇكاكەقىن ل وى دەفرى د ژيا.^۲ لى ئىزدىيەت شىڭال و
چىاین تۆرى و دىيار بەكر، حەلەب، سەعرەد، بەدلەس و ماردىن و بىت پشت تەخونى گوما
وانى، ھەر ھۆسا ئىزدىيەت وەلاق قەفاس، بىن گۆتن ئەو فە د گەھرىنە سەر بىنەمايت (سولالە)
كوردى و ئەسلى وان ژ ملەتىت چىايىت "زاگرۇسە" كۆ بەرى ۴۵۰ سالا پىش زاين ل
وان چىايىا پەيدا بۇونە.^۳

- تىۋریا سېيى:

ژ بەر كۆ ديانەتى ئىزدىيا يەكە دەقەرا مىسىزپۇتامىا و شامى،
فەرەزىيەك ھۆسا تى مەيدانى كۆ گەلەك گەيدان و تشتىت وە كەھەف دىيەدا دا ژ ئالىيەكى دندا
بىت كەقىن مىتا سۆمەرى و بابلى و ئاشورى ژ ئالىيەكى، و دىيە ئىزدىيا دا ژ ئالىيەكى دندا
ھەيە. تشتىت بەقرا گەيداي نېقا دىيە ئىزدىي و ديانەتىت ناخن وان ل ژۆر ھاتىن بەحس
كرن، مروۋە دكارە د ۋان خالا دا بەدە خۆيىا كرن:

۱ - د ھەنەك رى و رەسم و ھەلکەفتىن و جەڭنى دا، ب تايىەت جەڭنى سەرسالى كۆ د كەفە
رۇۋە چارشەما يەكى ژ نىسانا شەرق، ئەف جەڭنە جەم سۆمەريا بناش (نەكىتى) د ھات
ناس كرن و (سەرسال) جەم بابلىا. ھەر ھۆسا فىستىلەتتى بەھارى (ھەلکەفتىن و جەڭتىت
خوداوهندىيەت باجارا)، جەم ئىزدىيا ب ناخن (توفا) تىن ناس كرن و ھەر گۈنەكى ئىزدىي
توافا خۆ يَا تايىەت ھەيە. (ئەف توافنە پشتى جەڭنى سەرسالى دەست پى د كن و حەتا

¹ بنىزە: الدملوجى، ص، ژىيدەرى بەرى، پ. ۱۶۵، ھەر ھۆسا ئۇر مائى: الأكراد في بەدينان، چاپا ۲، دەھۆك ۱۹۹۹، پ. ۸۶-۸۸.

² الماشىي، ط: مفصل جغرافية العراق، ص ۱۰۹ (ژ دەملوجى، پ. ۱۵۷ هاتىھە ستاندە)

³ دەملوجى، س.، ژىيدەرى پىشىن، پ. ۱۷۵.

داویا مهها خزیران د دومین). رۆژا چارشمه‌ی، چاوا ل نک بایایه پیروز بیو، هۆسال
نک ئىزدیا ژی پیروزه.

۲- ژن ئینان و شو کرن و شوشتا جلاو لاشی و تراشینا سەرو روھا، کیلانا عەردی ل
رۆژا چارشمه‌ی، ژن ئینان ل مهها نیسانی، چاوا ھۇ ل نک ئىزدیا دقهەغەنە، هۆسال
نک بابلیا د قەدەغە بیون. بابلیا و بەرى وان سۆمەريا ژی، هۆسا حسیب دکر کۆ مهها
نیسانی، مهها زەواجا پېغەمبەر و باچاکانە، مهها زەواجا خوداوهن و مەلیکانە، ئەوان
ئاهەنگەك بۇنا زەواجا (نېھەرسۆ) ئى خوداوهن ل (باو) ئا خوداوهن ل باجاري
(جهەرسۆ)^۱ چى دکرن.

۳- نېزىك بۇونەك مەزن نېقا (ئانق) خوداوهنلى سۆمەريا و (نابق) خوداوهنلى بابلیا و
(تاوسى مەلهك) ئىن ئىزدیا د ۋان وارا دا ھەمیه:

أ- خوداوهنلى يەكتا، بەلى خودانى دووالزمى؛ ئانکو كۆم بۇونا دوو ھىزا ل نک عەینى
خوداوهنلى يەكتا، ھىزا خىز و شەر، نور و تارىي. ل نک ھەرسى ديانەتا ئەو ھەرسى
خوداوهنلىت مە گۈقىن، سمبولىت ھەرە بلند و پیروزىن.

ب- لېڭ كارىت چەرخ و فەلەكى، كەوكەبا (عوتارد) سمبولا وان ھەرسى خوداوهنداھە.
ج- رۆژا چارشمه‌ی، رۆژا كەوكەب (عوتارد)^۵، سمبولا تاوسى مەلهك و نابق و ئانقىيە، ئەو
رۆژەكە پیروزە ل جەم بابلى و ئىزدیا.

د- سمبولا (عوتارد) تىرا خۆپا د بە، وەك خۆرتەكى ل تەپر تاوسەكى سوارە و مارەك وى
د دەستى وى يى راستى داو كېيىھەك د دەستى وېيىن چەپى دا د خونە. بىرەنگەكى دى،
ھۆسا دەر دكەفە وەك زەلامەكى ل سەر كورسىيى رونشى و مسحەفەك وا د دەستا دا د
خونت، تاجەك ل سەر سەرى و جلىت كەسلك و زەر وى د بەر دا.^۶

مار ژى رۆزەكى مەزن د مىتۈلۈچىا ئىزدیا و مەلەتىت دى دا د لەيزە. چىزۈكىت ل سەر
مارا تىن گۇتن، تشىيت دىزەھەف تى دا ھەنە، مار يى ب ژيان و مرتىقە گۈيدايە، ئەو ھەم
سمبولا خىزە ھەم سمبولا شەرە، ھەم نىشانان ئاقلمەندىيىھە و ھەم يابىمەتىيىھە.. مار جارنا سمبولا

¹ زەكى، أمين: موجز تاريخ الكلد وكردستان، المجلد ۲، ص ۷۳ و ۲۰۵
² جۆرج حەيىب: ژىيدەرى پىشىن، پ. ۱۴

رهشینیه و ل عهین دهم سبولا سپینیه. وهك دور دكهه مار خزین و حوكمی خوندکا، دیانه. ب جو، هك ب دنی و ترس، بهلكه بروز، بهحسا ما، قن کن.

۱۰۷- ههيو و نا سستيم چينايه‌ت و دهسته‌بیت دينه جهم ئىن ديا و ياللىا.

ف- هه یو و نا که سایه تیا سین و یه ستنا وی لجهم تیز دی و یا لیلیا^۱.

گ- ژ بلى فان خالیت سهري بیت هاتین ب ریز کرن، هندهك روی و رسم و ناف و تشییت دن بیت و هک ههف جلهم بیت همه و سومهري و یا بیلیت به همه.^۶

- تیہ دیا چار میں:-

پیش هه موئی، کار و رهنجا نفیسکار و لیکولثانا جی ریز گرتنيیه ژ بُر کاري فکريي پِ رابوین؛ حهتا په ردئ ل سهر هنهك ئالىيىت ديانەتى ئىزىدیا ب دن رەخەكى، يان دېرىۋك و بىنگەها باوهريما وان ناس بىكىن، بەلنى لىكولثانى ژير يان ئەۋى شارەزايىك كىيم ژى ل سهر باوهريما ئىزىدیا ھەبە و رى و رسىيت وان دىت بن و چاڻۇ وى ب ئەدەپ وان دىنى كەت بە، دكارە نە وەك ھەر، بەر صنگى هنهك فەرهەزياتىت نفیسکار و لىكولثانا بگەرە، بەلكى نىزىنېت وان پۈچ بىكە، ب تايىهت ئەۋىت بىزىن ئىزىدى پاشىما مانەويا يان زەردەشتىيان. ئەز حاشا نا كم و نابىئىم تشتىت ئىزىلەت، رى و رسىيت ئىزىلەت ھەڤ تىقا ئىزىدیا و زەردەشتىيا و مانەويا دا نىين، ھەر چاوا پەرسن و رى و رسىيت وە كەھەف دەنەقى ئىزىدیا و ديانەتى كەشقى يۇنانىيا و ساپىيا؛ مينا پەرسننا رۆزى و سىتىز كا ھەپە (ھەبۇو)، چونكە دەفھەرى جو گرافىيەت وە كەھەف، پەرسن و كولتورىت ئىزىلەت ھەڤ پەيدا د كن، بىيى وى يە كى دان و ستاندىنا وان گۈرۈپەت مەرۆغىت جودا-جودا بەھەقرا ھەبە.

هه که دووالزم ستونا باوهريا ديانهقى مانهوى به و ئهو لسهر دهرويسيه كه حشك
هات بە ئافا كرن و زىدە بار ئهوان خۇز خۇشىت دنیاين دور كربه و مرن بىتە
قبلەتكەها وان و ئهو جۇرى ب گيان خۇ بکن و زەواجى ل خۇ قەدەغە بکن^۳ بەلى
ئىزدىا، نە د كولتوري خۇنى دېپى دا، نە دچىز و كىت خۇ يېت دەفكى دا نەبىيەك

^۱ عهیت رئیده‌ری پیشنهاد، پ. ۲۰، هر هوسا بنیزه د. حهیب، کازم، رئیده‌ری پیشنهاد، پ. ۱۶-۱۴.

² کونجی سه باح، گلزار ارور، هژمارا ۳، سالا ۱۹۹۷، پ. ۸۰ و هژمارا ۱۰، سالا ۲۰۰۱، پ. ۹۱.

³ مطر، سليم: الذات الجريحية: إشكاليات الهوية في العراق والعالم العربي، الشرقاني، ١٩٩٧، ب. ٣١١.

بنافن "مان" یان "زهردەشت" پەرسىتە!!.. ئىزىدى - وەك مەنھۇيا - ۳۰ سى رۆژا ل مەھا نىسان ب رۆژى نا بن، ھەر ھۆسا زەواج و گرىدانما مىزو ژنا بەھەفرا جەم ئىزىدىا، گرىدانەك پىرۆزە، بەروۋاڭى مانھۇيا كو ئەوان ئەو گرىدان ب تىشتنەكى حەرام د زانى. ھەر ھۆسا كوشتنى تەيرو حەبىوانا تىشتنەكى دەستور دايە و قوربانى دان رى و رسىمە كە پىرۆزە جەم ئىزىدىا، كە چى ئەف كارنە جەم مانھۇيا تىشتنەكى حەرام بۇون... هەندى.

ژ ئالىي دووالزمىقە، ئىزىدى لگەل ديانەتى زەردەشتى و مانھوى يەك ناگەرە؛ ل نك ئىزىدىا دوو خوداوهندى: يەك بۇ شەرى و يى دى بۇ خىزى نىين، بەلكى هيپزا خىزى و شەر د يەك خوداوهندى دا كۆم د بىت، ئانكۇ خوداوهندى يەكتا خودانى دووالزمى "خىزى و شەر". ھەر ب ۋەن ھەلکەفتى ئەم دكارىن ھەنەك خالىت بىنەرەتى يېت ئىزىدىا و زەردەشتىيا ژەف جودا د كىن، دەست نىشان بىكىن، ئەمۇ ژى ئەفنى:

۱- ئىزىدى مەريخ خۇب حەدو سەد گۇر دكىن و ھۆسا حسىب دكىن گۇر مالا حەقه و جىئى لاشى يىن ھەر-ھەرە، بەلنى زەردەشتى لاشى مەريخ خۇ دەھاقيتە جىئى كى بلند ھەتا بىھەلە يان تەپير بختون.

۲- ل جەم زەردەشتىيا روحى دەستپىك و داوى ھەيە، ئانكۇ وەك خەتكە كە راستە (.)_____. ئەمۇ تى و د مرە. لى بەلنى ل جەم ئىزىدىا روحى نە سەر ھەيە نە بن ھەيە، (O) دايىھەيە، تىشتنەكى ھەر و ھەرە.

۳- ھەكە جەگەرە كىشان جەم زەردەشتىيا حەرام بە، بەلنى جەم ئىزىدىا توتنى جىئى كى تايىبەت ھەيە و خوداوهندەك چاقىدىرىيَا وى دكە.

۴- رۆزى گىرتىن و قوربانى دان فەرزە كە، بەلكى رەكتە كى سەرە كىيە دباوهرىيا ئىزىدىا دا. مەرۆڤىت دېندار چىل رۆزىت چلىي ھاقيتىن و چلىت زېستانى، ژ بلى رۆزىت خدر-ئەلياس و خودانى ب رۆزى د بن. ژ بلى جەزنا خدر-ئەلياس، ل ھەممۇ جەزنى و تواف و ھەلکەفتىت دى، ئىزىدى حەبىوانا دكۈزۈن و دكەنە قوربانىا ناق خودى و تاوسى مەلەك و شېخادى و گىشت خودان و باچا كېت خۇ، حەتا ئەو ھېزىت پىرۆز خىزى بىن پېشىيا وان و دەرىي بەلايا ل بەر وان ب گىرن... بەلنى رۆزى گىرتىن و كوشتنى حەبىوانا و قوربانى دان ل نك زەردەشتىيا كارەكى حەرامە.

۵- دسهر ڦن هندی را، ئیزدی پیغامبره کی بنائی "زهردہشت" ناس ناکن و نافن وی د هیچ تیکسته که دینی دا یان چیروکه کن دا ناهیت! ئیزدی بو جاره که بتنهن ڙی نافن "زهردہشت" د دواعیت خو دا نا ئین، که چی نافن گلهک پیغامبریت جاران مینا: موسا- عسا- نوح- دانیال- زه کهربا... هتد، ٿي.

دفردا "ئه مپسون" بی راست بوو دھمنی گوچ: "حه تا ئهم بگھهین ئهنجامه که بنبر ڙ بو ناس کرنا باوهريا ئیزديا، مه پیوسنی ب ڦه کولينه که دروست لسهر کارو باري ملہتا- بتایهه ئاسيا پچوک- ههيء، پتر کو مرؤوف لسهر زمان و ديانهق وان مژول به".

د به مرؤوف بکاره تیوریهک یان فهربیهک نوو لسهر نیزینا ڙوڻ ئاقا بکه. دیسان ل هیزه ده مرؤوف دکاره بیڙه: ئه لوکولقان دخوازه برنهنگه کی راست و دروست دیرڙوک و کڙ کا ئیزديا ناس بکه، گلهک فرهه ئه و گوه بدته ئیزديا بخت، کا ئه و چی لسهر خو دبیڙن. گوه بدته چیروکیت وان؛ بزانه ئهدهن وان ین دیني چی ئیدیوم و گوتنتیت تایهه تیدا هنه، رئ و رسم، عادهت و جھڻا، چی مانا وانه؟ هه ره ھوسایه فرهه لوکولقان لسهر ئه رکاتیت ئیزديا بیت دیني و دهسته بیت چینایه (شیخ- پیر- مرید... هتد). بسه کنه و ڦه کولينه کی لسهر نافیت وان و عهشیرهق وان، تهربی جلیت وان، چی بکه. تشتن هه ره گرنگ لسهر ملی لوکولقان ئه وه؛ ئه وی گریدانا ناف وان کهسان و بیرو باوهرا دا، ین دناف ئهدهن دیني دا ٿي، دهست نیشان ب که، هوسا خو يا دبه ئه ڻ تشتنیت ئهم د بیڙن لسهر رووه کی عهدی مهزن د بهلاڻن و ل زهمانه کی مرؤوف ن کاره سهرو بنی وان دهست نیشان ب که!.

نهز د خوازم ل هیزه دا سه رکنی هنهک باوهري و فکریت ئیزديا، ئه ویت ل ناف ئهدهن وان ده ڦکی و تیکستیت دینی تین دیار کم: ئیمان و باوهريا وان ب تاوسي ملہلهک و پیروزیا روزا چارشهمه- پهستنا دیارده بیت سروستی- ئیزیدا ل بابل و گریدانا وی ب نافن ئیزديا- چیروک و چیفانو کا پهیدا بونا ئادهم ل لالشی و رابونا تو فانا نوح لسهر عهدی ئیزديا (ئیسفنی- شیخان)، چیروکا براھیم خملیل و فرعون، پهستنا رؤز و هه ڀقی- هه هفت ملياکههت، ستیز و چه رخ و فلهک، هنهک گیانداریت (حهیوان) پیروز، شیخادی، حسینی حه لاج- موسا و عسا- مه ککه- قودس- لالش- به حر- هه کار- هوری و هک یه که مین دایکا ئیزديا- هوری، هوری و هک ملہت- خالتی- دوملی- .. هتد).

دەنگ كىتىي دا، من باهتهك بناقى "پرسىيارىت هندا؛ يان چلىقنىا تىيگەھشتىنا ئىيىزراترى" ^۱ تىدا مىتىد و رېكىت نوو دا د تىيم بەر دەستى خوندەقاناق بۇ فەكىن كۆدىت ^۲ وان پرسىيارىت هندا، كۆرەتىنەن كۆن بىرەسەن مانە. ئەز باورم، بى يەكىن كەلەك زۆرە مەرۆف كۆك و ئەسلىي ديانەتى ئىزدىيا و فەلسەفا وان بەرانبەر پەيدا بۇونا دەن و خولىاقەتى بىزانە.

فەكرا تاوسى مەلەك فەكە كەھرە كەقەنە؛ دەمى باورەيىت دىنى پەيدا بۇونە، ئەو بى را بۇونە، بەلكى ئىزدى د بېشىن ئەو بەرى چى بۇونا ھەر تىشە كى ھەبۈو! پرسىيارا دن: ئەرى گەلۇ گرىيدانان ئىزدىيا بى براھيم خەليل فە؛ ئەۋىز ژ حەرەن (ئورفا - رەھە) يان وەك ھەنەك د بېشىن (ئور كىلدان) دەركەتى، چىيە؟ ئەرى براھيم خەليل عەيني موسايىھ (ئاخناتون) ئەرى چۆيە مىسر و پاشى ژى دەركەتى، ھاتى سينا و شوندا ل عەردى كەنغان ئاكىنجى بۇويي؟!... ئەرى ھەنەك دەزى ھەنە عەشىرەتا ھەكار (كارى-كارىيە) و مەلتەن (ھكسۆس) ئىن ھەندى - ئەورۇپى ب گەھىنە يەك؟. وەك چاقكائىيەت دىرۇڭى دېشىن، ئەف ھكسۆس ژ دەۋەرا وانى و ئەراواتىن ھاتىيە خوارە و سەد و پېنچى سالا (۱۷۳۰ - ۱۵۸۰ ب. ز.). حۆكم ل مىسى گرنە و پايتەختى وان (ئاقاريس) بۇويە، بەلىن پەيدا بۇونا وان ل مىسى دەگەرەيىتە سالا (۱۹۰۰ ب. ز.). حۆكمى ھكسۆسا لىسەر دەستى (ئاھمۇسە- ئاھمۇسە) يەكى، كۆ بنەمالا ھەزدى يَا فەرعونىا دروست كەرىيە، ھاتىيە ھەلۇھشاندىن. يە ھەزى گۇتنىيە ئەوان ھكسۆسا بەرى وان سالا حۆكم ل شامى (سوريا- لوبنان و فەلەستىن) ژى كەرىنە، (تەخومىسى سېيى) ل سالا ۱۴۴۷ ب. ز. دەسەھەلاتى ھكسۆسا ل سورىا ھەلۇھشاند. ^۳

ھەكە "حەرەن"-وەك سەرچاۋىت دىرۇڭى دېشىن - ^۴ ژ گۇتنىا (حەق-ھىك-ھەك) ئانكۇ خوداوهەند و (سۆس) ئانكۇ شقان، ھەمۇو پېكىفە دېبە (خوداوهەندى شقان) ھات بە، ئەرى گەلۇ: عەشىرەتا (ھەكار) ۋە دەگەرەيىتە سەر ناقي خوداوهەندى باجارتى (حەرەن) يىن براھيم خەليل ژى ھات يان نا؟!!.

¹ بنىزە پەرى (۱۱۶)، يە ھەزى گۇتنىيە ئەف باهەت ل گۇفارا رۇز، ھەزارا ۱۰، سالا ۲۰۰۰ ئەت بۇ بەلاڭ كەن.

² كۆد؛ رەمەز، رەمۇز

³ بنىزە: د. فيليپ ك. حىقى، تاريخ سوريا ولبنان وفەلسطين، ج. ۱ - ۲، دار الثقافة- بيروت، ص ۱۵۷ - ۱۶۱، هەر ھۆسما بنىزە: د. سيد القومى، الني موسى وآخر أيام تل العمارنة، ج. ۱، المركز المصرى لبحوث الحضارة، چاپا ۱، سالا ۱۹۹۹، پ. ۱۴۸ - ۱۵۵.

⁴ بنىزە د. القومى، سەرچاۋى پېشىن، پ. ۱۴۴.

بۆچى ئىزدى د يېئن: نابو خەد ناسر (بەختكى نەسرا) ئىزدى بۇو، ئەو چۇ سەر ئورشەلیم خراب ب كە تشىيت پىرۆزىت ئىزدىيەت هاتىن دزىن (سەپلا تاوسا كەق، بەران براھيم خەلیل "بـت" مسحەفا رەش و چراي نەھ لولى، فەگەرىنىه؟!)

بۆچى ئىزدى رۆز و ھەيفى لگەل يەڭ د پەريسىن؟! ھەكە بزانىن پەرسىتنا رۆزى دىاردە كە تايىھەت بۇو ب گروپىت ئاكسىجى و ئەۋىت بكارى چاندىنى را دبوون، بەن پەرسىتنا ھەيفى (مانگى) يە تايىھەت بۇو ب گروپىت كۆچەر و شقانىتى،.. ئەرى پەرسىتنا ئان ھەردوو دىاردەيا (رۆز و ھەيفى) باوهرىيە كە ئىزدىيە رەسەنە، يان ئەو رۆزە (ئاتونا) فەرعونىانە، يان رۆژا سەبا يەمدەن، يان رۆژا مىسىزپۇتمامىا و مىتا و يۇنانىانە؟!... ئىزدىا كىزان بەرى دېرسىت: رۆز بەرى ھەيفى، يان ھەيف بەرى رۆزى؟

ئەرى گەلۇ: نافى ئىزدىا ژ پەرسىتكەھا (ئىزىدا) نابۇ ل بابل ھاتىيە، يان ژ (ئىزيسا) فەرعونىا) يان ژ (يەزان- دروستكەر و خالق)، يان ژ نافى (يەزيد كورى مەعاوى) و (يەزيد كورى ئەنەس) يان ژ (يەز-يەزدم) ھاتىيە؟!...

ئەرى عەشىرەتا (ھەكار- ھاكار) و (خالتىا) كۆ حەتا خۇز ژى بەشەكى مەزى ئىزدىا ژ وان دوو عەشىرەتائىن و وان نافى خۇز دايە دەفەرە كە مەزن ژ كوردىستان- ھەر ژ رۆزەلەلاتا يوان ھەتا دەگەھە وان و باكورا باجاري موسىل- ئەرى ئەف عشىرەتا كوردا ھەر ژ دەستپىكى دىرۇز كا كەقلى ل وىدەر د ژىيا، يان ئەو ژ دەفەرىت باشور ھاتىيە و ل ھېزە ئاكسىجى بۇويە؟!

پرسىيارا دن ئەوھە: ھەكە ئىزدى براست و دروست "عەرەب و مۇسلمان" و سەر ب "يەزىدى كورى مەعاوى" نە، بۆچى ئەدەپ وان دىنى ژ قە قول و بەيت و دوعا ب زمانى كوردى ھاتىيە گۈتنە؟.

ھەكە ئىزدى پاشمايا ديانەتى زەردەشقى و مانھوى بن؛ بۆچى ئىزدى خۇز د وەستىن ل كىتىبە كە پىرۇز دەگەرن؟!.. بۆچى "زەند ئاقىستا" و "گاتەھا" ل مالىت خۇز هل نا گىرن؟... بۆچى "زەردەشت و مانى" نا پەسنىن و نافى وان د دوعا يېت خۇز دا، نا ئېين؟!

¹ فەگەرى سەر چىزىكى، نابو خەد ناسر و قەمولى ئەزىز و مەددەھىن، پەرى (۱۰۰۳) و دەھقا ((چراي نەھ لولى) بىنېرە (قەمولى زەبۇنى مەكسۇر) پەراوايىت ھەزمارا (۳۲۴).

دناف گوما ڦان پرسیارا و یت دن دا، د نافا به په ریت ئهدهن دینچ ئیز دیا دا، کڻ ئهٺ
کتیب و بزاٺا من پېنگاشه که، مرؤف د کاره هیدی - هیدی ل ناف و دیرۆك و باوهريا ئیز دیا
بگدری.

بهلی، براسنی ئیز دیاتی نهينکه که، ٿئ را بنهنا دلهه که را دیرۆك کا که ڦن د فوری و ریو
رسمیت دیزین شهوق د دهن. مرؤف د کاره بیڙه: باوهريا ئیز دیاتیا به ردهست بوویه و هک
موزا یکه که گرانبهها ڙ بڙ کولتوری دینی و ناتهوهي کڻ بتر ڙ قاره یه کي بهه ڦرا گری دده.

نیزینه که سه رپیسی

دەرەھقا پارۋەھەكىندا ئەدەبى دىنييى ئىزدىيان^۱

دېپىشىپى دا دېيت ئەوئى يەكى بىزىن كۆ ئىزدىياق مەيدىنە كە دەولەمەندە د وارى ۋە كۈلەندا، چونكە حەتا دەمە كى نىزىل ئىزدىيەت وەك عەردە كى بەيار مابۇ، ئەو ۋە كۈلىنىت ھاتىنە كىن ژى گەلەك د كىيم بۇن و ھەموو رەخ و روو نە گەرىتىنە. دەمى بىزىن؛ ئەدەبى دىنى، ئەدەبى دەقىكىي ئىزدىيا چى ئەوئى ھاتىيە كۆمکرن و ھندەك ژى دكىتىپ و گۆفارادا ھاتىيە بەلاف كىن، يان ژى ئەوئى نە ھاتىيە كۆم كىن و گەلەك ژى وندا بۇويى، قەوارە كە مەزن دگرت و يەكجار بارى سەر ملى مەرۆف گرگان دكەت. گەلۇ؛ چارچوڤە و تخوبى ئەدەبى دىنى چىيە؟. ئەم دكارن چى باھقى بخەنە ژېر نافى وى؟ دەزىانا گەلاندا، بتايىھەت گەلىت كەفن، ئەف تشتىت ژېرى دەورە كى مەزن دلهيزن و دېنە بىنەما و كۆكاكا ھەر دېنە كى. ئەو تشتىنە ژى ئەققەنە؛

- ۱- باورى،
- ۲- تور و تبعەت، (ترادسىپون)
- ۳- ئەفسانە.^۲

۱- باورى،

ھەلبەت باورى وەك بارەك (حالە) ب مىزىن مەرۆفا گۈرۈدايە، ھەر ھۆسا باورى كۆمە كە ھىزو نىزىنەت مەرۆفانە دەرەھقا جەhana تشتىت پىرۇز، وەك (خودى، مiliا كەت، بەھشت، ئاخىرەت، مەن،...).

^۱ كورتىيا في فەكۈلىي ل كۆنگۈرى جەھانىن يەكى ئىزدىيان ل ۲۰۰۰/۱/۲۸ ل ھاننۇقەر ھاتە پېشىكىش كىن

^۲ فراس السواح، دين الانسان، دار علاماء الدين، دمشق ١٩٩٤، ص ٤٧ - ٧٠.

٤ - تور و تبعدت (ترادسیون)؛

ئەو كريار و دان و سستاننېت مروڻ پي رادبت و بريكا وان خۆ نيزىكى جهانا تشىتىت
پيرۆز دكەت، ئانكۇ ئەو رىكىن مروڻ قه د كەت و دخوازت تىكەلىق ل گەل وان
پيرۆزىيا نە بېت، وەك (جەڙن، تواف، دعوا، رۆژى، دانا قوربانىا،...هەندى).

بەردهوام بۇون لىسر ترادسیونا، نەك هەر ئيمانى بۇ مروڻان پەيدا د كەت، بەلكى ئەۋى
ئيمانى خورتىز دكەت. باورى و ترادسیون يەك و دو تھامام دكەن. هەك ترادسیون بەرھەمى
باوهرى بىت و د خزمەتا وى دا بىت، لى بەلى عورف و عەدەت، دان و سستاندىن كارەكى
مەزن دكەن سەر باوهرىنى و ئەۋى ب ھىز دكەت و بەھەش دشىدine؛ ژ بەر كۆ خەلکەكى
مەزن پى را دېت، يان بىزىن ترادسیون ب رەنگەكى جەلاقى تىنە كرن.
گە لەك جاران ترادسیون فکر و دەرونى مروڻان دگەھۈرىنە، هەر ھۆسا بەرۋاھىزى،
مروڻ ژى گەلەك جارا ئەوان عورف و عەدەدان پېش د ئېخىن.

٣ - ئەفسانە و چىرۇكىت پيرۆز؛

بىڭومان ل دەستپېكىا پەيدا بۇونا بىر و باوهران دەرھەقا كريارييت دنياين، وەك (باران و
تۇفان، برق و بروسيا، مرن، صارو گەرمى، سۆتن، دەركەفتىدا رۆژ و ھەيقى،
نەخۇشىا...هەندى)، مروڻ بەرى ھۆسا د فکرى كۆ ھىزە كە مەزن ل پشت وان كريارا ھەيدى،
ئانكۇ پيرۆزىيەك دايى، نىشان و بت (سەنەم) ژىرا دروست دكىن، ب بى دەنگى عەبادەتا
وان دكىر، يان بىزىن ب ھىنداك لقىيەت تايىھەت، وەك (سەمايا بى دەنگ، گۈۋەند، گەريان
ل دۆرا بەرەكى يان دارەكى، راوهستا بەرانبەرى رۆژى يان ھەيقى، چى كرنا ھىنداك
نەخشا وەك مار، شىز، دوبىشتىك، پىنگ، ل سەر دەرو تاقىت شىكەفتا...هەندى).
مروڻ بەرى ھىدى -ھىدى باوهرييەت خۆ د قالىن چىرۇك و ئەفسانادا ئافا كرن، ئەو
چىرۇك و ئەفسانە بەردهوام د ناڭ واندا د هاتن گۆتن، هەر ل گەل قى يەكى وان مروڻان
ھەم رابۇن بت و جىي پيرۆز بۇ وان ھىزىيەت نە ديار (پيرۆز) چى كرن و رۆژ و دەمى
تايىھەت ژىرا ديار كرن، ھەم باورىيەت خۆ ب رانگەكى بىنەجي د قالىن چىرۇك و ئەفسانەدا

دەرخستن؛ ئانکو باورى ژ قالبەكى حشك، بى دەنگ، كەفتە قالىچى گۇتن و ئاخافتلىق، مۇۋەت بىز ب تەقايى پى رابون.

لەپىزە دا، باورى، عورف و عەددەت، چىرۇك و ئەفسانە يەك د يېگىن، كارەكى مەزن ل سەر يەك و دو دەكەن، زەھىف بۇونا ھەر يەكى ژ وان كارەكى تىيگەتىف د كەتكە سەر بى دى، مىگرىق (بۇغۇنە)؛ چەند خەلک و عالەم جەڙنا ب گۇرو بەردىوان ب كەن، قى دا رى و رسم، دوعا و قەولا بېئىن ھند ئەو باورىيە د ھۆش و سۆزا خەلکى دا موڭم دېت، بەرۋەقاڑى ھەر باورىيەك، ھەكە چىرۇك و شرۇقە كەرتىت بەراقل تىدا نە بن، بەردىوان د ئاقلى خەلکىدا نەئىتە خونىندا، جەڙن و ھەلکەفتىا ژى را نە كەن، ئەو باورىيە ھىيدى -ھىيدى دى ل جەم خەلکى صار و هىدا بىت.

ئەدەپ ئىزدىيان، يى دىپى و بلى دىپى ژى، ل دۆردا ۋان ھەرسىنى خالىت مە گۇتىن دەگەرىت. ئىزدى باوهرىپ ب: خودى، تاوسى مەلەك، ملىاکەتا، خاس و باچاكا، بەھشت و دۆزى، خىز و شەرى، كراس گۈرىپى، حن، ئاخىرەت و قىامەت، هاتما ئىزى و شەرفەدىن...ھىدا، دئىن. بۇ قى يەكى ژى ئىزدىيان چىرۇك و ئەفسانە، دوعا، قەول و بەيت، خزىيمۇك، رۇبارىن،..ھىدا، ۋەھوناندىنەو گۇتىنە. جەڙن، تواف، رى و رسم، حەدو سەد ژى، ل درېشىيا دەمیت سالى ژى را دانىنە.

ئەز نا خوازان بىز لسىر شرۇقە كەرنا ئالىيەت تىيۈرىيەت ۋان بابهاتا ب سەكىم، چونكە ھند ئەدەپ دىپى ئىزدىيان مەيدانە كە بەرفایە، ب زەھمەتە ھەمۇو تشت ب يەك جارى، وەكى دلى مۇۋەت ب ۋېت، ب جى بىت. ژ بەر قى يەكى ئەز د ۋېم ئەمە ئەدەپ ھەي پارقە كەمە سەر ۋان ئالىا؟

- ١- ئەفسانە و چىرۇك،
- ٢- دوعجا و درۆزە،
- ٣- قەول و بەيت،
- ٤- مىسحابەت،
- ٥- مۆزىكى دىپى،
- ٦- خزىيمۇك، رۇبارىن و پايىزۇك،
- ٧- قەسىدە،
- ٨- لاۋىر و غەربىي (غەربىي)

بهري بيم (وهرم) سهر قان خالان ب ئاخشم و پىناسىينا وان ب كم، دخوازم رۇناھىيەكى بدم
سەر سەر، هە مارا، وان و ئەقان ئانىا، ياخىدا كەم:

* حهتا نها نافق (۱۳۲ قو). هاتیه زانینه، بتز ژ وانا (۶۰ قو). هاتینه به لاف کرنه د کتیب و گوچار و روژناما دا.

هژمارا سه به قیت وان قو؛ بیست کفر ل بهر دهستن، د گههه (۳۲۴۲ سه ب.). هدر سه ب.
 (۳) سئ ریزه، جارنا ژی بتنه و د بتنه ۵-۶ ریزه. ئانکو ل فردا ریزیت قو. ل بهر
 دهست د بنه (۹۷۲۶ ریزه).

* هتا نما نافق (۲۸ بت). هاتیه زانینه؛ (۱۳-۱۴) رئی هاتینه بهلاف کرنه، سهپ. وان بت. و بیت هاتینه نقیساندن دگهنه (۹۰ سهپ)، ظانکو (۷۳ ریز).

* قهسيده: ناف (٥٠ قس.). ههيه. بهرا بتر د گوچارا لالش، هژماره ٦ دا هاتينه بهلاف
کرنه. کوما سهب. وان د گهه (٣١٧) بهرانبه (٩٤١ ریز).

* دوعه: حهتا نهان ناف (۴۵ دو). هاتیه زانینه، (۲۸) ژ وان هاتینه بهلاف کرنه و یین دن
مانه. سه به قیت وان د بنه (۳۹۲) به رانیه (۱۱۷۶ ریز)، ئه فه ژ بلی (۶۲ سه ب). ژ
در ژوئن.

* ههتا نما (٧ سهبا). ژ خزیمۆك و (١١ سهبا). ژ رۆيارين و (١٠ سهبا). ژ پايزۆكا
هاتىه نفيسين و بەلاف كرنە. ئەفه ژ بلى ژمارە كە يەكجار زاف ژ لاقۇر و غەريپۆكا، ژ
مسەھابەت و چىم و كىن پىغەمبەر و خاسا.

نهایا سه بیان هایی به للاف کرن، یان هایی نهیساندن دگهه (۳۲۴۲+۴۹۰+۳۱۷) = ۴۶۸ سه بیانه (۱۳۴۰+۴۶۸+۳۹۲).

ئەف ئەدەپ مە گۆتى، ھەكە بىرەنگەكى رېلک و پېلک و زانستى بى كۆم كىن و فەكتولىن لىسەر چى بىن، بى گومان، نە وەك ھەر دى خزمەتكە كە مەزىزە دىرۋۇڭا ئەدەپ كوردى كەت، بەلكى دېن ئەدەپ كوردى كى دى بى نفييسىن و گەلەك باورەرى دەرەھەقا فەرك و فەلسەفا گەلىن كۈر دە، كەقىنە مەيدان.

نها ژی ئەز دخوازم ب كورقى رۇناھىيى بدم سەر ھەر بابەتهكى ژ بابەتىت ئەدەبى دىنى ئەدیان كە دېش، دا ھاتىه دەست نىشان كەن.

۱ - ئەفسانە و چىرۇكىت دىنى؛

بىيگومان د ئەفسانە و چىرۇكىت دىنى دا، باوهريا مروقان بەرانبەر دنياين، خودى ملياکەتا، كرييارىت سەر رۈوى دنياين؛ وەك پەيدا بۇونا شىنكاپىن و حشڭاتىپ، دەشت و چيا و بەحرا، دەركەفتا رۆز و ھېيقى، چى بۇونا رۆز و شەقان، باران و طۇفان، بۇون و مرن ...هەندى، دەر د كەفت. د قان ئەفسانە و چىرۇكادان دا خەيال، لەگەل ھندەك راسىتى، تىكەل يەك د بت، زەمانى ھەر و ھەر و نۇو تىكل ھەف دىن...ھەر لىسەر ۋى يەكى ژى د باوهريا ئىزدىياندا دوو دنيا بەرانبەرى ھەف د سەكىن؛ دنيايا ژۆر و دنيايا ژىرى (خوار). دنيايا ژۆر گەلەك پاقۋە، ب ساف و ھەيەت، خودى و ملياکەت و روھىت باش دەورى خۆ د بىن، ئەو چارەنۋىسا ھەمۇر گىانەوەرا دەست نىشان د كەن، خىز و شەر ژ جەم وان تىت ...

دниايا ژىرى -دنيا سەر عەردى- بۇ مروق و گىانەوەرىت دىيە، د نىقەكا ھەردۇ دنيايدا قۇناغ و ژيانەكە كورت ھەيە، ئەو مسافرخانەيە، مروق تى دا بازىرگانە. مروق تىتىنە ئەن دنیان دا پاشى ب چىتە مالا حق (مرن و ئاخىرەت)، لى بەل د وى دنيا كورت دا، د ۋىت مروق بەندەوارى دنيايا عەزمانى بت، ئانكى د خزمەتا وى دا بت، خىز و قوربانىا ژى را پېشىكىش بىكەت و خۆ ژى بارىزت.

ئەف باوهرىت ل سەرى مە گۇتىن دناف ئىزدىيادا وەك ئەفسانە و چىرۇكىت دىنى تىتىنە گۇتن. پرانيا قەول و بەيتا، لافىز و ئەدەپ دى، وەك چىرۇكىت دىنى تىن ھەزمارنى؛ چونكە ئەلەمەنلىكتىت ئەفسان د وان دا پەيدا دىن، ئەو بورەنگەكى باوهريا ئىزدىيا دەرەقەقا پەيدا بۇونا دنياين، خودى و ملياکەتا، مروق، دىيار دكەت، وەكى: (قو. زەبۇون مەكسور، قو. ئافەرینا دنياين، قو. قەرە فەرقان، قو. شىخو بەكر، قو. شىخ و ئاقوب، قو. خۆش مالى بابا،... هەندى). ژ ئالىيەكى دىقە، گىشت نىزىنا ئىزدىيا دەرەقەقا مرن و ژيانە ل سەر ئەفسان تىتىن ھەزمارنى و ئەف قەول و بەيتىنە وەك غونە: (قو. سەرەمەرگى، قو. مىسىنۇ ژارقۇ، قو. نەبى سەايىل، قو. موسا، قو. فەوارى، قو. تەختا،... هەندى).

۲- دعوا و دروزه؛

دواعه دوره کی مهزن دباوريا ئىزديادا ب بينن و جيئه کي بلند د گرن. ئهو دعوا و دروزه ل بير دهستي مه- ييت هاتينه كون کرن و بهلاف کرن- بتز ژ (۴۰) چل تىكستانه. بىلنى هشمارا دعوا و دروزا بتزه ژ ق رهقema هاتىه گوتون، چونكە جاره کى من ژ قمولزانه کى پرسى: تو چەند قهول و دعوا و قەسىدا فيز بوويم، د زان؟...

گوت: د نافبەرا (۶) شەش هەيغا دا هۆستايى من (۲۴۳) دوسەد و چل و سى دعوا، (۸۶) هەشتى و شەش قەولىت بەرائى و (۵۵) پىنجى و پىنج قەسىدە دانە بەر من، ئەز فيز كرم، لى بىلنى بۇ شرۆفە كىنا قان قهول و قەسىدە و دوعايانا (۷) هفت سال و شەش هەيغ پىچۇن.^۱

د ناف تىكستان دا گەلهك باوهرى و نىزىن دھر د كەفن و ب شرۆفە كىنا وان مرۆف دكارت گەلهك زانياريا ل سەر دىيىن ئىزدىيان و نيزىينا وان لسەر دنيايا دۇر و بەر ب زانت. راستە ئىزدى باوهرىن ب هېتسا خودى يەكتا دئىين و دېيىن، ئىزدى مەلتەن هەرە عەولە خودى و تاوسى مەلهك ب حەق ناسكىرين، ئىزدى ژ سورا تاوسى مەلهكىن، بىلنى ژ ئالىي دېلە ئهو لسەر وى باوهرىيەن كۆ گيان نا مرت و سورا خودى و تاوسى مەلهك د گەھتنە گەلهك باپچاكا؛ ژ بەر وى يەكى، ئهو ب چاھە كى بلندو پىرۇز تەماشاي خاس و قەلهندهر و خودانىت خۇ دەكەن، قوب و مازارگەھا ژى را چى دەكەن، جەۋىن ب ناقى وان پىرۇز دەكەن، قوربانىا ژى را پىشكىش دەكەن... هەتد، نەك هەر ئەفە، بەلكى بتز كۆ كا دىيىن ئىزدىيا ب سروشت و ئابورى و چەرخا دنيايى قە گۈيدىيە، ھەموو دنيا ب گۆتنا خودى چىيىويم، ژ بەر وى يەكى ژى، جەم ئىزدى؛ دارو بەر، ناخ، چىا، باى، ئاگر، رۇز، ھەيغ، هندهك حەوان و گەلهك تشتىت دى پىرۇزىيا خۇ ھەيءە و ناقى وان د دوعايانا دا تىت؛

"۲- ھوون ب دەنە خاترا عەرش و كورسى،

گاي و ماسى،....."

"۳- ھوون بىدەنە خاترا لەوح و قەلهما

ھاوا و ئادەمە،

^۱ ھەۋەيقىنهك لەگەل شىيخ ئۆسمان كورى شىيخ براھيم.

"ئیسا بن مریم‌مه،..."

"۵- هوون بدهنه خاترا بهشت و داری،

کافن و مغاری،..."

"۶- هوون ب خاترا دوری کهن، کاسی کهن،

ئهختیاری سور مخنی، پی هرا سهلاقن کهن،..."^۱

"۹- یا رهی! تو بده یه خاترا ستوناعمرد و عذمانا،

لهیلون، لهیلهت یل قهدر،..."

"۱۰- یا رهی! تو بده یه خاترا شدف و روزه،

بهشت و درزه،..."^۲

"شهدا دینی من تیک نهلا،

مملک شیخ سن، حدق حبیب نهلا

مدقووب عومه رگمه سهلا

سلافیت میزا ل لاشنی، ل مدقلوپی،..."^۳

ئیزدی د دعایت خو دا نهک هدر ناق خودی دئین، بهلكی ناق ملياکدت و خاس و
باچاکا بریز دکهن.

ل جفاته که گوندیات، کوچه‌ری، ل جفاته که کدهنه پاشکه‌فتیدا و ل بن باریت
سروشته که زوردار؛ و کی زیانا دناف چیاو شکه‌فتا دا، نه ری، نه روناهی، نه
حه کیمی،..ههبت، خو پاراستن ژ حمیوان درنده کاره کی ب زه‌حمدت بت،...ئه‌ری، د
باره کی هوسا دا نه عه‌جیبه سروشت میزی و باوه‌ریت مرؤفا ل گوری خو فه‌ستزینت،
دان و ستاندیت نیقه کا خه‌لکی دایت و بھیلت گریادایت مالاق و عاشیری ب هیز بن.
تشته کی لوجیکیه ژی، بیر و باوه‌ر، فکرا دینی ژی ل گوری وئ ته‌بیعه‌ت بیته ئافا کرن
و ل تالی دا ئیمانه که پپ ب دیارده‌یت سروشتن پهیدا بن؛ نه و دیارده‌یت هر رۆژ

^۱ خه‌لیل جندی، دعوا و درزیت ئیزدیا، پشکا ۱، ئاینیل ۱۹۹۷

^۲ زیده‌ری پیشن.

^۳ زیده‌ری پیشن.

بهرانبه‌ری مرۆڤا تین، وەك؛ دەركەفتىدا رۆز و هەيقى، شەف و رۆز، باى و باران، طۇفان،...هەندىد، دبارەكى ھۆسا دا، نە عەجىبە مرۆڤ بىت و خودانەكى بۇ وان دىياردەيان چىكەت و ل دماين دا دوعايىا ژى را بکەت و رەحمى ژ وان بخوازت، ئانكۇ خۇز شەرى وان دوور بئىخت!...ئانكۇ ئەقە بۇو، مرۆڤ پالقەدaiيە وى يەكى ئىمامى ب "ھىزىت نەدىار بکەت و هندهك رېكىت سقك بۇ بەرانبەريا وان پەيدا كەت، ژ بۇ وى يەكى "دوعا و درۆزه "بوونە يەك ژ وان چەكان؛ ئەۋىت ئاقلى مەرۆڤ بەرى پەيدا كرى، حەتا باوهەرىت خۇ ب رېكا وان دوعايىا دەر ئىخت. ھىزىت دا "دوعا" رەنگە كە ژ رەنگىت دەسپىكىرنا پەيدا بۇونا فىكرا دىنى.

دوعا وەك زاراڭە ب واتەيا (مەعنەيىا) داخوازى، ھىقى، پاراندىن ژ ئالىي مەرۆڤەكى بى ھىز و بى چارە، بۇ ھىزە كە پىرۆزە نە دىيار تىت، ھەتا ئەو ھىز دەنەنە وى (يان وى) بىت. ئەۋى (يان ئەۋى) ژ بەلايىت دنیايى پارىزىت، ل حالى وى بېرسىت و ھىقىت دلى وى (وى) بىجى بىنت.

ئەم د كارىن بىزىن كۆ دوعا ب رەنگەكى گشىتى، رېكە كە د نىقەكا دوو ئالىاندا؛ يەك ژى مەرۆڤ بى دەستەلەنە، ن زانت چى ب كەت و پېشەرۆژا وى (وى)، دى چاوا بت. ئەو مەرۆڤنە ن زانن دى چاوا ژ زىلما كەفييەن بن رىزگار بن، يان دى چاوا ھەزارى و دەردى مالا خۇ چارەسەر كەن...ژ بەر قى يەكى ئەو رېكا ھەرە سقك ژ خۇ را دەگرن و ھاوار و گازىيەت خۇ دېنە بەر ئالىي دوعايى، گازى ھىزىت نە دىيار د كەن، كۆ ئەو دەنەنە وان بىن. ھەكە ئەم بەرى خۇ ب دەنە ناف و نافەرۆكى لىستەيىا وان دوعايىان، ئەۋىت مە كۆم كىرىن، ئەف تاشىت خوار ژ مەرا دەر دەكەف:

ئا- چاوا سروشت و زيانا چاندىنى (گۈندىياتىي)، شەقانىتىي،.. كارەكى مەزن كرييە سەر گۈريادىتىت مەزقان ب ھەقرا، ھەر ھۆسا گۈريادىت وان ل گەل دنیايىا دۆر و بەر؛ ئەۋى دنیايى مەرۆڤ پالقەدaiيە كۆ ل فەجرى، ل شەبەقا سىجى، زو ژ خەۋى شىيار بت، خۇ كار ب كەت و دەست ب كارى خۇ ب كەت.
(برىئە: دوعا پشت گۈريدانى، دوعا فەجرى، دوعا شفاقت...).

ب- روز روّله کی همه مهمن د باوه ریا تیزدیاندا د لهیزت. تیزدی چار دواعییت خو
ییت همه گرنگ پیشکیشی روزه د کهن. (برینه: دعوا فجری، دعوا سی، دعوا نیقرور،
دواع هیئاری,...)

رۆژ ماتریاله کی دنیایی پر مهزن و پیروزه. نورو گەرمىن ددەتە جهانى. خىز و بەرهە كەت زى چى دېت. ژ بەر وى يە كى ئىزىدى ب حورمەت بەرانبىرى وى دسەكىن و وە كى گولە يەرىپەر رۆژ ل گەل لقىنا رۆژى، ئەو زى د لقىن.

ج- چونکه مرؤوف ئىزىدى باورىيە كە مەزن ب دىينى خۇ ھەيدە، بەرى رازانى، ئەو دوعا "شەھدا دىينى" دېيىن. ناق خودى و تاوسى مەلەك، شىيخ و پىر، ھۆستا و مەرەبى، جىيت پىرۇز،... هتد، دئىن؛ حەتا ئەو گىانى خۇ حەلال بىكەن، نە وەك دەمى رازانا خۇ دا، ئەمۇ بىرەن، ئەۋى دەمى ئەوان يفادا خۇ دايە، كۆ ئەو لسەر باوهەريا ئىزدىياتىيەن، دال سەر بىيىن و بىرن.

د- تاوسي مهلهك دهوره کي مهزن د ديني ئيزديدا د لهيزت، بلهکي ئيزدي ب ناچ وی تىنە ناس كرن. ژ بەر قى يەكى ژى (دواعى تاوسي مهلهك) هەر دەم لىسر زمان ھەممۇر ئېپە ديانە.

له- هرچه نده سستیم و میکانز ما ئىزدىتىيىه ئالۋەزە، بەل ل عەينى دەم ئەو نىشانا مان و بەرده و اميا ئىزدىانە. گۈيدانا وان ب شىيخ، پىر، مەرەبى، براين ئاخىرىتى و مەرۇقىتى دى، بىز تىكەلىخ خورت دكەت، ب تايىھى ل گەل شىيخ و پىرىت وان. چاوا يەكى كەرييەكى پەزى ھەبت، ئەو وى پەزى نىشان ب كەت و درەھۆن خۇ دان سەر، وسا ژى شىيخ و پىر بىسقا زارۇكىت مەرىدىت خۇ دستىين. "نىشانا" خۇ دا دتىنە سەر و (دوعا بىسکى) لىسەر دېئىن. ئەو ل وى باوهەرىيە دەمى يەك دەرت و ل دىنایا دى دېنە بەر دادگەھى (مەحکەمى)، حاكم- كۇنگى مليا كەته- گازى د كەت؛ ئەقە درەھۆن كى شىيخ و پىرىيە!! شىيخ و پىر تىن دىنە خۇ د دەن، هەك مەرىدى وان بۇو، ئەو دى نىشانا (درەھۆن) خۇ ناس كەن و بېئىن؛ بەل ئەقە مەرىدى منه. من بىسقا وى ھلاينى. هەك نە مەرىدى وى بت دى بىزىت؛ نەخىز، ئەقە نە درەھۆن منه، ئەز ناس ناكەم!

ف- ژ بهر کو ژيانا بهري ژيانه که ب زه حمهت بیو، شارستانی نهبو، شهر و کوشتن هه بیو، رییست هاتن و چلخن ب زه حمهت بیون، حه یوانیت درنده د زاف بیون،.. هتد، ژ

بهر ۋان ھەگەران و گەلەكىت دى، دەمى مەرۆڤەكى جىچى خۇ، مال و گۈندى خۇ ب جى دەپلا، دخوھەست ئەھوئى ترسا دلى خۇ دا ھنده كى تەسەل كەت، ھېزەكى بەدەتە گىيان خۇ، ھىقىنى ژ جن و ھېزىت نە ديار ب كەت، ئەھوئى پارىزىن، ب سلامەقى ۋە گەرپىن مالا وى. ديارە (دوعا ئۇغرى، دوعا سەتىزى دەمبىلقاپى) بۇونە دەرمانى وان ترسان.

گ-بەھرا بىز ژيانا مەرۇقى بەرى لىسەر چاندىنى بۇو. تەرش و تەواال (پەز- چىل- بىن- ھەسپ،..) ب خودان دىكىن. ئەوان چەكىت ھۆسا نە بۇون بىكارن خۇ و ھەيواتىت خۇ ژ دېندا ب پارىزىن، يان دەخل و دان خۇ ژ نەخۇشىي گىز گىزاتكا و كوليا بپارىزىن... ديارە ئەقە ھەگەرەك بۇو مەرۇقى وى دەمى باوهريما خۇ بۇ چارەسەر كرنا وان دەردان داتىنە سەر دوعايىان، وەك (دوعا گەرىدانا دەق گورگى، دوعا بىرنا گىز گىزاتكى، دوعا دوبشكى،...). ھ- ھەر بىشى رەنگى؛ بەرى حەكىم، دختۇر، دەرمان د كىيم بۇون. ئىش د زاڭ بۇون. مەرۇق مەجبور د بۇو - يان بېزىن ئەھوئى د خواست- وى باوهرينى ژ خۇرا چىكەت كە ئەف دوعانە ئەوان ئىشان چاڭ دكەت. وەك (دوعا ئىشا مەمكىنى ژنكى- دوعا نەوقاندىنا مىزرا پچوکى..).

ى- چونكە جقاتا عەشىرقى، جقاتەڭ ناندابى و جوامى بۇو، ئەوان ھۆسا باوهەر دەرى نان، خوارن ژ خزىينا خودىت تىت، ژ بەر وى يەكىن ھەم نانى خۇ ددانە مېغانان، ھەم ژى بۇ مەريا دەرنە خىزى. ئەقە بۇو ھەگەرا پەيدا بۇونا پېرۇزىيا خوارن و (دوعا سفرى) هات گۇتن و حەتا ھۇ ژى پېرۇزىيا خۇ ھەيدە.

وەكى ھاتىيە گۇتن، دوعا گەلەك بىر و باورىت ئىزدىيا، فەلسەفا وانا دىنى ديار دكەن. رۇناھىيە د دەنە سەر گەلەك پېرسىيara و پەرسقا وان دەنە، مەگىتى: سونەت و ھىقىنى سونەق ؟ ئەرى (سونەت) د باوهريما ئىزدىيادا چىھە؟.. ئەرى گەرىدانا وى ب (سونە) عەرەبى و ئىسلامىقە ھەيدە، يان تاشتەكى دىيە؟.. گەلۇ دەورى مەلک شىخ سن و گەرىدان و ناسىنا وى وەك (شىخى سونەق) جەنم ئىزدىيا، شىخ شەمىس وەكى بابى سونەتىخانى:

شىشىمىسى مەن مىرە،
بابى مە چەنلىدى سونەتىخانى و دەروپىشان و قەملەنلەر و فەقىرا،
ئەھوھ كانىيا شىخان و پىرا!¹

¹ سەب. ١٦ ژ قەمۇنى شىشىمىسى.

ئەرئ: شیخ، پیر، مرید، ژ یەك د جودانه، یەك ژ یەك کى كەۋىتە، يان ھەرسىي یەك و دوو د گىن، كۆكا وان يەكە؟.. ئەرئ گۆتنا (شیخ) -وە كى هندەك د بىزىن- ژ عەرەبى ھاتىيە و گۆتنا (پير) گۆتنە كە كوردىيە؟... يان (شیخ- پير- مرید) ژ یەك سەروكانييە، ھېشىنى وان يەكە؟!

- ئەركان و فەرزىت دىنى ئىزدىيا چىنە؟.. بۇچى خەرقە- تۈك -بەرات،.. دېپرۇزن؟.. ئىزدى چاوا رامانا خىز و شەرى ناس د كەن؟.. ئەرئ ئەو ژ ھەف جودانه يان ب ھەقرا د گىرىدابىنە؟...

- دەرجا تاوسى مەلەك و سېبۇلا گاى و ماسى چىيە؟.. ھەر ھۆسا رامان ژ سورا شاوسى مەلەك -ئىزى- شىخادى- مەلک شىخ سن- مەلک فەخرە دىن- شىشىمىس، ھەسلامەمان... هەندى.

- رامان ژ (سور- دور- محبەت- جاندار -.. هەندى)، چىيە؟. (صەبر) د ناف ئىزدىيادا چى دگەھىنت. چى فىكر ل سەھر (صەبرى) تىن ئافا كىن؟.. ئەف پرسىيار و گەلەكىت دى، د دوعايىت: (ئىزدىيات- شىخىتى- پيران- مرىدى- دوعا خەرقەى- دوعا ئىمامى- دوعا تۈركى- دوعا خودانى مالى...) دەر د كەفن.¹

٣- قەول و بەيت؛

گەلەك ب زەحەمەتە مەرۆڤ بكارت پىناسىينە كە تايىەت بىدەت قەول و بەيتا، يان سىنورە كى ئاشكەرا دىتىقىبەرا وان دا داتىت، چونكە ھەتا ئۇ چو ۋە كۆلىن لسىر ئى باھقى نە ھاتىيە كىرنە. من ژ گەلەك كا پرسىيە؛ چى جودايى دىتىقىبەرا قەول و بەيتا دا ھەيدە؟... ئەوان پەرسەنە كە تىز، كۆ مەرۆڤ پىشتا خۇپ گىرىدەت، نەداينە دەستە. تەنن ھېشا (بەدەل فەقىر حەجى) دېرسقىا كاخەزا خۇ دا² هندەك سەركا دىار دەكت و دېبىزت:

¹ بۇ بىر زانىارىيا بىرىنە: خەليل جندى، دوعا و درۆزىن ئىزدىيان، زنجىرا ۲، آىنېيك ۱۹۹۷.

² كاخەزا (بەج) ل رۆزى ۱۹۹۹/۴/۵ بۇ من ھنارقى.

"من بختو ئەف پرسیارە ژ بابن خۇ فەقیر حەجىي كىرىھ و ئەھوی پەرسقا وى لىھەر كاسىتىھ کى قىدىيۆ ل سالا ۱۹۹۴ ئى دايە و نەو ل ئەرشىفيي بنگەھى لالش / دەزك مايە.
بەلى د بېزىت: مخابن ل بىرا من نا ئىت، بابن من چى گۇتىيە"-
ھەزى گۇتنىيە، بەدەل فەقیر حەجىي، پى جوان ئەدەپ دىنى ئىزدىيا دەست نىشان دەكت،
د بېزىت:

"ھەكە ئەم بىكارىن يېزىن؛ قەول- بەيت- دوغا دەرۋەزە- قەسىدە- خىزمۇك- پايزۇك-
رۇبارىن- لاۋىر- ...وەكى ئەندامىت لەشى مەرۋىئىنە، د ۋەر دا قەول دېنە سەرى وى لەشى
(سەنتەر و كۆنترۆل)، ئانكۇ پېرۋىزىا قەولا بىزۇ مەزنەزە ژ يابەيت و ھەموو جۆرىت دى."
د دوو خالىت دى دا، كۆ من دېن نېمىسینا خۇدا دەست نىشان نەكى بۇون، بەدەل
فەقير دېزىت؛ "پەيضا (قەول) وەك ناف بۇ تىكىستىت دىنى سەدا سەد تايىەتن ب ئىزدىيە،
بەلى (بەيت) وەك ناف بۇ تىكىستا لاف كوردىت نە ئىزدى، بتايىەت (ھۇزانىت كلاسىك)
ھاتىيە بىكار ئائىنە.

- ناقى دانەرىت تىكىستا بىز د قەولا دا خۆپىا دېن، نە وەك د بەيتا دا؛ وەك شىيخ فەخر-
پىر رەشى حەيىان- دەرويىش قاتانى- شىيخو بە كىر... هەندى.

- ھەلبەت (قەول و بەيت) تىكىستىت دىنى نە. ژ ئالىي روخسارقە ئەو ژ (سەبەقا) پېڭ
تىن. ھەر سەب. ژ سى مالكا=رېزا پېڭ تىت و ھندەك جارا سەب، د بىنە ٤- ٥ رېز.
دماھىيکا سەب. ب تىپەك (حەرفەك) تايىەت يان زىدەتەر كۆتايى تىت. بەھرا بىز قەول و
بەيت لىھەر كېشا (وهىزنا) فۇلکۈلۈر يا كوردى ھاتىيە قەھوناندنه.

- ھەر قەولەڭ يان بەيەن ل دۇردا بايەتكى دەگەرىت؛ ئانكۇ بەحسا بىرۇ باۋەرە كە
فەلسەفى، دەرويىشى، كريyarە كى دىرۋىكى، ھەنەر كەرامەتتىت خاس و باچاڭا كەن، بەلى
بايەتتىت گەريادى ب فەلسەفە و باورى و دىرۋىدا ئىزدىيەقە بىز دەرۋەلا دا دىيار دىت.

- جارنا ژى قەول و بەيت بەحسا شىرەت و گۇتىت مەزنا دەكەن، وەك (قەولىن مەلکى
كەرىم)، يان چاوا مەرۆف د كارت نەفسا خۇ زەفت بىھەت و خۇ ژ خوابىدا دوور كەت،
وەك (ق. بايەكى ئۆمەر، ق. نەفس و ئاقلى)، يان ژى رى و رسىت مېغاندارىن، وەك (ق.
شەقە سەرى)، ھەر ھۆسا چاوا ئىزدى پېشەرۇھا خۇ د بىنن، تاليا دىنياين دى چاوا بت، (ق.
شەرقە دىن، قو. ھاتىن ئىزى).

- ههژی گوتنييە کو ئىزدى د يېشىن، "مه ئيمان ژ قهوله." يان دېيشىن، "قهول، علمى خودى و تاوسى مەلەك و شىخادىھە. دەمى ل ديوانا تاوسى، يان ل جەزنا، ل طوافا... ئىزدى داخوازى ژ قهوال و علمدارى خۇ دەكەن، دېيشىنى، بکەرە ما خۇ بۇ مە بېھەنەكى بەحسى علمى خودى، تاوسى مەلەك، علمى شىخادى بکەن...ئانکو قهول د ئەدەبى دينى ئىزدى دا جىھەكى مەزن و پىرۆز د گىرن، چى نا بت مىرى ئىزدى (ب ژن و زەلامقە) گومانى ب قهولان بىنت، چونكە فەلسەفە و باورىا دينى وان تىرا دەر د كەفت، ئەو بەحسا چىرۇكىت خاس و باچا كىت وان دەكەن.

راستە ئىزدىياق دينەكە، تىكەلە خونق، دان و ستابندنا ژن ئىيانى لگەل چو دين و ملەتىت دى نا كەت، بەلى ژ ئالىن دېقە ئەو ل سەر وى باوهەرىيەنە كۆ سورا خودى و تاوسى مەلەك د گەھەتە گەلەك مەرۆقىت چاك دناف ملەتىت دى دا، يان يېشىن؛ ئىزدى ب چاقەكى رېزرو حورمەت تەماشاي وان كەسان دەكەت، ئەھىت خودى لگەل كرین، چى ئىزدى بن يان ژ دېيتىت دى بن. بۇ ۋى يەكى ژى گەلەك قهول و دوعا بەيت ب وان كەسان ۋە هاتىنە گوتەنە و جىئى خۇ لىاف ئەدەبى دينى ئىزدىيان فەكىرىيە، وەك (ق. جمجمى سلطان) ژ بۇ خاتىرا كەرامەتىت عسا پىغەمبەر. (ق. نەبى موسا، ق. حسین حەلاج...)، هەر ھۆسا گەلەك قهول لسىر ئىزى ژى هاتىنە گوتەنە، وەك (ق. ئىزى، ق. ماكى، ق. فازى شرۇ، ق. فازى عەسکەر، ق. مەلا ئابو بەكر، ق. خودانى مالى، ق. دەرىش حەبىب، ق. شرۇقا، ق. كۆچەكا، ق. مريدا،..هەتد.).، هەر ھۆسا ھنەدەك بەيت لسىر مەحەممەد پىغەمبەر و عەلىي پىمامى وى هاتىنە گوتەنە، وەك: (بت. مەرنا نەبى ئۆمەقى، بت. عەلىي شىز،...)

- ھە كە ب ھورى بەرى خۇ بەدەيىنە ناڭرۇكى قهول و بەيت و دوعا، دى بىنин بىز (قهول) بابەتىت باوهەرى، فەلسەفە، سور و كەرمەم، دەرىشى،..هەتد. چارەسەر دەكەن، بەلى (بەيت) بىز بەحسا كارىت جىقاتى دەكەن كۆ دېقىت مەرۆقە ل پى طەمايا مالى دنیاين نە كەفت. ئەڭ دنیا دنیايدە كە پۈچە، بەرۋەختە، ئاخىرەت ھەمو تىشتەم برىيە (بت. بازا، بت. مىرى براھيم،..)

- گەلەك بەيت ژى ھاندانان مەرۆقە دەكەن بۇ قەنھىي، شۇلى باش، عەبادەتى، ئىش و كارى باش، خۇ دوور خىستان ژ سىستى، دەرەو و ھەموو رەنگىت خraiيى، برىيە (بت. جىندى، بت. سېى، بت. ھېڭارى،..).

- پشکه که دی ژ بهیتا و ب زمانی طهیر و حبیوانا، زورداریا جقانی، زلما خونکاران دهار د ئیخن، برینه (بت. سلیمان پیغامبر، بلبلو مسکینو،..). بهیت ژی ههیه چاوا مرؤف ل زیانا نهمری د گهری، ئهو بزانت سهبا مرن چیه، چاوا دهرمان و چاره سهربیه کی ژی را ب بینه، ته ماشایی (بت. میر مح) بکه.

- پاره که دی ژ بهیتا دخوازن ئموی یه کی دیار کهنه کو خودی د قیت هنده ک جاران مرؤف خو تاق بکهت و ئهوی دانیته بھر مەحە کی؛ ئھری مرؤف دکارت باری جۇرا وی هلگرت ئان نا؟!.. ئانکو ئهو بھیتە د فین وئی یه کی دیار کهنه کو رۆژا مرؤف بیتە خولقاندن، خودی چاره نقیسا وان ل ئەنیا وان د نقیست. ئهو دخوازت مرؤف خو تاق ب کهت؛ هە کە وان خو ل بھر گرت و جۇرا خودی قەبۇل كىن، ھنگى خودی دى ل وان ب رەحم گەریت و بەھشتى ژ وان را مسوگەر كەت! برینه (بت. ئەیوبى كرما خوارى = ئەیوب پیغامبر).

- بلا ئموی ژی ژ بىر نە كەيىن كو دھنده ک بھیتا دا ئەقىنداريا دلان و ئەقىنداريا خودی و دھرویشى تېكەل ھەف د بت. دەمی تو وان بھیتا د خونى، تو نزانى ئەو بھیت ژ كىزرا تېتە گۇتنە، ئەری بۇ خودیيە، بۇ تاوسى مەله کە، بۇ شىخادىيە، يان بۇ كچە کە شۆخ و شەنگە چارده سالىيە؟! ئەقە رەنگداندا دھرویشىن (سۆفرىمى) يە دباوه رىا ئىزدىيادا. برینه (بت. گىلا چار زمان، بت. سەرافى هندىيا، بت. گىلاچى،..)

- مرؤف دکاره ئموی ژی دەستىشان بکەت كو ھەزمارا قەولان ژ ھەزمارا بھیتان بىزە. قەول ژ بھیتان پىرۆز ترن، نە وەك ھەر ئەقە، بەلكى جودايى دنىيېبەردا قەوللا بخۇدا ھەيە ئەو ژی ل گورى دەرەجە و پىرۆزىا وان. دېيىز نە قەولىت مەزىن و گۈنگ (قەولە بەران). شىخ ئۆسمان بۇ من گۈت؛ ب تەن د شەش مەھا دا ئەموی (٨٦) ھەشتى و شەش قەولە بەران ژ ھۆستايى خۇز كۈچەك سادق فىز بورو.

٤ - مسحابەت؛

رەنگە کى تايىەتە د ئەدەپ دىنى ئىزدىيادا بۇ شىيار كرنا ئىيدىيان و گۈيدانان وان ب ھەفرا. مسحابەت، بەھرا بىز لگەل گەرا تاوسى لىاف گوندىت ئىزدىيان تى گۇتن، ھەر ھۆسا ل جەژن و جەمايىت لالشى، ل گەل هنده ک ئوغلەما (ھەلکەفتىت پىرۆز)، دەمى يەك د

مرت، ژ رۆژا يه کى هەتا رۆژا هەفتى قەوال و علمدار ل مala مرى مسحابەتا دېيىش. هەلبەت نەھەر كەسەك دكارت مسحابەتا بىزىت، بەلكى ئەو كارى قەوالانە بتايىھەت قەوالىن هەر زىرىھەك و مەلەقان دعلمى ئىزدىياتىيىدا، دېيىزەن وى قەوالى (سنجهق بەگى). هەر وسا ھندەك علمدارىت دى دناف ئىزدىيادا ھەنە، ئەو ژى دكارن مسحابەتا بىزىن، مينا فەقىر خدر بەركاتى كەسۆ، فەقىر حەجمى، پىر عەبۇئى خەتارى، شىيخ عەلۇ، چەند فەقىرەك ژ مالا زەرق،..هەندى.

مسحابەت چىھەنە سەر دەكت؟

وه کى مە گۇنى، نەھەر كەسەكى ھەبت دكارت مسحابەتا بىزىت، بەلكى بىتەن مروۋىت علمدار ول گۇتنا خۇنى رەوان بىت، بكارت چاوا گۇنتىت خۇ بىگەھىنە دلى گوھدار، يان بەرانبەرى خۇ رازى كەت. بىقى يەكى ئەم دكارىن بىزىن؛ مسحابەت قەوارا ھەزىنە ئەدەن دىن ئىزدىيانە. ئەوشۇرۇفە كى نا قەول، بىتىانە، خزىمۆك، پايزۆك، روپارىن، دوغاو گشت فەلسەفەو بىرۇ باوەرىيەت ئىزدىيا دەرھەقا چىيۈونا دنياين و ھەموو تىشى ل سەر روپى وى.

ھەلبەت سەر و بىن مسحابەتىن، ناڭھەرۇ كى وى دان پى ئىتانا ئىزدىيانە ب خودى، شاوسى مەلەك، شىخادى و ھەموو خاسىت دى؛ ئەو چاوا د ھەرۇ ھەرن (خودى و تاوسى مەلەك)، چاوا ئەوان ئەڭ دنيا چىكىريەو بىكار ئىتىانە، مروۋىت تىدا خولقاندىيە. خودى و تاوسى مەلەك جىھەن ئىزدىيا ھەموو تىشى، چو بىسى وان نابت.. هەندى.

ھەر ھۇسا مسحابەت بەحسىنى سۈرۈ مەزنتىيا شىخادى دەكت كو ئەو دىرىينە، سورا وى ھەرە كەقىنە (ئەو تاج ژ ئەوهلىن حەتا ب ئاخىرىنە). بەلكى ئەو ناڭە كە ژ ناقيت خودى. مسحابەت بەحسا سور و كەرامەتىت خاس و باپچاكتىت ئىزدىيا دەكت؛ وەك مەلک شىيخ سن، مەلک فەخرە دىن، شىيخ شەمس، حەسەن مەمان، پيرافات و ھەموو خاسىت دى.¹ مسحابەت، ھەر چاوا ل سەر چىرۆك و سور و كەرامەتىت خاس و باپچاكا دىسەكىت، ھۇسا ژى دەورەكى مەزن دەته مەسەلا مرن و ژيان، لسەر بەھشت و جەھنمى دئاخقت.

¹ ئەقە ژى رەنگدانان دەروپاشىن (سۆزىمى) يە د باوەريا ئىزدىيا دا.

بەحسا رۆژا ئاخىرىت و قيامەتن دكەت، بەحسا هەبۇونا جن و زەبىنیا دكەت.... ب كورقى مسحابەت دخوازت ئەۋى يەكى خۆيا كەت كۆ ئەف دنيا ئەم تىدا دېزىن وەك خەونا شەقانە، دنيا يەكە پوچە دەرەوينە، بىتالىيە. مروڻ ھەزار سالى تىدا بىزىت ھەر دى ل دماھىكى ژ كاسا مرنى طام كەت.

مروڻ ژ تىشته كى تىز نابت، ژ بلى پلە كە ئاخىنى -ئانكۇ ھەر دى مرت و محتاجى عەردى بىت! ژ بەر كۆ مرن ھەيدى، ئەو تىشى ھەرە حەقە. گۇر مala حەقە. قىجار، مادەم ھەر مرن ھەيدى و گۇر مala حەقە، دېقىت تم و تم مروڻ دەزىانا خۆدا قەنخىيا، خىز و خىزاتا بىكەت، خۆ ژ ھەموو رەنگىت خارايى دوور بىيىخت، وەك؛ دەرەو، كوشتن، سەلەف خواران، زنا، خواران مالى حەرام...هەتد.

ھەلبەت دەمىن (ستجەق بەگى) يان علمدار مسحابەتا دېيىت، ئەو سەبەقا ژ قەول و بەيت و قەسىدا دئىنت و دكەتە بەلگە بۇ ئاخافتنا خۆ. ئەو دكەفتە شرۇفە كرنا ئەدەپ دىنى ئىزدىيان، ھەم وەكى مە دېيىشى دا گۇنىتى - مسحابەتىيىز دخوازت ئىزدىيا شىار كەت، باوهەريە كە قايم د دلى وان دا پەيدا كەت، ھەم ئەوان بۇ كارى باش، بۇ تفاقن ھان بەدت. ل گەرا تاوسى ل ناڭ گۈندىت ئىزدىيان، يان ل جەززەن و جەمايىت لالشى تىيە كرەن، جارا يەكى مخابەت تىيە گۆتن پاشى قەوال (دەف و شبابا) لى دخن و (سەما) تىيە گىزىان. ل مالىت مريا ژى، ھىفارا مسحابەت تىيە گۆتن و شوندا پاشىق تىيە دانان. ھەلبەت دەمىن مسحابەت ژ ئالىي علمدارى تىيە گۆتن، پىدىقىيە ھەر كەسەك گوھدار و بى دەند بىت.

5 - مۆزىكا دىنى؛

مۆزىكا دىنى تايىەتىنديكە خۆ ھەيدى، ئەو بىگان و ھەستى مروڻ ئىزدى فە گرىندايە و پىرۇزىيا وى ھەيدى.

ئەف مۆزىكە بىناقى دوو ئامورەتا (شاز و قىدوم=دەف و شباب) فە گرىندايە. پىرۇزىيا دەف و شبابا ل وى دەرەجى دەر دكەفت دەمىن خودى قالىنى ئادەم پىغەمبەر دروست كرى و خواسلىقىيەن (روحى) د بەر كەت، روح نە جۆ دېر قالىنى ئادەم دا. پادشايى پرسىار ژى كە، گۇنىتى؛ تو چىما (بۇچى) ناچىيە دېر قالىنى ئادەم دا؟!

روحى گوت؛ حهتا شاز و قدومن بۇ من ژ عەزمانا نە ئىبىنە خوار، ئەز نىكارم بىكەقىمە ناف
قالىي ئادەم!

٤٣ - بەعدى ھەفت سەد سالا، ھەفت سورەتەنە هەنداڭىل،

قالب مابويي گاڭىل،

پەدشايى دەنگ ل روحى كىر، گوت؛

تو چىما ناچىيە ئاقىلە؟

٣٥ - با عاشقا وە مەعلومە،

ھەتاڭ بانا نە ئىت شاز و قدومنە،

ناقىبەرا روحىنى و قالبىي مابۇ زۇر تخوبىه.

٣٦ - شاز و قدومنەن و خەدرى،

نورا موحىبەتىنەن گاڭىتە سەرى،

روحەت ولى قالىچى ئادەم بېھەمبەر ھىزىرى.

(سەب. ٣٤، ٣٥، ٣٦ ژ قەولۇن زەبۇنى مەكسۇر)

بەلى لىگۈرى باوهرييا ئىزىدىا، شاز و قدومن (مۆزىيکا دىينى) تىشە كى عەزمانىيە، مەعنە وى پىر كەفىئە، بەرى پەيدا بۇونا ئادەمە. ئەو ژ نورا خودىيەنە ھەر وە كى دناف سەبەقىت سەرى دا دىيار بۇوىي. ژ بەر قى يە كى ژى، پىرانيا تىكىستىت دىينى ئىزىدىا ل گەل دەف و شبابا تىبىنە گۆتن. دەف و شباب ژى ب تاوس و قەوا لا فە دەگرىنەينە. ھەر قولۇ، بەيت، درۆزە، خزىيمۆك،.. كوبىريا (مېلۇدىا) خۆ ھەيە. كۆم كۆن و قەكۈلىن ل سەر كوبىريا تىكىستىت دىينى ئىزىدىا، خۆ بخۇ مەيدانە كە بەرفەھە و ئالىيە كى ئىزىدياتىنى بىرەنگە كى زانسى دىار دەكت و ب جەھان دەدەتە ناس كرن.

دەف و شباب (مۆزىيکا دىينى) ل گەرا تاوسى ناف گۇوندىت ئىزىدىا، ل جەزتىت لالشى، ل گەل سەما گىزىانى، رۆزىت طوافا، رۆزىت سې كرنا قوبا، لسىر مرييا؛ چى ل مال، چى لسىر تربا (ل گۈرستانان)،... تىبىنە لىدان و گۆتن. مۆزىيکا دىينى ھەست و وژدان (دەرونەن) مەرۆقى ئىزىدى دەھزىت و ب جەhana پىرۇزىفە، ب روھىت پاكىفە گىرى دەدت. ھەر ھۆسا ئىزىدىا ب دىرۇڭا وان ياخشى، وەرزۇ دەمیت سالى، ب چەرخ و فەله كىيە، ب

گوھرینا ئاف و ههوايى دندايىقە گرى د دەت. (بۇ نۇنە لىدانان دەف و شباب ل طوافا ل وەرزى بەھارى).

چاوا مۆزىكى دىنى، ئىزدىبا ب دنيا ياب عەزمانيقە گرى د دەت، ھۆسا ئى رۆزىت شىنا، ل سەر مريما ئەۋى يەكى د ئىنتە بىرا وان كو گۇر مالا حەقە. دنيا ياب پاك ئاخىرە تە. ئەقە ئى ب كوروق ناقى ئۆغلهمە و جىيەت دەف و شباب لى ئىنە گۆتن؛

۱- ل لالشى:

ل ھەموو جەژن و ئۆغلهما، كورى و رەسمىت ئىزدىيا ئىنە كرن، قەوال رۆلە كى مەزن د لەيزن. وان تۇر و تبعەتا ب مۆزىكى دىنى ب گۇر (گەرم) دەن.

- بەرى رۆز دەر كەفە، قەوال رادىن لگەل دەف و شبابا (بەيتا جىندى) دېيىن. خودىناسا هان دەدەن ژ خەۋى شىيار بن و دەست ب عبادەتى ب كەن و بەرى خۇ ب دەنە كارى خۆ؛ دا بدرەم و كەدا وئى رۆزى ل وان حەلال بت.

لگەل ھلاتنا رۆزى، قەوال دەست ب گۆتنا (بىت. سېن) دەن و (مەحتەر) ئى لگەل دېيىن. (مەحتەرا تەورىزى) و (مەحتەرا شامى) ھەيە. مەحتەر مينا مارشا عەسکەرىيە لگەل دەف و شبابا ئىنە گۆتن.

- دەمى سېھىكى، سمات (شىلانا شىخادى) ل لالشى ئاماھ دېت، قەوالەك دېت و لگەل لىدانان شبابى ب تەن سەقات ئىنەنە جەلسىا شىخادى.

- بەرى رۆز بېجتە ئاقا، قەوال دەست ب لىدانان دەف و شبابا دەن و (بەيتا ھېقارى) لگەل دېيىن. ھىدەك جارا ئى (بەيتا بەحرا) يان (بەيتا عسىريا) دېيىن.

- دەمى شەف داتىت، ل جەلسىا شىخادى (سەنجهق بەگى) دەست ب مساحابەت گۆتنى د كەت و مەدحا خودى و مليا كەت و پېغەمبەر و خاسا د كەت. ئەو شىرەتا ل ئىزدىا دكەت بۇ تاشى باش و قەول و قەسىدا ژ وان را ب بىز د كە. پاشى خلاس بۇونا مساحابەتى دىسان سمات قى پېشىكىش كرن، شوندا (سەما) قى گۈزان كۆ بەرپەرسىيارىت دىنىي تىدا بەشدار دېن؛ (پېشمام، بابەشىخ، شىيخى وەزى، مير حەج، مەجىورى كانىا سېى، مەجىورى مالا شىخادى، پىرى يىسپىا، كۆچەكىت باشىك و بەحزان، شىيخى شىيخ سمايىل،...) و لگەل دەف و شبابا ئەو سى جارا ل دۆرا (چەقلەتۈن) د گەرپىن.

- ههر دیسان ل لالشی، قهوال د بنه دوو کوم (بېش)، هندهك ژ وان سەبەقەکى ژ قەولەکى د بېژن، كوما دى سەبەقا ل پى ويلى فە دگىزىن. پاشى تىنە سەر مەدھا خاس و قەلەندەرا وەك (شىخى حەسەن سلطانە، بازىدى باستامى، پىر داود،...) ب رېز دكەن.

- رۆژا مۇركرنا (بەرى شباكتى) دەف و شباب تىنە لىدان.

- رۆژا (قەپاغى) و بىرنا گۈلکى ژ گايىكۈزا شىخادى بۇ سىدەرا شىخ شەمس، دیسان ب دەف و شباب و قەولان ئەو رى و رەسمەت تىنە دەرباز كرن.

- پەرى سوار كرن و مۇر كرنا تاوسى ژى ب مۇزىكى دينى تىنە كرن.

- رۆژا دماھىيکى ژ جەزنا جەمایا شىخادى ل ھەفت جىا سەما تىتە گىزان؛ (دەمى دېيىزىن سەما يان قهوال، ئانكۇ دەف و شباب ب وانقە دگرىيەتىنە).

- سالى دوو جارا (بەھارى و ھافچى) تاوس ل ناف گوندىت ئىزدىيا دگەرىت و هەر رۆز مسحابەت، دەف و شباب تىنە گۆتن و لىدان.

٣- لىداندا دەف و شبابا ل سەر مويا؛

٤- دەمى سونەت كرنا زارۇڭا؛

٥- رۆزىت طواف و جوان كرنا قوب و مەزەلىت خاسا.^١

٦- خزىمۆك، پايىزۇك، رۆبارىن؛

ئەقىت ژۇرى چەند رەنگىت تايىەتن ژ ئەدەپ دىنى ئىزدىيا و نافەرۇكى وان گەلهكى ئىزىكى يەكە. ھەم ب دەق سەرانبىزى، ھەم ب دەق علمدار و قەولزانان تىنە گۆتن. من ژ چەند قەولزانىت ئىزدىيا پرسى؛ چى مەعنەيا خزىمۆك، پايىزۇك، رۆبارىنە؟... ئەوان چو پەرسقىت وسا تىز و تەسەل نە دان دەستى من، ب تەن يەكى گۇت؛ دېيىزە خزىمۆك و پايىزۇك و رۆبارينا (پشت پەرده) ئانكۇ تىتىق ۋەشارقى، نە دىيار.

^١ بىرىنە، خەمەل جىنلى، القوالون: الوعاء الأمين لحفظ تراثنا الدينى، رۆز ٤&٥، سال ١٩٩٧، پ ٢٨٣.

هۆسا خۆیا دبت ئەف رەنگى ئەدەپى بىنى پرسىيار و بەرسقۇن؛ چو كە ئىزىدى باوهرىنى ب سوپر و كەرامەت و كراس گوھۇرىنى دكەن. ژ بەر وى يەكى گەلەك نىشان و تشتىت پىرۇزىت ئىزىدىا لىسەر روپى عەردەت دېيىن وەك (مرۆف، ژن، حەبوان، طەپىر، دار، بەر،... هەت). وەك خۆنە، يان حەقىقەتن، بەلكى ناھەرۋەك و راستىا وان تىشىتى كى دى بىت. بەلكى سورەك ل گەل بىت، يان روحا يەكى دى بىت،.... دىيارە خزىمۆك و پايىزۆك دۆرا قى يەكى دەگەرلىن،

وەكى بۆ من هاتىيە گۆتون، خزىمۆك، پايىزۆك، رۆبارىن (٨٠) ھەشتى سەبەقەندە؛ (٤٠) چىل سەبەب. ژى پرسىيان، (٤٠) چىل سەبەقىت بى ژى پەرسقۇ وانن:

چەندى خزىمما تە زېرى زەرە،
بەند و تىرىپىدا بابو لالشا نوران، حەتتا ب كۆچكە تەتەرە،
وەلەھ و بآلەھ و تلەھ، ھەر سىنى ئاقىت خودنەن،
مە شىيخەك دەقىت ژ مائىيت تادىيا،
پېرە كى حەقىقەتن،
علمدارەك ژ علماء زېلە،
بلا دەرى رەشبەلە كا فەكەن،
ژ ھەلقى و دو بابا خەبەر بەدن،
كا چاوا خودانَا خزىمە ژ مالا سىستان ئىزىيە؟^١

يان ژى:

چەندى مالا من، مالا من، مالا منى،
من گتو؛ عەزىز خودنەن،
شىشىمسە مالا مە شا دكە ژ نورى،
ھەرقى ژ من را بېزىن؛
كىثان مىز بورو د كىشاند قەلەمما ئىمامقى؟!
كىثان مىز بورو وەزىرى دىوانق؟!
كىثان مىز بورو رونشىيە گەلەن لالشى، سەر بەرى سكاكان؟!

^١ سەبەقا ٧ ژ خزىمۆك، بەدل فەقىر حەجى، گۆفارا لالش، ھەزارا ٧، سالا ١٩٩٧، پەرى ١٢٧

هەى مالا من، مالا منى.
 پەرسەقا ئىن سەبەقا ژۇرى وسا تىت؛
 مالا من، مالا من، هەى مالا منى،
 سەرى من قوربان بە، مەلك شىيخ سن دكشىنە قەلەما ئىمانى،
 مەلك شەمسەدىنە وزىرى ديوان،
 شىيخو بەكەرە مەمولان ديوان،
 سەرى من قوربان بە، سلتان شىخادىيە رونشتى بەر بەرى لالشى،
 ماشى مىرا ددە، دستىنە،
 هەى مالا من، مالا منى....^١

مخابن ژ كۆما (٨٠) هەشتى سەبەقىت خزىمۆك، پايىزۆك، رۆبارىن بەنەن ئەۋىت ھاتىنە
 نېيساندىن؛ (٧سەب.). ژ خزىمۆك^٢ و (٩سەب.). يان بەند ژ پايىزۆك^٣ و (١١سەب.). ژ
 رۆبارىنا^٤. من ژى (٩سەب.). لىسر كاسىتىنە كى ژ دەقى شىيخ مەمنى كۆم كرينىه.
 ھەلبەت، رۆبارىن، خزىمۆك و پايىزۆك نە (قەولن)، بەلكى ئەو بەھرا بىر لىسر (بەيتا)
 تىنە حسىپ كرن. ئەف رەنگى ئەددەن دينى، ھەر وەكى (م.س. ھەكارى دگۇفارا لالش،
 ھەزمارا ١٠، سالا ١٩٩٩ئى، پەرى ١٤٦) باش بۇرا چۈمى، ئەشقە كە تايىھە ژ ئالىي
 كۆچەك، دەرويىش، مجيور و ديندارىت دى بەرانبەرى خودى، تاوسى مەلهك، شىخاى و
 خاسا تى خۆيا كرن.

ئەف حىزى كرنا (ئەشق) ئا خودىيى ژ سەرەتكانىا فىكرا دەرويىشى (تەسەوفى) دەست پى
 دكەت: لىگورى فىكرا وان، ھەممو تاشىت سەر روپى دنياين رەنگدانىت خودىنە (نانكۇ
 سفاتىت خودىنە). ئەو رەنگدان و دياردە ھۆسا مەرۆف دىيىت، بەل نافەرۆكى وان تىتەكى

^١ ئەف سەبەقىنە يەك ژ وان ٩ نەھ سەبەقانە يېت كۆ من ژ دەقى شىيخ مەمنى ژ گورجستان، باجىزى تىلىسى
 وەرگەرتىنە، ل رۆز ٢٣.١١.١٩٩٨. ئەف خزىمۆك - كۆ شىيخ مەمنى ب ناق بەيتا مالا بابا بۇ من گۇت
 و گەلهك قەول و بەيىت دى ژى من ل سەر كاسىتىنە كى ژ دەقى وى ل كلاپىشى - ئەمانىا تۈمار كرن.

² بەدل فەقىر حەجى، گۇفارا لالش، ھەزمارا ٧، سالا ١٩٩٧، پ. ١٢٩.

³ خىزى بۆزىنى، گۇفارا لالش، ھەزمارا ٩، سالا ١٩٩٨، پ. ١٣٩.

⁴ م. س. ھەكارى، گۇفارا لالش، ھەزمارا ١٠، سالا ١٩٩٩، پ. ١٤٦.

دیه، راستیه که فهشارتیه. ئهو ژی ئهو چاوا مرۆڤ ب گەھته زانبا وى راستی، ئانکو راستیا خودى.

ھەر ل پى قى شرۇقە كىنى، دەمى دەرويىش و دىندارىت دى تىن ئەشق و ئەقىنا دلى خۆ بۇ شۇخ شەنگە كى، يان بۇ بەھارە كە رەنگىن، يان چىا و دار و بەرا،...دا درېش، ئهو ب ئەشقىدا خودى خەبەر دەدەن، نە وەك ئەشقىدا بەشهرى، يان ئەشقىدا گەزى مى:

خالا بن گۇوھارى، سەپىرا پېش قەمەرى،
دەپ گىرن نەدەرى، حەتا رۇز تىتە ھەنئارى،
ھەى شەنگىنى شۇخى، شەپىقى ئەسەرى،^۱
(سەبەقا ۱۲ ژ بەيتا سەرافى هندىيا)

رۇبارىن، خزىمۆك و پايىزۆك ل رۇزىت جەنزا، طوافا، سېي كرنا قوبال گەلىي لالشى و گۈندىت ئىزدىا، ل سەفەرەت ماستا دەمى بەھارى ژ ئالىي قەولزانما، ستابىزىدا تىنە گۆتن. ھەر ھۆسا دەمى كۆمىت ئىزدىا دېچە لالشى و دەگەنە دەرى گەللى، يان سلاۋەگەھى، ئهو ب ئەشق و دل، ب ئاوازە كى پې ب جۇش رۇبارىن و خزىمۆك كا دېيىش.

۷- قەسىدە؟

ژ ناش وى دىيارە (قەسىدە) گۆتنە كە عەرەبىيە، دزمانى كوردىدا گۆتنە كە وسا، يان نىزىكى وى مە نە دېتىيەو نە بېستىيە. ھەر چاوا بت ژ ئالىي روخسارى قە (قەسىدە) وەك (قەول و بەيتا) ژ سى مالكاكا پېك دېت. ھەر سى مالك ژى دېيىشنى سەبەقە. سەبەقنى ژى كىش و ل ھەفهاتنا چەند تېبىت دماھىكى ھەيدى.

ھە كە (قەسىدە) گۆتنە كە نە كوردى ژى بت، بەل ئهو قەسىدەت د ناف ئەدەپ دىن ئىزدىادا ھەين، بەھرا بىز بىزمانى كوردى دنىيىسەنە، وەك (قەسىدا شېشىمس و مەلك فەحرەدین، قەسىدا شىيخ سن، قەسىدا شەرفەدین، قەسىدا شىخو بەكر،.. هەتق.) (برىئە لېستە با قەسىدا)

¹ سەبەقا ۱۲ ژ بەيتا سەرافى هندىيا، ژ كۆما وان قەمول و بەيتا يېت كە شىيخ دەرمان كورى شىشيخ حسېن لىسر كاسىتىه كى ژ منرا شاندىن.

هندەك قەسىدە ژى ب زمان فارسى هاتىنە نقىسىنە، وەك (قەسىدا شىشمىسى تەورىزى)^۱. چەند قەسىدە كىت دى هېيتنە بىزمانى عەرەبى، وەك (قەسىدا نادمىنى، قەسىدا چۆبان،..).

يە هەزى گۇتنىيە كۇ قەسىدە ژى وەك قەولان پىرۇزىيا خۇ ھەيدە چونكە بەھرا بىز مەدح و سەنانە بۇ خودى، شاوسى مەلەك، شىخادى و ھەموو خاسىت ئىزدىا.

- لافچە و غەرىپۈك:

ئەم نىكارىن بىزىن كۇ لافچە و غەرىپۈك سەدا سەد وەك قەول و دوعا تىكستىت پىرۇزىن، بەلى ژ بەر كۇ ئەو ل ئۆغىلەمەيت پىرۇزىت ئىزدىا، ل جەڙنا، ل لالشى، ل سېى كرنا قوبىا، ل سەفرىت ماستا دەمى د بەنە لالشى تىنە گۇتن. ھەر ھۆسا دوان تىكستادا ناقى خاس و باچاڭا كا تىت، جارنا ژى ناقى مليا كەت و هندەك ھىزىت پىرۇز دەورى خۇ د بىن، ژ بەر وى يە كى ژى رەنگە كى دىنى ب لافچۇ غەرىپۈكاكا قە تىتە نوساندىن، بۇ نۇنە چىرۇكَا (لافچى پىرى) ب كورقى ئەقە؟

پىرى - دەيکا لافچە - ئەو كوره بەنە ھەبوو. ئەو خۇرتەكى نوهاقى بۇو، نە گەھشت بۇو حىيىمى زەلامتىنى كۇ بكارات چەكى ھلگىرت و بېچتە شەرا. جارەكى شەرەك چى دېت و خالى وى (ئۆمەر خالا) دېتە شەرەكى ل زۆزانما، لافچە ب كۆرەكى (ب خورق) دخوازل لگەل خالى خۇ بېچتە شەرى، د كەن و ناكەن لافچە لگەل خالى خۇ نەچل، بەل چو چارى پى نا كەن، لافچە رازى نابت خالى خۇ بەردەت. ئۆمەر خالا مەجبور دېت لافچە لگەل خۇ بېت و سۆزى د دەتە دەيکا وى (ئانكۇ خوشكا خۇ) ئەوى تىزىكى شەرى نە كەت. دەمى شەر دەست پى د كەت و زەلامتى ئۆمەر خالا دشکىن، ھىزىش بسەر وان دا تىت و دگەھتە لافچى ئەو ژى دناف شەرى دا دئىتە كوشقىن. خالى وى دكەفتە حالەكى نەخوش دا، ئەو دى چى بىزىتە دەيدا لافچى!.

^۱ برىئە كېتىبا ئىزدىاتى، خ. سليمان و خ. جندى، بەخدا ۱۹۷۹.

هەلەت ل تالىنى چىرۇك تى سەر وى چەندى كۆ دەبكا لاقىز بەرى خۆ دەدەتە لالشى
جەم شىخادى و هاوارا خۆ دگەھىنى، پرسىارا لاقىز خۆ ژى دەت. شىخادى دزانت
چەند دەردى وى بى گرانە، گۇنى:

- نۇ ئەزىز لاقىز تە نىشان تە دەم! دېئىن؛ شىخادى ب كەرەمى پەرەدە ل بەر چاقيت
دەبكا لاقىز دا ئالىيەكى، ئەوى دىت كورى وى دناف باعچى بەھىشى دايە.... شىخادى
گۇنى: - تە دىت!

دەيکا لاقىز؛ - بەلى عزيزى من!

شىخادى لى قەگىزاند؛ تو دخوازى كورى خۆ لگەل خۆ ب بەى، يان ل جىنى خۆ
بىنەت؟!

دايىكا لاقىز گۇنى: - شەھدا من ب ناڭ خودى و تاوسى مەلەك و شىخادى قەبولە.
كورى منى ساخە، نە بى مەرييە، بلا ھەر ل جىنى خۆ بىنەت!

ژ بەر تىكەل بۇونا چىرۇكى ل گەل ناڭ شىخادى و بەھىشى و كەرامەتا خودى، ئەو
دەھفتە رىزا چىرۇكىت رەنگ پېرۇز.

ھەر ئەف ئاخافتىا ژۇرى بۇ داستان و بەيتا میر مەن ئەنەن ئەنەن ئەنەن
شۆخ و شەنگ د مرت، میر مەن نا و خازىت باور بىكەت ژنا وى مەرييە، بەلكى دېئىزت؛ ئەوا
كەفييە خەدوھ كە شىئىن!... پاشى را دېت دېئىزت؛ ئەزىز چەمە وى جىنى، جىنى مەن لى نەبت،
ئانكۇ ئەزىز ل دەرمانى نە مەريي گەریيم! باجىزى خۆ ب جى دەھىلت و بەرى خۆ دەدەتە
ئارماخى كە نەدىار. ئەو د چەت و ھەر د چەت حەتا دگەھەتە مەرۇقە كى ل بەر بەحرى رونشى،
سلاڭ ل ھەف و دوو دەكەن و ئەو مەرۇقە ژ میر مەن دېرسىت: - ژ كۆفە تىيە و دى كۆفە
چىيد؟

میر مەن لى قە دگەرىنت: - دى چەمە وى عەردى، عەردى مەن لى نەبت!
ئەوى مەرۇقە گۇنى:

¹ بۇ چىرۇك و سىزانا لاقىز پېرى، دىسان بىنە ژىلدەرى پېشىي، ئىزدىياتى، ...

- باشه، تو قی به حری دیینی، ئەز هەرپۇز چەنگەکى (مستەکى) ئاقى ژى تىنمه دەر، چى
گافا من ئاقا به حری خلاسکر ھنگى ئەزى بىرم، تو ژى لگەل من بىنە. مىر مە گۇنى;
مادەم تاليا وى ھەر مرنە، ئەز ل نك تە نامىنەم. ب خاترا تە.
ئەو چۇ حەتا گەھشىتە چيايەكى، گەلەكى مەزن تىدا ھەبۇو، چۇ دىت مارەك وى ل
ويندەر. مارلى ب زمان گەريا، ژ مىر مە پىسى: -تە خىزە، تو ل چى دەگەرىيە؟!
گۇنى؟ - ئەزى چەمە وى دەرى مرنلى نە بت!
مار: باشه، تو قی گەلەن مەزن د بىنى، (گۇنى؛ بەلى) ئەز ھەر سال كەقلى خۇ دەھاۋىزىم،
حەتا ئەف گەلە ژ كەقلىت لاشى من تۈرى بت، پاشى ئەزى بىرم!
مىر مە گۇنى؟ - جىن ناقى مرنلى ھەبت ئەزلى نامىنەم.
ھازۇرت چۇ ھەتا گەھشىتە چيايەكى دى، دىسان دى گەلەكى مەزىنە و چىچىكەك
(طەپەرەك) وى دوى گەلەيدا دخونت. ب قوردرەتا خودى ئەو طەپەر بىزمان گەريا و سلاف ل
مىر مە پىسى كەپسەر كەپسەر: - مىزى قەنچ تە خىزە، دى كۆفە چىيە؟!
مىر مە پەرسقا وى دا گۇنى?
حال و مەسەلەت من و مرنى ئەقىنه، ئەز دى چەمە وى جىن مرنلى نەبت. ئەزى ل
دەرمانى نەمرىي دەگەرىيە!
چىچىكى گۇنى: تو قی گەلە د بىنى، ھەر سال ئەز پەرە كى ژ پەرەت خۇ دەھاۋىزىمى، چى
گافا گەلە تۈرى پەرەت من بو، ئەمۇي گاف ئەزى بىرم!
دىسان مىر مە گۇنى:
- مالا تە ئاقا، مرن ل عەردى وە ژى ھەيە. ئەف عەردە ب كىز من نائىت!.. رى دا بەر
خۇ چۇ. ل نك خودى و تاوسى مەلەك ئاشكەرایە، ئەينەتا مىر مە چىيە و ئەو ناسەكت،
ئەمەر ل فەلەكى كەرن، ئەو بېچە پېشىما وى، ئەو بەدەتە سەكتاندىن.
فەلەك چۇ پېشىما مىر مە چىيە، ھەلبەت ئەوى ب دەردى وى دزانى، گۇنى:
- باشه تو دەكارى ھېزە بىنەن، مەن لجەم مە نىنە، بەلى من يەك داخازى ژ تە ھەيە تو
نەچىيە سەر ئەوى گەرى ھەن بېئىن "گەرى ھاي هاي"!... ھەما تو چۇيە سەر وى گەرى دى
پۇشمان بى، گونەھېت تە لسەر سەتىي تە، نەبېئىرى فەلەكى نە گۇتە من.

دېیژن؛ سال هاتن و زهمان بوھرین، میر مح بتهن ما، عاجز برو، گوت؛ -بۆچى
فەلەکى گوته من نه چىھە سەر وى گرى؟!... ما ئەز ب زام مەسەلە چىھە!
جارەكى فەلەك ژ مال چۇ برو، میر مح دېچتە سەر وى گرى بەرانبەر قەسرا فەلەكى،
باین غەربىيلىدا، مال و مەرۆفيت وى هاتنە بىرى. ھەۋاپىت وى هاتنە بەر چاڭا. بىھنا باجىزو
وەلاقى خۆ كەر. ھېسىز ب چاڭادا هاتنە خوار، ۋەگەريما جەم فەلەكى، دەمى ئەۋى میر مح
دې حالىدا دىت، زان ئەۋى چۆيە سەر گرى "ھاي ھاي".

ھەر چاوا بت چىرۇكە درېشە، ئەمى كورت كەين. میر مح پاشى چۆيە سەر وى گرى
گوته فەلەكى ئەز ل ھېر نامىن. فەلەكى كرو نە كرو چو راي ل میر مەن نە كر، ئەۋى بىيار
دا ۋەگەريتە وەلىتى خۆ. فەلەكى رابۇ سى سېقى دان و گۆقى:
-قان سى سېقا ل گەل خۆ بىھە، ھەر جار بىھەن بىكى، دى تو ھەر گەنچ مېنى، نا مرى،
بەلى ئىمامەت و سەدد ئىمامەت تو قان سېقا نە دەيە كەسەكى!

میر مح ۋەگەريما وەلاقى خۆ. درېيا خۆدا گەھشتە گەلەن طەير لى دېتى، دېنت ئەو گەلەن
وئى وئى تۈزى پەر بۇوي و ئەو طەيرە وئى ل سەر مەن!... ھەر ھۆسا گەھشتە گەلەن دوووئى،
دىت ئەو ژى وئى تۈزى كەفل بۇوي و مار وئى ل سەر مەن. گەھشتە جىن بەحرى دىت
عەرددەكى بەيارى قىلايە و جۆتىارەك وئى جۆقى لى دەكتە!

دماھىكى میر مح گەھشتە باجىزى خۆ، بەلنى دىت نە ئەو خەلگەكى، نە ئەو زەمانەيە،
كەس وئى ناس ناكەتكە. مەجبور برو جارەكە دى بەرى خۆ بەدەتكە قوبا فەلەكى، بەلنى
عىزرايىل؛ قاسدى خودى. سى جارا ب رەنگى بابە دەرۈپشا هاتنە پېشىما میر مەن و ب
ھېچەتا نە خۆشىيەن ھەر سى سېقىت وئى ژى ستاندىن و يەكسەر ئەو مەن.
فەلەك گەھشتە سەر و بەيتا غەربىيى (بەيتا میر مەن) ل سەر گوت:

فەلەكى گۆقى؛

میر مەن! چەند جارا من گوته تە نەچە سەرىنى قان گرا،
ئەمەن جىرايىل، قاسدى مەلکەتى بىزى برو،
ب ھەممۇ رەنگا وئى د خەملە،
فەلەكە سونا خۇرە تۈپەدارە،

پشتو میر مخی مخ کوری گینجی لاوین،
ئه ز چو قهول و قرارا ناده مل گه ل چو مسافرا.^۱
(سہب، ۳ ژ بهیتا میر مخ)

ژ بلی ڦان هردوو (سترانا لافڑی پیری و بهیتا میر مخ) دیسان ستانا (لن ل دایکن) و
(قدوی بوره بوری) کو ل سهر نه فی کرنا شیخ زهندین کوری شیخ حمده ن بُر مسری هاتیه
ڦهو ناندنه. ئه و وه ک چیز ک و (ستران) ئه که غه ریبی تین گوتن.

---

^۱ بُر پتر زانیاریا تمماشایی، بدھل فهقیر حمھجی، گوفارا لالش، هئمارا ۵، پ. ۵ بکه، هر ھوسا باھئ من
ژی ل ژیز نافي؛ داستان و بهیتا میر مخ، گوفارا رۆز، هئمارا ۸&۷ سالا ۱۹۹۹.

درهههقا ناھى تاوسي مەلهك

ژ تالىخى رىيازقە، ئەم نكارىن ۋە كۆلىنا لىسەر دياردەيا دىنى ئىزدىيا و تاوسي مەلهك، دورىز كارتىكىرنا پىشىكەتنا فكرا دين ل دەفهرا رۆژھلات چىكىن. ئانكۇ دورىز كارتىكىرنا ديانەتتىت كەفن ل مىسىپپوتاميا- يرانى- مىرى- شامى- جوهاتىي- فەلاق و ئىسلامى.

تشى ئەرە گەرنگ ئەوه، بىزىن فكرا دين ژ جىهە كى بۇ جىهە كى دن قى گوھورىن؛ بى مانايدىك دن: ئاڭ و هەوا، سروشتى مەزۇن دىدا دېرى،.. كارە كى مەزۇن دكە سەر مەزۇن، باوهرىت خوھ بەرانبەر گوھورىتتى ل دىنلەي پەيدا دىن، دا دن، مىگرىت: ديانەتتىت ل چىن و هندستان و مەنگۈلىا پەيدا بۇويىن، نە وەك ديانەتتىت مىسىپپوتاميا و شامى بۇون، يان ئەۋىت يە كەم و دووئى، نە وەك يىت مىسرا كەفن بۇون. ھەلبەت ديانەتتىت ئەفرىكا و لاتن ئەمەر كا، ئەوان ژى جوداھيا خوھ لەگەل ديانەتتىت ھاتىن بە حس كىرن ھەيە.

علمى دىنى ئىزدىيان ژى د بىزە:

سولتانۇ! سەردارى چەندى مەلەتكە

خالقەكى منى مەفتى و دورو مەلەتكە

مەشتى ھەزار خۈلەتكە.

(سەب. ۱۳ ژ قەولى بابە كىرى ئۆمەر)

ئەقە وى يە كى دەست نىشان دكە كۇ گەلەك فكىتتى جودا و ملەت و زماتىت جودا - جودا ل دن ھەنە. نەك ھەر جى رۆلۈ خوھ د پەيدا بۇونا فكرا دين دا دەلەيزە، بەلكى دەم ژى - ئانكۇ پىشىكەتنا مەزۇن مەزۇن و دانو ستاندىتتى نىشا جەقاتى دا- رۆلۈ خوھ دېيىن. دين فكەرە كە تەقلىيە و جەقات باوهرىن پى دئىنە و ل دوو دچە. ھەر ھۆسا دين بىز ب سۆز و ۋەدانى مەزۇن گەيدايدى، ب دىنلەي قاشارتى و نە ديارقە (مېتابىغىزىكى) گەيدايدى و ھېزىتتى نە ديار رۆلە كە مەزۇن د لەيزەن.

وەك دەستپېل ل جەم بېپانىا مەلەتتىت رۆژھلات، ھەتا مىسر و ئەفرىكا ژى، ئەوان دياردەتتىت سروشى د پەرسەن. ل جەم سۆمەرى و ئەكادى و بابلى و ئاشورىا، ل شام و مىرى ژى - بۇ نۇونە- ھەر باجارە كى خوداوهندى خوھ ھەبۇو، ل گۇر دەم و ل گۇر مەلەتا دەورى وان خوداوهندى پېش دكەت يان پاش دكەت؛ ئانكۇ بەرۇ باشى يان خرابى دەت

گوهورين. دينه کي سينترات بۇ گشتا نەبۇرۇ. ئەوان يەڭى و دوو قەبول دىرىن و ھەۋەرکى (صراع) نە گەھشتبۇر دەرەجا كوشتن و بريقى بۇ فەرز كرنا باوهەرىت خوھ. ئەكادى و بابلى و ئاشورىا، خوداوهندىت سۆمەريا قەبول دىرىن، ب تەنن ناف و دەورى ئان دەت گوهورين، "خىزىو شەر ب ھەۋرا دېيان!"

ئەف بارى ئەتكىرىن هان -د كارىن بىزىن- حەتا پەيدا بۇونا جوھو و فەلاتىنى ژى، حەتا دەرەجەكى، ب ئاشتىانە برىقى دەچقۇ. بەلىن دەمىي يسلام پەيدا بۇوي و خواستى دەولەتا سىنتزال لىسىر عەردى چىكە، ژ ئالىي فىكرا دىن ۋە و ب پراكىنیك خواست فەرك و خوداوهندە كى سىنتزال "ل ئەزمانا" چىكە و ھەموو بىر و باوهەدا د خزمەتا يەڭى دىن و يەڭ دەولەت و يەڭ مەرۆڤ دا بىكە،..ھىزىا خىزىو شەر ژى ب رۇنى ژ يەڭ جودا كرن؛ ئانكۇ دىن و دەولەت د خزمەتا مەھەممەد و دەستەبا وي كرن و ھەموو تشت ل گۇرى پەرژەوەندىيا خوھ شىرقە كرن.

ھەر چاوا بەرى ھاتنا مەحەممەد ژى، زەردەشت دىن خوھ د خزمەتا خوندكارىت دەولەتا ئەخميلى و ساسانىا كر و ھەر كەسەكى نە لىسىر فىكرا دىن وي با، ئەو دەكە ھىزىا شەرو خرابىي!..

ژ بەر كۇ (تاوسى مەلەك) و فىكرا وي، ئەركانەكى ھەرە مەزىنە د دىن ئىزدىيا دا و بابەتەكى پىر نازكە؛ گەلەك فەرە دەمىي ئەم بىن و فەكۈلىن و گۇتنى لىسىر چى كن، چەند خالا دانن بەر چاقى خوھ:

۱- ۋەخونىدا پەيدا بۇون و پىشىكتا فىكرا خىزى و شەر لەم ملەت و ديانەتتىت كەفن و نۇو، ئانكۇ ل بەر چاڭ خىستى رىيمازەكى (مېتىزدەكى) زانسى و دېرۇڭى بۇ پەيدا بۇونا فىكرا ديانەتا دې وارى داو وەكى مە ل ژۇر ب كورقى بەحس كرى.

۲- دىيار كرنا بىر و باوهەرىت ئىزدىيا و علمى وانى دىن دەرەھقا پايا (جىين) تاوسى مەلەك. (مېگرىقى: چىغانۇڭ كا ئىزدىيا ل سەر پەيدا بۇونا ئادەم/ ھەفگۈرۈدانا نىڭلا خودى و تاوسى مەلەك).

۳- رامان ژ تاوسى مەلەك- جن- دېپو- ش- ئاب.. ئىي عەرەبى- ئىزازىيل- ... ئەرى گەلۇ: ئەقىيت مە ب رېز كرین يەڭى تىشىن، يان ژ ھەف دجودانە؟!

۴- تاوسى مەلەك ژ ئالىي زمانەوانى ۋە.

۵- تاوسى مەلەك لەم ملەتتىت دن ب چى نافى ھاتىيە ناسكىرنە؟

ژ بهر جوئی بابهت، ئەز نکارم ب درېشى و يەكى ل سەر ئان خالان بىسەكتىم و شروقە بىكم، بەلكى دى ھەول دەم ب تەۋارىي شروقە كىرنەكى بىدمى و ل داوى دا مەۋەن بىگەھە ھندەك تىشتىت بەراقل (رازبۈونەكى)، بكارە خوھ وەك ئىزدى و عالەما دۆر و بەر-ھەتا دەرەجەكى- رازى بکە. ئەز باوهەرم، يى بىتەنى شارەزايەك كىيم ل سەر دىنى ئىزدىا و ئەدەپى وان دىنى ھەبە، يەكسەر دى ژىرا خۆيا بە كۆ ئىزدى خودى پەرىسىن. سەر و بى دوعايى وان، رابۇن و رونشتىا وان، ھەموو بناقى خودى و تاوسى مەلەكە.^۱

ژ بەر كۆ ئىزدى باوهەرى ب دۇنما و دۆن (سور و كراسگۇھۇرىنى) دېينىن، سورو ھېزرا خودى ب گەلەك رەنگا دىيار دەبە. ھەر چاوا باوهەريا ئىزدىا دېيىھە: خودى ملىاڭەت ژ نور و مەھبەتا خوھ چىكىرن، ھەر وەك چاوا ب ئاگرى چرايەكى، فىليت چرايىت دن ھلکى!

شىخادى و تاوسى مەلەك و ئىزىمى تىكىن

ھەون مەعنىا ژ تىك نە كىن

ئەو زۇو مرازا ھاسلى دەن.

(سەب. ۴ ژ قەولى كەنیا مارا=شىخادى شىخى شارا)

يان: سۈلتاتۇ! سەردارى چەندى سۈلتان

خالقەكى منى عەرد و عەزمان

ئەو سۈلتان شىخادى، مېرا ب ساغى ئىنى ددا بەيان.

(سەب. ۱۲ ژ قەولى بابەكىرى ئۆمەرە)

گەلەك نېيسىكارىت رۆزھلات و رۆزاقا (رۆزھلاتناس) ژى، ھۇسا نېيسىنە كو دىنى ئىزدىا، دىنەكى دووالزمە؛ ئانكۇ باوهەرى ب دوو خوداوهندا دىنە، يەك: خوداوهندى خىرى. دوو: خوداوهندى شەرى.

ئەقە يەكە ژ وان شاشىت ئەو نېيسىكار كەتنى، چونكە ئەو دوورى ئىزدىا بۇونە و شارەزايى ئەدەپ وان دىنى نە بۇونە. ئىزدى د دوعايەكە خوھ دا دېيىن:

تائىچ ژ ئەوهلىن حەتا ب ئاخرىن

¹ بنىزە كىتىبا: خو معرفة حقيقة الديانة الايزيدية، د. خليل جندي، سويد ۱۹۹۸، دوعايىت ئىزدىا: دوعايىا فەجرى- سىئ- نېقۇر- ئېقارى، ھەر وسا دوعا تاوسى مەلەك. دىسان بىز فى بابەنى بنىزە گۈڭارا لالش، هەزما(...)

خیزرا بدە، شەرا وەرگەرین
حەقى ھەمەدۇللاھ يارەبل عالىەمین^١

يان "خودى ئېكى واحد ل قەهارە، بى شىرىكى بى ھەۋالە." ئانکو ھېزە كە دى نىنە بەر
صنگى وى بىگە و رەكمانىا وى بىكە!

ب باوهريا ئېزدىيا (خىزو شەر) ب ھەۋانە و ھەر دوو ژ دەرگەھى خودى تىن!... ئانکو؛
خوداوهندە كى يەكتا، خودانى دووالزمىيە (يى خىز و شەرى).

ئەگەر ئەف باوهريا ئېزدىيە دروست بە: ئەرى بۆچى ئېزدى ژ ۋە پەيپەن د عنتىين (د
دەنە پاش) و كەنگى ئەف گۆتنا خراب ب وانقە هاتىھ گۈيدانە؟!.. كى ناقق تاوسى مەلەك و
گۆتنا خراب كىرىيە يە كە؟!

چەند بىر و باوهر و نىزىن دەرھەقا گۈيدانا ئاق ناققاب ھەۋانە:

۱ - ھندەك نېسىھقان و ۋەكۇلەر مينا (تاوفىق وەھىي- در. رەشاد میران -ب. ش. دلکۇقان)
لىسەر وى باوهرييە كۆ ناقق (تاوسى مەلەك) ژ (دياوس)؛ خوداوهندى ئاسمانا ل جەم
مەلەتىت ھندۇ -ئىرانى كۆ كورد يەك ژ وان مەلەتاناھ، هاتىھ.

بەرى پەيدا بۇونا زەردەشت، ئەف خوداوهندە جەم وان مەلتا وەڭ خودانى خىز و
شەرا د ھات پەرسىن، بەلىن چاخىنى زەردەشت پەيدا بۇويى، ب تەن خوداوهندى خىزى
(ئاهزرامەزدا) د لەھوتا خوھدا ھشت و (دياوس) كەھ سەرچاڭ شەرو ناقق وى كەرە
دەيىھە "يان" دىيۇ . ژ ھنگى وەرە زەردەشت، ئەو گۆتنا خراب "دەيىھە يەسنا = دىيۇ
پەرىيىس" گۆته وان كەسىت باوهرى ب وى و دىيىن وى نە ئانىن و لىسەر باوهرييەت خوھييەت
كەفن؛ يېت باب و باپىرا مان. ل شوندا گۆتنا "شىدا" دەكتىبا (زەند ئاۋىستا) بەرانبەرى
"دەيىھە = ئاهىرىمەن" دانا.

بايەتى پەيپەن خراب "ھىزا شەر" د دىيىن يىسلامى داو- حەتا دەرەجە كى د فەلاتىن دا -
دچىرۇڭ كا پەيدا بۇونا ئادەم و ھاوا و دەرخىستا وان ژ بەھشىتى، رەنگ دده. (پەوست ناكە
وى چىرۇڭ كى ب رېز كىن، چونكە كېيم كەس ھەيە ئەو چىرۇڭ كە نە بېيىستىھ). من ناقق دىيىن
جوها ب چىرۇڭ كا ئادەم و ھاوا قە گۈئى نە دا، چونكە جەم وان ئەف تىشت دىيار نابە و ئەو

¹ سەبەقە ژ دوعايىا فەجرى.

باورهري ب بهشت و دوژي ناکن. ئەف دنيا ل نك وان بههشت و دوژه! ئەز باورهرم، هەكە ئەم ل كۆر كا فکرا ئىزديما دې واريدا بگەرن، ب گەلهك ئالياقە ئىزىكى ياخوا دې. هەكە چىرۇكَا بههشت و دوژي و دەركىن نادەم جارنا بىن گۈتن، يان ھندەك باورهري پى بىين، لى بەلىن -لگۇر ئىزىينا من- ئەو نە چىرۇكَا ئىزىدیانە و ۋەز ديانەتىت دۆر و بەر- بتايىهت ئىسلامى- كەتىيە ناش ئەدەبى دىيىن ئىزىدىا. چىرۇكَا پەيدا بۇونا نادەم ب رۆنى دگەلهك قەھولىت ئىزىدىادا، بتايىهت (ق. زەبۇونى مەكسۇرۇ) دەر دەڭە:

کو کنیات پی زہینی
چار قسمہت تیک هنجفی
بای و ئاٹ و ئاخ و ئاگری.

(سەبەقا ٣٢ ژەھۆلى زەبۇونى مەكسۇور)

ل پن فکرا ئىزدىا يەكەم جار تاوسى مەلەڭ، ئادەم لىسەر عەردى (ل لالش) چىكىر و شۇندا بىرە بەھشتى:

که ره ما وئی کاسنی هات و گمه هشتنی
لهو ئاده م پیغەمبەر ھلەگترن و برنه بەھشتنی.
(سەبەقا ٣٩ زەقەونى زەبۇونى مەكسۇرۇ)

۲- نیزینه ک دن هه یه- مه نزل بز خونه- دبیزه: گوتنا تاوسی مدهاک و نافی وی ژ گوتنا (تمهوز- دیغوزی)، خوداوهندی سومه ریا و بابلیا هاتیه.

-۳- جورج ههیب لسهر وی باوه رییه کو (تاوسی مهلهک) و نابو، خوداوهندی مهزن بابل کو پهستگه‌ها وی ژی بناق (تیزیدا) بوو و ل شوندا ئەف خوداوهنده بۆ وەلاتی تاشور هاته ئەف گوهاستن؛ ئەف هەردو خوداوهند یەك كەسايەق و یەك روپی د لهیزن و (جزرج ههیب) بۆ نیزینا خوھ چەند بەلگە و دەلیلا دئینه:

۱۰- چارشمه‌مبوو وەك رۆژا پیروزا هەردەو خوداوهندا و سەرسالا وانا نفوو دکەته وى چارشەما نیسائى.

ب- نایب و تاوی مهلهک به رپرسیت (لوح ل مهحفوظ) و دنیائی نه.

ج- ستیز کا بهری سی (عوتارد) و هک سبولا تاوی مهلهک. ستیز ناسین و علمی فهله کی لسهر ستیز کا عوتارد هوسا دییژن: "چارشمه بورو روزا ویه، ئهو خورته که ل تهیر تاوی سواره و مارهک د دهستی ویی راست دایه و لوحهک وا ددهستی ویی چېپی دا دخونه.. " د تابلویه که دن دا خویا دکه: مرؤفه که ل سهر کورسی رونشته و مسحده کا د دهستی وی دا د خونه و تاجهک وی ل سهر سهري وی و جلکیت که سک و زهر دبهردان. "^۱

تیزید د ده مددھئ
لاشئ خودان قوبهھئ
ئهز خهلات کرم ستیرا سیھئ.
ستیرا سی خهلات کرم
سی حمرفا ئهز خهبر کرم
ئهز هاتم، را بوھرم!
(سب. ۱ - ۲ ڙڦھولن سلطان ئیزی)

بهلی کەنگی و دبن چی باریدا نافی (نابو) بُو نافی (تاوسی مهلهک) هات گوھاستن؟!.. جو رج ههیب ڦ پرسیاری ڙ خوه دکه و دییژه: په رسف دانا ڦ پرسیاری گهلهک زه حمہ ته، لئی بدلن دور نینه ل چاخنی زلم زورداریا دهولهتا ساسانیا ب سهر خهلكن دا ئاف حهتا ئهو په رستنا ئاهورامزدا قهبول بکن، دیاره هنی نافی (تاوسی مهلهک) و هک نیشان بُو (نابو)
^۲ بھیدا برویه.

ئهڻ نیزینه لگهله نیزینا یه کهم یا (نهوفیق و هبی) یهک د گره، ده می دینی زه راده شت بروی دینی قهسری و شاهنشاها قهبول کری، ب وی باوهري کو نهوى ب کارن لهشکه ری خوه پی راڻ بکن و بکارن بھرسنگی لهشکه ریت بیان بگرن،.. هنگی زه راده شت گرتنا "دھیقه یه سنا "ب وان کھسان ڦهنا، یٽ (دیاوس) و سروشت د په رستن و ئیمان ب ئاهورامزدای زه راده شت نه د ئانین!

¹ جورج حبیب - البیضاییة: بقايا دین قديم، بغداد ۱۹۷۹، ص ۱۳ - ۲۷
² سه رچاڻ پیشان.

ناڤن تاوسي مهلهك بُو جارا يه کي د دهستنقيسيت مهنداييا دا هاتيه، چاخن دېيش^۱: ملياکەن رۇناھىي (مهلکا دخورا) داخوازى ژ (مالا ژيان=بەيت يىل ھەيات) كر، كىتىيەكى ئامادە كن ب خرابى بەحسا مەنداعيا نەكە. ژ بُو وى ئارمانىخى ملياکەتك ب نافن (تاوسى مهلکا) شاندىن، حەتا (تەورات) ئى بىقىسىه.

دېردا ديسان (تاوسى مهلکا- يان تاوسي مهلهك) وەك خوداوهندى ئاقىل و مەعرفەت و قەلەمى تى ناسىكىن. ئەف گۈتنە گەلەكە كەۋىھە و قەدگەرىتە مېزۇوا بەرى پەيدا بۇونا فەلاتىي. ل جەم ئىزدىيا، تاوسي مهلهك ھەموو تىشە و يى ھەر و ھەرە:

پەدشىنى من كىييات ئافا كىر ژ دور و گەوھەرە

سپارتىبو ھەر ھەفت سورپىت ھەر و ھەرە

تاوسى مهلهك كىرە سەروھەرە.

(سەب. ٦ ژ قەولۇن پەدشاي)

ھەنەك د بىزىن؛ د بە پەيغا (تاوسى مهلهك) يان (ملياکەن تەير) بە.^۲ دبە ئەفە و كەھەفييە كىي ل گەل سەپۇلا (سنجهق- تاوسا عەنزەلى) پەيدا بکە.

تاوسى مهلهك رەنگدانە كە ژ رەنگدانىت خودى (تەجەلى) و ھەنەك د بىزىن ئەو ب خوھ چاڭ خودىيە و (رۆز) نىشانا و يىيە:

يا رەبى! تو خوداوهندى سەفەرى^۳

تو خوداوهندى ماھ و مەرى^۴

تو خوداوهندى چەندى ئۆمەرى.^۴

(سەب. ٤ ژ دوعايانا تاوسي مهلهك)

تاوسى مهلهك رەحم و بەرە كەته، ھەر سال ژ ئالىي خودىيە و ل چارشەما سۆر (چارشەما عەولۇلا سەرىي نىسان) تى خوار؛ خىز و خىزاناتا ب سەر عالەمىي دابەش دكە، حەتا بەشەر و گشت گىانوھر بىزىن و ژيان بەرددەوامە.

ديسان گۈتنا تاوسي مهلهك ژ ئالىي زمانىيە:

¹ سەرچاڭ پىتشىي، پەرى ٢٧.

² سەفەر، ئاسمان

³ ماھ و مەر؛ مانگ و مىھەر، ئانكىر رۆز و ھەيىف

⁴ ئۆمەر؛ ھەموو گىانوھر.

د فەرەنگا عەرەبى دا (طوس) ژ ئالىي زمانىقە بۇ روپى جوان و قەكىرى قى گۇتن و د
بىزە گۇتنا (تاووس) ژ (طوس) هاتىه وەرگەرنە.

قەكولەرى فەرەنسى (ف. نو.) دكتىري خوه دا ب ناق "تىكىست و بەلگەيىت لىسر
مەلىق ئىزىدى "دبى": تاووس، گۇتنە كە ژ "تىوسا" يۇنانى كۆب مانا خوداوهندى قى وا هاتىه
وەرگەرنە و گۇتنا مەلەك ل هاتە زېدە كىرن و بۇوه "تاوس مەلەك" ئانكۈ"مەلەكى
خوداوهندى"^١

ھەر ئەف نېيسىكارە دېبىزە: تاوسى مەلەك خوداوهندەكى سامىيە و ئەو بەرى ھەموو
تشتا ھەبوو، ئەوى ھەر و ھەرە.^٢

بەلى وەك ھندەك قەكولەرىت دن دنىيسىن و دېبىزە:

"رەها گۇتنا- تاووس- ژ "تاو- طو- طاف" هاتىه كۆب زمانى كوردى "طاۋ- ھەتاف
= تىزىز "ئانكۈ ھەتاف و رۇناھيا سۇر، ھەتاف رۇزى، پاشى ھەتافا زەر = يەھىقى."
ب. ش. دلکۇفان دېبىزە: گۇتنا "تەوس" ب زمانى يۇنانى ب مانا جوانى بەددۈمى قى و
بەرانبەرى وى ب زمانى كوردى "تازە" ھەر ب وى رامانى قى.
ھۆسا خۆيا دبە كۆ گۇتنا تاووس: (ھەتاف-رۇناھى- برسقىن- جوانى و بەددۈمى)، ئەف
سفات ژى لگەل سفاتىت رۇزى و يېت خوداوهندى وەك ھەقىن، ھەر ھۆسا لگەل جوانيا
(تاوس) رىتك دكەقىن.

ئەرى گەلۇ: پاش قى ھەموو رۇن كىرن تاوسى مەلەك كىيە؟!
بلا قەگەرىن ناف ئەدەبى دېنى ئىزىدىياتىي پىرۇز و بىزانىن ئەدو چى دېبىزە:
تاوسى منى مىزىانە
خالقى منى ب عەردا حەتتا عەزمانا
ئەو سلتان شىخادىيە، مىزىا ب ساغى ژى ددا بەيانە.

¹ ف. نو.- "تىكىست و بەلگەيىت ل سەر مەلىق ئىزىدى" ، پەرى ٢٧

² سەرچاڭى بىشىن، پەرى ٢٦ - ٢٧

³ ب. ش. دلکۇفان، د نېيسارە كە خوه دا بىنائى: ئەرى ئىزىدى دىۋ پەرىتىسىن؟! ئەف بايەتە ھىشتىا نە هاتىه بەلاف
كىرنە. دىسان بىزىزە: جۆمى مامۇ- نىزىنەك نۇو بۇ ئىزىدىياتىي، ھىمارا ١٠ ئا گۇفارا رۇزى، سالا ٢٠٠١،
بابەت ب زمانى عەرەبى هاتىه وەشاندە.

تاوسی من، سه‌رداری چهندی ملیاکه‌ته
حالله‌کی منی هدفتی و دور مله‌ته
هدشتی هزار خولیاچه‌ته.

به‌رد، به‌رد، به‌رد عذرمانا
خودی ههبوو، نوری نورانه
ژ قودره‌قی کهون کر بدیانه.
عدرد و عدرش و ئیمانه
ناش ل خنور کری تاوسی میزانه.
ئه‌ری گه‌لری: ئدله نه هه‌موو سفاتیت "خودی" نه!... ئه‌ری گه‌لری: قدوتی مه نا بیشە:
په‌دشایی ههزار و يەك ناش ل خنور دانایه
ناش مەزىن هەر خودایه.

تاوسی مەله‌ک ناشه‌کی هەر پیروز و شیرین و هەرو هەر، ژ وان ههزار و يەك ناھیت
خودایه.

پرسیاریت هندا:

یان چلوئیا تیگه هشتون و فه کولینا ئەدەبى دىنى؟!

بەر ب تیگە شىتا فەلسەفا ئىزدىياتى؛

دچىزۈك و چىقاتىكىت ئىزدىيا دا، ئەدەبى وان دىنى دا، دجل و بەرگى وان دا، دگەلەك رى و رەسمان دا... هندهك تشت خۇيا دىن كۆر وە كەھقى و گرىيادانەكە وان ب گەل و باوهرىت كەھقى فەھىيە، يان هندهك گۇتن و زاراقە ئەدەبى دىنى دا تىن، دې مەرۆف لىسەر بىسەكىنە و بىزانە كۆر كا وان ژ كىيدەر هاتىيە، ئەرى؛ هەر ھۆساو ب خۇرایي ئەو گۇتن كەفتىنە ناف كولۇرى دىنى ئىزدىيا (قەول، دوعا، بىت،..)، يان بىياتەكە فىكرى ژ بۆ وان گۇتنا ھەيە؟... ئەرى ئەم د كارىن ل دوف فە كولىينا وان گۇتنا، هندهك ئالىيەت فەشارقى د باوهريما دىنى ئىزدىيا خۇريا كەن؟.. يان دى كارىن ب زانىن گروپىت (تىل و عەشىرەت، ئۆجاخ و بنەمالە) ئىزدىيا ل دەستپىكى ل كىيدەر پەيدا بۇونە و چاوا د سەرانسەریا دىرۇڭى دا لەقىنە؟... چاوا بىرۇ باوهرىت (فەكرا دىن) جودا - جودا تىكىل ھەف بۇونە و چاوا مەرۆف د كارە وان ژ ھەف دەر ئىخە؟!...

بەلى فيلۇسۇفيا ئىزدىياتى- يان بىزىن دىنى كەفارى كوردان- ھەيە، لى بەلى ئەدو دناف رېزىيت وى ئەدەبى دىنى دا پەرت و بەلاڭ بۇويە. ژ بۇ ناڭا كىن، يان ب دروستىر بۇ فىيم كرنا وى، دېن ھۆستا و زانا ملى خۆ ب دن بەر قى كارى و قى فيلسۇفيا هان ب لىيھاتى بىياتا وى دان.

ئا، ب قى ئاوابى ئەز د خوازم ب تەنن كۆمە كە پرسىيار و سەبۇل و نىشانان كۆ دنافا كولۇرى دىنى ئىزدىيا دا هاتىن، دەست نىشان كەم و ل پىشە رۆزى ئەم ھەمۇو پىكىفە ب كارىن پەرسقىغا وان پرسىيارا ب دىن. ئەز ل سەر وى باوهرىيەمە، چو گۇتن، بىر، سەبۇل،.. هەندى، ب خۇرایي ناف كەۋەنە كەلەپورى مەلتەكى، بىتايىھەقى كەلەپورى دىنى، ھەكە بىياتەك زېرىا نە بە، يان ئەگەردا خۇر نە بە.

* به حری؛

وهك بندهما و كۆكا پهيدا بعونا دنياين. ئەفه د (ق. زهبونى مەكسور- ق. شىيخو بهكر- ق. عافهريندا دنياين- ق. سەرەمەرگى- ق. شىيخ و ئاقوب، ق. بى و ئەليف، ق. ئەرى بەرى كۆ بۇو،..) ق. جەم گەلهك ملەتىت كەفن ئەف باوهريه ھەيە و فکرا دىنى وان لسەر ھاتىه ئافا كرنە، مىگرىتى، جەم سۆمەريا، فەرعونىت مسرى، جوھوا،... هەندى، دەمى ملەتك بىت و بهحسا (بەحرى) ب كە و فيلسوفيا دىنى خۆل سەر ئافا كە، دياره هيچ نە بت ئەو ملەته نىزىكى يەك ژ قان بەحرىت ئەم ھۇ ب قان نافا ناس دكىن: (بەحرا رەش- بەحرا سېپى، بەحرا سۆر، بەحرا قەزۇين، بەحرا بەلطىق،... يان ئوقيانۋىسىت ناقدار: ھەندى، ئەتلەسى،...) ھە كە ئەف شرۇفە كىن ھۆسا نە بە و (بەحر) ئى مانايىكە دەنە كۈرتەر د ئەدەپى دىنى دا ھەبە- وەك من د شرۇفە كىننا (ق. سەرەمەرگى) دا ديار كرى- ھنگى دې مرۇف ھەمۇو "ئىحتمالا" لېھر چاق خۆ دانى.

ئەرى (ئىزدى) وەك گروپ ل دەمى كەفن، ئەف باوهريا خۆ ياكو (بەحر) كۆكا پهيدا بعونا دنييە ژ سۆمەريا، فەرعونىا، جوھا،.. ھەد. ستاندىيە يان ئەو ژى بەرى لسەر (بەحرە كى) يان نىزىكى وي ژيانە و فکرا دىنى خۆل سەر ئافا كرنە؟!

* دور؛

ديسان ئەف گوتىن و زاراڭە د ئەدەپ دىنى ئىزدىدا دا تى. زاتى خودى و دور و بەحرى ب ھەف را دگرىيداينە. دور ژ بەحرا پهيدا دېن نە ژ چۆل و بەريا:

وەكى پەدشايى ل دورى بورو

حسىياتەك ژى چەھى بورو

شاختا مۇحىبەتن ئاقا بورو..

(سەب. ٦ ژ قەولى زهبونى مەكسور)

يان: شىيخادى ب خۇ ئيمانە

بەحرا وي، بەحرە كە گەرانە

غەۋاسا دور ژى ئىپتەنە.

(سەب. ١٤ ژ قەولى يىمان)

یان: په دشته من دور ژ خو څا فاره

دور ټهندیله که مالداره

ټهندیل و نور ستاره.

(سہب. ۵ ژ ټهولی شیخو به کر

یان: خودی باوری چئی کر

ترت و نهه ره نگ پنزا فریکر

ب وئی باوری خو ژ نافا دور پی جھئی کر.

(سہب. ۳ ژ ټهولی علی نادر یان ژی د بیژن دوعایا باوری)

یان: به حرا حق و هطفی

نهه مدها تئ سہ کنی

ب قدره تا یلاهمی د مکنی.

(سہبہقا ۶ ژ ټهولی سہرمه رگی)

یان: چئی به حره که مه زنه

ټهندیله که نورانی د ٹیسینی ل به

چار جنو ژی د چنہ.

چئی به حره که خاسه

ئا کوره، بن قیاسه

رکنہ که و چار ئاساسه.

(سہب. ۴ - ۵ ژ ټهولی به حرا)

ئه څه و ده هیت سہبہقا کو ناف (به حر) و (دور) ئی، جودا یان ب هدف را تئ دا تئ؛

هه ر یه ک ژ وانا ژی د جینی خو دا مانا خز یا تاییه ت هه یه؛ جارنا (به حر) ب مانا ئافا هه ره

مه زن، جارنا ژی ب مانا زانیں و مه عرفه ت و عرفان. د سہبہقا ۶ ژ ټهولی سہرمه رگی

ب مانا (زگی دایکی= دا کی) تی! ګوتنا به حر ل سہبہقیت ۴ - ۵ ژ (ق. به حرا) سیموله بو

(مالا ئادیا).

هه ر ہوسا (دور) کو ګریدانا وئی ب زات و هه بونا خودی هه یه، هه ر ژ پیشی دا

هه ردو ب هه فرا بونه:

په دشا د ناف دوری ل خموله بورو
 نه عهد د هه بو، نه عهزمان بورو
 نه چیا بو، نه سکان بورو
 باوری نافهک ژی خودا بورو.
 په دشا د ناف دوری دا بورو
 ب گران (۳۰۰) سین هزار و سین ناف ل ختر دان
 نافهک ژی باوری پن تان.
 (سه ب. ۲ - ژ قهولی علمی نادر)

ئەری گەلۇ!: ئەف (دور)، ئەو (ذرە = زەرە) يە، وەك تىرۆرپىن زانسى دېئىن؛ دنيا ژ
 پەقىنا وى چىن بولى!! يان (دور) ئەو (ھېقىن ژن و مىزى) يە كۆپچۈك ژى چى دىن!!! يان ئەو
 ھېقىن و مادەن د (ھىكا = ھېلىكا) دايە كۆ بالندە (طەير) و حەيوان ژى چى دىن!!
 بەلىن بۇ شىرقە كىن و تىكەھىشتىا ئەدەپ دىنى ئىزدىبا و فىلۆسۆفيا وى، پىوستە ئان
 ھەموو پرسىيارا بدن بەر ھەف، ھەم لگەل يەك و ھەم لگەل بىرۇ باورىت ديانەتتى دن.

* مەركەب؟

ئەفه ژى د ئەدەپ دىنى مە دا پەيدا دىبە. مەركەب ب رۆبار و بەحرى قەيە گىرىدايە. دەمى
 نافى (مەركابا) دئەدەپ دىنى ئىزدىا دا تى، ئەۋى چەندى دگەھىنە كۆ ئىزدىا نە ھەر نافى
 مەركەبا ناس كىرىيە، بەلكى ئەوان ل دەمە كى مەركەب بكار ئانىنە، ب مانا كە دى، ل دەور
 و زەمانە كى ئەو لسىر- يان تىزىيىك- بەحرى رۆبارا ژيانە و شوندا بىرۇ باوهرىت دىنى ژى
 لسىر وى ھەبۈن ھاتنە ئافا كىرنە!:

ئاف، ژ دورى وەریا
 بۇ بەحر و پەبگىا
 پەدشىي من مەركەب بەست و ناف دا د گەریا.

پەدشايە و ھەر چار يارە
 ل مەركەپى د بون سوارە

ل لالشى سەكىنى، گۈتنىڭىزىنەقى حق وارە!
(سەب. ۲۱ - ۲۲ ژ قەولۇن زەبۇنى مەكسۇر)

* گا و ماسى؛

ماسى گيandارەكى ئاقىيە، ئانكۆ ب تەن د بەحرو رۆبارا دا دېرى، لى بەلى گا
گيandarەكى چۈلىيە. بۇچى هەردۇو گيandar وەك دوو سېبۈلىت پىرۇز تىن تەماشا كىرن؟..
فکرا كى ژ وان كەۋىتە ژ يادن، ماسى يان گا؟..

پەدشىنى منى بىزىيە
خۆزى من بىزانىيە.
كاكى، گاىى مەزىتە، ئانى ماسىيە؟

شۇرۇتىيا من ژۇيىە
تەفتىيشا مە ژۇيى جەدواپىيە
ماسى ھەفت جارا مەزىتە ژەگىيە.

ب قوردرەتا تىكى ئەكىدەرە
ماسى ھەفتى و دوو پەرە
پەرەك ژىئى كەمەرە
وئى پەرى گاىى ل سەرە.
(سەب. ۴ - ۵ - ۶ ژ قەولۇن ھەزار و ئىك ناف)

ئەو گاىى سەھتى پىزە
قورنەت و قورنەتى خەبىرە
رېسا پېسج سەد سالى مەبىزىرە

ئەو گاىى صەبرى دېرى
سەجۇدى د كىيىستە بەر تىكى بىزى

هدتا ده ما روحی بسپیزی.
 ئەو گای سەھقى قەدويە
 ژ پېشىھە سەخنەرە کى سېبىھە
 ژىرى و بەرە و ژىرى كەمسە کى نە دىيە.

بەحرا ژىرى گىيە

كۈرسىا پەدشائى والىيە

شىيخ فەخرى ئادىال ھەمۇر عەردا و رىسا.

(سەب. ٦ - ٨ - ١٥ ژ قەولى گا و ماسى)

ھەر ھۆسا د دوغايتى ئىزدىيان دا ژى، (گا و ماسى) وەك دو حەيوانىت پىرۇز - يان
 پىزىن دوو سەبۇلىت پىرۇز - تىن بەر چاڭ:

ھۇون ب دەنە خاترا عەرش و كۈرسى

گا و ماسى...

(ژ دوعا ئىقارى)

نه دروستە يەك بچاقە کى كىيم، يان بى پوتەبى، بىنېرته گۆتن و سەبۇلىت (گا و ماسى) د
 ئەددەبى دىينى ئىزدىيان دا. نە خىز، گەلەك پىوستە ۋە كۆلەر باش لىسەر بىسەكىنە و لگەل بىرۇ
 باوەرىت دىنيت كەشار بەرھەف بکە.

د ۋان سەبەقيت ژۆرى دا، جارنا (گا و ماسى) وەك سەبۇلا (عەرد و عەزمان)، جارنا
 ژى وەك سەبۇلا (رۆز و ھەيف) تى بەرچاڭ. (ناف = ماسى = عەزمان = رۆز)، (عەرد =
 گا = ھەيف). ھە كە ژ ئالىي مەزن و پچوکىي، يان كەشار و نۇو لى بىكىرىن، قەول ھۆسا
 خۆيا د كە كۆ (ماسى) ژ (گا) مەزنتە. ئەف مەزنى - ب باوەريما من - د بە ژ وى فىرى
 ھاتبە، جارا يەكى د ژيانا بەشهر دا، لىسەر تىچىر و خوارنا گوشى ماسىا زىاژە، شوندا ب
 سەدىت سالا، يان ھەزارىت سالا، مەرۇف فىرى چاندىن و مالى كىرنا حەيوانا بۇوې، وى
 دەمى (گا) جىن خۆيى پىرۇز گرتىيە. ھەر ھۆسا د بە ژ وى فىكرا دەركەتن و هندا بۇونا
 (ھەيفى) هات بە، كۆ دەمى ھەيفە دوو - سى رۆژى، وەك شاخىت (قۇچىت) گا و چىلانە!

هەلەت هەر گیاندارەکى ل عەزمانا، دەرەجا خوداوهند و ھېزىت پىرۆز ھل دگرە،
دیارە ھەر ژ بەر وى يەكىيە (گا و ماسى) وەك ملياکەت و پىغەمبەرا ژ (کاسا موجبەقى) ۋە
دەخون:

گا و ماسى ژى قە د خوارە
لەول سەرپشتا خۇقەبۇل د كىرن؛
دەشت و بانى و بەرى و بەحرە!
(سەب. ۱۲ ژ قەولىن ھەزار و ئىك ناف)

زىدەتر، ئەف (حەيوان بىمارك = پىرۆز) وەك خوداوهندەكى مەزن دچە عەزمانا و
نېقە کا (بەھشت و دۆزى) تى و دچە و لگەل ملياکەتا گۈت و بىشى د كە، دا (زىندانى)
ئەو د پەرسەت، ژ دۆزى بىنه دەر:

گاي وى د چىيە ب قوردرەتا ئىلاھى
چار قورنەتىت دىيان گەرىدە
ل دەرى بەھشتى گەھشتىيە.

گاي ژ مەلەكتى بەھشتى د پرسىيە
تو ب وى كەي ئىلاھى
بۇ من بىزە راستىيە
ئى بەرى سى رۇزرا ھاق كىيە؟!
گاي وى د چىيە دەرى دۆزى گەھشتىيە
ژ مەلەكتى دۆزى د پرسىيە
بەرى سى رۇزرا جومۇرم نەھاتىيە؟
مەلەكتى دۆزى ژ گاي را د بىزە؛
ب فەروارا ئىلاھى
جومۇمنى تەل نىك منى گىرىتىيە.
(سەب. ۳۱ - ۳۲ - ۳۵ - ۳۶ ژ قەولىن جومۇمى سلتان)

دهمی مهله کئی دۆزى ب يا گا ناكه و زىندانىي وى بەر ناده، گا هىزى بكار تىنە و دخوازه دۆزى خراب بکە- ئەفه وى يەكى دگەھينە كۆ حەتا ھنگى پەرسىتا گا دناش گەلەت رۆژھلات داو ھەتا ھاتنا يسا پىغەمبەر ھېشتايە ب ھىز بۇو- بەلۇ خودى دا خاترا وى گايى و (جوڭومى سلتان) بەردا:

گايى چى كريي

سەرىت خۇر ب دىپارىت دۆزى ئەنابىيە
ب قوردرەتا ئىلاھىيە
دۆز خەدىئى هەزانابىيە.

ب رەحىمەتا ئىلاھىيە
جەوابدەك ژىرا ھاتىيە
جوڭوم ل گەل ھەۋالا بەردابىيە.
(سەب. ۳۸ - ۴ ژ قەمۇلى جوڭومى سلتان)

پاشى من گەلەك جارا قەولى (گا و ماسى) خوندى و ل سەر سەكتىيم و من خواتىي بگەھمە فکرا ئەف قەولە لسىر ھاتىي ئافا كرن، بۆچى (گا و ماسى) بەقرا ھاتنە گۈرۈدانە و قەمول بناقى وان چىيوييە؟!... ل گۈرى وان وىنە و سىپول و كريارىت د قەولي، ب فى رەنگى يان رەنگى هان، دەركەتنا (موسا) و خەلكى لگەل ژ مىرى بەررو (سيينا) و پاشى بەررو (فالستين)؛ عەردى كەنغان، خۆيا دكە. چىقانۇكَا جوها ھۆسا ديار دكە، دەمى ئەو قاس ملەقى ل گەل موسا دەركەقى ل بەحرى دان و بەحر ژ وان را شەق بۇو، رى ژ وان را ۋە بۇو، ئەو بى بەلا خلاس بۇون و گەھشتىن ئالىي دن بەحرى، لى بەلۇ دەمى لەشكەرى فرعون (تحتمس) ب دو وان كەفتى، ل نىفآرى دا، ھەردوو شەقىت بەحرى خۇر ئىك دان و ئەو لېشكەرە ھەممۇ نىقۇ بۇو.

راستە ئەو جىي جوها قى را بازدای و خۇ ژ دەستى فرعون خلاس كرى، ھەممۇ گۈم و رۇبارو ئاقيت مەزنن، ھنگى ئەوان چى مائى ھېي؛ ژ زىر و زىف، زارۆك، مائى دن، ھەممۇ دانا بۇوه سەر پشتا (گا و چىلا) و ل ھەنەد دەما پىلىيەت ئاقى پشت دا ۋە دگەرلەن، عەردد ديار د بە، مۇۋە دكارە وى چاخى ژ ھەنەك دەركىت ئافا دەرباس بىه، ھەلبەت لازمە

مرۆڤ شاره‌زای ب رابون و داکه‌تนา پیلیت ئافا به‌حرئ هه‌به و ل چى دەمی سالى تىن خوار.

دۇور نىنە موساو كۆما خۆ ھۆسا خلاس بۇو بن، بەلنى فکرا وي ملەقى پىزا، خەيالى وي ھۆسا ۋەھوناندیھ كۆ ھېزا خوداوهندى وان ئەو رزگار كرنە و (ماسيبا = حوتا) پشتا خۆ دايە يە كە و (گا) ل سەر را دەرباس بونە!

نما ژى بلا بەرى خۆ ب دين زنجىرا ھەنك كريارا:

بېشە من وە كە د بىرووه
ئەوي گايى سەرى ل شەرق قە
ب غەربى دووڭە.

(سەب. ٤ ژ قەولى گا و ماسى)

ئەو جوھو و خەلکىت لگەل وان ژ رۆزآقا (مسرا فرعونيا) دەركەفتن، بەرى خۆ دانە رۆزھلات؛ چىيان (سینا) و شوندا ھەنك چۈنە (حجاز) ئەف ناڭ خۆ دان و يىت دن ل (ئادوم=ئادون) بىنەجى بۇون و تاليا مايى گەھشته (ئوردون و فەلەستىن)..

با عىزىفا وە عەيانە
وا دۆركەفتى د قەولانە
چىايدىكى رەش وى ل تىڭ عەورانە.

چىايدە و فەلا و حەدوە
ئەو نە جىچىن خەلکىتى غافل و مەقسۇدە
ئەو سالخە كە ل ناڭ سعوودە.

(سەب ٢١ - ٢٢ ژ قەولى گا و ماسى)

ئەز باورەم، بەحسا چىيان (سینا) يە كۆ خودى- وە كى چىقاتۇك جوها دېپە- بىرەنگى ئاگر و نورى خۆ بۇ موسا ديار كر و هەردۇو بەھەۋرا ئاخشىن.

ئەو عەرد خۇش مەكائە
ل وى عەردى حەپەران د مامە
ناڭ وى قومى بن قامە!
(سەب. ٤ ژ قەولى گا و ماسى)

قومى بن قام، ئەز بىيىم مەبەست ژى ئەو خەلک و ملەن دهاتىه ناف كىن ب (عەمالق)
يان ژى (جەبابرە)، ئانكۇ مەۋھىت مەزن و قەلافەن وان وەك دىيوا.

شىخ فەخرى ئادىا گۇز:

دلى من بۇ قان مانيا پەرجەتن

تىڭ چاقىن حوقى بەحرەن

مەوجا د دەن ب قودرەن لىك نە د كەفتەن!

(سەب. ٣٨ ژ قەولىن گا و ماسى)

بنىزە دەق سەبەقى دا بەر را بۇويە دوو فلق و پىلىت وئى ل ھەف نا دن!

بەر ناف و دەكارىت پەدشىنى منى رەوايە

حوتە ل سەر را وەستايە

ژىپەرە و ژىپەرە كە ب بايە.

ژىپەرە و ژىپەرە بەراسا

تەورات دا دەستىن موسا

سەر گەلەك تىشتى كە "جاسوسە"

(سەب. ٣٩ - ٤٠ ژ قەولىن گا و ماسى)

دىسان د قان سەبەقان دا ب رۇناھى (تەورات) يان (ھەر دەھ شىريەت) يىت كۆ خودى
دانە موسا دەمى ب سەر چىيانى سينا كەفتى و دەمى هاتى خوار، بەرەك هل گۈرت بۇو، ئەو
ھەر دەھ شىريەت ل سەر نېيسى بۇون، گۇتكە ملەن خۇ نەفە خودى مە ژ من را سېارتىيە،
ئەز ژ وە را بىيىم!.

پرسىيار ئەوھ ؛ پىوه ندىا ئىزدىا بقى چىقاتقازكاكا جوها چىيە و بۆچى قەولىن (گا و ماسى) پى
ھاتىيە گۇتنە؟!

ھەلبەت ئەف تىمە ھېقىيەن فە كۆلىنە كە تايىەتە، من لىبەر چاقى دانايمە ل پىشەعەرۆزى ل
سەر بىسەكىم. دبە ئەف فە كۆلىن وەك تىپپەرەك نۇو، ل پىشەرۆزى ل سەر ئالىيەكى دىرۆزكاكا
قەشارتىيا ئىزدىان، خۇ بەدە پېش!.

* رۆژ و هەیف؛

دوو دیارده بیت پیرۆزن د دین ئىزدیان دا، گەلهک قهول و دوعا ژ وان را تىنە گوتەن.
ھە کە رۆژ ب دەرەجا يەکى و هەیش ب دەرەجا دووئى ل جەم ملەتیت كەڤن مینا:
سۆمەریا، ئەکەدیا، بابلیا، ئاشوریا، مسیریا ل دەمی فەرعونیا، يوانیا، هسى و ھەتیتا،
بۇ نانستان... جىهە كى پیرۆز دباوهرىدا وان دا ھەبۇو، لى بەلنى حەتا ئىزدۇرۇز، ب رۇناھى
پیرۆزىيا رۆژو ھەيقى رۆلى خۇر دباوهرىدا ئىزدیا دا دلەيزن. ئەرى ئىزدیا پیرۆزىيا رۆزى ژ وان
ملەتا ستاندزە، يان ئەو ل سەر وى باوهرىن بۇون، ئەو ملەتنە ل سەر وى باوهرىن نە مان و
دینیت نوو ژ خۇرا گىرتەن وەك جوھوق، زەردەشتى، فەلاتى، موسىلمانى،...

خالا دووئى ئەوە، كۆ دەن مەرۆف ژ يەك جودا كە و ب زانە، كى ژ بەرى كىۋاتىيە:
پیرۆزىيا رۆزى ل جەم وان ملەتیت كۆ كارى چاندىنى دىكىر پەيدا بۇويە، ئانكۇ خەلکى
دەشت و زورگ و چىا عبادەتا وى كرنە، لى پیرۆزىيا ھەيقى بەھرا بىز ل بەرىيەت پان و
مەزىن (سەحرا) پەيدا بۇويە، ئانكۇ جەم جىقاتىت شقاندارىن ھەيقى رۆلى خۇر لەيزتىيە؟
ھە کە رۆژ و ھەيغ ل نك ئىزدیا دوو تىشىت پیرۆزن، ئەرى عبادەتا رۆزى يان ھەيقى
كەۋىتە ژ يا دى؟... ھە كە ياخىدا رۆزى كەۋىتە بە، دوو شەرۇفە كىرن ھەنە؛ يەك: گروپىت ئىزدیا
ژ دەقەرىت سەھرى مىسۇپوتاميا و بەحرا وان (كوردستان) ھاتنە خوارە بۇ سۆریا و لىبان و
ئوردون، فەلسەتىن، بەلكى گەھشىتىن مسلى و ل ۋان دەقەرا تىكەللىا ملەتىت سامى كەر بە و
عبادەتا ھەيقى ژ وان ستاندبه! دو: ھە كە ياخىدا ھەيقى كەۋىتە، بەرۇ فازى ژ خوار وى د
ھاتىنە سەھرى.

يان ژى د بە دەمى بەرى چەند ملەتىت پەچۈك (چەند عەشىرىت جودا- جودا) يەك
گەۋىتە كە لەشكەرى يان بازرگان، يان ھەر يەك گەۋىتە كە دى، بەقرا ھەبۇويە و ژ بەر وى
ئىزىل بۇونا وان گەلهک بىر و باوهرىت وان بىت دىنى ژى تىكەل ھەف بۇونە، يان بىزىن
ئەوان خودى و خوداتىت يەك تىقەبۇر كرنە، مىگىت؛ د. سید القەمنى د كېتىا دېيىھ: "فەنا
گۆلکى زىرى داوىيە كە لۇجيکى و ب لەز بۇ يەك گەۋىتە كە بەرۋەخت نافەرا دوو
گروپىت ژ يەك جودا و ھەۋىك، نافەرا گروپا ئاخناتون و باورىا وى ياب رۆزى و
كەسىت مسلى بىت ل دو دەچۈن و عبادەتا رۆزى دكىن و نافەرا كۆچەرىت ئىقسىر

کری ل حهواریس (پایتهختی هکسوسا)، ئهو کزچەرنە کۆر بناقى بەنی يسراييل ھاتبۇنە ناسىگەن، و ل ئالىيەن دن جوھوپىتت هکسوس كۆر ژ مسى ھاتنە دەر ئىخستن و ل ئورشەلیم ئاكىنجى بۇون و جارە كە دن ل ئېرىشا دوووان بىدەست كىسىما مەلكى وئى يې ژ خوندكاري ئىخاندىن، فەگەريانى. بىر و باورىت ھەر دوو ئالىا گەلەك ھەۋرك بۇو، فەرعون يەك خودى دەھبەند كۆر رۆژا ئاتون بۇو، گروپىت دى يېت كۆچەرى دەڭ بخون و درنە عبادەتا گەلەك خوداندا دىكىر، يەك ژ وانا گۆلک يان گا، سەپۇلا وى قەرق بۇون يان ھلال (ھەيغا نە تەمام)، ئەو گەلەك عبادەتا ھەيقى دىكىن نە ياشىرى. ^١

* گۆلک و قەپاڭ؛

ئەرى گەلەك دەر ئىخستا گۆلک ژ گايىكۈژا بەر شىخادى و بىنە وى بۆ بەر قوبىا شىشىمس و كوشتنى وى ل وىدەر، چى مەعنى دگەھىنە؟.. ھەكە جەم جوها گۆلکى زىرى نىشانا وان عەشيرەتتىت كۆچەر بە، ئەرى بکوشتنى وى، ئەو عبادەت نە ماو عبادەتا رۆزى دەست پىكىر، يان بەرۇ فاڙى؟.. دىسان د. سەيد قومى، زانىارىيەك دېتە: دەمى (جوھو-ھکسوس- موسا) ژ مسى دەر كەتىن، ل چىيان حورىپ / سينا، موسا ب دەستى، يان ژ ئالىي، (يەشۈر كورى نون) كۆر ژ هکسوسا (يەھودا) بۇو موسا كوشتن، د بېژن، ھنگى عبادەتا رۆزى (ئاتون) ب داوى ھات و عبادەتا (گۆلکى زىرى) دەست پى كىر. ² پرسىيار ئەوە: ھەكە ئەو كىريار ل سينا رو دابن، بۆچى ل لالشى ھەر سال تىن كىن؟!

* بەرئى شباڭى:

د بېژن ئەفە تەختى (دارە بەست) شىخادىيە، دەمى كراس گۇھۇرى ئەو دانانە سەر. ئىزىدى ل جەزىنا جەماین ھەر سال بەرئى شباڭى سوار د كن و نوژەن مۇر د كن، دىبارە ب ۋەرئى و رسىنى ئىزىدى د خوازان بېژن: شىخادى ھەر دەم يى ساغە و رىيەريا وان دكە، ئەو

¹ د. سيد القمي: النبي موسى و آخر أيام تل العمارنة، مجلد ٣، ص ٩٤١

² زىلەرئى پېشىن.

نه مريه. مينا چاوا جهم جوها (يەشوع كورى نون) موسا كوشت و تابوتەك چىكىن و لگەل خۆ دگۈزان كۆ هەر دەم موسا (خودان) رېيەريا وان دكە هەتا وان ب گەھينه عەردى كەنغان/ فەلسەتىنى.

ئەرى گەلۇ، گرىيدانەك ناۋىدا (تابوتا) جوها و (بەرى شباكتى) يى ئىزدىيا ھەيە؟!

* سونەت كرن؛

ئەرى ئەفە تىتالەكى ملەتىت كەڤىت مسلىھى، يان عەدەتەكى جوھاتىيە؟.. ئەرى ئىزدىيا سونەت كرن ژ مسلىھا ھەر دەم يان ژ جوها، يان رى و رسمەكى تايىھەت ب وان؟!.. ھەكە رى و رسمەكى تايىھەت ب وانە، ئەرى رەھ و فکرا وى ژ كىدەر ھاتىيە؟...

* تاج و حل - جلىكت چىيان شنگالى:

تاج = كومى درىز ب رىشىت وەك گوليا "كەزيا" پىغە.

حل = كراسى درىز، ھەر دەم (تاج و حل) مينا تاج و جلىكت مەلكى فەرعونىانە... رىشى يان گولى؛ وەك تىرىپىت رۆزىنە ژ تاجى تىنە خوار.

ھەر ھۆسا جلىكت چىيان شنگالى، ئەو ژى وەكى يىت مسلىھى كەفنن (فەرعونىا)؛ كراسى درى ل گەل كومى سەرى يى درىز ل گەل گۆز كا (گوليا) ب تايىھەت ل نك خەلکى جوانا. بەل گرىيدانە سەرى بابهشىخ- پىشىمامى لگەل وى- بابه چاوىش، جۆرەكى دىھ مينا يى سۆمەریا.

* خەرقە و كولك:

بۇ بتىر فييم كرنا سىپۇلا (خەرقەي)، مەرۆف دكارە بنىزە بابهقى: "فکرا سىپۇلا دئەدەن دىنەن ئىزدىيا دا" رۆز، ھەزما را ۲، ۴، سالا ۱۹۹۷ "

كولك ل جەم جوها و ئىزدىيا وەك يەكە.

* هل كرنا چرا؟ (ئاتون = رۆز)

* گیانداریت پیروز؛ مار، تاوس، غهزال، کیزفیشک، کتک، دیکل، گا، ماسی، کوتور،
مه، میشا هنگین،...

* پیروزیا دهرچکا؛ سهروکاتی، ریهه‌ری، دهری مالی مهذنی مالی و دهرچکا مالی خودانا
ویه.

* جندی و جیش و طوب و بلیلی، مهنجه‌نیق؛

دهمی ناق (جندیت مهولی- جیشی مهلك فهخره‌دین- جیشی گهله لالشی- طوب‌ا
حه‌سهن مهمان- طوب‌ا شهخ مهند- قهلا دنگری- ...) دهول دوعایا دا ت، دیاره ل دهمه‌کی
ئیزدی خودان له‌شکه و ده‌سهمه‌لات بونه، وان خواستیه سسته‌ما دهوله‌تکی دانین (بنیه
هه‌بونا ده‌جا و‌زیر ژ مala شه‌مسایی، خزنه‌دار ژ پی‌ریت یسبیا، قاسدی روح‌ا و جه‌لادی
سه‌را؛ ئه‌ف ماش و‌هک کاریت هیمنی و ئارامی ب شیخ ناسر‌دین و سجادین قه هاتبونه
سپارت، دادگه‌ه شیخو به‌کر، حه‌سهن مهمان، میری دیوان... هتد... يان بیشین،
دهوله‌تکی ب ناق خو ئافا کن؛ بئن وان چیرۆك و شه‌ریت که‌فینه نافبه‌را شیخ حه‌سهن و
به‌دره‌دین لولۇ:

به‌دره‌دین و د بیشیده
هدی شیخ ستو بن نادیه
ته لالشەکە ختر ئاڭا كریه
ته ریبا حه‌جاجا برىيە.
شیخ سن و د بیشیده؛
ب سه‌ری شیخى عدیدیه
حه‌جا مه زمزرم و مغار و کاف و کانیا سېيە
حه‌جه و شک تئ نیه
پەدشا ب ختر شیخ‌خادیه.
(سەب. ۱۰- ۱۱ ژ بەيتا شیخ و پیرا)

ژ بۆ مسووگر کرنا قن گوتنا مه، نفیسکاری عەرەب و موسلمان، د کتیبا خۆ بناف (ئەل-یەزیدیه) د بىزە: شىيخ حەسەن عالم و زانا و فيلوسوف بۇو، كارى ئىزدىيا ل پەى خۆ كۆم بکە و دخواست دەولەتن ئاڤا كە و ترسە كە مەزن ئىخستە دلى يسلامى و حوكىمى بەدرە دین لۆلۈ، كۆ پاشايىن موسىل بۇو. بەدرە دین ھەممۇ ھېزىت خۆ كۆم كرن و ھېرىش ئانىنە سەر ئىزدىيا و لاڭشى هەتا كارى شىيخ حەسەن ب گرە و بىيغە زېندان...¹ ھەر ھۇسا ل وى دەمى گەلهك ناۋىدارىت ئىزدىيا، پاشا و سەرۋەتىت لەشكەرا بۇون و ميرگەھ د دەستى وان دا ھەبۇون و شەرىت مەزن دژى دژمنى خۆ دىرىن؛ مينا (شىيخ مەند پاشا) پاشايىن ميرگەھا حەلەن و كلسى. شەرفەدین، ميرى چىايى شىگانى و دەقەرا خالنیا. حەسەن مامان، ميرى حەريرى. سىجادىن ل زۆزاندا. ئاماڏىن، ل ئامىدىن...

بەلنى، گەلهك فەرە مۇزىقى ب ھورى ل فان نىشان و كريپارا دناۋەرا ئەدەپ دىنى دا بىگەرى و دىرۇڭ كا خۆ بىرەنگەكى لۇجىكى ناس بکە و بىرەنگەكى زانسىتى بىنىسىه.

* وەكاز و كەرامەت؟

ب زانە چى گەرېدان د ئىقا (وەكاز) و (كەرامەت) دا ھەيە؟.. بۇچى شىيخادى ب رىيکا (وەكاز) ئى خۆ كارى ئاڤى ژ چىايى بىنە دەر؟!.. يان (پىر ئالى) و دەر ئىخستىا ئاڤى بۇ ئاۋادانا پەزى خۆ دىسان ب (وەكازى) ژ چىايى!.. ئەرى گەرېدانەك ئىقا (وەكاز) و (مار) ئى موسا دا ھەيە، كۆ ئەوى ژى ب رىيکا وى (مارى) ھەندەك تشتىت دورى ئاقل بۇ باورىا خەلکى چى دىرىن!.

* حەد و سەد = (حەب / سەد)؟

جەزىنەك بۇو مەلتى مىرى كەقىن ل شارى مەنف و پىرۇزگەھىت دى دەگىزان ژ بۇ نۇزەن كرنا ھېزىو شەنگە خوندكار (سەرۋەتكى وەلات)، ئانكۇ فەرعون ل نك مىرىيا. دېيىن جىھەم مىرىيا ئەف جەزىنە ھەر ھەشت سالا جارە كى دەھاتە گىزان، ئەو ژى دەمى سالناما رۆز

¹ الدەملوجى، صەديق، اليميدية، بغداد ١٩٤٩، ص ٤٨٦

و ههیقى دبورونه يەڭى. د ئى رۆزى دا ھۆسا چى دې ھەيىق تەمام دې (چەرددە يان پانزده شەقى) و دەمىن رۆزى حەتا بىئىرى كورت دې، يان دەمىن رۆزى حەتا بىئىرى درېش د بە.^۱ ئەرى گۆرتا (حەد و سەدىت) ئىزدىيا ل سەر چى فکرى ھاتىھ ئاڭا كرنە و چى ئىزىك بۇون ل گەل فكرا سەرى ھەيدە؟

* رەھا ھندەك گۆتنا!

گەلەڭ فەرە مەرۆف ل دوف رەھا گەلەك گۆتنىت دىنى ھەرە و بزانە ژ كور ھاتنە، وەك: (خودى -باخۇ -ئامىن "ئامون" كۆ خودانى يىمەراتورىيا مىسىز بۇو -ئادان -ھەكارى- خالقى - تاوسى مەلەك - لالش - تاوس - عەبرووس - قۇرمى يىن قام - زەنجىللىي تەمام - حەشم و قورىش - ...)

* حەق - کار = ھەكار - حەران - ھەران = کار (ناڭ و ئى)، ھەلبەت ھەران جىن براھين خەليل بۇو. ئەرى گەلتۈ: گەيدانەك تىغا ناق عەشىرا (ھەكار) و (حەق - کار) يان (ھەران) دا ھەيدە؟!

* ئادون: السید = تەمۇز - تاوس = ئاديان - ئاديان = مەرۆفيت دىندار ژ شىخو پىرا.

* كىش، ئور- زابابا؛ ئور- زابابا
ئەرى گەلتۈن گۆتنى گەيدانەك ب زاراڭ (زىبابا) يان (بازەردا) كۆ د قەول و دوعادا تى نىنە؟!

بايزەر: ديارە ب مانا دەرۋىش و دىندار و زاناتى، كىش و ئور چونكە باجىزىت پېرۇز بۇون دىندارىت وان جىھەكى بلند ھەبۇو. نە دوو ژى (زىباب) ب دورستى (زىبابىل) بە، كۆ ئەو يەكەن ژ بىنەمالا نېبى دا ووود بۇو، ناق وى دەھوراتى (زەكەرپا 4) تى.^۲

* دەكتىرىت دېرۋىشكىدا تى گۆتن كۆ (حەبىب) ناق باين (حەسەن ئەل- بهسەن) بۇو. حەبىب مەرۆفەكى فەلە بۇو ژ گۆندى عىن تەممەر ئىزىك حىرە و كوفە، لەدەمىن خۇ خالد ئەمەن ئىقسىز كەن و بىنە مەككە.^۱

¹ د. القمىنى، ژىيدەرى پىشىن، بەشىن 3، پ. 853

² بىنېرە: د. القمىنى، ژىيدەرى پىشىن، بەشىن 1، سالا 1999، پ. 116 - 117

د به ئەف حەبىبە، حەبىبى نەجار بە يى كۈن ناڭى وى د (ق. مسکىنلىرىنىڭ ڈارق) دا قى و ئەو
مۇرۇقەكى سەنۇھەتكار بۇو، تابوت چى دىرىن.

* مەولا = دەرەجە كە ئېزىزىدە

سونەت چىيە و ھېقىئى سونەتى چىيە؟!

سونەت- سونەت كىرن- ھېقىئى سونەتى دوو تاشىت جودانە. ئەو رېكەكە و يا دى
رېكەكە دىه.

ھېقىئى سونەتى: ئەو بەرى كەونا عەرد و عەزمانا پەيدا بۇويە.

سونەت: ئانكۇ سور! خودى مەزن ھېقىئى سونەتى چىكىريە و مەلەك نۆبەدارى لېكىرىيە و
ل با خۇ ھەيلانە، حەتا عەرد و عەزمان چىكىرنە، ھەتا بەحر و بخور چىكىرنە. ھەتا خولياقت
چىكىرنە. ھېقىئى سونەتى بەرى ھەموو تاشىتى ھەبۇويە.

ھەندە كا گۇتنى: ب بە مەفھەر!

ھەندە كا گۇ: كى وى بې مەفھەر؟!

رۇزەكى ھېقىئى (ھافىئى) سونەتى وى بىكەقە عەردى و ھەيە گەلەك خولياقت و مۇرۇق
ژى چىبن. مiliyotit سالا ل پىش خۇ زانىن دى دىنيا چاوا چى بى، حەتا
نۆبەدارى ل ھېقىئى سونەتى كىرنە. علمدار د بىزىن: دەمى ھېقىئى سونەتى چىكىرنە، ئەو ب
رەنگى تزىيىكا بۇو!

بەرى د گۇتنى: ئەۋىت ناڭا تزىيىكا دا سۆفيكىن. نەخىر ئەو نە سۆفيكىن. مە نە دىزانى، مە
ئەو د شەكىاندىن. لى وەختى مە علم فيم كرى، مە گەلەك قەدرى وان (سۆفيكى) گىرت.
ئالىيەكى تزىيىكا شىيخن، ئالىيەكى پىرن و ئەۋىت د نىغەكىدا كۆ مە دگۇقى سۆفيك، ئەو
مۇيدن.

ئىمامۆك: نىشان و سەمۇلا مەلەك شىيخ سەنە. تاوسى مەلەك ئەو جوامىز (ئانكۇ مەلەك شىيخ
سەن) ل با خۇ ھەيلا و پاراست، حەتا عەرد و عەزمان چىبىون. مiliyotit سالا ل با خۇ ھەيلا و
مۇزولىيەت خۇ پى كرىيە!.. تاوسى مەلەك بىقۇ مۇزولىيا خۇ پى كرىيە. ژ بەر وى يەكى تزىيى

¹ شەكرى فىصل، المجتمعات الإسلامية، ص ٨٢ - ٨٣.

دمقیولن. ل پ وی علمی مه هلان (فیز بولین) هؤستایی مه ژ مهرا گوتی، تاوی مهلهک و ملياکه تیت دی دهست هنه. ماده علمی مه دیشیت ئهوان تزییک د سوقاندن، ئانکو ئهوان دهست وی د هدیین. (سورهت باهه، بوریا به شهر). ئانکو خودی گوتیه: من مرؤف ل ره نگنی خۆ چیکریه. ئهوا ملياکه تیت خودی ژ نورینه، بەس ئهوا ب ره نگنی مرؤفانه.

هیقینی سونهقى = تەریقە، حەقیقەتە

* زەنجلی تەمام = شىشىمىسى

* ئەلیف = ئەمېرى

* دۆت و دای / دا مرید / ژ بەرا = مەملەك

دۆت شىرى بده دای / دا بۆکر (ژ بۆ مەسەلا فۇر ھاتىيە گوتىن)

* نەبى دانىال / بەران = سەرى بەرانا- لەشى شىرى - كىلکا ماسى، دېیزىن لخزىنا رەحمان ئهوا نىشانە (بەران) ھەبوو.

دیسان چراتى نەھ لولى / تاوسا عەنزرەلى / مىسحەفا رەش يېت ئىزدىيا بۇون ل با جوها (ن. دانىيل) بۇن، دەمىن نابو خەد نەسر قودس ستاند، ئهوا نىشان ئانىن.

(دەورى خەونا ل جەنم ئىزدىيا)... خەونا نابو خەد نەسر دىتى كۆپچەت قودسى بىستىنت، ھەر چەندە لىشكەر و ھىزە كە ھۆسا مەزن نەبوو.

فەقىر خدر بەركات چىرۇكَا نابو خەد نەسر و ستاندىدا قودسى ژ من را گوت، كۆ جوها ئەف سى تشتىت پىرۇزىت ئىزدىيا ژ وان ستاندىن، يان ل نك خۆ زەبت كىربون. جارەكى جبراعل د خەونى دا تى سەر نابو خەد نەسر و د بىزىقى: ھەرە قودى بىستىنە، من ھىز دا تە و وان نىشانا فەگىزە! ھەر ھۆسا فەقىر خدر گوت؛ (ق. ئىزىيد و مەدەھى) بۆ وی ھەلکفتىنە ھاتىيە گوتىه.^۱ تىقى بالكىش دەنچىر كى دا:

۱- گىرىدانان ئىزدىيا ب مەلکە كى بابلىا كۆ (نابو خەد نەسر) و عالىيەت دىن ئىزدىيا دېيىن؛ ئهوا مەلکە كى ئىزدىيا بۇ!

۲- ھەر ھۆسا دچىرۇكى دا تى كۆ ناف پەرسەتكەن نابو خەد نەسر (ئىزىيدا) بۇو، ئانکو جىنى خوداوهندى و ناڭ ئىزدىيا ژ ور ھاتىيە و ل وی دەمى پەيدا بۇويە. ئەف چىر كا ئىزدىيا

¹ بىزىقى: چىرۇكَا نابو خەد نەسر و (ق. ئىزىيد و مەدەھى) دەنچىر كىتىنە، پەرى (۱۰۱۵)

وان گوتنا بُر دهره و د ئىخينه، يىت دېئژن، ناڭ ئىزدىيا پشى هاتنا (شىخادى كورى مسافر) پەيدا بۇويه، يان ئىزدى ب ناڭ (ئىزىد كورى مەعاوى) هاتنه ناسكىرنە.

٣- چرىيى نەھ لولى و سەپۇلا ھېزمارا ؟

وەك (ئەخوان ئەل-سەفا) د كىتىبا خۆ، جلدى يەكى د يېئژن؛ ھېزمارا (٩) كۆكاكەمۇر زانست و فىلۆسۆفانە، ب دوور و درىزى ل سەر ھەبۇون سفاتىت ھەر ھېزمارە كى- ١ يەكى حەتا ٩ نەھى، د سەكىن.^١

د قەولىت ئىزدىيا دا ژى تى:

پەدشا سى دور چى كىرىي
ب وى باوهرىنى ل ناڭا بەحرى دانىي
ھەر ٩٩ توت و نەھ ھەزار سالى، دارەك مەكانى وىيە.

ئەو بۇ دارا ب ناڭ غەوا
سەرى ل خوار، رەھىت وى ل ھەوا
مەلەكە راھش نۇرال سەرى سەرا!

ئەو بۇ دارا ب ناڭ غەوارە
كۆك ل ھەوا، سەرى ل خوارە
ژ قودرەقى ئاڭ قە دخوارە
ب باورىن خەرقە كىن نېزىارە.

پەدشاي باوهرى كەركۆك ٩٩ توت و نەھ ناڭا
مەلەك ھاتنەنداڭە

^١ رسائل أخوان الصفاء و حولان الوفاء، دار صادر- بيروت، ج. ١.

خولقانلن مدها قهر، مه کافن وئى مىزگا ب خوناڭە.

پەدشائى ب باورىن روح ئىيىار كىن
ل قەندىلا كىن

پاشتى ٩٠ توت هەزار سالى ل عردا داهر كىن
دىن مەلەكاكىن شاهى كىن.

(سەب. ٥ - ٦ - ٧ - ١٤ - ١٥ - ١٦) ژ علمى نادر = يان دوعا باورىن)

يا رەبى! چەندى مەددەھا ئىرته د دەمە
بەرى عەرەش و سەما
بەرى لەر و قەلەمە
بەرى ھاوا و ئادەمە
بەرى يىسا و مەريمە

يا رەبى! بەرى (٩٠) توت هەزار سال، ئەزىز با تە مە!

(سەب. ٤ ژ قەولى يىمانى)

ل گۈرى قەولىت ئىزدىا (٩) نەھ جىيت خودى ھەنە و ھەر (١٠٠٠٠) دەھەزار
سالى ل جىيەكى دەمینە، ژ بەر وئى يەكى ژى د قەولى دا تى: (يا خودى بەرى ٩٠٠٠٠
توت هەزار سالى ئەزىز با تە بۇوم)

- ٩ - جىيت ١٠٠٠٠ دەھەزار سالى = ٩٠٠٠٠ كو د قولىت ئىزدىدا تى (ق.
ھەزار و يەك ناف)

ديسان ل گۈرى فيلۆسۇنى و ئەددەبى دېلىن ئىزدىا، مۇزىقى دكارە نافى ھەنكى ژ وان نەھ
جىيت خودى بىزىھە: (دورا ھەرە عەدول بەرى چى بۇونا دەنیاپى):

پەدشا د ناف دورىنى ل خەمولە بۇو
نە عەردە بۇو، نە عەزىمان بۇو
نە چىا ھەبۇو، نە سکان بۇو
باورى نافەك ژى خۇدا بۇو.

(سەب. ۱ ژ قەولى علمى نادر)

جييت دى (دارا هەر- ھەرى- لالش- قودس- مەككە-،...)!

* دارا غەوا:

گەلۇ ئەۋە دار د سەبەقا (٦- ٧ ژ قەولى على نادر) داقى، چى دارە و مەعنَا وى چىيە؟
من ژ دوو عالمىت دىنى ئىزدىبا (فەقىر حەجى و فەقىر خدر) پرسى، ھەر يەكى بىرەنگە كى
شىرقە كى؛ فەقىر حەجى گۆت:

"دارا غەوا سىبۇلا لالشە. دەمى شىخادى ل عزمانا دەنگ ژ زگى وى ھات- قورە قور
كى- ئانكى شىيخ سن ژى چىبو، ئەوى دېپىا دەركەفت. شىخادى گۆق: لا!
شىيخ سن گۆت: ئىش؟

ئەو بۇوه (لائىش)! ھەر ژ بەر وى يەكىيە ئىزدى دېپىن؛ دوو لالش = لائىش ھەنە.
فەقىر خدر بەركات دگۆت: "ئەو دارە، دارا مەعرفەت و زانىنەيە، رەھىت وى ل
عەزمانا ل با خودى و ل عەردا ئەو مەعرفەت و زانىن دگەھە زانا و خودان عرفانە."
ئەز ناخوازم باوەرە خۇلسەر بىدەم، ھەر دوو عالمىت مە راست دېپىن و ئەو ژى ھۆسا
ژ ھۆستايىت خۇرۇپىز بۇونە و ب ئەمانەت فىكرا دىنى بۇ خەلکىن خۇرۇقە دگۈھېپىن. ئەز ژى
ب تىمانەت باوەرە وان دەنفيسم و دەرگەھەن دانو ستانلىن و قەكۈلىقىن قەكرى دەنلىم.

* سەبەقە كە قەولى دېپىز:

كۇ كىيات پى د بۇ ئاڭا
قەندىيل نازل بۇرۇز بانا
پەدشى من موربىدت د كەرە ئاڭە
پەدشى من پى هلەنە بۇرۇچاڭە!
پەدشى من چى گۆته دورۇى، ژىن وەرە بۇ ئاڭە؟!

(سەب. ۲۰ ژ قەولى زەبۇنى مەكسۇر)

دىسان من ژ فەقىر خدر؛ عالمەكى دىنى ئىزدىبا پرسى:
-پەدشاي چى گۆته دورۇى، ژ دورۇى وەریابو ئاڭە؟

گوت: - نه ویم بیژم. ئەز د کارم بیژم، بەلئ نه ویم! قەوال حسین سەمان گز ل گەل مە
بى رونشى بۇو ژى را گوت:

- ل باعەدرى ب سى شكلا ھاتە گۆتن، رايا فەقىر خدرىيە راست بۇو.

فەقىر خدر: " گوتە دورى : " بەھورە عە زېزى من، بەھورە ئىمامى من" = " اجرى يا
عزىزى! اجرى يا امامى!

مەلك شىيخ سن دور بۇو، دەنگ لىكىر، چو، حەركى و بۇووه بەحرو پاشى عەرد و
عەزمان ژى نېيار كر.

مەلك فەخرەدين: وە كىلى تاوسى مەله كە بۇو!

پرسىyar: بۆچى وەختى مەلك فەخرەدين مەدحا مەلک شىيخ سن دكە خۇز ژېرا كىم دكە؟

فەقىر خدر: "ئەو دەرەجە كە دىيە. ئەو ل عەردىيە، نە ل عەزمانە! "

پرسىyar: پىر، شىيخ، مرىد... راستە هەنك د بىزىن؛ پىر ژ شىيخا كەقىتن، بەرى شىخادى
ھەبۈون؟

فەقىر خدر: "ئەز د بىزىم، رىيما مە ب شىيخ و پىرا ئى ناس كرن"

پەدشائى من عەزمان بېراست و ھاتە خوارە،

سوجودە بۇ عەرد و دارە،

شىخادى مە كان دان، بەيت ل فارە.

ئەرى شىخادى نە شىيخ بۇو؟!.. ئەرى شىيخىتى نە ل نېيارا عەرد و عەزمانا بۇو؟ ئەڭ نە
بەرى ھاتنا ۋى شىخادى بۇو؟! (ھىشتا گۆتن بۆ فەقىر خدرە)

* قەندىل ؟

ژ بلى (قەولى قەندىلە) ب دەھىت جارا نافى (قەندىل) دسە بەقىت قەولان دا ئى. مىگرى:

بەعدى وان بەدىلە

قەومەك داھر كە نەى عەدىلە

نوقىمك وەريا بۇو ژ قەندىلە

ناف دا براھيم خەلەلە.

(سدب. ۴ ژ قهولی زه بون مه کسور)

سلطان ئىزى دهست هاقيته قەندىللا قودرهقى، دورهك دهر ئان

سلطان شىخادى سەركەغا خۇ دان

ژى چى كر؛ تانج و حل و خەرقىت نورانى

دانه دەستېت خاسىت شىخادى

د بەر خۇر كرن، وەكە تۈر دازان.

(سدب. ۴ ژ قهولى قەرە فەرقان)

پەدشى من دور ژ خۇ فەفارە

دور قەندىلە كە مالدارە

قەندىل و نور ستارە.

(سدب. ۵ ژ قهولى شىيخو بەكر)

دەرگەھە كى عەيانە

كورسييە كە ب شەش پىيانە

قەندىلە كە و چار چوانە.

(سدب. ۱۷ ژ قهولى بەحرى)

ژ قەندىلىنى نازل بورو ئەم سۈرە

يلاھىيۇ! نەسىيەك تە عەفرانىد بىر ژ من رە

ئەزى رازىمە، هەكە هەنەدە كە، هەكە پە.

(سدب. ۵ ژ قهولى سەرەمەرگى)

گەلەك گەنگە هەنەك كەس قەتكۈلىنىت باييەت لىسەر رامانا (قەندىل) دباوەريما ئىزدىيا دا

چىكىن، چونكە ئەم ژى دەرگەھە كى فەرى فەرە.

* دۆت و داي؛

بەرى بىن، فەكرا عالمەكى دىيى ل سەر رامانا (دۆت و داي) د فيلۇسۇقۇيا ئىزدىيا دا ب

رېز كم، دخوازم چەند سەبەقا ژ (ق. بى و ئەلەيف) بىم نەيىسانىدەن:

* بهری مشوره، بهری خدته

بهری قله مه، بهری حدقيقة

میر ناسی بورو نه مو حبته.

* موحبدنا ژ ویه

حدقيقة تا مه ژ روی حدودنیه

دای مریدا دزتیه.

* دای رهدا دا، دوقن رهدا نه دا

ناش خاصیت شیخادی بورو تو سفهنه

دای ل دوقن شهدده دا.

* دای مریدا، دوت دیه

پیشنه من: کی ژ بهری کیه؟!

(سدب. ۸ - ۹ - ۱۰ - ۱۱ - ژ قهولی بی و ئه لیف)

گەلو! ئەف (دای و دوت) ينه، مەبەست ژى (شیخادى و مەلک شیخ سن)ه، وە كى
بەھرا بىترا عالمىت ئىزدىيا دېيىن، يان مەبەست ژى (رۇژ و ھەيقە)، يان فكەرە كە دىيە؟
من ئەف پسيارە ژ (فەقىر خدر بەركات) كر و گۆقى:

- د دوعا و قەولىت مە دا ناقى (دای و دوت) تى، هندهك دېيىن؛ (شیخادى و مەلک
شیخ سن)، بىلن (دای و دوت) دوو گۆتنىن بۇ ناقيت مى بكار تىن؛ (شیخادى و مەلک
شیخ سن) ژى دو ناقى وەك تشقى نىز خويا دبن، بۇچى دېيىن (دای و دوت)؟!
فەقىر خدر د پەرسقا خۇ دا گۆت: ئەفە دەرگەهن. قەول د بېزە:

شیخ حەسەن بەزىزايە

مەلک شیخ سن خەذىنە میر و مەلە كايە.

مەلک شیخ سن دور بۇو، تشت ژى چى بۇون. وەڭ حەبا ترى (تلمسا ترى) چاوا
تىفلىك د تىقىدانە، ھۆسا وى دورى حەبىت سپى د تىقىدا بۇون. مەلک شیخ سنى سپىيە،
دىسان د بېزە:

سبحانە ژ تە مەلە كىن سەممەد

ئەون بۆکیت نازکە حەددە
نە عەجىبە ژ بەرا بۆهەلدىن، وەلەدە.

قى گۇتن ژى؛ (حەسەن مەم) ژ بەرى شىخادى چى بۇو. شىخى حەسەن ژ مىتا وى
(شىخادى) چى بۇو.

شىخادى و مەلك شىيخ سىن يېت ژۆرن، بەرانبەرى وان ژى ل عەردا ھەيىنە. شىخادى
ل عەزمانا ناق خودى و تاوسى مەلەكە. مەلك شىيخ سىن ژى، شىخى سونەتىيە و سورە كە ژ
يېت تاوسى مەلەك. شىيخ سىن طەريقة تە. سونەت طەريقة تە. ھە كە مەرۆف بىزە: ئەزى ب
سونەتا فلائى كەم، ئانكۇ ئەزى ب طەريقتا وى كەم. ئەزى ب حەقيقتا وى كەم.
قىچار ھېقىن ژ ور ب شىشىمس را بۇو، د بىزە:

ل ور ھلتىن قىمىھەرە
شىشىمس ل سەر كورسيا زەرە
سونەت كىرىپە داھرە.

* غەرزى گولى؛

ئەڤ گۇتنە ژى دكەفە تىغا فىكىت نەھىيەت ئىزىيا و ب سور و كەرەما قى گۈيدان،
ھېزىت عەرد و عەzmanا ب يەكفة گىرى د دە.
من دىسان ژ فەقىر خدر پرسى، بەلكى ب كەرەما خۇ، ژ ئالىي باوهريبا فيلۇسۇفيا ئىزدىيا
قى زاراثى دىنى شۇۋە ب كە، كەرەم كر و گۇت:
- دەمى عەرد و عەzman نىثار كرىن و پەدشا و يارىت خۇ ل مەركەپى سوار بۇون و ل
لالشى سەكتىن، گۇتن؛ ئەڤە حەق وارە، ئانكۇ وەختى كەونا دنيايى چى بۇوي و ھەر ھەفت
 ملياكەت د مەركەپى دا، ھنگى (شهرەدین) بۇوە گولەك و دبەر غەرزى سەرە مەلك شىيخ
سەن دەركەفت.

شهرەدینئۇ غەرزى گولى
ئاڭا مەزن د غولغۇلى
شهرەدین سوارى ھېستىرى.

شهره‌دین ژ هیستره که چاقن جوامیزه کی (جبرایل) بwoo. بُورئ شهره‌دین نه قانتر بو، ژ
یا خهلكی وهره قانتره، بهل نه هوسايه؛ هیستر بwoo = روندك. بُورئ شهره‌دین ژ هیسترا
چاقن جبرایل بwoo.

وهختي د مهركه‌بن دا، شهره‌دین بورووه گولهک و د بهر سهري مهلك شیخ سن را
دهر کرفت، ل عهدا شهره‌دین پسی شیخ حدهنه.
ههه هوسا باوریه که دی ههیه د بیزه؛ جاره کی مهلك شیخ سن و مهلك فهخره‌دین ل
سهه رهخا به‌حره کی د سهیرین، شیخ سن نوخته که ئاچ دانا سدر کهفا دهستی خو، ئهو
نوختنا ئاچ بوروه گولهک د دهستی وی دا. ژ وی گولی سورا شهره‌دین چی بwoo.

* نافیت خودی:

سه بدقة که قهولی د بیزه:

په‌دشا د ناٹ دورپ دا بwoo

ب گران (۳۰۰۳) سئ ههزار و سئ ناٹ ل ختو دانا بwoo

ناٺهک ڙئی باوری پئینا بwoo.

(سهب. ۲ ژ قهولی علمی نادر)

یان: په‌دشني مني (۱۰۰۰) ههزار و يهک ناٺه

ل با وی ئهف دنيا سه‌عات و گافه

سلطان ٿيزى د زانه ل به‌حرا چهند که شکول ناٺه

ل به‌ستا چهند که فرل ناٺه

سلطان ٿيزى هاوا کرہ بورک، ئادهم زافا.

(سهب. ۱ ژ قهولی ههزار و يهک ناٹ)

ئهري گهلو! ههزار و يهک ناٺ، یان سئ ههزار و سئ ناٺ، ئهف نافیت خودینه، یان
سفات و ره‌نگیت وینه؟! هه که ناٺ بن -وهک قهول د بیزه- دیاره ئهو ب ٿي ناٺ خزوين
ئيزو نه دهاته ناسکرن (خودی- یهز دان -ئيزى- ئهلا)، بهلکي ناٺ وی بگهلهک قوناغا را
دهرباس بورویه جلهم هه ملهته کي و لگوري هه جيئه کي، ب ناٺه کي تاييهت هاتيئه ناسکرنه.

* بهراز گیانداره کی حەرامە يان نا؟!

وهك علمي دين ئىزدىا دېيىھ: "مە ئىمان ژ قەولە"؛ هەكە راسته دېن ئىزدى ل پى قەولىت خۆ بىن؛ ئەوئى چى بىن، دەمىنە فەركى و جودايى د تىقا قۇولا دا هەبە و بۇ يەك تىشى، يان يەك كىريارى، دوو تىكىستەن و هەر يەك بىرەنگە كى بە؟.. مىگرىنى ژ بۇنا "بهراز" ئەو گیانداره کى حەرامە ئان، نا؟!.. كى ژ هەر دوو تىكىستا راستە؛ يان يەكى، يان يادۇسى:

خاڭلۇ د كەپ د كۈرىن

ەدفۇلىت خەننۈرۈن.

چاوا خەننۈرۈ حەرامە، ھۇسا يې رىيما ئىيمان بەردايى حەرامە.

وهختى مىزىت كافى بازدايىن و هاتىن كەفتىنە كافا بهەزانى و خواتىن ب زۇرى ب وان بده خوارن. بهراز بەرى ژى حەرام بۇو، نە ل وهختى ئىسلامى، بەلكى بەرى وان ژى.

رۆزە كى دى بىھەنرەن و گازى،

شىعەت دى مىقى تازى،

حاشاى وى بەرازى.

(ئەف دوو سەبەقىت ژۆر و شرۇفە كىرنا وان، من ژ دەق فەقىر خدر ستاندىن)

بەلىن د قەولىن (عەرەب بەگىا) دا تى، كۆ (بهراز) گیانداره کى باشە، جودايا وى لگەل گیاندارىت دن دا نىنە و ئەو ژى بەرى خۆ ددە خودى و عبادەتا وى رۆزى د كە:

بەراز ژى خولقەتە كى چىيە

ەمەر وە كورۇز ھلىتىيە

ئەو ژى شىكىرىنا خىر ژ خودى دېقىيە!

(سەب. ۱۷ ژ قەولىن عەرەب بەگىا)

ل گۇرى سەبەقا ئىزدىا بچاھە كى باش ل بهراز دنیزى، نە وەك ئىرۇ رۆز كۆ ب چاھە كى خراب لى دەمەيزىن و گۈشىقى وى ژى ناخۇن. دىھ ل دەمىن بەرى بهراز ل جەم ئىزدىا حەبىانە كى باش بە، بەلىن ژ بەر ترسا ئىسلامەتىي، ئەوان ژى حەرامىا بهراز ل سەر خۆ

قبول کرنە!.. جارنا ژى، ژ بەر عەزىزى و حەزىزى كرنا وى حەيوان، مەرۆف گۇشى وى ناخو! ئانکو دې ژ كۆك دا، نەخوارنا گۇشى بەراز جەم ئىزدىا، ژ بەر عەزىزىا وى بۇ بت! پرسىار ل ۋە ئەنلىق ئىزدى ب تەن ل پى تىكىستىت دىنى ھەرن، يان ل پى عورفو عادەت و رىپو رسىيەت د ناڭ وان دا ھەنە ھەرن، كو ئەو ژى ل گۈرى دەمىن تىن گوھەرەين؟ ئەقە بۇ ھندەك دەرۆك، يان بىزىن رېيازەك، من دخواست داتىم بەر دەسىت ھەر كەسەكى - بتايىھەت قەكۈلەرىت ئىزدىا - بخازە قەكۈلەنە لىسەر ئەدەبى دىنى ئىزدىا و ئىزدىاتىي چىيەكە. ئەز باورەرم، ھەكە كارى بىرەيىازەكى زانسى و دىرۆكى ۋان تاشتىت دەھول و بەيت و دوعا... هەتد، فىيم بىكىن و بەرھەقكىندا وان ل گەل بىر و باورىت دىيانەتىت دن، ب كىن، بىگۇمان ئەدىن ھىيدى - ھىيدى فيلۆسۆفيا دىنى ئىزدىا تىن گەھىن و پىنگاۋە كە باش بۇ بنىاتا وى دانىن.

پشکا دووی

چاپته‌ری دووی

فه لسەفا ئىزدىا دەرەھەقا ئافەرینا دنى و خولىاقەتى

قەولى سەرەمەرگى^۱

- ۱ - رۆژه كە ژ رۆژانە
خەلکى عىزىز زانا
ھلوون ژ مرن بدن بەيانە.
- ۲ - خەلکى عىزىز زانا
ھوون وەرن بىكىرن ل بەيانا
نەسيحەتا مرنى بىگرن ژ خۇرانە.
- ۳ - رۆژه كى ئەز نە بۈوم
ئو سورە كە خەولە بۈوم^۲
موخلقى خالقى خۇ بۈوم.

^۱ ئەف قەولە ژ زارى شىيخ حسىن شىيخ براھيم هاتىھ گۆتنە، ھەر ھۆسا فەقىر حەجى ژى ئەف قەولە گۆتىيە و (72) سەبەقە دەدەفتەرە من دا ھېينە، ئۇوا (خىزى پورتو) ل نىسانا 1994 1994 ۋەزىتكەرى. خ. سليمان ژى دكتىيا گۈندىياتى، 1985، ب (68) سەبەقا ئەف قەولە بىلاڭ كەرىيە. جەليللىي جەليل و تۈرددخانى جەليل ژى دكتىيا خۇ دا: زارگۇتىا كوردا، ئەف قەولە ب (52) سەبەقا بىلاڭ كەرىيە.

² ئانکو روح تىشىتە كى نورانىيە و ھەر ھەديە، ھەر ژ بەرى دا خۇدە ئەو چى كەرىيە و خستىتە "قەندىيلى".

- ٤- ئەو سورا مە دەگۈزى
سەرى قالب دىنلىقى
مسكىنىت! بەن ئادەمۇ! روح ھاتە تە، ھلۇ بىزى.
- ٥- ز قەندىلىقى^١ نازل بۇ ئەو سورە
ئىلاھىيۇ! نەسىبەك تە عەفرانىد بۇ ز من رە
ئەزى رازىمە، ھە كە ھندە كە، ھە كە پېرە.
- ٦- بەحرى^٢ حەق وەتنى
نەھ مەھا تى سەكەنى
ب قودرەتا ئىلاھى دەكەنى.
- ٧- ب قودرەقى كر تەمامە
چى بەحرە كە تارىيە^٣، ب غەمامە
ئىلاھىيۇ! دبۇوم ئىقسىرىت تە، ئەز دبۇوم غولامە.
- ٨- فەتكەن ل فەتكەن
مەرسوم ل فەتكەن
ئىلاھىيۇ! تە ئەم خلاس كرىن ز بەحرى^٤.
- ٩- ئىلاھىيۇ! تە ئەم فارقە دكىن ز ماڭى
ز رۆناھىت تىمە زاكىكى
وهزنه تىم ل سەر شباڭى
ھافيتىم بەر بەرى ماڭى.

^١ قەندىلىقى؛ سېپىل و زاراقە كە پېرۋەزە تايىھەندە دئەددەن دىيىن ئىزىدىا دا. ھۆسا تى بەرچاڤ، قەندىلىقى چاڭكائىدا رۆناھىتتى، يان ژى چاڭى رۆزىيە، يان رۆز ب خۆيە. ھە كە مرۆف ب كۈور و هوور لەنى سەبەق و بىت دى بنىزە، ھۆسا خۇيا دە كۆچى بۇونا مەرۆقا نە ز "ھېشقىنى" زلامانە ل گەل بىن ژىن، بەلكى ل گۇرۇي قەھولى ئەو "ھېشقىنى" سۈرە ز قەندىلىقى^١ خوار و دىزگى ژىن دا، ب قودرەتا خودى دە پچوڭى![!]

² بەحرە: ل ھېزەدا زىگى ژىن (مالدانكا پچوڭىكى=مالپچوڭ)، ئانكى ئەو جىن زارۇڭ تىدا چى دېت. دىارە فکرا بەرى، كۆ دەگۈزت: دنيا ز بەحرە پەيدا بۇويە، ز بەر وى چەندىت ھاتىت، زىگى دەيىكى وەك "بەحرى" ھاتىتە تەماشە كرن، چونكە چېيىدونا مەرۆف و گىانەوەرىت دى ژى، زىگى دەيىكى چى دىن و دەر دەكەش، عەينى تىشت ب دار و گىارا، ئەو ژى زىگى عەردى "دەر دەكەقىن."

³ بەحرە كە تارىيە؛ زىگى دايىكى، مالپچوڭ
⁴ بۇونا پچوڭىكى.

۱۰- ل من جهاما دبوون خزم و جیناره

باب منه تکاره ژ میره^۱

ل شای غولام و فهقیرا.

۱۱- ل شای دئ و بابه

بلا قهوال ب سترین دهف و شبابا^۲.

ئیلاھیو! ته ئەم غىٽى كرین ب قان طەوافا.

۱۲- ب قان طەوافا ته ئەم غەنی كرن

بەرى رۆژا ئەم بېرن

ب وەلدە كى نىز ئەم شا كرن.

۱۳- چى وەلدە كى مسكىنه

دانا بۇ ناڭ تابوتە كە دارينە^۳

هند وى د گۈرين، هند وى دەھزىنه

ئەو وەلدە ناڭ شىخادى و مەلك شىيخ سن ئەل سەر ب حەق تىنە.

۱۴- پاشى من پېر كەرەمەتە

شفقەتا خۇ ل مە دكەتە

ئیلاھیو! ته ئەز را كرم سەر قەددەمە.

۱۵- سەر قەددەمى خۇ دگەريام

روح هاتە دەست و پىيام

ئیلاھۇ! ب تە د فريام.

¹ مير؛ خودىي

² ھۇسا ديارە دەمى بەرى زارۇ كەك بۇ يەكى چى دبوو، ب تايىيت ھەكە كور با، قه والا دهف و شباب لى دخستن. ھەلبەت لى خىستتا دهف و شبابا ب تەن ژ بۇ ھەلکەتىيەت پېرۇزە؛ ئانکو بۇونا روحى دانا خودىيە و كارە كى پېرۇزە. ھەر ھۇسا ل گۈرى چىقاتۇ كا ئىزدىا، دەمىن قالىي ئادەم دروست كرین و روح تە د چۈز د بەر دا، دەف و شباب لى خىستن ھەتا ئەو روح ب كەفتە دېر وى قالىي دا. ھنگى گۈشت ل قالىي ھوريا و خون لى گەريما. دې لىخىستتا دەف و شبابا ژ بۇ خاترا وى فكرا بەرى، ياخولقاندىن ئادەم بە!

³ تابوتە كە دارينە؛ مەدەست ژى لاند كا زارۇ كىيە.

⁴ دېرەجا شىخادى و مەلك شىيخ سن ل ئاسمانا دگەھە دېرەجە كە بىر مە زن و تىكە لى سورا خودىي دېت.

- ۱۶- سه‌ر قه‌دھ می خۆ دبه‌زم
 ئەشقى میرى خۆ بله‌زم
 پسپورى بابى خۆ ئەزم.
 ۱۷- چى لاوه کى سه‌رمەسته
 عاشقى میرى خۆ ھەوھەسته
 بابى، مالىھك^۱ ژىرا دخوھەسته.
 ۱۸- ئەو مالىھ ب راو و تەگبىر
 لى د ھېورى جۇقەقى فەقىر
 ۋېزىرا ھەيە نىشانا مير.
 ۱۹- نىشانا مير ھە بۇو ۋېزىرا
 ئىلاھىيۇ! بەعدى ۋان حالا
 ئەم كرىن مالخۇن^۲ مala.
 ۲۰- نەما بقى يەكى ئەم بىھەبرىن
 زېر و مال ل مە كترىن^۳
 بەسى مەيە، ئەمىن بدن، بختون ھەتا رۆژا ئەم بىرىن.
 ۲۱- سېھ كى ژ تارى بابە
 كرم نىف عەسکەرە كى زۆرى زاڭ
 ئىلاھىيۇ! تە ئەم خلاس كرن ژ ۋان طاقا.
 ۲۲- ئىلاھىيۇ! تە ئەم طالان كرن جارەك
 راستا مە نە ما چو دىندارەك
 نە ما، مە بېرسە بىران و يارەك.
 ۲۳- وە كى طەيىرى دەولەتى^۴ ل سه‌ر مە فرى

¹ مالىھك؛ ژنهك

² مالخۇ؛ خودان، رىيەر، مەزن مالىن.

³ كترىن؛ گۈتكە كە عەرەبى ب مانا زاڭ بۇون، كۆم بۇون.

⁴ طەيىرى دەولەتى؛ نىشانە بۆ سعود و بەختى.

ل مه هیساي دکر چرای گوري

ناسیني ل سهر مه بري.

٤- سهباره ته نه فسى، يار و براييت ئاخرهلى ل سهر مه بري ناسي

ئەم سوتين ل بن ۋى كراسى

ھەم ب زەبۇنى، ھەم ب پېخواسى.

٥- ئىلاھىپ! تە "مە مەندەكى زەبۇن "

ئىلاھىپ! تە دا من ژە عەرددەكى نە بۇو

ئىلاھىپ! خىز و شەرى مە ژ با تە د بۇو.

٦- ژ با تە تىئىن خىز و شەرە^١

ھەمەتا تە ھەبت ب مە رە

ئىلاھىپ! دەھە دارم ب ناف تە رە.

٧- من گۇ ئەزم دەرويىش

دوئى سورى دەكم تەفېيش

ب ناف و دكارىت تە بۇونە ھەۋىش.

٨- ئىلاھىپ! ل با تە ناف و دکرم

ساف و ھەيەتىت تە دەركەن

و عەدەھاتىيە، دى رۆزەكى مەرم.

٩- رۆزەكى نە ھاش بۇوم^٢

كەتە نفييى نە خاش بۇوم

گۈتىن مەلك ل عەرش بۇوم.

١٠- نە خۇش بۇوم، كەتە نفييى

ل من جەما بۇون لېزىمى خۇنى

^١ ئەق بەلگە يەكە كۆ دباورىيا ئېزىدىدا، دوو خوداوهند؛ يەك ژ بۇ خىزى و يىن دن بۇ شەرى نىن، بەلكى خىز و شەر ژ يەك سەرە كانىتتە.

² نە ھاش بۇوم؛ ھۆش و بىر د سەرىي من دا نە مان.

ب زیّر و مال نا ئیمه کرینى.

٣١- نه ب زیّر، نه ب ماله

باي پيرى كاله

ژ وەلەدا، ئەف وەلەدە ب تى ل باله.

٣٢- نه ب زیّر، نه ب مالى دنياي

باي پيرى، كالى، خنى

ژ وەلەدا، ئەف وەلەدە ب تى.

٣٣- باي گۇ: ئەز چى ب كار كم

دەھ پەزا ئەز ب قوربان كم

سەرى خۆ شىران كم

بانگا بانيا نەبى سمايل بانگ كم.

٤- بانگا نەبى سمايله

باي پيرى، كالى سەفيله

ترسا وى ژ ساف و هەييەتى عەزرايىلە.

٥- عەزرايىل مەلەكى مىرە

دلق و تانجى فەقىرە^١

ئەم درازىنە وە كى وان ئىقسىز.

٦- عەزرايىلى مەلەكى مەھوتى^٢

ل هەموو دەما، ل هەموو وەختا ئەۋىتى

وەعەدە هاتىھ ژ قالبى دى برم سەۋىتى.

٧- عەزرايىلى پەر كورم

هاويرى شارا دفرم

نە هاتىمە نۆپى ل كەسى بىگرم

ئەز هاتىمە روحى ژ قالبى بىرم.

¹ دلق و تانجى فەقىرە؛ ئانکو جل و بەرگىت رەش دېھردا بۇون. رەنگى رەش ژى نىشانا مەرنىيە.

² عەزرايىل جەم ئىزىدىا مەلكى مەرنىيە.

٣٨ - عەزرايىلى پەر كەسكم

هاويرى شارا دېرسىتم

نە هاتىمە نۆنى ل كەس كم

ئەز هاتىمە روحى ژ قالى نەفس كم.

٣٩ - يەك بۇو

روح ژ دەست و پىيا جەن بۇو^١

روح چاھەرپىيا سورى بۇو.

٤٠ - روحى ل گەل سورى بهسکر

بەرى خۆ ل قەندىلى ھەف راستىكىر^٢

خودانى خۆل وىدەر ناسكىر.

٤١ - عەردى ما بۇو قەتىل و قالب

هاتە سەر من دەستى زۆرى زاڭ غالب

ژ وى كاسى قەخوارى نەبى ئادەم.^٣

٤٢ - ل من كۆم بۇون ژن و مىزە

ۋى د گۈرين، د كەن شىزە شىزە

ئەو كاسا ژ عەنرەلدا، كاسا ژ دىرىھ.

٤٣ - تازى كرم هيشتم

سەر پوشە كى دانا بۇوم

ب ناڭا گەرم دشوشتم.

٤٤ - كەفنى من دېقە

قەرقەرە دوو گاز و نېقە

^١ ئەفە ژى باوەرە كە كۆ روح و قالب دوو تىشتىت ژ ھەف جودانە، روح سورە كە نورانىھ و جەم خودىيە و
ھەر-ھەرييە، نامەرە، لىن بەلۇ قالب دەرە و نا مىنە.

² بەلۇ جارە كە دى- ل گۈرى فىلۆسۆفيا ئىزىدىا- روح ۋەدگەرە جىي خۆئى ئەولى، فە دگەرەن قەندىلىن. ئانكۇ
روح نا مەرە، ئەمە سەر و بن نىنە و دېردا فىكرا دۇنا و دۇن= تەناسخ، ھەر ھۆسا ب ھەف را گۈيدانَا

ھەبۈنى "وحدة الوجود" لىپىش.

³ چاوا كاسا ژيان ھەيە، ھۆسا ژى كاسا مەرنى ژى ھەيە؛ ژيان و مەن تاماڭىمەرەن يەك و دوونە، ھە كە مەن
نەبە، ژيان ژى نەبە، ھە كە ژيان نەبە، مەن ژى نابە!

مسکینو، بهن ئاده مۇر! ل تە دېشقە.

٤- كەفەن من هژدە^١ گازە

دانا بۇ سەر جنازە

ۋى ل سەر من دگرىن وىل و برازە.

٥- كەرەم كن دو دارا بىن

وهريسا لى وهرىن

جهنازى من د ناڭدا بشدىتىن.

٦- دارا سەرى من سكىرى گەرە

ھلگىرت بۇ يار و برا

من ژ مالا مەزن^٢ خواست بۇ خاتىرە.

٧- دەركەتم ژ مالا مەزن

پچوڭ و مەزن ل پى من دېزن

زىنیارە (زىنەرە)! ل خلمەقى مەزن بلەزىن.

٨- برمە ئايىن گورستانى

جنازى من لسىر ئاغا قى تربى دان

ۋى د گرىن بۇ حسنا قى جان

دەما ژ قى دەن د بىت فانى.

٩- بۇ من دكۈلن تربى

ب شەرقە حەتا ب غەربە

كەس نە ما بۇو، قە نە خوار بۇو ئەف شەربە.

١٠- تربى من هل دكەنە

هن وى د گرىن، هن وى دكەنە^٣

^١ بۇچى دې درېزىبا كەفەن (١٨) هژدە گاز بن؟.. دې مەرۆف لدو پەرسىغا قى پەرسىارى بېت و بىزانت لسىر چى ھاتىيە ئافاڭىرنە.

^٢ دنیا مالا مەزىنە و گۈر مالا ھەقە، مالا دېرىن و كەفەن.

^٣ بەل كۆكاكا ھەبۇو و پېشىدا چۈندا دنیا يىن لسىر ھەۋرەكىن ئاقايىخ، لسىر خىز و شەرى، كەن و گەرى، صارو گەرم، تارى و رۆنەھى، تەعلۇم و شىزىن، شاھى و خەمم،..ھەتىد.

هەمەو قەبۇل بۇ خىلمەتا منه.

٥٢ - تربى من تەمام كر

ئۇ سەرىي من ل ناڭ كر

من ل مالا قەدىم سلاڭ كر.

٥٣ - سلاڭا من ل مالا قەدىمە

پادشى من ئىكى كەرىمە

برمە ناڭ خەلکە كى زاڭ حەلىمە.

٤ - بىرى من راستىنى سەرىي من بىزاسى

بەرىي من ب قوبىلەتقة دنسى.

٥٤ - بىرى من تاقەتە

ئى گۈرۈكە سەرىي من قەدكەتە^١

پېرىي من را فەھم دكەتە.

٥٥ - بانگا من مەلەك ل عەرسە

سەر سىنگى من كىشاند بۇ فەرسە

ھەر فەرسە كى وە كە ھەرسە.

٥٦ - ب ھەرىق ھوناند بۇ دەرزە

ئاخا سەرىي من دان ب لەزە

دوو كىيل دان بۇون، گۆتن: بەن ئادەمۇ! ئەقە بۇ تە مەرزە.^٢

٥٧ - كىيلا سەرىي من سىكىرى

خەلکىي جانى، ناز كى لەتىف لۇق حەدرى

جايزە ل غەربىيا ب كەن قەدرى.

٥٨ - كەرمەكەن دەنگ ھەلينىن

تەرقىن و ياسىنى^٣ لىسر من بىخونىن

^١ لەم ئىزىدىا دېن براين ئاخىرەن گۈھىيىسا سەرىي مرى فە كە و شۇن دا بىخەنە گۈرۈ.

² مەرزە؛ تىخوبە.

³ ياسىن؛ راستە ئەق زاراقە د قوران دا تىن، لى بەلى رايىكە ھۆسا ھەيە ئەق گۆتنە ئەق (يا سىن) ھاتىبە، ئانكۇ ھاوار و گازار خودانى ھېشقى دكە.

ناش شیخادی و مهلك شیخ سن لسهر من بینن.

^١ ٦٠- برمه خانیه کی بی دهري

دورو هاتنه سهر من وه که تمهري

همر يهك قاسه دولا به که ئاشى وال سهري.

^{٦١} ٦١- دورو هاتنه سهر من، وي دکهن قيل و قاله

ئيکي كهره، ئيکي لاله^٢

وي ز من دپرسن، حال و حهواله.

^{٦٢} ٦٢- ترسا من زين لاله

ههفتى باتمان ده مبوس ئاسن ههديه ل باله

رۆزئى سى جارا دۆر روحانى^٣ من دبن حمواله.

^{٦٣} ٦٣- ترسا من زين كهره

دەمبوسى وي ههفتى پەره

بەن ئادەمۇ! ز كەنارا ئاخىل جبارىيل، يى كورى كەره.

^٤ ٦٤- دورو هاتنه سهر من، چاڭ دەهزن وەكى طەشتە

تلى وە كە بەشتە

عەزابى گۈرى، ز من دخوهستە.

^{٦٥} ٦٥- دورو هاتنه سهر من، چاڭ دەهزن وە كە ستىز

نېنۋەك ھەنە وە كە كېز

من گۇ: سەد خۆزيا منه ب وي روھى به، ئەھل ل خىز

نه سەد خۆزيا وي روھى به، يە عنكىز!

^{٦٦} ٦٦- دورو هاتنه سهر من چاڭ دەهزن وە كە قىاس

^١ خانىي بى دهري؛ گۈر، قەبر.

^٢ كەر و لال؛ نە دەنگ د چىن و نە د ئاحقىن، ئانىكۇ مەھەر و چارە ب وان را نابە، چو دان و ستابندىن زى پېزرا نابە، ز بلى كارى مەرۆڤى بى باش، تشتەكى دى مەرۆفا ز دەستىن وان خلاس ناكە.

^٣ دېردا روح وەك مەرۆڤ و گيانەكى بەرددەست تى پىتش چاڭ، ئەم دەكەفە بەر مەحمدەك و حسپىتىن نە وەك لەش و قالب، چونكە ئەم درزن نامىن. ديارە نە يە كىمىر روح دكارە فەگەرى قەندىلىي، بەلکى دېن ئەم دەگەلەك قۇناغا را دەربايس بىه و خۇپاقىز بکە هەتا بکارە فەگەرى جىن خۆزىن نورانى (قەندىلىي).

- سەد خۆزیا من ب وى روچى بە، بچت بى سوچ، بى گۈنەھ، بى ناس.
- ٦٧ - دوو هاتنه سەر من چاڭ دەمەزىن وەكە طەستە
هەفتى باقمان دەمبۇسى ئاسن ھەيدە ل دەستە
دەاتن ل ھەنداقا من قەدوھەستە.
- ٦٨ - ترسا من ژ خودان دەمبۇسى
وەكى ل من ھلىتىت دەمبۇسى
ژى د چون برق و بروسى
ژ ترساھە دل و ھناقىت من پىكىھە دنوسى!.
- ٦٩ - دوو هاتن ژ من د پرسى؟
مسكىيە، بەنى ئادەمۇ! تو چى ئىنسى، تو چى جنسى?
ھوون ل كونە، ھەررۇ شەرى وە ھەنە، مە خىزىت وە نەدىنە؟!
- ٧٠ - ئەم ب خۆ خودان خىزىن
ل بەر مەرسوما جەبىزىن
خوداتىت خىزىرا قەت نا ئازىزىن.^١
- ٧١ - دوو هاتنه سەر من درەش سەعەدە سوخن بلند، سەعەدە مەزىن
ژ ترسا دل و ھناقىت من پىكىھە د لەزن!.
- ٧٢ - دوو هاتنه سەر من د رەش، وەكە فەقىر
بىشك د نەرمن وەكە حەرىپىر
قىزرا ھەيدە نىشانى مىر.
- ٧٣ - دەاتن، دەقەدىمىن
ب چىزە كى^٢ د كەملەن
ب عەلمە كى دەعەملەن.
- ٧٤ - ئەوھە عملى مە ژ ئاتقاناتى^٣

^١ نا ئازىزىن، نا ئىشىيىن، جۆرئى پى نا كىن، زەممەت نا دىن.

² چىز؛ گۆتن، ئاخافىن.

³ ئاتقانات؛ ژ "اعتقاد" عەربى ھاتىھ ب مانا باورى.

زه بینیا برن سهر پرا سهلاقن
جی شیخادی و مهلك شیخ سن لی دکهن شفاقت.
- ٧٥ - ئەف شفعەتا وە يە

پرا سهلاقن ئالىدەك طاريا، دو خان و دۆزە يە
هاوه کە برايىت ئاخىرەتن لى سەر برا هە يە.
- ٧٦ - پرا سهلاقن ئالىدەك طاريا و دۆزە و دو خانه
هاوه کە برايىت ئاخىرەتن لى سەر برا نە.

- ٧٧ - پرا سهلاقن ئالىدەك طاريا و دۆزە و دو خانه
هاوه کە برايىت ئاخىرەتن سەر گونەھەكارى برا نە.
”ئەم دەكىيمىن، خۇودى و شیخادى د تەمامن.“

* * *

قهولی زهبوون مهکسورو^۱

شاخی ۱

۱- زهبونه کی دل مهکسوروه

هه که ژ با مهلك فهخره دین بیتن دهستوره
دی مهددها دهین ژ بهحریت کووره.

۲- زهبونه کی کیم تاقهته

هه که ژ با مهلك فهخره دین بیتن ئیحازه ته
دی ژ بهحریت کوور دهین ئوسفه ته.

۳- ل من جهاما دبوبون بازهره^۲

دی ژ وئی بهحری^۳ دهین خهبهره

ئهوي بهحری قى ههينه دوریت ب جههوه ره.

۴- ل من جهاما دبوبون زربابه

دی ژ وئی بهحری دهین تهبابه
بهحره و دورا میر دنافه^۴

^۱ ئەف قەمولە ژ وئى كۆما قەمولانە، بىت بەرپىز (خېزى لاس پۈورتۇ) مەها نىسانا سالا ۱۹۹۴ ئى ژ من را شاندىن. پىرانيا وان قەولا، ئهوي يان ژ كېيىبا مالا شىخ رەشۇ شىيخ حسېن، شىيخى مەلك شىيخ سن، ل بازىرىنى سقنى، وەرگرت بوبون، يان ژ دەقىقىر حەجى كورى شەمەز، علمدارە كى هەرە باشى دىيىن ئېزدىيان.

² بازهره و زەرباب؛ ئەز بېڭم هەر دوو يەڭ گۈنئە بەمەن (باب- زەر) تىنە پاشو پىتش كرن و هەر دوو ژى بىانا دەروپىش و زانايىت دين و خودان مەعرىفەت قى..

³ بهحر؛ مەعرىفەت و زانىن دەرھەقا ھەممۇ توشى.

⁴ دەقى سەدقىن دا سى ئەلمەمەت تىنە پىش: (بەحر- دور- مير)، مير= خودى ژى ھېشتا دناث دورى دايە، ئەرى ئهوي بهحر دوپ چىكىرن و شوندا خۇ خىستە ناڭ دورى، يان ئهوا دوپ بەھۋارا ژ بهحرى چىبۈنە و بەھۋارا مانە؟!...

۵- مەدەھا بەدەن كەتىر

تەختى لى د بۇو ئەمېرى

"ھووھ ئە لعالم، ھووھ ئە لبەسىر"!^۱

۶- پەدشى من ب دورى بۇو^۲

ب ھىساتەكى ژىي چى بۇو

شاخا موجىھەقى ژىي بۇو.

۷- ژىي بۇو شاخا موجىھەقى

پەدشى من، وئى ل دەستى وى دا گۆستىيلا قورەتن

"ئالەمدوللا و شىڭر "ھافىتىنە سەر پىشقا سونەتى.

۸- عاشقا مېرى دىت و كەناسە

پەدشايە و موجىھەتە و كاسە^۳

كەر كەنەنلى ئەساسە.

۹- كەر كەن و رەكتى

دور ژەھىيەقى ھەنجى

چو تاقەت نە ما بۇو ب صەبرى.

۱۰- تاقەت نە ما بۇو ھلگىرى

سۆر بۇو، سېى بۇو، سەفرى

هە كە ئەم (و) ژ نافېھرا بەحرۇ دورى راكن، رىزىر ھۆسا دى ئېتىھ خۇنۇدىن: (بەحرا دورا، مېرى دنافە) ئانکو دەنەنگى و يۈركۈلەكىن (د) بىخىن ناقا دورۇ مېرى، وى دەمى (مېرى) وئى ب تەن و سەرخۇز بىمنە و دەكەفە ناقا زانىن و مەمعەرفەتىن، يان راستى ئەمە بىزىن: ئەم سەرۆ كانىا وى زانىننىيە.

¹ خودى و شىيخادى سەرەكانىا مەعرىفەت و زانىننىيە.

² پىشى ق. سەرەمەرگى- كۇ ب باوهەريا من- زىزىن و فەلسەفا ئىزىدىان دەرەقا پەيدا بۇونا كەمون و خۇلىاقەت ژ" بەحرى" تىزى دەر دەكەفە، (ق. زەبۈن مەكسۇر) وەك كۆك و بىناتا فيلۆسۆفيا ئىزىدىا يە بەرانىبەر پەيدا بۇون و خۇلقاندىدا دىن و ھەموو تىشتىت دىن. ھەلبەت (ق. شىنخۇ بە كر) و (ق. ئىمامى) و (ئافرىيە دىنلىي) و چەندە كېيت دىن. ئەف قەولىت سەر فيلۆسۆفيا ئىزىدىا تەمام دىن. پەرسىارا ھەرە فەر و مەزىن ئەمە: پەدشا (خودى) و دورى (مادە- ماتريال- ھىولى) بەقرا و كى ژ بەرى كىيە، يان كىي يىن دىن پەيدا كەرە و پاشى چاوا كەمون و خۇلىاقەت ژىي پەيدا بۇويە؟! يەن ئەف قەولە ل سەر قى پەرسىارا فەلسەفى دىسە كەنە.

³ شاخا موجىھەقى؛ دىيارە لىگۈرى قى سەبەقى تىشى ھەرە ئەتول پەدشىن (خودى) ژ خۇز پەيدا كرى (موجىھەت - هەزى كەن= گۆتن) بۇو. ب باوهەريا من ل ھىزە دا "لاھوتا" ئىزىدىان و فەلا زىزىلە يەك دىبە.

⁴ كاس؛ تىشى دووى، يىن خودى پىشى (گۆتنى) پەيدا كرى (كاس) بۇو، ئانکو (سۇر- روحا پىرۆز- ھىقىنى پىرۆز). خودى موجىھەت "گۆتن" — سۇر "روح- ھىقىن".

دور ب ره‌نگا خه‌ملى.^۱
 ۱۱- ئىلك عەينە و ئىلك بەسەرە
 پەدشى من خۆش كر سو جبەتە^۲
 ئىلك رونشتى موجبەتە
 پەدشى من ل ويىدەرى دانا بۇو حەدو سەدە.^۳

۱۲- حەدو سەد ل وى چىكىرى
 حەقىقەت^۴ و شەريعەت جەھى كرى
 سونەتە مخفى بۇو، هنگى داھر كرى.

۱۳- سونەتە مخفى بۇو، دكىر داھرە
 پەدشى من حەقىقەت و شەريعەت ناڭدا هنارە
 عەزىزى من! سونەت دكۇ گېرتىن وارە؟!

۱۴- چى مەولايەكى حۆكم رەوا
 مەرسوم نازل بۇو ژەجهوا^۵
 ب قودرهتى. سورا سونەت^۶ ما بۇو شاخامۇعەلەق^۷ ل ھەوا!

۱۵- ما بۇو موعەلەق سونەتە
 كىشانە بەر پەدشىان خۆ شكىياتە

^۱ دور سۇر و سېپى و زەر و... ھەموو رەنگا خەملى، ئەز باوهەرم ئىشارەتە بۆ پەيدا بۇونا مليا كەتا ژ نۇورى، چۈنكە دور ئەو نۇورا خودنىيە: خودى موجبەت "گۆتن" سۇر "روح - ھېقىن" مليا كەت

² سو جبەت و رو نىشن نىشانى بىر ژ يەك ئالىيە، ئانكۇ خودى و مليا كەت بەھۋارا رو نىشن ھەتا رى و رسم (حەد و سەد) و رېكىخىستىدا ئاتىن و كەمون و خولياقەنچىن كىچىك و پەيدا كىن.

³ حەقىقەت؛ وەك زاراھەكى دەرۋىشى - سۆفيزم، ب مانا خودپېرىس و ئىزىدى بكار تىيىن. ھەر ھۆسا، حەقىقەت-سونەت و ئىزىدى، يەك ماناين دەدەن. باوهەر ئىزىدىاتىن وەك راستىيەك ھەرە كەفن تى خۆيا كىرن.

⁴ جەو؛ عەزمان. ⁵ سورا سونەت؛ وەكى زانايىت دىيىن ئىزىدىا ژئى دېيىن ئەمەن ئەنچىن ئىزىدىاتىيە، ھېقىن شىيخى سونەتىيە (سورا مەلک شىيخ سەن)، ئانكۇ ئەفە دەرەجا وى يامەن ل عەزمانا دىيار دكەت، كۆل پى قەولى دىيارە ئەف سورە بەرى مليا كەتا ھاتىيە خولقاندە. ھە كە ھۆسە بە ئەف سورە وەك (كۆر و خۆشىقىن) خودى تى.

⁶ گەلۇ: ما ژ بەر وى يەكىيە ئىزىدى د "شەھەدا دىيىن" خۆ دا دېيىن:
 "شەھەدا دىيىن من ئىلك عەلا
 مەلک شىيخ سەن حەق ھەبىپ بىل ئەلا
 مەقلوب و مەرگە سەلا،..."

⁶ موعەلەق؛ ل عەزمانا را وەستاپى.

عه‌زیزی من! ل مهدوهرت موجبه‌ته.

۱۶ - چی مهولایه‌کی حوم کم گرانه

ناش دانا زور ئەرکانه

موبەت و خەرزى نورى^۱ ناش دانا نیشانه.

۱۷ - بەرئ عەرد و عەزمان نە دەمەکنى

لالشەك^۲ ژ پېش موقابلى خۇنىشنى

موجبهت و خەرزى نورى ناش دانه و سەکنى.

۱۸ - دەلن من دا نە ما بۇ چو جۆرە

پەدشاين من لالشەك ئاشا كىر بۇ ل ژۆرە

دەرگەھ لى دانا، قوبىلت ل بدۆرە.

۱۹ - پەدشايدە و ھەر ھەفت سورىت خەولەنە^۳

رايەك ل ناش خۇ دەمەنە

ئىقىن دى كىياتە كى ئاشا كەنە!^۴

۲۰ - كو كىيات پى دبۇ ئاشا

قەندىل نەزلى بۇ ژ بانا

پەدشى من موجبهت دەرە ناشە

پەدشى من پى هلينا بۇ چاھە

پەدشى من چى دگەتە دورى، ژى وەريا بۇ ئاشە!^۵

^۱ خەرزى نورى؛ خەرز يان غەرز، ئەم ژى ھىقىنە، ھەر ھىقىنە كى ھەبە كو مرۆف، گيانوھر، گىيا و دار،..ھەت. ژى پەيدا بن (خەلبىيە-خلىيە ئىزىز چىن بە). وەك لەر خۆيابە ئەف ھىقىنە، ھىقىنە كى نورانىيە و ب (گۆتن) ئا خەودىقە گەرىدايد.

² بەھرا بىر لالش لەپەدا ب مانا بەھشى ئى دەرگەھى و ئى رۆزە (قوبەت ل بدۆرە) وەك ل سەبەقا (۱۸) ئى دا خۆيَا دىھ. (ھىقىن) ئى دىنايىن و (موجبهت=گۆتن) (موجبهت و خەرزى نورى) دايىن ناشا و ئى بەھشىتى.

³ ھەفت سورىت خەولەنە؛ ھەر ھەفت ملىاکەت كو ئەم ژى ئەنورا خۇ دورست بۇونە.

⁴ قۇناغا دن لەگەل ملىاکەتا دەھست ب ئاشا كەنە دىنەيە.

⁵ ئەفە چەند سالە ئەم قى پرسىيارى ژ عالمىت دىن ئىزىدىان دىكىن، ئەوان دگۇ: گونەھە، ئەم نە وېرىن بېئىن!..بۇچى گونەھە و نوئىرن بېئىن، ئەم نكارىن نەم بىلەز لىسر بىسەكتىن، دىيارە ئەۋى ژى رەھ و فىلۆسۆفيا خۇ ھەپە، دىھ ل پېشەرۈزى يەك بى و قى پرسىيارى شىۋە بىكە... بەل ھەر چاوا بە مەكارى ل سالا ۲۰۰۰ ئى دەمى كۈنگرا جەھانىا يە كەميانا ئىزىدىا چىيۇسى، ئەم جارە كە دن قى پرسىيارى ژ زانايى دىن (فەقىر حەجى) بىكىن و ئەم بىلەز بېئىھە: پەدشايدە گۆتە دورى ھەتا ئاش ژى وەريا؛ "ئىجرى يە مەولاي!"

۱- ئاڭ ڙ دوري و هريا

بو بهر و پهنجي

پهنجي من مهر كه ب بهست و ناف دا د گهريا.

۲- پهنجي و هر چار ياره^۱

ل مهر كه بي دبون سواره

ساهيرى بون چار ڪناره

ل لالشى سه كين، گوتون؛ ئەفه حەق واره!.

۳- ل حەق وار سه ڪنى

پهنجي من هيئىن ھاقيئه بهرى، بهر د مەيني

دوخانه ڙى د خونى

هر هفت عەزمان پى نېنى.

۴- پهنجي من عەزمان بيراست

هر چنده "ئىجرى يا مەولاي" گۈتنەكە عەربىيە ب مانا "ب هوره يا مەزن من، يان مەولاي من
هدە!"

پرسيا را مه نه ئەوه، ئەو بچى زمانى پەيقييە، بەلكى پرسيا را مه ئەوه: ئەرئ گەلۇ! پادشا و دور بهرى
(بهرى=ئاڭ) هەبون، يان (بهرى) بەرى وان ھبۇو، يان ھەر سىن بەھۋا بون؟! چونكە سەبقا
وئى يەكى ديار دكە كو(بهرى) بگۆتتا پەدشاي-خەودى چىيەو.

ئا دەردا فيلۆسۆفيا ئىزىدیان بەرانبەرى پەيدا بونا كەون ڙ يا ملەت و ديانەتىت دن جودا دبە. ئەز
دەخوازم بىزام بېچى ھناده زاراف وناھە رۆكى (بهرى) و ئاقىيە گرنگ بۇو دەيلۆسۆفيا ھەممو باورىيەت
دىنلەن؟!

ئەز باوەر دكم مەرۆڤى بەرى ب سەرسام و مەندەھۇشى بەرانبەرى بون و زانا پچوکا ڙ دايىكى مايدە؛
چاوا و ڙ كىدەر ئەف زارۆكە چىن دبە و دەر دكەفە؟!.. ل ور دا دايىك وەك تىشەكى پەرۇز عەجىبەت
نىزىن، ئەوان ھۆسا زانى ڙۇن ھەممۇ توشتە و دەورى زەلامى د پچوک بونى دا نىنە. ھەر ڙ بەر وئى يەكى
بۇو دەمىن بەرى ڙۇن و عەرد ب يەك چاڭلى دەمىزىندىن؛ ڙۇن بۇ خەداوەندى عەردى. ھەممۇ خىز و
بەرە كەت ڙ زگى عەردى دەر دكەقەن ھەر چاوا پچوک ڙ زگى ڙۇن دەر د كەقەن. ديارە لېر وئى يەكى
زگى ڙۇن (مالپچوک) بۇ مەرۆڤى بەرە كە پەنەن بۇو (بىنېزە قەھۇن سەرەمەرگى)، چاوا پچوک ڙ
وئى (سور=ھېيقىن نورانى) پەيدا دبە و نەمە د وئى (بهرى) دا دەمىنە، بىنەن مانانى مەرۆڤ دكارە بىزە
(سەدەف-دور-مەركەب) دىسان زگماڭ و مالپچوکى! زگى دايىكى ڙى بەرە كە دەمىنە مەرۆڤ (ژيان)
ڙى چىن دبە و دەر دكەفە. بەر ب سېپۇلا طارى و گەنپىاھە گەنپىاھە. (براسىت دېن بەرنگەكى تايىەت
مەرۆڤ لىسر بابەنلىق پرسيا فەلسەفي بىسەكەن).

¹ ب مانا خەولقاندى ئەف چار يار (ئاڭ- باي- ئاخ- ئاگر) ن و ڙ ئالىي باوەر يا دينىقە (شىخادى- مەلك
شىخ سن- مەلك فەخرەدى- سجادىن و ناسىردىن).

- موحیهت و قهقدا راست
پهداشای من مهکان دانا و تهخت ٿه گوهاست.
- ٢٥ - پهداشای من ل عهزمانا کر بورو سهفره
کره سهفره کی کر به کره
کره رکنی چهمن مهنبهره.
- ٢٦ - عاشقا وہ ڙئی خه بهردا
شاخهک دی ڙئی بهردا
کره رکنی چهندی عهردا.
- ٢٧ - پهداشی من "رهب ئه لسهمده"
ڙئی ٺاقار د بون ملياکهنه^١
پي ئافا کر بورو دوڙه و جنهنه^٢.
- ٢٨ - عهرد ما بورو ي بهتی
خدوده کی خهد کی
عهزيزی من! عهرد بي وئی سوری نا تهبي..!
- ٢٩ - بهعدی چل سالی ب هزماره
عهردی ل خو نه گرتن حشاره
ههتا لالش و موجبهت^٣ ناف دا نه دهاته خواره.
- ٣٠ - لالش کو دنهزی
شاخا موجبهت هنگاشه سهري^٤
عهرش ب رهنجا خهملى.
- ٣١ - لالش کو دهاته
ل عهردی شين دبوو نهباته
پي زهيني بورو چيقاس کنياته.
- ٣٢ - کو کنيات پي زهيني

^١ بهلن ملياکهت ڙ نورا خودئي چين بونه هم چاوا چرايه کي ب ئاگري چراين دی فينجي.

² دوڙو جنهت؛ ل دمهه کي دوره نگتر هاتن دورستکرن. (خيزو شر بهمفر).

³ لالش و موجبهت؛ لالش ل هيزه دا و هك هيٺيني ڇيان و ئاراميا دن تي. موجبهت ڙئي گوتن و نيشانا خيزيءه.

⁴ هزسا خز يا دبه کو گيا و دارو بهر، بهری مرؤوف (ئادم) و گياندارا پهيدا بونه.

چار قسمه‌تاي هنجري
بای و ئاڭ و ئاخ و ئاڭرى
قالى نادەم^۱ پىغەمبەرى نىزى.
- ۳۳ ل ئىينى دانا بۇو ئەساسە
ل شەمبۇوي^۲ كر خلاسە
بەعدى ھەفت سەد سالا، ھەفت سور ھاتىھ دۇران و ڪاسە.

^۱ قۇناغا پىشىت پيدا بۇونا گياب دارو بەرا، ئادەم چى كرن نە وەك خولقاندىن، چونكە جوداي د نېقا چى كرن و دروست كرن و خولقاندىن دا ھەيد و د نېقا تشىن ھەر و ھەر.

² ل ھېزە دا رۆزا (ئىين و شەمبۇو) كۆجەم جوھو و ئىسلامى ب قەدرن، جەنم ئىزىدىان ژى قەدرى وان خۇيا دە. وەكى دېپەرۈك و چىقاتۇتكىت (فېلىسوپەيا دىن) ئىزىدىان دا تى، ھەر رۆزەك ب نافى مiliاكمەتكىيە و سور و وەكىلىت وان مiliاكمەتا ل سەرەتەرى دەنە. ھەلبەت ھەر كەۋەكە كە ل عەزمانى ب نافى مiliاكمەتكىيە و رۆزە وانا تايىت ھەيد كۆك ب فى جۆرى خوارە:

رۆز	يەكشەم	عازازىل / تاوسى مەلەك
دوشەم	ھەيىف	در داييل / مەلەك شىيخ سن
مەرىخ	سېشەم	مېكايل / شىيخو بە كر
عوتارد	چارشەم	ئىسراپىل / شىيخ شەمس
موشەرى	پىنچىشەم	جىراپىل / سجادىن
زوهەر	ئىينى	شەنمايل / ناسىردىن
زوھەل	شەمە - شەمبۇو	نوراپىل / مەلەك فەخرەدىن

ئەف دابەش كرن، وەكى ئەپىسکار د بىزىن - چاوا د كىتىبا "مساحەفا رەش" دا ھاتىھ، لى بەلى ھەنەك ئەپىسکار مىينا "جۆرج حەيىب" د كىتىبا خۇ دا ئىزىدى پاشايان دىنە كى كەقىن "د بىزىھ؛ رۆزە چارشەمىي رۆزە تاوسى مەلەك و كەۋەكە با عوتارد سېپۇلا و يېھ. د خەيال و باوەریا ئىزىدىا دا و دەمىن ھەر كەسەك رۆزىيا بۇ خودانى خۆز (شىيخ و بىرَا) دگەر، رۆزە وان خودانى ھۆسا تىن دىيار كرن؛

رۆزە ناسىردىن و سجادىن	شەمبۇو
رۆزە مەلەك شىشيخ سن	يەكشەم
.....	دوشەم
رۆزە شىيخو بە كر	سېشەم
رۆزە مەلەك فەخرەدىن	چارشەم
رۆزە شىشيخ شەمس	پىنچىشەم

وەك تى زايىن دەورى مiliاكمەت و خودانى ئى گۇھورىن. بىن گومان چارشەم رۆزە كە بىرۇزە و جەڭنا سەرسالا ئىزىدىان دكەفتى و بناقى تاوسى مەلەك تى ناسىرىن. يەكشەم ژى ھەر و ھەر رۆزە شىشيخ سن، سېشەم وەك رۆزە شىيخو بە كر، چارشەم وەك رۆزە فەخرەدىن و پىنچىشەم وەك رۆزە شىشيخ شەمس،... تىن ناسىرىن، ئانكۇ دېنى ئەتكۈلىنەك تايىت دەرھەقا رۆزە ھەر كەۋەكە كى و نافى مiliاكمەت (خودان) ئى دەورى دباوەریا ئىزىدىا دا دلەيىھ.

٤- به عدی ههفت سهده سالا، ههفت سور هاتنه هنداشه

قالب مابوروی گافه

په دشای دهنگ ل رووهی کر، گوت: تو چما ناچیه نافه؟!

٣٥- با عاشقا وه مه علومه

ههتا ژ بانا نه ئیت شاز و قدومه

ناش بەینا روھى و قالبى مابوو زۇر تخوبه.

٣٦- شاز و قدوم هاتن و حدرین^١

نوورا موحېتن هنگاشه سەرى

روح هات ول قالبى ئادهم پېغەمبەر ھېوري.

٣٧- ئادهم^٢ پېغەمبەر ژ وي كاسى ۋە دخواره

كەرەما وي كاسى هاتە دياره

لەو پېنگۈزى، پىن دبوو شiarه.

٣٨- ئەر بۇو كاسا نورينه

ئادهم پېغەمبەر ژ وي كاسى ۋە دخواره،

ب ئەشق و دل و ئېقىنه.

٣٩- كەرەما وي كاسى هات و گەھشتى^٣

لەو ئادهم پېغەمبەر ھلگىرن و برنه بەھشتى.

٤٠- پەدشى من "رەب ئەلسەمەدە"

ژ ئادهم قاقارت بۇون ھەفتى و دو ملەتە

ھەزەھەزار خولياقەتە

^١

حدرى؛ ژ حەدەرە، ينچەدەرە عەرەبى هاتىه كۆب مانا هاتە خوار.

^٢ وە كى ژ في سەبەق و يېت دن خۆپا دىه، ئادهم ل قۇناغە كە دەرەنگىز ژ ھەرچار ئەلمەيتىا (ئاف، با، ئاخ و

ئاگىر) هاتىه دورست كىرنە، ئانكۇ ئەو پاشى پەيدا بۇونا گىياد دارو بەرا بەيدا بۇويە.

^٣ فيلۇسۇفيا ئىزىدىان و زانايىت وائىت دىن ھۆسا دېيىن كۆئەو كەرەمە سورا شىيخى سونەتى (مەلک شىيخ

سن) بۇول عزىزمانا گەھشتىيە ئادهم.

^٤ ژ ئادهم قاقارت بۇون ھەفتى و دوو ملەتە، ھەزەھەزار خولياقەتە؛ ئەقە وي يەكى دىار دەك كە كۆ خودى ھەر

ژ دەستپېنىكى دا، ملەتىت جودا-جودا بىرو باورىت جودا-جودا پەيدا كىن؛ ئەقە ژ ئالىيە كى دن ۋە نىشانى

وئى يەكىيە كۆئىزدى باورىي ب فەتكەر جودا دىن دېيە.

ژ ئالىيە كى دن ۋە فيلۇسۇفيا ئىزىدىا ھۆسا ددە خۆ ياكىن كۆھەمەو ملەتىت دىنلەن ژ ھەر چىل يان (٧)

كۆر و كېزىت ئادهم و هاوا پەيدا بۇونە، بىنەن ئىزىدى ژ (شەھىد بن جەر) چى بۇونە كۆ تاوسى مەلەك

لەو ۋىن را كىر بۇون جۆقەتە.

٤- بەورى بەدىلا نوح و نەبىا^١

ئەوى قەومەك داھر كىر، دلى وان ھەبۇ زۆر كفرىيە

لەو ل خۇدېيىخۇ بۇون ئاخىيە.

٤- به عدى وى ھەيوان

ئەوى قەومەك داھر كىر، دلى وان نە بۇ خۇفا نىمان

لەو پەدشى من خەرقاند بۇون ب ئاقا تۆفانى.

٤- به عدى وان بەدىلا

قەرمەد داھر كىر نەي عەدىلە^٢

نوقتەك وھريا بۇ ژ قەندىلە

ناڭ دا براھيم ل خەليلە.

٤- براھيم ل خەليل ژ نوقتە كە سادقە

ب سى ھەرفا^٣ بۇ مولىتەقە

ھەتا خۇدى يى خۇ ناس كىر ب حەقە.

٤- خۇدېيىخۇ ناسكەر

(ھۆريا بن ھەنا) بۇ وى ژ بەھىشىقىن هنارت و كورەك ب ناڭ (يىزدان) بۇ وان چى بۇو، ئىزىدى ژ تاليا وان.

بنىزە: (صديق الدملوجى، البىزىدی، مطبعة الاتحاد/ بغداد، ١٩٤٩، ص ٤-٥)

^١ لگۇرى چىقاناكا ئىزىدىيا (نوح كورى شەھيد كورى جەر كورى ئادەم) و نوح پىغەمبەر ئاکىجىن گۈندي (ئىسقىنى) بۇو. ئىسىقىن يان "عەين سەفين" نەما دېزىن "قەزىا شىيخان" و دكەفە سەرييا باخارى نايپۇوا / مۇسۇل ل دەھەرا كوردستاندا باشۇر و ٤٦ كم ژى دوورە، ھەر ھۆسا ب ١٢ كم دكەفە خۇوارى لالشى. ئىزىدى د بېئەن تۆفانا يەكىن ل باخارى ئىسىقىن و ژ كانىكا "مەعېر كا" را بۇويە، چونكە مەلتەن نوح باورى ب خۇدى نە دىئان و چەند نوح دخواتى ئەوان بىنە سەر رىپا پەرسىتنا خۇدى، بەلىن ھەر ئەوان باوھر نە دكەن و ناڭ نوح كەرنە "نوحىكى دەرەوين"! بەلىن خۇدى گۆتە نوح كەو ئەۋەفييەكى چىكە و مالا خۇ و ژ ھەر تەپىر و تەوالەكى جۆتەكى بىخۇرا راكە. ھەلبەت چىشانقۇكا تۆفانا ئىزىدىيان ژى، وەك ھەر مەلتىت دن، گەلەك درېزە، دەرفەت نىنە كەم ھەممۇكى بىزىز كەن.

² عەدىل؛ راستىڭو

³

سى حەرف؛ وە كى چىزىك دېزىدە، چونكە ھەر ژ بەرى دا خۇدى لگەل براھيم كىر بۇو، ئەو ل پىن سەنەمەيت فەرعون و باين خۇ ئازىز نەدچۇ، دەمى (ستىز) دېتىن، گۆت؛ ئەقە خۇدى منه!..شون دا دەمى (ھەيىف) دەركەتى، گۆت؛ نە خىزىز، ئەقە خۇدى منه!... دەمى شەق دەربايز بۇو و (رۆز) دەركەفت و دىنا تىزى رۆزناھى كى، براھيم گۆت؛ نە خىزىز! ھەر ئەقە خۇدى منه!..لى بەلى دەمى رۆز چۈزىه ئاقا و هندا بۇوپى، گۆت؛ خۇدى، ئەمۇ خۇدىيە، يىن (ستىز و ھەيىف و رۆز) خەرقاندىن. بەلى بىغان سىن حەرفا براھيم گەھىشىتە راستىبا خۇدى و ئەمۇ ناسكەر.

گهل ئازر و نامرود و سنهما به حسکر
 لهو گیان خۆژ کفری خلاسکر.
 ٤٦ - گیان خۆژ کفری فاقاری^١
 کافرا لو قمانده ئاگری
 لهو ئاخیل جبرایيل لى بوویه مشتهري.^٢
 ٤٧ - به عدى وان و خەلیل ئەلايە
 موسایە، عیسایە و موھەمد ل مستەفایە
 ٤٨ - موھەمد نور کاملە
 ئو موھەبەتا وى دى كەفتە گەلهك دلە
 لهو كره سەيدى ب ناف مورسلە.^٣
 ٤٩ - چەن نەبى هاتن و د بوھۆرين
 چەند خاس هاتن و من د ھەزمىزىن
 سلطان شىخادى تانج ز عەولىن ھەتا ئاھرىن.^٤

* * *

^١ گیان خۆ فاقاری؛ ئانکو براھيم ل پى فکرا فرعون و باپن خۆ ئازر و ملەق وان نه چۆ، ئەو ب پەرسندا سەنمەيت وان رازى نه بۇو، بىلکى ئەمۇي خودى ئاسکر و داخوازيا ملەت كر سەنمەما بېتىن و خودى ب پەرسىن.

^٢ ژ بەر داخوازيا وى يانۇ بۇ پەرسندا خودى، نەمرودو ژيركىك (ئاقدارىت) وى بىيار دان براھيم ب سىزىن و بەقاپىنە ناف ئاگر، لى بەلى جبرايىل لى بۇ خودان و ئەو ژ ئاگر ئەمرود رزگار كى!^١

^٣ سەيدى بناف مورسل؛ ئەف زاراھە "بناف مورسل" مانا گومانى تىدا ھەيە، ئانکو ئىزىدى نە لگەل گۇتنا ئىسلامىيە كو (موھەمد) نەبىي ھەر داوىي، بىلکى ئەو (شىخادى) سورا يەكمىن و ھەر داوىي د ھەزمىزىن.

^٤ بىزىھ شرۇقە كرنا ھەر فى قە ولى، شاخى ٢، پەرأويىزى ، ١٠٩، ب (١٨٧). بىزىھ خالا سەر (٦٩).

قەولى زەبۇنى مەكسۇر^۱

شاھى ۲

۱- هەر زەبۇنى كى دل مەكسۇرە

ژ با عەزىز مەلك فەخرەدىن بەاتا دەستۇرە
دئى مەددەھى بىدەيىن ژ بەحرىت كۈورە.

۲- هەر زەبۇنى كى كىيم تاقەتە

ژ با عەزىز مەلك فەخرەدىن بەاتا ئىچازەتە
بەحرىت گران ئەم بىدەيىن ئوسمەتە.

۳- ل من جەما دبۇون بازەرە

ژ بەحرىت گران ئەم بىدەيىن خەبەرە
قى هەينە دور و جەوهەرە.

۴- ل من جەما دبۇون زەربابە^۲

ژ بەحرىت گران ب دەيىن تەبابە
بەحرىت گران میر^۳ د ناڭە.

۵- مەددەھى بدن كېتىر^۴

تەحقىقى دبۇو مىر
ئەوى عالم، ئەوى بەسىر.^۵

۶- وە كى پەدشايى ل دورى^۶ بۇ

^۱ ئەف قەولە ژى، ژ دەقى شىيخ حسىن كۈورى شىيخ براھيم، وى ھاتىئە گەرتىن.

² بىنېرە پەراواپىرى ۳۵، پەرى ۱۶۲

³ مىر: خودى، پەدشا

⁴ كېتىر؛ گۆتكە كە عەزىز بىه ب مانا گەلەك.

⁵ بەسىر؛ دىسان گۆتكە كە عەزىز بىه ب مانا دوورىن.

⁶ دىه (دور) و (زەرە) و (خەلەپە) يەڭ تىشتىن!

حسیاتەك ژى چەھى^١ بۇو

شاخا موحېمەتى^٢ ئافا بۇو.

٧- پى ئافا بۇو شاخا موحېتى

سەرىئ سلتان ئىزى تاجا دەولەتى

ل تىلا وى گۈستىلا قودرەتى

شىركەم ھاشىتىنە سەر پىشكە سونەتى.

٨- عاشقا مىر^٣ دى كر ناسە

ژىلەك ۋاقارتن زەمبىل و كاسە

كىرن ركىن چەندى ئەساسە.^٤

٩- كىنە ركىن و ركىن

دور ب ھەيەتى هەنجى

تاقدەت نەما ھلگرى.

١٠- تاقدەت نەما ب صەبرى

زۆر ب رەنگا خەمللى

سېپى بۇو، سۆر بۇو، سەفرى.

١١- دور خەمللى، گەش بۇو

وھ کى نە عەرد بۇو، نە عەزمان بۇو، نە عەرش بۇو

هنگى پادشى من ب كىزرا خۇوهش بۇو؟!

١٢- پادشى من دور ژ خۇوه جەھى^٥ كر (چىكىر)

^١ جەھى بۇو؛ جودا بۇو.

^٢ موحېت؛ گۈوتىنە خودى، يان كەيف و خۇشى.

^٣ وەك مە گۈن (میر) نافە كە ژ ناقىت خودى، بەلى دەقى سەبەق دا مەبەست ژ میر: ئىزىيە يان شىيخادى،

چونكە كەسە كى خودى ب چاڭ خۇ نە دىتىيە بەلكى ب تاقلى خۇ ناسكىيە!.

^٤ ئانكۇ باورىيا ئىزىدیاتىي بۇوە كۆك و بىيانا ھەممۇ باورىيەت دن كۆ شوندا پەيدا بۇون.

^٥ جەھىكىر يان چىكىر؛ ھەلبەت ب ئالىي فەلسەفە و باورىيا دىن جودايدە كە گەلەك مەزن ھەيە دەمىي بىزىن:

"پادشى من دور ژ خۇوه جەھى كر" ئانكۇ (پادشى و دور) بەمغۇرا بۇون و يەك نە بىرى بىن دن بۇو، ھەر

دوو خالقىن! بەلە كە بىزىن: "پادشى من دور ژ خۇوه چىكىر" وى دەمىي (دور) بگۈوتىنە خودى چى بۇويە

و خودى خالقە و دور مەخلوقە!

ب ياره کيرا ئەرى كر

خەرق نورانى چىكىر.

١٣ - خەرق نورانى بابه

دۇر و جەوهەر كر ناۋە

يەك عىينە و يەك چاۋە.^١

٤ - يەك عىينە و يەك بەسەرە

پادشى من دا بۇو دورپى نەددەرە^٢

پادشا دزانە كى ل بەرە، كى لسىرە.

١٥ - پادشى من خۆش كر سوجەتە

پادشا و كاسە و موجەتە

ئەوان چىكىر بۇو حەد و سەدە

لېلک رونشتەن موجەتە.

١٦ - حەد و سەد چىكىر

حەقىقەت و شەريعت^٣ زىك جەھىكىر

سونەتخانە^٤ مخنى بۇو، داهر كر.

١٧ - سونەتخانە مخنى بۇو، كرە داهرە

حەقىقەت د ناڭ دا د هنارە

وان ل كۈگرەت بۇو وارە?^٥

١٨ - وە كى عەرد و عەزمان نە دىسەكىنى

لاالشەك پېش مقابىل د نىزى

^١ عىين و چاۋ؛ هەردوو يەك مانانە، يەك بىزمانى عەرەبىيە و يا دن بىزمانى كوردىيە، مەبەست ژىن ھەم چاۋە و ھەم رۇناھىيە، دې ژى چاۋى (رۇزۇ ھېيشى) بە!^٢

^٣ نەددەر؟ بىنېن.

^٤ حەقىقەت و شەريعت؛ حەقىقەت؛ باوهەر يائىزدىياتىيە و شەريعت باوهەریت دن بلى ئائىزدىياتىيە و بتايىھەت ئەغا گۈرتە(شرىعەت يان شەريعت) لەم ئائىزدىيا بۇ موسىلمانلىقى ئىن گۈتن.

^٥ سونەتخانە؛ ئائىزدىيات.

^٦ پەرسىيار ئەمە: ھېشتا دىنيا چى نە بۇو، خودى ئەو سور (حەقىقەت = سونەتخانە) ل كور ۋەشارت بۇو؟.. پەرسىقا وى د سەبەقا (١٨- ٢٢) ئى دان.

محبەتا خەرزا نوران^۱ دناف دا دسەکنى.

۱۹ - دلى من دا نە ما بۇ تو جۆرە

لالشەك ئاقا كىرن ل ژۆرە

دەرگە لىدان قىبلەت ل بدۇرە.

۲۰ - لالشا بەر سكانە

كانياسىپى نىشانە

نىشانا عەرد و عەزمانا.

۲۱ - پادشايى منى كاملى حوكىم گۈرانە

دناف دا دانا زۆر ئەركانە

محبەتا خەرزا نوران دانە وان ب نىشانە.

۲۲ - چى مەولايەكى حوكىم رەوا

مەرسومەك نازل بۇ ژەدوا

ژ قودرەتى سونەت^۳ موعەلەق مابۇ ل ھەوا.^۴

۲۳ - ژ قودرەتى موعەلەق راوهستا بۇ سونەتە

سونەتى بىرنە بەر پەدشى من زۆر شكىيەتە

من گۇ؛ عەزىزى من! مەحزەرهەت وى محبەتە.

۲۴ - قەندىيلا ژ بانا نەزلىقە

پەدشى من پى هلينا بۇ چاقە

پەدشاي چى گۇنە دورى، ژ دورى وەريبا بۇ ئافە.^۵

۲۵ - ئاف ژ دورى وەريبا

بۇ بهىر و پەنگىغا

پادشى من مەركەب بەست، تى گەريبا.

۲۶ - پادشا و ھەرچار يارە

¹ بنزه پەراوەتىزى، ۴۸، پەرى ۱۶۶.

² سونەت؛ ھېقىنى ئېرىدىاتىي، يان ژى رى و باورى، رۆناھى.

³ ل ھەوا؛ ل عەزمانا.

⁴ شەرۇقە كرنا قى سەبەقى، مە ل شاخىن ۱ ئى رۆن كىرىھ.

ل مهر کهپی دیوون سواره
 قن سهیرین چار کناره
 ل لالشی سه کنین، گوتون؛ ئەقە حەق واره!
 ٢٧ - حەق واره، سەکنى
 پادشى من هېيىن ھاقيتە بهرى، بهىزە مەبىن
 دوخانەك ژى دوخى
 ھەر ھەفت عەزمان^١ پى نىنى.
 ٢٨ - پادشى من ئەزمان پىراستە
 مەكان دانى، تەخت ۋە دەگۇھاستە
 مەحەبەتا ژە قەقدا راستە.
 ٢٩ - پادشى من ل عەزمانا سەفەر كرە
 سەفەر كر بۇو، كەر بىكەرە
 كرە ركىنچەندى مەنبەرە.
 ٣٠ - عاشقا ژى خەبەردا
 شاخەكى دى ژى بەردا
 كىرنە ركىنچەندى عەردا.
 ٣١ - عەرد ما بۇو بۇھى
 خەدودەكى خودى
 عەزىزى من؛ عەرد بى وي سورى^٢ نە تەبى!
 ٣٢ - بەعدى چىل سالى ب ھەزمارە
 عەردى ب خۆرا نە گىرت بۇو حشارە
 هەتا موحبەتا خەرزا نورانى ب ناڭ دا نە دەنارە.^١

^١ بەن دىارە لەگۈرى باوهريا ئىزىديان ھەفت عەزمان ھەنە نە وەك يەكى بىتەن. چاوا ھەفت تەبەقىت عەزمانا ھەنە، ھۆسا ژى ھەفت تەبەقىن عەردى ژى ھەنە، ئانكىو بەھۋارا دىنە چارادە تەبەقە، گەلۇ ئەف چارادە تەبەقە نە لىسرە ھەزمارتى دەركەتىنە ھەشىنى ژەرۆزى يەكىن و ھەتال چارادە شەقىن تمام گەرۆزىر دىبە!
^٢ ئەو سورە، وەكى زانايىت دىن ئىزىديان ژى د بىزىن، سورا مەلك شىيخ سەنە كۆز دەپيا ئەو ژە عەزمانا بىتە عەردا هەتا عەرد بىتەنە و ژيان لىسرە چىيە.

۳۳- کو لالش نهزلی

نورا موجبه‌تی هات ژ قهندلی
عمرد شا بورو، ب ره‌نگا خهملی.

۳۴- کو لالش دهاته

ل عهردی شین دبوو نهباته
پ زه‌یناند بورو چقاس کنیاته.

۳۵- چهندی کنیات پ زه‌ینی

ئاخ و ئاف و ئاگر و باي تیک هنجنی^۱
قالی نادهم پیغەمبەر پ نېزى.

۳۶- پادشى من رب لعەزەتە

ژ ئەول عەفراند بورو ملياکەتە^۲
دانان دەست وان دۆز و جنەتە.^۳

۳۷- پادشى من و هەر ھەفت سورپیت خەولەنە

رايە كى دكىن، ئىقين كنیاتە كى ئاڭا بکەنە.

۳۸- شەمبۇويت دان ئەساسە

ل ئىبىي كرن خلاسە.

بەعدى ھەفت (ھەفسەد) سال، ھەفت سور گەھشتتە دۆران و کاسە.

۳۹- ھەفت سور هاتن ھنداقە^۴

قالی نادهم پیغەمبەر ما بورو پ گافە^۵

^۱ هەتا ھېقىيەن ژيان (سورا سونەتىن) ژ عەزمانا نە هاتە خوار لىسىر عەردى، ژيان پەيدا نە بورو. بزانە د پارانيا باوەرىن ملهتان دا عەزمان تىشە كى پېرۋەزە وەك ماتريالە كى پۈزەتىف و نىز تى بەرچاڭ و عمرد وەك ماتريالە كى نىڭگەتىف و مىن تى ھەزارتن. دن بە ئەمۇ (ھېقىيەن) نۇوتا (باران و ئاقاف) بە، دەمىن بەر باران دبارە و د كەفە سەر عەردى، ژيان و شىنىكاپىن پەيدا دكە. ديارە لالش ب مانا ھېقىيەن و باراقى تى. باران (ئاقاف) ھېقىيەن و زىگى عەردىن پىڭاڭىز دەبە!

² هنجى؛ تىيكل ھەف كرن، ژى دروست كرن.

³ جارا يە كى جار ملياکەت خەولقاناند

⁴ پشى خەولقاناندا ملياکەتا، خودى (شەف و رۆز= خىزو شەر = دۆز و جنەت) خەولقاناند.

⁵ ھنداقە؛ راسەرى

⁶ گاف؛ لەفين، هاتن و چۈن.

- گو؛ روحي! بُرچي ناچيه نافه؟!
 ٤ - روحي گو؛ بُر (با) عاشقا مه علومه^١
 ههتاژ بانا نه ئىيت شاز و قدومه^٢
 نىفه كا روحي و قالبى ئادهم زور تخومه.
 ٥ - شاز و قدومه هاتن و هدرى
 نورا محبهنى هنقفتە سەرى
 روح هات و تى وەتنى.^٣
 ٦ - وەكى قالبى ئادهم پىغەمبەر دىكى نىزارە
 خاسا ل بەر پەستن بەرى جارە
 كاساژ محبهنى ب نەدەرە.
 ٧ - ژ وي كاسى قە د خوارە
 ژ وي كاسى د دا مەرسومى ردايە
 روح هات گھايە.
 ٨ - ئادهم پىغەمبەر ژ وي كاسى قە د خوارە
 قەدزىيا، مەست بۇو، هژىيا
 گوشتلى د هورىيا، خونلى د گەريبا.
 ٩ - ئادهم پىغەمبەر ژ وي كاسى قە د خوارە
 كەرامەتا وي كاسى هاتە ديارە
 لەو پىنگۈزى، پى دبوو شىارە.
 ١٠ - ئەو كاسا نورىنە
 ئادهم پىغەمبەر قە د خوار ب ئەشقا دلى ئېقىنە
 لەو جەسەدى وي گەريبا گوشت و خونە.
 ١١ - ئەو كاسە ب ئادهم خوهش تى
 كەرامەتا وي كاسى د گەھشى

^١ شاز و قدومه؛ ددف و شباب

^٢ وەتنى؛ جىئ خۆزگرت، ئاكىنجى بۇو.

ئەوئى كاسى ئادەم د بىرە بەھشىتى.

٤٨ - شەھىد پىغەمبەر^١ ژ وى كاسى د بۇو مەستە

ئەوئى نە پى هەبۇو، نە دەستە

لەو سلطان ئىزى^٢ كەرامەت ل بەر دخستە.

٤٩ - شەھىد پىغەمبەر ژ وى كاسى قە د خوارە

كەرامەتا وى كاسى ھاتە بالە

لەو ھۆريا چاوا بۇرا دەنارە.

٥٠ - چى ھۆرييە كە چىيە

ب كەرامەتا وى كاسىيە

حەشمەن و قۇورىش، ھەردۇو ژىيە.

٥١ - بە عدى وى ھەيوانى

پى وان را قەوەمەك داھر بۇو، دلى واندا نىنە خۆفا ئىمانى

^١ ژ بۆ يەك پىر باورىيا دىيى ئىزىديا دەرھەقا پەيدا بۇونا وان بىزانە، ب فەر دىزام ھەنەكى ژ تىشقى من دەرگەھ/پىشگۇتن، پ.پ. ١٥-١٤) دانىسى، ل بىکورنى دەست نىشان كەم: ھە كە ھەر (٧٢) ھەفتى و دوو كورو قىرىت ئادەم و ھاوا ژ يەك و دوو زەوجى بىن، ھەر يەكى خوشكاخۇ بېرىھە، لى بەل ئەسلى ئىزىدىا ژ (ھېقىنەن سونەتىن) يە، ئەو (ھېقىنەن نورانى) مiliakەتەكى بەر دا جىز (جەرك) و ئىزىدى ژى چى بۇون. سەبەقەك ژ قەولى د بىزە:

ژ روئى ھەتىپن قەمدەرە

شىشمس ل سەر كورسيا زەرە

سونەت كەرىيە داھەرە.

شوندا، (ھۆريا بن ھەنا) ژ باغچى بەھشىتى بۆ (شەھىد بن جەر) ئانىن، جىمكەك بۆ وان چى بۇو، پاشتا وان ب يەكەن نوساي بۇو، دەمىن داھر بۇون، سلطان ئىزى (خودى) شىر ھافىتە پاشتا وان، ھەردۇو ژ يەك قە كەن، دېزىن،، لەپەكى گۈشت ژ ناڭ دا كەفت،، سەبەقە د بىزە:

شەھىد پىغەمبەر ژ وى كاسىن قە دخوارە

كەرامەتا وى كاسى د ھاتە دىيارە

لەو ھۆريا بن ھەنا بۇرا د ھنارە.

ھەردۇو ژ وى بۇون، پاشتا وان ب يەكەن بۇو، شىر ھافىتى، لەپەكى گۈشت ژ نىف ھەردۇووا كەفت، ئەو لەپىن گۈشت بۇوه زەلامەك؛ يەك بۇوه شىيغ و يەك بۇوه بىر! شىيغ دەست ھافىتە دەستىن راسىتى بىن وى زەلامىن (مرىد) ل لەپىن گۈشت چى بۇوى و پىر دەست ھافىتە دەستىن چەپىن. ھەرسىن بۇونە زارۆكىت شەھىدو ھۆريا. چاوا ئەو مەزن بۇون، بۇو گەفت و مجادەلە، سى ھۆرى بىنافى: (تاقيا- قىسا- بىدرىيا) ژ بەھشىتى ژ زارۆكىت شەھىد و ھۆريا را ھاتن:

² سلطان ئىزى؛ ناۋەكە ژ ناۋىت خودى.

- ئەو ژى غەرق بۇونە سالا تۇفانى.^١
- ٥٢ - ھات بەدىلا نوح و نەبىا
قەومەك داهر بۇو، ددىن واندا زۆر كفرىيە
لەو ل خودى خۇ بۇونە ئاخىيە.^٢
- ٥٣ - ئەو كاسە دانە نوحە بىكەرامەتا وى كاسى د بۇو سوھە^٣
لەو ژ تۇفانا خلاس كىرن گەلەك روحە.
- ٤ - ئەو كاسە دا براھيمە
مالى وى زۆرى زاڭ عەزىمە
ھەمۇو دايە رېيىا يە كى كەرىمە.
- ٥٥ - ھەمۇو دايە رېيىه يە كى جەليلە
نوقتەك نازل بۇو ژ قەندىلە
ناڭ لى نا براھيم ل خەليلە.
- ٥٦ - براھيم خەلیل ژ نوقتە كە سادقه
ب سى حەرفا بۇو مولتەقە
لەو خودى خۇ ناس كىر ب حەقە.
- ٥٧ - خوردى خۇ بەجەق ناسكىر
نىڭىن نەمرودو ئاززو سەنەما بە حسکەر
گىيان خۇ ژ كفرىي خلاسکەر.
- ٥٨ - گىيان خۇ ژ كفرىي فاڭرى^٤
كافرا لو قماندە^٥ ئاڭرى
ئاخى جىرايىل لى بۇوه مشتەرى.^٦

^١ بەحسا مەلتى نوح يېغەمبەرە.

² ناسكەرنا خودى نە ل دەمى براھيم خەليل پەيدا بۇويە، بەلكى - ھەر وە كى دەن سەبەق دا ژى دەر دەكەفە - ل دەمى نوح و بەرى وى ژى پەيدا بۇويە.

³ سوھ؛ دىارە ژ ساحىيا عەرەبى ھاتىيە ب مانا شىار.

⁴ فاڭارە؛ جودا كر.

⁵ لو قماند؛ ئىخستە ناڭ، ھاپىتە ناڭ

⁶ لى بۇوه مشتەرى؛ لى بۇو خودان، د ھاوارى چۆ.

٥٩ - به عدى وى خهليل ده ليل ئهلاي
عيسا و موسا و محمدە دل مستەفايە
ئەشقا وى چۇ با هندهك دلايە.

٦٠ - ١٢٤ هەزار نەبى هاتن و بوھرين
١٢٤ هەزار وەلى هاتن و بوھرين
سلطان ئىزى يەك يەك دەزمرىن

٦١ - سلطان ئىزى نور بۇو، ب وى نورى خەملى
سلطان شىخادى تانج بۇو، ژ عەول ھەتا ب تاخرى.^١

"رەحما خودى ل ھۆستائى من، ل ھەموو مروڻ و رېنجىھرا، مال و مەزەلا ئەم
تىدا، خودى ئافا كەت. تەمامەتىا خودى و شىخادى."

* * *

^١ بەل لگۇرى باوھريا ئىزىدىا ١٢٤ هەزار نەبى و باپچاڭ وى ھاتىن و ھىزرا ھەموو كا ژ با ئىزى ھاتىه. ھەر
ھۆسما ب باوھريا ئىزىدىا سورا شىخادىيا ھەر ئمول بۇو، ب كراسىن بەشەرىن ئەو يىن ھەرە داوىن بۇو؛ ئەف
گۈتكە ژى، ئەۋى گۈتنا مۇسلمانا ددە پاش يىا دېيىن: پېغەمبەراتى ژ براھيم خەليل دەست پى كىريه و ب
موھەممەد داوى ھاتىه.(بىزىدە: د. نەھامى العبدولى؛ النبي إبراهيم في الثقافة العربية الإسلامية = نەبى براھيم
دەكتورا عەرەبى ئىسلامى دا، چاپا يەكمىن، المدى، ٢٠٠١، پەرى ١١٦)

قهولن ئیمان^۱

(۱)

۱- ئیمانه ب چى نیشانه

وھ کى نه عەرد ھەبۇو، نه عەزمانه
نه بەحر ھەبۇو، نه بنیانه
نه چىا ھەبۇو، نه سکانه.

۲- رى ھەبۇو تەریقەتە

ئەرکان ھەبۇو مە عەریقەتە^۲

وى رۆزى سلطان ئەزى كانىا سېي بۇ مىزا كر قوبىلەتە.^۳

۳- ئەۋى رۆزى، سلطان ئىزى كانىا سېي كرە قوبىلەتا مىزانە^۴

بەرى عەردو عەزمانا، بەرى بەحرۇ بنیان، بەرى چىا و سکانًا^۵
يا سلطان ئىزى! چەندى ژ تە دەن مەدح و نیشانە

۴- يارەبى! چەن مەدھە ژ تە دەن مە

بەرى عەرش و سەما^۶، بەرى لوح و قەلەما

بەرى ھاوه و ئادەما، بەرى ئىسما و مەريەما^۷

^۱ ئەف قمۇلە ژ دەق شىيخ عەلى كورى شىيخ شەمۇر، خەلکىن گۈندىغەزاویەسى سەر ب چىايى كورداخىن وى
ھاتىھ گۆتن، عەمرى وى جۇوامىزى دۆز و بەرى ۶۷ سالان بۇو، ڭۇز ئەو وى چۆيە بەر رەحىما خودىنى.
ئەو مەرۆفەتكى دىنيدار بۇو، علمزانەكى باش بۇو، شىيخى شىيخ و بەكران بۇو. ئەف قمۇلە ل گەل چەند
قەولىيت دى لىسر كاسىتەكى ھاتبۇونە تۆمار كرن و جوامىز شىيخ عصىمەت كورى شىيخ براھيم ئەف
كاسىتە ل سالا ۱۹۹۵ ئى دانە من و من ئىيختىنە سەر كاخەزى.

² جەم ھىندهك قەولىپىزا ھۆسا ئى گۆتن، "ئىمان ھەبۇ تەریقەتە"

³ جەم ھىندهك قەولىپىزا ھۆسا ئى گۆتن، "كانىا سېي بۇ مىزا دىكە قوبىلەتە"

⁴ جەم ھىندهك قەولىپىزا ھۆسا ئى گۆتن، "كانىا سېي دىكە قوبىلەتا مىزانە"

⁵ سکان؛ كۆك و بىيات،

⁶ سەما؛ عەzman،

⁷ يان؛، بەرى ئىسما بن مەريەمە،،

يا رهبي! بهري توت هزار سال ئهز ل با تممه.^۱

۵- يا سلطان ئهزى!^۲ بهري توت هزار سال ئهز ل وئى بورم

نه ژ باب بورم، نه ژ دى بورم^۳

ل بهر خلمەتا مەولى بورم.

۶- دبرمە بهر كەرامەتا وى مەولاي

دادامە دەستى وى هۆستايى

ژ مەرا چى دكىر خشى و شاهى.

۷- خۆشى و شاهى ژ مە را چى دكىرى

دبرمە سەر تەرىقەتا مەلكى فاخرى

خادرۇ بن خدرى.

۸- هەى خادرۇ بن خدر!

من قەخوار ب ناف و دكر

۹- تە كاسەك^۴ ژ من رائى

من قەخوارى وە كە تو دزاي

ئەز دبرمە سەر عەلمى قاتان.

۱۰- ژ قاتانىي دېيمە

ئۆل و ئەركان، مە عريفەتا ب رېمە

مەدەھىت عەزىز مەلك فەخرە دىن دېيمە.

۱۱- دا بدهم مەدەھىت عەزىز شەرفە دىنە

^۱ وەك هنداك تىۋرىيەت زانسىت دېيىن، كۆز ل چانخى ناقبەرا سالىت (۱۰۰۰۰ - ۱۰۰۰) ئى دگۈتنى چەرخى (پلىستوسىتى) يىن بلند، د وى دەمى دا ھىيدى - ھىدى مەلە كەتا گىاندارا (جەپوانا) ۋەقەتىان و جودا بولۇشىنىڭ دەقاوان و شىيانىت وى دچاوان و كارى خۆ ل دنیا ياخى دۆرۈ بەر بىگىنچىنى. گۇتنە وى دەمىن (۹۰۰۰) توت هزار سالى و گوھۇرىيەت تىلدا چىن بۇون كۆلتۈرى (Palaeolithic) ئانکو كۆلتۈرى چەرخى بەرىنچى كەفن. (بىزە كىتىبا: فراس السواح، لغز عاششار، پەرى ۱۴، و كىتىبا من: نخو معرفة حقيقة الديانة الايزيدية، چاپا سوپىد، پەرى ۸۶)

² بىزە جارنا قىولىيەت ب ناف ئىزى باڭ دكە و جارنا بناقى "يا رهبي" ، ئانکو باش خۇيا دە ئىزى ناقە كە ژ ناقىت خودى.

³ ئانکو روح وەك سورە كە نورانىيە و خودى ل گەل دەستپىكى دنیا يئۇ ژى چى كرىيە و خىستىيە قەندىلىق.

⁴ ئەف(كاسە)، كاسا ژيان و بەرەۋام بۇونىيە، كاسا حىرى كرن و ئەشقا خودى، كاسا ھېقىنى ئىزدىياتىيە.

وی که نگی بُو مه ئیت مز گینه
دی ده رکه قت غَیبَة تا^۱ طرەف زیرینه.
۱۲ - غَیبَة تا تەرەب زیرین^۲ دی ده رکه قت
ئەف دنیا دی لىك كەق^۳
سونەتخانە دی^۴ خۆ ب شک كەق.
۱۳ - سونەتخانە دی^۵ ل خۆ بىه شک
هنجى كەسى بهندەن خالقە^۶
وی قەستا دامانا سلطان شىخادى بکە.^۷
۱۴ - سلطان شىخادى بخۇ ئىمانە
بەحرا وی بەحرە كە گرانە^۸
غەواسا دور^۹ ژئى ئىنانە.
۱۵ - غەواسا ژئى ئىنابۇن دور
هنجى كەسى ب پەدشايى خۆ را هەفسورە^{۱۰}
ئەوى ژ بەحرا دەر ئانى بۇ دورە.
۱۶ - سلطان ئىزى دور ژ بەحرا دەرانىن
شىخادى ل سەر كەفا دەستى خۆ دانىن
ژئى چىكىر: تانج و حله، خەرقى رەشى نورانى،

- ^۱ غَیبَة؛ بەھر بىز (خىفەت)ە بىانا كۈن، بەلنى نە ژ مۇين بىن و حىشرا چىكىرى.
- ^۲ غَیبَة تا تەرەب؛ ئەز بېزىم دروستىر ئەو (خىفەتا تەرەف) ئانكۇ خىفەتا ئالىيەت وی د ىزىن. دىارە ئەقە هېقىيە بۇ ھاتنا لەشكەرى شەرفەدىن دا ئېزدىيا ژ طەنگائىن رىز گار كە!
- ^۳ دی لىك كەق؛ دی بىتە شەر و جەنگ.
- ^۴ سونەتخانە؛ ئىزىيدىخانە، ئانكۇ ئىزىدىيان باورى بخۇ نامىنە.
- ^۵ هەندەك قەولبىز ھۆسا د بېزىن: ئىزىيدىخانە دى....
- ^۶ بەندەن خالق؛ ئەو كەسى خودى بىخېنە، ئەو لېپى شىخادى بېت.
- ^۷ گەرە كەھسە كى خودى بىخېنە، ئەو لېپى شىخادى بېت.
- ^۸ بەحرا وى بەحرە كە گرانە؛ بەحر لەپە ب مانا زانىن، مەعرىفەت و عرفانىيە، ئانكۇ مەعرىفەت و علمى پچوڭىن ھەمو دېحرا شىجادى دا وندا دىن.
- ^۹ دور؛ دىسان ب مانا زانىن و مەعرىفەتلىق، بەھر ھۆسا ئەددەب و كارىت باش.
- ^{۱۰} هەفسورە؛ هەفال و دۆستە، عاشقىن سوپر و كەرامەتىت شىجادىيە

دېرن سهرب خورا دانين.^۱

۱۷- پادشاهي من ئەركان كرى ژۆرە

خەرقە كرى مۇرە

دەرهەجا خەرقە وال ژۆرە

بەركى سلطان ئىزىدى منى سۆرە.^۲

۱۸- شىخادى وى بى ب ئەركانە

كىرى ل ژۆرە، خەرقە ئانى، كرى مۇرە

خەرقە لباسى سلطان ئىزىدى منى سۆرە.

۱۹- سلطان ئىزىدى من خەرقە ل بەركى

تاجەكى رەشى قوردرەقى نورانى ل سەركىز

فەقىرا ل پى سەفرەركىز.

۲۰- لپى سەفرەركى فەقىرا

هنجىچى ل نەفسا خۇبىكتە ئىقسىزە

بى شىك دى چىته پىش دىندا라 مىرىھ.^۳

۲۱- ژوئى تىنە خوارە

لېھر سەكىنى هەرچار يارە

مە ددامانا خەرقى شىخادى هەبەت پارە.

۲۲- ژبانى هاتى رەدایە

شىخىچى حەسەنى (مىستەفايە)!^۴

^۱ هەر چەندە خەرقە كراس و نىشاندا دەروپىش و خودىياسانە، ئەۋىت خۇرە ھەمو خۇشىيەت دىن دۈور دىكىن و ژيانا ئاخىرەتنى ژخۇر را داخواز دىكىن، بەلەن - ب باورىيا من - خەرقە وەك رەنگەكى رەش نىشانان وى طارى و رەشاتىيا دىتىيە دەمىي پەيدا بىووپى و ھېشتا رۆز و ھەيەن نەھات بۇونە خۇلقانلىن.

² بەلەن دەرەجا خەرقەي وال عەزمانان، ئەمۇ تاشتەكى پېرۇزە و خۇدى دناف دا بى قىشارقى بۇ بەرى رۇناھى (رۆز و ھەيەن) پەيدا بنى! ھەكە (طارى) نىشانان گەلەك كارېت قىشارقى "ئەسرار" بە، ھۆسما ژى دەروپىش و خەرقەپىش خۇرە دوورى كارو بارى دىن دىكىن و گەلەك كارېت قىشارقى د ژيانا وان دا ھەنە!

³ دىندا拉 مىرى؛ نافەكە ژنانقىت خودىي، ئانكى كەمسىي پاقۇ دى خۇدى ژىئى رازى بە و ئەمۇ دىن گەھتە دىيوانا شىخادى و مرازا وى بىجي بىن.

⁴ مىستەفا؛ هلېزارتى، پاك و تەمەنیز.

^۱ بهلی! پەدشى من سلطان شىخادى ل ھەموو دەردايى مفایه.

۲۳ - پادشاين من سلطان شىخادى مفا بۇو ل ھەموو دەردا

ھنجىي ب كلىما پەدشاي خەبىردا

ئەوان و يا مەلهكاب سەردا.

۴ - رىپا مەلهكاب، مە دابۇو سەرە

ھنجىي ب تۆل و ئەركانا خەرقى شىخادى بىتن باوهەرە

^۲ مالا ئاديا، تەريقەتا مە، ھەرو ھەرە.

۵ - مە بىن مالا ئاديا كىيە

ھەى كۈرۈچاڭ سېيە

تە هاز مە عىنى خەرقى شىخادى نىيە

چما دېيىرى: ھندەك زەرگۈز و لەپەك ھەرىيە؟!

۶ - ھەى كۈرۈچاڭ سېيە

تو ن زانى مە عىنى خەرقى شىخادى چىيە!

د بىشىن: مە عىنى خەرقى شىخادى، چەنگەك زەرگۈز، لەپەك ھەرىيە.

۷ - ھەى كۈرۈچاڭ، يى كۈرە

خەرقە ھەرىيە، زەرگۈز مۇرە

دەرەجا خەرقى شىخادى وال ژۆرە

خەرقە لباسى ئىزىيدى مۇن سۆرە.

۸ - ئەوه ئەركانا قەۋويمىيە

داھر بۇون د تىيە ئەولىيە

ئەوه ئەركانا شىخىي مۇن ئادىيە.

۹ - ئەوه ئەركانا جىدە^۳

داھر بۇو د تىيە مەيدا

¹ مفا؛ سوودبەخش، فايىدى دىگەھىن،

² مالا ئادىيا؛ (شىيخ و پىر= دوناۋ) ئوجاغىت كەفارىن. بەلنى ناقى (ئادىيا- ئاديان) ژ كىيدەر ھاتىيە و كەفارىدا

وان دىگەرېيە كېيىان دەور زەمانى،...ئەز باورم ۋە كۆزىيە كە تايىيەت و دورو درېز ئېرىدا دېنى.

³ جىد؛ باش، قەنچ، پاك،

ئەوە ئەرکانا سلتان ئىزىدە.

- ٣٠ - چى ئەرکانا مەزىنە

داھر بۇ ناۋ مۇمنە

ئەوە ئەرکانا مەلك شىيخ سەنە.

- ٣١ - ئەوە ئەرکانا بوركىر

ل دىنیاپى بۇويە ناۋ و دىكىر

ئەوە ئەرکانا شىخۇ بەكىر.

- ٣٢ - ئەوە ئەرکانا نورىيە

داھر بۇ دناف زەرگۈنە

ئەوە ئەرکانا شىشىمسى و مەلك فەخرە دىنە.

- ٣٣ - ئەوە ئەرکانا بەھەرە

داھر بۇ د تېڭ بازەرە

ئەوە ئەرکانا شىشىمىسى تەتەرە.

- ٣٤ - ھۇون خەرقەى بىبىن

ئەرکان ل سەر دەينىن

ژ فەقىرارا بىشىن

دا فەقىر ب سەرى خۇ ھلىين.

- ٣٥ - فەقىرا ھلانى خەرقەيدە

مالا ئادىيا شەھىدىيە

جەسەدى مە ژ ئاخىيە

كانيما سېپى قۇبلەيە.

- ٣٦ - دىوارەك دان جەسەنە

ئەساس ئاڤىتى ژ بەسەنە

عەزىزى من: ژ قى دن كەسى هاي ژ كەسى نىنە.

- ٣٧ - دىوارەك ژى بىنۇنە

ئەساس ھاقيقى ژ بىنە

ھەر گىل و مەزىن گران، زىن و زىدە بىنە.

- ٣٨ - دىوارى نە ژ بىيانە

ب سەردا تىن مەوج و پىلىت گرانە

ل رۆژا ئاخىرەتى خودان ل بەرى سەفيلى سەرگەرداňە.

- ٣٩ - ھۇستايى مۇ بوكىر

ل دىنيا يې بۈوپەيە ناف و دىكەر

ئەسلىي جۆزىن ھەيە سکىر.

٤ - جۆپەكە و راست مەيدانە

بىزىمە و ھە ژ خودانە

ئەمانەتا و ھە ل گەل مالا شىخ مەندى فەخرانە.

٤ - ھۇون ب پىرسن ئەف رۆژ باپەك

ئەف دىنيا سەعات و گاۋەك

مالا ئادىيا ھەمۇ ناقھەك.^١

٤ - مالا ئادىيا ھۇون وەرن

سۈرپىت مخنى داھر كىرن

موشتهرييەت قوماشى^٢ ھۇون وەرن.

٤ - ھۇون وەرن موشتهرييەت ۋى قوماشى

پى نەزانە، ھۇون نەدىن سەر كاشى^٣

دا رۆژا ئاخىرەتى كول و عەمەن و ھەچت بەلاشى.

٤ - بىزىمە و ھە خوردايىت ماشا

پى نەزانان نەدىن سەر كاشى

^١ مانا وى ئەمە، شىيخ و پىر ژ يەك كۈزكىنە؛ چى ژ ئالىن نەتكۈنى، چى ژ ئالىن باوهرىيەقە.

^٢ موشتهرييەت قوماشى؛ ئانكۇ ئەمۇ كەسىت دخوازان زائىن و مەعرفەتىن فيزى بن لىسر رىيما خودى ئەرن.

^٣ كاش؛ رىيما زرافە، نە رىيما دورستە. قەولىيەت دخوازە بىزە: ل پى نەزانان و خەلکىن بىن باوهرى نە چىن، فىكرا وان نەپە دورستە و ئەمە دى بەرى ئەرۇقا دەنە كارى خراب و دىن و ئاخىرەتى مروقى شەرمەزار بە.

دا رۆژا ئاخەرقى كول و عەممەلى وە نەچت بەلاشە.

٤- راست بازۇنە قاپى

ب راسقى رىيا خودى بگىن،
بىكىشن عەبادەتى
شىخادى ماش و بەراتا، ب دە ئەزدىي شەرقى و شامى
حازر و گۈوهدىر، ژ خزىبنا قۇودرەتى.
”ئەم د كىيمىن، خودى و شىخادى د تەمامىن.“

* * *

قهولى ناسردين^۱

(۲)

وهختى مەلك فەخرەدين گۆقى؛ من علمى عەردا خلاس كر، دى چم پرسىارا علمى عەزمانا كەم، ناسردين، ئانكۇ (عزرايىل) هاتە پېشىيا مەلك فەخرەدين و گۆقى؛ "هەكە تە علمى عەردا خلاس كەرىيە، دى في قەولى بېز تە بېز".
ھەلبەت چىرۇڭ كاڭي گەله كە درېزە، نەۋ ئەم دى في قەولى بى رېز كەيىن (علمى خودى بەحرە كەمس خلاس نا كەت).

۱- ئىمامانە بچى نىشانە

ژ بەرى نە عەرد ھەبۇو، نە بنيانە
نە چىا ھەبۇو، نە سکانە.

۲- رى ھەبۇو مەعرىفەت

ئىمان ھەبۇو تەرىقەت
ئەۋى رۆزى كانىيا سېپى بۇ مىزى دىر قوبىلەت.

۳- ئەۋى رۆزى كانىيا سېپى دىكە قوبىلەتا مىزىانە
ئۇ ژ بەرى، عەرد و عەزمانە
چەندى مەدەھا ژى د دەم نىشانە.

۴- چەندى مەدەھا ژى د دەم

^۱ ئەڭ قەولە لىسر زارى شىيخ عەلۇ شىيخ خەلەف ھاتىيە گۆتنە و دەمە لىسر كاسىتىيە كى ھاتبوو توamar كرن ئەم چۈزىيە ناڭ ئىزدىيەت دەقەرا چىاپىن كورداخى -سورىا.
يە ھەۋى گۆتنىيە كۆئەڭ قەولە ب دوو ناڭ ئى ناسىرىن؛ (ق. ئىمامان) يان (ق. ناسردين) ژ بەر و ئى يە كىن مە كىن دوو شاخ و ب ھەر دوو ناڭ دان نېمىسانىد.

ژ بهری لزح و قله‌مه

ژ بهری هاوا و ئاده‌مه

يا سلطان ئىزى! ژ بهری هنگى ب نوقت هەزار سالى ئەزى ل با تە مە.

٥- يا سلطان ئىزى! ژ بهری هنگى ب نوقت هەزار سالى ئەزى ل وى بۇم

ئەز نەي ژ باب بۇم، نەي ژ دى بۇم

ئەز دايىم ل بەر كەرەما مەولى بۇم.

٦- ئەز برمە بەر كەرەمەتا وى ئىلاھى

دانامە بەر دەستى وى هوستانى

ئى ژ مرا^١ كرى خۆشى و شاهى.

٧- ي خۆشى و شاهى ژ من را كرى،

تە ئەز برمە سەر تەرىقەتا مەلکى فاخرى^٢،

هنگى من زانى تو خدرى، ي ب خدرى.

٨- هەى خدرۇ، ئى خدر

تە كاسەك دا من بوكىر

من قەخوار بناۋ و دىكىر.

٩- تە كاسەك ژ من را ئانى

من قەخوار وە كە تە دزانى

تە ئەز برمە سەر علمى قاتانى.

١٠- قاتانى وە دېيمە

ب مەعريفەت و ئەركان ي چىيەمە

دا بىدەيىن مەدەھىت عەزىز مەلک فەخرەدىن دېيمە.

١١- دا بىدەيىن مەدەھىت عەزىز مەلک شەرفەدىنە

^١ مرا؛ من را

² مەلکى فاخرى؛ مەبەست ژى تاوسى مەلە كە.

کەنگى دى ژ منرا ئېقىن مزگىئە

ئەۋى رۆزى، دى دەركەفت خىفەتا تەرەب^۱ زىرىئە.

۱۲ - ئەۋى رۆزى خىفەتا تەرەف زىرىئەن دى دەركەفت

ئەۋى رۆزى دنيا دى لىك كەقى

ئەۋى رۆزى سونەتىخانە دى ل خۇشك كەقى.

۱۳ - ئەۋى رۆزى سونەت لۇ دى مىنت ب شىكە

ئو كەسەكى بەر بەندادا خالقە

قەستا دامانا خەرقى شىخادى بىكە.

۱۴ - شىخادى بىقۇ ئىيمانە

چى بەحرە كە^۲ گرانە

غەواسا^۳ دور^۴ ژى ئىنانە.

۱۵ - غەواسا ژى ئىنا بۇ دورە

كەسەكى دېھر پەدشى خۇب هەۋسۇرە

دى ژ وى بەحرى دەرىن دورە.

۱۶ - دور ژ وى بەحرى دەر ئانىن

ئو سلطان ئىزى لىسر كەفا خۇ دانىن

ژى چىكىرن تانج و حلمە و خەرقىت نورانى.

۱۷ - ژ بانا هات بۇ رەدايە

شىئىخى حەسەنى موستەفايە^۵

سلطان ئىزى ل ھەمۇ دەردايى مفایە.

¹ تەرەب؛ دىيارە تەرەف زىرىئە، ب مانا ئالى.

² بەحر؛ بەھرا بىر بەحر دىتكىستىت دېقى ئىزىدىادا بىانا علم و مەعرفەت و زانىن تىت.

³ غەواس؛ راستە گۈتنە كە عەرەبىيە و بۇ وى كەسى دېئىن يېن خۇ نقوى ب ئائىن دكەت، بەلىن غەواس دىتكىستىت ئىزىدىادا ب مانا عاشقى علم و مەعرفەتىيە.

⁴ دور؛ ئەو علم و زانىن يا مەرۆڤ لى دەگەرىت و فىز دېت.

⁵ موستەفايە؛ گۈتنە كە عەرەبىيە ب مانايا پاقۇر و هلپارلى.

۱۸ - يا سلطان ئىزى! مفعەتى تە وى ل ھەموو دەردا

مە ژ كەلیما^۱ تە خەبەر دا

رېيَا مەلکا دا بۇو ب سەردا.

۱۹ - رېيَا مەلکا دا بۇو ب سەردا

ھنچى ب ئۆل و ئەركانىت شىخادى يېقى باوهەرە

مالا ئادىيا تەرىقەتا ھەر و ھەرە.

۲۰ - نە بېشىن مالا ئادىيا چىيە

ھەى كۈرۈ، تە چاڭ سېپىيە

تە ھاى ژ مەعنىا خەرقى شىخادى نىيە

چما دېيىزى: خەرقى شىخادى چەنگەك زەرگۇرە و لەپەك ھەرييە!!

۲۱ - ھەى كۈرۈ! زەرگۇز مۇرە

دەرەجا خەرقى شىخادى وال ژۆرە

دوعا ل وى لېسى، يا سلطان ئىزىيدى منى سۆرە.

۲۲ - چى ئەركانە كى قەويىيە

ھەر بۇو ل ناڭ وان وەلىيە

ئەو ئەركانَا شىيخى عەدىيە.

۲۳ - چى ئەركانە كى جىدە^۲

داھر بۇوە ل ناڭ وان مۇridا

ئەو ئەركانَا سلطان ئىزىيدە.

۲۴ - چى ئەركانە كى مەزنە

داھر بۇوە ل ناڭ وان مۇمنە

ئەو ئەركانَا مەلک شىخ سەنە.

¹ كەلیما تە؛ گۈرتى تە

² جىدە؛ باش، قەنج. دىارە ژ (جىد) ئا عمرەبى ھاتىءە.

- ٢٥ - چى ئەرکانەكى بىو كر
 ئول دىن بويه دكر
 ئەو ئەرکانا شىخو بەكر.
- ٢٦ - چى ئەرکانەكى نورىنه
 ئو داھر ل ناف وان زەرگۇنە
 ئەو ئەرکانە شەمسەدین و مەلك فەخرەدىنە.
- ٢٧ - هوون خەرقا بىين
 ئو ئەرکان ل سەر دەين
 فەقىر سەرى خۆپ ب هللين.
- ٢٨ - مالا ئاديا شەھدىيە
 ئو كانىا سېي كرە قۇوبىلەيە
 جنسى مەبى ژ ئاخىيە.
- ٢٩ - چى دىوارەڭ چى بۇو بەزىنە^١
 هەكە ئەساسا تە نە ژ بەنە
 ژ ئەو پاش، پېل و مەوجىت گران ژ بەر نا چنە.
- ٣٠ - ھەكە ئەساسا تە نە ژ بىيانە
 ل بەر دچن پېل و مەوجىت گرانە
 خودان ل ئاخىرەتى ژ بەر ئى سەفيلى، ئى سەرگەرداňە.
- ٣١ - چى جۈيەكى بىو كر
 ئول دىن بويه دكر
 ئەسلىي جۈيى سىكى.
- ٣٢ - چى جۈيەكە راست مەيدانە
 دېئىمە وە گەللى بىانە
 ئىمانەتى وە دەكەم شىخ مەندى فەخرانە.

^١ بەزىنە؛ ژ گۈتنا نىزىار هاتىءە، ئانكۇ دروست كىرن و ئاقا كىرن.

٣٣ - هوون براييٽ من وهرن

ئو سورپٽ موخفي داھر كرن

مشتهري٩ قوماشي وهرن.

٤ - وهرن موشتهريٽ قوماشي

ئو نهزان نهدنه سەر كاشى

دا هەموو عەمەلیت وە نە چنە دیوانا سلتان ئىزى ب بەلاشى.

"تەمامەتىا ۋى قەولى ژ خودان. ئەم دكىمەن، خودىيى تەمامە، رەحىمە ل داي و بايit

گوھدارا "

* * *

قهولی شیخو به کر^۱

شاخی ۱

۱- عاشق و ماشوقیت موکوری^۲

من یارهک د فیت ق حرف ب کوری^۳

کا بیژنه من؛ دور ژ پهداشایه، ئان پهداش ز دوری؟!

۲- عاشق و ماشوق چییه

تهفیشا من ق حموابییه

کا بیژنه من؛ دور ژ پهداشییه، ئان پهداش ز دوریه؟!

۳- عاشق و عیز و زانا

من یارهک د فیت، ق حرف ب دهت بهيانه

کا بیژنه من؛ دور تهخته و پهداشی من تیدا گرتی مه کانه؟!

۴- پهداشی من دور ژ خو چیکر^۱

^۱ هیژرا (خیزی لیاس پورتو) ل مدها نیسان، سالا ۱۹۹۴، ئەف قهوله ژ کەشکولا مala شیخ رەشیی شیخ حسین هاتىه نقیساندنه. شیخو بەکر، ب دروستی شیخ ئابو بەکرە و ژ بو کورت کرن "شیخو بەکر" ق نقیسین و خوندن. ئەم بىقۇ يە كە ژ شیخیت بىنمالا قاتانى.

² موکوری؛ نه ترس و ئازا و باور پى کرى. (بىزە فەرھەنگا كوردى -فارسى، ھەزار موکريان، پ. ۸۲)

³ بکورىن "کورىن" ؟ بىدەنگە كى بلند بىزىت، بى ترس بىناخىه.

⁴ فللسەفا دىيىن ئىزىدىا- وەك ژ قى سەبەق و سەبەقا ۳و۲ ژى دەر دەكە- ھېبۈنە مادى و روھى بەھەۋرا گىرى دەدە و يەكى نا ئىيختە پىشىيا يىن دى، سى جارا قى پرسىيارى دكە و ھە كە ئەمۇي گومان نە با، ئەف پرسىيارە سى جارا دوبارە نە دىكە.

بەل ژ ئالىن دىنە، گۆتنە، خودى يان خۇداپى، دزمانى كوردى دا و دباورىيا ئىزىدىان دا، چو گۈمانى نا ھىلە، چونكە، خۇداپى، ئەوئى: خىز ب خو ڈاي. گۆتنە، ئىزىدى، ژى ب مانا ئەم كەسىت خودىپەرىيەن قى.

⁵ کا بیژنه من؛ ئەف بىقۇ رەنگى پرسىيارىيە، ئانىكۇ بىز جارا سىنى ئەم پرسىيار دكە: ئەرى ئەدەش ز دورى يان دور ژ پهداشىيە؟ ھەز باورم "دور" بىز "زەرە-غەرە" يان "نەعلە" قى گۈزىن كەرەممۇر زيان ژىنچى د بە. ئەم "خەلەپىا" ب چاقا نا ئىتىه ديتىن، ھەمەو خەسلەتىت زيان؛ ج بىز مەرۇۋا يان گىاندارو دارو گىيى، قى دا ھەنە.

سەپەراند و سەپەران بىن كر

ئۇ سېپەراند و بىن كر.

٥- پەدشى من دور ژ خۇز قاڭارە^٤

دور قەندىلە كە مالدارە^٥

قەندىل و نور ستارە.

٦- كو دور شەكليه

پەدشايدى بىرى خەرقە ژىيە^٦

دايم مىزى، ملياكەتا سلافيه لىيە.

٧- كو ژ دورى دەركەفتى خەرقە^٧

پى زەيناندى شامەھە تاشەرقە

شىخادى دەنگ ل شىخو بەكر كر، گوت؛ هلو، خەرقە ل بەركە!

٨- شىخو بەكر د بىزىت: عەزىزى من ئەز ژ مىزى^٨ ئى يە كىنىي حەوجەمە

چىقاس زىر و مالى خۇز بىر پى دېمە

ھەمووى ل ئۇغرا^٩ خەرق شىخادى نەدەر دەمە.

^١ هەر چەندە سەبەقا پىشىي ب رەنگى پرسىيارى خۇيا دەكە كۆز پەدشا (جودى) و دور بەقرا دەگۈزىدایىنە، بەلىن ل فى سەبەقىن ھۆسا دىار دەكە كۆ خۇدى دور ژ خۇز چىتكىرىھە و جودا كىرىھە. بەلى ئەز باوەرم ل شونا (چىتكىر) (جەھى كراھ و ئەف رىزا سەبەقىن ھۆسا تىخونىدىن؛

"پەدشى من دور ژ خۇز جەھى كر"

ئانکو پەدشا و دور (مادە و روح) بەقرا بۇون و ژ ھەف جودا بۇون.

² قاڭارە: جودا كر، جەھىكىر. ئەف سەبەقە گۆتنامە ياسىر (پەراوەن ١٥٧) سەرراست دەكە.

³ دور قەندىلە كە مالدارە؛ قەندىل بىخۇ، وەك سېبۇل بۆ تىشتە كى پىرۇز و نورانى ب كارلى كو ھەموو روح ل عەزمانا تى دەقەشارتىنە، ژ بەر وى يە كىن ژى دەمىن تى و دېزىھە^٩ "دور قەندىلە كە مالدارە" ئانکو وەكى مە ل خالا ١٥٧ ئى شەرۇۋە كىرى، "دور" سەرچاڭىز ژيانىتىه.

⁴ خەرقە؛ لباسە كى پىرۇزە دەرۋىش و قەله نەدەر دېھر خۇز دەكەن و خۇز ژ خۇشىيەت دەنیاپۇن قوت دەكەن، دەخوازن ئاخىرەت ژ خۇرا مسوگەر بىكىن.. بەلى ژ ئالىنى رەمىزى (وەك نىشان) و باطنى، وەكى ئەز دېيىم، خەرقە سېبۇلا طارىيا دەنئىيە. دەمىن (دور و پەدشا) بەقرا بۇون و ھېشىت ژ يەك جودا نە بۇو بۇون، خۇدى و دور ب وى تارىن را (رەشىياتىنى= خەرقە) دەزيان و ھېشىت رۆز و رۇناھى و ھەيىف نە هات بۇونە خولقانىدىن.

⁵ ئەف سەبەقە ب ئەشكەرائى دىار دەكە كۆ "دور" بەرى "خەرقە" پەيدا بۇويە، بەلكى خەرقە ژ دورى چى بۇويە.

⁶ ژ مىزى؛ "مىزىو" ، ژ بەرى دا، ژ كەفن دا.

⁷ ل ئۇغرا؛ ژ بۆ خاترا، پىخاما وى.

- ٩ - عەزىزى من: ئەز ز مىّزا قى يەكى دنىزم
 چقاس مائى خۆ بىر پى دبىرم
 هەمۇوى ل ئۇغرا خەرقى سلطان شىخادى، حەق نەدەر سېيىزم.
- ١٠ - پەدشى من ئەف نەفسا قەبلاند
 ئەدرىسى خەيات خەرقە ل بەزىن فەسلاند^١
 فەقىرا ل پى نەقلاند.
- ١١ - ل پى نەقلاند بۇو فەقىرا
 ھنجى تەرك كەت خرابە فىنيا و ويرا
 دى وى خەلات كەت مفتان و كلىلا.
- ١٢ - ئەو كلىل و ئەو مفتەنە
 ب دەستى وان جىندىيا قە د بىنە
 ئى ھەر پىنج فەرزىت ھەقىقەتن ل ديوانا شىخادى
 و مەلک شىخ سن، رۆژا ئاخەرتى، بۇ وان ب شەھەنە.
- ١٣ - پەدشى من ئەول كۇ مىر بۇو
 خودانى جىشى كېير بۇو
 ھەقسۇرَا سلطان ئىزىيدى من فەقىر بۇو.
- ١٤ - پەدشايىن منى پەدشا
 نەقاشى چەندى نەقشا^٢
 سلطان ئىزى د زانت، كى ل بەرە، كى ل پاشە.
- ١٥ - پەدشى منۇ يى ل وەحدانيا^٣
 دۆستى دلى منى بىرپا
 خلەمەتا ب صدق و يا وەكى تە د ۋىبا.
- ١٦ - پەدشى منۇ سور ل سەما^٤

^١ ئەدرىسى خەيات يان ئاخىنخۇ؛ ناقۇ يەكى ژ نەقىيەت ئادەمە.

² ئانكۇ ئەوي ئەف دنيا وا خەماندى و ب كار ئانى.

³ ل وەحدانىي؛ خودى يىن ب تەن.

⁴ سور ل سەما؛ سورا وى ل عەزمانا.

بهرئ نه لوح ههبوو، نه قلهمه^۱
ل با سلطان ئىزى ئهو سەعەته، ئهو دەمە.

۱۷ - بھرى نه قلهم ههبوو، نه لوحه
من يارەك د قىتىت، بىزىت؛ ئهو حەرفى ل كۈو د بۇوه؟
ل كۈو مەلەك ئىك بۇون، بۇونە دووه؟!^۲

۱۸ - بەر فروارا پەدشىيە
تەفتىشا من قى جەوابىيە
مەلەك دوو بۇون، بۇونە سىيە.

۱۹ - پەدشىي منۇ يى جەبارە
ژ با تە هاتى فروارە
مەلەك سى بۇون، بۇونە چارە.

۲۰ - پەدشىي منۇ يى مزىجە^۳
ئەف دنيا سەعەته و سىيچە
مەلەك چار بۇون، بۇونە پېنچە.

۲۱ - پەدشىي من ل قى يەكى يى خۆشە
مەلەك پېنچ بۇون، بۇونە شەشە
ھەر شەش بۇونە مەلەكىت عەرسە.

^۱ لوح و قىلم؛ ھەم نىشانا فرمان و خواستەك و ئىرادا خودىئە، ھەم نىشانا زائىن و مەعرفەتىنە، چونكە لوح و قىلم بۇ خونىندن و نثىسانىدىن بكار تىن،
ئەف ھەر دوو گۆتن مەعرىفەت و زائىن ئى گەلەك حارا د قەول و دوعايىدا تىن بەحس كرن، ئەف
ئى نىشانا وئى يەكىيە كۆ خونىندن و مەكتىبە ل جەم ئىزىدىان نە گۈنە بۇون، وەك هەنەك نثىسکار دنىشىسىن، يەلكى ئىزىدىا قەدر و بەھايدەكى مەزن دايە زائىن.

² ژ قى سەبەق، سەبەقا (۲۲-۱۷) تىزىريا زىلە بۇونا خودىايى كۆ ب زمانى عەربەن دىيىزىن "نظريہ الفیض" دەست پى دكە و ملياكەت يەكۆ - يە كۆ ژ نورا وى وەك زنجىر زىلە دىن، وەك چاوا تو ب ئاگرى فتىلا چرايەكى، ئاگرى چرايىت دى ھلکە! بەل نەيە ديارە ھەر شەش ملياكەت يە كىسر يە كۆ- يە كۆ ژ نورا خودى ئەتلىقاندىن، يان ھەر يەك ژ نورا بىن دەن ئەت خولقاندىن؟ كى عەمول ئەت خولقاندىن و بىن داۋىن كى بۇو!

³ مزىج يان مىزە؛ خودان نىگاھ، دوورىن، خودانى ئىيانا غەيىپ و قودرەتى.

⁴ سىنچ؛ پەرژىن، تخۇوب و سىنچۇر.

⁵ رېنچ؛ شون، شونەوار. (بىزىزە: ھەزار موکريانى، پ. ۳۸۶)

- ۲۲ - په‌دشی من خوش کری سو جبهه‌ته
 مهلهک شهش بعون، بعونه هه‌فتنه^۱
 هر هفت لیک د ئیورین مو جبهه‌ته.^۲
- ۲۳ - هر هفتا کو عده‌فرین
 ب راستی لیک د ئیورین
 نورا ئیک دبرین.^۳
- ۲۴ - نه‌دهرا خاسا ل ناف خو دانه مه‌هدره
 ئدوئی رؤزی سوندت دانیه فه‌ره.^۴
- ۲۵ - دلی من قی یه‌کتی بی شایه
 فه‌قیره‌ک هنارتاه هه‌ره‌هه‌ری^۵ ئاف ئینایه
 ناف لی دانا، "عهین ل به‌یزایه"^۶
 ئاف مه‌جلس بناف شیخادی و مدلک شیخ سن^۷ بون ئاقایه.
- ۲۶ - فه‌قیرا زی خه‌بهردا
 ژ عرمانا هه‌تا ب عه‌ردا
 ژ عه‌ردا هه‌تا ب سه‌ردا
 ئافا کانیا سپی مفعه‌ته سه‌ر چیقادس کول و ده‌ردا.
- ۲۷ - په‌دشی منج جه‌باره
 ژ دوری عده‌فراند بورو چاره
 بایه و ئاخه و ئاقه و ناره^۸

^۱ دفی سه‌بهق دا هر هفت‌خودی ب وانرا وهک ملياکهت تی هژمارتن. بهل هه که بیزین هر هفت ملياکهت و خودی ب وانرا نی هژمارتن، وی چاخی دی بنه هه‌شت و لگه‌ل رؤزیت هه‌فتنه‌ی لیک ده ناکه‌قشن!

² هر هفت ب گوتون و حرثی کرن ب هه‌ف را رونشت.

³ ئه ملياکه‌تنه ب نورا یه‌ک و دوو د ده‌برین.

⁴ بهل لگوری فلسه‌فا ئیزدیا وی چاخی ملياکهت هه‌ف رونشتین، هنگی هینتینی ئیزدیتین چیکرن! ناتکو فلسه‌فا ئیزدیان دخوازه بیزه؛ ئه و ژ هینتینه کی پاقزن و به‌ری هه‌ممو مله‌تانه و تیکه‌لی کوسی نه بونه!

⁵ هر‌هه‌ر؛ ھم ناف داره کییه دبه‌هشتی دا کژ ته‌یرئ ئەنگهـر- ئەنگهـر ل سه‌ر رونشتیه، ھم ژی ژیانا نه مرییه کۆ ئه و ژی ل به‌هشتیه.

⁶ عهین ل به‌یزا؛ کانیا سپی، هینتین سه‌رو کانیا وئ ژ به‌هشتیه، ژ جین هه‌ره‌هه‌ری.

⁷ ئەف نافنه دوو هیزیت که‌فنا رو گرنگن، هیزو سورا وان ل عه‌ردو عزمانا هه‌یه.

٢٨ - هەرچار يارىت فاخرون^١

كى دئىنان و كى دبرن

كى ژ مەرسوپى (مەرسومى) فاريقە دىكىن.

٢٩ - هەرچار يارىت دروستى

نه دخوارن و دنفستى

كى ژ مەرسوپى دورى قە دگۇھاستن.

٣٠ - مەرسوم نە هاتىيە مىز ب خورجى

دور ژ بەر پەدشا خورجى

شىخ بەركات^٢ هات و قى مەزجى.

٣١ - ژ قولى پىر رەشى حەبىرانه^٣

هنجىن ب راسى بەستى دەست د ھاقيتە دامانا يار و براانە

بەحرىت گران مەركەبا وى، هەرە مەلەفانە.

٣٢ - ژ قولى پىر رەشى جىدە

دىيىزىمە و گەلى مرىيدە

مە دىن شەرفەدىنە، ئانقاتا مە سلتان ئەزىزىدە.

"ئەم د كىيمىن خودى و شىخادى د تەمامان"

* * *

^١ ديسان لگۇرى فەلسەفا ئېزىدىيان هەرچار مادە (ئاڭ-با-ئاڭ و ئاڭ) ژ دورى پەيدا بۇونە.

² بەرانبەرى ئان هەر چار ئەلمەيتىت (عنانسىز) مە گوتىن ژى، چار ھېزىو سور ل عەزمانا چى كىن، ئەو ژى ئەقىن بۇون: (شىخادى- مەللىك شىيخ سن- ناسىرىدىن- سجادىن)! . هەلەتتەن ھەر ھېزەك ژ ئان ھېزىا بەرانبەرى ئەلەمەيتىتەكىيە و دىھ ھۆسا بە: (شىخادى= ئاڭ، م. شىيخ سن= با ناسىرىدىن= ئاڭر، سجادىن= ئاڭ) و كەمون ژ ئان چى بۇو. ھەزىما جار ژى كۆكاكى گشت ھەزىمانە، (بىزە شەرقە كىرنا ١٨٧)

³ شىيخ ئابۇ بەرەكەت، ناڭ وى سەنخەر كورى سەنخەر كورى مسافەر و ل گەل مامى خۇ شىخادى كورى مسافەر ژ بەت فار- بەعلمەبەڭ ھاتە لائىنى و پىشىتى كراس گۇھۇرىنى مامى وى، ئەمۇي جىن وى گىرت و سەركىيشىا ئېزىدىيا كەر.

⁴ پىر رەشى حەبىران دانەرى ئى قولى و گەلەك قولىت دىيە و دىيىزىن ئەمۇ قەولبىز و ھۆزانەكى ب ناڭ و دەنگى شىخادى بۇو.

قەولى شىخو بەكىر^۱

شاخى ۲

۱- عاشق و ماشوقىت موکورى^۲

مە يارەك د قىيت ۋى حەرفى ى موکورى^۳
كە دور ژ پەدشاھ، ئان پەدشا ژ دورى؟!

۲- عاشقى عىزىز چىيە

تەفيشا مە ژ وى جەواپىيە
كە دور ژ پەدشاھىيە، ئان پەدشا ژ دورىيە؟!

۳- عاشقى عىزىز زانا

ھلۇون ژ من را بىدەن بەيانە
دور تەختە و پەدشاھلىقى گىرت مە كانە؟!

۴- پەدشى من دور ژ خۆ چى كر

سەيرى، سەيران لى كر

ئۇ سېورى و بىر پى كر.

۵- پەدشى من دور ژ خۆ ۋاقاھارە

دور قەندىلە كە مالدارە

قەندىلىقى نور ستارە.

۶- دور ژ كەلىما پەدشاھىيە

خەرقە دەركەفتى ژىيە

^۱ شاخى ئى قەولى ژ زارى فەقىر حەجى، ل روژا ۲۱.۰۴.۲۰۰۰ ل باجىزى ئايىنىك / ئەلمانيا ھاتىھ وەرگىرنە.

^۲ بۇ مانا و شىرىۋە كىرنا گەلەك گۈتن بىزە شاخى ۱.

^۳ (من) بۇ (مە) و (ب كورى) بۇ (مو كورى).

دایم میزرا سلاطیه لییه.

٧- ژ دورپئ ده رکه فتی خهرقه

پی زهینی شامه ههتا ب شهرقه

شیخادی ده نگ ل شیخو به کر کر، گزوت؛ هلو، خهرقه ل بهر که!

٨- شیخو به کر گو: عه زیزی من ژ میز ل وی خهرق حهوجه مه
چیقاس زیر و مالی خو بیز پی د بهمه.

ئه ز هه مووی ل تؤغرا خهرق شیخادی نه ده ر ده مه.

٩- عه زیزی من! ژ میز قی خهرق گوه دیرم

چفاس زیر مالی بیز پی د بیزم

ئه ز هه مووی ل تؤغرا خهرق سلطان شیخادی، حدق نه ده ر سپیزم.

١٠- په دشی من ئه ف نه فهس قه بلاند

ئه دریسی خهیات خهرقه د فه سلاند

فه قیرا ل پی نه قلاند.

١١- ل پی نه قلاند بورو فه قیرا

هنجی ته رک که ت خرابه فینیا و ویرا

دی خه لات که ن ب مفتان و کلیلا.

١٢- ئه کلیل و ئه مفتنه

ب دهستی وان جندیا قه د بنه

ئی هه ر پینچ فرزیت عه قیقه ق ل روزا ناخره ق، بورا ب شه هده نه.

١٣- په دشی من ئه ول کو میر بورو

خودانی جیشی کبیر بورو

هه ق سوری سلطان ئیزید را خه بیر بورو.

٤- په دشای من په دشا

نه قاشی چهندی نه قشا

سلطان ئه زی دزانت، کی ل بهره، کی ل پاشه.

٥- په دشی من ل و هحدانیه

دؤستا دلی من پی دعلمیه
خلمهتا ب سهديقی يا ودهیه، وه کی پهداشی من پی د فیه.

۱۶ - پهداشی من سور ل سه ما
ژ بهری نه لوح ههبوو، نه قهلهمه
يا سلطان ئیزی! ل با ته ئهو سەعەته، ئەو دەمە!

۱۷ - ژ بهری نه قهلهم ههبوو، نه لوحه
مه يارهک د فیت فی حەرفی شرۇ بکەت ل كۈوه؟
مهلهک ئىك بۇون، بۇونە دووھ!^۱

ز) سه به قا ۱۷ هه تا ۲۳) کو هژمارا به لک دبه دوو، دوو دبه سی، هه تا دگه هته هژمارا هه فت، ۵
رده که فت (یه لک) کوم و بینیاتا هه ممو هژمارانه. هژمارا (یه لک) (خودی)؛ ئه فه ئی لسه ر فیلوسوف و
تیوریا زىدە بونن (نظیرة الفيصل) هاتیغه ئاقا کرنە، کو دېیتەت: تشقىن هه ره ئه ول خودی ئىنۇورا يە
كتابوونا خۇخە جىئىكىرى جە هوھ رە كە سىڭ بۇ دېیتەن ئاقلىي كارىكە- العقل الفعال“ وە كى دوو ئە
بە كى (۱) ب دووبارە كىنى پە يدا كر. پاشى (نه فسأه ميشە بىيا فە له كى)- النفس الكلية
الفلكلة ئى (نۇورا ئاقلىي) پە يدا كر، هوسا سى ب زىدە كرنا يە كىن لسى ر دووئ (۲+۱) پە يدا كر.
شۇندىا هيقىن ئە ول (الهيولى الأولى) ئى لەپىنا نە فسىن (حركة النفس) پە يدا كر، هوسا چار ب زىدە
كرنا يە كىن لسى ر سېتىن (۳+۱). پاشى هه ممو خولىاقە ت ئى هيقىن ئە ول (هيولى)
پە يدا كرۇن و ب رېڭى ئاقل و نە فسىن رېكھستن، هوسا هه ممو هژمارە ئى چارى ب زىدە كرنا يە
كى بىسە ر يا ب رى ويىدا بە يدا كرنس: (۴+۱)، (۵+۱)، (۶+۱)
(بو زانيارىتت بىز، بىنېرە كېتىيە: رسائل أخوان الصفاء وخلان الوفاء، المجلد الأول/ القسم الرياضي، دار
صادر-بيروت، ص ۱۴)
ديارە دې واريدا (أخوان الصفاء) بېر بېر و باوه رېيت خويتت فە لسى ر لسى ر مە سە بىت (أفلاطون)
بېت نۇو، (أرسطو) و هنده لک جارا (فيثاغورس) ئاقا كېتىيە.
ھە ر هوسا ئى دېتكىستىت دېنچ ئېزدىياندا، هژمارا چار وە لک كۈك ئىن هژمارتن:

* هرچار کو د فاخرن
 ب کئی دینان و کی دبرن؟!
 ب کئی مهرومی ڙ دوري فاريقه دکرن؟!
 * هرچاريٽ دروستن
 نه د خواره و دنشسته

ژ بلى هئمارا (يە لە) کو (خودىيە)، هەزمارىت دن ژ (دۇو ھە تا ھە فت) ھە ر يە كە كى يَا مiliاکە تەككىيە، ھە كە مە ھۆسأ حسېپ كر (تاوسى مە لە لە) سە روکى مiliاکە تايە و خودى بۆ جارا يە كىن ژ نۇورا خۇ پە يىدا كرىيە، ئانكۇ تاوسى مە لە لە ئاقلىي كارىكە رە (العقل الفعال) و هەزمارا دۇوە. دۇو ژى

۱۸ - بهر فروارا په‌دشی^۱

ته‌فییشا من ٿی جه‌وابیسیه

مه‌لەك دوو بوون، بوونه سیسیه.^۲

۱۹ - په‌دشی منی یی جه‌باره

ڙ با ته هات فرواره

مه‌لەك سی بوون، بوونه چاره.^۳

۲۰ - په‌دشی منی مزیجه

مه‌لەك چار بوون، بوونه پینجه.

هه‌ر ئیک بتو مفععه‌تی هه‌ر ئیک و رینجه.

۲۱ - دل من ب قیکن^۴ خوش

مه‌لەك پینج بوون، بوونه شهشه

هه‌ر شهش بوونه مه‌لە کیت عه‌رسه.

۲۲ - په‌دشی من خوش کری سوحبه‌تہ

لیک رونشت بوون سوحبه‌تہ

مه‌لەك شهش بوون، بوونه هه‌فتہ^۵

۲۳ - هه‌ر هه‌فت کو دعه‌فرین

ب راستی لیک دئیورین

ب موحبه‌تی ب نه‌ده‌را ئیک د برین.

نه ڙ (۱+۱) په یدا بوویه، به لکی دووباره کرنے (تکرار) (۱__۱). هوسا بت، ئه و تاووسی مه له ک
حالقہ نه مه خلوقه.

^۱ ئه ڦ ملیاکه ته به ربرسیاری (نه فسا هه میشه ییا فه له کی) دکه. ئه رئ، لکور میتولوجیا ئیزدیبا، ئه ڦه
هیزا شیخادیه؟!

² ئه ڻ ملیاکه ته نیشان و سیمولا (هیولی=هیقینی هه ره ئه وله). لگور میتولوجیا ئیزدیبا (هیقینی سونه
نن) بناف مه لک شیخ سن نی ناسکرن.

³ قیکن: ب ڦی یه کی.

⁴ دڻ سه به قیندا هه ره فت-خودی ب وازا-وه ک ملیاکه ته تین هژمارتن، به لئن هه که بیئین هه ره
فت ملیاکه ت و خودی ب وازا نای هژمارتن، وی جاخی دئ بنه هه شت و لگه ل رۆزیت ئینی لیک
ده رناکه ڦن! هوسا (خودی-هژمارا ۱) یه که ڙ وان هه-فتا.

- ٤ - نه‌دهر خوش نه‌دهره
 ناف خو دانا بوو مه‌هدره
 ل و بدهر چي کرن سونهت و فهره.
- ٥ - په‌دشى من وه کره رايه
 فه‌قيره‌ك شاند هه‌رهه‌رئ ئاف ئيناييه
 ناف لى كر "عهين ل بهيزايه"
 ئه‌ف ملك ل سدر ناف شيخادى و مه‌لك شيخ سن بوو ئافايه.
- ٦ - فه‌قيرا وه ژئ خه‌بردا
 ژ عزمان هه‌تا ب عه‌ردا
 ژ عه‌ردا هه‌تاي ب سه‌ردا
 ئافا کانيا سېي مفعه‌ته سه‌ر چيقاس ده‌ردا!
- ٧ - په‌دشى مني جه‌باره
 ژ دورى حه‌فراند بوو چاره
 ئاخه، ئافه، بايه و ناره
- ٨ - هه‌رچار كو د فاخرن^۱
 ب کى دئيان و کى دربن؟!
 ب کى مه‌رسومى ژ دورى فاريقه دکرن؟!
- ٩ - هه‌رچاريكت دروسته
 نه د خواره و دنفسته
 ب کى مه‌رسومى ژ دورى ۋە دگوهاسته؟!
- ١٠ - مه‌رسوم نه هاته مير ب جه‌وزى
 دور ژ بهر په‌دشاي خورجى
 جى شيخ بهرکات بوو، هات و قى مهزجى.
- ١١ - ژ قمۇلنى كوره‌شى حه‌پراوه

---

^۱ بنىزه پهراوىزى (۱۸۱) پهرى ۲۰۹.

هنجيچ ب راسي بهستي دهست د هاڻيته دامانا يار و برانه
دائم مهرکه با مهرکه با وي، ل به حریت گرانیه مهله فانه.
٣٢- ڙ قولن کورهشی جиде
د بېژمه وه گهلى مریده
مه دين شهرفه دينه، ئاتقاتا سلطان ئهزىده.
”نهم د کيمن خودى و شيخادى د تهمامن“

* * *

قەولى قەرە فەرقان^۱

۱- چى سبېيە كە سەودا بۇو

حال ل مە پەيدا بۇو

ژ ئەولۇ و ئاخىر پەدشا ل منى خۆيا بۇو.

۲- چى سبېيە كە خۆشە

دانە دەست من خەتكە كە^۳ رەشە

گۈ؛ دەرويىش! كەرەم بىكە، پەدشا تە دخونتە^۴ عەرسە!

۳- چى سبېيە كە سۆرە

دانە دەست من خەتكە كى ب مۆرە

گۈ؛ يَا دەرويىش! كەرەم بىكە پەدشا تە دخونتە ژۆرە.

۴- چى سبېيە كە ب خلۇورە

پەدشاين من، بۇ من نازل كر بۇون: علم و بهرات و

خەت و مشورە^۵

گۈ؛ يَا دەرويىش! كەرەم بىكە، پەدشا تە دخونتە ژۆرە!

۵- چى سبېيە كە ب قىيمەتە

پەدشاين من، بۇ من نازل كر بۇو؛ علم و بهرات و خەتكە

مەلك فەخرە دىن پېش پەدشى خۆ ۋە دوھىستە

پىيارە كى ژى د كەتە.

۶- مەلك فەخرە دىن پېش پەدشى خۆ ۋە دوھىستە، پىيارە كى ژى كرى؛

^۱ ئەف قەولە ژ زار دەقىقىر حەجى كورى فەقىر شەمۇ، كۆزىن وى دەگەتە هەفتى سالى. ھەر ھۆسا ئەف قەولە و گەلەك قەولىت دى يىت بەها، (خىزى لىاس پورتى) ل نىسانا سالا ۱۹۹۴ ئىن ژ من را شاندىنە.

² خەت؛ نامە، كاخىز، رەشىملەك.

³ خۇندىن؛ داوهت كىرن، گاڭزى كىرن.

⁴ علم و بهرات و خەت و مشورە؛ ئەفه ژ وان تىشتىت پېرۇزىن كۆز رىيما باش شانى ئىزىدىان دەدەن.

ئىلاھىو! تو يى واحدى، قاهرى^١
 ژ بەرى بىيانا عەردا، ژ بەرى عەزمانا
 ژ بەرى مىزا، ژ بەرى مەلە كا
 موجبەتا^٢ ب تەرا چى بۇو، تە چى ژى چى كرى؟
 - پەدشا دېيىتى؛ فەخروقىنى منى فاخرى
 جەوابا تەل من لىزم و فەره
 ژ بەرى بىيانا عەردا، ژ بەرى عەزمانا
 ژ بەرى مىزا، ژ بەرى مەلە كا
 موجبەتا من دېرسەت خەرقەيدە.^٣
 - مەلک فەخە دىن پېش پەدشائىن خۆ فە دوھستە
 ئەوى پى دانا بۇو سەرپى، دەست دانا سەر دەستە
 گۈ؟ ئەسەھ جەوابا باخويى^٤ منه دروستە
 به عدى ھەفت سال^٥ موجبەتا باخويى من چى بۇو، ما بى پەرسەتە.
 - پەدشا دەنگ د كەت ب زارە^٦
 دور مەوجى بۇو بەحرە
 تجارا وان چى بۇو، خەرقە كرنە چارە،
 به عدى نۆت ھەزار سالا ل قەندىلىك كر و فەشارە^٧

^١ ئەف سەبەقە ژى بەلگەيە كە كۆ ئىئىرىدى باورىپ ب خوداين يەكتا دئىن.

^٢ موجبەت؛ وەك مەلگەلەك جىيت دى ژى خۆ يَا كرى، (موجبەت) بىانا (گۆتن و ئاخافتنا) خودى تى.

^٣ خەرقە؛ لباسە كى پېرۋەزە دەرۋىش و قەلەندر دەرخۇ دەنگ و خۇز ژ خۇشىيەت دىنلىق قوت دەكىن، د خوازن ئاخىرەتى ژ خۆ را مسوڭر ب كىن.. بەلنى ژ ئالىي رەمىزى (وەك نىشان) و باطنى، وەكى ئەز دېيىم، خەرقە سېپۇلا طاريا دىنیيە. دەمى (دور و پەدشا) بەقرا بۇون و ھېشىت ژ يەك جودا نە بۇو بۇون، خودى و دور ب وى تارىن را (رەشىاتىنى=خەرقە) د ڑيان و ھېشىتا رۆز و رۇناھى و ھەيەن نە هات بۇونە خولقاندىن.

^٤ باخۇ؛ خودان، بابكالكىن ھەر پېشىن.

^٥ ل ھەنەك جىا تىن گۆتن: "ھەفت سەد سالا."

^٦ ب زارە؛ ئانكوب گۈتنى، ئەمر كر.

^٧ ئەف سەبەقە ئەمۇى شرۇفە كىن و نىزىنا مەل خالا (۱۹۶) سەر راست دكە، كۆ خەرقە سېپۇلە كە گىيانىيە "روحى" يە ھەرە بەرىيە و ب زاتى خودى، ئەو تارستانىا ھەرە ئەولقە گىيىدابە، چۈنكە وەك ژ ئىن سەبەق خۇز يادى، خودى ئەمۇ "خەرقە-تارى" ٩٠٠٠٠ نۆت ھەزار سالا خىستە قەندىلىك و شوندا ئانى دەرۋەھەرچار ئەلمەمەنتىت دروست بۇونا دىن و خولىاقەتى ژى چى كىن كەن. ئەو ھەر چار ئەلمەمەنت (ئاش-با-ئاخ و ئاگىر).

ژ نو باش داهر کرن ههـر چار ياره.
۱۰ - داهر کرن ههـر چار ياریت زهـرگونه
عهـسلزاده، شیخادی و مهـلک شیخ سنه

ناسـرـدـینـه و سـجـادـینـه،
ئـهـوانـ ئـهـفـ دـنـیـاـ بـکـارـ تـبـنـاـ.
۱۱ - ئـهـوانـ ئـهـفـ دـنـیـاـ تـبـنـاـ بـکـارـه
دـورـ مـهـوجـیـ بـوـوـهـ بـهـحـرـهـ
پـهـدـشاـ وـ هـهـرـ چـارـ يـارـهـ
لـ مـهـرـکـهـبـنـ دـ بـوـونـ سـوارـهـ
سـهـیـرـینـ هـهـرـ چـارـ کـنـارـهـ
لـ لـالـشـیـ سـهـکـنـینـ گـوـتنـ: "ئـهـفـ حـدـقـ وـارـهـ."

۱۲ - حـدـقـ وـارـ سـهـکـنـینـ
پـهـدـشاـیـ منـ هـیـقـینـ هـاـفـیـتـهـ بـهـحـرـیـ، بـهـحـرـ دـمـهـیـیـ
دوـخـانـهـکـ ژـیـ دـوـخـوـونـیـ
هـهـرـ چـارـ عـهـزـمـانـ ٣ـ پـنـ نـزـنـ.
۱۳ - مـهـلـکـ فـهـخـرـهـ دـ دـبـیـرـقـ؛ پـهـدـشاـ وـهـیـهـ
عـهـرـشـ وـ کـورـسـیـ کـهـفـاـ تـهـیـهـ
تـهـ بـچـیـ ئـهـرـکـانـ کـانـیـاـ سـبـیـ بـوـ مـیـزـاـ دـکـرـهـ قـوـبـلـهـتـهـ؟
۱۴ - وـهـ دـبـیـرـتـ پـهـدـشاـیـ مـنـ نـورـانـیـیـ؛
فـهـخـرـهـ وـ سـلـتـانـ ئـیـزـیـیـهـ
تـانـجـ وـ حلـ سـهـرـ سـهـرـیـ خـوـ دـانـیـیـهـ
لـ بـرـکـاـ کـانـیـاـ سـبـیـ هـلـانـیـیـهـ
ژـ نـوـ پـاشـ مـیـزـاـ شـهـهـدـهـ وـ ئـیـمـانـاـ خـوـ پـنـ ئـانـیـیـهـ.^٤

^١ برینه په راویزی ۱۸۱، ب ۹، ۲۰.

² دهـنـهـكـ قـوـلاـ دـاـ "هـهـفتـ عـهـزـمـانـ" تـبـنـ گـوـتنـ.

³ وـهـیـهـ؛ هـؤـسـایـهـ، وـسـایـهـ، وـلـوـیـهـ،

⁴ ئـانـکـوـ کـانـیـاـ سـبـیـ ئـافـاـ هـهـرـ پـیـرـۆـزـوـ مـؤـراـ مـیـزـوـ مـلـیـاـکـهـتـاـیـهـ وـ رـکـنـهـ کـهـ ژـ ئـهـرـکـانـیـتـ ئـیـزـدـیـاتـیـیـ وـ دـقـیـتـ هـهـرـ ئـیـزـدـیـهـکـ بـ وـیـ ئـافـیـ خـوـ حـهـلـالـ بـکـهـ. بـهـسـ پـرـسـیـارـ ئـهـوـهـ: ئـهـرـیـ گـهـلـوـ کـانـیـاـ سـبـیـ بـهـرـیـ خـهـرـقـهـیـ تـنـ هـلـیـنـیـیـ پـیـرـۆـزـ بـوـ، يـانـ پـشـتـیـ خـهـرـقـهـ تـنـ هـلـانـدـیـ پـیـرـۆـزـ بـوـ؟!

۱۵ - مهلك فه خره دين پسياره که ژ په دشائين خو د که يه:

عه زيزى من دى بُو من بېرى راستىيە

کا هيقييەن کانيا سېي ژ چىيە!

۱۶ - په دشا د بېرىتى؛ فه خرۇي بە عىيدە^۱

عملداره کى علمى جىدە^۲

هە كە تو پسيارا هيقييەن کانيا سېي ژ من دكى؛

هيقييەن کانيا سېي ژ هەر و هەرە!

۱۷ - په دشا د بېرىتى؛ فه خرۇ! تارى و زولمه تە

واحد ل قەھار حەقىقەتە

مفتى شىخادى پى ۋە دېت کانيا سېي بُو مىزَا دكەرە قوبىلەتە.^۳

۱۸ - مهلك فه خره دين پسياره کە دى ژ پەدشى خو د كەتە:

عه زيزى من: "تو خالقى منى ھەررو ھەرە"

ژ بەرى بىيانا عەردا، ژ بەرى عەزمانا

ژ بەرى مىزَا، ژ بەرى ملکەتا

خەرقە بە دەستى كى مىزى چى دكەرە؟

۱۹ - په دشا د بېرىتى؛ فه خرى منۇي فاخرە

جەوابا تە ل من لىزىم و فەرە

ژ بەرى بىيانا عەردا، ژ بەرى عەزمانا

ژ بەرى مىزَا، ژ بەرى ملکا

من خەرقە ب دەستى سلطان تىزى چى د كەرە.

۲۰ - مهلك فه خره دين پسياره کە دى ژ پەدشى خو د كەرە:

عه زيزى من! "تو خالقى منى ھەر و ھەرە"

ژ بەرى بىيانا عەردا، ژ بەرى عەزمانا

¹ بە عىيدە؛ دوورىيەن و شارەزا.

² زانايە كى مەزن و بەركەفنيە.

³ دەمى حەقىقەت "خودى" جارا ئەمول يى بەتەن بۇ لگەل وئى تارى و تارستانى، ھنگى ئەمۇئى کانيا سېي كەرە قوبىلەتە مىز و مليا كەتا.

ژ بەری میزرا، ژ بەری ملکەتا
 خەرقە ب دەستى کى میزى دكە بەرە؟
 ۱ - پەدشا دېئىتى؛ فەخرى منى فاخرى
 جەوابا تە ل من لىزم و فەرە
 ژ بەری بىيانا عەردا، ژ بەری عەزمانا
 ژ بەری میزرا، ژ بەری ملکا
 من خەرقە ب دەستى ئىزى دكە بەرە.
 ۲ - پىرى خەرقەن من سلطان ئىزىدە
 مە عنىيە كە بەعىدە
 ئاتقاتا من و چەندى مرىيدە.
 ۳ - سلطان ئىزى پىرى خەرقە منه
 ئاتقاتا من و چەندى مۇمنە
 بىيانا ھەر دوو چاقىت منه.
 ۴ - سلطان ئىزى دەست ھاقيتە قەندىلا قودرەتى، دورەك دەر ئانى
 سلطان شىخادى سەر كەفا خۆ دانى
 ژئى چىكىر تانج و حل و خەرقىت نورانى
 دانە دەست خاسىت شىخادى
 دبەر خۆ كرن وە كە تو د زانى.
 ۵ - دبەر خۆ دكەن ئەو سورپە، ئەو خەرقەيە
 ب سلطان ئىزى دەن شەھەدىيە
 ۶ - بەرە سىئى ژ نورا وان كشىنى
 عەرد و عەزمان تىك رەچقى
 میز ل وەحدانىي رونشتىن، هەق رىيَا شىخادى و
 مەلك شىيخ سىن ھەۋرا دئاخقىن.

---

¹ بىانە دې سەدقەن دا "نور-رۇناھى" ژ خەرقەي دەر كەتىيە؛ ئانكىو "تارى و رەشىياتى" بەرى "نۇورۇ رۇناھىي" ھەبۈو.

۲۷ - میز ل و هدایت روشنستن،

ههق رییا شیخادی و مهلك شیخ سن ههف را خهبهردان

بهلن عهزرینی من؛ تو مفعهه ق سهر چیقاد دهرا

ب چی ئهركانی ژیک ۋە كرن عهزمان و عهردە؟!

۲۸ - بهلن فەخرۇ! من عهردو عهزمان ژ يەك كره

من هەیف و رۆز ناف دا داهر دکره

من ئەف مەجلسا ب ناف شیخادی و مهلك شیخ سن ئافا كره.

۲۹ - پادشا دېیزى؛ فەخرۇ! من خولقاندن شەف و رۆزە

من ناف دانا بهشت و دۆزە

من مهلك فەخرەدین دکره هەیف، مهلك شەمسەدین دکره رۆزە.

۳۰ - مهلك فەخرەدین پسیارە كە دى ژ پەدشۇو خۇ دکره؛

ته ئەف بېشىتا خۆش ئافا دکره

ئەقچى دۆزەيە پېش مقابلى وى د ئىورە؟!

۳۱ - پەدشا دېیزى؛ فەخرى منىي فاخىرە

جهوابا تەل من لىزىم و فەرە

من ئەف دۆزە بۇ وان ئافا دکره

ئى ب رۆزى سى جارا بناف تاوسى مهلك دكفرە.

۳۲ - مهلك فەخرەدین پسیارە كە دى ژ پەدشى خۇ دکره:

ته ئەف بەھشتا خۆش ئافا دکره

ئەقچى ئادەم بۇو نافدا د ئىورە؟

۳۳ - پەدشا دېیزى؛ فەخرۇ! بىر وەسفەتە

من ژ ئادەم قاقارت بۇون هەفتى و دو ملەتە

¹ بهلن فيلۇسۇفيا ئېزدىيان، مينا فيلۇسۇفيا گەلەت كەفن-بىتايىت سۆمەريا-لسەر وى باورىن ھاتىيە ئافاكرىنە كە بەرى عهردو عهزمان جۇرت بۇون و بەھقۇو قە دنوساندى بۇون، خودى رۆزە ھەيىف خولقاندن و هنارتن ھەتا عهردو عهزمان ژ يەك ۋە بۇون، ژ ھەف دوور كەتن!

² بەرى رۆز و شەف نابۇون، ئەو پىشى ژیك ۋە بۇونا عهردو عهزمان پەيدا بۇون، مهلك فەخرەدین كە خودانى ھەيىقىت تارى و مهلك شەمسەدین كە خودانى رۆزى. ھەر ھۆسا "دۆزۇ بەھشت" ژى پەيدا كەن؛ دۆز تارى و تارىستانە مينا شەقا و بەھشت رۆناھىيە وەك رۆزە.

³ بى گومان-وەك سەبەقە دېیزە-دۆزە بۇ وان كەسانە بىت دۆزى تاوسى مهلك و بناف وى دكفرن.

ئو هەشتى ھەزار خولىاقەتە.^١
 ٤- ئەو ھەرفە ژ پېش
 جايىزە ل وى ھەرفى بىكەن تەفتىيش
 ژى كرن ھەشمەم و قورىش.^٢
 ٣٥ - ھەشمەم و قورىش ژى كرن^٣
 قال و قىل ناڭ داھر كرن
 سلتان ئىزى شىرى حەقىنى ژى كرن.
 ٣٦ - قورىش ب ناڭ سلتان ئىزى تىت باورى و ئىمانە،
 بەلى عەزىزى من تە دا ھەرفە كافران و بىلمانا،
 تە بۇ وان نازل كر: تەورات، زەبور، ئىنجىل، و قورئانە
 سونەتخانە^٤ دى ب چى ئىست باوهەرى و ئىمانە؟
 ٣٧ - وە د بىزىت پەدشائى من خۇودان ئەركانە:
 بەلى فەحرۇ! دى نازلى عەردا كەم قەمول خەرقانَا
 دا سونەتخانە پى بېت شادە و باوهەرى ئىمانە.
 ٣٨ - مەلك فەحرە دىن ژ پەدشى خۆ دەكتە پىيارە؛
 ناڭ تە يى شىرىن، يى شريف ئەختىيارە
 دى ب چى ئەركانى قەمول و خەرقا نازل كەيە عەرداňە.^٥
 ٣٩ - وە د بىزىت پەدشائى مىنى نۇورانىيە؛
 مېشە و زەرگۈزە و مىيە^٦

^١ ئادەم ھاتە چى كرن ھەتا زان و قەزان چى بە و ژ زورەتى وى بەشەرى پەيدا بە.

^٢ ھەشمەم و قورىش؛ ئەز باوهەرمە بەست ژى ھاشمى كو بىنەملا مەحەممەد و عەلى و قورەبىش وەك بىنەملا بەن ئومە يە "ئەبو سفيان".

^٣ ئەف ھەر دوو بىنەمالە ھەر ژ ئەول دا و بىتايىت پىشى دەركەفتى ئىسلامەتىن، دەمن و ھەف رکىت يەك بۇون، بىنەمالا بەن ئومە يە بىن دلى خۇ ئىسلامەتىن قەبول كرن و ھەر بىناش بۇو، دەمىن ئۇوان وەلاتىت دن ستاندىن، نە ژ بەلاڭ كرنا دىين ئىسلامى بۇو بەلكى ژ بۇ جەردە و تالان كرنا وان گەلا بۇو. ئەز باوهەرم ھەر ژ بەر وى يەكىيە - كو ئىزىرى و بىنەمالا وى ب پراكتىك دەرى ئىسلامەتىن بۇون- ئىزىدى ئالىن ئىزىيد و بىنەمالا وى دەگەن و دەقولىت خۆ دا بەحس دكى!.

^٤ سونەتخانە ئىزىدى.

^٥ دەن سەبەقىن دا "قەمول و خەرقە" وەك دوو تىشتىت پىرۆز دەزمەن تىن خۆ يَا كرن.

هیقین هر سیکا ژ کانیا سپیه.

٤- پهدا دیېشت؛ فهخرو! نافا مهی و زهرگوزی دی چیکه م خهرقده

فهقیر دی کهنه بهرخویه

سونهتخانه دی پن ئینت باوهري و شههدیه.

٤- قهول و خهرقه تهفسیل دکره

نازلى عهرا دکره

تهسیلی مهلك فهخره دین دکره،

مهلك فهخره دین تهسیلی خاسیت شیخادی دکره

خاسیت شیخادی پن هات بوو شههد و باوهره.

٤- پهداشی من زهرگوز تهفسیل دکره

نازلى عهرا دکره

تهسیلی مهلك فهخره دین دکره

مهلك فهخره دین تهسیلی خاسیت شیخادی دکره.

٣- خاسیت شیخادی تهسیلی فهقیرا دکره

فهقیرا خهرقیت خو پن رهش دکره

سونهتخانه پن هات بوو شههد و باوهره.

٤- پهداشی من حکمی خو پر هوسا

دا ناف میزا و نهفهسا

دا دهستى پیرا فترا و زه کا

دا دهستى شیخا بسلک و مدقهسه.^١

٤- پهداشی من حکمی خو خهفوره

ژ با وي هات بوو دهستوره

دا دهستى شیخا بسلک و مدقهسه

^١ میشا هنگنین، مه و دارا زهرگوزی، هر سیکا پیروزیا خو ههیه: میشا هنگف ژ بهر کو شهاما ژ سوکیت هنگنین وئی چي دیهو چراین لالشی و گشت خاس و ئوجاغا پن هل دین. خهرقه و جلیت دن ژ هریا مه و بمراانا تین چیکرن. ب پهليت دارا زهرگوزی خهرقه تین رهش کرن و مؤرکرن.

² دې سېبېقى دا ماش و كارى شیخ و پیرا بدرامېرى مريديت وان و ئىزدىيا تین ديار كرن؛ پیرا كۆم كرنا "زه کات" و دههیكى و شیخا گرتنا بسکى.

دا دهستن پیرا زه کات و مشوره.

٤٦- هندەك خاترا خەرقە ل وە بى

مايا خەرقە بلا وە بى

ئۇز كنارى من چى نە بى

ھەر چار تەرىقەت دەست دامانا تە بى.

٤٧- مىر ل دیوانا سلطان ئىزى گۇ: خەرقە لباسى ئىمانە

ھنجىيلى بى شىكە، ئى ب گومانە

دى ب چەنگلىكت وى گرن ھافىيە ناف سەفديت بىلمانا.

٤٨- جىي وى ل ئاخىرەت قەزىراتە

شەنگە و تونگە و قىرە قەترانە

ھەتا ئەبەد ل ئەبەد^١، ھەر ئەو جىي وانە.

٤٩- ئەوان خاسا لېك د نىزىق

ل دیوانا سلطان ئىزى بۇ شوشە و بىرقيت زىرى.

ئۇ كاسا شەراب ل تەھور بۇ مىزى نۆب ب نۆب ل ئېك و دوو دىگىزى.

٥٠- پەدشا د بىزىق: فەخۇرۇ! دى رۆزە كى ب ناقى سلطان ئىزى ئىت باوهەرە

دى تەسەيلى بىيگۈيا بىكم وان كافرا

ئى سنوان نە كەم تەمامە.

٥٢- پەدشا د بىزىق: رۆزە كى ئەز دى ئىمە رووئى عەردا

دى دەرمان كەم دلى بىريان و كۇفانە

ھنجىي ل قۇولى، ئى ب شىكە، ئى ب گومانە

دى ب چەنگلىكت وى گرن ھافىيە ناف سەفديت بىلمانا.

٥٣- جى بۇ وى ل ئاخىرەت قەزۋارتە

^١ ھەرو ھەر دۆز جىي وانە؛ دەردا فىركە كە نۇو دەپلىق سۆفيا ئىزىدىاندا ئى مەيدان، كۆ روح خىراي و گۈنەتكارىپ بىكە، ئەو روحە هەتا هەتايىن دى دۆزى دا مىنە. ئەف فىركە دىزايىتىھە كى لەگەل فىكرا "كىراس گوھۇرىنىن= دۆناو دۆن "پەيدا دكە؛ چۈنكە لەگۇرى فىكرا دووئى روحە خراب وى چەنە بەر حەبىانە كى و ھەتا دەمە كى دى جۇرى كشىنت و پاشى دى فە گەرى ئىن باش. ھەر ھۆسا لەگۇرى فىكرا دووئى، ئانكۇ "كىراس گوھۇرىنىن "ھەدە دورىي "بەھشت و دۆزى "نا مىنە؛ ژيانا مەزۇش لىسىر عەردى دەربايس دكە، دەپ يېقان بۇ خۆشى و نە خۆشىتت روھىن. ئەمرى گەلۇ: "كىراس گوھۇرىنىن "بەن بۇ خاس و باپچاكانا، يان ئى بۇ ھەر كەسە كىيە؟.

تونگه و طنهنگه و قیره قهترانه
ههتا ب ئەبەدل ئەبەدى هەر ئەو جىي وانه.
٤٥- ئەف قەولە، قەولى قەرە فەرقانە^١
تەمامەتىيا قەولى ل مەلک ئەل -مۇت و گافانى زەرزانە^٢

* * *

^١ قەرە فەرقان؛ ھۆسا ھاتىيە زانىنە كۆ "فەرقان يان فورقان" نافەكى قورانىيە، بەلىن دەنەك سەرچاۋا دا تېڭۈتن "فەرقان" نە گۆتنە كە عەرەبىيە، بەلكى گۆتنە كە عېرىيە "باروقا" بىانات: دلسۆز يان خلاسکەر و چو ھەف گىرتا وى ب ژىدەرى عەرەبى نىنە كۆ حەق و باطل ژ يەك جودا كىن: فەرقە- فاروق- فەرقان "(بىزە: د. رشيد الخيون، جدل التنزيل)، ب زمانى عەرەبى، چاپخانا الجمل، كۆزلەن / ئەلمانىا، سالا ٢٠٠٠، پەراوىزى پەرى ١٥).

وەك پەزىز. كرايەنېرۇك فىلىپ دەھەنگا (ئارامى- عېرىي) دايە خۇنندىن، "فەرقان- فوركان- پوركان" گۆتنە كە ئارامى- عېرىيە و ھەر بىانا خلاسکەر- دلسۆز تى. (فەرەنگا ئارامى- عېرىي، زانكۆيا گۆتنىڭ، پەرى ١٤٩). ديسان د (Encyclopaedia of Islam)، ئېسىپىنا في بايەق ب دەستى (ر. پارەت) سالا ١٩٥٦ ئى، پەرى ٩٤٩-٩٥٠، ئەو ژى دېئە چاوا و بچى مانى دىمىز ئارامى دا ھاتىيە، كۆ ھەر بىانا "خلاسکەر=deliverance" يان "redemption-salvation" ئەو ژى خلاسکەر و دلسۆزە، پاشى تى شەرۇفە كىرنا قىن گۆتىنى د قورئان دا دەكە.

ھەلبەت گەلەك دىبا "خلاسکەر و دلسۆزى" خۇرھەيە؛ دەھلاتىيە دا، ل روزا قىامەتن "عىسا" دى رابە و دىن ژ خەرابىي خلاسکە. ل جەم شىعيەت مۇسلمان، خلاسکەرى وان ب نافق "مەھدى مونتەزەر" و ل جەم ئىزىدىا "مەلک شەرفەدىيە".

قەرە: ئانكۇ رەش، پېنگە د بە "فەرقانان رەش = مىسحەفا رەش".
دەنافق قەولىيەزى "قەرە فەرقان" بە، يان ئەف قەولە "فەركا وى" ژ فەرقان ھات بە ستاندىن.
مەلکە مۇت؛ مەلکى مرنق "عزرائىل".

گافان زەرزە؛ ژ ئوجاغا پەرانىيە و نافق خودانەكى ئىزىدىانە، ئەم وەك خودان چىلا (چىلەكى) تى ناسىرىن. دە ئەمۇي ئەف قەولە دانا بە.

² گافان زەرزە؛ ھەلبەت گافان زەرزە ھەر وەك ژ نافق وى (گافان) دىيارە لەم ئىزىدىان وەك خودان چىلا- چىلەكى تى ناسىرىن. ژ بەر وى يە كىن ئەز باوھر ناكىم كۆ (گافان) وەك نافق بىكار ھاتىيە، بەلكى وەك سەھەت بىكار ھاتىيە. ژ بۆ نافق (زەرزە) ژى، ئەز نە ل وى باوھرین مە ئەم نافق مەرۋەفە كى بە. لەگۈر سەرچاۋى من خۇنۇدى (مېشۇي وېزەدى كوردى، سەدىق پۇرە كەدى- سەھى زادە، بەرگى ۱، بەلاف كىرنا يېتشاراتى نان، بانە- كوردىستان) دەمىي تى بەحسا ھۆزانەكى كوردى دەكە، دېئە ئەم خەلکى (زەرزە) بۇو، دېئە: (زەرزە) نافق كەفەن باجاري (شىز) ياخۇز بۇو. ھە كە ئەف شەرۇفە كىرنا راست بە، ئەم خودان گافان باجاري (زەرزە- شىز) ياخۇز بۇو.

قهولی عهرد و عهزمان^۱

- ۱- ب قودرهتا پادشاين مني بهيرونه
بپرسن خهلقى هوونه
گەلۇ! ئەف عەزمانە چاوا راوەستا بى ستۇونە؟!
- ۲- ب قودرهتا رەحمانى
مەله کا وە دەنگ ھالانى
گەلۇ! ئەف عەزمانە چاوا راوەستا بۇ ل بانى؟!
- ۳- مەله کا جەواب دايىه
شەھدە ب خۆ پادشايدە
ستۇنا عەزمان پى وەستابوو، دوعايدە.
- ۴- ئەف قەولە، قەولە كى خاسە
عەزمان ب عەردى را دكەت بە حسە
عەردى! تو بى ئەڭگەرى، ئەزى پاڭمە
تو بى ئەڭگەرى، ئەزى خاسەم.
- ۵- عەزمان دېئىرته عەردى: نە ژ ناكم^۲، نە ژ خاڭمە
ئەز ژ جەوهەرە كى پاڭمە.
- ۶- عەرد د بېئىرته عەزمانى: ئەسىلى من و تە ژ دەرەك^۱

¹ ئەف قەولە ژ زارى شىيخ حسین كورى شخ براھيم، ژ شىيخىت جىيانى كورداڭىن ھاتىئە گىرنە.
ئەف قەولە دىالۇڭكە دىيىقىبەرا عمردو عەزمانى دا، ھەلبەت دىالۇڭكىت ھۆسا دئەدەن دىيى ئېزدىياندا ھەنە،
وەك: (قەولىن مەھا) تىدا ھەر وەرزە كى سالىن (ھاڻىن، پايسىز، زېستان، باها) پەسنا خۆ دەدت. ھەر ب وى
رەنگى ھەر مەھە كە سالىن: (ئادار، نىسان، گولان.. هەندى). ئەم ژى پەسنا خۆ دەدن.
ژ بلى (قەولىن مەھا)، دانو ستابىنداندا (دىالۇڭگا) نىشاڭىسى و مiliاکەتنى بەھشت و جەھنمى د(قەولن جومۇمى
سلطان) دا. ھەر ھۆسا دانو ستابىنداندا طېرلا لگەل سليمان پېغەمبەر د(بەيتا سليمان پېغەمبەر و بىللە)، دىالۇڭگا
نىشاغا زال و میر براھيم د (قەولن میر براھيم) دا...ھەندى. ئەف رەنگى دىالۇڭگا گەلەك دكەفنى و لەم
ملەتىت ھەرە كەفنەمەبۇن، وەك دىالۇڭگا نىشا تەپىرو ماسى جەمم سۆمەريا.

² ناك، دەفرەنگى (كوردى - فارسى) ياخوار، بىرگى يەكىن، پەرى ئەتىپ دا ھاتىئە: پاشگىنى ھانا
(خاوهن- خۇدان): (ساماناك، خەمناك)، ھەر ھۆسا ھاما فەقىر و بىتچارە، دىيارە ھاما داوى لگەل رىزىرا سەبەقى
و گۈزىتىنە عەزمان رىيڭ دكەفە، ئانكۇ ئەز نە فەقىر و بىن چارەمە.

ئەم نەزىراندىنە^٣ ژ جەوهەرەك

شفقە ل مە دەنەرەك.

- شفقە ل مە دەنەرەك

ئەم خولقىتە ل ھېزە

سەر من پەيدا دېت نازو نعمەت و خېزە.

- نازو نعمەت دېيىن

بەندىيا سەر من ھلتىين

چقاس موخلق ب گىيان، ھەمۇو ب خېزەن.

- ژ من د بىين؛ گۈل و سۆسەن، خۆخ و بەيپۇن

بى و سېڭ و زەيتون

ئەو ژى لسەر من حاصل د بۇون.

- ۱۰ - ھرد د بىيىتە عەزمانى. ئەزم عەردى دەرويىش

لسەر من ھەنە جۇق و جوملەت و جىيش

كەس ب كوبارى ناچتە پېش!^٤

- ۱۱ - عەردى گۈ؛ ئازم عەردى فەقىر

لسەر من ھەنە جۇق و جوملەت و جىيشى كېير

كەس ب كبارى نا چتە پېش مىر!

- ۱۲ - ب قودرەتا رەحمانە

نازىل بۇو ھەرچار ناۋىت گۈانە

تەورات و ئىنجىل، زەبور و فەرقانە.

- ۱۳ - ب قودرەتا پادشى منى ھەقە

^١ دەمىن د بىيىت: "ئەسىلى من و تە ژ دەرەك" ئانكۇ عەرد و عەزمان ژ كۆكدا، ژ يەك ماترىيالى پەيدا بۇونە، ئەسىلى دىنیان ژ يەك تىشى دەست پى كىرىھ و بىھقىرا گىرىداینى. سەبقا ھەرە دماھىكى، دەمىن د بىيىت: عەرد و عەزمان وەك خوشك و بىرانە دىسان ئىزىبات كىرنە كۆككە وان ژ يەك تىشىھاتىيە.

² نەزىراندىن؟ دورىست كىرن

³ كەس ب كوبارى نا چتە پېش؛ ئەف وەك پەند و شىرىتە، ب تەن مەزنى ژ خودى را باشە، بەلىن ھەر كەسە كى غۇر بۇو، خۇ مەزن كر، هەنگى خودى ل بىرا وى نامىنە و ئەمۇ ژ قەنۇ و خېزىدا دۇور دەكەف، تاليا وى كەسىيە كورتە. ژ ئالىيە كى دن ۋە مرۇۋ دەكارە بىزە چەند يەك بىھ خودان دەستھەلات و زلى ل خەلکى بىكە، ئەمۇ يىن ھەر رۇزە كى بىكەف و زۆر چەند ب دۆمەنە ھەر تاليا وى ھەيە.

ئەوی نىزراند بۇ چار دە طەبەقە^١
 ب قودرەتا، عەزمان را وەستا بۇ موعەلەقە.
 ٤ - ب قودرەتا پادشى منى غەفرىر
 نازل بۇون ھەرچار ناقىشەت مشورە
 تەورات و ئىنجىل، فەرقان و زەبورە.
 ٥ - عەزمان د بېزىتە عەردى: ئەزى دەنگ نە كرم
 ژ زىر و زىف پاقۇز تۇم
 ژ ژۆر دا كول و عەمەلىت تە دگرم.
 ٦ - عەرد د بېزىتە عەزمانى؛ تو برى منى سەرى^٢
 پىتىھە كى ل ۋى بەرى
 سەر من پەيدا دېت؛ ناز و نعمەت و ترى.
 ٧ - عەزمان دەنگ دكەت ب چىزە^٣
 ئەز پاكىتم ژ زىف و زىف
 ژ ژۆر دا ئەز كول و عەمەلىت تە دنېرم.
 ٨ - عەزمان د بېزىتە عەردى: سەر تە ھەنە؛ قەتل، دەرەو، زىن و عىب^٤
 ئەو ژى دگەرن سەر رووى عەردى ب عەجىب!
 ٩ - عەزمان وە دكەت گۈتنە:
 عەردو! سەر تە ژى ھەنە قەتل و دەرەو و زىن و عىب
 ئەو ژى دگەرن سەر رووى عەردى ب عەجىب!
 ٢٠ - عەرد د بېزىتە عەزمىتە

^١ چار دە تەبەقىت عەردو عەزمان: ديارە ئەقە دەستىپىشان كىرنە بۇ چار دە رۆزىت دەركەفتىا ھېيىئى ژ يەك رۆزىن (كەفان) و هەتا دگەھەتە نىقە كا عەزمانى و دېتە چار دە شەقى، شۇندا كىم دېت ھەتا و ندا دېت.

^٢ ل ھىزەدا عەزمان وەك حالەتە كى پۆزەتىف، خىزى، باش، نىز...تىتە تەماشە كىن، بەن عەرد وەك حالەتە كى نىڭگەتىف، شەر، نەباش، مى، مىن حىسىب كىن.

³ چىزە: گۈتن.

⁴ دەردا ھەموو كىمىاسى؛ شەر و تاشتىت خراب دەھافىنە سەر ملى عەردى (نىشان و سىبۇلا مى)، لىسر عەردى، لىسر ژىن!...لەم مەتىت كەقى، ژىن خۇداوەندى عەردى بۇو؛ چاوا ژىن دزىت و پچو كا د بە، ھۆسما ژى عەرد خىزى و خىزىات ژىن چى دبە.

سهر ته هنه ملياکهت و فيزسينه
چي نهفسا شهبهت (شههوهت) ل با نينه.

٢١ - عهرد دبیزته عهزمان: خودى تهعالا بهنده کي گران لسهر من دان
قى هەبوو دوو نەفسا گراني.

٢٢ - ئەو ژى ل خودان ئيمانه
ئەو ژى د بهندا خودىئە
دوو نەفسا گران ل ويئە.

٢٣ - ئەو ژى گونەھى خۆ دكىشىنە سافيا و دخوازىه
ئەو بەرى رونشتى بوللە خەولىدە
ھفت سورىت خاس و ملياکهت ل ويئە.

٤ - ئەف قەولە، قەولەكى خاسە
عهزمان ب عهردى را دكەت به حسە

عهزمان دبیزته عهردى: فرس و ملياکهت سهر من خوهش ئاوازە.

٥ - عهزمان دبیزته عهردى: سهر من هنهن نور و قەندىل^١
عهزرايىل و جبرايل، ميكايىل و ئيسرايل عهزازىل، شيخايىل و دردaiil
ھەر ھەفت مەلهكىت كېير

ژ بەرى چەندى بەدىل، د دەستى وان دا مفتە و كلىل
ھەر و ھەر سەكىنە ل قاف و قەيسىر^٢
ل حزرەتا مەلكى جەليل.

٦ - شۇرا لى جەما د بۇون قوتە
چار كناريت من سەكى بۇون قوتە^٣

^١ قەندىل؛ ھەم نائى چرايەكى ب بن و ب دەرەكىن ۋە دالقاندى، ھەم قەندىلە بۆ فتىلا چراى بكارلى. بەلنىڭ ئېزدىيان و بتايىقى دئەدەن وان دىن دا، وەك سېبۈلەكە پېرۇز بكارلى كۆر خودى ل دەمىن كەون چى كىرى ھەمۇو روح ھافىتتە ناڭ قەندىلىن، دەمىن يەنك بىن دىباين، دەمىن يەنك بىن دىباين، روح ژ وى قەندىلىنى و دكەفە بەردا، دەمىن دەرە ژى، ھەكە ئەو روحە باش بە، ۋە دگەرى جىئى خۆ، ھەكە نەيە باش بە، ئەمۇي جۆرا خۆ بىكشىيە حەتا پاك بە، وى ۋە گەرى جىئى ژى هان!... ئايلىكى دن ۋە قەندىل وەك سېبۈل بۆ ستىزىت عهزمانلىقى پېشچاپ.

^٢ قاف: دەست نشان كرنە بۆ چىايىن (قاف) د ئەفسانەيت دىن دا.

^٣ قوتە؟ شىيخىت ھەرە مەزن و خودان رى و مرىد.

مەلک شیخ سن سەر ختمە.^۱
۲۷ - شەقیت ئىننى عالم دخونى
دەنگى خۆ ھەنپىن

ناچ شىخادى و مەلک شیخ سن د زكرين.
۲۸ - عەزمان وە دەنگ دە ب دۆرە
گۇ عەرددۇ؟ لۇحە كى منى بەرە ژۇرە
ئەو ژى قەلمى وى حەقىقى سۆرە.^۲
۲۹ - ب قورەتا مەلە كى جەليلە

سەر من ھەنە لالشا نورىنە، قودس و خەليلە
ژ يەك د گەرن سەر رwooى وى دن ب سەبىلە.
۳۰ - عەرد دېيىرە عەزمانى؛ ئەز مەدحا خۇز نا دەم
سەر من نەۋاراند بۇ ئادەم^۳
سورا مەلک شیخ سن ل خاتەم.^۴
۳۱ - عەرددۇ وە دەكت حەكىياتە؛
ھە كە سورا شیخ سن ژ بانا بەباتە
عەزمان دى مابا ماتە.^۵
۳۲ - مېرۇ حاكمى عىدل

سەر من ھەنە مەلكى نازكى، جوانى، لەتىفى كىيمىل

^۱ مەلک شیخ سن: جىمەن مەلتىت كەفن وەك خودان = يان خودىيىن ھېيشى دەتە ناسكىن و وان مەلتە ئەم دېرسىت. ئەف سەبەقە وى يەكىن دەست نىشان دەكت كۆ خوداوهندى دەيکىن و شوندا سن، يان تەمۇز، دوموزى، تاوسى مەلەك...ھەتىد. كەفتەر و پېشىز ژ خەوداوهندىت نىزىن.

² چونكە لىك ئىزدىيان شیخ سن خودان لۇح و قەلمىيە، خودان علم و زانىتىيە، قەلمىن وى يىن عەزمانى، كۆ پى لىسر لۇھى دەنىقىست، قەلمىن قورەتىن سۆرە.

³ بەن دەقى سەبەق داو دەچىغانلىكىت دىين يى ئىزدىيان دا، دىيار دې كۆ بۆ جارا يە كەم ئادەم بەدەستى تاوسى مەلەك لىسر رwooى عەردى- تايىت ل لالشى- ھاتىه دروست كەرنە نەۋەك ل عەزمانا و ل شوندا ھلگەتن برنى بەھىشىتى!.

⁴ يەلەن ھەر دەقى سەبەق دا ب رۆنى دېيىزە كۆ ئادەم پېغەمبەر ژ سورا مەلەك شیخ سنە!
⁵ ئەف سەبەقە وى دىيار دەكت كۆ چەند سورا شیخ سەنە مەزىنە، سورە كە عەزماعىيە و عەرد دېيىرە عەزمانى: "ھە كە ئەم سورە ھاتىا خوار، دى عەزمان مابا مات و يى دەنگ. "ئانكۇ سورا وىيە، ئەف جوانى و پېرۇزى لەپى دايى!.

ئەو ژى دگەرن سەر رۇوى دەن ب ئەسىل.

٣٣ - عەزمان دېيىتە عەردى: سەر من ھەنە رۆز و ھەيف

ئەز پاكتىم ژ زىر و زىف.

٤ - عەرد دېيىتە عەزمان: سەر من ھەنە خەكى جوان، لەتىفى كامىل

ئەو ژى دگەرن سەر وى دەن ب حاسلى.

٣٥ - عەزمان وە گۇفتە^١ دايىه

عەردۇ! ھەكە ژ جەم من نە ھاتە باران و بايە^٢

ئەف كەونا خودى دى ب چى بىت ئاقاپىه؟!

٣٦ - عەزمان گۇفتە دايىه: عەردۇ! ھەكە ژ با من نە ھاتە باران و بايە

ئەف مەجلسا كەونا خودى ب چى د بىت ئاقاپىه؟!

٣٧ - عەزمان دېيىتە خۇوه يە؛ (خۇويى)^٣

خودى ل سەر من و تە شەھدە يە

بەلى من ژى حەيغا تە ئى وەلە يە.

٣٨ - خاترا تە رەحمانى

وە كە خوشك و برانى.^٤

"ئە م دكىيمىن ، خودىيى تە مامە."

* * *

¹ گۇفتە: گۇتن.

² باران و باى؛ دوو ماترىالىت پەيدا بۇون و بەردهواميا دىنيايتىنە، ھەر ھۆسا بىن وان چاندىن و شىنكايى پەيدا نابىت.

³ خۇوه: دېت كورت كرنا (خوشك) بىت، چۈنكە ب باوھىدا مەرقۇق بەرئى؛ عەزمان وەك (باب) دەتە ناسىن (ئان)، و عەرد وەك (دایك = كى) دەتە ناسىكىن، ئانكۇ عەزمان وەك ماترىالەكى (ئىز) و عەرد وەك ماترىالەكى (مى)، بىتىنە دە قۇولى دا وەك خوشك و برا تىن خۇزىيا كرن.

⁴ ئەف سەبەقا دماھىكى - وەكى مە ل پىشى گۇتى - ل گۇرۇ باوھىدا ئىزدىيان كۆك كە عەرد و عەزمان، كۆك دىنلەن يە كە. ھەر ل گۇرۇ باوھىدا ئىزدىيان خۇزىيا دېت عەزمان نىزە و عەردى مىتىيە.

قهولن ههزارو يهك ناف^۱

۱- په دشائين مني ههزار و يهك نافه

ل با وي ئەف دنيا سەعات و گاۋە

سلطان ئىزى د زانه ل بەحرى چەند كەشكۈل^۲ ئافه

ل بەستا چەند كەفر ل نافه

سلطان ئىزى هاوا كرە بۇوك، ئادەم زاۋا.

۲- چەندى بىيانە، چەندى پەسارە

چەندى بەرييە، چەندى بەحرە

ھەموو لسەر كەفا خودى و سلطان ئىزى ديارە.

۳- چەنپەسارە و چەندى بىيانە

چەندى بەحرە و چەندى بەرييە

ھەموو ل سەر كەفا خودى و سلطان ئىزىيە.

۴- پەدشى مني بىزىيە

خۆزى من بزانىيە

^۱ ئەف قهولە ژ زار دەقى شىيخ حسېن كورى شىيخ براھى، خەلکىن گوندىغە زاوىيە، سەر ب كوردانلىقىن. ئەف جوو امىزىه علمدارە كى پىر چەلمەنگە و مەرقەكى شىكهسىتى و خودىنناسە، عەمەرى وى ب سەر شىيىت سالا كەفتىيە. ئەم شىيىخە كى ب ناف و دەنگى سوريانە، گۆتنى وى ل ناف ئىزدىيەت ور ب عەردى نا كەفە، قرارا ئەم، دەرەقا كارىت ئىزدىيا ب دە، هەر ئەمە. ئەف جوو امىزى بىز ژ ۲۰ قولىت بەركەتلىقى لسەر كاسىتە كى تۆمار كىربۇون، ژ برازىن خۆ (شىيخ عصمه ت كورى شىيخ براھىم) راء، كۆنەل باجىزىي هاننۇقەر دېرى-شاندېبۇون. شىيخ عصمه ت كەرەم كر ئەف قولىنە دانە من، دا قەكۈزلىنا لسەر چى كەم و بىكمىت كېتىپ و ژ هندا بۇونى بىئەنە رىزگار كىرن. خودى خىزىرا ئان جوو امىزى و هەر كەسە كى خەمۇرى دىنى خۆ بە، قەبۇل بىكە.

² كەشكۈل يان كەشكۈل؛ فەجانى فەحفورى. وەك زەمەبىلە كى يان ئامانە كە زنجىر كرى، دەرويىش و بەلنگازا دەدەستى خۆ دىكىن و خوارازە كى دىكىن، يان ژى هەر وان دەرەپەشا جەھۆرەك دەلى خۆ دا دانان و دەگۈتنى "كەشكۈل-كەشكۈل" دەفتەرا بېر ھاتن و ھۆزانان ژى دېيىن كەشكۈل. (بۇ زانىيارىيەت زىدەتىر بىنېزە: فەرەنگا كوردى-فارسى، هەزار، پەرى ۶۵۸)

کان گا مهزنتره، ئان ماسىيە؟^۱

۵- شرۇتىا من ژ قىيىه

تەفيشا مە ژ وى جەوابىيە

ھەفت جارا ماسى مەزترە ژ گىيە.

۶- ب قودره تا ئىكى ئەكبەرە، ماسى ھەفتى و دوو پەرە^۲

پەرەك ژى كەمبەرە

وى پەرى گا ل سەرە.

۷- برمە بەر وى ھۆستايى

ھەفت مەلە كە سەكتىنە ل بەر سەرە وى گالىي^۳

ھەر ھەفت مەلە كە خاس و قەلەندەرېت پەدشايى.

۸- پادشى مىنى بىزىيە

خاسا مىرى دناسىيە

لەوا كىرنە سەرورەتى ھەر ھەفت مەلە كىيت ئادىيە.

۹- به حرا ناڭ نىپىيەنە

ھەر ھەفت مەلەك ل (ئەل) زەمینە

خۆزيا من بىزانىيە، نەسىحەق وان چىنە؟

برهانى وان ژ ئىقىيە

^۱ گا و ماسى؛ دو سەپۈلىيەت پېرۋەن دەددەپىن دېيى ئىزدىدا دا. وەك ديارە ماسى جارنا نىشانا ئاڭى و بەحرىيە و جارنا نىشانا عەزمانايە. گا ژى جارنا نىشانا عەردە و جارنا نىشانا ھېقىيە. ل ھەزمارا ۲۰ و ۱۰ ياخىندا رۆزى، ھەندەك بىرلىرى من لىسر قان ھەردوو سەپۈلا نەپىساندە.

² پەر يان كەمبەر؛ پەر و باسکىت ب ماسىيە ھەتا بىكارە مەلەقانىا بىكە و رووئى خورە دئاڭى دا بىڭۈرە.

³ بەلى دەن سەبەقىن دا گاڭىن رېزا مليا كەتا، بەلكى دەرەجا وى ژ يَا وان بلەندرە، ئانكىو گا ل ۋەردا- وەك مەل ژۆر گۆقى- سەپۈلا مليا كەتكى مەززە، ھەر ژ بەر وى يەكىن بەرى ل ناك گەلەك مەلتە گا دەھانە پەرسىن و ئما ژى خاترا وى و چىلىق (چىلە كىن) جەنم گەلەك مەلتە- مينا ھەندۈسيا- مايد. گا و چىل ل ئالىيە كى دن نىشانا چاندىي و ئاكسىجى بۇونا مەۋۋانە د دېرۆ كا بەرى دا.

ل جىيە كى دىن قىن كەتكىن و بن بابەقىن "پىرسىيارىت ونداد، يان جەلۇندا ئىنگەھەشتن و قەكۈلىنە ئەددەپىن دېيى" ، من نىزىندا خۆ لىسر "گا و ماسى" و "گىرىدانما وان بەمۇرا- ئانكىو بۆچى ناڭى وان بەمۇرا تى- دىدار كىرىيە. ھەر ھۆسما بىرەنگە كى تايىيەت ئەز لىسر "قەولىن گا و ماسى" سەكتىنە و بېچى ھەلکەھەنچى ئەو ھاتىيە گۆتنە، ژ بەر وى يەكىن ئەز نا خوازم ئەمۇ ئەنگۆتنى دووبارە بىكمە.

۱۰ - کاسه‌ک ژ من را دئینا

هەر ھەفتا ۋە د خويىنە

پى د بورۇن مەلک ل (ئەل) زەمینە.

۱۱ - هەر ھەفتا ۋە دخوارە

دۇر مەوجى بۇوه بەحرە

نېيارا وان چى بۇو، ژ مە را دىكىر نېيارە.

۱۲ - گا و ماسى ژتى ۋە دخوارە

لەول سەر پشتا خۆ قەبول دىكىن، دەشت و بانى و

بەرى و بەحرە^۱

۱۳ - ھات نىك مەعاوى خودانى كاسى

ھەى دیوارۇ ژ ئەساسى

سلتان ئىزى خودانى كاسى.

۱۴ - ئەو كاس دا شىيخ مسافر^۲

ھەى وەلىق چەمنى فاخىر

لەو سورا پەدشايى ل نىك تە، ژ ئەمول حەتا ب ئاخىر.

۱۵ - ئەو كاس دا شىشيخ بەركاتە^۳

¹ لەگۈرى چىقاتو كا ئېزدىيا عەرد وى لىسر قوقچە كە گا سەكتى و دەمىن رەحت دىبە ئەو عەردى ژ وى قوقچا خوھە فە دەگۈھىرە سەر قوقچا دن و ژ بەر وى يەكىن عەرد دەزى، شۇندا گا و عەردى لىسر قوقچا وى، وى لىسر پشتا ماسى، ئەو ماسىيە ژى وى دىھرى دا.

² مسافر يان موسافر؛ بابى شىيخ ئادىن يەكىن كۆز ئەو ژى مەرۆفە كى خودپىناس و دىندار بۇو، ل باحارتى بەعلەبەك-لېبان ئاكنىجى بۇو. دېيىن بۆز دەمەيت درېز ئەو دەكەفتە ناڭ شىكهفت و چەلەخانا داو خودى د پەرسىت و كىيم تىكەلە خەللىكى دىكىر، يان خەللىكى ئەو گەلەك كىيم دىدىن، حەتا ھۆسا لىيەت جارە كىي ژ چەلەخانا خوھە دەر دەكەفە و تى مال، بەرى رۆز ب چەتە ئاڭا، ئەو دەر دەكەفە سەر بانى مالا خوھە و گازى د كە: "ھۆ خەللىكىن! ئەز شىشيخ مسافرم، وى ھاتىمە مال، ھە كە تىشىڭ كەفە پەحالا ژنا من- ئانكوب زگى كەفت- كەمس ب شاشى فيم نە كە "ھەندەك ژى د دېيىن ئەوى ھۆسا گۆت؛ "ئەزى ل (ھەسىپى) خوھە سوار بىم!" ئانكوب دى چەمە ئالىي ژنا خوھە، دېيىن وى جارى سورا خودى گەھىشىتە ژنا شىشيخ مسافرو (ئادى- شىشيخ ئادى) يەكى كەفە بىدەندا وى!

³ شىشيخ ئابو بەرە كات؛ ناڭى وى سەخەر كورى سەخەر كورى ئادى (ئادىن ئى) كورى مسافر، كۆز (بىت فار- بەعلەبەك) لەگەل مامى خوھە شىشيخ ئادىن ئى بىجى ھېيلا و ھاتە چىياتىت ھەكارى و ل لالش ئاكنىجى بۇو.

خهلاط کر ههفت خهلاطه

گو؛ ژ عمردى فرى چۆ سەماواته.

١٦ - ئەو کاس دا شىيخ بەكىر

شىخادى كەرهما خۇل گەل تە كىر

لەو جىي تە ل با خۇر كىر.

١٧ - ئەو کاس دا ئىزدىنەمیره^١

ل دەن و ئاخىرەتىسى خەبىرە

ل سەر ملى شەھەمس و فەخرى مىرە.

١٨ - ئەو کاس دا شەھەمى ئىزدىنە

كلىيل و مفتە ب دەستى وينە

چى گىرتەن و بەرداڭ بىن شەھەمى ئىزدىنە نىنە.

١٩ - ئەو کاس دا مەھەممەدى كەمالە^٢

سەعەتە كى چى ھەيە ل بالە

شەقى و رۆزى ھەر وى خەيالە.

٢٠ - ئەو کاس دا شىيخى سونەقى^٣

كەرەم ژ با خودانى وى كاسى بۇرا قى

ل عەزمانا بۇ شىيخى سونەقى

ل عەردا، قەوهەت دا نەبىت ئۆمەقى.^٤

٢١ - ئەو کاس بۇ عملى^٥ قە د ھاتە

ھەما وى كاسى وە دەرساتە

ئەوي پشى مىرنا مامى خوه سەرۋە كاتىيا ئىزدىيا كىر. پشىتى وي، كورىتى وي شىيخ ئادى، كۆز ب ناقى (ئەبۈ
ئەل-مەفاحىر ئەل-كوردى) دەھات ناسكىرن، چونكە ئەول وەلاقى كوردىستانىن ھات بۇ دىنلەن.

¹ ئىزدىنە مىر يان مير ئىزدىن؛ باين مالا شەھەمساپىن؛ بايدىن، سجادىن، ناسرىدىن، ئامادىن، فەخرەدىن،...

² مەھەممەدى كەمال؛ دىارە مەبەست ژى پىر كەمالە، كۆز ئەو قەوانى شىخادى بۇو، ماشى موزىكا دىن و
دەف و شىباب،.. ئەو بەرپرسىار بۇو.

³ شىيخى سونەقى؛ مەبەست ژى شىيخ حەسەنە (مەلك شىيخ سەن).

⁴ ئانکول عەزمانا شىيخ حەسەن، مليا كەتە كى مەزىنە و شىيخى ئىزدىياتىيە و ئەوي مەھەممەد كەرە پىغەمبەر.

⁵ عملى؛ مەبەست ژى عملى كورى ئابو تالب، برازىن مە حەممەد، چارەمەن خەلیفى موسىمانا.

دېن، لهو عهلى ب سى خەلاتا كر خەلاتە.

٢٢ - با قودرهتا قادرى

عهلى سى خەلاتا كرى

ئىك: فاتە و ئىك زلەقارە^١ و ئىك دندلى.^٢

٢٣ - ئهو كاس دا بن مەنسورە^٣

قەسد كر چۆ بهحرىت كورورە

سultan ئىزى، يى تىزىكە، نەيى دوورە.

٤ - ئهو كاس دا سەيد نەسىمە^٤

ھەى جەبارۇي ژ قەدىمە

سultan ئىزى ل ھەموو دەردايى ھەكىمە

٥ - ئهو كاس دا پىر مەندى گۈرانى^٥

فرىا، چۆ نك وى بهحرى دان

لەو حوكىم كر كافرستانى.

٦ - ئهو كاس دا دەرويىش قاتانى^٦

قە دخوار وە كە تو دزانى

لەو ب خىزا پەدشى خۆ دزانى.

٧ - سىسەد و شىپىت و شەش نەبىيەت مورسلن

ھەموو ب وى نورى دخەملەن

ل بەر حوكىمەتا سultan ئىزى د خورجلىن.

^١ زلەقار؛ ناقى شىرىئ عهلى بن ئابى تالب.

² دندلى؛ ناقى هەسىپىن عهلى بن ئابى تالب.

³ بن مەنسور؛ ئانكۇ حەلاجى كورى مەنسور.

⁴ بن مەنسور و ئىبن نەسىم؛ ناقى دوو دەرويىشانە ل سەرددەمى شىيخ ئادى.

پىر مەندى گۈرانى؛ چىرۇك كە تايىھەت ياخ پىرى و شىيخ ئادى ھەيدى، دەمى شىيخ ئادى ماش بىھر مېزا دا بەلاف كرین و دەزىكەك بۇويە بەھرا پىر مەند ئهو پى رازى نە بۇوى و ئامادىن ئهو (دەزىك) ھاۋىتى دەقى خۇو، ھەتاڭا تەسلىمىن زگ ئىشى بىدەستى بىنەمەلا شىيخىت ئامادىيانە. دىل پىر مەند دەمەنە و لالشى بېرى دەھىلە و دېتە قەنەدەھارى- ئاقغانستان و شۇندا فە دەگەرى لالشى. "چىرۇك كا وى درېزە ل جىھەكى دى فى كەتىنەتىنە نەسىپىنە".

⁶ دەرويىش قاتانى؛ يە كە ژ ھۆز اۋانىيەت دەمى شىخادى و ناقى وى لداوايا گەلەك قەولان.

- ۲۸ - ئىلاھىو! تو بى قادرى و حادرى

صەبرەكى ل بەر من بىصەبرى

ھەتا قى دەربى، گۈشتى گىانى من خوارى.

۲۹ - شەھىد پېغەمبەر ژۇئى كاسى دبۇو مەستە^۱

ئەۋى نە پى هەبۇو، نە دەستە

لەو سلطان ئىزى كەرەمەك ل بەر دخوهستە.

۳۰ - ئەو كاس دا يونسى رەقاسى^۲

چىل رۆزى مايە زگى ماسى

ژ نۇ پاش پەدشى خۆ ب حەق ناسى.

۳۱ - ژ هنداقا چۆمە پېشە

سلطان ئىزى ل قى دنى گەریا بۇو لېسى دەروپشا

ئەف دنیا ل بن دەستى سلطان ئىزى ب پارو بېشە.

۳۲ - ژ هنداقا چۆمە خارە

لگەل من هەبۇو سەد ئەفسارە

سلطان ئىزى ئاخەرت بۇ مىرا دىرى راسەمالە

يا سلطان ئىزى! ئەم مرازى خۆ ژ تە دخوازىن؟

دین و ئىمان، نە مالە!

۳۳ - دې: سىسەد و شىپىت و شەش نەبىيەت مورسلن^۳

ھەموو ژۇئى كاسى دەھەملەن

ژ بەر ھەبىەتا سلطان ئىزى د خورجلن^۴

۳۴ - ل با قوردرەتا قادرى

¹ شەھىد بن جەرە؛ چىقاتۇر كا ئىزىدىا دېپەر كۆئىو نە ژ نادىم چىبۈونە، بەلكى تاليا شەھىد بن جەرەو ھۇرىيانە.
² نەبىيەن؛ چىرۇكَا وى جەم گەلەك دىيانەتلىق، ب تايىەت جەم جوھو و فەلا، چاوا ئەو د بەحرىدا دەھەرقە
و ماسىيەك وى دا دەقرە، چىل رۆزى د زگى وى ماسى دا دەمەنە و پاشى ب ساغى دەردكەفە. نەز
مەزارگەھىي وى ل گەرە كا (نەبىي شىت) ل نەينموا دەمەنە.

³ مورسل؛ گۈتنە كە عمرەبىيە، ئانكۇ ھاتىنە ھنارتىن = پېغەمبەرىت (پەيامبەر) خودى.

⁴ خورجلىن؛ ترس و لەرزى ئەو گىرتىن.

سلطان ئىزى ل رووى قى مەجلسىدا ئىورى^١
 گەلۇ! بېئنە من؛ سلطان ئىزى ب چەند لهونا هات و
 ب چەند لهونا بھورى؟!
 - ٣٥ پەدشى منى جەبارە
 دور مەوجى بۇو بەحرە
 سلطان ئىزى ئەف دنيا ب دەستى شىشىمىس و فەخرى مىزاقا سپارە.
 - ٣٦ دىن؛ ب هنارا بۇوم شۆف دىكىر^٢
 ب هنارا بۇوم تۇف دىكىر
 ب هنارا بۇوم خۆف دىكىر.^٣
 - ٣٧ ب هنارا بۇوم شۆف تەنە
 ب هنارا بۇوم خۆف تەنە
 ب هنارا بۇوم تۇف تەنە.
 - ٣٨ ب هنارا بۇوم چىز ل جىدوا
 ب هنارا بۇوم نەخت ل رەوا
 ب هنارا بۇوم، بەھارى ھزرەتا وان چەنگەك دەۋە.
 - ٣٩ ب هنارا بۇوم دراڭ تۈزى بەرى
 ب هنارا بۇوم د ئاسىيادا د خورى^٤
 ب هنارا بۇوم دېرجادا، ل بەر دېوارا دەرى.
 - ٤٠ ب هنارا بۇوم د چۈوه دزى
 ب هنارا بۇوم دىكىر گازى
 ب هنارا بۇوم، دىگىز؛ ھلۇ ئايە دزى!
 ١- يا سلطان ئىزى! تو ب خۇر باي^٥

^١ ئىورى؛ ئامادە بۇو، حازر بۇو.

^٢ شۆف دىكىر؛ عەردى خوھ راد دىكىر، دكىلا.

^٣ ئانکو ھەر كىسەكى ل گۆرى نېزىن و فىڭرا خوھ كار و دنیاداريا خوھ دىكىر. ھەنە كا چاھى وان ل مائى دنىايى

بۇو، ھەنە كا خۇر ئەخۇشىتى في دىن قوت كېرىبو، ترسا خودى دەلى وان دا بۇو.

^٤ د ئاسىيادا دخورى؛ د ئاسىيادا خودان دەست ھەلات بۇو، خوندكارو شاھ بۇون.

تو ب خوّل سهر راوهستایی

تو دبیزی دزی و هره

تو د بیزی خودانی مالی؛ دز قایی!^۱

۴۲ - یا سلطان ئیزی! تو بایی

تو بایی بهری چقاس باران^۲

تو حلی ملی میزایی.

۴۳ - تو شوروری دهق کاڤلانا

تو تنهنگا ملی سه کمانا

یا سلطان ئیزی! نهم مرازی خوّز ته دخوازن؛

دین و ئیمان، نه ماله.

۴۴ - یا سلطان ئیزی! تو وئ ل عهربدا

تو وئ ل عهزمانا

تو وئ ل بهحرا، تو وئ ل بنیانا

تو وئ زارا، تو وئ ل سهر زمانا.

۴۵ - یا سلطان ئیزی! تو وئ ل عهربدا، تو وئ سه ما

تو وئ ل لهوحاء، تو وئ ل قله‌ما

تو وئ ل شاهیا، تو وئ ل خه‌ما

تو وئ ل گهله‌یسیا بن مویه‌ما.

۴۶ - تو عهورا دگه‌رینی

تو باران دبارینی

تو به حریت گران دمه‌یینی تو ق دنیاین ب کار تینی

تو بز مه مه‌سەب و دینی سەد خۆزما من ب رووحی به، تو بدھی و ژئی نەستینی.

۴۷ - یا سلطان ئیزی! تو وئ ل مفتا، تو وئ ل سندرووکا

^۱ حاداد، حەددەد، ئادى؛ جەنم ملەتىت كەفناخ خودانی باي و بارانا بۇو، ئانکو ل ۋەردى ئىزى و حاداد يەك دگەن و بۇ يەك نافى بىكار تىئىن.

^۲ ئانکو خىزو شەر ژ با تەقى.

^۳ لگۈرى فىكرا دين ئىزىدىان و وەك زانايىت دين ژئى دېئىن؛ "باران و عهور" ژ ستىزا چى بۇونە و چى دېن.

تو وئى لگەل مەزنا، تو وئى گەل پچورو كا
 ل گەل زاۋا، ل گەل بۇووكا
 ل مەترانا، لگەل كەشيشا تو وئى لگەل زىندانا، لگەل حەبىسا.
 ٤٨ - تو ل باجارا لگەل بەقلا
 تو ل سوڭا، لگەل دەللا
 يا سلتان ئىزى! ئەم مرازى خۇڭىز تە دخوازىن؛
 دىن و ئىمان، نە مالە.
 ٤٩ - يا سلتان ئىزى! تو مىرى قى دنیاين كەرەمدارى
 كەرەمدارى، تو بى خەبىرى
 يا سلتان ئىزى! ژئەول ھەتا ب ئاھىر، مە تو ل بىرى.
 ٥٠ - قەسەرە كە و ھەزار بىيانە باجارە كە و ھەزار دەكانە
 سەرپە كە و ھەزار زمانە.
 ٥١ - ئەو قەسەرا ب تىنى
 كلىل و مفتە تىن ژ خزىيەن و باتىنى
 چەند ل ھەزرتا سلتان ئىزى رو دنین، دكەن خواندىن.
 ٥٢ - ئەو قەسەرا دوو رېسىنە دەرگى وئى زېرىنە
 سەد ھەزار بابى لى تىنە سەد خۇزمە من ب وئى رووحى بە، ئىزىدى بە
 بېزە قەھولى؛ ئامىن، ئامىن، ئامىنە.
 ”رەحىمەت لىيە، من ئەف قە قول ژى پرسى، رەحىمەت ل روحا دايى و بابى حازر
 و گوھدىرا.“

* * *

قهولی به حرا^۱

۱- رۆژه کى ئەز فىگرىم

داما بۇوم، حەپىرىم
ل بەحرە كە كۈور سەپىرىم.

۲- چى بەحرە كە كۈورە

سېحانە ژ تە مەلەكى خەفۇرە
طەرەقى قى بەحرى ب سە عەتايى دوورە.^۵

۳- چى بەحرە كە پانە

سېحانە ژ تە مەلەك ل رەحمانە
طەرەقى قى بەحرى نەي خۇيانە.

۴- چى بەحرە كە مەزىنە

قەندىلە كە نورانى دىيسيىن ل بىنە
چار جۆ ژى د چنە.

۵- چى بەحرە كە خاسە

ئا كۈورە بىن قىياسە
رکە كە و چار ئەساسە^۳

^۱ ئەف قەمولە ژ زارى شىيخ حسین كورى شىيخ براھيم، عەمرى وي ۶۱ سال، وي هاتىھ گۆتن. دىسان ئەف قەمولە بىرىكا بىرازىن وي، شىيخ عصمه ت، لسىر كاسىتىھ كى، ل ھافىنا سالا ۱۹۹۵ ئى، گەھشىتىھ دەستىي منه.

² چار جۆ؛ مەرۆف دىكارە ب دوو رىيکا شىرۇقە بىكە، يەك: كۆ مەبەست ژى مala ئادىيانا (ئادانى+شەمسان+قاتانى+پىرانى). دوو: مەبەست ژى ھەر چار دىانەتن (ئىزىدى+جوھۇ+فەلە+ئىسلام).

³ ھە كە شىرۇقە كىرنا مە ياخالا سەر وي، كۆ "چار جۆ" مەبەست ژى "مala ئادىيانە" ئەف سەبەقە وي يەكى دىيار دىكە كۆ كۆزكاكا "مala ئادىيا" يەكە بەلنى ئەو لسىر "چار ئەساسا" = شاشا بەلاڭ بۇونە. بەلنى ھە كە شىرۇقە كىرنا مە ياد دىروست بە، ئانكۆ مەبەست ژ "چار جۆيا" ھەر چار دىانەتن بىن، وي دەمىن سەبەقە ھۆسا تىن فيم كىرن كۆ بىنگەها ھەر چار دىانا يەكە؛ ج ژ ئالىي ناسىينا خودى بە، يان ژى ئافا كىرنا بىرۇ باوھرىت وان دىينەتا لسىر باوھريا براھيم خەليل!

۶- چى بەحرە كە حەدە

سەحانە ژ تە مەلەك ل سەمە

مە ب شىخى خۇ مەدە

۷- چى بەحرە كە عەميقە

پادشى من لىگىرت شوفيقە

ژ دوور تىنە نزىكە

۸- ژ دوور، مە تىنە كنارە

مۆج تىنە مە دژوارە

مە ب شىخى خۇ ھاوارە.

۹- ھاوارا شىيخى خۇمە

چەندى مەدحا ژى دەمە

من ل وى دى عەرش و سەمە.

۱۰- پادشى من ل وى عەرش كر

نەقاشى چەندى نەقاش كر

دوو جندىا قوبەت فەرش كر.

۱۱- دوو جندىا دورەك د گىزرا^۱

ھوون شەھدە بن ژ خودىرما

ھەر زەربە كە مالا ئادىا، يانزدەھەزار زەرب ۋىزا.

۱۲- من ل وى دى باجارەك^۲

ناڭ دا ھەبۇ دارەك^۳

لسەر سەكى سوارەك.^۴

^۱ ھىزىھ بەحسا گىزانَا تاوسىيە لەگەل دەف و شبابا؛ شىيخ سەن وەك ھلەگىرى شبابىن و شىيخ شەمس وەك ھەگگىرى دەقى. پاشى هەنگى ھەردوو ئامورەت(دەف و شباب) دانە دەست پىر كەمال.

² ھىنداك دېيىن دەقى سەبەقىدا، مەبەست ژ (باچىز) رۆزە، ئانكۇ سىپۇلا شىشيخ شەمس.

³ زانايىت دىئى ئىزىدىان دېيىن، دەمىلى بەھشىت، تەيرى ئەنقرەل سەر دارا "ھەرھەرى" ئەمۇ ھىزرا تاوسى مەلەك و ئىزى بۇو.

⁴ ئە سۈرە ژى ھەر سۈرە تاوسى مەلەك بۇو.

۱۳ - لسهر سه کنی ئەو میره

خەولە کرن ئەو فەقیرا^۱

وئى د كەن راو و تەگبىرە.

۱۴ - چى ميرە كى منى مەزىنە

خودانى يانزدەھەزار قەوشەنە

تىپىت^۲ گران ژ بەر د ھەرنە.

۱۵ - باجارە كە و چار شورن^۳

قى ھەيە يانزدە خەندە كېت كورن

ھەفت د تارىنە، چار ب نورن.^۴

۱۶ - فەرىم ل وېيە

دەرگە يەكە، سى رىيە

دايم يەك دچە و تىيە.

۱۷ - دەرگەھە كى عەيانە^۵

كورسييە كە ب شەش پىيانە^۶

^۱ ئىزىدى دېيىن؛ (ئىزى- ئىزىد) بابكالكىن شىيخو بە كەرە.

² يېپ: گروپىت لەشكەرى، (باودەر دەكم كۆ دەرقىدا وەسف كرنا لەشكەرى ئىزىدە و دىارە فەقىرىت نەز ب

خەرقە بنەمايا وى لەشكەرى بۇون و ھەر ژ بەر وئى يەكىيە هەتا نەز كەس نە وىزى ئىزىكى وان بە!)

³ بەحسا بنەمەلا شىيخ (أبو البركات) ئە، كۆئەوى يانزدە كور ھەبۇون (= يانزدە خەندەك)، چار ژ كورىت

وئى د ياش بۇون، خودى ل گەل وان كەر بۇو، ھەر ھەفتىت دى، د وندا بۇون، ناف و دەرنىڭى نە بۇو.

⁴ دېيىن بنەمەلا شىى سەخەر ل گۈندەت بۆزا بۇون.

ھەندەك قەولزان ھۆسا دېيىن:

"كورسييە كە ب شەش پىيانە

قەندىلە كە و چار چارانە."

دە مەبەست ژ قىن سەبەق (عەرشى خودى) بت، كۆ شەش ملىاكەت لەر راوه ستىيانە. لەن ھەندەك زاتايىت

دین د بېزىن؛ مەبەست ژ چار خەندەك: "شىخادا- شىيخو بە كەر- شىيخ سمايىل و شىيخ ئە بىلقادر

"كۆ ھەرچار برا بۇون!.

⁵ ھەندەك قەولزان ھۆسا دېيىن؛ "با دلى من عەيانە"

⁶ ل ھېزىدا، ژ بۆ شىۋۇقە كرنا قىن سەبەق، دو نېزىن ھەنە، يەك: مەبەست ژ قەندىل- يان فتىل- و چار چرا،

(سەخەر) و ھەرچار كورىت وينە. دو: فتىل و چار چرا، دە (فتىل) نىشانا نۇورا خودى بە. چار كېيىب

ژى زەبور، تەورات، ئىنجىل و قوران) بە. وەكى زانا و قەولزانىت ئىزىدىا بېزىن، كەرەما مالا ئادىا ژ

خودىيە.

قهندیله که و چار چرانه^۱
۱۸ - چار چرا و فیلهک
دوو مهنهر و قهندیلهک^۲
ههشت ده رگه و کلیلهک.^۳
۱۹ - فکریم ب نه ده ره

مهلك شیخ سن رونشته سه ره مهنهره
وئی د خونه هر چار ده فته ره.
۲۰ - قاتان و مهنهرن
کتیبن و ده فته رن
به زنه که و چار به شدن.
۲۱ - هر چار به شهر ب لوحک (ئ)
هه دوو ب ته سه ک (ئ)
ته با کرن ده ره ک (ئ).
۲۲ - هر چار یاریت^۴ ته بانه
حه رفه که ل ناف یانزده حه رفانه
ددو رونشته، دائم يه ک ژ پیسانه.
واحد ل قههار يه ک ژ وانه.
۲۳ - سه عهتا ب ده ن خه به را

^۱ هنه ک قهولزان د بیزون؛ "فتیله که و چار چران".
ملک شیخ سن وهک خودانی ههیقی و کورئ "ئه شتار" یان بیزین: رویی ویچی دووی. شیخ سن وهک خودانی وان هر چار "فتیل" و "کتیبا" و خودانی هر دوو "مهنهرا = رؤژ و ههیف" د ئیته دهست نیشان کرن.

² دوو مهنهر؛ نادان و شه مساني. هر دوو ژ يه ک ئوجاغ و کۆکتیبه.
³ هر هفت سورپیت ئیزی = خودی:

ادی، شیخ هه سه ن، تیزدینه میر، شیشمیس، فه خرهدین، ناسردین و سجادینه
وان یەھ دنیا ب کار تینا
وان چو سوچبەت بی ياك ئینه

⁴ هر چار یار؛ کۆ يه ک ژ وان خودییه، بیت دی ژی: شیخادی، مهلك شیخ سن، سجادین و ناسردی. یان ژی مه بهست ژی: ئاف، بای، ئاخ و ئاگرە وهک مه تیالیت دروست بونا دنی.

بېزىن قەولە، بخونن دەفتەرە
دا هوون ژى بن خودان نەدەرە.

٤٤ - سەعەتا بدهن حسپىيا

بېزىن قەولان، بخونن كىتىبا
بۇ خودان عەجىبا.

٤٥ - قاتان چەند مەعەنە دگۇن

دايرەكە، چار دۆتن^١
ژ باطن دا ھاتە گۆتن.

٤٦ - باطن و مەعرىفەتە^٢

رونشتىا وان مەحىبەتە
قەخوارنا وان شەرىبەتە

٤٧ - وان ل وى زوو كر

ب كاس و جەنبەقى كر
لەو خاسال ور قەبول كر.

٤٨ - وان ل ور سوجەت كر

ب كاس و موجەت كر
لەو مەل دوو لوقةت^٣ كر.

٤٩ - گەلى برا ھەتا هوون ل وىئە

دەرەقى غافلا مەبىنە
ئەو ژى بەنداد خودىنە.

٥٠ - مەبېزىن دەرەقا غافلا

^١ چار دۆت؛ ئانكىو كېيىر. ئەرى گەلۇ، ئەقە دەست نىشان كرنە بۇ ھەرچار يارا، ئەۋىت مەخالا (٢٩١) ب

رېز كىرىن، يان دەست نىشان كرنە بۇ بىنمالا ئادىيا، كۆھر يەڭ ژ وان ژ كېيىر كىنى چى بۇوید؟

^٢ باطن و مەعرىفەت؛ زائىن و لىدو گەريان بۇ ناسىكىرنا راستىي (راستىا خودىي). ئەقە ژ ئالىيەكى، ژ ئالىيە دىنە، مەعرىفەت و عرفان ل پى هىندەك قەتكۈلىنارا، گىرىدان ب مىزاقە ھەمە، چاوا مىز (زەلام) ب ھەش و ئاقلى خۆز دەگەنە راستىي. عرفانا باتنى ژى نىشانان بىر كىرنا ژنانە، چونكە جەم ژنا بىز سۆر و وزدان زال دېت.

^٣ لوقةت؛ رى، ل پى چۈن، ل پى وى رىيما فەتكى چۈز.

خوْف و ترس بن ژ ههموو دلا
دا رۆژا ئاخىرهق ژى ب بن خودان مالان و مەزەلا.

٣١- ژ قولى دەرويىش قاتان^۱
شىخادى بهحرە، ژى دچون جۇ و كان^۲
چونه بەر نورا رەحمانى.

٣٢- خاس، خاس بۇون، غافل دكۆرە بۇون،
ب رىيَا شىخادى و مەلك شىيخ سن نە دزانى
لسەر ھۆلى سەكىيە دەرويىش قاتان.
”تەمامىيا ۋى قەولى ل خودى و خودان.“

* * *

¹ ب روئى دىيارە دانەرى في قەولى- في تىكىسى- (دەرويىش قاتان) يە.

² شىخادى بهحرە؛ ھېزدا مروڭ دكارە ب دوو تەرزى شرۇفە بکە، يەك: شىخادى وەك خودىيەن بهحرى، وەك سېپۇلا ئاقا ھەرە ئمول، ئاقا ھەروھەر، كۆ لگۇرى مىتۈلۈچىا مروقىنت زەمانى بەرى، ھەموو تشت ژى چىبىيە، يَا دووئى: بەر دئەدىن دىيىن ئىزدىيان دا، ھەر ھۆسا جىم گەلەك مەلتەيت دن، ب رامانا علم و زانىنا كۈور و مەزن تى، ھەر ھۆسایە ژى، وەك تى زانىن، شىخادى دەرويىشە كى ھەرە مەزن بۇو، خودان علم و شارەزايە كە بلند بۇو، خەلکى وى دەورى ل دوو فېرىبۇونا علمى وى دگەريان.

قەولىن جومۇمى سلطان^۱

۱- عيسا و شەمەعوونە^۲

دېرىيەكى دا د چۈونە

سەر جومۇمە كى ھل بۇونە.

۲- ئەو سەرئى ل ناف جومۇمى^۳

وھ كى عيسا بۆرا دقەدمى

دار سەد د سەرى دا دكەلمى.

۳- عيسا د قەدمى لى دكىر سلاڭە

سەرى ژ كەرەمنى بۆرا ۋەداڭە

گۈز: يانەبى عيسا! تو سەر سەرى من ھاتى و ھەر دوو چاڭە.

۴- عيسا گۇتى: چاوا تو دزانى ئازىم عيسايىن ب ناڭە

سەر دېرىتى: ئەقە بەرى پېنسەد سالانە

من ژ كەرەما خودى دزانى، دى ل من بىبىه مېقانە.

۵- عيسا د گۇتى: سەرۇ! تو ب وى كەى ئىلاھىيە

دى بىزىيە من راستىيە

كا كارى تە كرى سەر عەردى خودى چىي؟

¹ ئەف قەولە شىيخ عەلۇ كورى شىيخ خەلەف ل گۇفارا لالش، ھەزارا ۱۱، سالا ۱۹۹۳ ئىتىپە بالاف كرنە، شىيخ ئەلەن وەك قەولزانە كى ئىزىدیان ئىتىپە ناسىكىن، ئەمۇي نېمىسىيە كو ئەف قەولە وى ژ مەزىن قەوال (قەوال سليمان) وەرگرتىيە.

² بەھرا بىز مەبەست ژ (شەمعون كورى نون)، بەلى ئەمۇ لگەل موسا بۇ دەھىنى ژ مىرى دەكەتىن و بەھىرا هاتىپە چىايى سینا، ئانکو ئەوبىرى عيسا بۇو.

³ راستە جومۇم بۆ قاف و كەلۈخى سەر بكارلى، لىن دەردا بتايىھەت بۆ كەلۈخى سەرى مەرىيە كى كۆ- لگۇر چىزۇ كىي - خونىن كارە كى مەزى زەمانى خۆ بۇو. نەيد دوورە مەبەست ژى جەمەشىد بە، ئەمۇي نافى وى دېقىقاتىكىت مەتىت ھندۇ- ئىرانى داتى و ئەمۇ لى سەر دىنە كەفن (مېتا = گا پەرىس) بۇو.

٦ - سهر د بیژتن: يا نه بی عیسا!

ئەز خوندکارەك بۇوم ژ خوندکارىت گران

من داي نه دىت بۇو، نه باب و نه براان.

٧ - عیسا د بیژتن: تو ب وى كەى ئىلاھىيە

خوندکاريا تە كرى چىيە؟

٨ - سهر د بیژتن: يا نەب عیسا! من ھەبۈون ھەزار ژنە

ئەز ب خەولەيەكى ب ناڭ دا دېچمە

ئەو بەدىلا جومۇمى سلطان بۇو،

كەس ب كەس را نە دبوو دەزمەنە.

٩ - يا نەبى عیسا! من ھەبۈون ھەزارى خامە كىيە

ئەو بەدىلا جومۇمى سلطان بۇو،

كەس ب كەس را نە دبوو نەيارىيە.

١٠ - ھەرۆ كۇ رۆز دەاتە دەرە

من ھەزار ژ زىندانا ئىيانە دەرە.

١١ - يا نەبى عیسا!

ھەزارى پىخواس، من دكىن مەداس

ئۇ ھەزارى روس، من دكىن ب لباس.

١٢ - عیسا د بیژتن:

يا جومۇم! نەف لىشكەرى زۇرى زافە

چاوا تە ژ ئىك د ناسىن ب ناڭە؟

١٣ - سهر د بیژتن: يا نەبى عیسا! ھەزار دجوجە بۇون

ھەزارى د كۆسە بۇون

ھەزارى ب قوتىك و قەدىفە بۇون

ھەزارى ب شىرى مروھدە بۇون.

١٤ - ھەزار گىنجىت رەوال بۇون

ھەزار لاۋىت ب خىلخال بۇون

- ههزار ب من را ههقال بوون.
 ۱۵ - ههزار ب شیری سوّر بوون
 ههزار ب شیری مۆر بوون
 ههزار ب من را يى ل ژۆر بوون
 ۱۶ - ههزارى ب قەلون بوون
 ئو ههزارى ب تتون بوون
 بهلى ئەو ژ دیوانا من يى د مەحروم بوون
 ۱۸ - سەر د بىزقى:
 يا نەبى عيسى! جارەڭ ئەز جۆمە نىچىرى
 من دىت لەشكەرە كى زۆرى زاڭ ل وى دىرى.
 ۱۹ - قاسى سەتىزىت عەزمانا
 من گۇ: گەلۇ! ئەقە لەشكەرە كىيە هوى گەرانە?
 جەواب دا مىن: ئەقە قىمە كە ژ لەشكەرە جومۇمى سلتانە!
 ۲۰ - عيسى ژ سەرى د پرسىيە: سەرۋۇ! تۇ ب وى كەى ئىلاھى
 دى بىزىيە من راستىيە
 كا ئۆلا تە د پەراست چىيە؟!
 ۲۱ - سەر د بىزقى: يا نەبى عيسى!
 ب وى كەم يى عەرد و عەزمان بېراست
 ئۆلا من گای بۇو، من د پەراست.^۱
 ۲۲ - چو نەما من بۇ وى گای نە كرى
 من قەسرا رىزىشى ژىرا ئاڭا كرى
 من تەز و مەحفور ل بن جىچ وى راخست كرى.
 ۲۳ - عيسى د بىزقى: سەرۋۇ! تۇ ب كەى ئىلاھى

^۱ وەڭ تى زانىن پەرستنا گا لگەملەك ملەتىت دنبايى بەلاف بۇو، بتايىت ديانەتى مىۋائىزىمى.

دئ بېرىيە من راستىيە

كا حەوانى تە و مەرنى چاوا بىيە؟

-٢٤ - سەر د بېرىقى:

يا نەبى عيسىا! جارەكى چۆمە راڭە

ل من ئىشان دل و هنافە

گەلەك ژ خەنیمى د بۇوم طەنگاڭە.

-٢٥ - يا نەبى عيسىا! ئەز چۆم زۇوە

خەنیم ل من بۇونە دۇوە

چو چارا ل رما من نە بۇوە.

-٢٦ - يا نەبى عيسىا! ئەز چۆم ل رىيە

خەنیم ل بۇونە سىيە

چو چارە ل رما من نە كىرن ب چو رىيە.

-٢٧ - يا نەبى عيسىا! ئەز چۆم وە كى ھەرجارە

خەنیم ل من بۇونە چارە

ل رما من نە كىرن چو چارە.

-٢٨ - يا نەبى عيسىا! ئەز چۆم ل رىيچ

خەنیم ل بۇونە پېنج

ئەز د كەفتم وە كى حىشىزە كى حىچ

روحى من د بىرن قالب ما بۇول رىيچ.

-٢٩ - يا نەبى عيسىا! وە كى قەوم و ملەت د ھاتىنە من

لەشى من ب ئاڭا گەرم پاك كىن

سەرى من ل ناڭ كەنى وەركىن.

-٣٠ - زەبىنى ب من را د گەھىيە

بن ئادەمۇ! چو مەفھەريا تە نە مايىە

هلو! هانا خۆ ب گەھینە وى گاییە!^۱

- ۳۱ - گای وى دېچىيە ب قودرەتا ئىلاھىيە
چار قۇورنەتى دىيانى گەرىيە
ل دەرى بەھشتى گەھشتىيە.

- ۳۲ - گای ژ مەلەكى بەھشتى دېرسىيە^۲: تو ب وى كەى ئىلاھىيە
بۇ من بىزە راستىيە
ئى بەرى سى رۆژا هاتى كىيە؟

- ۳۳ - مەلەكى بەھشتى دېبىتە وىيە^۳: تو ب خودى كەى ئىلاھىيە
ئى ھاتىيە ھىزە، ناڭ وى چىيە؟
گای دېبىتىق: ناڭ وى جومۇمى سلطان، گا پەريسى.

- ۳۴ - وەختى مەلەكى بەھشتى پەلك قولپاندىيە
ناڭ جومۇمى تى دا نە دىتىنە
گۈنىق: جومۇمى تە ھىزە نىنە.

- ۳۵ - گا وى دچىيە ل دەرى دۆزى گەھشتىيە^۴
ژ مەلەكى دۆزى دېرسىيە
بەرى سى رۆژا جومۇم نە ھاتىيە؟

- ۳۶ - مەلەكى دۆزى ژ گا را دېزە^۵:
ب فروارا ئىلاھىيە
جومۇمى تە ل نك منى گىرتىيە.^۱

^۱ گا وەك ھىزە كە مەزن تى پېش چاڭ، وەك خوداوندەكى مەزن، ئەو دچە عەزمانا و بىن پرس دەرىن
بەھشت و دۆزى دەرباز دكە و گەفال ملىاکەتن ھەر دوowan د كە بۇ دىيار كرنا جومۇمى سلطان!

² بەلىن گا نەھەر ل رىزرا وان ملىا كەتايە، بەلكى دەرەجا وى ژ يان مەزىنەت خۇيا دكە، چۈنكە ئەمو ب ھىزىس
و گەف لەگەل وان دئاخقە.

³ بەلىن مەلەكى بەھشتىق ب زمانى رىز گەتكەن لەگەل گا دئاخقە.

⁴ ھەممۇ دەرگەدە ل عەزمانا ل بەر گا دەھە كەنە، كەس نىنە بەر سىنگى وى بىگە ئامانا وى ئەمە دەدەمە كى دا
پەرستىنا گا وەك باوەرىيە كە بېنىزىو بەلاڭ بۇو.

⁵ دىارە ئەم سەردەمە داوىيا پەرستىنا گا (مېزايىن) بۇو، دەستپىكى دىيار بۇونا باوەرىيە كە دن (خۇدىيى يەكتا)!

- ۳۷ - گای گوته مهله کی دۆزى:

جو چۈمۈم بىنە دەرە^۱

گۇرۇنە گای: مەيسا خودىيە، فروارا وى وا ب سەرە.

- ۳۸ - گای چى كرييە

سەرئ خۆ ب دیوارى دۆزى ۋەنايىھ

ب قەوهەتا ئىلاھىيە، دۆزە خدى ھەزانىدە.

- ۳۹ - ياخىدەن بىبارەك^۲

تو موھلەق بده من، بېيەن ۋەدانەك

دا ئەز ژ رەپ خۆ بىكمەن ھېقىيەك.

- ۴۰ - ب رەحىمەتا ئىلاھىيە

جەوابەك ژىرا ھاتىھ

جو چۈمۈم ل گەل ھەڤالا بەردايىھ.

- ۴۱ - جو چۈمۈم د بېرىتى:

يا نەبى عىيسا! نە ئەز بىم، نە مىرىيَا من كىرى

ل سەر حەمو كىيارىت من كىرى

سى رۆزى ئەز ھاقىتىمە ناف كورها ئاڭرى.^۳

* * *

^۱ بەلىن دەمىن باوھىرەك (دىنەك) نۇو دەر دەكەفە و خورت دەبە، بىن گومان وى كەفە دوو ھەر كەسە كى ئىمان ب باوھىرەيا وان نە كە و ئەوان ئېخىنە بەر ئىشىكەنخى و دزىندانا خىن، ھەر چاوا (جو چۈمۈم = ئەندامى دىنەن كەفن) نما خىستتە (دۆزى = زىندان و جۇرى)!^۲

² دىنەن كەفن (ىگا پەرتىس) ھۆسا ب تەناھى دەست بۆ باوھىرەيا نۇو دانانىن، بىلکى بەرۋەدانا خۆ دەكىن! (ب نىزە چاوا گا دەخوازە ب زۆر جو چۈمۈم ژ دۆزى دەر ئېخى!^۳)

³ حەبىانى بىمارك؛ ئانكۇ حەبىانى موبارەك=پېرۇز.

⁴ بەلىن فىكرا نۇو يادىن تازە ب خۆ را ئانى، ھەر كەسە كى عبادەتا خودى يەكتا نە كە، جىن وى دۆزەيە و ئەم دى د ئاڭرى دا ب سۆزە!

قهولى بى و ئەلیف^۱

۱- بى و ئەلە ف^۲

تەختى نورى سەدەف

پەدشى من ل ناڭدابى ب خەف.

۲- پەدشى من ل ناڭ دا بى مۇخفى بۇو

ئەو ب خۆ ئا خۆ رازى بۇو

ھېز كەون نەيە داھر بۇو^۳

ئەو بختۇ ئا خۆ ناسى بۇو.

۳- ئەو بخت دېرسىتە

موجبەت^۴ ھەر يەڭ و ھەستە

^۱ ئەف قەولە، ھېزرا (خېزى ل. پورقۇ) ژ من را، ل سالا ۱۹۹۷ ئى هنارت بۇو، بەلنى نە هات بۇو گۆتن ئەمۇي
² ئەف قەولە ژ دەڤى كىن وەرگەزتىه.

² ھەلبەت پەدشا ناڭە كە ژ ناڭىت خودى. ھەر ھۆسما د ئەمدەي ئېزدىغان دا پەدشا بىن ناڭ شىيخادى ژى ب
كار تىت. دېقەولى دا ھەم بەحسا چۈلنىا ھېبۇنا خودى دىكەت، ھەم سورپ و مەزنتىيا شىيخادى و مەلک
شىيخ سن (شىيخ حەسەن) دىكەت. دەردا ناڭ خودى (ئا خۆ= خۆ ب خۆ) و (ئادى) يان ژى (شىيخ سن)
تېيىكلەپ يەك دىن. ھەر دەردا ناڭ ب حەرفە (ئا) دەست پىن دەكەن. نە دوورە ناڭ قۇولى (بىن و ئەلیف =
ب+ئا) ژ بەر وى يەكىن هات بىنه داتان كۆ (ئا يان ئان) وەڭ حەرفە يەكىن ژ ناڭ خودى؛ ئەمۇي خۆ بختۇ
پەيدا كەرى.

علمدار د بېزىن، ئەلیف ناڭ (شىيخ سن)، دەمەن مەلک فەخرەدین د قەولى (سلاپ و سەد سلاپ) دېزىت:
تو ئەلمىنىڭ گەز بىيەمە،
تو باجەزى، گەز رىيە،
يا مەلک شىشيخ سن! ناڭ و دىكىرى تە ئەز مائىيمە.

³ (ئ) ژى مانا ھەر ھەر= بەرى دەگەھىنە. يان وەكى دىسەبىقا ۋۇرۇدا ھان، (ئ) ئىشارەت بۇ (مەلک فەخرەدین).
بەرى دىندا (كەون) چىتىت، پەدشا = (خودى)- خۆ ئا خۆ- ئادى- سن) دناف تەختى خۆي سەدەف =
(دورى) دا بى ۋەشارقى بۇو، ئانىڭ دۆر؛ ئەم ماتىريالا دىندا ژى پەيدا بۇويى و ھېز ئادى (خۆ ئا خۆ) ژ
دەستېرىكىندا ب ھەفرا د گۈرۈدەلى بۇون.

⁴ موجبەت؛ خۆئى كەرن، يان (حې) ئا عەرەبى. (گۆتن = الكلمة) تىشى ھەرە عەمول بۇو ل گەل (خودى)
پەيدا بۇويى.

ئەو نور بۇو بختو دېرسىتە.

٤- پەدشى من نور بۇو، نور ھاتە بالە^١

عاشق جەليلە، ماشوق جەلالە

مېز دېرسى ئەو حالە.

٥- مېزا دېرسى بۇو ئەو سورە

مېز حەيرانە ب خۆرا

پەدشى من بختو ئەفراند بۇو دورە.

٦- پەدشى من بختو ئەفراندى دورا بهيزايە،^٢

مېز نەھەر پى دايە،

ژى چىكىر شىيخى حەسەن ل موستەفایە.^٣

٧- دا بىدەين مەھەھا دورا سېبىيە

كاسەك^٤ ژى دەھەفرييە

ئەو ب خۆ بۇو خۆ رازىيە.

٨- بەرى مشورە، بەرى خەته

بەرى قەلەمە، بەرى حەقىقەتە

مېز ناسى بۇو ئەو موحىبەتە.

٩- موحىبەتا مە ژ وىيە

^١ دىارە ل ھىزىدا، مەبەست ژ پەدشا (ئادى) يە؛ كۆ ئەو ژ كۆكدا ژ نورا خودى بۇو، پاشى سور و كەرمىت بەرى گەھىشتىنى. رىۋى ژ سەبەقا چارى (عاشق جەليلە، ماشوق جەلالە) نىشانە كە بۆ گۆتنى مە گۆق كۆ نافى (خودى و شىيخادى) د فى قەولىدا تىكەل يەك دىن، چونكە (جەلەل- جەلال) دىسان دوو ناقىت خودىنىھە. ھە كە يەك عاشق بىت و يەك معاشوق بىت، دىارە ھەردوک يەك تىشتن.

² دورا سېي؛ دىارە مەبەست ژى (ھەيىف=مانگ)ە. ل گۆرى بىر و باوهەرىت كەقىن، بۆ جارا يەكى (ھەيىف) بەرى (رۇزى) پەيدا بۇويە. خودان ھەيفى ژى جەم مەرۆقى بەرى (سن) بۇو، جەم نىزىدیان (مەلك شىيخ سن) ل عزمانا و شىيخ حەسەن ل عەردا، يەلەن خۇ دەورى وى لىناش باوهەريا نىزىدیان دا وەك خودان لەوح و قەلەما، ھەر ھۆسا شىيخى سونەتى تىتە ناس كەرن و مەلك فەخرەدين وەك خودان ھەيىقى تىتە ناسكەن.

³ موستەفا؛ ئانكۇ ھلىۋارتى، ھەرە پاڭز و باش.

⁴ كاس؛ سېپۇلا زيانا بەرددوامە ب ھەردوو ئالياقە؛ ئالىن خۆشىن، حىزى كرنا خودى و دنياين، ھەر ھۆسا ئالىي مەن (كاسا مەن)، دى بىزىن: كەسەك نىنە ژ كاسا مەن تام نە كەت.

حهقيقتا مه ژ وئ حهوديه

^۱ داي مرいで، دوت ديه

۱۰ - داي رهدا دا، دوت رهدا نه دا

ناف خاسيت شيخادي بوو ئوسفه

دai ل دوت شهدده دا.

۱۱ - داي مرいで، دوت ديه

بىزنه من؛ كى ژ بهرى كىيە؟!

۱۲ - ژ ئدول بەيزا ل بەرى

زەريي بى ئەحمدەرى

بىزه من كى ژ بهرى؟

۱۳ - سوچانه ژ تە سوچانى!

¹ داي و دوت؛ مەبەست ژى شيخادي و شيخ حەسەن. داي = شيخ حەسەن. دوت = شيخادي. هەلەت شيخادي و شيخ حەسەن وەك (نىز) تىبە ناس كرۇن و داي و دوت وەك (مى) تىبە ناسكىرن، لى بەل دەردا پەت ب ئالىن مىتۈلۈجىقە تىبە شرۇفە كرۇن؛ دوت = ئادى = رۆز، داي = سەن = ھەيف. ديسان لەگۈرى فىكرا مىرۇق بەرى (مىتۈلۈجىا مىسۇپپاتامى)، ھەيف دەيدا رۆزىيە، جارا يەكىن ھەيف ھەبوو، پاشى رۆز ژى چىن بۇو، وەك كېزا وئى. تىشتنى بالكىش و لى پىن مىتۈلۈجىا مە دەست نىشان كرى، دناف ئىزدىغان، ھەر چەندە شيخ حەسەن كورى شيخادى دووپىيە، بەل ئەو وەك شېخى شيخادى تىبە ناسكىرن، نەك ھەر ئەفە، بەلكى شيخ حەسەن شېخى ھەمو شيخانە (چىل شيخ). مەلک شيخ سەن شېخى شيخ شەمس و مالا شەمسانىيە، ل قىدرەن ھە كە شيخ شەمس وەك خودان رۆزى تىبە زانىن، شېخى وئى شيخ سەنە- خودان ھەين ب مىتۈلۈجىا بەرى- ئانكۇ ھەيف بۇو "دەيكى" رۆزى. ژ ئالىيە كى دېقە، ئەم دەكارىن بىزىن؛ مەسەلا داي و دوتىا شيخادى و شيخ سەن، يە ب مەسەلا فەن و مەيدىيەقە گەرىدابە، شيخادى (مرىدى) شيخ سەن! ژ بۇق بە كىن نافەررۇكى ۋى قەمولى و گەلەڭ قەمولىت دى ژى، بىرو باوهەرىت كەفيت ئىزدىغان دىار دەكەن.

² راستە چىكىرنا خونىن دەن و قەكۈلىما ل سەر ئىزدىغان كارەكى ئاسان نىنە، چونكە دېير و فكرا وانا دىنيدا، مىتۈلۈجى، دېرۇكاكەقىن و نۇو، تىكەل يەك دىن. قەولىت ئىزدىغان ژى-وەكى د سەبەقا ۱۱ و ۱۲ - ئان دا، دەرى قەكىرى هيلاڭە، حسىتىنە رەنگى پىرسىارى. ئەرى دايىك مەيدا دوتا (كېزا) خويە، بەل كى ژ كى كەفتەر؟ ھەيف بەرى رۆزىيە يان رۆز بەرى ھەيفىيە؟!... سورا شيخادى كەفتەر يان سورا شيخ سەن؟!... بەل پا چەند پىنغمەر (نېپى) و خودان كەرامەت هاتن- لەگۈرى فكرا ئىزدىغان- كەسەكى وەك شيخادى نەبوو، ھە سەرەدرى ھەمەو وان بۇو. (برىنە سەبەقا ۱۳ و ۱۴ ئى ژ قەمولى بى و ئەملف).

نهبيا قهدهم هلان
سەرورى ئەولىا ناف بى دانى.
٤ ١ - سەرورى ئەولىا داهر بۇو
شىخادى بن مۇوساfer بۇو
مېزا لېي ئەللاو ئەكبەر بۇو.
”ئەم دكىيمىن، خودىيىسى تەمامە“

* * *

قهولن علمى نادر^۱

"دوعا باوري"^۲

۱- په دشا ل ناف دورى ل خموله بورو

نه عه رد هه بورو، نه عه زمان بورو

نه چيا، نه سکان بورو

باوري نافدك ژئ خودا بورو.

۲- په دشا دناف دورى دا بورو

ب گران (۳۰۰۳) سى هزار و سى ناف^۳ ل خو دانى بورو

نافهك ژئ باوري پئانى بورو.

۳- خودى باوري چي يك

نوت و نهه رهنگ پيزرا فري يك

ب وئ باوري خو ژ ناف دورى جهئي كر.^۴

۴- هدشا ل دورى گهريا

ئاف ژئ و هريا

بورو به حرو و په نگيا.

^۱ دەمىن فەقىر خدر بەركات چەند سەبەقەك ژ قەولن (علمى نادر) ژ من را گۆتن و بەرى ھنگى شىخ ئوسمان دوغا يەك ب ناف (دوعا باوري) ژ من را گۆتى و پاشى ھەر دوو تىكىست مە ھەمبەرى ھەف كرپىن، دارشتن و نافرۆك وەك يەك بورو، ژ يەر وئ يەكىن مە ژ ژيئ ھەردۇو ناف دان؛ دوعا باوري و قەولن علمى نادر. ھەلپەت ئەف تىكىستە گرنگى يەك تاييەت ھەيد و ژ تىكىستەت فيلىۋ سۈفيا ئىزىدىا تىن ھەزمارتىن وەك (قۇلى زەبۈن مەكسور، ق. شىيغۇ بەك، ق. شىيغۇ ئاققوپ، ق. ھزار و يەك ناف..)، چونكە ئەو لىسر چۈلۈنىا چى بۇونا دن و گەلەك فىكريت دن دسەكىنە.

² ئەف دوغايىه ژئ، من رۆزى ۲۹-۰۴/۹۹ ژ دەق شىيخ ئوسمان گەرتىيە.

³ دەگۆتنا ئىزىدىان دا، بەھرا بىز ھۆسا تىن گۆتن كۆ ھزار و يەك نافىت خودى ھەنە و ھەر قەولەك ژئ ب ناف (ھزار و يەك ناف) ھەيد، لى بەلى دەق دوعا يەن (دەق قەولى) دا (۳۰۰۳) سى هزارو سى نافا بې خودى دا دىن، ديارە چى گۆتن و كارى باش ھەيد ب خودىقە ئىن گەرپىدان.

⁴ دەيىزە دا ژئ بىرۇنى ئىن ديار كەن كۆ ھىزا خودى و دوپ بەھۋارا دەگەرپىداي بۇون، نە وەك دوو تىشى ژ يەك دجودا بۇون.

۵- پهدا شی دور چی کریمه
ب وئی باورین ل نافا به حری دانیمه
هر نوت و نه هه هزار سالی، داره کری مه کان ویمه.
۶- ئهو بولو دارا ب ناف غهوا^۱

^۱ لگوری فیلوسوفیا ئیزدیان (۹) جیت خودی هنه، بەن زاناییت دینی ئیزدیا گوناھ دکن وان نافا بیزىن، بەن د قمۇل و دوعایا دا هندهک ژ وان نه حیا دەر دکەقىن، مگرتن دقامۇن (زەبۇن مەكسور) سەبقا ۴ دېیزە؛

* ل من جەما د بۇون زربابە
دى ژوچى بەحرى دەپىن تەبابە
بەحرە و دورا میر د نافە.
* پەدشى من ب دورى بۇو
ب حستانە كىن ژىچى بۇو
شاخامۇحىمەن ژىچى بۇو.
"زەبۇن مەكسوو، سەبقا ۶"

بەن ئەفە جىن هەرە ئەولە ژ (۹) جیت خودی. جىهە کى دى ھۆسا دەسەبەقە کى دا دەر دکەقە؛
پەدشایە و هەر چار يارە
ل مەركەپىن د بۇن سوارە
سەپەرى بۇون چار كىنارە
ل لالشىن سەكىن، گۈزىن "ئەفە حەق وارە"!
"سەبقا ۲۲ ژ قەولى زەبۇن مەكسور"

جىهە کى دن (دارا هەرەرە) يە ل بەھشىقى. جىن دن، وەك د سەبقا ۶ ژ في دوعايىن (قمۇل) دەر دکەفە (دارا غهوا) يە. دىارە جیت دن ژى وەك ئەددەن دینى دا دەر دکەقىن (مەككە، قودس و خەلیلەن)، جىن نەھىن، ب باورىيا من، د(ق. مىسىن ئازار) دە دکەفە و ئەزى ل دەلىقە کى دن دا ب بىر فەللى لىسر بىناخشمە.

ھەلبەت ھزمارا (۹) كۆك و بىناتا لۆجىكى حسېت و ماتاتكە، هەر ھۆسا لۆجىكى گەلهك فیلوسوفیا دینە كۆز ب رۇنى بلجم فیلوسوفیت يۈنلى و شوندا ل (أخوان الصفاء) سەر ھلدايە و بۇويە بىنمايا فکرا وان (.. وئى بى رۇن كىن؟)

ھەك (۹) جەھىت خودى (يان تاوسى مەلەك) ھەن و هەر جىهە کى (۹۹) هەزار سالى لى ماپە، ئانڭو ژىن (عەمرى) دن (۸۹۱۰۰) سال بۇونە دەمى ئەف دوعا (قمۇل) پەيدا بۇوي. ² غوما؛ هند نەم ل پىن چۈن و ل ناف فەرەنگا گەريان گۈزىتا (غۇوا) مە نە دىت. من جودا- جودا ژ دو زاناییت دینی ئیزدیا (فەقىر حەجى فەقىر شەمەز و فەقىر خدر بەركات كەسۋى) پرسى؛ "ھۇون چاوا مانا دارا غهوا" لىن دەن؟

فەقىر حەجى گۆت: مەبەست ژى لالشە، چونكە دوو لالش هەن، يەك ژ عەزمانا و يەك ل عەردا. يَا عەمول ل عەزمان ھاتە چىكىن و پاشى خودى ئەمۇ ھنارتە عەردا، ژ بەر وئى يەكى (زەھىت دارى) كۆز د قەول دا تى ل ھوانە، ئەمۇ لالشا ل عەزمانا چىبۈويە و (سەرى دارى يى ل خوار) ئەمۇ لالشا ل عەردىدە.

سهرى ل خوار، رههیت وئى ل ههوا!

مهله کا راهشت نورا ل سهرى سهرا

پەدشا، ئېيك ژى ئەوه.

٧- ئەو بۇ دارا ب ناف غەوارە

فەقىر خادر ب رەنگەكى دى شىرقە كر و گۆت: ئەقە بهحسا علم و مەعريفەت و زانىتىيە، ئانكۇ بهحسا عرفانىتىيە، زانىن و مەعرفەت ژ جەم خودى دەست پى كرىيە، ئەو سەروكائىي، زانىن ژ عەزمانا تاتىيە عەردايە، ژ بېر وئى يەكى رەھىت وئى ژ جەم خودىنە و سەر و چىكىت وئى ل خوارەن. وەك فەقىر حەجى و پەريانىا زانىا، ل گۇرۇ فىلۇسۇفيا ئېزدىيان، دېيىن: دوو لالش ھەنە، يەك ل عەزمانا و يَا دووئى ل عەردا، بەن يَا عەزمانا پېشىز ھېبۇو، ھەتا ئەو نە ھاتە خوار، چو گىيا و شىنىكاپى و ژيان ل سەر عەرددە پەيدا نە بۇو. سەبقا (٣١-٣٠) ژ قو. زەبۇن مەكسور دېيىد:

* لالش كىز د نەزلى

شاخا موجەت ھەنگافتە سەرى

عەرشن ب رەنگا خەملى!

* لالش كىز د ھاتە

ل عەردىڭ شىن د بۇو نەباتە

پى زەبىن بۇو چەقلەس كىيانە.

شىن بۇونا گىيا و كەسكىياق ب ھاتە خوارە لالش ژ عەزمانا پەزدا بۇو، مەرۋەت ھۆسا بىر دكە، كۆ لالش ناف و سېبۇلا خوداوهندى بارانى يان ھەمورا و باي بە، چۈنكە گىيا و شىنىكاپى بىن باران (تەرىياتى- ئاف) شىن نابىن. عەردى حىشك و سېر بۇو بەرى (لالش) سەردا بىن خوار! بۇ سەماناندا في بىر كرن و بۇچۇنا خىز، شىرقە كىرنا فەقىر حەجى ھات بىرا من، دەمى من بىرس دەرەقە نافى (لالش) ژى كرى؛ ئەوي جوامىزى ھۆسا گۆت: چىرۇ كەك ناقيبەرا شىيخادى و سورا مەلك شىيخ سن دا چى بۇو، لالشان عەزمانا بناقى مەلك شىشيخ سەنە و يَا عەردا بناقى شىيخادى. ھەك ھەنەك بېرىن: چاوا يَا ل عەزمانا ب نافى شىشيخ سەنە؟.. لەگۇرۇ رى و رسىت ئېزدىيان، ھەتا ئەمۇ شىشيخ سەن وەك شىشيخ شىيخادى تىن ھەزمارتىن (دای و دۆت)! ھەر ھۆسا علمى دىين ئېزدىزا دېيىد، شىشيخ سەن دوپا ئەمول بۇو كۆ دنبا ژى پەيدا بۇوى... ژ تالىيە كى دەنە، شىيخادى (ئادى-ئادەد-ھەداد) ل جەم گەلەك مەلتىت رۆزھەلاتق دەكەن، وەك خوداوهندى باي و باران و برق و بروسيا دهات ناسكىن. (سن) يان (ئەنلىل) خوداوهندى باي بۇو. ئەم زى جەم ئېزدىيان شەخىت شىشيخ حەسەنا (سن) ھەم كەتتىيا جەلەو ب دەستى وانە، ھەم تەسلۇما (باین سېبى) ب دەستى وانە و (باین سۆر) ب دەستى شەخىت شىشيخ موسانە. ئانكۇ ھۆسا دەر دەكەفە (لالش) سېبۇلا خوداوهندى باي و باران و عەورانە، يان دورسەتلى زىدەكىن و بېرىن؛ سېبۇلا خوداوهندى ئاخىيە (لاشا عەردا)، ھەر ھۆسا خوداوهندى نورى. ھەموو ھەبۇون و خولىاقەت و شىنىكاپى ژ قان چار ئەلەمەيتا (ئاف- با-ئاخ-ئاگر) پەيدا بۇويە! لالش - وەك علمى ئېزدىدا دېيىد- ھېشقىن عەردىيە! ھېشقىن: كەرسىتە يە كە دەگەھە مەترىبالە كى دى و تىشىتكە، يان ژيانەك نوو ژە پەيدا دېم،،، ھېشقىنى،، ژن و زەلاما يان بىن گىاندارىت دى، پچۇك، تىشىك؛ ئانكۇ زورەت ژى پەدا دېم. باران ژى ھېشقىن عەردىيە (وەك طۇقى ژن و زەلاما)، ھەك باران نە گەمە عەردى، عەرد ئافس نابە!

- کۆك ل ھەوا، سەرى ل خوارە
 ژ قودرەت ئاڭ ۋە دخوارە
 ب باوري خەرقە كىرن نېيارە.
 ٨- باوري خەرقە نېيار كىرن
 نۆت و نەھ ئەركان سەر كىرن
 ژ ئۇ پاش مەلەكاكا باور كىرن.
 ٩- مەلەكاكا باوري پى ئائىن
 خەرقە بىرن ل سەر خۇرا دانىن
 ژ ئۇ پاش مەلەكاكا شەھدە و ئىمانتىت خۇ پى ئائىن.
 ١٠- باوري راستىيە
 خولقاندىن گا و ماسىيە
 زەرگۈز و مىيە
 هېقىنى (هاقىنى) وان چىكىرن ژ كانيا سېپىە.
 ١١- ب باوري رەكتى عەردو عەزمانا دانىه
 ھەفت طەبەق عەرد و عەزمان ل سەر پشتا گا و ماسىيە.
 ١٢- پەدشا باوري و راستى دانىن ل ناڭ مەلەكاكا
 ب وان ئاڭا كىرن چارادە طەبەقە
 پەدشا حەقە و ناڭ وى حەقە.^١
 ١٣- مەلەك فەتكەن، ل ئىك و دوو ئىورىن^٢
 ب وى باوري ل بەحرا علم سەيرىن
 عەرد چىكىرن، عەزمان ل سەر را نېزىن^٣
 ب ناڭ خودى شەتكەن.
 ٤- پەدشا يى باوري كىر كۆكاكا نۆت و نەھ ناڭە

^١ ل ھېدا (حق) ژى ناڭە كە ژ ناقيت خودى.

^٢ ئىورىن؛ رونشىن و شىپۇرا خۇ ب ھەف را كىرن.

^٣ نېزىن؛ ئاڭا كىرن، بىيات دانىن.

مهلهک هاتن هنداده

خولقاندن مهها^۱ قهر، مه کان وئی میگا ب خوناڭه.

۱۵ - پەدشاھي ب باوري روح نزيار كرن، ل قەندىلا كرن
پشى توت هەزار سالى ل عەردا داهر كرن^۲
دلن مەلهكاكا پى شاهى و شا كرن.

۱۶ - باوري سەرىي ھەمۇو خىرا

مەلهكاكا سەما قانونى ل عەزمانا د گىزا
مۆمن ب وئى باوري گەھشتىن ديوانا جەبىزە.

۱۷ - مۆمن ب وئى باوري عەمەل چىيە
ب شەف و رۆزى ل خىلمەتا خودىيە
عاشق بى سەرن، بى دەستن، بى پىنه
ل ۋەن، ژ وئى تىنە.^۳

۱۸ - ئەو بۇون مەلهكىت بەر بەدىلە
ژ وان چۆ؛ شەوق، شەمال و نورە.

* * *

¹ مەھ؛ مېھ

² وەكى مەل جىهەكى دىنى ۋەن كىتىي خۇيا كرى، (۹۰۰۰) سال ئەمۇ چەرخ و ھەپوانەيە يىن كۆ هيتدى -
ھېيدى مەرۆقىت بەرى خۆ ناس كرى و ژ مەملەكەتا حەپوانا جوردا بۇوين.

³ ئەقى يە كە ژ وان فىكىت باوري ئىزىديا ل سەرھاتىيە ئاڭا كرن، كۆ ھەر روحە كە چاڭ، خاسا، راستە ئەمۇ ب
رەنگى بەشەرىنە، بەلۇن روھىت وان يىت سور و كەرامەتا خودى.

قهولى قەندىيلا^۱

شاخى ۱

۱ - زىناره، زىناره

شىخادىيۇ! مە ب تەھاوارە

بەدىل ل مە بۇو كفارە.

۲ - بەدىل هاتن و بوھورىن

چەندىقى فىرىن

ناڭدا ما بۇون حەبىرىن.

۳ - بەدىل هاتن و دچۇونە

كىيم بۇون عالم و خەتكۈونە

لەو مە ژئىك دوو بېرى ناس بۇونە.

۴ - ھوون ب فىرىن بەدىلا

گوھى خۆ مە دەنە غافلان و بەخىلا

لەو رۇناھى ژ ناڭ مە را بۇو، چۇ قەندىيلا.

۵ - چى قەندىيلەكە بۆك

پەدشى من ب رەحم و شەفقىيەت خۆ كر

ئەوي ژى چىكىر شىيخو بەكىر.

۶ - چى قەندىيلەكە زەرە

نازىل بۇو ژ عەرشى ل سەرە

---

^۱ ئەف قەولە ژ وان قەمولانە يىت (خىزى پورتى) ل نيسانا ۱۹۹۴ ئ ژ منرا شاندىن و خۆ وەك دەستتىقىس ل نىك من ھەيدە. ديارە ئەمۇي ئەف قەولانە ژ كەشكۈلا مال شىيخ رەشۇر شىيخ حسین و ھنەدەك ژ فەقى حەجى ستاندىنە.

- شیخو به کر بورو مهربی شیشمی ته ته ره.
 ٧ - چی قهندیله که نورینه
 داهر بورو ژ عەزمینه
- شیخو به کر بورو مهربی شەمسەدین مەلک فەخرە دینە.
 ٨ - چی قهندیله که گرانه
 نازل بورو ژ عەزمانه
- شیخو به کر بورو مهربی هەرچار برانه.
 ٩ - چی قهندیله که گەشە
 نازل بورو ژ عەرشە،
 دەرگەدان شى فەخرى رەشە.
- ١٠ - چی قهندیله کە مەزنە
 رەحم شەفەقیت پەدشى منه
 ئەوی ژئى چىكىر مەلک شیخ سەنە.
- ١١ - مەلک شیخ سەن دېیزت: وەکى دنيا ئاف بورو
 پەدشى من ل ناف بورو
 ئەو کى مىز ل بەر راوه ستا بۇ؟!
- ١٢ - مىرا ژ مەلک شیخ سەن پرسىيە
 ئەو شیخ سەن بن ئادىيە
- تە زەرب و ھنەر و كەرامەتىت پەدشى خۆ، چاوا دىيە؟!
 ١٣ - وە دېیزت مەلک شیخ سەن ئادى
 من زەرب و ھنەر و كەرامەتىت پەدشى خۆ دى
 ھەموو جارا بناڭ سلطان شىخادى.
- ٤ - ژ قەولۇن شى فەخرى زەرگۈونە
 پرس بکەن ژ مەلکى بەپروونە
 گەلۇ! چاوا ئەف عەزمان راوه ستا بۇو، بى ستۇونە؟!

۱۵ - مهلك فده خره دين وه دكر رايه

ئهوي و هرچار برايه

قىكرا دهن تهبايه

گو: ستونا عده زمان راوه ستا بورو، ب دوعايه.

۱۶ - شيخادى هاته هه كاره

سجوده بورو لبهر و داره

شيخادى لناف ميزا سهرداره.

۱۷ - شيخادى هاته لالشه

خهملى ب خهرقن رهشه

عده ده ويما حال پن خوه شه.

۱۸ - شيخادى ل لالشى بورو

خهملى ب خهرقن رهش بورو

عده ده ويما حال پن خوه شه بورو.

۱۹ - ئەف دنيا، دنيا ياه زهره

بن ئادهم تيادي بى بهوه ره

مه فهري مه ما شيشىمىسى تەقدەرە.

۲۰ - ئەف دنيا، دنيا ياه كە، مەزنه

مه فهري مه ما مهلك شيخ سنه.

۲۱ - ئەف دنيا، دنيا ياه كە ب جىدە

مه فهري مه ما سلستان ئىزىدە.

۲۲ - به ديل بورين، من وھا دى

دى داهر بت شەرفە دين ل مەھدى^۱

^۱ مەھدى شەرفە دين، ل گۈركى فكرا دين كەسانە كە، يان ھېزە كە خودايىيە، ژ بىر كۇ دنيا پېرى زلم و نەخۆشى دې، ئەو دى ل تاليا دىن دەر كەفە و دىيان ب كە يەك دين و زلىن راكە. گەلەك مەلت و دىيانەت باورىن ب هاتنا قى كەسى دكىن و هەر يەك بناقە كى ناس دكە؛ مگىرى جەنم فەلسەنەن ئەم بناقى يەسوع، عيسا، يە و جەنم مۇسلمانىت شىعە ب ناڭ، مەھدى مۇنتەزەر، و جەنم ئىزىدىان ژى وەك مە گۈقى شەرفە دينە.

مهفه‌ری مه ما سلطان شیخادی.

۲۳ - ژ قمولی پیر رهشی حمیرانه^۱

هنجین ب راسق و دروستی دهست پاقیته دامانا یار و برانه

دایم، مهرکه با وی ل به حریت گران مهله‌فانه.

۲۴ - ژ قمولی پیر رهشی ب جده د بیژمه وه گهله‌مریده،

مه دین شهرفه‌دین، ئاتقاد سلطان ئیزیده.^۲

* * *

^۱ هەر چەندە ل سەبەقا ۱۴ ئى ژى تى گۆتن، ژ قمولی شیخ فەخرى ئاديانە، بەل ياراست- ب باورىيا من- ئەف قمولە ژ دانا، پیر رهشىن حمیرانە، هەر وەك ژ سەبەقا داونى خۇپىا دە، يا شیخ فەخرى ئاديا وەك چىزو كېيىھەكى باور پى كىرى، يان گوتتا مەزنا و ئاخافتتا وى جىنى راستىيە.

² گەلەك جارا دقمول و دوعايىا تىت: دىن ئىزدىيا شەرفەدینە و باورىيا وان ئىزىدە. ئەز باورم مەقسەد نە شەرفەدینى كورى شىخادىن دووپىيە، ئەو شەرفەدینى بويە مىرى شەنگال و دەقەرا خالتا، بەلكى (شەرفەدین) ل ھېزە وەك ناسناف (سەفە) تىت نە وەك ناف، ئانكى بمانا (شەرفە دينا) = دىن ھەرە باش. من ژ هندەك علمدارا بىستىيە كۆ مەقسەد ژ شەرفەدین = شەرفە دين) خودپىيە، يان ژى هندەك د بىزىن شىخادىيە.

قهولی سورا^۱

۱- ئهو بwoo سورا ژ پیش^۲

جایزه ئەم ل وئى سورى بىكەن تەفتىيش
دا ل پى وە خلەت^۳ نە بە جىش.

۲- ئهو سورا ب حىز

جایزه ئەم ل وئى سورى بىكەن ئىستەخېز^۴
ئەوى سورى ئەز كرم جوامىز.

۳- ئهو سورا ل من دكە لەزە

وئى سورى عەلى^۵ هنارتە غەزە
ل پى وئى سورى دچم ئەزە.

۴- ئهو سور من دلەزىنە

ئەو سور من ب خاسارا دگەھىنە
ئەو سور دى من دۆرىنە.^۶

۵- ئهو سور ل بەر دۆرا ئاستەنگە

ل بەر وئى سورى هلقە مانگە
عالەم بناقۇ وئى سورى بانگە.

۶- سەيدى نەسىم^۷ خۆ ب وئى سورى ددۇراندە

¹ رۆز ۱/۳/۲۰۰۰، من ئەف قەولە ژ دەقىقىر خدر ب. كەسۆ ستاندىه.

² ئهو بwoo سورا ھەرە كەفن، سورا عمۇل، سورا تاوسى مەلەك - (شىخادى!).

³ خلەت؛شاش

⁴ ئىستەخېز؛ ئەز بىيىزم گۈتنە كە عمرەبىه ژ (استقبال) ھاتىه، ئانكىو بەر پى ھەرن، پىشوازىن لى بىكەن.

⁵ عەلى؛ ئەز باورم مەبەست ژى (عەلى كورى ئاي تالىھ) بىزازىي مە د كورىي عەبدوللا.

⁶ دۆراندەن؛ ل دەرداڭ، خسار بۇون، ل ناڭ بىر.

⁷ سەيد نەسىم و د پىزا حىسىنى حەلاج؛ دوو سۆف و خودىناسىت مەزن بۇون د سەرددەمىي عەباسىيا دا.

حسیئی حهلاج سهربی خۆل رییا سلطان ئیزی ره جماندە.

٧- کى دېیزه ئەو سور دەرەوە

ب وى سورى رۆن بۇون رۆز و شەفە^١

وى سورى پىك شىرىن كرن ئادەم و هاوا.

٨- ئەو غافلىت خافە

ل وان سېپى بن هەر دوو چاھە

غافل د كۆرەنە، نزانن ئەۋى سورى ھاوا كرە بول، ئادەم زاۋا!

٩- شرۇتىيا وى سورى ھەيە

ب حەق ھەر ئەفەيە

ب شرعا نە حەوچەيە.^٢

١٠- ب وى سورى تىيتىن بارانە

ب وى سورى شىن دېت دارە

ب وى سورى د كەملە چەندى بەھارە.

١١- ئەۋى سورى خۆش كرن دەم و ھەيوان

ئەو ئەينەتك دا دىيوان

شەراب چى كرن ژ مىيوان

خەلکى قەخوار، پى دبۇونە حەيران.

١٢- ئەۋى سورى گۆت و مە ژى خەبەردا

ئەۋى سورى چار كىتىب نازل كرنە عەردا

ئەو سور مەفعەتە لىسىر جىقاس دەردا.

١٣- ئەو بۇو سورا كېير

جايزە ئەم ل وى سورى بن خەبىر

^١ بى گومان بى رۆز و شەف خولقاندىن خودىيە. ل ھىزدا ئەو سورا به حسما وى تى كرن، سورا خودىيە، يان خودى بى خۆزىيە.

² ب شرعا نە حەوچەيە؛ ئانكۈر نە حەوچەي دانو ستاندىيە، گۆتن ژىرا نىنە ئەو سور، سورا خودىيە.

وئى سورپى چار كېيىب نازل كرنە عەردا

تەورات، مسحەف، زەبور، ئىنجىل.^۱

۴ - ئەو بۇ سورا ژ پىش

جايزە ئەم ل وئى سورپى بىكەن تەفيش

ئەوى سورپى، مير براھيم^۲ ژ خۆرستانى ئينا لالشى، كره دەرويىش

وئى تەرك دان؛ ژن و مال و مىش.^۳

۱۵ - زۆر ب وئى سورپى دگەھشتىن

دلى وان ژ مىل و مووحىبەتا سلتان شىخادى د پەرسەن

ئەو چۈن، ژن و مال دەدەسدا^۴ هشتىن.

۱۶ - زۆرا ئەو سورپى خىالە

زۆرا تەرك كرن مالە

ئەو چۈن و ئاخىرەت كرن خىالە.

۱۷ - ۋرا مالى خۆ تەرك كرن

ھوون رىيَا شىخادى چاك بىگرن

دا ھوون ب سلامەتى رابوھرن.^۵

۱۸ - ئەو سورا پىر تەمنەنە

جايزە ئەم سەر و مالى خۆلى بىدەنە

ئەوى سورپى ب گاوارا^۶ شىرىن كرن سەنەممە.^۷

¹ ل گۈرى فيلۇسۇفيا گشت دىنا، خودىيە دين و كېيىبت وانىت پېرۇز دىيار كىرىن.

² مير براھيم؛ مەبەست ژى مير براھيمى ئادامە. ئەز باورم (يىراھيم ئەدەھم) ھ، دەرويىش و خودىياسى مەزن و ب ناڭ دەنگ كول ئىريان پەيدا بۇو، قەستا بەغدا و شامى كرو تەركا ھەمەو تىشى كر ژ بۆ خاترا ئىممانى.

³ مىش يان مىشىن؛ ب دىالكتى خەلکىن چىايى شىنگالى بۆ پەزى بكارقى.

⁴ دەوس؛ شۇن، ل تاليا خۆ، ل پىن خۆ،

⁵ رابوھرن؛ دەرىياس بن، چېنە پىش.

⁶ گاوار؛ كافر، يان بىزىن ھەر كەسەكى باوھرىن ب خودى نە ئىنە.

⁷ سەنەممە؛ بت، ئەو پەيكەرېت ژ بەرۇ دارا تىن دروست كرن و دىنە سەببىلا خوداوهندەكى!

١٩ - ئەو سورا پېر حسابە

ئەوی سورى ناڭدار كرن مەككە و كەعبە^١

وى سورى پىڭ شرين دكىن پس و بابە.^٢

٢٠ - زۆرا ل وى سورى دكىر پرسە

ئەوی سورى شريف كرن مەككە و قودسە،

ئەوی سورى پىڭ شرين دكىن باب و پسە.

٢١ - ئەو سورا پېر نەدەرە

ئەوی سورى ئىينەتكە دا ئاقىدەلى ئۇمەرا^٣

ئەوی سورى شەمعون خۇولخاند ژ بەرە.

٢٢ - ئەو بۇو سورا ب خىزى

جايىزه ئەو ل وى سورى بىكەن ئىيىستەخېزى^٤

وى سورى نەفەسىت برسى كرنە تىز.

٢٣ - ئەوی سورى تىز كرن نەفەسىت برسى

زۆرا ل وى سورى دپرسى

قەست كرنە بەحرا، ب تەلەبەيا نەبى ئونسى!^٥

٢٤ - ئەو سورا بوكىر

ئەوی سورى شفقەت ل زۆرا دكىر

ئەوی سورى شىيخ زىندىن ژ لالشى هنارته مىسر.^٦

^١ ژ بەر خاترا نەبى سمايىل و براھيم خەليل

² ئەز باورم مەبەست ژى شىخادى و شىيخ حەسەنە.

³ ئاقىدەل ئۇمەرا؛ ب باورىا من ئەقە بەحسا (عبدوللا كورى عومەر كورى خەتاب) ئە، وە كى دەنەدەك

سەرچاقيت كېيىا ديار دە، پشتى ليشىكەر ئىسلامى چەند جارا بەرانبەر كوردا ل (كوردستان ل گۆرى

زاراڭ ئېرۇ) شىكەست بايىن وى ئەو كرە سەرلىشىكەر و شاندە شەرى كوردا.

⁴ بىزىزە نەمرە (٧ ٣٣)

⁵ نەبى يۇنس؛ ل گۆرى چىرۇكىت دىين ئەمۇي دخواتىت بىتە باجارى نەينوا (مۇسۇلا ئېرۇ) بەلىن ئەمۇ

دېھرىيەدا نقۇز بۇو، ماسىسا ئەو داقورا و چىل رۆزى دزگى دا ما، بەلىن پاشى ئەو ژ زگى ماسى دەركەفت!

٢٥ - عاشقز بی فهلهک

من زور دیتن گلهک

ئەف نەزانى مە شاندیه، وەرگەراندیه مەركەب و كەلهك.

٢٦ - عاشق دەنگ دكەت ب نەھینه^١

خاسا پى هاتى باوهرى و ئېقينه

خافل دكۆرەنە و بەھر قى نىنە.^٣

"نەم دكىمەن و شىخادى تەمامە."

* * *

^١ شىيخ زىندىن؛ كورى شىيخ حەسەن كورى شىخادى دووى، چىرۇكاكا هنارتىا وى بۇ مسرى چىرۇكە كە دىنى و دىنايىه د نىقىبەرا شىيخ زىندىن و مەرەبىن وى دا چى بۇو، ژ بەر شاشىا ئەوى بەرانبىرى مەرەبىن خۇ كرى، ديوانا شىخادى ئەم شاندنه مسرى وەڭ جزا يەكى ب كشىنە.

² نەھينە؛ ب دزىقە، نە پەن،

³ ھەموو ئەف سورە، سورىت شىخادىنە.

قهولن گا و ماسی^۱

- ۱- من ئىك دېيت يي ژير بى
ل هەموو معنىيَا يي خەبىر بى
ل با شىيخ فەخرى ئادىيا يي پىز بى.
- ۲- شىيخ فەخرى ئادىيا لى بىت فىدە
ھۇون خەبىر بن ب وىدە
ژقى دىنلىقى و پىدە.
- ۳- نەيە ب بوختانە، نەيە ب زۆرە
ل خاسا سايە^۲، ل خافلا عەورە
ژىر و بىر و ژىر گايمە.
- ۴- بىزە من وە كە دبۇوه
ئەوي گايى سەرى ل شەرقىفە^۳
ب غەرىيغە دوقە^۴.
- ۵- با عىزفاف و ھەيانە

^۱ ئەف قەولە ژ ئالىي (دەرمان خەلەف شارى) ل ھەزارا ۱۱ گۇفارا لالش، پەرى ۲۰۸ وى ھاتىھ بەلاف كىرن، وەك (دەرمان خەلەف) ل داوىن دا دېيىرە، ئەوى ئەف قەول ژ زاردەقى قەولزان (مەروان باپىرى) گۈرته.

بۇ زانىنا نافەرۆكىنى قۇولى و ژ بەر چى ھاتىھ گۆتنە، بىزە بايەتىن (پىرسىيارىت ونداد، يان چەلۇندا تىيگەشتىن ئەدەپ دېيىن ئېزدىيان) دەيىن كىتىي دا، پەرى (۴۴). يەھەزى گۆتىيە كۆ ئەف بايەتە بتايىھەت ل گۇفارا رۆز، ھەزارا ۱۰، سالا ۲۰۰۱ ئى، پەرى ۷-۳۴، ب زمانى كوردى ھاتە بەلاف كىرن. ھەر ھۆسما بىزە بايەت من ل ژىر نافى (مانا سېبۇلا د ئەدەپ دېيىن ئېزدىيا دا)، د گۇفارا رۆز، ھەزارا ۲، سالا (۱۹۹)، پەرى (۷-۳۷).

² سايى؛ عەزمانى ساقى و بىن عەورە.

³ دىدارە يادروست ئەوه (ئەوي گايى سەرى ل شەرقىفە) ئانكۇ سەرى وى ل ئالىي رۆزھالان بۇو، تاليا وى ل رۆزئاڭلى بۇو.

⁴ دوقە ؛ كىلك، دولك

⁵ وە؛ وسا، ھۆسما، ولۇ،..

ئەوی گای چى نىشانە

چەند سىرۇنە چەند ددانە.

٦- ئەو گای سەھتى^١ پېرە

قورنەت و قورنەت يى خەبىرە

رىيَا پىنج سەد سالى مەيزىرە.

٧- ئەو گای صەبرى دىرى^٢

سجۇدى دكىشته ئىكى بىزى

هەتا دەما روھى بىسىزى.

٨- ئەو گای سەھتى قەھوبيه

ژپىشله سەخىرە كى^٣ سېپىيە

زىر و بەرە و زىر كەسە كى نەدىيە.

٩- ب ھىمەتا وى سەخىرى

باپى پس نەخىرى

لى جەما فەخىرى.

١٠- عەجييىدا د وىدا

نىقا سمى دگى دا^٤

سى سەدو شىست و شە ش باجارى بى ئادەما^٥ تىدا.

١١- نىقا هەردوو سما

يە تۈرىيە ژ بازىزىيت بەن ئادەما

وان ژى بەھر^٦ تى ھەيە، ژ شاهىا و حەقىا و خەما.

^١ سەھتى؛ ب راسى، ب دروسى

² صەبرى دىرى؛ هەر ژ كەفدا ب بىھن فارى

³ روحى بىسىزى؛ هەتا رۇزا عمرت، هەتا رۇزا روحَا وى ژ گىانى وى دەركەفت.

⁴ سەخىر؛ گۆتنە كە عەرەبىيە، ئانكۇ بەر=كەفر

⁵ گى؛ ئانكۇ گاي

⁶ بى ئادەم=بى ئادەم ب زمانى عەرەبى=مۆۋە

⁷ بەھر؛ پىشك، نەسىب

۱۲ - تیشا هردوو سمیت گای

وئی تیدا ههین سی سەد و شیست و شەش بازیریت بەن ئادەمە ئاقابى
ئەو ژى راوه ستاین ناف و دکاریت خوداي.

۱۳ - ناف ئیمامى وان زیندینە

ھەجا وان ھەجە كە نورینە

ئەو ژى راوه ستایان بەر نورا مەلک شەمسەدین و فەخرە دینە.

۱۴ - دلى من يى ب ئىشە

پېش وئى گای ھەيدە مېشە

ئەو گای، ژ مېشىي ب ھندىشە.

۱۵ - به حرا ژىرى گىيە

كورسىيا پەدشايى وا لىيە

شىخ فەخرى ئادىا ل ھەموو عەردا و رىيە.

۱۶ - فەخرو! تو خاسى

تو ب خالقى خوه كەى و لباسى؛

گایي مەزنەرە يان ماسى؟!

۱۷ - پەدشى منى ئەكبهرە

سەر پاشتا ماسى ھەفتى پەرى كەسکى كەبەرە

پەرە كى گای وئى ل سەرە.

۱۸ - چيايە و فەرە^۱ و حەدودە

نەجي خەلکى خافلى مەقسۇدە

ي عەزابى دەدەتە بەر وان ئىكى مەعبودە.

۱۹ - چيايە كى رەش وئى ل ھەمبەرە

مشۇورى^۲ دېچنە سەرە

^۱ فەرە؛ ئەز باوەرم ياخە دەرسەت (فەلا) يە، بە مانەيا (بەرى) يان دەشتا پان.

^۲ ئەز باوەرم ئەف گۈتنە (مسىرى) چونكە (مشورى) چو مان نا دە.

- چیا د هژن ژ بهرین ب سفهت ي ب مههدره.
 ۲۰- مشووری د ئینه خواره
 خۆزى من بزانىيا، بلنيا وى چيابى جەند مقداره
 مەنلى پىنج سەد سالى بەزماره.
- ۲۱- با عىزفا وھ عەيانه
 وا دەركەفتى دەقەولانه
 چيابى كى رەش وى ل نېش عەورانه.
- ۲۲- چيابى و فەلا و حەدوە
 ئەو نەچىن خەلکى خاڤل و مەقسوده
 ئەو سالخە كە لەف سعوڈه.
- ۲۳- خەلکى خشىم خوه ژ گۈنەها قەكىشىن
 ژىر و بەرە و ژىر بەحرە كە شىن
- ۴- ژىر و بەرە و ژىر قىامەتە
 وان ب خۆرە دەقەتە
 عەردەتى حسېيى لى دكەتە.
- ۲۵- حسېيى و عەتىيە
 عەردەك وى هەى ناقى وى عەجىبە
 وى تىدا د خونن كېتىيە.
- ۲۶- عەردەك وى هەى، يى راستە
 يى سېپىيە، وھ كە ماستە
 مۇر و مىسکا ژىئ ئەفراستە.
- ۲۷- ئىلاھىيۇ! تو رووا ل مە سېيىكە
 عەردەك وى هەى ناقى وى سېيىكە^۱
 ژىر بەرە و ژىر كەسى نە دىتە.

^۱ سېيىك يان سەمېيىك؛ گۈتنە كە عەرەبىيە بىانا تاشتە كى قالىن و ستور، يان دېردا عەردە كى حىشك و رەق.

٢٨ - بەر ھەزىمەتا سلتىنە

ژىر بەرە و ژىر دو بەحرىت دىنە

قى ھەينە زۆر مەدینە.

٢٩ - مەدینەك ژوانە

قى ھەينە زۆر بىيانە

ھەفتى ھەزار ھەيوانە.

٣٠ - ھيوانەك ژى مەفھەرە

قى ھەينە زۆر بەشەرە

ھەفتى ھەزار ھەفسەرە.

٣١ - بەر ھەزىمەتا سلتىنە

وا تىدا سورە كە نارىنە

ئىقىن، ئەو سورا عەزىز مەلک فەخرە دىنە.

٣٢ - مە ناف و دكىرى پەدشى منى جەلالە

ئەوى خەبىرە ب حال و حەوالە

ژ قەولىن سبحانە و تەعالا.

٣٣ - پەدشى من ب حكىمەق رە ب سەردا

مە ژ تەھياتى خەبەردا

خىز ب مە دا خۆش عەردە.

٤ - ئەو عەردە خۇش مە كانە

ل وى عەردى حە يران دمامە

١ ناشىنىمى بن قامە.^١

٣٥ - مە ژ تەھياتى خەبەر چۇ

ئەوى گايى سەرى ل شەرق چۇ

^١ قومى بن قام؛ نەيە دورە مەبەست ژى ئەو ملەتىيە يىن كۆ ب عەرەبى دەگۈتنى (عەمالىق يان جەبابەرە) ل عەردى (ئادرم) و (ئوردن) دەرىان.

ب خهربن دووشه ده رچو.

۳۶- مه قهوه تا ب خودیه ب چوشه

چیایه و بانیه و زلیمانه و سهر نشیفه

ئهوى گایي هلگرت ب پشتیفه.

۳۷- کوفه و هر ئیک و تشنە

چیا و بانیه زلیمات و دەشته

ئهوى گایي هلگرت ب پشنە.

۳۸- شیخ فەخرى ئادیا گۇ: دلى من بۇ ۋان مانیا پەرجقتن،

ناڭ جاڭى حوقى بەحر ھەفتەن،

مەوجا دەدەن ب قودرهتى لېك نە دەكتەن.

۳۹- بەر ناڭ و د كارىت پەدشى منى رووايە

حوتە ل سەر راوه ستايە

زېير بەرە و زېير بەحرە كە ب بايە.

۴۰- زېير بەرە و زېير ئەبراسا

ورات دا دەستى مۇوسا

سەر گەلهك تىشى كە جاسوسا.

۱- وەى ل خەلکى كفر

ل مەحكى راوه ستا سفر

زېير بەرە و زېير بەحرە كە ب بهفر.

۲- ل وى دبوون حەسىنى زەردادە

جيابىك ل مانیا راوه ستافە

زېير بەرە و زېير بەحرە كە ب ئاڭە.

۳- ئەم سى وەستا پەسنى

قودرهتى تى دا مەكى

زېير بەرە و زېير بەحرە كى ھەسنى.

۴- دلى من قرىر كر

هنجي نهفسه کا برسى تيز کر

ئهوى بهشت ئهسه حى كر

زير بره و زيردا.

٤٥ - ئبلاھي تو خاسا مه هقۇزە

تو عەددەويا مه سۆزە

زير بره و زير بهحره كه ب رۆزە.

٤٦ - مەلەك فەخرە دين مانگا زەرە

عەجىب نه مىنە ل قەممەرە

زير بره و زير دانە دەرە.

٤٧ - ژ بەرى قەلەم و لەوحە

زى هەلگەرن چو سووحە

ژ قۇولى سال و لوحە.

٤٨ - بەر ناڭ و دكارىيە پەدشى منى كېيىر

تەختى حەرف لى دېن خەبىر

زير بره و زير دانە دىر.

٤٩ - شىخ فەخرى ئاديا گۆت:

دل من بۇ ۋان مانيا سوتىن

چەندى عالم هاتن ئەف علمە د گۆتن

زير بره و زير جو يادى ژى نە د گۆتن.

"ئەم د كىيمىن و خودى يى تەمامە."

* * *

هەرئ بەرى كۆ بو؟!

١ - هەرئ بەرى كۆ بوو

خەبەر بەدەھىز نەبوو بوو

بېزە من؛ ژ عەول پەدشايىن من ل كۆ بوو؟!

٢ - دروست بەدەكلىما دروست

پەدشايىن من نە دخوار و نە دنىست

ئەول پەدشايىن من چى دېرسىت؟!

٣ - دروست بەدەبىانە

پەدشايىن من ئىكى رەحمانە

عەول پەدشايىن من، دەرد چى كى، ئائى دەرمانە؟!

٤ - ئەف قول، قەولەكى مەقبلە

پەدشايىن من ئىكى عىدلە

پەدشايىن من نور بۇو، نور ژى د بۇو حىسىلە.^١

٥ - ئەول پەدشايىن من نور بۇو

نەقاشى نەقشى هور بۇو

ژ بەرى خەت و كىتىپ و دەفتەر و مشور بۇو.

٦ - سەيدى! موحبەتە ژ قەقدە يە^٣

نورە ل دىرگەيە، شەوقە ل عەردىيە

ناڭدا حەبىيە خودىيە.^٤

^١ ئەف قولە، من ل رۆز ۱.۳۱.۲۰۰۰ ل باحىزى گۈتنىڭن ژ دەق عالىي دىن ئىزدىيا (فەخت) ستاندىيە، لى مخابىن چەند سەبەقەك ژى دىكىمن.

² حىسىل؛ ژ (حەسەلە) عمرەبىح هاتىيە، ئانكى پەيدا بۇ،

³ قەقىل؛ مىتا دەسىتى، كەفا دەسىتى،

⁴ لىگۈر دوعا (شەهدى دىن) مەلک شىيخ سەن حەبىيە خودىيە، دوعا دېزىدە، شەهدى دىن من ئىك ئەلا، مەلک شىيخ سەن حەق حەبىيە ئەلا!، چىرۇكى ئىزدىيان، وەك فەقىر خدر بەركات ژ من را گۈنچ و دەق كىتىپى دا

۷- سهیدی! موحبدتہ ژ قهقدا راسته

نوره که دی ژی دبیراسته^۱

پیشا دهستی خو ژه گوهاسته.

۸- موحبدتہ ژ قهقدا زهره

نوری دا نوری نه زهره

ژی سیوراند مهلك شیخ همسنی من ب جههوره.

۹- سهیدی! پهداشی من موحبدت ژ با خو عهفراند

ئینا ل با خو ددهبراند^۲

مهلك شیخ سن ژی دسهوراند.

۱۰- سهیدی! پهداشی من موحبدت ژ با خو دخولقاند

ئینا ل با خو دعهلقاند

مهلك شیخ سن ژی د فارقاند.^۳

۱۱- سهیدی! پهداشی من موحبدت ژ با خو دمزمجاند^۴

ئینا ل با خو دخورجاند^۵

مهلك شیخ سن ژی د فارجاند.^۶

۱۲- سهیدی! چیل سالی، پهداشی من مابوو ل قهندیله

عاشق جهالله، ماشوق جهالله

پهداشی من هیچین دا نادهم و نوح و براهیم یل خهالله.

۱۳- پهداشی من مخفی سوره

ئیک حهرف حهدي پره

هات دهست نیشان کرن، مهلك شیخ سن دورا همهول بیو، مهلك فهخرهدين ژی وه کیلی تاوی
مهلك بیو، تو بهداری لی دکر!

^۱ بیراست؛ حولقاند، پهیدا کر،

² دهبراند؛ ل نک خو ب خودان کر،

³ فارقاند؛ جودا کر،

⁴ ممزجاند؛ تیکیل ههش کر،

⁵ خورجلاند؛ د لفاند،

⁶ فارجاند؛ دیار کر، ئاشکرا کر، خویا کر،

بهيزاين کهف دا دوره.
 ۱- بهيزاين^۱ دابو کهف
 په دشای من چېر بوروه نافه
 په دشای من چې دکرن بې و ئەلهف.^۲
 ۲- په دشای من بې و ئەلهف کرن ته باه
 په دشای من چېر بوروه نافه
 ئهو ب خو بورو، ل خو دکر سلافله!^۳
 ئهو ب خو بورو، ل پیش دهستي خو فمهو هستا.
 ۳- ل پیش دهستي خو فمهو هسته
 عاشقا پېر همهو هسته
 ژ ئاشقا ل بهر نه دوهستا.
 ۴- ژ ئاشقا دا بورو ده ره
 نورى دا نورى نه ده ره
 ژي د سهوراند شیخ همه سئى منى ب جەھوھەر.^۵
 ۵- عاشقا دا بورو جەوابه
 په دشای من چېر بو نافه
 دور مەوجى و بورو ئافه.
 ۶- دور مەوجى و هەججى^۶
 بورو بەحر و مەوجى
 په دشای من نور بورو، ب حوكمني خو دفه رجي!^۷
 ۷- سەيدى! بەحرى کهف دانه

^۱ بهيزاين؛ ئانكى دورى،

² بې و ئەلهف؛ ئەلهف، ئانكى مەلك شیخ سن، بې = مەلك فەخرەدين

³ وەك قۇتىكا رۇناھىن، دەمىي رۆز لى دەدت ئەمۇ رۇناھىن فە دگەرىنى و دەدەتە دۆرۇ بەرا،

⁴ هەججى؛ بەھيزو قەوەت لەڭ

⁵ د فەرجى؛ تەماشا دکر، دەھيزاند، بەرى خو د دايىن،

ژئ چو دو خانه

په دشاین من ژئ نثیار کر؛ عه رد و عه زمانه.

۲۱ - سیدی! به حری که ف ده ردا

عاشق او وه ژئ خه به ردا

په دشاین من نثیار کر عه زمان و عه ردا.

۲۲ - سیدی! به حری که ف ره ق

په دشاین من ژئ چیکرن؛ عه رد و عه زمان و زه ق

ئه وه يه وه ک په دشاین من پ ده.

۲۳ - سیدی! به حری که ف دا گشتا

په دشاین من فکری ل به ر و پسته

په دشاین من ژئ نثیار کر دوڑو بو هشته.

۴ - سیدی! مه مو حبہت هه بوو ژ دیر

هه که نه عه باندہ جه بیز

دی کربانه عنکیز.

۵ - سیدی! نا ئیتھ عنکیز کرن

نور ب نوری د ئیورن

مو حبہتی ب نه ده را هه ف د ده برن.

۶ - سیدی! خودی و نه بی جو تون

نوت و نه کلام ب هه فرا د گتو تون

ئه و ب خو بون، ل خو د هندو تون.

(نه ف قهوله نه هی ته مامه و چه ند سه به قه ژئ د کو قینه)

* * *

قەولىن مەھا^۱

۱- "عەبەدتو ئەلمەعبۇد، لفت و جەمال"

ھەر كەسەكى تىشىھەك ھەيە ل بال
ئەو ب قۇماشى خۆ دى بىتە دەلال.

۲- عەبەدتو ئەلمەعبۇد، لفت و جەمال" نا بت فىنى

پەدشايى من ئىكى ب تىنى^۲
ئەوى سەوراند^۳ بۇو چەندى دىن.

۳- پەدشايى من ئەف دنيا سەوراند

ئۇ د پىشا و د قەدراند
ھەزىدە ھەزار خولقەت^۴ د تېق دا دەدەبراند.

۴- پەدشى من دور مەكانە

ل با وى وە عەيانە
وى خولقاند عەرد و عەزمانە.

^۱ ئەف قەولە ژ ئالىي (بىح)، بۇ جارا يەكى دىگۈفارا لالش، ژمارە ۳-۲، سالا ۱۹۹۴ ئەتىيە بىلاق كىرنە ل ژىرى بابەتى، ستىزناسىن و حسىتدارى و قەولى مەھا ل جەم ئىزىدىا، بىشكا دووى، بب. ۳۲-۱۸. ھەلەيت ئەملى ئەف قەولە ژ باین خۇر فۇقىر حش، سىناندىنە. پىشى رازى بۇونا وى بۇ وەرگەرتىن مەفاین ژ في تىكىسىن و گەلە كېيت دن، مە ب فەر زانى ئەف تىكىستە بىكەۋە نافى كىتىنى، چۈنكە حەتا بىزى تىكىستە كە گىرنگ و تايىھەتە چ ژ ئالىي ناقىرۇك (فەرى)، يان ئەدەپىن گفت و گۆتنى (مونازەرە)، يان رەوانىا قەھەنمانى. مەرۆف دكارە ئەقى قەولى- ب تايىھەت پىشىا وى- ل گەل قەولىتتە عاۋەرىپىنا دىن دا بىن. ژ ئالىي دن ق، دەمىي مەرۆف في قەولى دخۇنە ئۆزسا تىن بەر چاڭ، ئەف مەھىنە وەك مەرۆڤىت گىياندار ب ھەۋرا دىئاخىن؛ ئەقە وى مانابىن دىگەھىنە كۆ دنيا تەق بېھقىرا گىرىدىايە (وحدة الوجود).

² ئەق بەلگە يە كى دنه كۆ ئىزىدى باوەرىپى ب خۇدىتىن يە كىدا د ئىنن.

³ سەوراند؛ نەقشاند، چى كىر، دروست كىر.

⁴ ھەر چەندە ئەق سەب. بەحسا پەيدا بۇنا مەلت و گروپىتت جودا -جودا ل سەر روپى عەردى دكە، لىن ژ ئالىي فەرى ق، ئەق بەلگە يە كى دنه كۆ ئىزىدى باوەرىپى ب فەر باوەرى و دىيانەت و مەلت جودا يە مەرۆڤىت ل سەر روپى كىياتى.

⁵ دەبراندىن؛ خودان كىرن، خۇش كىرنا رېتكىت ژيان ژ وان را.

٥ - ئەو بۇو جاراڭ مىئىٰ

یہ دشمن قوتا،^۱ ک شہف و دوڑھ^۲

ل ناف دا دانا يههشت و دوڙڙ.

۶- ل ناف دا دانا دوڑ و ههیقه

د ا ڙ غافلا ب چن تیفه

ئەوان نە زانى تاو سى مەلەك ئەف دنيا ب يۇستا دېشقا.

۷- بیش و که قهدار

شیشم ب خوندکاره

و نایا شیشمس، دا بینیت به حوا.

-۸- په دشې من ل بهر حو کمې خوئي ره وایه

ئەو ي دەشت چى كى، دەكىاندە سەر چىا يە^۳

نا قی دنیاون بايە.^٤

لہڈشی میں (ب) ۵

"لم يولد، لم يلد"

”سبحان أنت خلقت يوم

په دشی منی بی خهم برو

ل ناف دورا خودا ي بکه ره م برو

ئەوی عەفراند بۇ دوشە

ار کر؛ دیارہ ب مانا ژ یہک جودا کر.

خویا دبه کو بهری عافه رینا دن، ههر ت

ار و سدیق پیغمبری و روز برو مبارک دن فه خودی به هشت دو س

ه نیشانا تاریخی و شهری و کاری

د ۲۰ عہزہ مانا ہارت، خوارج ائمہ و محدثین

ردی دانان و ئەو سەكى!

ل کوری فله سهفا مرؤ قیت بهر

264

۱۱ - په‌دشی منی بیزیه

قه‌دارا ق دن ب ده‌ستی ویه

ئه‌وی سیشەمبۇ دکرە سسیيە.

۱۲ - په‌دشی منی جەبارە

ژ با وى وا فرووارە

ئه‌وی چارشەمبۇ دکرە چارە.

۱۳ - چارشەمبۇ رۆزە کە فادله

مەلک فەخرەدین عەفراند بۇ ژ ئەشق و دله

ناس نه دکر روھیت چو غافلە.

۱۴ - په‌دشی منی مسینجە

ئەف دنیا ل با وى سەحتە و سینجە

لە وى پېچشەمبۇ کر بۇوه پېنجە.

۱۵ - په‌دشی منی نورینە

ئه‌وی عەفراند بۇو ئىنە

کرە خوتبەت، دانا سەر چقاس مىزى مسلىنە.

۱۶ - په‌دشی من هەر ھەفت رۆز دکرن ھەزمارە

ئو ئەف دنیا چى دکر و هل د پەسارە

ئه‌و رۆز شەمبۇ بۇو، موسا بن عەمرى^۱ دەنارە.

۱۷ - ژ په‌دشی خۆ ددەم مەددەھە

چار ئىنى و سى دەھە^۲

لېك روکباندن^۳، کرنە مەھە.

۱۸ - ئەم دووانزدە مەھىت ب ناف

¹ عەمرى؛ عەمران، ناقى بابى موسا پېغەمبەر

² سى دەھە؛ سى رۆز، ئانىڭ روکبانى دەھىت مەھىت.

³ روکباندن؛ روکخىستان

شەش د حشکن، شەش ب خوناڭ^۱
ھەر دووازدە مەھ وى لېر ھيمەتا مەلک شىيخ سىنى بناڭ.

۱۹ - پەدشىنى مۇخ جەبارە

ز با وى وا فەروارە

ھەر دووازدە مەھ لېك رو كباندن، كرنە سالە.

۲۰ - مە يارەك د قېتى يى عىزىف، يى زانە

ئۈز مە را ب دەت بەيانە

كا بنياتا ھەر دووازدە مەھا كى ز وانە؟!

۲۱ - ژ قەولۇن فەخرى زەرگۈنە

ھەرىيە ب حەرفە، يە ب ناسونە

بنياتا ھەر دووازدە مەھا كانۇنە!

۲۲ - ھاتە ناف كوف و كانە

وھ كى تىت و د بت زەستانە

زېنداڭە ل سەر چقاڭ مەخلۇق ب گىانە.

^۱ ئەرى گەلۆ ل دەورو زەمانىت ھەرە كەڤن، بەرى ھەزارىت سالان، ب تەن دوو وەرزىت سالان (زەستان-ھاڻىن) يان (زەستان و پاپىز) ھەبۈونە، و ھەر تەن مەرۆڤى بەرى بىز ھەست ب زەستان دىكىر، لەوا ژى مەھا (كانۇن) كە بنياتا ھەممو مەھا و پاپىز كە مېر لىسەر ھەممۇ وەرزىت دى؟!.. ئانكىو پىشى سەدىت بەفرو سەقەمما دىنلەن ھېيدى-ھېيدى حەلبىايى، مەرۆقىت داوى ھاتىن دو وەرزىت دى ژى ناسىكىن؛ بەھارو ھاڻىن. د بە ل گۇر ۋى نېزىن، مەرۆڤى بەرى، يان بېزىن بابكالكىتى ئېزىدىا، مەھا كانۇن كرنە بنياتا ھەممو مەھا و وەرزى زەستانىن جىھەك تايىھەت و پېرۇز سەناندىيە، جەزنىت گەنگ ل مەھا كانۇن دەست پىن كرنە، وەك: رۆزى و جەزىن ئېزى. ئېزى ناقە كە ژ ناقىت خودى و ل ئالىيە كى دن سىمۇلا نورى و رۆزىيە، رۆزىيەت تىن گەرتەن ژ بۇنا رۆزىيە كۆز د كەفه بورجە كى دا و گەلەك كورت د بە، ئانكىو ل گۇرا فەكرا مەرۆڤى وى چاخى رۆز دەكتەن تەنگاھىن دا، ھەر ھۆسا قان رۆزىيا و ۋى جەزىن گەرەيدان ب چاندنا گەنم و دەرامەتىت دن ھەيدە. پېرۇسسا چاندلىي و نورى و رۆزى ز يەڭ حودا نا بن. ژ بلى رۆزىيەت ئېزى (بىلەندى) و (باتزمى) و (گوركاكاگى) و جەزنىت دن ژى وەك: چلى زەستان و خدر لىاس، ھەنە. وەك من دكىيە خۆ دا: (نحو معرفةحقيقة الديانة الإيزيدية) دا، سالا ۱۹۹۸، چاپا سۈپەدەن، پپ. ۷۹-۱۱۵، گۇنى: وەرزى زەستانى يى ئاپسە ژ جەزىن و ھەملەكتى.

- ۲۳- کانونی ته مالک نه بت ویران
هه که دوم کهی سایان و بهفرا و بای گیزان
دئ د بیشا دا زهبون کهی شیزان.
- ۲۴- کانونی واژ خو خهبهدا
ئهزم سه قایا عهدا
به لئن مفعه تم سهر چقاس ده ردا.
- ۲۵- کانون د بی: سه قایا عهدا ئهزم
ئوژ صاریا خو وا دتمزم
ئه زئی ل بهر فروارا میری خویه بلهزم.
- ۲۶- کانون چو ب سهر دا هانی سوباتا رهشه
دگهله کانون دکهت قهقهه شه
گوتی: تو چویی، بینا دنیایی ب منیه خوشه.
- ۲۷- وه د بیزت کانونا بدري:
ههی سوباتی! يه رهش و رهش بهرنی
کهس نزانت تو دوستی، نه دژمنی!
چو موخلاقهت ل ته نا ده برى.
- ۲۸- کانون د بیزت: ئدم دو مههیت په دشای کرین خهلات
ل مه دکهفن چله و ئهربه عینات
ژ حهدی ویه ل گهله مه ب کهملت سوبات!
- ۲۹- سوبات و سوبات بنافم
دهم يه ب بارم
دهم يه ب تاڭم.
- ۳۰- سوبات د سپاره
دهنگ نه کر بو ئېلک جاره
ب سهر دا هانی ئاداره.

- ٣١ - ئادار د بىزقىن: ئەز ئادارم
 ئەول كلىلا چەندى بەهارم
 زەينەتم سەر چقاڭ شارم.
- ٣٢ - ئادار د بىزقت: ئەزم كەنيشقا دەشتى
 هنجىي بىن و بوها من گەھشىتى
 ھەر نەئى مرى بىت، ب سەرى ھەشقى!
- ٣٣ - ئادار ب سەر دا ھاتە
 ئول عەردى شىن لى ھات نەباتە
 پى زەيناند چقاڭ كىياتە.
- ٤ - ئادارم، ئادارا ب نەھىيەم
 ھەگىر نەباتەكى^١ دووا ب رەشىنىم
 ۋە دەنەپەن د خىز و بىزى دا، دى تەمینم.^٢
- ٣٥ - سوبات د بىزقىن: مە يارەتك د ۋېت ژ بەدىلا
 بېرسن كا ئادارىيە ب چى كلىلە
 كايە سەخىيە، يان بەخىلە؟!
- ٣٦ - بەخىلە و بەخىل ب نافە
 ھە كە دۆم كەت سايان و بايانە
 دى دەگۈلا دا چى ئافانە.
- ٣٧ - ئادارم، ئادار ب نەھىيەم
 ھە كە نەباتەكى دووا ب رەشىنىم
 ۋە دەنەپەن د خىز و بىزى دا، دى تەمینم.

---

^١ تەمین؛ دىيارە ب مانا باران تى. ھە كە باران ل مەھا ئادارى ھات، دى گەنم و دەرامەت باش شىن بن و دى بەرھەمە كى زاۋى ژىت ئىت.

² تەمانان؛ د بىدا مان، ب سەر دا باراندىن، تۇرى كىرن.

-۳۸- ئاداري د سپاره

دهنگ نه كر بو ئىك جاره

ب سەردا هاق نيسانا ئىختىاره.

-۳۹- نيسان وا تىت و دكەت قەرقەشە

ھە كە ئەز قەكمەم دەرى قوماشە

ھەر يانزىدە مەھا دى دەمە پاشە.

٤٠- نيسان وا د دەت خەبەره

ھە كە ئەز بەھارا خۇ بۇ خەملىيىم ژ كەسلىك و سۆر و سېي و زەرە

ژ حەدى يازىدە مەھا ل گەل من ب دەن خەبەرە!.

٤١- ئادار د بىزىت نيسان: تو مەھە كە پى بىزى

يە ب ژەنگى، يە ب قرىزى

گۇت: تو دىسىكى تۈزى د كەى و پىنەكى لى د دەى و د رىزى.

٤٢- ئادار د بىزىت نيسان: تو مەھە كە ب نخت^١ و بارى

ھە كە پەدشا ل تە سىست كەت ھەۋىسارى

كەفرو كوچكا ب سەرى خەلکى دا دى بارى.

٤٣- نيسان وا د دەت خەبەرە

ھە گەر بەرەزىق ب بارن و بەرە

ئەۋ ژى فروارا پەدشى مۇ ئە كەرە.

٤٤- نيسان چۆز ب سەر دا هاق گولانى ژارە

ئەز گولانا ب گۈلم

يە ب شالول و بلىم

بەل مەھەما بىرىنىت كۈلم.

٤٥- سەخىيە^٢ كۇ سەخيانە

^١ نختە؛ عەورىيەت بارانى، بەرى باران ب بارت.

^٢ سەخىي؛ مەرد، كەرمدار، دەست قەتكىرى.

ل دهشتن تیز د کم برسیانه
 بهلی بهارم سهر چفاس چیانه.
 ٤ - نیسان دیزتن: گولان بهارا تهیه بوزه^١
 يه ب میشه، يه ب کهلموزه
 بهلی زئی زفیز^٢ بورو رهنهنگیت کوزه.^٣
 ٤ - بهارا تهیه ب ده حل و دری
 چفاس موخلق يی ب فری
 ته رزق گلهک بهزه مسکینا وی بری.
 ٤٨ - گولان دیزتن: نیسان! نسین نه يی ب منه
 وی ل میری مهزنه
 تهیز ژ فروارا وی د فرنه.
 ٤٩ - گولان ته ل مالی ب کهفت خزیرانه
 دهلهتا هویه گرانه
 يه ب ده خله، يه ب دانه.
 ٥٠ - خزیران وه دهنگ د هلتینی
 ئهز مدهه کمیه بی بهاره، يه بی شینی^٤
 ل من پهیدا د بن بیده ریت هنگفینی.
 ٥١ - ل من نیشی بورو ساله
 خوش تیت باين شهماله
 گلهک بهزه مسکینا زئی گههشت بوروی حالي.

^١ بوز؛ رمش و سبی، رهنهگاو رهنهگ.

^٢ زفیز بورو؛ بیزار بورو، عاجز بورو.

^٣ کوز؛ جیت کوزچه ریت خودان پهز.

^٤ شین، شین؛ کهمسکانی، ده کهفتانا گیا و پشک دانا دارا.

٥٢- سورا په دشای هاته هنداشه

ل شهمس و فه خریت میرا دکه م سلاقه

ل سیزدهی خزیران فه گه ریا بون تافه.

٥٣- تیرمهه د بیژت: ئهز ماهه که گه رم

حه لیمه که هویه ندر مم

حه لیمه که حورم

یه ب جیی خون و بیده رم

ئهز خیزه کم، یه ب شد رم.

٤- ته باخی وا ده نگ هلینا

ئهز ماهه کم ناق من ها فینه

ئهز بھر که کم سهر چقاس به عزه مسکينا.

٥٥- تیرمهه د بیژت: ته باخی ته خه بھر کی وا د گوته

ته قوماشی خو ب ته مهنه کی د فروته

ته گله ک به عزه مسکين ل دهشی ژ گه رما د سوتنه!

٥٦- ئهز ماهه کم ب ناف ها فینم

چقاس فیکی هه يه هەمۇوا دى گەھینم

ئو هەمۇوا دى ب پايیزى را گەھینم.

٥٧- دى ژ پايیزى دەيىن ئوسەفتى

یه تئيه ژ خیزى، ژ نازى، ژ نعمەتى

ژئى تىت بىنا^۱ جنهقى

٥٨- ژئى تىت بىهنا بەھشتى

گوشى بەلەك تام خۆش تى

ل سەريا، ل زۆزان، هەم ل دەشتنى.

٥٩- ئيلۇن هات و دەرى قوماشى خو فە كر

¹ بىن؛ بىهنى

ل دن و ل وهلاتا بورووه دکر
حسن و جهمال شهمس و فهخر.

۶۰- ئيلون د بىزىت: ئهز جندىا مەھانم

يە ب مەجلس و رەش رىخانم
ل بەر شەمس و فەخرىت ميرايە عەيام.

۶۱- ئەم دوو مەھىن، ناق مە چرى ژ جەم پەدشاي د خەلات كرى
ل مە د كەفن ناز و نعمەت و ترى.

۶۲- ئەم دوو مەھىن دكامل و تەمام ل مە دكەفن نازو نعمەت و تام
گۈز: پايز مىرە^۱، هەر يازدە مەھىت دى بن خولام!

۶۳- هات مەها ب ناف جەبىزە سەر يازدە مەها د گىزە
گەلەك بەزە مىسکينا ژى دى بو خىزە.

* * *

---

^۱ گەلۇ بۆچى وەرزى پايزى مىرە و مەها كانۇنى- وەك د سەب. ۲۰ ئ دا هاتق- بىياتا ھەموو مەھانە؟! ئەرى
ژ بەر وى يەكىيە، زېستان بىرەنگە كى گىشى و كانون بىرەنگە كى تايىەت، نىشانا سې بۇن و حشاك
بۇونىتە و دىنال گۈزى باورىيا كەفن، ژ دورە كى پەيدا بۇويە. يان ژى دەرەقا قىن پرسىارى بىزە شرۇفە
كىرنا پەراوىزى (۱,۴) ل ژۆر.

چاپته‌ری سیّی

براهیم خه‌لیل و پیغه‌مبه‌ریت جاران
براهیم خه‌لیل دئه‌ده بی‌دینی ئیزدیما دا

چیرو کا براہیم خه‌لیل و نهمرود:

رۇقى براہیم خه‌لیل دئه‌ده بی‌دینی ئیزدیما دا گەله کى مەزنە. ناقى وى دگەلهك قەول و دوعاییت ئیزدیما دا تىت. هەر ھۆسا چیرو کا ھەرە مەزن کو ئیزدى بەحس دەن، چیرو کا براہیم و نهمرود. ئیزیدى براہیم خه‌لیل وە کى بايى نەبىا ناس دەن. هەر ھۆسا چیرو کا ئاقا کرنا مەككە و پەيدا بۇونا ئاقا ززم ب دايکبۈونا نەبى سمايىل قەگرى دەن. ئیزیدى دېئىن، بايى نهمرود خوندکارى كەنغانىدا بۇو، خوهدى (خودى) كورەك دا وان، ئەو كورە گەله کى كريت بۇو. دەمى وان دىت شەرم كرن ئەموى ب خودان بىكىن. رابۇن ئەو پېچۇلك ھافىتنە ناف سندوقەكى و سندوق ھافىتنە بەحرى¹. روحًا خوهدى نەبەت،

1 چیرو کىيت پالماوانا ل ناك گەلهك مەلتىت دىنياين، كىيارىت سەرەكى نىزىيكتى ھەڤن، ژ وانا: ئا- داكا پالماوان يان قىزەك بوكىرە (مرىيەما داكا عيسىا) يان تەممەن وى ژ ۹۰ سالى پىزە و پچوڭ ژى را چى دىن (مەھورا دايىن ئىزىرى دچىفانلىرى كا ئىزدىما دا). ب- دايىك و بايىت پالماوان ژ بىنەمالەكە ئەسلىرادەنە و ھەردوو مەۋەقىت يەكىن. ج- پچوڭ ھىشتا دىزگىن دايىكا خۇز دا، چىروك ل سەر تىن گىرىدان كو ئەو خودان كەرامەت، خودانە يان سوپا خودىيە (چىرو کا شىيخادى دەمىن دىزگىن ماكا خۇز دا و ھەردوو شىيخ ھاتىن سلاحفىنى كەرىن، شىيخادى دخواست سلاحفا وان قىدە بەلنى گۈنە كەرەك تايىھەت، بايى وى، يان يان باپىر، يان مەۋەقەكى خودان دەستت ھەلات دخوازىن ژى خلاس بن، ئانكىو بکۈزۈن (چىرو کا بۇونا نەمرود، براہیم خەلیل، موسا، ئىزىرى،...). ئا- ھەر ژ رۆزى يەكى پچوڭ (پېچۇلك) ژ ئالىي ماكا وى يان كەسەكى وى قى رقانىن، دھافىنە چۈزىلەكى، يان دخنه سندوقەكە و ھافىنە رۆبارەكى (چىرو کا نەمرود، موسا، براہیم خەلیل،...). ف- ماكىت پالماوانا ھىشتنە ب زگ (حەملە) دېن بەرددەن بەرىيەكە مەزن دا حەيوانەكى درنە، يان طەبايەك وان بىنۇت (ھەجەرما ماكا نەبى سمايىل، مەھورا ماكا ئىزىرى،...). گ- ئەو پېچۇلكىت دىن

قدت نابهت^۱. ماسیگره ک چو بورو ماسیا بگرت؛ شوکا وی دسندوقن ئالیا^۲، سندوق کيشا، دیت پیچولکه ک واتندا. رابوو ئهو پیچولک بره مال، گلهک کیفا وی و ژنا وی پن هات، گوتون؛ -مه چوو پچوک نینن؛ ئەفه خودى ژ مه را شاند. دبیزئن نافى وی کرنە "نەمر" ئانکو نمرود.

پچوکیت چیرۆکى زو مەزن دبن، رۆژا وان ب هەيقانە^۳ و هەيقا وان ب سالانە. دبیزئن، دەمی نمرود عەمرى وی بورویه شەش -ھەفت سال، ئهو چو ناف پچوکا يارى دكىن، دبیزئن، وەختى ب دەستى ئېكى گرتبا، دەستى وی ژ جى دئينا دەر. و ھەكە ب لەنگى ئېكى گرتبا لەنگى وی دخەلاند. نه رۆژه کى نه دووا، بایي پچوکا گەلەك عاجز بۇون، گلیا خۇ گەھاندنه خوندكارى. خوندكارى فەيىركە پى بايى^۴ نەمرود، گوتون؛ - خەلق شكىاتا كورى تە دكىن، بەلا وی ژ پچوکا قەكە. ئەوى رابوو، گوت؛

- نە كورى منه، من دېحرى دا ئەۋىدىقى. ئەزى وی ژ مالا خۇ بکەمە دەر. نەمرود ل عەمرى چاردهھ سالى بەرى خۇ دا مسىرى. ئهو چو سووكا قاونا^۵ شۆل كرو پشتى هنگى

ھافىئن نا مرن، بەلكى ژن و مىزىت كال و پچوکاكا نا بن، ل وان راست تىن و ژ خۇ را دئينىن مال ب خودان دكەن (نەمرود و ماسىگرک، موسا و ماسىگرک،..). ھ- هەر ژ دەستپېكى دا نىشانىت بالەوانىلى جەم وى زارۇكى (حۇرۇنى) پەيدا دىن، چى حەيوانەكى درېنە يان زەيەكى يان خوندكارەكى زالم بکۈزۈت (چىقانۇر كىت مىزا مەممەد، نەمرود و كوشتنى فەرعۇن مىسىرى،..)، يان ھىزە كە مەزن ھەبە، هەر دەستىن خۇ ب گەھىنە يەكى، دەست و لىڭى وان ب شكىنە (نەمرود ب حۇرتانىا خۇ). ى- ئهو يېچو كە دىبە خوندكارى پى مەزن و گەلەك تىشت ب هاتما وى تىن گوھۇرىن، چى ژ ئالىچى جەقاكى، چى ژ ئايىن بىر و باورىت دىنى ۋە. (چىرۇكاكا براھيم خەليل ل گەل نەمرود و ئازىرى يابىن وى..). ڭ- ئهو ژ جى و وەلاتن خۇتى دور خىستن بۇ وەلاتەكى دن و پاشى كەمس ن زانت چاوا د مرت يان ئى كوشتن. ل- غەزالا مى (ب شىبر) رۆلەكى مەزن د لەزىدە و شونا ماڭى د گەرە بىز خودان كرن و شىردانى پىچوکىت ھافىئىت (براھيم خەليل و غەزال، چىرۇكاكا براھيمى ئادىما).

بۇ زانىارىيەت بىز، بىزىھە: النبي موسى و آخر أيام تل العمارة، ج. ۳، د. سيد القمي، دار العالم العربي للطباعة، القاهرة، ١٩٩٩، ص. ٧٨٦-٧٨٧.

¹ ئانکو تىشى خودى بخوازىت دى چېبە و يېن نە خخوازە چى نا بە.

² پىنچە هات گرتەن.

³ ئانکو مرۆغى چىرۇكى زوو مەزن دىبە و دەگەھە پەلييەت بلند.

⁴ پى، پەي؛ شاندە دو، گوت بلا بىن جەم وى.

⁵ قاون؛ ب راسىت مرۆغى نزانت مانا قاون چىيە، دىبە سووكا يان دكانا چىكىرنا ئامورىت ئەت شەرى بە.

رابوو باج^۱ ژ خەلقى ستابند و شىرىه كى^۲ ژ هەستى^۳ ژ خۇرە چىكىر ديسا باج و خەراج ژ عالىەمى ستابند. پارى وي چى بwoo، ئەو دەولەمەند بwoo، خەلق لگەل خۇ دانە شۆلى. جىشەكى مەزن ژ خۇرە چىكىر. دەمى بىز تىز بۈويي، رابوو ژ خۇ و جىشى خۇرە ھەسپ و شىر كېرىن. دېئىن ل وان وەختا خوندكارى مىسى عەمەرى خودى كى. نەمرودو ھەۋالىت خۇ رابوون ب خورقى ھەر مالەكى پىنجى زېر ژى ستاندىن. ھەر دوى وەختى دە، ئىزىش بىرنە سەر تەختى خوندكار و تاج دانە سەر سەرى خۇ.

نەمرودو حوكىم كى. زېرىھكەبۈون، گۆتنە مەلتى شەپى نەكەن، هوون نقارانە نەمرودى. خەبەر گەھشتە نەبى كەنغان كۆپكى ل مىسى بىنافى نەمرودو وي بۈويە خوندكار. ئەو گەلەك قەھەرى. كاخەزەك ژىيا فەرىنکىر. نەمرودى جەوابا كاخەزا وي دا، گۆتى؛ - ئەمەن ل مەيدانا شەپى يەك و دوو بىنین.

ھەردوو رابوون، لەشكەرپىت خۇ بكار كىن و گەھشتە ئېكى دوو. د وي وەختىدا نەمرودى گۆتە نەب كەنغان؛

- بۆچى ئەمەن كورپىت خەلقى بىدەيىنە كوشقى؟.. بلا ئەز و تو تەنى شەپى پەھلەوانا ب كەيىن، كى قارىيا يى دى^۴ ئەو دى بته خوندكارى ھەر دوو وەلاتا.

دېئىن مەلك نەمرودو، نەبى كەنغان كوشت و جىشى وي تەسلىمى نەمرودو بwoo. پاشى هەنگى نەمرودو ھاتە قۇدسى و حوكىم ل وېدەرى ژى كى. پاشى شەش مەها، وزىزىر ھاتن، گۆتن، - ئەمەن نەمرودو ب زەوجىنин. نەمرودى گۆت؛

- ھەكە سېھىكى وي بەحسا زەواجا من نە كىريا، من دى سەرى وە بىرپىا. وزىزىر سېھىكى ھاتن، گۆتى؛

- ئەم دخوازىن تە بزەوجىنин. وزىزەك ل مىسى گەريما كەسەك لايقى نەمرودو نە دىت، ئېكى گۆت؛

- ژنا نەبى كەنغان لايقى وييە. ناڭ وي ژى شلحا بwoo.

¹ باج؛ خەراج، ئەو پارە و پولن ژ خەلکىن تىن ستاندىن بۆ خەزىنە دەولەتى.

² شىرى؛ شەمشىرى.

³ هەستى؛ ئىسقان

⁴ قارى-قارىن؛ ب سەر دا زال بور، قەلس كىر.

شلحا رازی بورو، شوو^۱ ب نهمرود بکدت. مهرا وی بیرین و دهمنی شلحا چوپی سهربی
نهمرود بشوت، نیشانه ک ل پشتا وی دیت، گوت؛

- تو کوری منی!!.. تو نه د سندوقی ده بوروی؟! نهمرود گوت؛

- بهلی، هوسایه! من باپ خو ژی کوشت، خودی ژ من را دیار نه کر؛ ئەفه تو ژی دایکا
منی، تو هوسا ببیه ژنا من! دیسا خودی ژ مهرا دیار نه کر. رابوو دایکا خو ژی کوشت و
باوه‌ری ب خودی نهاما، گوت؛

- خودی! مادام من نه‌دزانی بچوچی ته نه گوته من؟!.. ئەزی بار کەم و هەتا نافن مسربی ھەبت
ئەزی ژی دور کەفم.

دبیزون؛ ھەموو ملک و مال و خوندکاریا خو ھیلان^۲ و ب کدره کی بھری خو دا
روحای [هاران- ٹورفا]. ل روحای کەلايەك چیکر، سیسەدو شیست و شەش قوبویه
بوون. دچو سەر وان کەلاو قوبا تیرو کفان دھافیتنه خودی! ژ گوتنا نهمرود لسەر شەری
خودی بەردەوام بورو هەتا خودی هوسا کر طەبیر ئینانه راسەری کەله و قوبیت نهمرود،
جاریت دماھینی دهمنی تیر دعه زمانا وهر دکرن^۳، ئەو تیر ب طەبیرا دکەفن ب خون دبوون
دهمنی تیریت وان ب خون ۋە گەريان، نهمرودو ملەتنی وی گوتون؛ مە خودی کوشت، ئىدى
بەس تیرا بکاۋىش نە عزمانا!!!

خونخوم (کاھن) ھەبوون گوتنه نهمرود، ئېك دى رابت حوكىتى تە ژ دەستى تە دى
گرت. نهمرود رابوو فرمان دا ھەر چى ژنیت ب حەملە^۴ ھەینىه بۇ من كۈم كەن. ھەموو
كۆم كرن، نهمرود رابوو زگى ژنیت حەملە دراندن و زارۇك ژی ھافیتنه دەر. ب تەن ژنا
ئاپ^۵ خو ئازر ھیلا، گوت؛

- قابله ئەو [ئازر] ل من ياخى بت، زگى ژنا وی نه دراند چونكە ئازرى سەنەم ژ نهمرود
رە چى دکرن.

¹ شوو كرن؛ زەوجىن، جۆت بۇون.

² ھیلان؛ ھىشىن، ب جى ھیلان.

³ تى وەر كر؛ ھافىتى، بەردايى.

⁴ حەملە؛ ب زگ، دئاپس؛ پچوڭ دزگى دا، (حامىل- عەرەب).

⁵ ئاپ؛ مام (تۈركى)

دېیزىن، ژ قوردهتا خودى، دەمى ژنا ئازر دەر دەفته دەرۋە زكى وى نە داما، دەمى د كەفنه هندور¹ زگى وى مەزن د بۇو، حەملا وى ديار دبۇو. نەھ مەھ تەمام بۇون، ژنا ئازر ژ بەر ترسا نەمۇرد چۇ بدر زنارەكى - يان بەرھىمەكى - سەرى بازىرى روحاين، پچوك بۇو، ناچى وى كرنە (بەرھىم)²، چونكە لبەر بەرى بۇو، ئانکو ب بەر (ھىم) ئى³ ئەو پچوك هاتە دنیاين.

دايىكا وى (بەرھىم) پىچا و دانە بەر زنارى، بەلكى طەبايەك (حەيوانى درىنە) يان حەيوانەك كوقى وى بخت و ئەو ژى خلاس بن؛ چونكە ئەو ژ نەمۇرد دىرسىيان. د بېزىن، ب قوردهتا خودى، غەزالەكە ب شىر ھەرۋى سى جارا دهاتە سەر براھيم و شەش مەها شىرى خۆ دادى. براھيم ب شىرى غەزالى مەزن بۇو.

پاشتى شەش مەها دەقىقا براھيمىيە ب سەعەتا بۇو، سەعەتا وىيە ب مەها بۇو، مەها وىيە ب سالا بۇو، چونكە ب شىرى غەزالا هاتە خودان كرن و كەرەما خودى ل گەل بۇو؛ ئانکو عەمرى براھيم بۇووه شەش سال. پاشتى شەش سالا براھيم ل بەر زنارا مايى، ھىفارى ئەوى ستىز دىقىن، گۇت:

- ئەقە خودىيە! پاشتى ھنگى ھەيف دەركەت، گۇت؟

- نە، ئەقە خودىيە، چونكە ب شەق تارى رۇناھىي د دەت دنیاين!. شەق چۇ رۆز ھلات، گۇت؟

- نە، خودى ھەرى مەزن ئەقەيە. رۇناھيا وى بىزە و حوكىمى وى بىزە. رۆز چۇ ئافا، گۇت؟

- يى ئەقە ھەموو دنيا چىكىرى، ئەو خودىيە. ھنگى براھيم خودىيەن خۆ ب حەق ناسكىر و گىيان خۆ ژ كفرى خلاسلىك. براھيم ۋەگەريا مال، گۇت؛

- سبا وە بخىز ئانى!⁴

گۇت: - ب خىز و سەلامەت.

براھيم ژ دىا خۆ پرسى؛

- خودى وە كىيە؟!

¹ ھوندور؛ خانى، زۇر، ناڭا مال.

² بەرھىم؛ ژ دوو پىلەت ھاتىيە: پىشىگە (بەر) ئانکو پىش، ل تەننىشت + (ھىم)، ئانکو زنار، كەفر.

³ ھىم؛ زنار، بەر، كەفر، كۈچ.

⁴ ئانى؛ دايى (تۈركى)

دایکا وی گوت؛
 - لاوړ، خودیېن مه نه مرود.^۵
 براهیم گو؛
 - ئان، خودی ئه و خودیه روها نه مرود و روها ئازر ژی بستینه!.

قهوں

- ۱- سلاطا ئیکی دایم
 ل وی حهرف عه جیب مايم
 دا ئم ب دهین ئوسفه تی براهیم.
- ۲- سلاطا ئیکی مه عبوده
 به دیلا ئازر و نه مروده
 ئهوان نه ته حیات هه بلو نه سجوده.
- ۳- سلاطا ئیکی بیزید
 که شیشه کی د خهونا خو دا دیه
 وله ده ک دی داهر به، نافا وی شارستانیه
 حوکمی نه مرودی کافر دی کدفته دهستی ویه
- ۴- نه مرود گو؛ یا که شیشتو! یا تو دیزی وه نا بن
 ئه ف دنیا تیک دا ل من جه ما بن
 که سه ک ژ نه مرود مه زنتر نابی.
- ۵- وہی نه مرودی کافره
 وہی ل حه رمه تیت^۱ بن مه فه ره

---

^۱ حه رمه تیت؛ ژن، ئافرهت (نه دووره ژ حورمه عه ربی هات به)

زگی وان دقەلاشت،^۱ پچوک ژئ د هاڤیتنه دەره!
۶- ب قىدرەتا قادرى

ئەو زارۆكە ژ نافا وى شارستانى ۋاقارى^۲

هاڤیتە بەدەنا ژنا ئازرى

ئى دېر و سەنەم بۇ كافرا ب دەستى خۆ چىكىرى.

۷- چى سبەيە كە ژ حەدى دا

خودى تەعالا فەرەجا براھيم خەلیل ل وى دا

دا ملەت و ئۆممەت پى بىنە زىدا.

۸- ھەى لاۋۆ! تو يى رەزى^۳

خودى عەمەرە كى بىدە تە، تىز بىزى

دا مەككە و مەدینە ب دەستى خۆ ب نىزى.^۴

۹- چى سبەيە كە ژ خەولەيە^۵

براھيم خەلیل ب مال قە^۶ دچىيە

ژ ماڭا خۆ دېرسىيە؛ يَا دايى، خودى هوون د حەبىن، كىيە؟!

۱۰- وەى ل خاڤلى بىغۇدە!^۷

وى دكشىن بەر سەنەما سجۇدە

يا لاۋۆ! دەيك و باڭ تە دەبىن نەمرودە!.

۱۱- يَا دايى! تو نە بىزە براھيمى تەفالە^۸

خودى من ل سەر ئىمانا وە نە كۈزە

¹ دقەلاشت؛ دراند، ب كىيزا يان خەنجەرا قەكر.

² ۋاقارى؛ جودا كر، قە قەتاند، دا ئالىيەكى.

³ رەز؛ دېر روح و سورەنە مەزنى

⁴ نىزى يان نىزىن؛ ئاقا كىن، دروست كىن.

⁵ خەولە؛ ب دزىقە، بەرى سېىن

⁶ ب مالقە؛ بەر ب مال، چۆ مال.

⁷ بىغۇد؛ دىارە ژ، بوغس، ئا عەرەبى ھاتىه كۆ بىانا دلەق و نا شرین، دلىپىس.

⁸ تەفال؛ پچوک، زارۆك (عەرەبى)

ئیمانا وە پىگرىت^۱ يە بەتتالە.

۱۲ - ئیمانا وە پىگرىت خرابە

نە خىز قىن ھەيە، نە سەوابە^۲

يا داي! رۆژا ئاخىرەتن ھەمۇو ل سەر وەيە ب حسابە.^۳

۱۳ - بابى من ناڭ ئازىزە^۴

چۈز بال^۵ نەمەرۇدى كافرە

گۇز: كوشتنانىڭ وەلەدى^۶ ل مە فەرە

ئىرۇز بن حوكىمى ئیمانا وە چۈزىيە دەرە.^۷

۴ - نەمەرۇدى گۇز: هوون ب شىين براھيم بىشىن

كەشىش و خومخۇما ل بەر دەيىشىن

بۇ خاتىرى ئازىز و سەنەما جارەك دن ۋە گەرېنىن.^۸

۱۵ - ئەوان شاندىن براھيم دئانىن

كەشىش و خومخۇم ل بەر دانىن

يا لاۋۇ! تو تەفالەكى جان^۹

حوكىمى نەمەرۇز ۋەرد حەتا ب عەزمانى.

۱۶ - براھيم گۇز؛ يا مېرۇ! ھەكە راست تو سلىتىنى.^{۱۰}

مرىيەكى ژ قەبرەستانى هلېنى،

بارانەكى ب سايى^۱ بۇ من بىنى

¹ پىگرىت؛ وە باورى پىن ئانى.

² سەواب؛ راستى (عەرەبى)

³ ئانىكۇ رۆژا ئاخىرەتن ل گۇز ئەن كارى ئەن ھەمەن دەكەن، خودىدى دى وە جزا بىكە.

⁴ ناڭ ئانىكۇ رۆژا ئاخىرەتن ل گۇز ئەن كارى ئەن ھەمەن دەكەن، خودىدى دى وە جزا بىكە.

⁵ چۈز بال؛ چۈز جەم، چۈز ناك وى.

⁶ ئانىكۇ دەق براھيم بىن كوشتن.

⁷ چۈز دەر؛ چۈز دەستەھەلاتن من لىسەر نە ما، ئىدى ئەو ژ باورىدا دېنەن مە دەركەت.

⁸ ۋە گەرېنىن سەر باورىدا مە.

⁹ جان-جان؛ پىچوڭى، زارۇزىكى، تازە نوهاقى.

¹⁰ سلطان؛ ل ھېزە ب مانا خودى، خودان دەستەھەلات و كەرامەت.

رۆژئى ژ نېقىرۇ بفتلىنى^٢

ژ ئەو پاش ئەز دىيە سەر ئەوى دىنى.

١٧ - نەمرود گۇ: براھمۇ! ئەز د قارم، وە نا كم

مريھەكى ژ قەبرەستان راكەم

عەرد و عەزمانا فرا كەم

بارانەكى ژ سايى داڭم

بەلى شۇلا كەسى نە كرى، ئەز ژى ناكەم.

١٨ - براھم گۇ: ئەز ب وى كەم مەعبداد^٣

ئەز دكىشىمە بەر عبادەت و سجودا^٤

ئى بستىنە روحى ئازر و نەمرودا.

١٩ - ئازر گۇ: نەمرود! ئەز هاتىمە با تە ئەق وەلدى ب كۈزى،

ب ھافىزىيە ناڭ ئاڭرى، ب كى رەزى^٥

ھىزىشلىقىندا ئازىزى.

مسحابەت:

بىريار ھاته دان براھيمى دناڭ ئاڭرى مەنچەنېقى دا بسۇزىن، رابۇون چۆنە ئىزىنکا^٦ ژ چىي
بىين. دەوار بكار كرن، دارىت خۆ بىرين، خواتىن بشىدىن، وەرىس قەتىان. بار خستتە سەر
پشتا دەوار، دەوار دېندا كەفن، بار نە ئانىن.
نەمرود بانگى خومۇم و ژىرىت خۆ كر، گۇنى:

¹ سايى؟ عەزمائىن بىن عمۇر.

² ب قەلىنى؛ شوندا قە كەرىنى، رۆژئى ژ رۆژافا ب بى رۆزھەلات!

³ ئاز ب خودى سوند د خۆم.

⁴ ئەمۇئى روحا دىد- بىتايىت روحا نەمرود و ئازر- ئەمۇ خودىيە و ئەز باوھىرى ب وى د ئىنیم

⁵ رەزى؛ رەزۇ، خەلۇس.

⁶ ئىزىنلەك؛ دارىت سۆتىن.

- چما دهوار ن قارنه دبن بارييت دارا رابن و وارييس دقهتنه؟!

ئهوان ل دهفته و ره مليت خو رينين¹ گوتون؛

- چونكه براheim مرؤفه کي خاسه دقيت ئهم تشهه کي نه ل گورى قانونا دنياين بکەين دا کار بريقه بچت. هوون رابن كەرا ل ماھينا سواركەن،² هەتا حەيوانه کي دى (ھيسىز) ژى چى بت و قاميشى³ بچين دا كىندير ژى چى بن، پاشى هوون دى بكارن دارا كوم بکن و بىن.

نهمرود ب خەبەردا خومخوم و ره ملداريit خو كر. ئهوى كەر ھافيتىه سەر مەھىنا و قاميش چاندن. هەلەت پشتى سى سالا ھيسىز ھاتنه بار كەرن و ئەو رابوون ھەزار بارييت دارا كۆمى سەر ھەۋى كەرن، ب ھيسىزرا كيشان و پىنج سەد تەنەلىت نەفتى پى داكىن و مەنچەنېق بۇ براheim خەلەل دروست كەرن، ئەو ھافيتىه ناف. ئاگر بەرداھە دارا، لى بەلنى ب قوردهتا خودى ئاگر ل دارا نە چۇ. ديسان نەمرود ھانا خۇز بەر ژيرك و ئاقىدارىت خو، پرسىارا وان كر:

- بۇچى ئاگر ل دارا نا چتە؟.. ئهوان گۇقى: چونكه روحا براheim خەلەل روحە كە باشه، دەقى هوون رابن چل قىز و چل خۇرتا بىن و ئارەقى بدهەن ئەو ۋەخۇون و سەرخۇش بن، ئهوى خو رۇوس بکەن⁴ ھنگى ملياکەت وى دوور كەڤن و ئاگرى ل دارا بچت.

لسەر گۇتنا ئاقىدارا ئهوان چل قىز و چل خۇرت ئانىن و ئارەق دان، ۋەخۇارن و سەرخۇش بۇون، خو رۇوس تازى كەرن، ملياکەت ژى دوور كەفتەن، وى دەمى ئاگر ب دارا كەفت. ھەرچەندە ملەقى لگەل نەمرود بەشدارى لگەل وى كەرن ژ بۇ سۆتىدا براheim، بەلنى ھەر چاوا بت ھنەدەك كەس دناف واندا دەلگىر و عاجز بۇون، ھەتا دېيىن (گۈومگۈوماتك) ل وىدەر بۇو، ئەمۇي ژى پە دكەر ئاگرى، گۇتنى؛ -بۇچى تو ھۆسا حەيوانە كە پچوڭ، پە دكەيە ئاگرى، ما دى پەفا تە چى كەت؟!..

ئهوى گۇت:

¹ رىنин؛ مەيىزە كەرن.

² سوار كەن؛ جىوت بن، ب ھافىن سەر، دا ئاقىن بن و ھيسىز ژى چى بن.

³ قاميش؛ گىايەكە ل بەر رەختىت ئاڭ و رۇبارا شىن دىت و كىندير ژى چى دكەن.

⁴ رۇوس كەرن؛ تازى كەرن، جل ژ بەر خۇز دايىن.

- بهلکى ئاگر خورت بت و براهيم دنافدا بىت سۇتن، چونكە ئهو مروقەكى كافره! ئهز د خوازم ئو بسۋۇزە! هەر ل وى دەمى، دېيىن (بەقاماركەك)^۱ ل وىدەر ھەبو ئهو دچۇ چەم و ئاقيت تىزىك دىندەكە كە^۲ ئاقيق دەدەق خۇ دەرى دئينا ئهو ئاقيق ل ئاگرى دەرى ھەتا وى ئاگرى فەمرىنت. ژى پرسىن:

- بەقاماركى! تو چىي و ئاقيق تە دى بته چىي، ما دى دىندەك ئاقيق دەقى تە چى ل ئاگرى كەت؟!.. ئهوى گۇت؟

- ئهز ل گۇرى هيىز و شيانا خۇ تىشىتەكى دەكم، ئهز دزامن ئهو مروقەكى خاس و خودى ناسە، ئهز دخوازم خېرەكى ژ خۇ را بىكم، براهيم ژ ئاگرى مەنجەنيقى خلاس كەم!! هەلبەت هيىز قىزو خۇرتا ئارەق فەخوارن و خۇ تازى كرن. مiliyakەتا خۇ دانە ئالىيەكى. دېيىن ئاگر ل دارا چۇ. ھنگى مەلەك جىرايل دۇردا براهيم خەليل كە باخىن جەندەقى، كە مىزگ و چىمەن و ئهو د ناڭ داي روونشىتى بۇو؛

٢٠ - وەى ل كارفى پې چىزا^۳

ئەوان مەھەدەر^۴ براهيم خەليل ب خرابى دەگىزا
ھەزار بار دار جەما كرن ژېرىه.

٢١ - ھەزار بار دار جەما كرن

پىش سەد بارى نەفتى^۵ پىدا كرن
ژ نۇو پاش^۶ مەنجەنيق كار كرن.

٢٢ - وەى ل كافرىت بى دىن!

وئى تىن و د لەزىن^۷

^۱ گىاندارەكە پچوکە، كىلکا وى درېزە مينا مارا و سەرى وى ژى مينا يىن بەقانە و چار لىنى وى ھەنە. ئهو ژ گروپا گىاندارىت ل سەر زىگى خۇ دەجن (زەواحف) تىن ھەزمارتن

² دېتىشك؛ دلۇپە، حەب.

³ چىز؛ گۆتن و قسىت نە خۇش.

⁴ مەھەدەر؛ گۆتن، بەحس كرن.

⁵ نەفت؛ بەمرا بىز ئەق گۆتكەك نۇووه و كەتىيە ناڭ سەبەقى.

⁶ ژ نۇو پاش؛ ژ ئهو پاش.

⁷ لەزىن؛ زۇو زۇو، ب بازدان.

ژ نور پاش مەنچەنیقى دشىينىن.^۱

۲۳ - ئەوان مەنچەنیق كر بۇو كاره

براهيم خەلیل ھافىئە ناره^۲

براهيم خەلیل ژ روحا خۆ ما بۇو بىزازە.

۴ - ئەوان مەنچەنیق كر بۇو تەبايە

براهيم خەلیل ھافىئە ناۋە

براهيم خەلیل ژ روحا خۆ ما بۇو طەنگاۋە.

۵ - براهم خەلیل وە دكە گازى،

يا رەبى! ئەز عەبدە كى تەمە، بى سوج بى گونەھ بى ناسى^۳

تو من ژ ئاگرى نەمرودى كافر ب كى خلاسى

ئەزى قوربانىا تە كەم چى تىشى ل بەر دلى من خاسى.

بېقى سەبەق براھى خەلیل سۆز دا ھە كە ئەو ژ ئاگرى مەنچەنیقى خلاس بىت، چى تىشى
لەر دلى وى عەزىز و بەركەفتى بىكەتە قوربانىا خودى. پاشى چەندىت سالا كورى وى سمايىل
ژى را پەيدا دبت و دەمى ئەو و باپى خۆ دگەھنە ئېيك، وى دەقىقى ئەمین جبرايل حازر
دبت، دېيىتە براھيم خەلیل: كانى سۆزا تە دايى؟.. براھيم خەلیل دكە كورى خۆ ب
کۈۋەت، لى كىز قرقا وى نا بېرت^۴.
ل ۋىدىر قەولى نەبى سمايىل تىتە گۈتن:

۶ - ئەمین جەبرايل قاسدى مەلكى مەعبدە

ئۇ ب تەحياتا و ب سجۇددە

^۱ د شىينى؛ ب كار و بار د كەن، ئامادە د كەن.

^۲ نار؛ ئاگىر (عەربى)

^۳ بى ناسى؛ ئانكىر چو ھەفال و دۆستىت من ژ بلى تە نىنىن.

^۴ وە كى ژ ئى سەبەق خۆزىا دې، مەتىت بەرى مەرۆڤ دكەرنە قوربانىا خوداوندا. ھەر ھۆسا مەرۆڤ دكەرە فيم بىكە كۆل چاخىن براھيم خەلیل ئەو تىتال و عەدەت نامىنە و ل شونا قوربانى كىرنا مەرۆڤا، حەيوان كەرنە قوربانى.

گو: "ئىپىرەد يا نار نەمەرۇدە."^۱

۲۷ - ئەمین جەبرايل قاسىدى مەلكى عەرشە

دۆرا براھيم خەلیل كرە مىزگ و چىمەتىت خۆشە
دار و باخ و بوستان و بەبیوون، سۆسەن و گولىت گەشە.

۲۸ - كافرا دىت بۇو ب چاقا

ئاگىرى وان بھۇزى^۲ بۇو ئاڤا

دى براھيم خەلیل و ئاخى جەبرايل وئى ل ناڤە.

۲۹ - كافرا دنىزا

دىت ئەمین جەبرايل و براھيم خەلیل ۋېكىرا^۳

وئى ل برکا^۴ و كانييەت جەنەقى د گىزرا.

(پشتى مسحابەتنى قەولى نەبى سمايىل دەست پى دەكتە)

مسحابەت:

وەختى ئاگىرى وان بوهىزى، بۇو ئاڤا، براھيم خەلیل ل "ئەين عەروسى" پەيدا بۇو،
ئاگىرى وان زى بۇو ئاڤا كەته پى!!!...زىنا وى صارا زى خۆ لگەل وى كرە ئاگىرى
مەنچەنيقى. براھيم خەلیل صارا برو ل "عەين ئاروسى" بۇو بۇوك، زەوجى، ژ بەر وى
يەكى ئاڤا وى گۈندى (باجىزى) بۇو "عەين ئاروس" و جىن براھيم خەلیل لىسر ئاڤا وى
گۈندى بۇو. پشتى چەند سال و مەھە كا پىكىفە مان پاشى بەرى خۆ دانە مىسى، چۈنە
وينەدر. دەمى براھيم و صارى گەھشىتىنە ئاڤا باجىز، چۈنكە ھەر دوو پىر جوان و سېھى

¹ إېرىد يا نار نەمەرۇد؛ رىستە كە ب زمانى عەرەبى ب مانا: ئاگىرى نەمەرۇد صار ب بە! نەف گۈتنە د قورئان دا زى
هاتىھ.

² بھۇزى؛ قەمرى
³ ۋېكىرا؛ بەھۋار، لگەل يەك. دېقى سەبەقى دا براھيم خەلیل دېتىھ رىزا ملىا كەتا، ئەمۇ و جەبرايل پىكىفە رو دىنەن.
⁴ برک؛ ژ (بۇركا) عەرەبى هاتىھ كۆز ب مانا حەمود تىن.

بورو، نافو دهندگی وان لناف باجیز بهلاف بورو، خهلكی مسری چون خمهبر گههاندنه
مهلكی مسری گوتني:

- دورو مرؤف؟ ڙن و زهلامهک وئ د کهفتینه ناف باجیز، حسن و جهمالا ل نک وان، ل
نک کهسی پهيدا نهبوویه!

مهلكی مسری گوتنه وان:

- ههڙن وان ڙ من را بگرن، بینن. چون براهييم ب صاريشه گرتن، ئانينه بهر دهستي مهلكی
مسري. ئهوي گوتنه براهييم:

- سارى چيا تاهيه؟

براهييم گوتني: -خوشكا منه!

مهلكی مسری گوتني: -دي ڙي زهوجم!.

هنچي براهييم ل بهر خو دا ئهو شوله نه بت، بهلن پي فايده بورو. مهلكی مسری رابوو
براھين کره زيندان و ههموو دهري لسهر گتن و صاري ڙي کره هوندر.

ديڙن، تهباتيا براهييم خهليل نهدهات، دهستي خو هاڻيته ديواري زيندان، بکره ما خودي
ديوار بوروه جام، براھيمی صارا تيزا دedit، ههتا هنده کي ههدا¹ وي دهات. براهييم
خهليل گازى ڙ خودي کر، دوعا ل مهلكی مسری کر، ئهو کره بهر ل بهر قېبي² هشك
بورو، وہ کي مريا کهفت، ههتا بورو سبه.

سبهيكى مهلكی مسری ب خو هسيما، ديت چي بسهرى هاتيه، ئهو وہ کي بهر هشك
بورو، خو هاڻيته بهختي براهييم و چو ده خالهتا وي، گوتني:

- تو چېي؛ مليا کهقى، خاسى، وەلىي..؟! بوقجي ته نه گوتنه من، صاري خوشكا منه، ههتا من
مala خو خراب کر، من ڙ خورا بر؟!

براھيم گوتني: -خوشكا منه ل ئاخرهقى و حهلا منه ل ڦي دن!.

مهلكی مسری گوتني: -جيزيه که من ههيء ناف وئ هاجهره، ئهزى بدهم ته. هاجهره دا
براھيم و کره پيشكىشيا وي. براھيم رابوو ڦهگهربا، هاته قودسى، جي لى گرت و قودس
ئافقا کر.

¹ ههدا؛ صبه بر

² قېبيي- قابى؛ دهه گمه

رۆژه کی صارى گۆته براھيم:

- مال ئاقا ئەفه چەند سالن ئەم زەوجىن، خودى چوو پچوک نه دان مە، ژ خۇرا بزەوجه،
ژنه كە دى بىنە، بەلكى خودى زارۆكىت مە چى بن. براھيم گۆتى:

- نا بت ئەز ژنه كە دى لىسەر تە بىنم. تو دۇتماما منى و لگەل من تە خۇر ھافىتە ئاگرى
مەنچەنىقى. صارى گۆتى: -ھەما ھەر جىزىيا مە ھاجەرى ل خۇر مار كە.

براھيمى ب حەللى ھاجەر ل خۇر ماركەر، بىوووه زنا وى. رۆز ھاتن و مەھ دەرباز
بۇون، دېئىن ژ قودرەتا خودى ھەردۇو ژىتىت براھيم، صارى و ھاجەر بەقرا ب زگ
كەفن¹ ؟ ھاجەر ب سمايىل و صارى ب ياقوب. ژ كەرەما خودى ھەما پچوک شەش مەھى
روح دكەفتە بەر.

دېئىن، دەما صارى ھاجەر ددىت، يان دكەفتە خانى دا، ئەو ئىكسمەر ژ پىشىپەرى
ھاجەرى را دبوو، لى دەمى ھاجەرى صارى ددىت، يان ئەو دكەفتە ھوندر، ھاجەر ژ پىش
وىشە رانەدبوو. صارى گەلەك ئاچز و دلمايى ما، گۆت:

- دىيارە ئەفه شىرىھ تىت براھيمىن، گۆتىيە ھاجەرى ژ بەر صارىقە را نە بە.

براھيم گۆت:

- من نە گۆتىيە ھاجەر ژ پىش صارى را نەبە. ئەز بىزىم: نە سوجى تەيە، نە سوجى وىيە،
ئەولەدى زگى ھاجەرى يى بکەرامەتە، يى زگى تە دا بىن كەرامەتە. وەرە ئەم بەجەرىيىن.
صارى رونشت و ھاجەر شاندەنە دەرۋە، براھيم خەليل و عەبدى ئى دەست و لىنگىت
صارى ب عەردىقە باش قايىم كەن، گەريدان، ب صارى گەرتىن، دەمى لىنگى ھاجەر دەرچىكا
قاپى دەرباز كرى، ئەو كەفييە ھوندور، صارى خۇر نە گەرت ژ پىش ھاجەرى رابۇو. براھيم
گۆت:

- بىزانە، من نە گۆتە تە، نە سوجى تەيە و نە سوجى وىيە، سوجى عەولەدى پىزايە.
صارى گۆت: ب عەزەق خودى، يان ئەز دى دې مالى دا بىم، يان ئەو، يان دى تو من
بەرددەي، يان دى تو وى بەرددەي. صارى قەھەرى، دەردى ھىپوياتىي چەتنە.² براھيم فىكرى،
دا هزرا خۇر، گۆت:

¹ ب زگ كەفن؛ ب حەملە بۇون، پچوک كەفتە زگى وان.
² چەتنە؛ خرابە، زۆرە.

- ساری دوّناما منه، خو لگهل من هافیته ئاگری مەنجەنیقى، حاجه رئىزى ئىكە غەرييە، ئەز دى چاوا صارى ب حاجه رئى دەم. گۇت: ئەز دى حاجه رئى دورئىخىم و بلا صارى جەم من بىينت.

براھيم ئەمر كر، دەنگ ل دوو عەبىدېت خۆ كر، ل دەلولا¹ سوار كرن و دەلولا حاجه رئى زى كار كرن، خوارن و ئاڭا وى لى كرن، گۇته عەبىدا:

- حاجه رئى ب بەن ل چۈلەكى، ل بەرىيە كى بەردىن و هوون فەگەرن.
- دېيىز، حاجه رئى قودسى را كرن، ھاڙوتىن، پى دا چۈن ھەتا گەھشتىن تۆپراخا ھجازا نۆكە (بەرىي ئاڭى وى نە ھجاز بى)، ل وىدەر ئەجەر ئەن ئەن عەبىدا:
- من ل ۋىدەر بەردىن و هوون ھەرن، ئىشى وە ب من تونە بىت. عەبىدا حاجه بەردىن، ئەو فەگەريان.

دېيىز، خودى بقدورەتا خۆ-تشى ب ۋىت دكارت ب كەت- قەولىن حاجه رئى و پچوك بۇون ھات، خودى ل وىدەر سمايل داي. ھۆرى لى كۆم بۇون، ئەو و دايىكا وى زەھىف فارىقە كرن. حاجه رابو سەرە كى ھا² چو، سەرە كى ويدا³ چو، زېرى، دىت ئاڭ دىن لنگى چەپىدا ھافىتىيە، لنگى راستى ل عەردى خىست لىن وى زى ئاڭ چەنت كر⁴، هنگى حاجه رئى گۇ: (زەمزەمى). ناف لىكىن ئاڭا زەمزەمى. ئەف ئاڭە چو ب دەشىت كەفت. ھە كە رۆزە كى چۈيە، ھە كە دووا، ھە كە سېيىا... د وى وەختىدا (رەجب- شەبان- رەمەزان) ل ور پەيدا بۇون.

ئەف ھەر سى كەس بازرگانىت كرمانچ بۇون، ئاڭ وان: (رەجۇ- شەعبۇ- رەمۇ) يە، عەرەبا ناف لى كرييە (رەجب- شەبان- رەمەزان). ئەوان بازرگان ل مىرى و ھندى دىرىن، ھاتن، دىت ئاڭە كە ل وىدەر د ھورت. زەھەفرا گۇتن:

- عەملىي مە بۇوه چەند سال، ئەم بازرگانىي دىن رېيى دا دەكەين، ئەف ئاڭ مە نە دىتتىيە. ل سەرە ئاڭ ھېيورىن، بازرگان خۆ داين، گۇته رەجۇ- رەجب:
- كۈن⁵ خۆ بىشىدەن، ل ھەسپى خۆ سوار بە، ھەرە سەرە ئاڭ، گەلۇ! ئەو زە كورقى!!!....

¹ دەلول؛ حىيشتىر، دەقە.

² ھا؛ ھۆسا، وسا

³ ويدا؛ ب وىدەرقة، ب وردا، ب وى ئالىقە.

⁴ چەنت كر؛ ئاڭىتىن دەر.

⁵ كۈن؛ جەودىك، عەيارى كار و بىزنانە ئاڭ ئى دخن.

دېيىزىن، رەجۇر كۈنى خۇ را كىر، ل ھەسپى خۇ سوار بۇو، چۇر چۇر حەتا گەھشىتە سەرى ئاڭ، دىت كالەكى رەسپى، كىنج سپى و پىرەزىنە كە پۇرسپى ل وىدەر، سلاڻ ل وان كر و گۇنى:

- هوون چى كەسنى، كىنه، ھەۋە كەنگى هوون ل ھېزەنە؟!...
گۇنى: - ئاڭا خۇ ب بە، ئۆخرا خۇ خىزى كە، پرسىيار نە كە.

رەجۇز زقىرييە جەم ھەۋالىت خۇ، تىشى دېقى ژ وان را گۈرت، حال و مەسىلەك ئەفدييە.
جارا دۇوى شەبۇ - شەبان ھنارتن، ئەو چۇ سەرى ئاڭ دىت خۇرۇتە كى شانزىدە سالى و ژنە كە گەنج. ديسان سلاڻ ل وان كر و پرسى:

- پرسىيار بىن قەيدىن¹، هوون چى كەسنى، ژ كۇو ھاتىنە قىدەر، ژ كور ھاتىنە؟!... گۇنى:

- مالاڭ، ئاڭا خۇ داڭرە، ئۆخرا تەيا خىزى بە، نە ھەوجەي قان پرسىيارايە!

شەبۇ ھاتە جەم ھەۋالىت خۇ، حال و مەسىلەلا خۇ، تىشى ب چاقى خۇ دېقى ژ وانرا گۈرت.
جارا سېيى رەمۇ - رەمەزان شاندىن، ئەو ژى وەك ھەۋالىت خۇ كۈنى خۇ ھلگۈرت و ل
ھەسپى خۇ سوار بۇو، چۇر حەتا گەھشىتە سەرى كانيى، دىت زارۇكە كى سى رۆژى، مەمكى داكى دەرىزىنە، سلاڻ كر، گۇت:

- هوون كىنه، ژ كەنگى ۋە هوون ل ۋەن؟!

ژنكى گۇنى:

- ھەۋە عەمرى ۋى پېچو كى ئەم ل ۋېدەرن!.

ئەو ژى زقىرييە جەم ھەۋالىت خۇ، تىشى دېقى بۇ وان گۇت.

يەكى گۇت: من ئەختىيار دىت. يەكى گۇت: من جوان دى. يەكى گۇت: من زارۇك دىت. يا رەمۇ دەركەفت راست، گۇتن:

- ئەقە نەيىه! چۆنە ھندى مالى خۇ ئابىن، مەككە² ئاڭا كىرن.

دېيىزىن، رۆژ ھاتن و رۆژ چۈن، بىھن و مۇلا سمايىل ل براھيم خەليل دا، ل ھەسپى يان
مەھىينا خۇ سوار بۇو، ھاڙوت، بەرى خۇ ھجازى، جىن

¹ پرسىيار بىن قەيدىن؛ ئانىكۇ نە شەرمە مەرۆڤ پرسىيار ب كە.

² مەككە؛ ماھگە، ماكگە، جىي داكى زاركلى بۇوي.

سمايل ژ دايل بورو، ل وى ده مى سمايل ژن ئان بورو، هەر چاوا بت براھيم خەليل
 گەھشته بەر دەري وان، سلاف كر، گوت:
 - ئەفە مالا سمايلە؟... وى ژنكى گوتى: "بەلى"
 براھيم گوتى: - کا سمايل؟!
 - نە ل مالە. ئەوى ژنكى نە گوتە براھيم كەرمكە ژ ھەسپى خۆ وەرە خوار، نانەكى بخۇ
 يان ئافەكى ۋەخۇ، ئانكۇ چو مەرفەت خەرج نە كر. براھيمى گوتى:
 - ده مى سمايل تىتە مال سلاڤا لى ب كە و بىزى:
 - مالا وى خوش مالە، بەلى دەري وى نەي باشە، بلا ب گوھۇرت، ئىككى باشتى ل دەري
 مالا خۆ ب دەت! هيقارى، ده مى سمايل ۋە گەرىيا مال، ژنا وى گوتى:
 - سوارەكەت پرسىارا تە كر. سمايل گوتى:
 - ئەو سوارە بى چاوا بورو، چى گوت؟
 ژنا وى گوت: - مروۋەكى كالەمېز، ل ھەسپەكى سوار، گوتە من:
 - ھە كە سمايل ۋە گەرىيا، بىزى: "خوش مالە بەلى دەرگەھى وى نەي باشە."
 سمايل زانى كۈر ئەو بايى وى بورو، ژنا وى چو مەرفەت ژىرا خەرج نە كريي، نە گۇتىيى،
 كەرمكە وەرە خوار، مېقان مېقان خودىيە، رونى ھەتا سمايل ۋە گەرىي. سمايل گوتە ژنا خۆ:
 - ھەرە من تو بەرداي، تو ب كېر مالا من ناي!.
 دېيىن، سال و مەھ دەرباس دىن، سمايل ژنه كە دى دئىنت و جارە كە دن بايى وى
 براھيم خەليل قەستا وى دكەت، ديسان كورى وى ل مال نابت، ژنه دەر دكەفت،
 براھيم سلاڤا لى د كەت، د بىزى: - کا سمايل؟... ئەو د بىزى:
 - سمايل نە ل مالە، ئەو ژى وە كى ژنا يەكى نا بىزىتە وى سوارى، كەرمكە وەرە خوار،
 تىشىتە كى بخۇر ۋەخۇ، مېقان مېقان خودىيە، ھەتا سمايل ۋە گەرىي.
 ده مى سمايل ھاتىيە مال، ژنا وى گوتى:
 - حال و حەوال ئەفە، سوارە كى ھۆسا هات پرسىارا تە كر. سمايل گوتى:
 - سوارە كى چاوا بورو، چى گوت؟
 ژنا سمايل گوت: - ئەوى سلاف بۆ تە ھەبوون و گوت:

- بیزه سمایلی، قهسرا وی خوش قفسره، بهن دهرگههی وی نه خوش دهرگهه!... سمایل
ق گههشت و ژنا خو برداو یه که دی ئان.

بو جارا سیئی براهیم چوئی حجازی بو دیتنا کوری خو سمایل، ده می گههشتیه بدر
دهری مانی، ژ دور ۋە ئەنەك دهرگەفت، ب رویەکی خوش، ب مەرفەت چو پیشیا وی
میغان، گۆن:

- تو لسەر سەری من هاق، لسەر چافان باپ دەرویش، كەرمەكە رون خوارنه کىچق،
ئافەکى ۋە خو. میغان گۆن:

- نە كىشا گەنج، خودى مالا وھ ئافا كەت. ژن گۆن:

- تو ناچى ھەتا نانەکى مە نەخۆي، بسەكىنە ئەزى ھەرم خوارنه کا سقڭ بىنم، ھەر ل سەر
پشنا ھەسپى بخت. ئەوي چو ب لمز ھندەك خوارن د سینىيەكى كر و ھات لسەر دەستىت
خو ل وی میغان گرت، میغان ل سەر ھەسپى خو نەھاتە خوار پارىيەکى نانى وان خوار،
پاشى گۆته ژنكى:

- بیزه سمایل، دهرگەھى مالا وی خوش دهرگەھە، سەد جارى پېرۇزى بى!

سمایل ۋە گەريما مال، ژنا وی گۆن:

- ئىرۇ سوارەکى ھۆسایي ماقول و بەركەفتى ھات بۇو پرسىارا تە كر. سمایل گۆت: -ئەوي
چو ژ تەرا نە گۆت؟

- بهن ب زۆر حەتا پارىيەکى نانى مە خوار و شوندا گۆت:

- بیزه سمایل، دهرگەھى وی خوش دهرگەھە، ھەزار جارى پېرۇزى بى، ئەف دهرگەھ
لايقى مالا ویه.

سمایل گۆته ژنا خو: -ئەو باپى من بۇو، ژ دەستى مە دەركەفت، مە نە دىت!

دېيىزىن، جارا چارى براھيم خەليل قەستا کورى خو سمایل دەكت، ئەوي جارى وى ل
مال دگرت، چاوا سلاف ل ھەف كرن ھەردووکا يەك دوو ناس كرن. ھەردووک بەر ب
يەك ھاتن، دەست د مل و گەرددەتىت ھەف بىن، يەكتىر ماج كرن، ھنگى ئەميم جىرايىل،
قاسىدى خودى حازر بۇو، گۆته براھيم خەليل:

- كا سۆزا تە دايى؟!.. قى بىرا تە دەمى تو كەفييە تەنگاقيا ئاگرى مەنځەنېقى، تە گۆت: "چى
تشتى ل بەر دلى من شرین و عەزىز بىت ئەزى ب كەمە قورباپيا خودى."

برایم گوت: - راسته، ئەزى سخاپل ب کەمە قوربانى و وى بکۈزم!

٣٠- ئەوھ کانیا ناف جنهقى^١

خودى فەرەجا نەبى سخاپل وى د دەقى،

دا دۆنام لى ب كەت هيچەق.

٣١- وەى ل دۆناما بەخت و بەرە

وەى ل حورمهتا بى مەفەرە

سوجى حاجەرى چى بۇو، صارى ژ مال دكىر دەرە؟

٣٢- رۆزەكى براھيم خەللىل ژ مال چو،

صارى ل گەل حاجەرى گال چو،

حاجەرى سەر ھلانى ژ بال چو.

٣٣- وە ل خاتونا ئەز ل محىرا^٢

بەر خۇ گىرت بۇ بەرپەكە دۆز قىزرا^٣

گۈز: خودى د كە شەران و خىزا^٤.

٤- حاجەرى گۈز: بەرپەيى مە بەرپەكە راستە

خودى نەسىيى من^٥ ژ قى مالى قە د گۇھاستە

خودى دەرسەتا دلى تەبايى، دلى راستە.^٦

٣٥- بەرپەيى مە، بەرپەيا زىيەدە

حاجەرى مەشىا بۇو پېندە

خودى فەرەجا نەبى سخاپل ل وى دا.

^١ هنەك قەولىپىز ھۆسا ب رېز د كەن: ئەو بۇو برك و کانىيەت جنهقى.

² محىز؛ دىيارە ژ، موچەير، ناعەرەبى ھاتىيە ب مانا سەرگەردان، نزانە چى بىكە.

³ هنەك قەولىپىز ھۆسا ب رېز د كەن: گىرت بەر خۇ بەرپەكە دۇورە.

⁴ هنەك قەولىپىز ھۆسا ب رېز د كەن: خودىي ئاگەھە ژ شەران و خىزا.

⁵ هنەك قەولىپىز ھۆسا ب رېز د كەن: خودىي نەسىيى مە ژ قى مالى قە د گۇھاستە. دىبە (مە) دروستىز بە چونكە دوو

كەسەن، حاجەرو كورى د زىگى دا.

⁶ هنەك قەولىپىز ھۆسا ب رېز د كەن: خودىي دەستە ل گەل دلى راستە.

۳۶- ب قودره تا ئېگى ئەكىر بۇو،

ل وى چۆلى، نېپى سمايىل داھر بۇو،

ئاقا^۱ زمزىم ل بن پىيا دھر بۇو.

۳۷- ئەوه كانىا ناف دەشتى

ژئى تى بىهينا بوخور و مسلك و عەنبر و بەھشىتى،

حجيىن نوختهك خە دخوار، دەرسەد كەرامەت د گەھشىتى!..

۳۸- بازىرگان تىن ژ وېرىا^۲

ئى مەزىنە وە كە شكىزرا^۳

خېزى خودى، كەس نزانە چقاس مال ھەيدە قېرىا.

۳۹- بازىرگان^۴ خەلک د نافە

رابۇون چون سلاڭە

خۆزى مە بىزانييە تە چى نافە؟!

۴۰- ھەى تەفالۇ! بى زېرىه

تو بى خوندكارى، ئانى ئەمیرە؟!

توبى عەبدالى^۵، ئانى فەقىرە؟!

۴۱- گۈز: ئەز نېپى سمايىل

عەولەدەي براھيم خەلیلم

ل بەر ھۆستا ئەمین جبرايلم.

¹ هنەك قەولىبىز ھۆسا بىزىز دەكەن: كانىا زمزىم

² هنەك قەولىبىز ھۆسا ب رېز دەكەن: سەرى بازىرگان تىت ژ وېرىا.

³ هنەك قەولىبىز ھۆسا ب رېز دەكەن: ئى مەزىنە قاسى شكىزرا.

⁴ بازىرگان سىنى بۇون: رەجەب- شەعبان- رەمەزان

* بازىرگان ھات و د بورەرى

بى رەختە و بى تىتىن

بى كەسىرە و بى مرى

ل دەرىنە كانىيە ئۇزۇرى.

⁵ خوندكارو ئەمیر؛ نە دوورە بەرى ئەف ھەردۇو ناف ژ نافىت خودى بۇون.

⁶ عبدال يان عەۋدال؛ عاشق، شىت و سەۋداشەر.

۴- گهلى بازركان! هه که هوون خاترا من تى د بىن

بشيپن هندى مالى خو بىن

ل دهري کاني دېين.

۴- بازركان خاترا نهبي سماييل وه دزان

شاندنه هندى مالى خو ئانى

ل دهري کاني دان

ب رۆزى سى جارا د چونه مala نهبي سماييل ب مىغانى.

۴- نهبي سماييل يى ب رەجۇونە

ھەپۇ سېميا را د بۇونە

ئەو ئەولەدى من بۇو، لەو ناف وى وهلات بەرۋەلات دچونە.^۱

۵- رۆزە كى براھيم خەليل ما بۇو د فىكىر

ھەپۇ سىجى را د بۇو يى شىكر

ئەف عەولەدى مە، ناف وى ل دنيايان بۇويە دكىر.^۲

۶- نهبي سماييل وى د بىتە

يا دايى: قەھرى من ژ تە شەرم و فيتە

قى سېيىكى قەھرى بىھنا باين من تىتە!^۳

۷- گۈز: ئەرى لاؤۇ! يا باين تە ب سەرىمى مە د ئائى

ئەم دەر خستىن ژ وى شارستانى

كەس نزانە باين تەمى ساخە، ئائى جانى^۱

^۱ هەنەك قەولىپىشى قى سەبەقى، سەبەقە كە دى ھۆسا د بىزىن:

نهبي سماييل يى ب رەجۇوو

ھەپۇ سىجى را د بۇووه

دكىرى وى ب شامىنى (شامى) قە د چۈوه.

شام ب دو مانا ت ئى: يەك ب مانا رۆزاخا و ژ بەر وى يەكىن من (ش) ب تىپا پچوڭ نېقىسى، دو بىانا وهلات
شام، ئانکو سورىا- لبنان- فەلسەتىن و ئوردىن؛ هە كە بىانا وى وهلاتى و دەقەرى بە، ئەوھە من ب تىپا مەزىن
نېقىسىه.

² ناف وى بەلاڭ بۇو.

³ هەنەك قەولىپىشى رېزى بېلى جۆرى دېيزىن: ھەر ئېرۇ نافى باين من وى تىتە.

٤٨ - ئەرى لاوۇ! يا بابى تە ب سەرىمى مە كرى

سال ھاتن و زەمان بوهرى

كەس ن زانه بابى تە بى ساخە، ئانى موي؟^١

٤٩ - ئەرى دايى ب وى خالقى كەم، ئەوى روحا من و تە دايى

وەختە^٢ بابى من ژ ويقە ب بت خۆيايە.

٥٠ - نەبى سمايىل د ھەرت ويقە

دەرويىشەك تىت ژ ويقە

رەش^٣ دكەت مينا شىقە.

٥١ - براھيم خەليل دەت، قەدمى دكەر سلاقە

نەبى سمايىل ژ كەرەمە سلاق فەداقە

گۇ: يا براھيم خەليل! تو سەر سەرى من هاقى، ھەردو چاڭە!

٥٢ - براھيم خەليل جەواب وە قەداقە

ھەى تەفالۇ زرباقە

چاوا تو دزانى من چى ناقە؟

٥٣ - نەبى سمايىل گۇ: ئەرى بابۇ! تو يى خاسى

تو خودانى خۇ و وى لباسى

ئەسلىزادە ئەو كور، باب نە بىنە ژ دۈورقە بىناسى.

٤٥ - براھيم خەليل دەست ل گەردىنا نەبى سمايىل وەران

ھند د گىريا، ھېسىز ل بەر دبۈونە كانى

ئەمین جبرايل نازل بۇو ژ بان^٤

^١ جان، جاندك؛ ھېزە بىانا مرى تى.

² ھەنك قەولىپىز في سەبەق ھۆسا د بىزىن:

تەف بۇو بابى تە ب مە كرى

ئەم ژ روى باجىزى دەر كرى

كىي د زانت بابى تە بى ساخە، ئانى مرى!

³ وەختە؛ گەلەك نە مايد، نەيد دۈورە.

⁴ رەنگى رەش لەردا رەنگى فەقىرىت ب خەرقىيە، نە دۈورە ئىزىدى وەك خودىناسەكى بىخەرقە ل براھيم خەليل

دەمە بىزىن.

روحا نهبي سمايل ژ ته دخوازى.

٥٥- ئه민 جبرايل و دكه گازى

يا براهم! خودى خۆ ب حەق ب ناسى

ئەو رۆژا مەنچەنيقى، خودى سەرىئ نهبي سمايل ژ ته دىخوازى!.

٥٦- براهم خەليل ما بۇو دل بەۋەزى^١

دل وى وە كە ئاگەرە كى دگورمۇزى^٢

كى دىتىيە، باب عەولەدى خۆ ب دەستى خۆ بکۈۋەزى!

٥٧- براهم خەليل گۇ: يا ئەمېنى خودى! من چىقاس مال ھەيدە ل بالە

ھەموو د كەم حەلالە

سەرىئ نهبي سمايل نا كەمە حەلالە^٣

٥٨- براهم خەليل گۇ: يا ئەمېنى خودى! ئەز وى كەم يەكى ل سەما

من چىقاس زېر و مال ل جەمە

ھەموو ب تە د دەمە

سەرىئ نهبي سمايل نا دەمە!

٥٩- نهبي سمايل گۇ: يا بابۇ! ئەم درەوانە

^١ ژ بان؛ ژ ئاسمانا، ژ ژۆر.

^٢ دل بەۋەزى؛ دل صار و دل غەمگىن.

^٣ دلى وى ژ ناڭ دا دسۆت، كەلا گەرمىن د دا سەر.

براهم خەليل وەن دگورمۇزى

مەينا ھېتىونە كە گەرم دلى وى د سۆزى.

^٤ لېي قىسىمەق و يا شۇن دا (٥٨) براهم خەليل ناخوازە كورى خۆ سمايل بکۈژە. مەرۆف دكارە قى ھەملويسىتى براهم دوو شرۇقە كرنا ب دى، يەڭى: ئەو ژ، سۆزى خۆ، فە دگەرى، دەمىن دئاگىرى مەنچەنىقى دا دسۆت و گۇقى كە ئەز ژ قى تەنگايىن رىزگار بۇو، تاشى هەرە خۇشتىقى لېھر دلى من، ئەز دى كەم قورىان. ھۆسا خۆيا دبە كۆ حەز كرنا كور ھېزىش شىرىنتە ژ حەز كرنا خودى، يان ھېچ نە بە گومانى پەيدا د كە. دوو: گۈتنا براهم ژ ئالىي بىر و باوەر، ژ ئالىي دىرۇكى قى، سىئۇرە كە نافادوو قۇناغا، قۇناغا بەرى كە مەرۆف وەك قورىان بۇ خەداوەندادەھاتن پېشىكىش كىن، قۇناغا دووپۇي ل شونا مەرۆغا ھەبوان تېن پېشىكىش. دىارە لدەمىن براهم بىرۇ باوەرتىت دىن ئى ھاتن گوھۇرىن، ھە كە نەمەرۇد و مەلتى وى- وەك غۇنە- خەداوەندى يەكىتا ناس نە دىرن، براهم ھات پەرسەتى (ستىز-ھەپق-رۆژ-). شۇندا خۇدىيىن يەكىتا ئان مەيدانى... ئانكە قۇناغا براهم خەليل قۇناغا ھەۋەركى و كېش و فەكىنىشى بۇ نافادوو باوەرتىت كەڤن و سەر ھەلدىانا يېت نۇو.

خودى تەعالا ئەم ل وى دانە

ب قوربانيا خودى ئەم شانە.

٦٠ - يا بابۇ! سلاقى ب كە ل سەممەد^١

ئول نەبىيەت خودان كەرامەتە

باقى نەبىيا، قوربانيا خۆ د كر وەلەدە.^٢

٦١ - يا بابۇ! سلاقى ب كە ل جەبىزە

ئول نەبىيەت ئەھل خېزە

باقى نەبىانۇ، گىانۇ، خوندىنا وان ژ دىرىھ.

٦٢ - نەبى سمايىل تەفالە

ژ دەشى ئەھاتە مالە

وە د بىزەتە دايىا كالە؛

يا دايى! شىرى خۇل من بكە حەلالە

ئىرۇكە هاتە سەر من مەرسوما بارى تەعالا

باقى خەمە كە گران ھەديە ل بالە.

٦٣ - يا بابۇ! خەما هل مەگر

دەست و پىست من ژ خانَا^٣ ب رىزى

من قوربانيا خودى ب كە، زو ب كۈزى!

٦٤ - نەبى سمايىل ژيرە

وە د بىزەتە دايىا پىرە: دايى! ل من حەلال ب كە شىرىھ

^١ ب سەبەقا (٦٠) قەولىن نەبى سمايىل دەست پى دكە.

² براھيم كر و نه كر، بكاره جىرايىل رازى بكە و شونا سەرى سمايىل ھەممۇ مالى خۆ بده، بەلنى بىن فايىدە بۇو، ھۆسەنخۇيا دبه كۆز دىسان بىر و باوهرىت كەفەن نە ب ئاسانى جىنى خۆ بۆ يېت نۇو قالا دكەن، ديارى چاڭ نەو باوهرى زال دېن و براھيم مەجبۇر دبه دەست ب ھافى كۆرى خۇ سمايىل بىكۈزە، لە بەل چىرۇكىپىز (چىغانۇكىپىز) چارەسەرىيەكى دېينە و ب ھانا كۆكىز سەۋىئى نەبىيا نا بىرە، بەرانەك ژ ئاسمانا ئى خوار و خۆ دكە گۆرى سەرى سمايىل!

³ ل كۆلتۈرى ئەتكەن مەتىت رۆزھەلاتى- يەك ژ وانا كۆرد- خانا كرنا دەستان نىشانى كەيف و شاھىيە، ب تايىيت ل دەمىن داوهت و ژن ئانىنى، بۇوك و زافا و كەس و كارىت وان دەستىن خۆ خەنا د كەن. سمايىل دخوازە ل ناڭ دلى باقى خۆ ب دە و ژئى را دىyar كە، كۆشتىنا وى خۆشى و شاھىيە.

^۱ ئىرۇكە هاتىيە سەر من مەرسوما مىرى.

^۲ - داي ناف ھاجىره^۳

شوشت بۇ جل و سەرە

يا لاۋۇ! شىرىي من حەلال بت ب جانى تەرە.

^۴ - يا داي ھوون كلىيتا بىين

دەست و پىشىت من قايم ب شدىين

روحە شرىينە، نە كۇ خۆ ب لېينم.^۵

^۶ - ئينا بۇ شهرىتنا نورانى

دەست و پىشىت نەبى سمايىل شداند بۇون وەكە تو دزانى

براهيم خەليل دلىن خۆ دا د نالى.^۶

^۷ - يا باپۇ! مە گىرى مە نال

ھىسترا ژ چاڭا ب مال

تەقىدира خودى قەت نا بت بەتال!

^۸ - ئينا بۇ شهرىتنا زرافە

نەبى سمايىل باقىتە نافە

براهيم خەليل دلىن خۆ دا ما بۇ تەنگاڭاھە.^۹

¹ پشىت سەبىقا (۶۴) سەبەقە كە دن ب فى جۆرى تى گۈتن:

* باپۇ! ئەم د چىزىن

خودى زوگەم د ئېيىن

قوربانىا خودىسىن.

² هەنەك دېيىن: ماكا ب ناف ھاجىره.

³ ئەش سەبەقە ل نىك هەنەك قەولزانا ھۆسا تى گۈتن:

* شەرىتە كىي بىين

دەست و پىشىت سمايىل ب شدىين

⁴ روحە شرىينە، نە كۇ خۆل بەر كەڭىم سمايىل ب لېينم!

براهيم خەليل ھوندرى زىگى خۆ دا د نالى.

⁵ ئەش سەبەقە ھۆسا ژى تى گۈتن:

* شەرىتا زرافە

دەست و پىشىت نەبى سمايىل شداند، ھاقىتە نافە

براهيم خەليل ھوندرۇئى زىگى خۆ دا بى طەنگاڭاھە!

- ٧٠ - ئەو كىزرا نە ژۇ زەمانى
ل گەردهنا نەبى سمايىل بىر و ئانى
كىزىئ قەت مويەك ژىئ هل نانى!^١
- ٧١ - ئەو كىزرا وە كە نارە
گەردهنا نەبى سمايىل وەرگەهارە
كىزىئ قەت مويەك ژىئ نە د ئازارە!
- ٧٢ - ئەو كىزرا وە كە مويە
گەردهنا نەبى سمايىل دچویە
دەۋ وەر گەريا، چویە روې!
- ٧٣ - ئەو كىزرا وە كى خىشته
گەردهنا نەبى سمايىل را د ھشتە
دەف وەر گەريا، چویە پشته!
- ٧٤ - نەبى سمايىلى ژيرە
وە دېپىتە باقى پېرى
ئەم دى چىن پېش دىندارا مىزە.
- ٧٥ - براھيم خەليل وە دخورى
يا لاۋۇ! تو نە يى مونكىرى
چى ب كەم كىز قرکا تە نا برى!.
- ٧٦ - براھيم خەليل خەيالەك دن ھاتە بالە
كىزىئ ھافىيە كەفرە كى صارە
كىزىئ كەفر كەن وە كە خىارە!.
- ٧٧ - كىزىئ جەواب دايە

---

^١ ئەۋ سەبەقە ب ۋى رەنگى ژى ئى گۇتن:
* كىزرا نە ژۇ زەمانى
سىنى جارا ل گەردهنا نەبى سمايىل بىر و ئانى
كىزىئ قەتمەك ژىئ هل نانى!

يا برايم خهليل من چي خهدايه

ژ با خودى نه هاتى رهدايه!.

٧٨- ناڤا براهم خهليل و كىزى بورویه قال و قيله

غهيدى ئاخيل جبراييله.

٧٩- جبراييلو! مەرە، سەرى نەبى سمايل ژى قە كە ژ تەرە

بەلكى ناموسەكى بکەم ل گەل خودىيەن خۇرە.

٨٠- كىزى گۇ: براهم خهليل! ئەزە توزم

چاوا دى نەبىا بکۈرۈم

رۆژا ئاخىرقى دى د ئاگرى دۆزىدا ب سۆزم.^١

٨١- كىزى ناف سكينه^٢

براهم خهليل! ئەسلەن من ژ بېينە

بەلى رەدا ژ خودى تەعالا نىنە.

٨٢- ئەو بەرانى هراندى^٣

ھۇريا ھەفت سالا ل با خۇل جنهقى گەراندى

قوربانىا سەرى نەبى سمايل قەبلاندى.^٤

٨٣- ئەو بەرانى هوئىرە

ھۇريا ھەفت سالا ل باخچىي جنهقى خودان دكە

قوربانىا سەرى نەبى سمايل قەبول دكە.

٨٤- ئەو بەرانى كليلە

نازل بو ژ خزىينا قەندىلە،

^١ ب باورىيا مرۆقى بەرى، ھەر تىشەكى ل دىن روح دېردا ھەيە، خودانى وى (ۋى) ھەيە، چى ئەمۇ تىشت گىاندار بىت يان نە وەك: دار- بەر- چىا- حەميان- ئاگىر- ئاڭ- كىزى- كىزى- ھەنەدە، ژ بەر وى يەكىن (كىزى) ژى وەك

تىشەكى گىان لېر نەبىا نا كۆزە، دا ل رۆژا ئاخىرقى لىسر نە ئىتە حسىب كرن!

² سكين؛ كىزى (عەرمە).

³ ئەمۇ بەرانى ھۇراكى

⁴ بنىزىھ شرۇفە كرنا پەرأويزى (٩٧)، سەبەقا (٦٠).

بز قوربانیا سه‌ری نه‌بی سمایله.

۸۵- ئهو بەرانى بەلە کە

نازلى بۇ ژ خەزىنە خالقە

قوربانیا سه‌ری نه‌بی سمایله قەبول دکرە.

۸۶- ژ قەولى پىرى خدر^۱

بەرانەك هاتى ژ هدر

قوربانیا سه‌ری نه‌بی سمایله قەبول دکرە.^۲

۸۷- پىرى خدر وى د يېتىه،

بەرانەك ژ بانا تىتىه،

قوربانیا سه‌ری نه‌بی سمایله د شىتىه.^۳

۸۸- عىدۇكە و عەرەفايىه

بەرانەك ژ بانا تىدايىه

قوربانیا سه‌ری نه‌بی سمایله د شايىه.

۸۹- عىدۇكە و عەرەفاتە

^۱ ناقى ئهو كەسى قەول داناي.

^۲ پىشى سەبقا (۸۶) ل جەم هنەك قەولزانى ئەڤ سەبەقىئە تىن گۆتن:

* بەرانى هندرە

ھۆرپاڭ بەھىشىخ خوردان د کرە

قوربانیا سه‌ری نه‌بی سمایله دکرە.

* بەرانى كەلىنە

يىنا بۇ ژ خەزىنە جەلىنە

قوربانیا سه‌ری نه‌بی سمایله د گەھىنە.

* بەرانى سۆرە

يىنا بۇ ژ خەزىنە ئۆزۈرە

يا سه‌ری نه‌بی سمایله د بۆزۈرە.

* بەرانى رەشە

يىنا بۇ ژ خەزىنە عەرەشە

قوربانیا سه‌ری نه‌بی سمایله د خوەشە.

^۳ قوربانیا سه‌ری نه‌بی سمایله د قىتىه.

بهرانهک ژ بانا د هاته

قوربانیا سهربی نهی سعایل د شاته.

"مه و دوست و گوهدارا پار تی هبه، ل وی روزی، وی قهولی، ل وی سوهیهقی، دیوانا
خودی و شیخادی و مهلك شیخ سن، تممامه تیا سلطان شیخادی"

* * *

قهولی براهیم خهلیل

نه بی سماییل^۱
شاخنی ۲

۱- سلاقتیت ئیکی مەعبود

نه تەحیات ھەبۇو، نە سجۇدد
بەدیلا عازر و نەمرودد.

۲- سلاقتیت ئیکی دایم

ل قى حەرقى عەجىب مايم
دا ب دىيىن ئۆسەفتىت براھىم!

۳- سلاقتیت ئیکی بىزىيە

كەشىشەكى دخەونا خۇ دىتىيە
عەولادەك ل ناقا شارستانى دى داهر بىه

حوكمى نەمرودى كافر دى كەفتە دەستى وىيە

۴- نەمرود گۇ: ياكەشىشۇ! ياتۇ د بىزى وە نابى

ئەڤ دنیا ل من جەمما بى
كەسەك ژ نەمرود مەزىنلى نابى.

۵- وەى نەمرودى كافرە

وەى ل حەرمەتىت بى مەفەرە
زگى حەرمەتا كەلاشت،^۱ عەولەد ژى د ھاۋىتىتە دەرە!.

^۱ ئەڤ قەمولە ژ وى دەفتەرېيە، ياكۆپىزى (خېزى لىاس پورتۇ) ل نىسانا ۱۹۹۴ ئى ژ من را شاندى. ئەو قەمولەنە ژى، يان ژ كەشكولا مالا شىيخ رەشۇ شىيخ حسین، يان ژ دەقىقىر حەجى كورى فەقىر شەمۇھات بۇونە ستاندى.

- ۶- ل بهر قو دره تا قادری
 ئەو زارۇك ژ ناڭا شارستانى ۋاثرى
 ھاقىتە بەدەنا ژنا عازرى
 ئى دىر و سەنەم بۇ كافرا ب دەسى خۇچىكىرى.
- ۷- سېبەيەكە ژ يىت حەدى دا
 خودى تەعالا فەرەجا براھيم خەلیل ل وى دا
 دا ملەت و ئۆممەت پى بت زىدا.
- ۸- يا لاۋۇ! تىز بىزى
 خودى عەمرە كى بەدە تە، تىز بەشى
 دا مەككە و مەدەينە ب دەسى خۇنىتى.^۲
- ۹- سېبەيەك، ژ يىت خەولەيد
 براھيم خەلیل ب مال قە د چىيە
 ژ ماڭا خۇ دېرسىيە؟
 دايى! خودى ھون دەھىيىن، كىيە؟!
- ۱۰- سېبەيەك ژ يىت بغرۇد
 وى دكشىن بەر سەنەما سجۇدد
 يا لاۋۇ! بىن دەيىك و باپى تە دەھىبۈون بەخۇ نەمرودە!
 ۱۱- يا دايى! تو نە بىزە براھيمى تەفالە
 خودى من ل سەر ئىمانا وە نەكىزىت، ئىنىشەلا و تەعالا
 ئىمانا وە پى گىرقى، يە بەطالە.
- ۱۲- ئىمانا وە پى گىرقى خرابە
 نە خىزىقى ھەيە، نە سەوابە
 رۆژا ئاخىرەقى ھەمو ل سەر روحا وەيە ب حسابە!

¹ كەلاشت؛ دراند.

² بىزى؛ ئاڭا كى، چى كى، دروست كى.

- ۱۳ - بابن من ناف عازره
 چۈنلک^۱ نەمۇودى كافره
 گۈز كوشتناقى وەلدىيە فەرە!
 ئىرۇز بن حوكىم ئىمانا وە چۆرىيە دەرى.
- ۱۴ - نەمۇودى گۈز، هوون بشىن براھيم بىن
 كەشىش و خوخۇما ل بەر دەينىن
 بۆ خاترا عازر و سەنەما قەگەرىنىن.
- ۱۵ - ئوران شاندىن، براھيم دئانىن
 كەشىش و خوخۇم ل بەر دانىن
 گۈز يالاۋۇ! تو تەفالەكى جانى
 حوكىم نەمۇودى، زەعەردەتات ب عەزمانى.
- ۱۶ - براھيم دېیزت: يامىرۇ! هەكە راست تو سلىتىنى
 بارانەكى ز سايى بۆ من بىنى
 رۆزى ز نىقۇرۇ قەگەرىنى
 ئۇ مەرييەكى ز قەبرەستانى هلىنى.
 ز ئەو پاش ئەز دىمە سەر ئەوى دىنى!
- ۱۷ - نەمۇود دېیزت: براھمۇ! ئەز دقارم و وە^۲ ناكەم
 بارانەكى ز سايى داكەم،
 ئۇ مەرييەكى ز قەبرەستانى راكەم
 ئۇ عەرد و عەزمانا فرا كەم
 بەلنى كەسى نە كەرىيە، ئەز زى ناكەم.
- ۱۸ - براھيم دېیزت: ب وى كەم، ئىكى بىغۇدە (مەعبودا)
 بەر وى خالقى ب كەم سجۇدە
 ئى سەتىنت روحا عازر و نەمۇودا.

¹ نلک؛ بال، جەم.

² وە؛ هۆسا، وسا، ولۇ

۱۹ - عازر گو: يا نهمرود! ئهز هاتيمه با ته ئەق وەلەدى ب كۈزى

پاڭىزىيە ناف ئاڭرى بىكى رەزى^۱

ھېش دلى من پى نا سۆزى.^۲

۲۰ - وەى ل غافلىت عنكىزە

ئەوان مەھەدەرا براھيم خەليل ب خرابى دەكىزرا

ھەزار بار دار جەما كرن ژىزە.

۲۱ - ھەزار بار دار جەما كرن

پىچ سەد سىندۇقق نەفتى لى كرن

ژ ئمو پاش مەنجەنيق كار كرن.

۲۲ - وەى ل غافلىت بى دىش

ۋى ئىئىن و دەكىزىن

مەنجەنيقى دشدىن.

۲۳ - مەنجەنيق كر بۇو كارە

براھيم خەليل ھافىتىنە ناقا نارە

براھيم خەليل ژ دەستى روحا خۇ ما بۇو يېزارە.

۲۴ - وەى ل كافرىت عنكارە

براھيم خەليل ھافىتىنە ناقە

براھيم خەليل ژ دەستى روحا خۇ مابۇوى طەنگاڭە.

۲۵ - براھيم خەليل وە دەكە گازى

يا رەبى! ئەز عەبدە كى تەمە، بى سوج، بى گونەھ، بى بناسى

تو من ژ ئاڭرى نەمرودى كافر ب كەى خلاسى

دى قوربانىا تە كەم، چىقاس تىشى ل بەر دلى منى خاسى.^۳

^۱ رەزى؛ ب سۆزى، ب كى رەزۇ.

^۲ دلى من پى نا سۆزى؛ دلى من ل سەر نا ئىشتىت، ئەز غەمگىن نا بىم.

^۳ بىشى سەبەقى براھى خەليل سۆز دا ھە كە ئمو ژ ئاڭرى مەنجەنيقىن خلاس بىت، چى تىشى لېر دلى وى عزيز و بەر كەفتى بکەتە قوربانىا خودى. پاشى چەندىت سالا كورى وى نەبى سەمايل ژىرا پەيدا دېت و دەمەن ئمو و بابىن خۇ دەگەنە ئېيك، وى دەقىقىن ئەمەن جىرايىل حازر دېت، دېيىتە براھيم خەليل: كان سۆزا تە داي؟!

۲۶ - جهبرایلۇ! قاسدئ مەلكى مەعبودە

ئى ب تەحیاتە، ئى ب سجۇدە

گۈر ؟ "ئېرىد يار نەمەرۇدە." ^۱

۲۷ - جهبرایلۇ! قاسدئ مەلكى عەرشە

دۇردا براھيم خەلیل كەرە مىزگ و چىمەتىت خۆشە
سۆسەن و ھەلھال و بەيپۇتىت گەشە.

۲۸ - كاۋا دىت بۇو ب چاڭا

ئاڭىرى بۆھۆزى، بۇو ئاقا

جهبرايىل و براھيم خەلیل ل نافە.

۲۹ - كاۋا دىنېز

دىت، ئەمین جهبرايىل و براھيم خەلیل دېيىكرا
ل بىرک و كانىيىت جەنەقى دىگىزى.

۳۰ - ئەو بۇو بىرک و كانىيىت جەنەقى

خۇدى تەعالا فەرەجا نەبى سمايىل ل وى دەقى
دا دۆنۇم لى بىكەت ھىيچەق.

۳۱ - وەى ل دۆنۇما باخت و بەرە^۲

وەى ل حورمەتا بىن مەفھەرە

سوچى ھاجەرى چى بۇو، صارى ژ مال دىكىر دەرە؟

۳۲ - رۇزە كى براھيم خەلیل ژ مال چۇ

صارا ل گەل ھاجەر ب گال چۇ

ھاجەر سەر ھلانى و ژ مال چۇ.

۳۳ - وى ل دۆنۇماى، ئەز بىم مەھىرا

گۆتە بەر خۇ دەشتە كە دورى قىزىا

¹ "ئېرىد يار نەمەرۇد ؟ ئانكىر ئاڭىرى نەمەرۇد صار بە. ئەف گۆتنە وەك ئايىت دەورئانى دا ژى ھاتىيە.

² باخت و بەرە؛ ل جەم ھەندەك قەولزانما (باخت و تانا=بوختان) ئى گۆتن، ئانكىر بىن باخت؛ چونكە وەكى چىرۇك دېيىزە، هەر صارا لىن گۆتە براھيم (ھاجەرى) ژ خۇ را بىنە، ئەوئى ژ پىشىن دا پەچوڭ نە دېبۈن.

گو: خودنی ئاگه‌هه ژ شهران و خیز.

٤- هاجه‌رئ گو: به‌پیا مه، به‌پیه که راسته

خودنی ته عالا نه‌سیبی مه ژ قی مانی قه گوهاسته

خودنی ده سه‌ته، لگه‌ل دلی راسته.

٥- به‌پیا مه، به‌پیا زیده

هاجه‌رئ مه‌شیا بورو پتده

خوودنی فره‌جا^۱ نه‌بی سماییل ل وئ دا.

٦- لبه‌ر قدره‌تا په‌دشی منی ئه‌کبهر بورو

ل وئ چوئی، نه‌بی سماییل داهر بورو

کانیا زمزم^۲ لبه‌ر پیسا داهر بورو.

٧- ئوه کانیا نافا ده‌شتنی

ژئ قی بیهنا بوخور و مسلک و عه‌نهر و به‌هشتی

هه جیج نوخته‌ک قه دخواره، ده‌رسه‌د که‌رهم دگه‌هشتی.

٨- سه‌رئ بازرگانی تیت ژ ویرا

ئی مه‌زنه قاسی شکیرا

خیزی خودنی، کەس نزانه چقاس مال هه‌یه قیز.

٩- بازرگان‌هات و دبوه‌ری

ئی ره‌حته و ئی تیپی

ئی که‌سری و ئى مرى

^۱ فره‌ج؛ خودنی ده‌ستور دا، هاته دنیای. ژ دایك بورو.

² زمزم؛ ژ بھر وئ يه کى پیروزه، چونکه لگورى چیقاتو کا ئیزدیا دەمی خودنی سماییل دای، ئەمۇ ئاڭ لېن لىكىت وئ دەركەفت. ئیزدی نه ب ئاڭە كە پیروز دازان، چونكە يامۇ سلمانىيە. مولىمان- وەكى دیروز کا دینى دیزە- پاشتى ۱۸۰۰- ۲۰۰۰ بھری بۇونا عیسا پەيدا بۇون و مەككە و ززم ئىخسەتنە بن دەستى خۆ. دەقى مەرۆف وئ بېرىسىارى ژى بکە: هە كە عەرەب بېزىن سمايىلى كورى براھيم خەليل پېشى و باپ وانە، مانا وئى ئوه عەرەب بېرى سالا ۱۸۰۰ پ. ز. ل دورگەها عەرەبى نه بۇون! ژىدەریت عەرەبىا و بولىمانا دېزىن سمايىل باپ (عەرەبىت مۇستەعەربى) ئانكۇ نه ژ نەزادى عەرەبىا، كۆ ئەول ژۆرپا دورگەها عەرەبىا د ژيان. عەرەبىت دروست ل يەمن د ژيان.

ئول دهري کانيي ئيورى.
 ٤- بازركان خهلك د ناشه
 رابون چون سلاقه
 خوزى مه بزانيه ته چى ناشه!
 ٤- هەى تەفالۇ! ئى زىرىه
 تو بى خوندكارى، ئانى ئەميره!
 تو بى عەبدالى، ئانى فەقيره!
 ٤- گۈز ئەز نەبى سمايلم
 ئەولەدى براھيم خەلilm
 لېر ھۆستا ئەمین جبرايلم.
 ٤- گەلى بازركان! ھەكە هوون خاترا من تى دىينىن
 بشىنن ھندى مالى خۇ بىنن
 ل دهري کانيي دەيىنن.
 ٤- بازركان خاترا نەبى سمايل وە دزان
 شاندنه ھندى مالى خۇ ئانى
 ل دهري کانيي دان
 ب رۆزى سى جارا دچۇنە مالا نەبى سمايل ب مىغانى.
 ٥- رۆزە كى براھيم خەلil ما بۇو دفکر
 ھەرپۇ سېرى را د بۇو ى شىكر
 ئەف عەولەدى مە، ناف وى ل دنياين بۇويە دكرو.
 ٦- نەبى سمايل دىمى ب رەجۇوه
 ھەرپۇ سېھيا را دبۇوه
 زكۈرى وى ب شامى^١ قە دچووه.

^١ شام؛ بەھرا پىز شام بىانا رۆزاخانى، ھەكە راستە بە (ھاجىر) جىزىيا فەرعون مىرى بۇو بت، دا بته براھيم و شوندا براھيم و مەلتى خوه ژ مىرى دەركەت بىن هات بىن سينا، دىھ ژ وىدەر براھيم، ھاجىر ژ مال دورى ئىخىست بە و ئەمۇ چۆپتە عەردى حجاز، كۆز دكەفە رۆزەھلات سينا! ل وىدەر سمايل تى دنى. دەمى سمايل مەزن دبە، ناف و دەنگى وى ژ رۆزەھلات (حجاز) دگەھتە رۆزاخان=شامى (سينا)!

٤٧ - نهبي سمايل و ه د بيتته: داي! من قهوي ژ ته شهرمه و فيته

ق سبه يكى قموي بيهنا باين من تيته.^١

٤٨ - گو؛ لاوو! ئەفه بورو باين ته ب سهرى مه ئائى

ئەم دەركەفتىن ژ وي شارستانى

كى دنزانانت، باين تەيى ساخە، ئائى جانى!^٢

٤٩ - ئەف بورو باين ته ب سهرى مه كرى

ئەم ژ وي باجىزى دەر كرىن^٣

كى دنزانانت باين تە يى ساخە، ئائى مرى؟

٥٠ - نهبي سمايل و ه د بيتته

داي من قهوي ژ ته شهرمه و فيته

ھەر ئېرۇ ناڭ باين من وي تيته.^٤

٥١ - نهبي سمايل دەھرت و يقە

دەرويىشكەت تىت ژ و يقە

وي رەش دكەت وە كە شىقە.

٥٢ - براھيم خەلیل دقەدمى، دكى سلاڤە

نهبي سمايل ژ كەرەمى سلاڤ ۋەداڤە

گو؛ يا براھيم خەلیل! تو سەر سەرە من هاتى، ھەردو چاڤە.

٥٣ - ب وى كەم ھندادە^٥

ھەى تەفالۇ زرباقە

چاوا دزانى، من چى ناڭدە؟!

٤٥ - نهبي سمايل گو: ئەرى بابۇ! تو يى خاسى

^١ بۇ في رىزى، ھندەك قەولزان ھۆسا دېئىن: "ھەر ئېرۇ ناڭ باين من وي د تيته.

² ھندەك قەولزان دېئىن: "ئائى بەركان" ھندەك قەولزان ھۆسا دېئىن: "سال هاتن و زەمان بوهرى"

³ ئەم ژ في باجىزى دەر كرىن.

⁴ ھندەك قەولزان دېئىن: "وەختە باين من ژ و يقە بىتە، "

⁵ ل ھندادە؛ ل ژۆر، ل عەزمانا

تو ب خالقی خۆ کەی و لباسی^۱
 ئەسلزاده ئەو کور، باب نە دىيىن، نە كەت ناسى!.
 ۵۵- براھيم خەلیل دەست ل گەرددەنا نەبى سمايىل وەران
 هند دگریا، ھىستەر ل بەر دبونە كان
 ئەمین جبرايل نازل بو ژ بانى
 روحانەبى سمايىل ژ تە دخوازى.
 ۵۶- ئەمین جبرايل وە دكە گازى
 براھيم! خودى خۆ ب حەق بناسى
 ئەو رۆژا مەنچەنيقى، خودى سەرى نەبى سمايىل ژ تە دخوازى.
 ۵۷- براھيم خەلیل وى دگورمۇزى
 مينا هيپتونە كە گەرم دلى وى د سۆزى^۲
 كى دىيىتە، باب عەولەدى خۆ ب دەستى خۆ بکۈزى!
 ۵۸- براھيم خەلیل گۇ: يائەمینى خودى! من چىقاس مال ھەيدە ل بالە
 ھەموو دكەم حەلالە
 سەرى نەبى سمايىل نا كەمە حەلالە
 ۵۹- براھيم خەلیل گۇ: يائەمینى خودى! ئەز وى كەم يە كى ل سەما
 من چىقاس زېر و مال ل جەمە
 ھەم ب تە دەدەمە
 سەرى نەبى سمايىل نادەمە!

* * *

---

¹ لباس؛ ل ھىزە مەبەست ژى خەرقەيە.
² دلى وى وە كە ئاگەرە كى دگورمۇزى

قهولی نه‌بی سمایل

۱- سلاف بکه ل جه‌بیزه

ئو نه‌بیست ئەھل يل خیزه
خوندندا وان ژ دىزه.

۲- سلاف بکه ل سەممەدە

ئو نه‌بیست خودان كەرامەته
باين ب قوربانيا خۆ كر بwoo وەلدە!

۳- سمايلي تەفالە

ژ دەشتى دەتە مالە
باين خەمە كە گۈرانىيە ل بالە.

۴- باپق! خەما هل مە گۈرە

دەست و پېيىت من خەنا برىزە
من قوربانيا ناڭى خودى ب كۈزە!

۵- باپق! ئەم د چىيىن

خودى زۇر ئەم دېلىن
قوربانيا خودىيىن.

¹ رىپورەسىت كوشتنا كورى، ب تايىھى كورى نەخربىن، بوكىر، رى و رسەكە بەلاف بو لەدەقەرا رۆژھلاتا ناڭىن؛ قىچار دەمىن نەبى براھيم خەليل دەست پېتىكىر كورى خۆز بىن بوكىر بىكۈزە، ئەم- ئانكى كوشتنا كورى بوكىر-، رىپورىما پەرسىتا پىت و بەرە كەتىيە، ژ بەر كۈر قوربانى كىرنا كورى بوكىر- نەخربىن- فەرزە كە دىنىن بى دەباباداتىت بەرە كەتن ل سەرانسەرى دەفەرە و خەلکى كورىت خۆ يىت نەخربىن د كوشتن و ل مالا خوداوهندى دسۋىن،² (بنىزه: د. سيد القمىنى، قصە الخلق، دار كىنغان- دەمشق ١٩٩٤، ص ١١٠) و شوندا، (چىزۆ كا پەيدابۇندا دن)، هەر ھۆسا (بنىزه: د. سيد القمىنى، النبي إبراهيم والتاريخ المجهول، مكتبة المتبولى الصغير، ١٩٩٦) چاپا ۱.

۶- سمایلی تهفاله

ژ دهشتی دهاته ماله
وه دیزته دایا کاله
شیری خو ل من بکه حهلاه!
شیری خو ل من بکه حهلاه!

۷- سمایلی ژیره

وه د بیزته دیا پیره: ل من حهلال ب که شیره
هاتیه سهر من مهرسوما میره!

۸- ماکا ب ناف هاجهره

شوشتینه جل و سهره^۱

گوتی: سمایلور همه، شیری من حهلال بت ب جانی تهرا!

۹- شهریته کی بین

دهست و پیست سمایل بشدین

روحه شرینه، نه کو^۲ خو لبه رکیزا جبرایل ب لثینم!

۱۰- شهریتنا زرافه

دهست و پیست نه بی سمایل شداند، هافتیته نافه

براهیم خه لیل دهندروری زگی خودای طه نگاشه.

۱۱- شهریتنا نورانی

دهست ئوپیست نه بی سمایل شداندی و که دزانه

براهیم خه لیل هندروری زگی خودا وئ دنالی.

۱۲- کیزا نه ژ فی زدمانی

سی جارا دگه رده نه بی سمایل و هران

کیزی قتمه ک ژی هل نان!

^۱ هم که سه کی بمرت، یان ب ئاشق بمر ب مرئی بچت، دفی ئهوى پاڭ و تمییز بە، چونکە دى چته بمر دهستى خودى خۆز!

² نه کو؛ نه وەك

۱۳ - کیزرا وه که خشته

سی جارا دگهردهنا نهبي سماييل را دهشتنه^۱
کيزي دهف و هر گهريا بووه پشته.

۱۴ - کیزرا وه که موه

سی جارا دگهردهنا نهبي سماييل دهسووه
کيزي دهف و هر گهريا بووه رووه!

۱۵ - کیزرا وه که ناره

هافيته کهفره کي صاره
کيزي کهفر کهر کر وه که خياره!

۱۶ - کيزي دگوتى؛ نهبي براهيممۇ! ما نهيه توژم

ئەز نهبيا نا كۈژم
دى دئاگرى تەمهربى دا سۆزم!

۱۷ - کیزرا ب ناف سكينه

براهيم خهلىل عەسلى من ژ برينه
بەلىن ژ بانا هاتق رەدا، ژ نك خودى نىنه!

۱۷ - نىنە كا کيزي و براهيم ل خهلىله
ل ويىدەر بو قالە و قىلە
غەيدى ئاخىل جبرايلە.

۱۸ - براهيم خهلىل دېيىتى: جبرايلۇ! مەره^۲

دى سەرى نهبي سماييل بىم ژ تە رە
ناموسە كى كەم ژ خودىنى خۆرا.

^۱ هسون؛ ئىنان و بىن بى بريينا تىشتكى، يان بىز تىش كرن يان هە كە لەشى مەۋەكىيەتى كى يان حەيوانە كى بخورىت ئەو

^۲ خۆ ب تىشتكى دېقە د هسون.

مەره؟ نەچە

۱۹ - تهمام بورو قهول و ووه عده

براهيم خهليل گهردهنا نهبي سمايل گرت بورو و بادا

سني جارا كيزى ق دادا!

كيزى قتمەك ژئى هل نه دا.

۲۰ - نهبي سمايلي ژيره

ووه دېيىزتە باپى پىرە

ئەم دى چىن پىش ديندارا مىز.^۵

۲۱ - براهم خهليل وە دخورى^۱

يا لاۋۇ! تو نهبي مونكىرى،

چى بىكم كىز قرکا تە نا برى!

۲۲ - براهم خهليل خەمەكە دن ھاتە بالە

كىز ھافىيە كەفەرە كى صارە

كىزى كەفر كر وە كە خىارە.

۲۳ - كىزى جەواب دايە!

يا برايم خهليل من چى خەتايدا!

ژ با خودى نه هاتى رە دايە.

۴ - كىزى گۈ: براهم خهليل! ئەزە تۈزۈم

چاوا دى نەبىا بىكۈزم

رۇزا ئاخىرەقى دى دئاگىرى دۆزىيىدا ب سۆزۈم.

۲۵ - ژ قەمۇلى پىر خەدر^۲

بەرانەك ھاتى ژ ھەر

قوربانىا سەرىئ نهبي سمايل دىكىر.

¹ خورى، يانلى خورى؛ بىدەنگە كى بلندو ھېرس ل گەل ئاخىفى.

² د ۋەردا ب ئەشكەرا ناڤى دانەرئ قەمۇلى دىيار د بە (پىر خەدر) بۇوه.

۲۶ - پیری خدر وه دیتته؛

بهرانهک ژ بانا تیته

قوربانیا سمرئ نهبي سمایل دشته.^۱

۲۷ - بهرانی کنдра

هۆریا ل بهشتى خودان دکره

قوربانیا سمرئ نهبي سمایل دکره.

۲۸ - بهرانی کەلینه^۲

ئینا بوو ژ خەزینا جەلینه

قوربانیا سمرئ نهبي سمایل دگەھینه.

۲۹ - بهرانی بەله کە

ئینا بوو ژ خەزینا خالقە

قوربانیا سمرئ نهبي سمایل دکە.

۳۰ - بهرانی سۆرە

ئینا بوو ژ خەزینا ژۆرە

قوربانیا سمرئ نهبي سمایل دبۆرە.

۳۱ - بهرانی رەشه

ئینا بوو ژ خەزینا عەرسە

قوربانیا سمرئ نهبي سمایل دخوه شە.

¹ ئەف سەبەقە ل ناك هندەك قەولزانا ھۆسا تىن گۆتن؛

پیرى خدر وى دىتته،

بهرانهك ژ بانا تیته،

قوربانیا سمرئ نهبي سمایل دشته.

² ئەف سەبەقە ل ناك هندەك قەولزانا ھۆسا تىن گۆتن؛

ئەم بەرانی کەلیلە

نازىل بەر ژ خەزینا قەندىلە،

بۇ قوربانیا سمرئ نهبي سمايەلە.

۳۲- به رانی هراندی^۱

هۆریا ل به هشتگی هراندی
قووربانيا سەرئ نەبی سمایل د گەھاندی.

۳۳- به راندک ژ بانا د هاتق

کەلی بول وی سماتق
رۆژا عید و عەرەفاتق
مە و حازر و گوھدیرا، بار ھەبت ل چى سماتق.^۲

* * *

^۱ ئەف سەبەقە ل ناك ھندەك قەولزانى ھۆسا تىن گۆتن؛

ئەو بەرائى هراندی
هۆریا ھەفت سالا ل با خنۇل جەنەت گەراندی،
قووربانيا سەرئ نەبی سمایل قېبلاندی.

² ل ناك ھندەك قەولزانى ئەف سەبەقە ھۆسا تىن گۆتن؛

* عېڭىركە و عەرەفایە،
بەراندک ژ بانا تىيدا يە،

قووربانيا سەرئ نەبی سمایل د شایە.

* عېڭىركە و عەرەفاتقە،
بەراندک ژ بانا دەغانە،

قووربانيا سەرئ نەبی سمایل د شاتە.

" مە و دۆست و گۈوھدارا پار تى ھەبە،
ل وی رۆزى، وی قەولى، ل وی سوچەت، دیوانا خودى و شىخادى و مەلک شىيخ سن، تەمامەتىا سلطان

شىخادى ".

قہوئی برهیم پیغمبر

شانخی ۳

- ## ١- ئەو براھیمی تفالی ساق

دھ سالی ل کافی ۲ ما فہ

نہ دی بُو رُوناھی و طافہ.

- ## ۲- وہ خی دو و انزدہ سال تھمام بو

زانة عیزف و فام بیو

گو: ئەز ژ کافى دەر دكەقىم بابۇ!

- ۳- ده مال کافی چو ده

فہبون چاف و نہدہر

سجودهت بـ رـوـزـی بـر

- ۴ - برهیمی پر زانا

دشکیئنی بت و بو تخانہ

نه مرودی بی زانه.^۳

- ۵ - نه مرودی بن کهنه عانه

۱) ئەف قەھولە ژ ئالىي بىراين قەدر گرغان، لېتكۈلەن (باين شقان) ل رۆزى ۱۹۰۱ء ۲۰۰۱ء گەشتە دەستىن من.
وە كى ئەھۋى بۇ من نەقىسى، باين وى (مە لا خەليل) كورتەيا كۆمە كە قەھول و قەسیدا ل سالا ۱۹۲۸ء- ۱۹۲۹ء
ئى ڈەھن (پير چەھروت) كۆ وى دەھمى ل لاشنى بايەچاۋىش بۇو، نەقىساندنه. وى دەھمى (مەلا خەليل) يىمامى
گوندى شىكەنۋىدا بۇو، پير چەھروت ژى جارنا ژ لالشى ڈەچ شىكەنۋىدا جەم وى، قەھول و قەسیدە ژەرا
دەگۈتن. وە كى ئەم دېبەز، قەھول و قەسیدىت بايەچاۋىش دەگۈتن گەلەك دەرىز بۇون، لى بەل (مشەخى=مەلا
خەليل) كارى ب تەنلىق فان كورتەيا ژ وان قەھول و قەسیدا ژ بەر بکە. خودى مەزن خەلمەتا وى قەبۈول بکە و
ھەرى ناقىدار بە، هە كە نە ژ وى با، نەنەك ھەر ناقىھەر ۋە كى قان تە كىستا نە دما، بەلكى نافى وان ژى نە دما.
ھەلبەت شاخە كى دى ژى ب نافى قەھولن براھيم خەليل ل گەل چۈرۈكە وى و نەمرود و شوندا چىرۈكە وى
سمايىل دشاھى يە كى دا مە نەقىساندە. ئەف تىكىستا نۇو مە كە وەك (شاھىن ۲) و هندهك زانىارىت نۇو
دەھانىتە سەر تىكىست و چىرۈكە كا پېشىن.

کاف؛ شکهفت²
لی زانه؛ لی حسیا، ئاگادار بیوو.³

گاوري^۱ وي زامانه

قهراي^۲ کافرانه.

۶- نەمۇودى گۈ: بىت و سەنەما نېزى

لىزىمە بىرھىمى ب ئاگىر بىسۋىزى.

۷- دار ئىنان ل چار كىناران

ب كەر و ولاغ و دەواران

ھەزار بار، سەد ھەزاران.

۸- دار ئىنان چار كىنارە ھەزار ھەزار بار دارە

گۈ: ھەلکەن ئاگىر نارە بىرھىمى پاقىن خوارە.

۹- نەمۇود مىيژو خاۋە^۳

بىرھىمى دئىيختە ناڭە

ل وي دەم و گاۋە.

۱۰- تاوسى مەلەك نىلى ژ عەسماňە

گۈ: يَا ئاگىر بىه زستانە!

۱۱- لەرزاى بىرھىم و بىنلىرى

تاوسى مەلەك كەنى و گىرنىزى^۴،

۱۲- بىرھىم گۈ: يَا مەلکى تاوسە!

ل بەر صەرما، من نىنە ھەۋەسە^۵

۱۳- تاوسى مەلەك ئەو جەھە، ئەو مەكانە

كەر باغ و بىستانە

زۆزانە وەك كويستانە.^۱

¹ گاوري؛ كافر، خودى ئە پەريس.

² قرال؛ خونىدكار، سەرۋەك، مەزىن دەولەتى.

³ مىيژو خاۋە؛ بى ئاقلىه

⁴ گىرنىزىن؛ رۇو كەن، نىشانان دلىخۇشى و شادىيە.

⁵ ھەۋەس؛ د ۋەردا ئانكۇ دەبارا من ژ صەرما نايى.

۱۴- نهمرود دیت برهیم ل گهله ياره

نا سوژت ب گور^۲ و ناره

گو: ئەف ج کاره؟!

۱۵- برهیم خلاس بوبو ژ ناگر و گورى

ناش چەندىيا دەركەفت و بۆرى.^۳

۱۶- برهیم بارکر لگەل چەند عىلە^۴

ل گەل بوبو صارا سەر كىلە

گەھشته لالشا ب ھەلەلە.

۱۷- برهیم گەھشته لالشا نورانى^۵

ب عەمرى ئىزدى سوجانى

ل خاسا بوبو مەقانى.

۱۸- برهیم هات لالشا پې خاسە

¹ كۆرسىستان؛ ب دىالكتا كورمانجىا خوارىي، ئانكىو زۇزان، ھافىنگەھ، جىنى شىنكايى، پې مىزگ و چىمىد.

² گور؛ پېتىا ئاگىرى،

³ بۆرى؛ دەرباپ بوبو.

⁴ عىلە؛ مالبات، عەشىرىت.

⁵ گۆتنا "برهيمى" = براھيم خەليل "گەھشته لالشا نورانى، وئى يەكىن دگەھىنە كۆز (لالش) بەرى براھيم ھەبوب و دەمىن ئەۋىز ور، مانا وئى ئەمۇي باوهەرى ب فەكرا تاوسى مەھلەك (رۆزى) ئىنایە. بىرسىارا دۇوئى ئەمۇد: ئەگەر- وەك قەھول دېپەت- برهيم بىشى ژ ئاگىرى نەمرود خلاس بوبى، قەستا لالسىنى كريي، دىارە راستە (ئور = ئورفا = روها) ياخىما ل كوردىستان تر كىيى جىنى ژ دايىك بوبونا وىيە، نە وەك (ئور) ئا ل خوارىيا يراقى، چۈنكە نە تاشتە كىي بەر ئاقلە برهيم ژ (ئور) ئا خوارىي يراقى، كۆز بىز ژ (۷۵۰ کم) ژ لالشى دۇورە وئى قۇنانغى بېرە و ھەۋاز بە، بىن لالشى، شوندا- وەكى چىرۇك و سەرۇكاني دېپەن- د چەنە عەردى شامىن (سورىا، لىبان، فەلسەن)، و ور بەرى خۇوه دەدە مىرى. ل گۇرى چەرۇك كائىزدى، ھەكە راست بە سەھەك مەل ژۆر خۇپا كىرى - برهيم ھاتبە لالشى، بەرقلەر ئەمۇل (ئورفا = هاران) ئى ژ دايىك بوبو بت. قۇنانغا ناقا ئورفا و لالشى ھەملە كە راست و راست بىن پېغان، دۆرو بەرى (۳۰۰ کم). ھەر دىسان لگۇرى چەنەن ئەپەن كە ئەپەن ئەپەن (نوح پەخەمبەر) ژى ل دەقەرا (عەين سەقىن = ئىسقى) كۆز (۱۲ کم) ل لالشى دورە، ژ دايىك بوبويە و ئەمۇ و مەلەن خۇوه لى ئاكىجى بوبونە و (سەفنا تۆفانى) ل ور چىن كەر ل ور تۆفانى دەست پە كە! (حەتا ئاما ژى ل باجارتى ئىسقى كائىنە كە ئائىن ب نائىن (كائىن مەعير كا) ھەيە، دېپەن تۆفانى ژ ور دەست پە كە)! ئەگەر ئەم فىن چەرۇك كىي ب مەدى بىستىن و قەبۇل بىكىن، كۆز مەلتى نوح و براھيم خەل خەللى كىي وئى دەقەرەرى بوبون، دەقى بېرسىن: ئەرى گەڭلۇ! راستە ئەمۇ ژ نە ژادىن سامىنە؟... بىكۈمان ئەف پېرسىارە دى دەرۋە كە كىي نوو ل سەر نەزادا سامىتىيا ئان كەسان (باي پېغەمبەر ان!) و ئەم كەسىت دېپەن ئەم بابى مەنە و ئەم سامىن، دى فەتكە!.

ژ دهستى عەرفا قەخوار كاسە
ژ نۇوڭا رەبىن خۇر كى ناسە.^۱
"ئەم دكىيمىن خودى بى تەمامە"

* * *

---

^۱ ئانكىو ھەر وى چاخى ملەن دەفەرا لالش خودى پەرسىس بۇون.

قهولی نوح پیغامبر^۱

۱- کفر بون هندی قهومی نوحه

پیر و کال، شهنج و شوخه
گوته نوحی: گالا^۲ ته دوخه.

۲- نوحی ژ خودی خوشواست

ئەقە نا ئىنە رېکا راست
ژ كفريا بۇويىنه مەست.

۳- خودی گۇ: يا نوح! سەفىنى چىكە

ب جاڭدىريما مە رېك و پېك كە
هنچى مەخلوق جۆت - جۆت لى كە.

۴- نوھ پیغامبر سەفینە چىكىر

ئىنسان، تەير، تەوال لى كر
نىز، مى جۆت - جۆت لى كر.

۵- ل ئىسقىنى^۳ كەلى تەنور

^۱ ئەف قهوله ژى، ژ كۆما وان قهولانه يەت (باين شفان) ژ من را شاندین و روژا ۱۹.۰۵.۲۰۰۱ گەھشىتىنە دەستى من. ئەف قهوله (مەلا خەلەل- مشەختى) ل سالا ۱۹۲۸ ژ پېر چەروت باباچاۋىس بىستىنە، براستى ناقى فان قهول و قەسىدا ھاتبۇ ژ بر كىرن، ھە كە ھۆشىي ھېزىا (مشەختى) ژ بەر نە كىربانە، بىتگومان نە ناف و نە تىكىست نە لەپەر دەستى مە دېبۈن، وە كى (مشەختى) ژى دېبۈزە، ئۇ قهول و قەسىدىت ل بەر ھاتىنە گۆتن گەلەك دەرىز بۇون، لى بەلىن دەرباس بۇونا دەھىت سالا ب سەردا و دەردېت دىنلەن، ھۆسا كە بىتەن ئەف سەبەقىت ماین ل برا (مشەختى) بىينىن. دەن مەرۆف سەرەي رېزى بۆ (مشەختى) و قەوال و زانايىت دىنلەن ئىزىدىا، ئەۋىت ئەف تەكىستىنە بۆ مە پاراستن، شۆر ب كە.

² گال: گۆتن، قىسە.

³ ئىسقىن سەفين: باجارتىكە دەكە باكىرى باجارتى مۆسول و ب ۴۶ كم ژى دوورە. ھەر ھۆسا ب ۱۲ كم دەكە باشورى لالش. لىگورى چىقاتۇ كا ئىزىدىا تۆفانان يەكى ل باجارتى ئىسقىنى را بۇويە، ژ بەر كۆملەتى نوھ باورى ب خودە نە دئانى، نوح دخواست ئەوان بىنە سەر رېكى راست و ئۇ خودە بەھىيىن، بەلىن ئەوان نوح دەرەوين كەن كەن دەرەوەن، نوحكى دەرەوەن، ئەمۇي دوعەعا ژ خودە كە تۆفان ب سەر وان دا راكە. نوح گۆته مەلتى خۆ: دى تۆفان ب سەر وە دا رابە، بەلىن ھەن دەرەوەن!.. ھەتا

رابوو ئاڭەك رەش و سور

كفرى كىن گۈر ب گۈر.

٦- سەفين رابوو سەر ئاڭ

چۇ رۆزھەلات، رۆزاقى

باڭور، باشور دا ئاڭى.

٧- خوداوهندە مەل سەفينى چاڭدىرىه

ئازۇتە چار كىنارە، دىيرە

زقرااندە مەرگەها مىرىھ.^۱

٨- سەفينە نقول بۇو، ئاڭ كەته سەرە

مارى^۲ خۇ خىر كر، دا بەرە

ئازۇتە لالش، گۈت: خۇش وارە!

٩- بەعدى وان ھېيوانە

قەوەمەك داھر دې، بىن ئىمانە

ئەو ژى دخەرقىن ب ئاڭ تۆفانە.

١٠- پاشى وى بىت موسايىه

ئەو ژى كەلىمى ئە للايە^۳

مفعەتە بۇ جۇوايە.

رۆزەكە زېستان، ژنکەكى دىخواست تەنورا خۇ دادەت و ئاڭرىي ھلکەت، د كر و نە كر ئاڭرىي وى هل نە دبۇو، كفرىيەك كر و قەيانلىكى خۇ ل تەنورى دا و ئاڭا رەش ژ تەنورى دەركەت! ژنکى بازدا و كرە ھاوار: واهات! نوح بەرى ھنگى و ب گۆتتا خودە سەفنه چىيىكىر بۇو، ئەمر ل مala خۇ كر بىكەۋە ئاڭ سەفينى و ژ هەر حەيوان و تەيرا جۇ-حۇت ئىخسەتنە ئاڭ سەفينە. حەتا ئاماڭ ئىسىقى ئانىيەكە ئاڭە ھەي دېيىزىن:،، كائىيا مەعېرىكىا، و دېيىزىن، تۆفانى ژ ور رابوو يە!.

¹ دىسان ل گۈر قمۇل و چىقاتۇر كېت تېزدىي، ل دەمى تۆفانى (كائىيا سېيى) وەك فىليلە كە پەمبۇو بىيە سېي بۇو، ئەم ب ئاڭ تۆفانى پىس نەبۇو، ژ بەر وى يە كىن ژى ھەتا ئاماڭ وەك ئاڭەكە پىرۆز مايە و مۇرا مىزە ئىزىدىيە و دېن ھەر ئىزىدىيەك ب وى ئاڭ گۈنھەيت خۇ پەقۇز بىكە.

² دىيارە ھەر ژ بەر وى رۆزى، رۆزى مارى خۇ خىستىيە كونا دەسەفنى قەبوبى و نە ھېلابى ئەمۇ نەقۇ بىه، ئىزىدى ب جاڭەكى پىرۆزلى دېيىزىن و وينەين وى لىسر دەرىي لالش ھەيە.

³ ئەفە دەست نىشان كىنە بۇ وى يە كە كۆ موسا پىغەمبەر لىسر چىاين سينا لگەل خودى ئاخختىيە!

۱۱ - پاشی داهر دبت عیسیٰ بن با به^۱

فهله قهوى پى د شا به

ئاخى زەمان دى رابه.

۱۲ - پاشى دى هىت^۲ نەبى ئاخى زەمانى

داهر دبت نىڭ عەرەبستانى

سەرەت دې ئەركانى.

۱۳ - پاشى چار ھزار سالان تەمامە

دئ داهر بىت سوسي زەمانە

دكەت حوكىمى تۇت و نەھ سالانە.

۱۴ - داهر دبت ل خۇرستان تەرجال

دو دكەن چەند پىر و كال

جييشى وى ھندى خىزىھ، پېرى جوال.

۱۵ - دى نازل بىت عیسیٰ نورانى

سوارى بۇرا زو ھانى

شىرىٰ وى، يىن سولتانى.

۱۶ - تاوس مەلەك و ئىزىيدە

جييشى وان، يىن شەدىدە

ھارى عیسیٰ بىكەن گەل عەتىدە.

۱۷ - جييشى تەرجال ل شامى جەما بۇون

عەلەمى وان دولكى كەرا بۇون

ئاف ل بەھرا زوها بۇون.

۱۸ - عیسیٰ باكىرە تاوسى

ھارى من بى جىن بى ھوسى

^۱ بىلەن ئەقەھ ھۆسا دىيار دكە كۆز عیسا نە ژ گەھشتتا ژن و مىزَا چىپىويم بىلکى بىكەرەما خودى ئەو ب تەن د

بەدەنا مەرييم دا پەيدا بۇويە!

² ھى: هىت، هاتن

بستین بیت ئە لقودسی.

۱۹ - ل شامه جه نگا قه و یه

خون چو و هک جو یه

تھر جال ل وئی کو شتیہ۔

۲۰ - تهر جال ئەوئى درۈجە^۱

علمی وی خافه پوچه

ههواں کرہ دوڑ دوچہ۔

۲۱ - پشتی سی هزار سالان

گورگ دچیزی گہل مهان

مار پاریا دکه گھل تفالان.^۲

۲۲ - پاش دی هیت ده نگی نه فیره

ل ئاسمانى و عەردى قىرىھ

دہرگہ گرت خیز و بھرہ۔

۴۳ - قادی رونشت سه راه تهختی

ههه کهس عهمهل باش نهختی

تهرانی بدھستی خواه بهختی.^۳

* * *

دروج: دهرهون ۱

² دی روزه ک تیت گورگ و مه بکه فرا بجیزن و تنهانی و تمسه لی بکه فه دنیا بی.

3 بهلی نهاد قوله ژر نهی تهمامه و ز بیر وئی یه کنی ل داوی نه هاتیه گوتنه؛، ئدم دکهمن، خوده تهمامه، جونکه ل داویا هدر قوله دک دئی ئموین گوتون یان نافی قهولیبی یی خوی یا کرن.

قهولن مهلك سالم^۱

۱- دستزیم ب خدبهربیت کتیبا

ژ عیزفیت زانا و ب حسیبہ

بهربیم پیغامبر^۲ چیبہ.

۲- مهلك نازل بول سامه^۳

عیزف و زانا و ب فامه

جهبیری هنارتہ^۴ با مه.

۳- جهبیری هنارتہ شامی^۵

عیزفک بخونت خامی^۶

کی دزانی جهوابی، وهلامی.^۷

۴- ئیزدین میر^۸ د گک: با وی بوم

^۱ ئەف قهوله ژى، ژ كۆما وان قهولانه يېت (باین شقان) ژ من را شاندىن و ل رۇژا ۱۹۰۱.۵.۱۹ گەھشتىنە دەستىن من. ئەف قمۇلە (مەلا خەليل كۆز نازنانىق وى مشەختى) يە، ل سالا ۱۹۲۸ ژ (پىر چەروت؛ باباچاوىش بىستىيە.

وەكى (مشەختى) ژى د بىزە، ئەو قهول و قەسىدەت لېھر وى هاتىنە گۆتن گەھلەك د درېز بۇون، لى بەن دەرباس بۇونا دەھىت سالا ب سەردا و دەردەت دىنلىك، ھۆسا كەر بەن ئەف سەبەقىت مائىن ل بىرا (مشەختى) بىمەن. دەن مەزىز سەرەت رېز و مەزىتلىك بۆ (مشەختى) و گاشت زانايىت دىن ئىزىدىا شۆر كە، ژ بۆ پاراستنا ئەددەن رەنگىن.

مهلك سالم، يان وەك هەنك حارا بىناف مەلك سادق ژى تى، ھۆستا و مەرەبىن براھيم بۇو، ئەو ل قودسى داما، براھيم لىسر دەستىن وى هات مۇر كەن.

² براھيم پیغامبر؛ مەبەست ژى براھيم خەليلە.

³ سەما، ئاسمان

⁴ هنارت، (هنارتىن)؛ شاند، ۋەزى كەر.

⁵ شام دەاتە گۆتن بۆ سورىيا، لىبان، فەلەستين ئوردىن.

⁶ حامى؛ ل ۋەدا ھەم بىانا نامە و كاغەز تى و ھەم بىانا دەستىنىسى تى.

⁷ وهلام؛ ب دىاليكتا كورمانجىا خوار بۆ پەرسەنى تى گۆتن.

⁸ ئىزىدىن میر يان ئىزىدىنە میر؛ باباكالكى بىنەمala شەمسانىي.

- ل وی نوقتی های^۱ بروم
 ژ قهندیلی ل جهم وی بروم.
 ۵- مله که، مله کی میزان^۲
 قهندیلە دنیقا ئەسماں
 ژ بۆ مه هینا بوو پەیکا یەزدان.
 ۶- سلیمانی ل با خۆ هنارە
 بۆ لالشى و هەرچار گنارە
 بۆ مه خوش يارە.
 ۷- ژ بۆ را برهیمی کر بوو سجودە
 دەھیکە ژ مانی خۆدا^۳
 بوو میرى ب جیدە.^۴
 ۸- مەلیکە ئەو د ئوسە
 ناف يارا، لەجم تاواوسە
 بەری عیسا و موسا.
 ۹- مەلیکەك رابوو ل ئۆرۈشەلیمە
 سادقە کى زۆر قەدیعە^۵
 عىزىزە کى عەلیمە.
 ۱۰- ئەو نورورا سەلیم^۶ و سادق^۷
 زاناي ب فەهم و ناتق
 فەروارا خوداين خالق.
 ۱۱- مله کي صدق و حەققە

^۱ های بروم؛ ناگادار بروم، لگەل سورا عەمول بروم.
^۲ مله کی میزان؛ جارنا وەڭ سفه بۆ نافى تاوسى مله کەن گۆتن و جارنا بۆ شیخادى بکار تى.
^۳ جید؛ باش، قەنچ.
^۴ سورە کە كەفشارە.
^۵ سەلیم؛ سانغ، بىن كىيمانى.
^۶ سادق؛ راستگۇ.

بۇ بىرھىمە زۆرى شەفيقە

۱۲ - سادق ل بىرھىمى ماشى خۆ وەرگرت

بىرھىمى ژ سالىم علم وەرگرت

۱۳ - سەلام سولتانى ئائى

مشۇور و خەقى سوبخانى

سەد و حەد ھنگى رانى.^۱

۱۴ - نوقىھىيەك ژ علمى حەقىقەت

هات خوارى سورا نورا تەرىقەت^۲

* * *

¹ رانى (رانىن- راناندىن) ؛ پەيدا كىرن، دانان.

² ھەلەيت لەلى قەمولى و قەمولىت دن، تەمام كىرنا قەولا بىگۈتنىا، ئەم دىكىمن، خودە تەمامە، يان ھەنەك گۈزىت دن، نىنە، جونكە وەكى (مسەخت) دېۋە ئەو ل سالا ۱۹۲۸ ھەۋ قەمول و قەسىدە ژ بابەچاۋىش پىر چەروت بىستىنە، ئەو قەمول و قەسىدە گەلەك د درېئى بۇون، بەلنى مخابن ھەموو ل بىرا وى نە مانە.

قەولى موسى پىغەمبەر و خەدرى زىنده^۱

۱- پرسا مە ژ فەخرى ئادىا بىكەت بەيانە

سوحېتا موسى گەل خدر بىكەت عەيانە

ژ تە را ئەز بىم قوربانە.

۲- موسى گەل رەبى خۆ گفتۇر گۈر كىربوو

ژ من ل دىن عېلىمەر نەبۇو

ئەگەر ھەدیه، ل كىيدەر يە و ل كۈر دبۇو؟

۳- ئىزدانى گۈز: يا موسى! ئەزم عالىي ھەموو علماء

د زانم ل عەرش و فەرش و دەما.

۴- ژ علمى خۆ يى باطنى

من ھندەك دا دىن

ھندەك دا خەدرى زىنده تىق.

۵- موسى گۈز: يا عەليم، يا كەليم

من دېن ئەز وى بىم^۲

ل كۈجىيە؛ ل بەحرە، يان ژى دىيم؟

۶- موسال ملى خۇر كەشكۈلە

گەريال جەم بەحرە و بىن دۈلە^۳

دىت زەرگۈنەك عبادەت شۇلە.

^۱ ئىدەقەولە ژىلى رۆزى ۱۰.۰۶.۲۰۰۱ ئىز ئالىچى (باين شقان) گەھشىتىيە دەستى من. ھەلبىت (باين شقان) ئەف قەولە ب نە تەمامى ژ باين خۆ ھەلدايە، باين وى ژىلى سالا ۱۹۲۸ ئى، دەمن ئاكىنجىي گۈندى شەفتەنۋان بىوو، ئەملى ژ (پىر چەرۇت) بىستىيە و ژ بەر كىرىيە، مخابن ھەموو قەول نا ئىتىھ بىرا و تەمىن ئەف (۲۳ سەبەقە) ل بىرىت مانە.

² بىم؛ بىسم، بىزام، گۈھلى بىگرم.

³ دۈل؛ ئەمال، نواڭ، بەست

٧- موسی گو: بُو من بیزه ب ره حمان
تو کیسی، چی دکی ل ده ریانی؟!
ب خاترا خودی و خاستت جهان.

٨- خدر گو: ئەز خدری زندیم
ژ عەنزاھل ئافری^١ خودیم
سورا يارى بىزى مە.

٩- مەعریفەت و سور و ئەرکانە
خودى دا من سوبخانە
دزامن چ قەدەر دوور ل بەحرانە:
١٠- موسی گو: خدرۇ! ئەز ل با تە خولام مەم

شاگرد بەم، رەھوان بەم
تو مەزن، ئەز گەدا بەم.

١١- زیندی گو؛ موسی نەشى^٢
دى زېرى وەك تەشى^٣
ل تە نە خۆش بت ژى.^٤

١٢- موسا گو؛ تو دەرويىش، ئەز قەلەندەر
دگەل تە بەم ھەموو دەر
ئەز بەنى، تو سەرەۋەر.

١٣- سوار بۇ ھەردوو ل مەركەپى ب ئەفيتە
خدرى نقول^٥ كر بىن سەفيتە

^١ ئافر؛ چىكىر، دروستكەر، مەخلوق.

² نەشى؛ نكارە، پىن چىتابە، ژ دەسىت دەر نا كەفە.

³ تەشى؛ ئامورەتا ژ دارى چىكىرى و ھەرىپىن با دەدەن بۇ رىستنا ھرى و موى.

⁴ ژى؛ ژيان.

⁵ نقول كر؛ كۈن كر، نەقەب كر.

- موسما گۇ؛ ئەف شۆلە، تو شۆل نىنە!
 ٤- زىندى گۇ؛ موسا! بەس بکە گال-گالى
 ئان ژى ھەرە مالى
 مەركەب دى بىتە خالى.
 ٥- ھاتنە خوارى ل مەركەب بى دەلیل
 پرسى بۇون مەلۇول
 ٦- زىندى خراب كر دىوارە
 ھەتىم مان بى وارە
 موسى گۇ: ئەقە نە خۇش كارە!
 ٧- زىندى گۇ؛ موسى! ئەز ب يەزدانى
 ئەگەر جارە كە دى تە پەيغان
 گەل من نا بىيە خودانى!.
 ٨- موسى گۇ؛ بلا شەرت بى
 ئەز نا بېڭىم لامو بى
 ھەچى ل دەرگائى تەقى.
 ٩- چۈن كۆلان كۆلان، مال ب مال
 دىت وى دەل تفال^١
 ئىك ژ وان جوانە وەك حەلال.
 ١٠- موسا تفیل گرتىيە
 سەرى وى ژى كرييە
 بەرزە كرييە.
 ١١- موسما گۇ؛ قىيىجا بەسە
 بۇ من بکە گەفتۇ قىسە

^١ تفال؛ ژ (طفل) ئا عە رە بى ھاتىيە، ئانكىو پچوڭ، زارۆڭ.

شتوں ته نا رسه!

- ٤٢ - زندئ گو، موسا! بُو ته بیژم؛
مهركه ب دا دز بهن، من نقول کر
دیوار پې زیړ بولو، من خراب کر
تفیل زالم بولو، من فهنا کر.
- ٤٣ - موسا گو؛ پهدشی مني جه لاله
علمی ته زیده خه ياله
من ئه قه نه ل باله.

* * *

چاپته‌ری چاری

هنهک قهولیت ب ئىزىشە هاتىم گۇتن

قهولىن مەزن^۱

- ۱ - مە ئېك دېيت پى ب زانى
پېرسىت ل حالى من حەيرانى
كا كە بۇو قەسەتا مەعاوى و سلتانى؟!
- ۲ - مە ئېك دېيت بىكەت حىكىياتى
شىزى خودان ئىتقانى^۲
كا چاوا سلتان ئىزى داھر بۇو رووى كىيات؟^۳
- ۳ - هە كە سلتان ئىزى بەدەنا ماڭى پەيدا بۇو
سۈر ل مەعاوى پەيدا بۇو
مەعاوى ژەھىيەتا بىزدىا بۇو.
- ۴ - مە عاوى قى يەكى نە دھاتە بەرە
ب دەمىشلىنى كە سەفەرە

^۱ ئەڭ قەولە، درېزىتىرىن قەولە دناف قەولىت دىنەن ئىزىدىان دا، ھىئا (خېزى لىاس پورتى) ئەڭ قەولە ل سالا ۱۹۹۴ ئى بۆ مە شاند بۇو.

² ئىتقانات؛ إعتقاد (عەر.). ئانكى باوەرى.

³ كىيات؛ دنيا.

ماكا^۱ سلطان ئىزى ژ شامى دەتە دەرە.

۵- ماكا سلطان ئىزى وى دەنگ هلينى

ھەچى ژ وە خەونەكى بىبىنى

ئىنىشەلە ئەوى ژ دەست خەونا خۇ گازى.

۶- ماكا سلطان ئىزى وە دەت خەبەرە

يا مەعاوى! ئەم دى ژ باجىزى وە چىنە دەرە

كەس نە مويە پى مەفەرە!..

۷- مەعاوى كر بۇ كوت و كارى

ماكا سلتانى ئىزى دەر كر ژ وى شارى

شىركەل وان رۇناھى بۇ، بۇ طارى.

۸- شىركەل وان طارىيە

دى زانى با وى چىسيه

سەبەب ماكا سلتانى ئىزىيە.

۹- ماكا سلتانى ئىزى ژ شامى ب رى بۇ

سۇرپا سلتانى ئىزى ب قى بۇ

ئەو چۆ، بەرى وى ل بەسىرى^۲ بۇ.

۱۰- ئەو چۆ، بەرى وى ل بەسىرايە

تەمام بۇ قەمول و وە عەدايە

داھر بۇ ئىزىيدى^۳ مەيە.

۱۱- داھر بۇ ئىزىيدى منە

ئەو نە يى پچوڭە، يى مەزىنە

^۱ دىكتىپىت دىرۋەكىت عمرەبان دا ھاتىءە، كۆ دايىكا (ماكا) ئىزىيدى كورى مەعاویە ناڭ وى (مەيسون قىزرا بەحدەل) بۇ. بىنېرە كېيىبا: (الدولة الأموية، الخضرى محمد بىك، دار القلم، بيروت، ش. ۱۹۸۶، ۱، پ. ۴۵۳)

^۲ بەسىرى، بەرسا؛ مەبەست ژى باجىزى بوسرايە كۆ دەكەفە خوارى باجىزى شامى (دەشقۇن).

^۳ قەمول ناپېتە (ئىزى) ژ دايىك بۇ، بىلەكى دېپە ئەو داھر (دىيار) بۇ، لىسر وى باورىنى ئەو ژ سورىيە و ئەو ھەر ھەبۇو. لى بىلەن لىگۈر دىرۋەكى ئەول سالا (۲۶ ك.). ھاتىءە دىننە، بىنېرە ئىزىدەرەت (الدولة الأموية، ئىزىدەرەت ل پەراوىزى خالا ۴ ھاتى دەستتىشان كىرن، پ. ۴۵۳)

چەند ئو سەھەت وى ژى د چنە.

١٢ - چەند ژى چۆ بۇون ئو سەھەتە

زەرب نە ما بۇون كەرامەتە

عامى ئىخست بۇو ھەيەتە.

١٣ - بلا بەسرايا خەبەر چۆ نكە^١

رزق وان خەلەف دكە

حەرمەت^٢ وان جۆت-جۆت مان دكە.

١٤ - سلتان ئىزى ژ ماكا خۆ دېرسىيە

تو ب وى كەى ئىلاھىيە

ناشق باين من چىيە.؟!^٣

١٥ - لاوق! باين تە پاشايە

سەر تەخت و مىريما خۆ راۋەستايە

دەشق ب ناقى ويىه ئاقايىدە.

١٦ - لاوق! باين تە پاشا بۇو

سەر تەخت و مىريما خۆ وەستا بۇو

دەشق ب ناقى ويىه ئاقا بۇو.

١٧ - ئەز ژى خاتونەك بۇوم، ژ خاتونىت دەشقىيَا

ئىكى ژ وان ب خەدونا خۆ دىيە^٤

پسەكى من داهر بىيە

خۇف و ترسا وان ژ دەستى ويىه.

١٨ - ئەوان كە دلسارى

ئەز دەرىخستم ژ وى شارى

¹ نك؛ جەم، ل دەف، ل بال.

² حەرمەت؛ ژن

³ ئانكۇ ئىزىدى نە ل وى باورىيەنە كۆ ئىزى كورى مەعاویە. ل گۈرى في سەبەقى هەكە كورى وى با دىن بىچى ژ

ماكا خۆ پىست: باين من كىيە؟

⁴ خەون جەم پەزىيا مەلتىت بەرىئ رۆلەكى مەزن دىيەنە خەلکى ژى باوهە دكە.

شکر ل وان رۇناھى بۇو، بۇو طارى.^۱
۱۹ - داي ئەز ژى دى رۆزه كى هەرمە
جىشەكى زاۋ ب خۇر را بەمە

تول من برىنە، دى چى ب سەرئ قازى و ئە كابىرىت شامى كەمە!
۲۰ - لاۋۇ! بابى تە مەزىنەر ژ من و تەيە
ئەو نە بە، قى جارى چو لگەل نە كەيە.

۲۱ - سلتان ئىزى سۇرَا وى پېدا
وى سۆر دەكت وە كى پېتە
ئەو كى يى كۈرەيە، سلتان ئىزى نە قىيە!

۲۲ - سلتان ئىزى هاژروا باجىزى بابلى
قى ھەينە دەكتىت زۆرى زاۋ لى
تىك دا^۲ بىدەيە و داۋ لى.

۲۳ - سلتان ئىزى هاژروا باجىزى بابلۇ ناقە
قى ھەينە دەكتىت زۆرى زاۋ
تىك دا بىدەيە و داۋە.

۲۴ - سلتان ئىزى دەرى باجىزى شامى قە دئىنى
قاسىدەكى دو مە عاۋىقە دشىنى
يا مەعاوى! تو وەرە ب مىكىنى
شىزە سوارەك دەرفە باجىزى تە دېنى.

۲۵ - سلتان ئىزى دەرى باجىزى شامى قە دوھستە^۳
قاسىدەك شاندە دو^۴ مەعاوى دەست ب دەستە

^۱ چونكە نەوان (مەھوەر) كۈ "سۇر" ئىزى قىزى بۇو، ژ شامى كەرنە دەر، چو سعوەل با خەلکى شامى نە ما و
ل وان بۇوه قىسىرى، نە خۇشى ب سەر وان دا ھاتىن.

² تىكدا، پېتكە، ھەمۈو.

³ قە دوھستە؛ گەھشىتى، ل بىر سەكىنى،
⁴ شاندە دو؛ شاندە پەى.

- يا مهعاوی! تو کمره مکه شیره سواره کی دهري باجیزی، ته د خوهسته.
- ۲۶ - گافا مهعاوی قاسد دیت و ترسا بورو
حهیری و داما بورو
چهند رای و ته گبیریت کرین، ههمو لبهر هندا بورو.
- ۲۷ - گافا مهعاوی ل قاسد فکری
داما بورو، حهیری
گوت؛ سه د خۆزما وی، ئەفه سه د سالابی مری!
- ۲۸ - مهعاوی ژ قاسد دکهت پسیاره؛
قاسدؤ! تو ب وی کەی ناف جەباره:
ئەفه چى لهونه سواره
تو ب قاسدی، سەر مە دا دەناره؟!^۱
- ۲۹ - مهعاوی ژ قاسد دکهت يستەخبىزه
تو ب وی کەی ناف جەبىزه؛ ئەف چى لهونه مىزه
تو ب قاسدی، ب سەر مە دا دەنلىزه؟!
- ۳۰ - قاسد ل مە عەنیا قە د وەسته
يا مهعاوی! ئەفه سواره کى ھۆيى مەسته
لبسى سۆره، رمە کەسکە!
- ۳۱ - قاسد ل مە عەنیا قە وەستايە
يا مهعاوی! ئەفه سواره کى ھۆيى خۇيایە
ل گیان مە عاوی کەفت بورو تايە
بەر هندا بورو چيقاس تەگبىر و رايە.
- ۳۲ - مهعاوی دېیزت: ژ ماله
ئەز ناچم باله
دى مىرسەریت خۆ شىنمه باله.
- ۳۳ - مهعاوی شاندە بال دوو مىرسەرە

^۱ ئەف سەبىقە ژى ھۆسا خۆيى دکە كۈمە عاوی و ئىزى يەكىدو نە دىتنە و يەك ناس ناکن.

وەحقى دىتن ئەو نەدەرە

سلتان ئىزى دوغا لى د كر، كرنە بەرە!^١

٤- مەعاوى دوو مىرسەرىت دى شاندىنە بالە

وەكى دىتن ئەو دىندا رە

سلتان ئىزى دوغا ل وان ژى كر، كرنە حجارە.^٢

٣٥- ئىكى بۇ مەعاوى دئينا خەبەرە

يا مەعاوى! ئەقە سوارە كى ھۆي ب نەدەرە

ھەر دوو مىرسەرىت تە، وئى د كرىنە بەرە!

٣٦- ئىكى بۇ مەعاوى دئينا ھاوارە

يا مەعاوى! ئەقە سوارە كى ھۆي دىيارە

ھەر دوو مىرسەرىت تە، وئى د كرىنە حجارە!

٣٧- مەعاوى د گۆ: گەللى قادىيا^٣ يامن د گۆتە وە، وە باوھر نە د كر

دى داھر بتن سلطانە كى بوكىر^٤

ناش وى دن و وەلاتا دى بتە د كر.

٣٨- ھەكە مەعاوى ژ مال ب دەر چو

قادى و ئەكابر بەر چو

ساف و ھېيدەت ب سەر چو.

٣٩- ھەر ب سافە، ھەر ب ھەيەتە

سوارۇ! تو ب وى كەناف موحبەتە

^١ بەر؛ كەفر، قەولىيەر دىخوازە دىيار كە ئەو خودان كەرامەت بۇو، ئەو مەرۆقەنە حشڭ كرن، وەڭ بەرا.

² حجار، حەجەر؛ بەر، كەفر،

³ گۈمان تىيدا نىنە دەق قۇولى دا مەعاوى وەك مۇسلمانە كى تىن خۇزىا كرۇن دانو ستاندىنَا وى ب قازى مە لايان رايە و ئەو شىرىەتكارىيەت وينە.

⁴ سلطانە كى بوكىر؛ ئانكۇ نە ژ گەھشتىنە ژن و مىزا پەيدا بويە و هاتىيە دن، بەلكى ژ "سور" ئىپەيدا بويە.

کا بیزه؛ ته چی خلمه ته؟!

٤ - سلطان ئیزى و دکەيە

يا مەعاوى!^١ ئەقە شۆلە كە چوندەيە^٢

سەھلە، نىقە كا من و تەيە.

٤ - مەعاوى و دەت بەيانە

سوارو! تو ب وى كەى رەحمانە

تو دى ل من بىيە مىغانە.

٤ - سلطان ئیزى دەنگ دەلىخى

ئەز پەيا نا بىم سەر ق زىنى

ما تو بىشىنيە بەسرا، ما كا من بىنى.

٤ - مەعاوى و جەواب دايە

سوارو! من شاندە پى ما كا تە ئىنایە

ته چى نافە^٣، خۆزى من زانىبایە؟

٤ - چى سېھيە كە سە عىدە^٤

ناڭ من شرین سلطان ئیزىدە

ئەزم يتقاتا چەندى مریدا.

٤ - دېزىن؛ ئیزىدى كورى مەعاوى!

خودانى لېسى كەسکى سەماوى

ئەز هاتىمە ل گەل قادى و ئە كابرىت شامى ب كەم دەعاوى.

٤ - مەعاوى د كەت گۇتنە:

ئەف پەدشاي خۇي مەزنە

^١ بنىزە دېن سەبەقى دا ئیزى گازى مەعاوى ناكە: باپو! بەلكى هەر نافى وى دئىنە و وەك مەرۆۋەك ھۆسا گۈندى بانگ دكەتى.

² چونە؟ يە ژ خۆيە، يە پوچە، يە بەتالە.

³ دىسان قەول ھۆسا خۆزىدا دكە، مەعاوى و ئیزى يە كە دوو ناس ناكەن و ژ بەر وى يە كىن مەعاوى پرسىارا نافى وى دكە!

⁴ سەعىدە؛ پىرۇزە، بەختە وەرە.

⁵ خەلک و عالەم دېزىن ئیزىدى كورى مەعاوى، لەپەدا ئیزى ژى لىسەر خۇ قەبول ناكە ئەو كورى وى بە.

ئەو بىت^١ و خۇ دكەته پسى منه

ئەقە تىشته كى زىيەدى دەولەتا منه.

٤٤- مەعاوى د بىزىت: وى كەم ل سەما

چەند زېر و مال من ھەيد

ئەز ھەمووا ل ئۇغرا سلطان ئىزىد دەم.

٤٨- مەعاوى د بىزىت: ئەز ب وى كەم نا بت فنى

چەند زېر و مال من ھەيد ل ۋىن دن

ئەز ھەمووى دى ل ئۇغرا سلطان ئىزىد دەم ب تىن.

٤٩- ئەو وى دكەن تەگىر و رايى

قاسىد شاندە بەسرايىه

ماكا سلطان ئىزىد ئىبنايىه.

٥٠- ئىبنا، دېرنە مالە

قادى و ئەكابر چۆنە بالە

وى بۇرا بېشىن حال و حەوالە.

٥١- ناف قاديا و باپى

قىين ساغلەم ب كەن ۋى جوابى

سلطان ئىزى ب عەلمىنە علمى كتابى^٢

٥٢- ماكا ئىزى و دەت بەيانە

ئىزىدى من ب خۇ سلطانە

ئەو نەمى مۇحتاجى علمى قورئانە!^٣

٥٣- ئەوان قاديا علمى خۇ دگۈتن

ئىيت قاديا مەعني جۆت ب جۆتن

سلطان ئىزى چار-چار^٤ مەعني قىكرا دگۈتن.

^١ بىت؛ وەردە، مەعاوى گەلەكى شايىھە كە يە كى ھۆسا مەزن و بەركەتى بىن و بىزە ئەم كورىت و يە.

² ئەق سەبىقە ھۆسا دىيار دكە كۆئىزى نە ل سەر دىن مۇسلمانىي بۇو، ئەمۇ مۇسلمانىتى قەبول نە دكرو ژ بەر

وى يە كىن قازى و مەلا ژى ئانىن و خواتىن فىزى قورئانى كەن.

³ دخوازە بىزە ئەم ل سەر باوهريي دىھ و چو وى و قورئانى ل سەر يەك نىنە و نا خواتىن فىزى وى بە.

٤٥- قادیا گوت؛ سبحانا مهله کن جهلی!

چهند بوری سال و بهدلیل

که سه کن نه دیتیه، تهفال^۱ بت، ئەف علمه ل بیر!

٤٥- قادیا گوت؛ سبحانا مهله کن جهلال!

چهند بورین بهدلیل و سال

که سه کن نه دیتیه، تهفال بت، ئەف علمه ل بال!

٤٦- سلطان ئیزی و دهنگیه

قەدەح و بادیا لیک ددیه

گەلی يارا! فەخۆنیه لايقى و ھې.

٤٧- درونىن، وئى قە د قۇنه

قەدەح و بادیا لیک دەنە

گەلی يارا، فەخۆن لايقى و ھې!

٤٨- ئەوان خاسا (دە دیندا) دیوانا سلطان ئیزی

دبوونە شوشە و برىقىت^۲ زىرى

ئو كاسا شەراب ل تەحور، نۆب ب نۆب ل ئىكۈ دو دگىزى.

٤٩- قادیا ديت ئەو بورى

با مەعاویقە هۆرى

گۇ؛ قى يە كى نابت يا سەعیدى!.

٥٠- قادى و مە لاو سەيدا

ئەوان دگۇ؛ خۆزى ئەوان مىزى نه ديتا

رۇڭا لى داهر بى سلطان ئىزىدا.

٥١- قى يە كى نا بتىه وە بى

تو پەدشايى سەر كورسيا خۆ بى

¹ هە كە مەلاو قازىيا بتهنى قورئان دزانى، بەلن ئىزى علمى ھەرچار كىيىت دىنى: تهورات-ئىنجىل- زەبور -.. د زانى.

² تهفال؛ گۇتنە كە عەرەبىيە ئانكۇ پىچوك، زارۋىك.

³ برىقى، ابرىقى، ئۇ فافۇن يان لە كى دروست كىرىيە، ئاقى يان ئارەقى دىخى.

پس بت، بی مهی فه خور بی!
 ۶۲- قن یه کنی نا بت یا سهیدی!
 تو پادشاهی، سهر کورسیا بلندی
 پس بت، هوئی له وند^۱ بی!
 ۶۳- ئەو وئى دېنه بەر مەعاوی شکیاتە
 وئى بۇرا د بىزىن حكىياتە
 وئى ژ دەستى سلطان ئىزىد خراب بن وەلاتە.
 ۶۴- مەعاوی دېیزىت: گەلی قاديا ئەون ھند ھنە
 با سلطان ئىزىيغە ھەرنە
 شىرهتا حال پى ب كەنە.
 ۶۵- سلطان ئىزى گۆت: گەلی يارا هوون رابن
 هوون قەنچ تەباين
 چو جارىت دى بۇونا هوئى چى نا بت.
 ۶۶- سلطان ئىزى يارى خۇ دېرى
 ل مالا سەباغى ئىپۈرى
 سەباغى عەزەتە كە چاك عەزەت كرى.^۲
 ۶۷- سەباغۇ! سەرى سىنگى
 تو ھلينە پەنگى
 ژ سلطان ئىزىد بخوازە ھەزار و ئىك رەنگى^۳
 ۶۸- سەباغۇ! لىكۆ سەردارى چەندى لىڭا
 تو قى ھلينە پەنگا
 ژ سلطان ئىزى بخوازە ھەزار و ئىك رەنگا.
 ۶۹- دەنگە و ھەزار رەنگە

¹ له وند بى؛ سەر بەردايى بە، خۇ سەر بە.

² عەزەت؛ گەلەك خاترا وئى گۆت، مىشاندارىيە باش ژىرا كر.

³ ھەزار و يەك رەنگ، دىارە دە ستىشان كىنە بۇ ھازارو يەك ناقىت خوردى.

هه که سه باغى تى هلينا پەنگە
سه باغى زو ل خۆ كره دەنگە.

٧٠ - سلطان ئىزىزى گۈر؛ سه باغۇ! نابت تو سورا بانگ بدىرى
چى ژ خۆ را هلگىرى، چى ژ خۆ را قەشىزى
ھەتا سەعەتا روحى دى سېپىزى.

٧١ - سه باغى گۈر؛ عەزىزى من چى ب كاره
ھە كە سورا حەق ھاتە دياره
من نە د كارى، من سورى خۆ بانگى نە كرە.

٧٢ - سلطان ئىزىزى ما بۇو ل وىيە^١
رۇزى كە دۇوه و سىيە
ئىكى خەبەر گەھاندە بابىيە.

٧٣ - ئىكى بۇ مەعاوى دبر خەبەر
مەعاوى سەر سە باغى كرە لېزم و فەرە.
سلطان ئىزىزىد ژ مالا خۆ ب كە دەرە.

٧٤ - سە باغى گۈر؛ مەعاوى! ئەۋە پەدشى منى دن و ئاخىرەتى
ئەز دكىشىمە بەر سجودە و عبادەتى

ئەز دى چاوا بىزىمە سلطان ئىزىزى، بەتال كە سو جەتى؟!

٧٥ - مە عاوى گۈر؛ سە باغۇ! نە بىزە نە گۆتكە منه
ئەز دى مەرسومە كە وە كەمە

جيى تە، نە ل عەردە بت و نە ل سەما!

٧٦ - سە باغ ھاتە مال خولكى كرى
سلطان ئىزىزى ل سە باغى فكىرى
زانى چى ل دلى سە باغى سىورى.^١

^١ وىيە؛ ل وىدەر، لەجم مالا سە باغى.

- ٧٧ - سه باغ هاته مال خولك تيکرا
 گوته سلطان ئىزىد؛ هلو ژ مala من هره
 ئەز نكارم بە دەزمۇن ب باي تەرە.
- ٧٨ - سلطان ئىزىد دگوت؛ سه باغۇ! يا من و وە ھندە^١
 تو د بىنى باجىزى شامىيى چەندە
 ئەز دى هيلىم بخونت قى دا كوندە.
- ٧٩ - سه باغۇ! ئەز نورە، ئەسلىي من ژ نورە^٢
 كاسى دگىرم شەراب ل تەحورە
 وعەدە وى هاتى، دى ل باجىزى شامى بەتال كەم،
 خەت و كىتىپ و دەفتەر و مشورە.^٣
- ٨٠ - سلطان ئىزىد ژ مala سه باغى دەركەفت، حەندەك و يارى
 ئەز پىفە نا بىم قى نەھرى
 ما سەرگەردانى كەم قى شارى.
- ٨١ - سلطان ئىزى ژ مala سه باغى دەرچۆ
 شاز و مووغەنلى بەر چۆ
 نورا عالەمى سەرچۆ.
- ٨٢ - از و مووغەنلى خوش موغەننەن
 ئۆغلىر سەدو بىست و چار هەزار وەتەر و تىلىنە
 هەموو بەر ناڭو دەكارى سلطان ئىزىد دەستەنە.
- ٨٣ - سلطان ئىزى دەست ھافىئە ئوشىي ترى
 چۆ سەر دەرى كائىقى، دانا بولىن بەرى

^١ سېورى؛ پەيدا بور، خولقى

² ھندە؛ خلاس، تەمام بۇو.

³ ئەش سەبەقە ژى لىسەر ناڭ ئىزى وى يەكىن ب روئى دىار دكە كۆ ئەمۇ نەكورى مەعاویيە بەلكى ئەمۇ نورە و بىباتا وى ژ نورىيە!^٤

⁴ ئەش سەبەقە دىار دكە كۆ ئىزى سۈرە كە كەقەنە ئەنۇ بقى كراسى وى دىار بۇيى لېرسىنگى دېنۇ نۇو بىسەكتەنە و نەھىلە بەلاف بىھو باورىت كەن زىندى بکە!

ب قودرهق باجیزی شامی ل مهی غهیری.^۱

۸۴- چى بو چى جريا

باجیز تىك هژيا

"نهرا"^۲ شامی ل مهی گەريا.

۸۵- چى مەيەكە دەست ب دەستە

ھەچى مۇخلقى پى كر بۇو قەستە

ھېش ژى قەنەخوارى، پى دبۇو مەستە.

۸۶- چى مەيەكە وەيە^۳

ھەچى مۇخلقى نوختهكى ژى قە د خۆيە

سەر و مالى خۆلى دەيە.

۸۷- چى مەيەكە وەتە^۴

ھەچى مۇخلقى نوختهكى ژى قە د خۆتە

سەر و مالى خۆلى دەتە

ئەف دنيا بەرچاخ وى دېتە داوهتە.

۸۸- وەى ل قادى كوريا

ئەو نا رىنتە جى خۆ و دۆزەيە

گاۋا جۆ دىوانا سلتان ئىزى، رىنى كاسە و بادەيە و مەيە!

لەو ب سلتان ئىزى نا دەت شادەيە.

۸۹- وەى ل قادى غافلا هاوارە

خۆ ب مالقە د بىرە

گاۋا چۆ دىوانا سلتان ئىزى،

رىنى كاسە و بادەيە و مەيە و لەۋەندەرە.

۹۰- قازى و ئەكابرا و بەقالا

^۱ غهيرى؛ هاتە گوھۇرين، ئاۋا رۆبارى شامى بۇ شەراب!.

² نەھر: رۆبار.

³ وەيە؛ ھۆسايە، ولۇيە، وەھايە،

⁴ وەتە؛ ھۆسايە، ولۇيە، وەھايە

گافا چۆنە دیوانا سلطانى ئىزى،
رېنى كچكىت وان يېت بوکر، حەلال ل باله
قە دگەريانە مال، درېنن ل ماله.

٩١- قازى عەسکەر د شىنتە مالا خۆ ب سەرە
ما چى حوكىمەك هاتىيە ژ وە را
وە دېيت، هوون ئىزىدى بن ب كەچك و كورە.

٩٢- وەى ل خاتونا دۆتا مىرە
گۈت؛ كەلى قازى و مەلا و سەيدا
هوون ژ ئيمانا خۆ نە بن بە عىدە^١
مە شادە دايە ب ناقى سلطان ئىزىدە.

٩٣- قازى عەسکەر ب سوڭا دا چىيە
يارى خۆ د دىتە، ژ يارى خۆ د پرسىيە
حالى وە د دەستى سلطان ئىزىدە دا چىيە؟!
٩٤- قازى عەسکەر دېيىتە يارى خۆيە

رەقىنييە بىن فايىدەيە
سلطان ئىزى، هەتا مال و مەزەلىت مە، ل مە كىرنە مەيە.

٩٥- وەى ل قازىي بوخت و تان^٢
چۆ دەرى دیوانى ل خۆ درانت پىسىرا كراسى كىنان
گۈ؛ داد و بى داد ژ دەستى ۋ سلطانى!.

٩٦- مە عاوى گۈ؛ كەلى قازيا! هوون ھند ھەنە
رابى رايە كىي بىكەنە
سلطانى ئىزى بىگرن و ھندا كەنە!.
٩٧- ئەۋى دكەن تەگبىر و راي
ل زاڻى، ل جەمائى

¹ بهىدە؛ دورە
² بوخت و تان؛ يا دورست: بوختانە، ئانكۇ دەرھوين، بى بەخت و مروھت.

تهره فا به حری دای.

٩٨ - سلطان ئىزىد يارىت^١ خۆ هلانه

ل قەلا دنگرى، لىقە كا به حرى دانا
خېۋەت فەگرت، تەرەف كىشانە
شاز و موغەنى لىاف دا دانانە.

٩٩ - شاز و موغەنى خۇش موغەنىنىھ

ئۆغلىر سەدو بىست و چار ھەزار وەتەر لىتنە
حەموو لېر ناف و دكارىت سلطان ئىزىد د سەزىنىھ.

١٠٠ - مەعاوى دېبىتە وان ژ حالە

مە ئىك دېقىت بېتە بالە
سلطان ئىزى شىرەت بکەت ب زارە.

١٠١ - قازى شرو^٢ رابو ژ دىوانى

يا مەعاوى: ئەز دى ب خۆ گرم قى دامانى
دى چى سلطان ئىزى بۇ تە ئىننمە سەر دەفتەر ئىمانى.^٣

١٠٢ - قازى شرو ژ دىوانى را دېتە

بەر ب چادرىقە د ھەرتە
سلاف ل سلطان ئىزىد دكەتە.

١٠٣ - قازى شرو ژ دىوانى ھلوھستە^٤

بەر ب چادرى كىر بۇو قەستە
سلاف ل سلطان ئىزىد كىر دەست بەستە.

١٠٤ - "سەلام و عەلەكم" يَا سلطان!

تو مىرە كى پسى پاشانى

^١ يار؛ دۆست و ھۆگر

² قازى شرو؛ گۈتە كە عمرەبىيە، ئانكۇ "قاپىي الشرع"

³ ئانكۇ دى هيلم ئۇ باورىي ب قورغانى بىنە، ھۆسا خۆيا دىب، وەكى مە ل پىشىق ژى گۈتى، ئىزى ئىمان ب

موسماڭىنى نە دئانى.

⁴ ھلوھستە؛ رابو.

ئەقە چى مەيە، تە سەرئى خۇقى دان؟

١٠٥ - سلتان ئىزى گۇ؛ ل من و تە شادە بن ئەق جىقات و جەما

ئەز دى نوخته كى سەر نەينو كا خۇزقى شەرابى ب تە دەمە

ھەگەر تە گۇتە من قەخۇ، ئەز دى قەخۇمە

ھەگەر تە گۇتە من قەنەخۇ، ئەز قەنەخۇمە!.

١٠٦ - سلتان ئىزى ئىك نوخته سەر نەينو كا خۇ دانا

قازى شرۇقە دخوارە

قازى شرۇقە دكەت گازى و ھاوارە^١

گەلى برا قەخۇن، يە حەلالە

ب دليه شرينه، ب زاريە تالە.

١٠٧ - سلتان ئىزى كاس ل قازى شرۇقە بەيراند

ب رەنگا خەملاند

بىن بەحرا سەبەرلاند.^٢

١٠٨ - وەى ل قازى كۈرە

(خۆزى) بەحرا بەر ژۆرە

ھنجى درىنى، لېسى سلتان ئىزى تىك دا نورە.

١٠٩ - قازى شرۇقە كاخەز ھەمەوو دېرىن

ھەمەوو تەركىرن، ھەمەوو كىر ب كەركىرن

ھەمەوو ب نافا بەحرى وەركىرن.

١١٠ - قازى شرۇقە نە ما بخونت كاخەدى^٣

بۇوه نەدىمى سوجەتى.

١١١ - بۇوه رەقاس و رەقسى^٤ بۇوه خەواس و خەوسى

قازى شرۇقە ب وى سورى تەوسى.^١

¹ دىبارە قازى باش سەرخۇش و مەست بۇو، ھەر چى هاتە سەر زمانى گۇت!

² سەبەرلاند: گەراند.

³ نەما بخونت كاخەزى: مەست و سەرخۇش بۇو.

⁴ خەوسى؛ چۆن ئائى، نەقۇر بۇ.

۱۱۲ - ههري ب خوْف و ههري ب نهدور
 مال وي ديبين تهمبور و موغهنه و ئوغلهر
 دل ل قازى شرو بوبه كهر ب كهر.
 ۱۱۳ - سوخمهقى^۱ وي كاسى، قازى شرو وي دكەت هاوارو گازى
 قازى شرو ل ويدەر ما بوبه ي روسي تازى.
 ۱۱۴ - قازى شرو وي دەنگ هلتنى
 يا مەعاوى تو وەرە ب مسکىنى
 من چوو چارا^۲، سلطان ئىزى نه بىنى.
 ۱۱۵ - مەعاوى هات، ئەو شاش ل ستۇنى خۆ كر
 گۇ؛ هەي ئىزىنى منى بوكىر
 تو بېليله نەھرى شامى ب شوڭر
 من باجىزى شامى ملکانى تە كر.
 ۱۱۶ - ژقهولى خەودى نەبى^۳
 تو بېليله نەھرى شامى جىنى خۆ بى
 باجىزى شامى ملکانى تە بى.
 ۱۱۷ - ل بانى من كورى وي سلطانى
 چۇ سەر دەرى مەعەينى و ئوشىقى ترى ژ بن بەرى دەرانى
 نەھرا شامى قەگەريا ب قەوهتا رەحمانى
 ئىزى باجىزى شامى ستاند ملکانى.
 "تەمامەتىا قى قەولى ل شىخادى و خودان."^۴

* * *

¹ تموسى؛ مەندەھۇش بوبه، ل گەل تىكەل بوبه،

² سوخەمات؛ ژ بەر، ژ بۇنا وي يەكىنى.

³ چارە؛ چارەسەر، چۈرە.

⁴ دانەرى قەمۇلى وەك ل فى سەبەقى دا خۆيى د بە (خدر نەبىيە) -

قهولی ئاشی موجبه‌تی^۱

۱- بده ههزار دستی شیلان

ههزار حدودی عهسیل ژ مهیدان

ههمووئ ب کیشه بهر دهرب دیوانی

فایده ناکەت بۆ میزى، غیز سەر ل ئیمانی.

۲- بده ههزار مھى زهرب

ههزار حدودی عهسیل عهسیلى شیرى

ههمووئ ب کیشه بهر دهرب

فایده ناکەت بۆ میزى، غیز ئیمان ل سەرى.

۳- بده ههزار مھى سۆرى گەردەن دریز

ههزار حدودی عهسیل عهسیل ژ میش

ههمووئ ب کیشه بهر دهرب نەقیش

میز بى سەر ناچته پیش.

۴- بده چەند زیرا ل ماله

قوماش سوکا دەستى دەلاله

بۆ حەق و تەعالا.

۵- موجب مالى شەریعەتە

سونەت ب حەق وى دەھرتە

ئىنىشەلا پەدشايى من دى سونەتى عافو كەتە.

۶- عاشقۇ بەر و پىيمە

دلن وان ژ باقى جەرىئە

سېڭ و سەر ياسەرا د خەۋىئە.

^۱ ئەم قەولە ژى دىن ژ وان قەولانە يىت (خىزى لىاس پورتو) ژ مىنرا فرى كىرين و ل دەستنثىسا ژمارە ۲ دا ھەيە، دىارە ئەف قەولە ژى، ژ فەقىر حەجى يان كەشكۈلا مالا شىخ رەشۇ ھاتىھ وەرگەرنە.

٧- هوون خانیا بین

سنگ و سهر دانین

قهبوليا ئهو ژى تىيىن.

٨- دهرويىش ب سلامەقى

هنچى ب راستى و صدقى

بەر قاپىشا شىخادى و مەلک شىيخ سن بىكەت خلمەتن

پەدشا دى وى خونته حدرەقى.

٩- دهرويىش دچىئە

بى سەرن، بى دەستن، بى پېنە

جندارىت مەولۇيە

ئەو ل ھىزەنە، ئەو ژ وىدەر تىينە.

١٠- بىزىمە وە گەلى سونيا

دەست بەر نەدەن ژ مالىت ئادىا

ھىشىيا وان زۆر ھىقىيە.

١١- دەستا ژ مالىت ئادىا بەر نە دەن

مەلک شىيخ سن پىشمامى خۇر كەن

عەين ل بەيزا قولبەت كەن.

١٢- قوبلەتا مە عەين ل بەيزا

جەبر ھاتن مەددەھ ژى دا

مە كان پەدشائى من، سەتىا ئىزدىن تىدا.

١٣- ھەى كۆرۈ! بى چاڭ سېپىيە

تەھاى ژ مە عەنیا خەرقى شىخادى نىيە

تو چىما دى بىزى: چەنگەك زەرگۇر و لەپەك ھەرىيە!

١٤- ھەى كۆرۈ! بى كۆرە

دەرەجا خەرقى سلطان شىخادى، وال دەرەجه كە زۆرە

ئەو لباسى سلطان ئىزىيدى مۇ سۆرە.

١٥- ھە كە تە مۇمنەك دىت، عبادەت كە

ھە كە تە دارەك دىت، زىارەت كە

هه که ته عهده‌ک دیت، ئىشاره‌ت که.^۱

۱۶ - سەدقا من خۆش سکانه

رېيىا من خۆش ئەركانه

مهعرفه‌تا من خۆش نىشانه.

۱۷ - عاشقى تەريقة تم

رېبىرى حەقىقە تم

لەو ئەز د بىزىم ب دەولەتم

۱۸ - سەد خۆزىيا منه ب وى مىزى

پەدشا ب خونته بەر دىرى

ھەۋانەكى خۆل ئاشى مۇحېقى ب ھىزى.

۱۹ - ئەو بۇو ئاشى مۇوحىھەتى

ئاقا وى ژ حەقىقەتى

بەرى وى ژ معەريفەتى.

۲۰ - ئەو بۇو ئاشى ھۆستا جەبارە

وئى قى دا خەلکى ئەھل ل قىيارە

گەھى نادەتە خەلکى خوارە.

۲۱ - مەعنيا وى ئاشى مەعەنييە كە مەزنە

قەراشى وىسى مۇمنە

چى گاڭا ئەز بېچم، ھەر گەھا منه.

۲۲ - ئەور بۇو شىرىھەت ل مەعاوى كرى

پسەكى تە دى بت داھرى

نىۋە كاڭى دىن پى بت كفرى.

۲۳ - ھەر ب عەھدە، ھەرييە ب قىيارە

مەعاوى سوندەك ژ نەبىرا د خوارە

گۈت؛ ئەز نا زەوجم ئىك جارە!

^۱ دېن سەبىقىندا ھۆسا دىار دىه كۆئىزدى زو باورىيا خۆ ب دىتىن دېينىن و ئىمانا وان پى قايم دىه.

٤ - ڇ بانا هات بمو ره دا یه
 عه قره بی ب مه عاوی دادا یه
 گو؛ يا میرؤ! چی دهرده کی بن و هفایه!
 ٥ - مه عاوی چته ناف مالیت حه کیما
 دهرمانه کی بُو ڦی دهردی بینه
 دبیزتن؛ هه ره مالیه کی بُو خو بینه.
 ٦ - مالیا تینم دی وه بی^١
 ڇ پیری، ڇ جی را نه بی
 ٧ - دا قوت و جه هوهر ڦیزا نه بی.
 ٨ - مالیا تینم خوشکا عه هه ره^٢
 ڇ پیری وئ د هژین دهست و پی و سه ره
 ڦیزا نه ما بمو، نه قوت، نه جه هوهره.
 ٩ - ناف قادیا و ئه کابرا
 ئهوان رایه کل ناف خو دکره
 خوشکا عه هه رل مه عاوی مه هر دکره.
 ١٠ - شامیا گوت؛ حه مدوللا و شوکر
 پیره ک بمو نوت سال عه هر کر
 سئی رابوون کیشکا چارده سالیه بورکر.^٣
 ١١ - شامیا گوت؛ سه لاوات ل حوكمی رهی
 که سه کی ئه ڻ عه جیبه نه دی
 (عه جوز) بت و (جا بهت سه بی)!^٤

^١ وه بی؛ هؤسا به.

² وه ک مه ل پیشگوئی خویا کری، مرؤ فیت په هلهوان برہ نگه کی نا سرو شتی تین دن و دایکیت وان- ده می وان دین- پیره ڙنن و تمہن وان ٩٠٨٠ سال دهرباس کریه.

³ وه کی مه ل پهراویزی ٤ دهست نیشان کری و لگور دیرؤک نشیسیت عمره با، نافی دایکا ئیزید (مهیسون ڦیزا بهحدل) بمو، لئن لگوری چیرؤ کیت ئیزیدیا ناف وئ (مه هه ره) خوشکا عه هه ری کوری خه طاب بمو.

⁴ هملیت یه ک ڙ نیشانیت دایکیت په هلهوان، ئه د (بورکر) ن، تمن بنا ف ئهوان شو کریه، لئن بھل ئه لو لگه ل چو مرؤ فا جو ڻ نه بونه!

⁵ ، عه جوز بت و جا بهت سه بی، رسته که عه ره بیه بمانا "پیره ڙنہ ک بت و خودی کوره کی بدھ تی."

۳۱- فهقیرا گوت؛ (هادا موجی)،

(هذا) سلطان ئىزىد ب خۆ بى

(هو ديني، هو مهسىبى)!^۱

۳۲- يا سلطان ئىزى! تو ل بەر مە فەكەى دەرىيەت بواب

من زۆر قوبا دېتن ميراف

گەلى سۇنيا، دەستا بەردىن ژ شۆلىت خراب.

۳۳- دەستا ژ شۆلىت خراب بەردىن

ئەم نە هاتىنە ئىمانا خۆ ل سەر دەيىن

ئەم ناتىنە ب معەريغەقى خەبەر دەيىن.

۳۴- ل حەرفى، ھەى عەسىل عەسىل ژ طەرەف

بەرىيەت كورن، كەسى ناكەتكە طەرەف.

۳۵- تەرەف وان بەحرانە سۆنى ژ بەھتى دگرن قەحرانە

دا وە بەنە جىچى مىزدارانە.

۳۶- ھەكە د قىيت تو يى مىزدار بى بۇرىت ب گۈنۈز سوار بى

دا ل ئاخىرەقى ب خودان بى.

۳۷- ژ قەولى پىر رەشى حەيرانە

ھنجىي ب راسقى و بەستى، دەست دەھافىتە دامانا يار و براانە

بەرىيەت گران مەركەبا وان ھەرىيە مەلەۋانە.

۳۸- ژ قەولى پىر رەشى جىدە^۱ دېيىمە وە گەلى مىيدە

شەرفەدىن ئاتقااتا مە و سلطان ئىزىدە.

ئەم د كىيمىن خودى و شىخادى د تەمامن. ”

* * *

^۱ ئەف قەولە وەڭ خۇيا دىبە ژ دانان و فەھۇناندىنا پىر رەشى حەيرانە.

قهولن ماکى^۱

- ۱- من ئىك دېيت پى ب زان
ب پرسەت حالى مە حەپرەن
ب سترىت قىستا مەعاوى و قى سلتان.
- ۲- من ئىك دېيت ب كەت قى حەكىيات
شىزىخ خودان ئەتقانى
كا يېڭىنە من؛ سلتان ئىزىد ب چەند لەونا هاتىھە روين كىيائى؟!
- ۳- مەعاوى كى كون و طارى
ماكا سلتان ئىزىد دەر كر ژ شارى
ل وان رۇناھى بۇو، لى دبۇو طارى.
- ۴- شەكىر ل وان طارى
كەسەكى ژ خۆر ب زانىھە
زانىبا سەبەب چىھە
سەبەب ژى ماكا سلتان ئىزىيە.
- ۵- ماكا سلتان ئىزى ژ شارى ب رى بۇو
سوورا سلتان ئىزىي من قى بۇو
ئەو چۆ، بەرى وى ل بەسىرى^۲ بۇو.
- ۶- ئەو چۆ، بەرى ل بەسىرى
تەمام بۇو قەول و وەعدايدە
دى داھر بىت ئىزىدى مەيدە.
- ۷- دى داھر بىت ئىزىدى منه

^۱ ئەق قەولە ژ كۆما وان قەولانە يىت (خېرى لىاس پورتو) بۆ من شاندىن.

^۲ نە بەحسى شارى بەسرا ل عىراقىيە بەلكى مەبەست ژى بوسرا ل خوارى رۇزھلاتا شامىيە.

ئەو نەي پچوکە، يى مەزىنە

چەند ئوسفەت ژى د چنە.

٨ - چەند ژى چۆ بۇون زۆر ئوسفەتە

زەرب نەمان كەرامەتە

ل سەر عالەمىي ئىخسەت زۆر ھەيەتە.^١

٩ - ئەھلى بەسرايى خىز چۆ بۇ نكە

رۇزق وان خەلەف جىمكە^٢

ھەرەمیت^٣ وان جۆت جۆت مان دكە.

١٠ - سى دور ل من خۆيابىدە

مەلك شىيخ سى عەين ئەل. بەيزايدە

سۇلتان ئىزىزىد ب خودايە.

١١ - سى دور ل من خۆيابۇون

مەلك شىيخ سى عەين ل بەيزا بۇو

سۇلتان ئىزىزىد ب پەدشا بۇو.

١٢ - خەبەر گەريا چەندى وەلاتە

رېنى سۇلتان ئىزىزى من ژ وېقە دەاتە

سۇلتان ئىزىزىد جىدى شىيخ بەركاتە.

١٣ - ل دەن و عالەمىي بۇويە دكە

دى داهر بىت سۇلتان ئىزىزى من بوكى^٤

سۇلتان ئىزىزىد جىدى شىيخ و بەكەر.

١٤ - بابى حەوران و شەھىدا

ۋى داهر بۇويى سۇلتان ئىزىزىدە

^١ ئانكىو ئەملى ترس ئىخسەتە دلى گەملەك خەلەكى.

² خەلەف چىمك؛ ئانكىو دەمىن سورا ئىزى گەھشىتىه شارى بوسرايى، ژىنتى ب حەملە چىمك پچوڭ ئانىن، ھەر

ھۆسا پەز

و دەوارىت

وان يىت

ئاقىس

جۆت

زان.

³ ھەرم؛ ژ (حەرىم) ئا عمرەبى ھاتىه ئانكىو ژن.

⁴ ئەپەدا ئىزىزى، وەك جىرو كا بۇونا عيسا، بابى وى نىنە و بىتەنە دە يىكا وى دىيارە.

ئاتقادا من و چەندى مرىدە.

١٥ - بابى حۆران و نورىدىنە^١

سلتان ئىزىيد ل مەعنیاپى شىرىنە

ل گەل مەعاوى يى ب كەربە، يى ب كىنە.

١٦ - مەعاوى چۆ بۇو دىيارە

رېنى سلطان ئىزىيدى مەن سوارە

فەقىر سەكىن چار كنارە.

١٧ - فەقىريت جۆمایى دەشتا ئەرزەن

كۆ سلطان ئىزىيد داھر بۇو رووئى ئى دىن

چەند عەدەدەرى^٢ يى د بۇون خىنى.

١٨ - فەقىريت جۆمایى ل چىيانى رەشانًا^٣

قەدرى وان قەدرە كى گارانە

دئ ژ وى طلىپى را بىت ب خۆ سلتانە.

١٩ - شامە و بەسرايە، ئەولادە و حدايە^٤

چى باجىزە كى نازكى لهتىفە

قى هەيىنە كىخەمە و قەدىفە^٥

^١ هەكە مەبەست لەزىزە كورىت يەزىد كورى مەعاویە بن، ئەمە دىسرچاقىت عەرەبى داھانى، ئەمۇي ژ دۇو ژنا ئەف كورە بۇو: (مەعاویە و خالد) ژ ژنا يەكىن كۆ ب نافى (دايىكا ھاشم قىزا عوقبە كورى ئەبىعە) و ژنكا دۇوى (آم كەلشۈم قىزىغا بەدۇللا كورى ئامىر) ئەف كورە بۇون: (عەبەدۇلائىن پەچۈك- ئەبىر- عوتىبە حەرب- عەبەدۇلە حەمان). (بنىزىدە: الدوّلە الأمويّة، مصدر سابق، ص. ٤٦٥). هەر چەند (حۆران) كۆ دەردا ھاتىيە، نافى وى باجاري ژ باجاريت وەلاتى شامى، كۆ ئىزىيد كورى مەعاویە ل سالا (٦٦٤.ك.). بەرانبىر چىريا دۇوى، سالا (٦٨٣.ز.). چۆيە بەر دلۇغانىدا خودى و كراس گوھۇرىيە، پاشى سىي سال و ھەشت مەھ و چار دە رۆژا خونىدكارى كرى. دەمىن چۆيە بەر رەحىما خودى، تەمەن وى (٣٩) سال بۇون. نەز ژى باجاري (حۆران) هەر بىشى نافى ل سورىا مايە. (الدوّلە الأمويّة، ص. ٤٦٥)

² ھەبەت لەدەمى ئىزىيدى كورى مەعاویە ھېشىتا كەمس بناش عەددەيە نەبۇو، چۈنكە ئەف نافە بىز وان كەسان ھاتە گۇتن بىت باوھرى ب شىيخادى كىرىن و ل سەر رى يَا وى چۆن.

³ جۆماؤ رەشان؛ نافى دۇو جىيانە ل دەھەرا كورداڭى / حەلەن.

⁴ ئەولادو حدايدە ئەو ژى نافى دۇو باجاريت شامى وى سەردىمى بىن.

⁵ كىخەمە و قەدىفە؛ نافى دۇو قوماشانە، هەر ھۆسا بۇ دۇو جۆرى ت دەمپىرا، كۆ زەلاما دېم خۆ دىكىن، قى.

ناڤن سلطان ئىزىدى شرپىنى شريفە.

٢٠ - چى شامە كە بەلاقە

سلطان ئىزىد گەربا بۇو لئاقە

ل عەددەويا رۆن بۇون دلو چاقە.

٢١ - چى شامە كە ل چىيە

لۇ داھر بۇو سلطان ئىزىسيە

ئاتقااتا من و چەندى عەددەويا.

٢٢ - چى شامە كە ل جىيدە

داھر بۇو سلطان ئىزىدە

ئاتقااتا من و چەندى مرىيدا

بەلى مە كانى سلطان ئىزىد وئى ل كانىا سېيدا.^١

٢٣ - چى شامە كە ل ژۆرە

كاسەك دا بۇو من ب مۇرە

مە كانى سلطان ئىزىد قوبەت ل بدۇرە.^٣

٢٤ - چى شامە كە ل مە حلى

كاسەك دا بۇوه من، سەرى گەلى^٤

مە كانى سلطان ئىزىد بىر كا حۆدەل گودلى.^٥

٢٥ - ل ناف عەددەويا بۇ دىيارە

سلطان ئىزىدى من ب پەدشاھ

بەلى كۆچەك جەم^٦ پى سىزىا.

^١ چونكە ئىزىدى، ئىزى وەك ناقەك ژ ناقىت خودى يان سورا تاوسى مەلەك ناس دىكىن، ژ بەر وى يەكى هۆسا دېين جى وى كانىا سېيدە ل لالشا نورانى.

² شام ژى لەپەدا وەك جىيە كى پېرۋۇز ئى بەرچاڭ. دىيارە هەر ژ بەر وى يەكىيە حتاڭۇ گۈرتە كوردى دېيىھە، "شام شەكىرە بەلى وەلات شىزىنە." ئانكۇ وەلات پېرۋىزە كە تايىەت جەنم ئىزىدىا ھە يە.

³ ھە كە مەبەست ژ "قوېلەت بدۇر" رۆژ بىت، ئانكۇ سورا ئىزى ژ سور رۆزىيە، يان بىزىن؛ رۆژ سىبۇلا ئىزىيە!

⁴ سەرى كەلى؛ ھېشتا كەسى ژى فەنەخوارى، يە كەم كەس ژ وى كاسا موھەن قەخوارى.

⁵ ئىز بىزىم مەبەست ژ "حەودەل گودەل" بىر كا كەسەرە كۆ ئەۋ ئاغا ژيانا ھەروھەرە ل بەھىشى.

⁶ كۆچەك جەم؛ دىيارە نافى وى ھۆزان و دەرۋىشىيە، يى ئەۋ قەمۇلە بىسەر ئىزىدا گۆقى.

- ۲۶ - چې شیخه کې ب کەرەمە
 هنچى مەدەھا ژى دەمە
 پى سىترا بۇو كۆچەك جەمە.^۱
- ۲۷ - كۆچەك جەم پى سىترا ب ئەشقە
 ئەۋى كەسلىك دارە كە حشکە
 ئاڭ د ئىنا شاما دو بار ھشکە
 يا مە سونيا ئىمان سەر پىشكە.

* * *

---

¹ كۆچەك جەم؛ دىيارە ئەفە ناڭ دانەرى قەولىنى ما كىيە..

قهولی دهرویش حهیب^۱

- ۱- يا دهرویش! سهرا ژ خو مه هلين
بُورى لەنگا بەتلین
چەندى ل حزرەتا سلتان ئىزى وەسلين.
- ۲- چەندى وەسلين ل حزرەقى
خاس نە ترسىن ژ ھەيىەتى
ملکى خاسا باغى جەندقى.
- ۳- ل جنهقى ئەزى ماشخۇرم
ھەمەتا تە دەنگ دكىم
پشى يارى خو ئەزى ھۆگۈرم.^۲
- ۴- ھۆگۈر بلا بىنە مەيدانى
بىن خودانى صەبرى و سكانى
نەفسى كېير ب گرن باقىنە^۳ زىندانى.
- ۵- بىكىرن ل وان راز^۴
كەش بىن پىيتىت پلنگا ژ پىيتىت بازا
چاوىش مەزىن ل مەيدانا مەلە كا دەنگ دكە،
دكەن ھۆل و گازە - گازە.
- ۶- يا سلتان ئىزى! ئەز ل با تە بەنەرم
ب ھەمەقى دەنگ دەيىن دكىم
پشى يارى^۱ خو، ئەزى ھۆگۈرم.

¹ ئەف قهولە ژى، ژ دەقى شىيخ حسىن شىيخ براھيم وى ھاتىھ ستابىدىن.

² ھۆگۈر، ھەقال، دۆست.

³ باقىن؛ بەباقىن

⁴ راز؛ ھىشى، داخوازى.

- ٧- هۆگرم، هۆگرینم
 ئەزى شاهيمه، دەنگى خۆ ھلتىنم
 ئەز ھاتم دىندارا سلطان ئىزى بىنىم.
- ٨- ئەز ھاتم بىنىم وى دىندارى
 ئەز كوليلكى شين بۇومە ل قى بههارى
 ھاتم ل گەل يار و برىت ئاخىرەتى بىكم بازارى.
- ٩- ئەز ھاتم بىكم بازارا مىرا
 چاڭ نەدىن خرابىا و دەرەو و ويرا
 ئوعەدە ھاتىيە دى داھر بىت مەھدى فەقىرە.
- ١٠- ئوعەدە ھاتىيە دى داھر بىت مەھدى مىزە
 ھۇون خەبىر بن ژ مە عەنیان و كىزە
 دەستى سلطان ئىزى كۆتكە ل سەر شەران و خىزى.
- ١١- ئەز دەرويىشەكى ب رىمە
 غەواسى بەحرىمە
 مشتەري سلطان ئىزى و رىمە.
- ١٢- دەرويىشەكى گەدايمە
 ب خۆ شاهيمە
 ئەز ئېرۇ سباكى ل ديوانا ئىلاھىمە.
- ١٣- دەرويىشەكى باب حالم
 خۆش سوکم، خۆش سوالم
 خۆش وەركىزم^١، خۆش دەلام.
- ١٤- دەرويىشەكى وەهامە^٢
 خەلهەفەكى^٣ نو دامە

^١ يار؛ خۇشتى و موحب.

^٢ وەركىز؛ دىبە مەبىستا وى گۆھارتا پەرەي بە، ئانكىر (سەراف).

^٣ وەهامە؛ هۆسا مە، ولۇ مە.

^٤ خەلەف؛ تالى چى كور بە يان كەچ.

- میز، مهله کا ب ره نگا دامه.
 ۱۵ - میز، مهله کا وئ دبیتنه
 ل پیشیا مه دانا بسو ئاگر و دۆژو پیته
 یروف سی، قسمه تی خۆ ز پادشی خۆ دفییه.
 ۱۶ - چى دۆژه کە طەنگ
 تژی ئاگر و تژی پەرەنگه^۱ (پانگه)
 جى خەلکى خامى^۲ بەردونه کى لهنگه.^۳
 ۱۷ - چى دۆژه کە غەداره
 تژی ئاگرە و تژی پەرەنگه
 جى خەلکى خامى بەردونه کى لهنگى عنكاره.
 ۱۸ - رۆژا حەرفا دەررویش حەبیب دەھرى
 مۇمن دل پى كەتى
 حەق بەھستى سلطان ئىزى، حەق وى بەتلە.
 ۱۹ - مۇمن يى شا بسو، دلى من گۇتە تە
 وى جەوابىن ژ عەولە
 حەق ژ دەستى سلطان ئىزى، نە حەق وى بەتلە.
 ۲۰ - گەللى برا ب خەبتن، نا بىھ وى كۈل و دكىزىيە
 تو زى ئىرۇ سېھەكى، قسمه تی خۆ ز پادشای خۆ دفییه.
 ۲۱ - رىيا شىخادى ب نەمناھينە
 هنجىن راستا، خەرقى شىخادى، مالا ئادىا،
 يى بىھرىيە، يى بىھەرە، يى بىكىنە
 ناف بىنا وى و سلطان ئىزى ھەفتى ھەزار چىايى بەفرىنە.
 ۲۲ - رىيا شىخادىيە راستە، نەيە خارە

¹ پەرەنگ؛ بزمان فارسى "ئاخىگر"

² خام؛ مەۋەقى سىست و بى كار، يان بىن ل عبادەتا خۆ يى سىست بە.

³ بەرەنگى لهنگە؛ مەۋەقى سەقەت و نا تەمام.

هنجيچي ب خەرقى شىخادى، مالا ئاديا،
 ب كەربە، ب قەھرە، ب كىنه
 ناڭ بىنا وى و سلطان ئىزى ھەفتى ھەزار دىوارە.
 ٢٣ - رىيَا شىخادىيە مەزىنە، نېيە پەچوڭە
 هنجيچي دلى خۆ بۇ مالا ئاديا ل ئاخىرەتى نە كەت سوڭە
 ل ئاخىرەتى نە د بت زاڭا، نە د بت بوكە.
 ٤- ٢٤ دلى من ل وئى و قى يەكى يى مۇحتاج^١ بۇو
 سلطان ئىزى دلق و تانج ل با دلى من وھ بۇو
 دلق و تانج لباسى خالقى مە بۇو.
 ٢٥ - هنجيچى گۈيچانە كى راستى لېرە
 حسابەكى زۆرى ل سەرە.
 "تەمامەتىا سلطان شىخادى و باقى ئەلا."

* * *

---

^١ مۇحتاج بۇ؛ دخواست، دەپىيا، ژئى را لازم بۇو.

قەولى خودانى مالى^۱

- ۱- ب دەستورى خودانى مالى
دلى من ما بولۇق خىيانى
ھوون ب رىنە حوكىمەتا سلتان ئىزىد و قىنى سالى.
- ۲- ئەقە بولۇق سالا سەرىي عەجىبا
قەكەن دەرى دەفتەران و كىتىبا
ل حوكىمەتا سلتان ئىزىد مەكەن لىيا.
- ۳- لىپا ل حوكىمەتا سلتان ئىزىد مەكەن
دەرى دەفتەران و كىتىبا قەكەن
ھە كە نە حوكىمەتا سلتان ئەزىزى، سەرىي من ب ئوغىلمە كەن.
- ۴- گەلى مىزرا بېزىمە و ژ ئېقىنە
مەلك شەمسەدىن دايىم بۆرى وى يى ب زينە
قادىسى سلتان ئەزىزى، عەزىز مەلك فەخرە دىنە.
- ۵- مىز دېئىن وە يە
خوندكار^۲ نە يى ل سەر تەختى خۆيە

¹ ئەق قولە ئىزىد، ژ كۆما وان قەولانە، يىت هىزرا (حىزى لىاس پورتو) ژ مىرا شاندىن. زاراقن (خودانى مالى) هەر وە لە (خودانى مالا ئىل= ئىلاھ بەيت ئىل) تىن بىرا يە كى كە دەھورات، سەھفرا ۲۰ - ۱۳/۲۳ - ۳۱ دايى. ئىزىد و شىخادى هەر وى دەھورى دەھيرىن!

² خوندكارىپەت (مەلك) رۆم ب ناقۇ دەنگ، خوندكارىقا قەستەنتىنە (ئىستامبۇلغا نەزەر) دىكىن، يەك بىناقى: قەستەنتىنە دووئى كورى ئەرقلى دووئى، حوكىمى وى ژ سالا (۶۴۱- ۶۶۸ م.ز.) كىشا، يىن دووئى ب ناقۇ: قەستەنتىنە چارى بىغاناتىس، حوكىمى وى ژ سالا (۶۶۸- ۶۸۵ م.ز.). كىشا. دخوندكارىقا خۇدا، مەعاویه ل سالا (۶۴۸ ك- ۶۶۰ م.ز.). لەشكەرە كى مەزن ژ ئالىي عەردى و ژ ئالىي بەحرى ب سەرۋاكاتىبا (سفيان كورى ئۇغۇف) ئاماذه كرو كورى خۇز (يەزىد) ژى پىزا شاند، هنگى تمەن يەزىد (۲۲) سال بۇون. سەرچاۋىت دېرىۋە كەن ئەرەبا دېئىن ھنگى لەشكەرەي مەعاویه (۱۷۰۰) هەزار و ھەقتىسىد پاپەرەت بەحرى ھەبوبو، د شەرا دا بىكار دئانىن. بىزە: (الدولة الأموية، ژىلدەرى بەرئى، ص. ۴۴-۴۶) هەر ھۈسا بىزە كىتىبا: (تاریخ الدولة العربية الاسلامية، د. رشید عبد الله الجميلي، مکتبة المعارف / الرابط، ش. ۱، ۱۹۸۳، ص. ۲۲۷- ۲۲۸)

بەنى هەر تىكىستە كىي بىنات و مەبۇونەك ماددى ھەيدە ول سەرەنەك كىرىپەت دېرىۋە كىي ھاتىھ ئاقا كرنە.

وئى چۆيە جەنگى شايە.^١

٦- شاھ د بېزىتە خانە^٢

دئ ژ سەر تەختى را بىت ئۆسمانە^٣

ل رووئى قى مەجلسى دئ بىتە حوكىمى مەھدى زەمانە.

٧- عاشقۇي فەلە كە

دەنگ ل خان و قۇچىت خۇ دەكتە

حوكىمى تە يى بەتالە، عەمرى تە نە گەلە كە.

٨- عاشقۇي دەرويىش

تو ل قى سورى بىكە تەفتىشە

وەعەدە وئى هاتق، سلتان ئەزى دى تەسىلى ئاغى فەقىرا كەت
تەختى قىزلى بېش.^٤

٩- عاشقۇي دەرويىشە

تو ل قى سورى بىكە تەفتىشە

وەعەدە وئى هاتق، سلتان ئەزى دى تەسىلى ئاغى فەقىرا كەت
تەختى قىزلى بېشە.

١٠ - عاشق دەنگ دەكت ب زىرۇ^٥

تو ل قى سورى بىكە سەغىزىۋە

وەعەدە وئى هاتق، سلتان ئەزى دى تەسىلى ئاغى فەقىرا كەت
تەختى خوندكىزۇ.^٦

١١ - عاشق دەنگ دەكت ب زارە

^١ شاھ؛ شاهى ئىران.

^٢ خان؛ ناسناھ بى سەرۋەك و مەزىت مەنگوليا يان بىزىن بىز تەكمانىت ئاسپا پچۈك.

^٣ ئۆسمان؛ ئەويى بىياتا دەولەتا ئۆسمان دانى و ب ناقى وى هاتق ناڭ كرۇن و شۇن دا بۇويه ئىمپېراتورك مەزن.

^٤ قىزلىش يان قىزلىش؛ ناقى كومە كە لەشكىرى دەولەتا ئۆسمانلى، ئەويىت كۆم و كۆلۈزى سۆر دەسرى خۇ

دەكت.

^٥ ب زىرۇ؛ ب زار ئانکو ب زمان، ب دەف

^٦ ل دەمى دەولەتا ئەمەوى، مەزىتىن ھىزىش و شەرىت ئىسلامەتىن دەرھەقا گەلىت دن پەيدا بۇون دېن ئىسلامەتىن لىسىر وان ھانە فەرۇز كرۇن و ئىسلامەتلىقى چاخى بۇو ئىمپېراتورەك مەزن گەھشەتە خۇرىنى چىنى. ھەلبىت ھنگى دەولەتا ئەمەوى ھىزىشىت خۇ ئانىنە سەر دەۋەرا كوردىستان و گەلن كورد و ھەر ھۆسا سەر گەلن تۈرك كو وى دەمى پايىتەخت قەستەتتىنە بۇ دەدسەتىن رۆمانىدا بۇو.

تو ل ق سورى بکه پرسیاره
 وەعده وئى هاتق، سلطان ئەزى تەسمىلى ئاغى فەقیرا ب كەت
 تەختى خوندكاره.
 ۱۲ - تەمام بۇو وەعدى دىن
 هوون بۇرا گۈرىدەن چى^۱
 گۈرى^۲ رەۋاند بۇو مەلک شىيخ سن خودانى صدق.
 ۱۳ - تەمام بۇو وەعدى حەقىقەتى
 هوون بۇرا گۈرىدەن ب تاقمۇن
 گۈرى رەۋاند بۇو مەلک شىيخ سن خودانى صدق و خلمەتى.
 ۱۴ - تەمام بۇو هندو ھەزاره
 عالىم بۇونە حوسندااره
 ئەوي رۆزى فەقیرا ل حزورا سلطان ئەزى مەى ۋە د خوارە.
 ۱۵ - هند و ھەزار د ھەرتە عالىم بۇونە جملەتە
 وەعده وئى هاتق، سلطان ئەزى تەسمىلى ئاغى ب كەت ماش و
 بەرات و خەتە.
 ۱۶ - جىشەك را بۇو يى بەربەرى عمرشانە^۳
 سلطان ئەزى ژ بىنى ھلوھشانە^۴
 دى نىثىيار كەت شىئى مامەد رەشانە.^۵
 ۱۷ - ئەو بۇو جىشى مەزىنە
 سلطان ئەزى ھلوھشاند بۇو ژ بىنە

¹ چى؛ باش، رىتك و پىتاڭ.

² گۈيان گۆيىك؛ دارەكى گرۆڤەر (خى) كۆ كاشوانى پىن دىكىن، ئەف يارىيە ھەم ب سەر ھەسپا و ھەم ژى پەيادە د ھاتە لەيىتن.

³ جىشەك بەربەرى عمرشە؛ لەشكەرەكى زاۋى مەزن و بۆش.

⁴ ھلوھشاندە؛ شەكىن، ب سەر دا زال بۇو.

⁵ مامەد رەشانە؛ يە كە ژ وان پېرىت ھەرە نىزىكى شىخادى، ھەر ئەو بۇو شىخادى شاندىيە پېشىيا شىخىت بەخدايى دەمىن ھاتىنە جەنگا شىخادى. نەئۇ ژى مەزارگەھا مامەد رەشان وال دولكىن رۆزھلاتق چىايىن مەقلوبى ل دەۋەرە گۆرانە.

دئ نشييار كهت مهلك شيخ سنه.

١٨ - ئهو بولو جييشى كبيزه

ل هدر دوو ملا كيشا بولون شيره

ئهوئ رۆزى ل ناف بهين سه كنى، سلطان ئهزى، ئاغايى

من و چەندى فەقيرا.

١٩ - جيشهك را بولو نهى ژ قانونه

شاش پيچا وان وە كى يا فەرعونه

دەرويىش قوتك^١ دى وان كەتن زەبۇنە.

٢٠ - هوون مە بىزىن دەرويىش قوتكە

ھەر چى مىرى ل قەۋلى شىخادى، ل دەفتىرا مەلك فەخرە دىن،

بى ب شكە

ئهو دئ رۆزى ئاخىرقى، چى ل حالى خۇب كە!

"ئەم دكىمەن، شىخادى تەمامە."

* * *

---

^١ دەرويىش قوتك؛ وە ك جىرۇڭ دېپىزىت، دەرويىش قوتك مەرۆفە كى هووركى يېجارە بولو، بە لى بکە رە ما شىخادى ئە وى كارى بە رسنگى لە شكە رە كى مە زن بىگرت!

قهولن د عهمره کي دامامه!^۱

۱- د عهمره کي دامامه

ياره کي ئهز رقامه

ئهز ژ شەرق هاتىمە، دى چىمە شامە.^۲

۲- ئهز ژ شامى هاتىمە، دى چىمە شەرق

خەتا من ژ قى

عەزىزى من! كول و عەملەت مىنى ژى.

۳- چەندى د مەيزىنەم

وى دەنگ بلند د كەم، وى دسەيرىنەم

عەزىزى من! كەسەكى ژ تە چىتەر^۳ نايىنەم.

۴- چەند دفکرم

بەيانا سلطان شىخادى دسەر خۆرا هل دگرم

عەزىزى من! روپى قى مەجلسى، ئهز ژ ھەمۇوا گونەھەترم.

۵- شىكى ئهز ب عىزفە كى بى عىب^۴

تە ئهز روپى قى مەجلسى كرمە عەجىب

گونەھېيت من دپرەن، نا ئىيە حسىب!

۶- ئەقەنە پلىنگ دى بىنە بازى

كەس ل روپى قى مەجلسى نا كەتە گازى

¹ ئەف قەولە گەنبىنى نوهاتىق (نەسرەت باپەشىيخ لىاس) ل سەر كاسىتە كى گۈتىيە و من ژ وى كاسىتى ئەف قەولە نقىسانىدە. مەلەپەت ھەردو برا (نەسرەت و عەلى) ب قى زارق كىيا خۇل بەر دەستىن باين خۇ؟ رەحىمەتىن باين شىيخىن بەرى باپەشىيخ لىاس، ھىدى -ھىدى خۇ فىزى علمى دىپن ئىزىدىان كىرىنە و گەلەك قەمۇل، قەسىدە، دوعا،.. ھد، فىز بونە ول دىۋانا دېيىن.

² شام؛ دوو مەعنە دەدە؛ يەك؛ رۆزئا! دوو؛ باجىزى شام (دمەشق).

³ چىتەر؛ چاڭتەر، باشتەر.

⁴ بى عىب؛ گۈتە كە عەرەبىيە ب مەعنە بى كىيماسى.

ئەز ژ خۆ گەلەك نە رازى.
٧- ئەقەنە پلنگ دى بىنە شىز

كەس ل روپۇن قى مەجلسى نە پەيىقت ب خىز
ئەز بانگا خۆ دەگەھىنەمە جەبىز.

٨- عەزىزى من! تە ئەز ل بۇرەكى^١ ساحر كوم
چو جارا پى نا گرم

٩- ژ كەفتىنە خۆ ئەزى (حە بىرم).^٢

١٠- سەر حشکى من تى نىنە چارە
خودان ژ دەستا يى بى زارە^٣

ب سى رۆزى، مەزىن مەيدانا مەلەكى، بۇرى من
باز دەت خەندە كان و كەندالە.^٤

١١- سەر حشکە و من چارە پى نىنە
هە كە بەرى وى كەفتە رەفيه^٥
ترسا مەيە ژ زەبىنىا.

١٢- ئەز رەقىام و گاڭ ل من بېيان
هە كە زەبىنى ب من را گەھىان
دل و هنافى من بىزدىان!

١٣- عەزىزى من! روپۇن قى دەن مەفھەركى^٦ نىنە

^١ بۇر؛ ھەسپ، يان (مەھىن)، باتايىت بۇ وان ھەسپ و حەيوانا تى گۈتن، يىت كۇ خاس و باچاڭ بىكار تىن، ئانكوب چاۋەكىي پېرۇز ل وان ھەسپا درىن، بەل ل ھەنەك عە ردا (بۇر) بۇ نەفسىن تى بىكار ئىيان.

² حەبىرم؛ لەق شىيارم،

³ بى زار؛ تەنگاش، دامايى، بى چارە.

⁴ كەندال؛ گر و جىيەت بلند.

⁵ رەقى؛ كۆما دەوارا (حەيوانا) دەمىن ل چۈل دەگەنە يەك، ھەبلەت دەق قەولى دا، ھەر ھۆسا ب گىشتى دەندەن دىين تىزدىدا دا، قەولىيەر بەحسا نەفسا مەرۇقا دەكت، ھە كە يەك نىكارت نەفسا خۆ پارىزە و ل دو خۇشىيەت دىنيايان چۆ، ئەو نەفسە دى وە كى حەيوانەكى سەر بەردايىلى ئىت و دى كەفتە ھەمو مېزگ و باغا و زىيان گەھىتى. ھە كە يەكى نە كارى نەفسا خۆ زەفت بىكە، ئەمۇي گەلەك گۇنەها بىكە و دى ل رۆزى ئاخىرەتى ل سەر ئىيە حسىب كىن و ئەو وى جەزا يەكى مەزىن ژ دەستى زەبىنىا بىن، زەبىنى بەر پىرسىن كۆ جۆرەتى بىنە سەر روحىت مەريا!!

⁶ مەفھەر؛ چارە، دەرۈزك.

هه که علمه کی دیزرم، بیزنه من وه نینه^۱
 هه که خیزه کن دکهم، بیزنه من چهندی دینه
 هه که حکیاته کن^۲ دکهم، بیزنه من چهندی دهرهونه.
 ۱۳ - وهرن، که سه کی مه عرفهت^۳ ل بال^۴
 خاسیت شیخادی سه کنی بون خیال
 کنی دیتیه عاشق بت، بی بی هه قال؟!
 ۱۴ - عاشقی پهستا هه نه
 ژ تالی ده نگ دکه نه
 ئه و ن زان روزا ئاخره قن، ئه و دکه دکرنه.
 ۱۵ - عاشقیت پهستا دزافن
 هاویر دوری وان هه مو شه به ک و دافن^۵
 ئه و ن زان روزا ئاخره قن، ئه و دکه دکرنه کوره، بی چافن.
 ۱۶ - ئهون عاشقیت پهستا
 ژه نه خوارینه ژ کاسا مهستا^۶
 سئ روزا، مه زن مهیدانا مهله کا، بوری من د وهستا.^۷
 ۱۷ - بوری منی بی دهولته^۸
 دسهری دا نه ما غیره ته
 ژ گافه ما حه ره که ته^۹
 عهزیزی من! بینه ده ژ دهستی زه بینیت پر نوسفه ته.

^۱ وه نینه: نه هوسا به، نه ولويه، نه وهایه.

^۲ حکیات؛ گوتنه که عمره بیبه ب معنه یا گوتنه و سه رهات.

^۳ مه عرفهت؛ علم و زانی.

^۴ ل بال؛ ل ناک، جلم، لده ف وی.

^۵ شه به ک؛ داف.

^۶ کاسا مهستا؛ کاسا عاشق و ده رویشا، کاسا خودیناسا.

^۷ وهستا؛ ماندی بو، ره حدت بو، بی تاقفت بو.

^۸ بی دهولته؛ بی سعود و بی ئوغر، بیان خیز دسهری دا نینه.

^۹ حه ره که ته؛ (عه)، ئانکو لغین، هاتن و چزن، بهز.

۱۸ - بُورى من ل دن

چاڭ ل قەتلى،^۱ ل دەرھوئى، ل زنى^۲

عەزىزى من! ئەز دىرسىم؛ من شەرمەزار بىكەت ژ
دىوانىت باطىنى!.^۳

۱۹ - بُورى من جاھلە،^۴ نە بەدەوه

ژ من د ۋېت؛ خوارن و ۋە خوارن و خەوە

عەزىزى من! ئى مەزن، مەزن مەيدانا مەلەكا، زۆر غەدار ئەۋە!

۲۰ - بُورى من بەرگىرە،^۵ نە كەپىلە^۶

پىرا نە مايە چو فەيىلە،

عەزىزى من! ئەز دىرسىم من شەرمەزار بىكەت ژ

دىوانىت جەبىزە.

۲۱ - هەكە زەبىنى ل من ھزرىن،

ئەز ژ بەر ساف و ھەيەتىت وان گۈرمى،

ژ بەر كول و عەمەلى ئى دىنالىن (.....).

۲۲ - خەلکىنۇ! مە كەن بېشىيا

خۇ دور ب كەن ژ خرابىا

شىخادى حازرە، يى قادرە ل ھەمو جىا.

۲۳ - هەكە زەبىنى ل من دەرھاتن

خىزرو گۈنەھېتىت من كېشانە بەر مىرى مەزن (پساتىن)

ھەكە خىز و گۈنەھېتىت من كېشان

^۱ قەتل؛ (عەر.)، كوشتن.

^۲ زنا؛ (عەر.)، ئەو كەسىن ل پىن ژىيت خەلکى بىگەرى، ئانكوب رەنگەكى نە حەلال ل دو ناموسا خەلکى بىگەرى.

^۳ دىوانا باطى؛ دىوانا مليا كەت و خاس و باچا كايمە، دىوانا غەيىب و كەرامەتىيە.

^۴ جاھل؛ (عەر.)، نەزان، بىن مەعرفەت.

^۵ بەرگىر؛ توخىمى مەھىنائە، بەل توخىمە كى لاواز و پىسەكە.

^۶ كەپىل؛ مەھىنە ھىزىا و توخىم باش.

گونه‌هیت من ههفت جارا ل خیزدا دورهاتن.

۲۴ - خودئ وئ بکه خیزکار ل خیزه

ته‌فیش بکه‌ن گونه‌هیت میزا

هه که خیز و گونه‌هیت من کیشان

گونه‌هیت من ههفت جارا ده‌که‌فتن ب خیز.

۲۵ - حالی من حالی جارا

من ژ دهستن زه‌بینیا گازی و هاواده

نه سه‌د خوزکا گونه‌هکارا!

۲۶ - حالی من حالی حه‌سنه

زه‌بینی تین ژ من پرس دکنه

بیزنه من؛ گه‌لئو ته براین ئاخره‌تی ههنه؟!

۲۷ - من گو: ئەلەمدوللا ئەز ب برامه

شیخ و پیر، هوستا و مهره‌بی، یار و بریت ئاخره‌تی ئەزی مەلامە

ل سەر نافو دکارى شیخادى، شیرینی شریف ئەزی متا^۱ مە.

۲۸ - کیله‌کى ^۳ ئەزی وا بوم

ب کەیغا خۇ ئەزی شا بوم

ب نافو دکارى سلطان ئیزی ئەزی متا بوم.

۲۹ - ئەوه رۆژا پى پە

پېشیا مە ئاگەرە

ئەوه رۆژى سلطان ئیزى بۆ مە مەفھەرە.

۳۰ - کەفتەمە بەختى وئى سلطان

خالقۇ! تو چەندى ریزانى

ژ خوار هەتا ب باي

¹ لەزىدا بەرنگى كۆم كەن دئاختەت: (ته برا هەنە)، ئانكى بىز ژ برايەكى ئاخره‌تى.

² متا؛ ژ (متاع) ئاعەرەبى هاتىه، ئانكى رازى و قايلم.

³ کیله‌کى؛ دەمەكى، زەمانەكى.

- ژ عەردا ھەتا ب عەزمان،
سلاقا مە موخلقا ل خودان
ل ھەموو دەردایي دەرمان.
٣١ - بۇرا^۱ ئينا بۇ بۇرە کى عەرەبىه
ئۇنى دىك زىنە كى قودرەتىه
حەجا مە؛ زەزمە و مغارە و كانيا سېپىه
حەجە و شىك تى نىيە!
٣٢ - زەزم و قوبەت يل بىدۇرە^۲
ئەو كورسيا ژ باطى دا بۇرە
ئەو مە كانى سلطان ئىزىدى منى سۆرە.
٣٣ - ئەز بىر مە دىوانا پەدشى منى ئەكبار
كورسيا سلطان ئىزى سەكى بۇو ل سەر
ل بەر سەكىن ٧٠ هەزار قەلهندەر
مۇر ژ كەسەك و سۆرە سېپى و رەش ل بەر
ژى تى بىهنا خۇش؛ بخور و مسلك و عەنبەر.
٤ - ژ مەحىبەتا خۇ دگەرىنن كاس
كاس ژ قودرەتى، دور ژ دورە كە عالماس
سلطان ئىزى دا دۆلابا پەدشى منى رىناس.
٣٥ - مە ل وى دى بۇ خۇشى و شاي
دەف و شباب، تەنbur و موغەن و ئەغلەر
سلطان ئىزى حاصل بکە چىقاس مراز دخوهز.
٣٦ - ئەز بىر مە دىوانا پەدشى منى جەلال
ھەفتى هەزار قەلهندەرى ل بال

¹ بۇرا؛ بۇ وى، ژى را، ژ ويرى.

² ھۆسا تى زانىن كۆز (قوبەت يل بىدۇر) مەبەست ژى رۆژا رناھىي دە دەنیاپى.

نور ژ کەسلک و سۆر و سېی و رەش ئال.

- ۳۷ - ژىن رەش خومار، ...

ژئى قى بىهنا خۆش، سۆسەن و بەييون و رەش رىخان

دىسان ل سەر قەدەمگەھا راۋەستان

حلى رەش ل بەزنا وان

گۇ؛ بلا بىن خودان ئىمان، خودان ئەركان

ب چىن ديوانا سلطان ئىزى ب كەيىن سەيران.

- ۳۸ - چى سەيرانە كە هوپىيە ب نور

كاس ل ناڭ وان دەگەريان شەراب ل تەحور

كاس ژ قودرهقى، دور ژ دورە كە فەحفۇر

سلطان ئىزى دا دەستى پەدشى منى غەفور.

- ۳۹ - من ل وى دى بۇ خۆشى و شابى

دەف و شباب، تەنبور، موغەن و ئۆغلەر

ئەو ژى دى چىنە حزرەتا سلطان ئىزى حال و مشور.

۴ - ئەز برمە ديوانا پەدشى منى رېتاس

لەر سەكتى ۷۰ ھەزار قەلەندەر و خاس

نور ژ كەسلک و سۆر و سېی و رەش لباس.

۱ - دىسان ل سەر قەدەمگەھا راۋەستان حلى رەشى ل بەزنا وان

ئىك خدر، ئىك لياس موجبهتا خۇ دەگەھىن كاس.

(ئەف قەولە نە يى تەمامە و چەند سەبەقە ژ ئى دەكۈفيتە.)

* * *

قهولی شورا^۱

۱- ئەز دخونم شوروه کى

ھەفت باجار دىتن ل بەر شوروه کى

سېزدە عالم دخونن مشوروه کى

"ساالدىرە گەندەھۇمانە، سېزدە نەقلا ھنگلىق."

۲- ئەز دخونم دكەرە کى

ھەفت يار دىتن بوکەرە کى

ھەفت مەلە كە نىزار دكەن سكەرە کى.

۳- ئەز دخونم جەھوەرە کى

ھەفت خاس دخوازن مەھدەرە کى

ھەفت مەلە كە سافى دكەن بىدەرە کى.

۴- سورە كە ژ سورېت باتنى

۳۶۶ عالم تى دا دكەن خوندن

ل سەر سەكىيە سلطان ئىزى، نورا باق، ئىكى ب تى.

۵- ل وان دەرگەھا، ل وان قاپيا

حزرەتا لى دبۇو مەللىك ل ئادىيا

مەلە كا، مىزا ژ بەر دېر ماش و جابەفيا

ئەوھ مرازا مە ھەميا.

۶- مە ھەميا ئەو مرازا

خۆزى سلطان ئىزى ب هاتە

بۇ مە ئاقا ب كرا چەندى وەلاتە.

۷- بۇ مە ئاقا ب كرا چەندى دن

^۱ ئىدەش قەولە ژ زارى شىيخ عەمەل شىيخ شەمۇ ل رۆزى ۱۹۹۴/۶/۳، ل گۈندى قىيارى وى ھاتىيە گۆتن.

- گلیل و مفتهه تین ژ خزینا باتن
 ئهو بولو جندیست سلطان ئیزى پۇ دبوون خنى.
٨- وەعده ھاتىه دى داھر بىت سلطان ئیزى منى بەران
 مەل وى دىت خۆشى و شاهى
 دەف و شباب، شاز و قدوم، تەمبور، ئاغلەر و جەم
 دیوانا سلطان ئیزى مناسى خاسانە
 پار تى نىنە خەلکى خام، عنكارى.
٩- جندیست سلطان ئیزى، میر را دىن ژ پېيە
 هنجىچى ميرى، ئهو كېيە
 شورى حەقىن ل پېشىتىيە
 ئى ماش خۆر بىت، ماشى ميرى خۆر ب حەلالى د بېيە.
١٠- بېۋەمە و گەل برا ب تاقەتكە
 دى داھر بىت تاوسى مەلەكى منى ملياكەتكە
 وى ب دەستى خۆ بشكىنە بىراقا شريعةتكە.
١١- ھەرن سەر بانا دەنگ ھلىين
 ناف و دكارى سلطان ئیزى، شريفى شرىن بىبن
 ھنەر و كەرامەتىت وان شىزە سوارا بىبن.
١٢- عەجىب نە مىنن وان ھنەرا
 دى داھر بىت سلطان ئیزى، ئاغايىن مسافرا
 خاسا، مەيدانا مەلەكە ھۆل لى دكىرە.
١٣- خاسا، ل مەزن مەيدانا مەلەكە ھۆل قەدايە
 دى داھر بىت سلطان ئیزى، خۆش پەدشايدە
 ھۆل-ھۆلا سلطان ئیزىدە، سلطان ئیزى خۆش پەدشايدە.
١٤- سلطان ئیزى ل غافلا ب غەزەبە
 دى ژ بەحرا دە رىخە كانيان و سەلەبە
 وەعده ھاتىه، دى سلطان قى دنياين بکە ئېيك مەسەبە.

۱۵ - وەعده ھاتىه، دى داھر بىت مەلەك ل ئادىھ

پەدشايى من ل سونەقى ب رەحم گەرييە^۱

ئەوى رۆزى گورگ دخواز ژ مىيە

۱۶ - گور ژ مەھى (مېن) دخوازە رەدايى

ژ عەردا ھەتا ب سەمايى

ئۆغلىمە كە^۲ وەها گران ناي.

۱۷ - ئۆغلىمە كە وەها گران نينه

ب شايامەھدى ل زەمينە^۳

وەعده ھاتىه، دى داھر بىت سلطان ئىزى

ماش و بەرات و خەلاتا ژ غافلا بستىنە.

۱۸ - ژ غافلا ستاندىن ماش و بەرات و خەلاتە

ب رۆزاقا ھەتا ب رۆزھالاتە

خۆزى ب وى جىي، ھۇ لى د بۇو مساتە

لى د بۇو تەرىقەتە، لى د بۇو ئانقاتە

لى د بۇو حەقىقەتە، رەنجونە شەرىعەتە.

۱۹ - شەرىعەتە رەنجونە^۴، شەرىعەتە مەعزولە

حەقىا سلطان ئىزى، بخىزە، ب بەرە كەت و نورە.

۲۰ - تەزكەرەك ھاتىھ ژ دىۋانا مىرى مەزۇنە

ژ شاهىيا، ئاداپىا، مۇمنە

دى داھر بىت لىھەر سونەتھانى، عەفو بىكە چەندى گونە.^۵

۲۱ - چى حوكىمە كى وەها گران جريان

جىشە كى گران ھەۋ جقىان

¹ ئۆغلىمە؛ هەكەفتىن، دەلىشە.

² مەھدى ل زەمين؛ مەھدى شەرفەدىن كۆز دى ل تاليا دنياين رابە و ئىزدىيا ژ نە خۆشى و تەنگاھى خلاسکە و دنياين كەتكە يەڭ دىن و يەڭ باورى!

³ رەنجونە؛ دىيارە گۈتنە كە عەرەبىيە بىانا باوھريا وان نە پاڭزە.

⁴ گونە؛ گۈنە.

لهنگ و بەردوناک، خام و عەنکار

ژ جىشى سلتان ئىزى ۋە قەتىان.

٢٢ - سلتان ئىزى دېئىتە ديوانا خۆ؛

لى مىزه كن گەلى جندىا، چى حوكىمەكى وەها دژوارە

سلتان ئىزى جىشى خۆ شاندە سەر شاهو خودكارە

مالى سەرھەقا وە ۋە دخوارە

ھەممۇل سەر كەفا سلتان ئىزى، ئىككى جەبارە.

٢٣ - وە دېئىتە شايە؛

يا سلتان ئىزى! چقاس زېر و مالى من ھەيدە

شوکرينا مە ژ ناڭ تەيدە

مە ژ دامانا خەرقى سلتان ئىزى دەق؛ صدق و ئىمان و حەيدە.

٤ - وە دېئىت خوندكارى رۆمىيە؛

يا سلتان ئىزى! چقاس زېر و مالى من ھەبى لەق دىيە

شوکرينا مە ژ ناڭ تەيدە

مە ژ دامەنا خەرقى سلتان ئىزى، صدق و حەيا و ئىمان د ۋىيە.

٢٥ - سلتان ئىزى وە دېئىتە؛

ژ مىز وەرە من قەول و دەفھەرى خوھ دىيە

چەندى بوسىلمان، ئەزى كەمە ئىشىكچىيە.^۱

٢٦ - وە دېئىت سلتانە

حوكىمى مەھدى زەمانە

خەراجىا لسەر فەلا ھلگەرە

پاچىزە سەر بوسىلمانە.

٢٧ - وە دېئىت نەبىيە

يا سلتان ئىزى مە ژ تە هيقىيە

^۱ ئەف قەول، بتايىيت دەق سەبەق دا، ب روئى خۆزىا دەكە كۆ ئىزى نە بوسىلمان بۇو، يان رىيَا بوسىلمانىنى نە دگەرت و لېن نە دچو.

خهراجا میزى بوسelman چييه؟

۲۸ - وه د بېژت سلطانه

حوكىمى مەھدى زەمانە

دئ داهر به شەھى مەرداھ

دەرمان ب كە بىريان و كۆفانە

خهراجيا ل سەر فەلا ھلگەرە، پاپىزە سەر بوسelmanا

ھەر سەرەكى (۲۰۰) دوسمە نىسييانا.^۱

۲۹ - سلطانەكى خۆش مىرە

ل ھەرچار كىنارا كىشاپۇ شىرىھ

ئەو كەلا، ئەو باجارە سەناندۇن ژوان خەنلىرىرا

دا دەستى وان فەقيرا.^۲

۳۰ - فەقير د بېژن سلطان ئىزىدە؛

ھەى پەدشايى مەيۇ جىدە

زەردا ئاغايىن مەيدا.

۳۱ - مسرە و تەورىزە و يسکەندەرە

تەختى لال و دورۇ جەواھەرە

كىرنە (حرووبىت)^۳ قەلەندەرە.

۳۲ - مسرە و تەورىزە و سوجانە

تەختى لال و دوورۇ مەرجانە

كىرنە (حرووبىت) فەلانە.

۳۳ - حەلەب و ئىستەمبۇل و بەغدايە

تەختى لال و دوورۇ و نىشانە

ئەو كەلا، ئەو باجار، بۇ وان ب وەفانە

^۱ نىسيي؛ دىيارە جۆرە پارە بويە ل وى دەمى بىكار دئانىن.

² دىيارە فەقير لەشكەرى ئىزى بونن ھەر ژ بەر وى يەكىيە هەتاڭۇ جىي وانى بلندە و كىس نكارە دلى وان بەپىلە!..

³ حروب؛ شهر.

ئى سەرى خۇ لسەر حەرفا ئىزى دانا

ئى سەرى خۇ ل ئۆغرا دىنى خۇ دانا.

٤-٣- سلطان ئىزى وە دەنگ هلتىنە

هنجىخاترا من تى دېيىنە

بۆرى ئۆ تەولخانا ب كشىنە

دەرى جەبلخانا فەكە، حلا دسەر خۇ را بكشىنە

فيىدە كە ئەشقى سلطان ئىزى د ۋە دا ب داوينە

بىه گوھى بەحرا، ئاف نە دە و فەگەرينى.

٣٥- بىنە گوھى بەحرا، ئاف نە دان و فەگەران

جاندى، باندى، سەھى، سەر سەلادات

مەعزۇل بۇو شىيعەت

ھىسا^١ بۇو سونەت.^٢

٣٦- هاتى چارشەمبۇوا سەرى نىسان

هاتە من سكا ئيمانى

هات جەوابەك ژ وى دىوانى

بىزىيە: كىفەش ب بن كەھىل و بەرگىرىت گارانى.

٣٧- مە و دۆست و گودارا بار تى ھەبە

وى رۆزى، ل وى قەولى، ل وى مىسحابەقى،

"ئەم د كىيمىن، خۇدى و شىخادى تەمامە.

* * *

¹ ھىسا بۇو، تەنا بۇو، تەسەل بۇو، رەحمەت بۇو.

² سونەت؛ ئىزىدى- سونەتخانە، ئىزىيدخانە- جى ئى ئىزىدى ل ئى دېزىن.

قەولى قازى ئەسکەر^۱

- ۱- عاشقۇ نە ژ ۋى زەمانى
مەحفەلىت گران دەنگ ھلانى
عاشقۇ! دا بىدەيىن مەدھىيەت ئىزىيد و ۋى سلتان.
- ۲- عاشقۇ! مىزرا و مەحفەلىت گران دەنگ تىيە
عاشقۇ! دا بىدەيىن مەدھىيەت ئىزىيدو خودىيە.
- ۳- عاشقۇ! مىزرو مەلە كا
عاشقۇ! دا بىدەيىن مەدھەھىيەت ئىزىيد و خالقە.
- ۴- عاشقۇ! سور ددىيە
ئاخافت بۇ ژ مەحفەلىت وەليا
عاشقۇ! دا بىدەيىن مەدھەھىيەت شىخى ئادىيە.
- ۵- عاشقۇ! سور ددىيە
ئاخافت بۇ ژ مەحفەلىت مرىيدا
عاشقۇ! دا بىدەيىن مەدھەھىيەت سلتان ئىزىيدە.
- ۶- عاشقۇ! يى نورىيە
ئاخافت بۇ ژ مەحفەلىت زەر گۈنە
عاشقۇ! دا بىدەيىن مەدھەھىيەت شەمسەدين و مەلك فەخرەدينە.
- ۷- عاشقۇ! يى مۆمنە
ئاخافت بۇ ژ مەحفەلىت مەزىنە

^۱ ئەف قىولە ژ كۆما وان قەولانە يېت ھېزىا (بىزى لىاس پورتى) ل مەها نىسانا ۱۹۹۴ ئى ژ منه شاندىن. ئەوى، بەھرا بىز، ئەف قىولە ژ علمدار فەقىر حەجى كورى فەقىر شەمۇ، يان ژ كەشكولا مالا شىيخ رەشىز كورى شىيخ حسین وېرگەرتىنە.

عاشقو! دا بدېين مهدهیت مهلك شیخ سنه.

۸- عاشقو! کۆچەکى پىرا

ئاخافت بوروڭ مەحفەلىت مىرا

عاشقو! دا بدېين مهدهیت ئىزىدو فەقىرا.

۹- عاشقو! دەردو مەندە

هنجى مىزى كبارى نەفس بلندا

ئەو دى ل ئۇغله ما سلطان ئىزى بت هىدا.

۱۰- عاشقو تەمام بورو ھەزارو سىيە

هنجى مىزى وەلليه

عاشقو! يى ماش و جەنبەقىيە.

۱۱- عاشقو! ھن و ھەزار دەھرتە

عالىم بورو جملەتە

وەعده وى ھاتى، دى سلطان ئىزىد تەسلىيمى

دەستى فەقىرا كەت: ماش و بەرات و خەتە.

۱۲- عاشق مەتعەلمى و جەممە

دى داهر بت عيسىا بن مرييەم^۱

وەعده وى ھاتى، سلطان ئىزىد دى بەتال كەت، خەت و كىتىپ و قەلەمە.

۱۳- عاشق مەتعەلمى و جەمايە

دى داهر بت عيسىايە

وەعده وى ھاتى، سلطان ئىزىد دى بەتال كەت،

كىتىپ و خەت و قەلەم و ھندايە.

۱۴- عاشقو حاكمى ئىشارستانى

دەست ل كىلە كا خۆ وەرانى

^۱ ھەلەت عيسىا پىغەمبەر ب دۆزرو بەرى ۶۰۰ سالا بەرى پەيدا بۇونا ئىزىدىنى كورى مەعاویە بۇو.

گوت؛ داد و مداد ژ دهستی ۋى سلتان.

١٥ - عاشقۇ! وئى ل قادى و غافلا

هاوارا خۆ مالقە دىرىه

گافا چۆ دىوانا سلتان ئىزى، وئى بىت كاسە و بادىھە و كۈندرە.

١٦ - عاشقۇ! وئى ل قادى كوربە

سلتان ئىزىد نا دەت شاربە

گافا چۆ دىوانا سلتان ئىزىد، وئى بىت كاسە و بادىھە و مايە.

١٧ - وەى ل قادى عەنكارە

هاوارا خۆ مالقە دەنارە

گافا چۆ دىوانا سلتان ئىزىد، دىت كېچە كە ل بالە

وەكى فەگەريان ل مالە، دىت كېچك ل مالە!..

١٨ - قادى عەسکەر دېئىتە مالا خۆ ب سورە

چى حوكىم ھاتى ژ وە را

ما ھوون دى ئىزىدى بن ب كچ و كورە!

١٩ - گەللى قادى و مەلا و سەيدا

ھوون ژ ئىيمانى مە بن بەعيىدە

من ژ بەر وە شەھەدە دا ب سلتان ئىزىدە.

٢٠ - وەى ل خاتۇنا دۆتا مىزە

گەللى قادى و مەلا و سەيدا

ھوون خودىپىن خۆ مە كەن ژ بىرە

من بەر وە شادا خۆ دا ب ئىزىد و فەقىرا.

٢١ - قادى بوختانە

دلن وان گىرت بۇو كۆفانە

قادى عەسکەر رو د كەت ئاهىن و ئەرزىنگىت گرانە.

٢٢ - قادى عەسکەر سو كا دچىيە

ژ يارا خۆ پرسىيە

گەلۇ! حال و حەوال ژ دەستى قى حاكمى چىيە؟!

٢٣ - قادى عەسکەر د بىزىتە يارا خۆيە

رەقىن بى فايىدە يە

سلىتان ئىزى مال و مەزەل ل مە كرييە مەيە.

٢٤ - قادى بى خەت و بەراتە

بەرى وى ما بۇو تارى و زلمەتە

قادى عەسکەر نە ما بۇو چۈر حكىياتە.

٢٥ - قادى عەسکەر بلند كەت گۈتنە

گەلى قادى و مەلا و سەعیدا و برمە سەر خىزى منە

دى چىنە با سلىتان ئىزىيد، بىنە دۆست، ن كارىن قى را بىنە دېزمنە.

٢٦ - گەلى قادى و مەلا و سەيىدا

چۈز نە با سلىتان ئىزىيدە

يا سلىتان ئىزى! تو شىئىخى، ئەم مرىيدە.

* * *

قهولن عهرهب به گیا^۱

- ۱- سه‌لام و عهلهک عهرهب به گیه
په‌دشای من ئیکی ته‌مام ئیزیه.
۲- سه‌لام و عهلهک يا خان سلتان ئیزیده
غافلا نهو سور نه دیته
غافل د کورهنه، ئه‌سلی وان ژ حه‌دیده.^۲
۳- غافل د کورهنه، د روو ئاسن
د ترژن وه که ئالماسن
ئه‌و رییا سلتان ئیزید حق نه ناسن.
۴- خودان ئه‌سل بwoo مشتهه‌ری
بی ئه‌سل وه‌گیزنه به‌ری
خودان ئه‌سل هلبت، ده‌ولهت تیته^۳ سه‌ری.
۵- گه‌لی برا گوه بدیرن^۴
خودان ئه‌سل د سافینه، وه کی زیرن
دا به‌ری ژئ وه‌گیزن.
۶- زیرا ماتایکی^۵ چیه^۶
هه کو هوستا د رینتیه^۷
سه‌راف دزانت چی مه‌عنيه.

^۱ ئەش قهوله ژکۆما وان قهولانه، بیت هیڑا (خیزی ل. پورتو) ژ منرا شاندین.
² حه‌دیده؛ ئاسن، پیلا.
³ تیته؛ دیته.
⁴ بدیرن؛ را گرن، گوه‌داری بکن.
⁵ ماتایک؛ ماتریات، ماده
⁶ چیه؛ باشه، پاقزه- پاکزه.
⁷ رینتیه؛ لى دمه‌پزینه، لى د نیزه.

۷- مەعنيا زىرىي ۋايە

ھەكىرەتتا چاك ھلقو تايە

سەراف دزانت چى بەهايد.

۸- ئەو رۆژا ئەھل حسابى

پسىار بکە ژ خەلکى مەدىنە و خەلکى كابى

ئەو كى رۆژە حەلال كرييە ل باي؟!.

۹- ئەوان قىل و قال كر

ب شەرعى وەسال كر

هاوه و ئادەم حەلال كر.^۱

۱۰- هاوه و ئادەم مەعشقە كە

ژ ئادەم ۋافارتىپون^۲ ھەفتى و دوو ملەتە

ئۇ ھەزدە ھەزار خولياقەتە

لەو ژى فرى كرن جۆقەتە.

۱۱- ئەز نە وېرم ب كەملن^۳

ھەكە ئەز بېڭ، بەرى ئادەمن

دئ ب شرعا را رەجمن.^۴

۱۲- سونەت بەرى ئادەم بۇو^۵

بەر فروارا مىرى من بۇو

^۱ ئەوي ئادەم و ھما ل يەك حالال كىرىن، خودى بۇو. لەردا قەولبىز دخوازه بېزە: ئىزى سۈرە كە ژ سورپىت خودى، يان دروستت ئەو بېزە: نافە كە ژ نافىت خودى.

² ۋافارتىن؛ جودا كرنى.

³ بىكىلىم؛ بىاخقىم، بېزىم.

⁴ بېرە جىمن: ب به را بىن كوشتن.

⁵ بەللى ل گۇرى فيلۇسۇقىيا پەيدا بۇنا بەشەرى، ئىزىدى ھۆسا دېپىن كۆ ھەمو بە شهر ژ ئادەم و ھما چى بويە، بەللى ب تەمىن ئىزىدى ژ (شەھىد بن جھر و ھۇرىئى) چى بونە. بەللى ديانەتىت دن ئىن گۆتىقى قەبول ناكىن، ژ بەر وى يەكى ھەكە علمدارى ئىزىدىا ئىن گۆتىقى بېزە، ئەوي ئەسىر دەستى يىانىا بېرىنى كوشتن! سونەت بەرى ئادەم بۇ؛ ئانىكۇ ئىزىدى بەرى ھەبۇنا ئادەم ھەبۇن، چونكە ئەمۇ ژ سۈرپا تاوسى مەلەكىن، يان وەكى بەرى ئەمە گۆتى ژ (شەھىد بن جھر و ھۇرىئى) نە.

مهعنیا سونهتن^۱، مه عنینه که مهزن بورو.

۱۳ - بیژمه وه گهلى سونهتن

ب رۆژى سەد مەحەك^۲ بسەر گیان وھ تى

ب حەسودىا شرۇھەتىن^۳

۱۴ - ب حەسودى ب شرۇھەتى مېزىن

سەد جارى ب مال و زېرىن

رۆژا ئاخىرهەتى دى وى ژى، ژى فاقىئەن.

۱۵ - شرۇھەتا بۇختانە

رۆژا دېتە مەعرە كانە^۴

نه خۆزما روحَاوانە.

۱۶ - رۆژەك دى بىتە هەزىز و گازى

دى مىيىتە ل وى دەرى، ب روسي تازى

حاشايى وى بەرازى.

۱۷ - بەراز ژى خولقەتە كى چىيە^۵

ھەر وھ كو رۆژ ھلتىيە

ئەو ژى شىكرينا خۇز ژ خودى د قىيە.

۱۸ - حاشايى خولقەتى رزى

ھەكە خودان رۆژى سى جارا لى ب غەيدى^۶

^۱ سونەت، يان ھېقىئىن سونەتى؛ وەك فيلۆسۆفى و چىغانۆكاكا ئېزىدىا دېزىدە بەرى خودى ھەر تىشىتە كى چىتكە، ئەمۇي ئەو (ھېقىئىن) چى كربۇو، مەلک شىيخ سەن خودان وى ھېقىئىن بۇو، مiliا كەتا نۇزىبە لى دىگرت.

² مەحەك؛ نەخۇوهشى و تەعەدە.

³ شرۇھەت؛ ئىسلامەتىق.

⁴ مەعرەكە؛ شەر و لېكىدان، (عەر).

⁵ بەراز ژى خولقەتە كى چىيە؛ بىرانە دە قەولى و قە سەبەق داد، ئىزىدىا پچاڭە كى باش ل بەراز دىنېزى، نە وھ كى نېرۇ رۆژ كۆپچاڭە كى نەباش لى دەمەيزىن و گۈشىن و ناخۆن. دىبە ل زەمانى بەراز جەم ئېزىدىان حەبىوانە كى باش بۇ، بەلئى ژ بەر ترسا مۇسلمانان ئۇوان ژى بەراز كەرنە حەبىوانە كى خراب! جارنا ژى، ژ بەر عەزىزى و حىزى كرنا وى حەبىوانى، مەۋەن گۈشتىن و ناخۆن، دىبە ژ ئەسلى داد، نە خوارنا گۈشتىن بەرازى ل جەم ئېزىدىا

چۈنكە بى عەزىز بويە!

⁶ غەيدىن؛ سل بۇون، تورە بۇون، دلان.

ئەو چو كەرب و كىيى ل دلى خۇ نا هلگرى.

١٩ - چەند فەقه و مەلانە

كىيىت وان نە ما نە

ھەفت ئاش ل بەر دۆزى گەريانە.

٢٠ - چەند فەقه و مەلا بۇون

كىيىت وان نە ما بۇون

ھەفت ئاش ل بەر دۆزى گەريابۇون.

٢١ - من دىت بۇول ھەفت چىيا

ھەفت ئاش ل دۆزى گەريابۇون

ئاڭ ژ خونا زالما، دان ژ سەرى مەلا و سۆفييا!^١

٢٢ - ئەو ئاش نە ژ بىيانە

بەرى وى ژ غەزەپىن دانە

سەرى سۆفييا و مەلا د ھېزىت جىي دانە.

٢٣ - بېزىمە وە گەلى سۇنيا

دەستا بەر نە دەن ژ مالىيەت ئادىيا

ھېقىيا وان زۆر ھېقىيە.

٢٤ - ھېقىيا وان زۆر مەھەدرە

قەرە شىيخ مەندە و شىشىمىت تەتەرە^٢

ئەو زو تىن ل باڭگان و مەھەدرە.

٢٥ - ئەو زو تىن ل باڭگى

مەلك فەخرە دىن خودانى مانگى

¹ دىارە، هند مۇسلمانالى دەمەكى زلم جۆر ئانىيە سەر سەرى ئىزىدىا و قىر كىرن وان ئانىيە، وەل ئىزىدىا كىرىيە بى فى چاڭ نە باورىن ل وان بىزىن!.

² شىشىمىت تەتەر؛ جارنا ئەف ناڭ بۇ شىيخ شەمسەدىن كورى ئىزىدىنە مير (مير ئىزىدىن) تى گۈتن و جارنا ژى بنائىق شىشىمىت تەتەر ئەنەن ناسكىن. ھەلېت تەتەر مەلتەكە ل ناقەراستا ئاسىيا دېن و ب تالىچ زمان و كولنور قە بىز ئىزىكى ترك و مەغۇلانە. هندەك ژ وان ل يارانى، بىايىھەت لەھەفرا تەورىزى دېزىن. ئەرى گەلۇز شىشىمىت تەتەر و شىشىمىت تەورىزى هەر دوو يەك كەسىن يان دوو كەسىت جودانە و چى گەرىدانا وان ب شىشىمىت كورى ئىزىدىنە مير قە بىز ئەي؟!

ئەو زو تىن ل عەزابى و ئاستەنگى.

٢٦ - بانگا مە سورپىت طارى

ئەوی عەزىزى كاسەك بۆ من فەزوارى^١

مینا مسکىيى قە خوارى.

٢٧ - ب سەرف بەحرا كوره بنيان ژ طەرەف

من ل وى دىتن زۆر حەرف.

٢٨ - نا تىت حەرف دېيمە ژ دووا سى د ژىنە

بلا عائىت قى دن ھەممۇ يېئە

كە ئەف مە عەنى نە ژ نەقلەيە

جايزە رونىن و ل من بشكىنە.

٢٩ - خەلکو! ژيرى زانا

ھلوون ژ من را بىدەن بەيانە

كە مفتا خەرقى شىخادىيە ب چى نىشانە!؟

٣٠ - ئەوی خەرقە دېرسە

برە ب سەر خۇ دا دئىخىستە

دەستى سلتان ئىزى يى كۆتە كە سەر چقاس دەستە!.

"تەمامەتىيا قەولى ل خودانى."

* * *

---

^١ فەزوارى؛ جودا كر، دانا ئالىيە كى، دا رەخە كى.

چاپته‌ری پینجى

په سن و که رامه تیت شیخادی

قهولی شیخادی و میزا^۱

۱- شیخادی خودانى کەرهەمى

داھر بۇ ل عەرەبى، ل عەجهەمى.

۲- داھر بۇ ل بەيت ل فارە

قەست كر ھاتە ھەكارە

میزا لى جەما بۇون میزدارە.

۳- قەست كر ھاتە لالشە

گوھى میزا كەفت بۇ گوش - گوشە

میر شەھىيا بۇون، دل پى بۇ خۆشە.

۴- شیخادى ژ شامى ھاتە

^۱ ئىدەق قولە ژى هىزا (خېزى لىاس پورتو) ل سالا ۱۹۹۴ ئى ژ من را شاند بۇو. يە ھەزى گۇتنىيە كەنەف قولە بۇ جارا ئېكىنى دەكتىپا مە (ئىزدىغان، لەر رۆشاپا ھەندەك تىكسىت ئايىن ئىزدىغان، سالا ۱۹۷۹) دا ھاتىپو بالاڭ كىن. د وى كەتكىپىدا ب تەمنى (۴۷ سب). ھات بۇونە بەلاڭ كىن، لىن بەلەن يېت بەر دەستقى مە (۶۸ سب.), ئانکو ب (۲۱ سب.). ژىي بەرى بىزىن ژ بەر وى يەكى مە ب فەر زانى في قولى دوبارە دەقىقە كۆلىيەن دا بەلاڭ كەيىن.

شهرقیا کر خهباته

مههمهد رهشا کر خهلاته.

۵- خهلات کر بورو مههمهد رهشا

دا بوروئی ماشی شهشا

ژئو پاش کر بورو سروهه میرا.

۶- خهبهره لناف سهیدا

داهه بورو شیخه کی شهديده

ل لالشی لی جهه ما دبوون مریده.

۷- خهبهره لناف عهجهه ما

داهه بورو شیخه کی ب کمهه مه

ل لالشی مرید لی د بوون جهه.

۸- خهبهره لناف عهجهه مستان

داهه بورو شیخه کی ب ئیمانی

ل لالشی مرید پ دگرن دیوان.

۹- هاتن شیخیت ئههل ل خیزه^۱

قامچى ماره، بۇر شیزه^۲

لناف شیخادى دكەن ئەستە خبىزه.

۱۰- هاتن شیخیت كەرەمداره

بۇر شیزه، هاڙوان ماره

^۱ دكىيىيت دىرۆكىي دا هۆسانىن كوشىخادى شىيخه کى هەرە مەزنى رۇژھەلاتى بورو. ئەول (بىت ل فار) ل شامىنى پەيدا بورو و پاشى بەرى خۇز دا بەغدىن و ل وېدەر جاڭ وي ب قان شىيخ و دروپىشىت مەزن و نافدار كەفت: (شىيخ عەبدولقادر، شىيخ حماد ل دەباس، شىيخ عەقىل ل مەنبەجى، ئەبۇ ئەلمۇھفاس، ئەلمەلۋان و شىيخ نەجيپ سەھرومردى و بىت دن. (بىزىه كىيىاء، قلايد الجواهر، دانا شىيخ مەممەد كورىي يەحىا ل حەنبىلى، مسر، چاپخانا عەبدۇلخەمید ئەحمدە حەنەفي، پ. ۸۹)

زانىيەت دىين ئىزىدىا دېپەن، ئەف شىخىت بەغدىن ئەو ژى خودان كەرامەت بۇون و ژ وېدەر هاتن جەنگى شىخادى، بىانى كاراستەند كەرامەتكە زاۋى جەنمەد.

² وەك مە لخالا دووئى خۆيى كىرى، ئەم شىخىت هاتىنە جەنگى شىخادى خودان كەرمەت بۇون و وەكى چىرۆك دىين د بىزە هەسپىت وان شىز بۇون و قامچىيەت وان مار بۇون.

لناق شیخادی دکه ن پسیاره.

۱۱ - هاتن شیخیت ئەبو قاتى

بەنە با شیخادى حکیاتى

يا شیخادى! قوتبل زەمینى ئەمەن قاتى.

۱۲ - شیخادى وە كر فرواره

مەھمەد رەشان بەرە كى كر سوارە^۱

پېشەرى مىزاقە دەنارە.

۱۳ - يا مەھمەد رەشان! تو سوار بە ل بەرە كى

وان مىزاب بىنە ل دەرە كى

ژئى پرسە خەبەرە كى.

۱۴ - هەر بى بوغىدە و كەرىيە و كىيە

بىرىنە هەنەر و كەرەمەت وان چىينە.

ژئو پاش بەركەفە^۲ و بۇ من بىنە.

۱۵ - گەلى مىزاب هوون رى بۇون ژ مالە

بگەفن و بگۇرن و گالە

وھ چى ھەيە، چى ل بالە؟

۱۶ - گەلى مىزاب! هوون ژ مىزاب رى بۇون

ھەر ب نەقىبن، ب سەرودەن

شیخادى گۈتىيە: كەرمەن، هوون وەرن.

۱۷ - سەيد ئەبو ل وەفا دەنگ دەلىنى

گەلى مىزاب! كوبارى دانىن، دا بچىن مىسىنى

^۱ ھەر دەكتىبا (قلائد الجواهر) ياخورى فۇرە به حسسى كىرى، ل پەرى (۸۸) بەحسا مەھمەد رەشا دەكە و نافى وى ب (شىخ) دەب و دېيىزە: (شىخ مەھمەد رەشا)، ھەر چەندە ئەو جەنم ئىزىدىا مەھمەد رەشا لىسر پېرانىتى حسېب كىرىن، ئەو شاگىرد و مرييە كى ھەر نىزىكى شیخادى بۇو. مەھمەد رەشا دەكتىبا (قلائد الجواهر) بەحسا گەلەك كەرامەتىت شیخادى دەكە. دەمى شىخىت بەغدىنى ھاتىن، وەك ژئى دېيشن، شیخادى ب كەرامەتى مەھمەد رەشا ل بەرە كى سوار كرو شانىدە پېشىيا وان شىخىت ھاتىنە جەنگا وى.

² بەركەفە؛ بىدە پېشىيا وان.

پەدشا ئەوه يى روحى بەر بەرادا دئىنى! ^١

- سەيد ئەبول وەفا د بىزتە:

زۆر زاف من شىخ دىت بۇون لەمۇو دەرا

پادشا ئەوه يى روحى دئىننە بەر بەرا.

- چەندى كۈ سەيدىنە

دى دەنگ كەن نەھينە

عزەقى پەدشى خۆ كەى، بەرە و قەت روح قى دا نىنە!

- ھاتن شىخىت سەيدە

گاۋا مەھممەد رەشا دىتە

گۆتن : تو شىيخى، ئانى مرىدە؟!

- ئەز مەھممەدى رەشىمە

سوارى بەرىكە

مرىدە شىيخى ئادىمە.

- مەھممەد رەشا سەكىنى دەرى بۇوارى

گەلى مىزى! هوون ب خىز ھاتن قى جارى

شىخ ئەز نىنەم، شىخ ئەوه ل مغارى.

- مىز ژ مەھممەد رەشا خورجلىن

رايۇن تېيك زەنزاڭلۇن

دەرى مغارىقە وەسىلىن.

- ۋەسىلىنە دەرى مغارى

ب رووا دا چۈنە خوارى

گۆت: ئۆردى و شاباش بۇ خودانى ھەكارى!^٢

- شىخادى ب خۆ سلتانە

¹ ھەر دەمى ئەوان دىت شىخادى مرىدە كى خۆ ل بەرى سوار كىرى، ھەر ژ ھنگى دا شىخ ئابو ئەلوەفا گۆت: بلا

² ژ نۇڭ دا ئەم دەستا بۇ قى شىيخى دانىن، شىخ ئەوه يى روحى د بەر بەرا كە!

خودانى ھەكارى؛ مەبەست ژى شىخادىه.

هەری ب ئەدەبە، هەری ب ئەرکانە

ئەوی جىن مىزرا نىشان دانە.

٢٦ - سەيد ئەحمدەتىتە ب جەنگە

خدرە ھلتىنت دەنگە

يا شىخادى! جىن مىزرا سەعەتىسى تەنگە.

٢٧ - مەممەد رەشا دېيىرت: سەيد ئەحمدەدۇ! تو سەرۋەرى ھەمەپا

گافا تە و مىزرا پشتا خۆل مغارى قەدنا،

تە گۈز: فروارا شىخادىيە

دەرسات ل تە و مىزرا فرا دېت جىيە.^١

٢٨ - سەيد ئەحمدەد دەنگە كەت شىشە

مە ئاقەك د قىت ژ پېشە

پى بىگرىن دەستان و نېڭىز.

٢٩ - شىخادى دەنگە كەت نەھىيە

سەيد ئەحمدەدۇ! مە ب حەوجە يَا ئاقى نىنە

دەست نېڭىزما ژ مىزىيە.^٢

٣٠ - گەلى مىزرا ئاقەكى ژ خۇرا دەركەن

دەستى خۆب سونەتى فەركەن

ژ ئەو پاش مىرى خۇرا نەدەركەن.

٣١ - ژ قەولى پىسى جىمى^٣

^١ ھەلبەت شىخادى - وەك ژى خەبەر دەدن - ھەر دەم عبادەتا خۆ دچىلەخانەو مغارو شىكهفتا دا دىكىر، كېيم دەر دەكتە دەرۋە، ھەتا ھۆسال خەلکى و مەيدىت وى ھات، گۈتن: شىخادى نە دەختۇت و نە دەشت! مەممەد رەشا ئەو شىيخىت ھاتىن بىرنە شىكهفتا زىزمى، ھەلبەت ئەو شىكهفتە كە تەنگە و جىن چەند كەسە كاڭ دا دې، دەمىن ھەموو شىيخ كەتە ھەندورى شىكهفقى، جىن وان نەبوو. ئەوان د ۋىلا شىخادى شەرمەزار كىن و دىيار كىن جىن جى تونە لى رونن، ھەر مەممەد رەشا بىناقى كەرامەتا شىخادى گۈتكە وان: ھەر يەڭ ژ وھ ناقى شىخادى بىن و پالا خۆ بىدەنە بەرى مغارى، ئەو دى فەھە بە و جىن وھ دى قېبە!

² چەند ھات شىخا مەرج دەقىتىن بەر شىخادى و دەخواستن ئەوى بىھرىپىن، قىچارى ئاڭ ژى خەواستن كۆ دەستنېڭىز خۆپى بىگن، شىخادى گۈتكە وان: مە حەوجە بى ب ئاقى نىنە، ھون ئاقى ژ خۆ را پەيدا كىن! لى ئەوان نە كارى. شىخادى بىھرىمەن وھ كاز (گۈپال)لىرى مغارى دا، ئاڭ دەركەت و ناڭ لىكىن (ئاقا زىزمى) ژ بەر خاترا وان شىخا.

چاکیا شیخادی ب کەلی
دئ ئاف دەرکەفت ژ برکا زمزمى.

-٣٢- شیخادی ب هنەرە

وە کاز دا بۇو بەرە
گۈز: "تەعال "زمزم وەرە!."
-٣٣- يامىزما معنى و چىزە^٢

چيا مىزما خواتى، شیخادى ئىينا بۇو ژىرا
تىزبى و وە کازىيەت ئە حماد ئەل- كېبىر ژ برکا
كەعبە تو لاهى، ئىنان ل گەل پىلى و مەجىت ئاق را.

-٣٤- وە د بىزەت مەھمەد رەشانە
ئاف ئىنان ل شیخادى، و بەردان ل وە مىزانە.^٣

-٣٥- چەندى كۆ سەيدىنە
وى دەنگ كەن نەھىنە

عەزەتى پەدشى خۇ كەى، مە قەوهتا ئاف و بەردان نىنە!.

-٣٦- شیخادى ب نەدەرە
دەنگ ل ئاف دكەرە

دەرسات، ئاف بەر ب كەر دكەرە، ژى چۆ دەرە.

-٣٧- هاتن شىيخىت ب نازە
گەل ئىك و دوو درازە
ئالىكا شىزما ژ شیخادى دخوازە.

-٣٨- وە د بىزەت خدر نەقىبە؟

^١ پسىن جەم؛ ئەف رودان و سەرھات دىتىيە، يان ژ نىزىيەك بىسى و گۈتنا وى جىن باورىيە.

² چىز؛ گۈتن، گال-گال.

³ چىرۇك دىزىزە، ئەو شىكەفتانى دا چو دەرۇك نە بۇون ئافا ژى دەرکەفە، وەخت بۇو ئەو شىيخەنە دئافى دا غەرقىن، شەپزە بۇون و نە زانىن چى بىكىن. دىسان شیخادى را بۇ دەنگ ل ئافى كرو ئەو جىلە كى دىزىن (بايە گوشگوش) دەر كەفت!

ههی پهداشی منزلي حهبيبه

بوراژ ته دفیت نهسيبه.

٣٩ - خدر وه کره رایه

بهر شیخادی و هستایه

يا شیخادی! ئالیکا شیرا گایه!

٤٠ - وه دییزت گیله:

بهنه با شیخادی ده خیله

يا شیخادی! ئالیکا شیرا چیله!

٤١ - شیخادی وه کره فرواره

چیلهك ل ناف شیراوه دههاره

چیله نه شیرا دهیلان، مریشكى نه ماره!^۱

٤٢ - ل ناف نهقيبا بورو بهيانه و ئهسته خبیزه

لناف وان کهربه و حزنه و نههیله

يا شیخادی! مه نه هاڑوان مان، نه شیرا!

٤٣ - لناف نهقيبا بورو بهيانه

دکهوكرى، دامانه

بوريت مه چۈن، ئەم پەيا مانه.

٤٤ - مەھمەد رەشا د بیزت: سەيد ئەحمدەدۇ! چما نا سپىزى

ئۇ قايل نابى ب حوكىمه كى ئىككى بىزى

چما گىرتنا خۇ بده سىتى سلطان شیخادى نا سپىزى؟

٤٥ - سەيد ئەحمدەد! ھەكە تە باورى بقى ئىككى نەتى

^۱ وەك علمدار دېيىن، ئەو شیيخىت ھاتىنە گەنگا شیخادى ھەمۇو ل شیرا دسوار بۇون و قامچىيت وان مار بۇون، پاشى چۈزىنە گەمل و شەفت بىسر دا ھان، ئەوان گۈت؛ ئەم چىل و گا بۆ ئالیکا شیزىت خۇ دخوازىن، ھەزىسا مریشكى بۆ مارىت خۇ. شیخادى کرە كەرمەن و چىلەك شاند ھەمۇ شیز خوارن و مریشكەك شاند ھەمۇو مار خوارن!.

- که ره مکه بچینه ناف چیای مشهته
 دئ بایه که ئیت ژ ره حمه ته.
٤٦ - بایه ک ژ ره حمه تیقه تیبه
 ئه م هه مو دئ را بینه سه ر پیبه
 هنچی حوكم کر ل ری و سمبیلت خویه
 شیخینی بو ویه چیه.
٤٧ - شیخادی پر و هسفه ته
 ناف ل میز ا دده ته
 که ره م بکهن، چینه چیای مشهته.
٤٨ - میز را بعون ته باي
 چونه سه ری چیای
 سه کین به ری خو دانه باي.
٤٩ - ئەف چیز، چیز که پر حکیاته
 میز ا سه ر دعوه و جنه گه و خه با ته
 بایه ک ژ ره حمه تیقه دهاته.
٥٠ - میز را بعون ل باي فکرین
 بهيانا سلطان شیخادی سه ر خو و هر کرین
 باي هات، ری و سمبیلت سه عيد ئە حمه دل کبیر ژ بني برين.
٥١ - سه يد ئە حمه ما بورو بي مه لو له
 بنه با شیخادی ده خوله
 يا شیخادی! مه نه ریه مان، نه مه شغره!
٥٢ - شیخادی ل سه يد ئە حمه د سوروه^(٢)
 سه يد سپیزی زوروه
 لۆمه، ته نه ریه مان، نه بوروه.
٥٣ - وئ د بیزت سه يد ئە حمه د:

۵۵ مہینے سے منفی دشمنی پہ کیا ہے؟

ئەم دزانىن ھنجى وەكى تەدا.

۴۵- پا شیخادی! ئەر کانا تە، ئەر کانه چىيە

پی شک هنه را ته یا خدیجیه^۱

مه نیشانه‌ک با ته ههبوو، ئەو نیشان ب قىيە.

- ۵۵ شیخادی ب خو یه دشایه

دھ، سات کھ، امہت نہ ما یہ

ئەو نىشان نىشىن دايىه

سنه بيد ئە حمەد سیاست، ھاتە سەھ، دایە.

- سهند ئەحمەد دسما، ٥ ھە، حا، و ٥

۵۹- سید ظہیر حمید دسپارہ هر جار وہ کی جارہ

زینارا ژ زیناره دهستی حو کومهتا شیخادی هۆیه دژواره.

- ۵۷ - دستی غالی چینیہ

شیخادی بو میرا دانا حهدو سهده و رییه

دا میز راست پاژون پییه.

هنجي نه هاڙوٽ ب ريه -

دی ل وی بت طاری و شیفه

زهیینی دی وی کیشنه دحه بسیدا.

- سهید ئەحمەد وە دېئىزت: ژوان

مه ل ڦان جيا بُورا ندن جُورو جهه فا

¹ پشتی ئەوان شىخىا كەرامەتىت شىخادى بېچاڭى خۇ دىتىن، ئەوان باوەر كر كۆ هيئۇ ھەنھەرىت وى ژ با خودىيە و

- ٦٠ - مەھمەد رەشا د بىزىت:

سەيد ئەحمدەدۇ! تو ب كوبارى ژ وان جىا ھاتىيە ۋان جىا
تو بۆرى سەپىلان و رىيا
تە گوت: فروارا سلتان شىخادىيە
دەرسات ھنده كى دى ل تە و مىزڭە دەگەرييە.

- ٦١ - ھاتن خاسىيەت غەفورە
بەنە با شىخادى دەخولە
رېيىا مە سەعەتتىيە دورە.

- ٦٢ - سەيد ئەبو ل وەفايە
بەر شىخادى وەستايە
ژ شىخادى خواتىت ردايە.

- ٦٣ - گەلى مىزرا ب خىز ھاتن
ژ چىيان قاف مىزرا ھوون را باطن
- ٦٤ - ژ قەولى شىيخ شەعبان^١

چاكىيا شىخادى بۇ مىزرا دانا حەدو سەد
ئۇ مجادە و چەلەخانە

ژ ئۇ پاش تەخت ژ عەردى ۋە گۇھاست، چۇ عەزمانا.

- ٦٥ - ژ قەولى شىيخ جىنيدى بەغدىدىلى
چاكىيا مىزرا سور ل وى دى
ئەو شىك ھنەر و كەرەمى شىخى ئادى.

- ٦٦ - ژ قەولى شىيخ موسى عەنزرەلىيە
چاكىيا مىزرا سور وى دىيە
ئەو شىك ھنەر و كەرەمى شىخى ئادىيە.
- ٦٧ - خەبەر ل عالەمىنى گەرييە

---

^١ دىارە شىيخ شەعبان ئەف چىرۇڭ ژ مەھمەد رەشا و پسىن جەم بېستىيە و ئەف قەمولە فەھۇنایە.

دئ داهر بت سلطان شیخادیه
 میزرا زانی ژ عهول و ئاخىرى ئهو كېيە.
 ٦٨ - ژ قەولىن دەرۋىش قاتان^١
 شیخادى به حره، ژى دېچن جۆى و كان
 خاس خاسن، بەر نورا رەحمانى
 خافل دكۈرەنە، چوو ژ رىيَا حەق شیخادى نە زان.
 "تەمامەتىيا ۋى قەولى ل خودانى."

* * *

---

^١ ئەقە ناڤىن چەند قەولىيە دې قەولى دا هاتن، بىراستى مەرۆف نىكارە سەدا سەد بىزە كى ژ وان دانەرئ ۋى قەولىيە؛ ئەرىنى گەلۇز قەولىيە (پسى جەمە، مەھمەد رەشانە، شىيخ موسى عەنزاھىيە، شىيخ شەعابان، جىنيدىن بەخدادى يان دەرۋىش قاتان)؟.. دە يەك ژ فان دانەرئ ۋى قەولى بە و يىت دن وەك چىرۇك و سەرھاتىيىز (راوى) بن.

قهولن خووش مائی بابا^۱

شاخى ۱

۱- دسترىمە، دسترىمە

ب وئى كافى كم، بهرى ب جىمە
پ ئاقا دكىرن قلىمە.

۲- قلىم پ دكىرى ئاقا
شىخادى دكىرى^۲ وي گەریا
ب شەرقى هەتا ب شامە.^۳

۳- شىخادى ژ شامى^۴ هاتە
دەوران دەوران ددهتە

شىخادى هاتە لالشى، جىنى خۇ دكەتە.

۴- شىخادى ژ شامى فرى
دەوران دەوران برى
شىخادى هات، ل لالشى جىنى خۇ دكرى.

۵- شىخادى ژ شامى هلبوو
چى بازىيە كى ب زەنگل بوبو
مه كەنە عەددەويا مراز حاسىل بوبو.

¹ ئەف قهولە ژى ژ دەقى شىيخ حسینى شىيخ براھيم وئى هاتىيە گېتن.

² دكى؛ ناقۇ دەنگ.

³ شام؛ رۆز ئاقا.

⁴ ئەف شام (شام)ە ژى دو مانا دده؛ يان وەلاتى سورىيا و لېبان، يان ژى رۆز ئاقا، ئانكىو ئەم دكارىن بىزىزىن:
شىخادى ژ رۆز ئاقا هاتە لالشى، يان ژى ژ وەلاتى سورىيا و لېبان. ھەردوو گۈتن ژى د دورستن.

۶- شیخادی هاته لالشہ

خهملی ب خهرقی رهشه

عهدهویا حال پ خوهشه.

۷- شیخادی ل لالشی بورو

ل ملی وی خهرقی رهش بورو

عهدهویا حال پ خوهش بورو.

۸- شیخادی هاته هه کاره

پ سجوده بور بدر و داره

شیخادی دناف میزادا سه رداره.

۹- شیخادی ل هه کار بورو

بهر و دار پ سجوده بورو

شیخادی دناف میزادا پی سه ردار بورو.

۱۰- گهملی برا! چهند هوون دفه همین

دھست ل سنجه قیت شیخادی و مala نادیا و هرین

دا هوون ل سه ر صدق و حهیا و ئیمانا خوه بمن.

۱۱- گهملی برا! چهندی هوون قادرن^۱

دھست ل سنجه قیت شیخادی و مala نادیا بگرن

دا هوون ل سه ر صدق و حهیا و ئیمانا خوه بمن.

۱۲- ئهون مالیت مه ئادیبا

دانیه سه ر کانیا سونیبا

شامی را بورو جز قه تیبا.

۱۳- ئهون مالیت بابایه

دانینه سه ر کانیا سونیبا

^۱ قادرن؛ چهندی بکارن، چهند وہ پی چیبت، همتاژ وہ بی... .

شامى رابو جوقهيا.
٤ - شامى را ببو جوقه

سەرى سىنچەقا شىخادى چۇ ستىرا حەيىقە
دلن عەدەدويىا كەتى شاهى و شوقە.

٥ - شامى را ببو جوقه
دلن عەدەدويىا كەتى شاهى و شوقە
شىخادى د ناف مىزدا، سەرىت مشور و خەته.

٦ - ئادىپۇ، مېرۇ ئادى
شىئىخى من شىخادى
سەد خۆزما من ب وى رووحى به، تو ژى بى رادى.

٧ - ئادىپۇ! شىئىخى منه
خودان قوبا مەزنە
زارەقى وى ژى دچنە
ئەوه بابى مەلک شىئىخ سەنە.

٨ - مە ژ ئادىيا وەلا مىلە
ب ئەۋى قوبى كم، سەرى ب ھايلە

سۇپى شارا تىئە گىلە.

٩ - مە ژ ئادىيا وەلا جەنگە
ئەۋى قوبى كم، سەرى بىرەنگە

هاويرى شارا تىئە بىجەنگە.

١٠ - مە ژ ئادىيا وەلا بەخشە^١

ب وى قوبى كم، سەرى ل عەرسە
جەمايا مىزلا لاشە.

---

^١ بەخشىن؛ لى بىرەن، ل گۈنەھ و سوجىت مە نە گۈرە.

٢١ - مه ژ ئادیبا وەلا مسکە

ب وئى قوبۇن كم سەرى كەسکە

مېزرا ژ بەر بىر، ماش و بەرات و رزقە.

٢٢ - ئەوه لالشا ب مسک و مۆيە

ئاڭا زەزمۇم بەرا چۈرۈيە

سەرى قوبۇ شىيخادى هللىلا گۈيە

لەو مېزرا جەنگ و قال و دەعەوەيە.

٢٣ - ئەوه سنجەقا سۇر و زەرە

ژ لالشى ئانىن دەرە

ئەو سنجەقا مەلكى ئە كېھرە.

٤ - زۇرا سنجەقنى پېراستن

لالشى ۋە گۇھاستن

سنجەقىت شىيخادى ھەموو راستن.

٢٥ - زۇرا سنجەق ئانىنە

ژ لالشى دەر ئانىنە

سنجەقىت شىيخى ئادىنە.

٢٦ - ئەوه سنجەقا سۇرە، سېيىھ

ژ لالشى دەرانىيە

ئەو سنجەقا شىيخى ئادىيە.

٢٧ - شىيخادى (ئىبن) ل مىسىفر

مېزرا ھات سلاڻ لېكىر

دارو بەرا سجۇدە ل پېكىر.

٢٨ - ھنجىي دەردەك ئى د بۇويە

ب لالشى قەست بىن زۇويە

دەردا، دەرمان ل وئى دبۇويە.

٢٩ - هنجي ده رده ک لى دهه سته^۱

ب لالشى بکن قهه سته

ده ردا، ده رمان ل وئى دخه سته.

٣٠ - هنجي برينه که ل دله

قهه ست ب که لالشا نورانى، قويييت فادله

مرازى ميزرا ل ديوانا شيخادى

مهلك شيخ سن دبوو حاسله.

٣١ - هنجي برينا ل ميلاكى

قهه ست بکن ديوانا شيخادى و مهلك شيخ سن و بهرى شباكى

مرازى ميزرا حاسل دبو ديوانا شيخادى و ماكى.

٣٢ - شهرقىه، غهربيه

قوبله تيه، شهماليه

هدمو ل سهه کهفا خودى و سلطان شيخادىه.

"تمامه تيا خودى و سلطان شيخادى. "

* * *

^۱ لى دهه سته؛ لى رابه، ژئ را بىن، تو ش بىه.

قهولن شیخ ئادى^۱

شاخى ۲

۱- دسترىمە، دسترىمە

ب وى كافى كەم، بەرى چىمە
پى ئاۋا كر بۇو ئەقلېمە.

۲- ئەقلېم پى كرى ئاۋا

شىخادى گەريا بۇو ل ناھە
دكارىت شىخادى دگەرت، شەرق ھەتائى شامە.

۳- شىخادى ژ شامى ھاتە

دەوران دەوران دانە

شىخادى جىي خۆ ل لالشى دانا.

۴- شىخادى ژ شامى فرى

دەوران دەوران برى

مه كانى شىخادى ب خۆ دلى.

۵- شىخادى ژ شامى هل بۇو^۲

بازىيەكى من پى زەنگل بۇو

مه كانى شىخادى بخت دل بۇو.^۳

^۱ نەف قولە ژ كۈما وان قەولانە يىت ھېئا (خېزى لىاس پورتى) ل مەها نىسانى سالا ۱۹۹۴ ئى ژ من را شاندىن و
وهك دەستقىسىس ل جەم منن. ئەمۇي نە گۆت بۇ ئەف قولە ژ كى قەولىيەت كۈم كرین، پرانا وانيان ژ فەقىر حەجى يان ژ كەشكولا مالا شىخ رەشۇ ل ئىسقىنى
وەرگەتىنە.

² هل بۇو: را بۇو.

³ خۆ دل بۇو؛ ب دلى بۇو، پى خۆش بۇو.

- ٦- شامى رى بۇن ب جۆقە
دلى عەددەويا كەت شايە و شەوقە
سەرى سىنجەقا شىخادى رى ل ستىرا حەيىقە.
- ٧- شامى رى بۇن جۆقەتە
دلى عەددەويا كەتن شايە و شەوقەتە
شىخادى سەرى مشوران و خەتە.
- ٨- شىخادى هاتە ھەكارە
لنى سجودە دبۇو بەرۇ دارە
بەلى، ئەو بۇ زىارەتا شاران و مالدارا.
- ٩- ئەو بۇ مالا مە ئادىيا
ۋى ل سەر كانىا سۇنىيا
دى پى قىرى كەبىن زىارەتا.
- ١٠- ئەو بۇ مالا مە بابانە
ۋى ل سەر كانىا بەحرانە^١
دى پى قىرى كەبىن جۆقەتىانە.
- ١١- شىخادى ل لالشى بۇ
خودانى خەرقى رەش بۇ
عەددەويا حال پى خۆش بۇ.
- ١٢- شىخادى هاتە لالشە
خەملى بۇ بە خەرقى رەشە
عەددەويا حال پى بۇ خۆشە.
- ١٣- مە ژ ئادىيا دەنگە
ۋى قوبى كەم سەرى ب دەنگە

---

^١ ئانكىر ئەو ژ ئوجاجە كە ھەرە كەنارە و سورا و يەھرو ھەرە، ھەر ھۆسا ئەو سەرە كانىا گىشت مەعرىفەت و زانىتىيە.

هاوري شارا تينه جهنگه.

٤ - مه ژ ئاديا وەلە مىلە

وئى قوبى كەم سەرى ب ھايىلە

^١ هاوري شارا تينه گىلە.

٥ - مه ژ ئاديا بهخشه

وئى قوبى كەم سەرى ب عەرسە

جەمايا مىزى ب خۇ لالشە.

٦ - ئەو لالشا ب مىسکە

قوبا شىخادىيە كەسکە

مىزى ژى بىن بەرات و رزقە.

٧ - ئەو لالشا ب مىسک و مۇيە

سەرى قوبا شىخادى گۆيە

ئاقا زەزمۇ جۆيە

مىزى سەر دەعەوە جەنگە و ئەرغۇيە.^٢

* * *

¹ گىل؛ بەھرا بىز بۆ ژىيت شۆخ و شەنگ مينا ھۆربا ب كارلى، بەلى د ۋىدا بۆ سور و كەرامەتىت شىخادى كۆ ب گەلەك رەنگا ئەمۇي خۇ دىيار دىكىر.

² دىيارە ئەف قەولە نەپى تەمامە، چونكە نە ھاتىيە گۆتنە: ئەم د كىيمىن، خودى يى تەمامە!

قهولن دستريمه^۱

شاخى ۳

۱- دستريمه، دستريمه

ب وئى كاف بكم دهرى ل چىمە
پ ئاقا كر بمو قىتىمە.

۲- قلىم پ ئاقا بمو ئاقا
شىخادى گەريبا بمو ل ناقە
دكىشىخادى وئى دگەرىت ژ شەرقە هەتان ب شامە.

۳- شىخادى ژ شامى ھاتە
دهوران دهوران د دەتە
ھات و جىچى خۆل لالشى د كەتە.

۴- شىخادى ژ شامى فرى
دهورانانا دهوران د برى
ھات و جىچى خۆل لالشى كرى.

۵- شىخادى ژ شامى هل بمو
بازىيەكى پ ب زەنگل بمو
مهكانى سلطان شىخادى بى ب دل بمو.

۶- ھەي ئادىيە، ميرز ئادى
شىئىخى منه شىخادى
سەد خۆزىيا وئى روحى ژى د بت رازى.

^۱ ئەق قولە (خېرى ل. پورتۇل نىسانا ۱۹۹۴ ئى ژ مندا شاندىيە.

-۷ - ههی ئادییه شیخی منه

خودانی قوبا مەزنه

زیارەتی ژئ د چنە

دئ طواف کەبین دەرگەھى مەلک شیخ سنه.

-۸ - مه ژ ئادیا به خشە

وئ قوروئ بکەم سەرى ل عەرشە

جەمايا میزلا لالشە.

-۹ - مه ژ ئادیا دەنگە

وئ قوبى بکەم سەرى ب رەنگە

هاویرى شارا تىنە جەنگە.

-۱۰ - مه ژ ئادیا وەلا مىلە

وئ قوبى ب کەم سەرى ب ھەليلە

هاویرى شارا تىنە كىلە.

-۱۱ - ژ شامى ب رى بۇون جۆقە

دلن عەددەويا كەفته شاهى و شۆقە

سەرى سىنجەقا شىخادى سىزرا ل عەيۈقە.

-۱۲ - ژ شامى ب رى بۇون جۆقەتە

دلن عەددەويا كەفته شاهى و شۆقەتە

شىخادى تەسىلى مىزا دكەت ماش و بەرات و خەنە.

-۱۳ - شىخادى هاتە ھەكارە

سجودە بول بەر و دارە

شىخادى ل ناف مىزا سەردارە.

-۱۴ - شىخادى هاتە لالشە

خەملى ب خەرقىيت رەشە

عەددەويا حال پى خووهشە.

-۱۵ - شىخادى ل لالشى بول

د خەملى، ب خەرقى رەش بۇو

عەدەويا حاڭ پى خۆش بۇو.

١٦ - ئەوه مالا مە بابانە

ۋى لىسەر كانىا بەحرانە

ۋى فرى كەن جۆقانە.

١٧ - ئەوه مالا مە ئاديانە

ۋى ل سەر كانىا سونيانە

ۋى فرى د كەن زىارەتىانە.

١٨ - ئەو لالشا ب مىسکە

سەرئى سىنجەقا شىخادى ب مال ئۇويه كەسكە

مېزرا ژ بەر دېر ماش و بەرات و رزقە.

١٩ - ئەو لالشا ب مىسلك و مۆيىھ

سەرئى سىنجەقا شىخادى ب گۆيىھ

ئاڭ زىزمۇم جۆيىھ

مېزرا سەر دەھەوھو جەنگە و ئەرگۈيە.

٢٠ - ئەو سىنجەقا سۇرۇ سېپىيھ

ۋى ژ لالشى دەرانىيە

سىنجەق، سىنجەقنى شىيخى ئادىيە.

٢١ - ئەو سىنجەقا سۇرۇ زەرە

ژ لالشى تىنانە دەرە

سىنجەق، سىنجەقنى شىيخى ئەكبەرە.

٢٢ - زۆرا سىنجەق وى دئانىيە

ۋى ژ لالشى دەرانىيە

سىنجەق ھەموو سىنجەقىت شىيخى عەدىنە.

٢٣ - زۆرا سىنجەق وى دېپىراستن

ۋى ژ لالشى دانە گۆھاستن

سنجهقیت شیخادی هەموو دراستن.

٤ - هنجین دەردەك لى د بۇوه

ب لالشى ھەرن زۇوه

دەرد و دەرمان ل با شیخادى دبۇوه.

٥ - چەندى ئەم د قاوين

دەستا ل سنجهقیت شیخادى و مالیت ئاديا بگرین

دا ل سەر صدق و حەيىا و ئىماما خۇمەرىن.

٦ - چەندى ئەم د فىيمىنىن

دەستا ل سنجهقیت شیخادى و مالا ئاديا وەرىنىن

دا ل سەر سەدق و حەيىا ئىماما خۇمەرىنىن.

٧ - هنجین دەردەك لى دەھەستە

لالشى ب كەن قەھەستە

دەردا دەرمان ل با شیخادى دخوھەستە.

٨ - شەرقىيە و غەربىيە

شامالە و قوبلىيە

ھەمو سەر كەفا سلتان شیخادىيە.

"ئەم د كىيمىن، شیخادى تەمامە."

* * *

قهولى ب شيخادى خلاسم^۱

شاخنى ٤

۱- ب شيخادى خلاسم

حهق مهلك شيخ سن دناسم
تهبایا خهلكى خاسم.

۲- ب شيخادى ئىمنم

خلمەتا ميرى مەزمۇم
ئەزى رىيا مهلك شيخ سنم.

۳- مو حتاجم دن و ئاخرهقى

مهلك شيخ سن، شيخى سونھقى
من ناسى بولو معەريفەتى.

۴- شيخادى خودان قودرەتى

مهلك شيخ سن، شيخى سونھقى
من ناسى بولو، عبادەتى و معەريفەتى.

۵- شيخادى يى عەمراوه

بىرونى رەحمانە
شەھدە و ئيمانا من ب ناق وانا.

۶- شيخادى يى سلىتىنه

مهلك شيخ سن مەسەب و دينە
شەھدە و ئيمانا من ب وان ھېشىنه.

^۱ ئەف قهولە ژى هىۋا (حىزى ل. پورتو) ل سالا ۱۹۹۴ ئى ژ من را شاندە.

٧- شیخادی بی غهفوره

مهلك شیخ سن رسوله

شهده و ئیمانا من ب وان قىبولة.

٨- چاڭ بول من هاتى پشكە

هېقىنى وى ژ دو مشكە^١

كەسک كر دارا حشكە.

٩- بىزىمە و ھ ياجديد

چىن دل ھې قە قول و قەسىد

ئيتقادا وى سلطان ئىزىيد.

١٠- ئىزىدىن جدى خۆمە

هنجى مەدەھا ژى ۵۵ مەھ

[٩٣٠] شىيخ بەركات، ئانىكۇ شىيخ ئابو ئال. بەركات

خۆف كېيش قى دنى نە ما.

١١- هوون ب شاهده و شھود بن

سەر گۈتنا مەعوبەن

دا دىوانىت خاسا ب مراز بن.

١٢- هاتە سەر من ئەمۇ سلتانە

روحى وى ژ من د سەتىنت گيائە

شهده و ئیمانا من ب وانە.

١٣- گيائى ژ من دئىستىنت

مهلك شىيخ سن خەقى سەر من دخونت.

١٤- گۈنھىت من وئى ل عافرقى، برمە وئى جەقاتى.

يە ب موجەت و سفاتى

^١ يان دومشقە (دمشق)، يان ژى (دومشك) مەبەست ژى (مالە مشك=بىت فار) گۈندى شىخادى لى بۇوي.

جىنى شىخادى، ئابول وەفاتى.

١٥ - برمە وئى جۆقەتى

ئەز رونشتم ھەدرەتى

ئەوە مەزەلا جدى مەتى.

١٦ - ئەوە قەسرا شىخ ئەمیر تى

يە ب زيارەت و فەقير تى

شىخادى يى غفورە ژ وئى دەليلە تى.

١٧ - برمە جىنى باب و باپرا

وئى قوبى كەم، تىدا شىخو بەكرو شىخ ئەمیر.

١٨ - خۆزى سالى مسال^١ بامە جىران سالى دووازىزدە مەھە

خۆزى من مىزە كربا ل وان قوبەها

ب حسىبا ھەشت دەرگەها

١٩ - دەرگەھى قۇسا ب دەنگلى

پرى مира رەنگلى

خەلاتى شىخالى شەمسا ب دەعوا و چەنگلى.

٢٠ - د "مەزنلىرا" وە نە ديارە

ل من شاد بن بەر و دارە

شىخالى شەمسا رووادا دىمەنلە غوبارە.

٢١ - شىخالى شەمسا يى عافە، يى ب رەجۇوە

دى شىخادى خوازى دۇعایە

شىخادى تو پەرى بەرى شباكى ب دەيە بەر رووە.

٢٢ - هنجى د ھېمىزىم وان دەرا

سەدد جۆقەتى سلاقىت مە ل دەرى كانىا سېنى

ئۇ دیوانا قەلەندەرا.

٢٣ - خۆزى شىخادى ئەم خوندباينە ورى^١

^١ سالى مسال؛ ھەممو سالى.

هنجى وان دهرا دهزمىزم ههتا رواق
سەد جۆقهەن سلافىت مە ل دھرى كانيا سېبى،
ھەتا ديوانا بەرى شباكى.

٤ - ئەوه جىي زۇرا تىنت مفعەتى

غەریب كەم تىم ژ غەریبىا
خۆزى من مىزە كربال وان جيا
ل لالشى ھەتا ئىسىبىا.

٥ - بانگىنا مە خودى و ئىسىبىا

ئەوه خودانى ماشان و جەنبەقىا
مە و حازرو گوھدىرا خلاسکەت ژ تەنگىا، تەدلىا
مە و حازر و گوھدىرا بخونە سەر بىدەرىت خۆشىا
ل دىن و ئاخىرەتن، مەفەرا مە سلطان ئىزىيە.

* * *

---

¹ ورى؛ وىدەر

قهولن قهندیلا^۱

شاخی ۲

۱- زیناره، زیناره

شخادیو مه بته هاواره

به دیل ئیرو ل مه بونه کفاره.

۲- به دیل هاتن و بوهورین

چهند تیدا دفکرین

ناڭدا ما بون حەیرین.

۳- به دیل هاتن و دچوونه

کیم بون عالم و خەتكۈونه

لەوما مه ژيەك و دوو بې ناسبوونه.

۴- وەرن به دیلا بفکر

گوهى خۆ مەدەنە غافل و به خیال

لەوما ژى رۆناھى ناڭ مه چوو قهندیلا.

۵- چى قهندیلا بو كر

پەدشى من ب رەحم و شفقة تىت خۆ كر

ئەوي ژى چىكىر شىخو به كر.

---

^۱ نەف قولە من ژ دەش شیخ مەمى كورى شیخ حالد، ل چریا دووی ۱۹۹۸ ئى گرتىيە. شیخ مەمى شیخى سجادىينە، ل رۆز ۲۷.۰۵.۱۹۴۹ / ئەرمەنسان مېرىك / ئەرمەنسان دەنیاپى، نۇزىلى باجىزى تىلس / پايتەختى گۈورجستان رودنیت.

- ۶- چې قەندىلا زەرە
نازلى بۇ ژ عەرشى سەرە
شىخو بەكەرەت، بۇوە مەرەبىي شىشىمى تەتەرە.
- ۷- چې قەندىلا نورىنە
نازلى بۇ ژ عەرشى ژۆرىنە
شىخو بەكەرەت، بۇوە مەرەبىي شىشىمىس و فەخرە دىنە.
- ۸- چې قەندىلا گۈرانە
نازلى بۇ ژ عەزمانە
شىخو بەكەرەت، بۇوە مەرەبىي ھەرچار براانە.^۱
- ۹- چې قەندىلا گەشە
نازلى بۇويە ژ عەرسە
دەرگەدان شى فەخرى رەشە.
- ۱۰- چې قەندىلا مەزىنە
ب رەحم شەفقەتىت پەدشايى منه
ئەوي ژى چىيگۈر مەللىك شىخ سەنە.
- ۱۱- مىرا ژ مەللىك شىخ سەن پەرسىيە:
وە كى دىنيا ئاڭ بۇو
دارەك دناف بۇو^۲
ئەو كىيىان مىر بۇو، ل بەر راوه ستا بۇو؟!
- ۱۲- مەللىك شىخ سەن دىيىزە:ئەو شىخ سەن ئىين ئادىيە
زەرب و كەرامەتا پەدشايى خۇر گەلە ك دىيە.
- ۱۳- شىخادى ل ھەكارى بۇو
دارو بەر سجودە پى بۇو

¹ ھەرچار برا؛ مەبەست ژى شەمسەدين- فەخرە دىن- ناسدىن و سجادىن.

² سېپۇلا (دارى) سېپۇلەك گەلەك دىرىين و مەزىنە. ئەف فىكرا پەيدا بونا دىن كۆلدەست پى دارەك دەر كەت، لەم مەلتەيت يىانىيەت كەفن و لەم زەردەشىيا ژى ھەبۇو. مەللىك شىخ سەن ژى ل ۋە دەرك سور و سېپۇلا تاوسى مەلەك ئى بەر چاڭ.

دلن عده‌ده‌ویا پن خوش بورو.
 ۱۴ - شیخادی هات لالشه
 خه‌ملی ب خه‌رق ره‌شه
 دلن عده‌ده‌ویا پن خوشه.
 ۱۵ - شیخادی ل لالشی بورو
 خه‌ملی برو، ب خه‌رق ره‌ش بورو
 دلن عده‌ده‌ویا پن خوش بورو.
 ۱۶ - ئەف دنیا، دنیاییه کە زەر
 به‌ندە تىدا بى باورەرە
 مەفھەری مە، ما يە شیشىمى تەتەر.۵
 ۱۷ - ئەف قەولە، قەولى مەلک فەخرەدینى زەرگونە
 پرس ب كەن مەلک كى بەيرونە
 گەلۇ! عەزمان چاوا راوه‌ستا بورو، بى ستونە؟!
 ۱۸ - وا دېبىزە مەلک فەخرەدینى ئادى
 ئەو هەرچار برا تەڭلى
 رادانە ب هەۋارى
 د بى ستونا عەزمان راوه‌سراپۇ ب دوعايى.
 ۱۹ - ئەف قەولە، قەولەكى ب جىدە
 خۆف نە ما د دلن مەرىدە
 مەفھەری مە، ما يە سلطان ئىزىزىدە.
 ۲۰ - چى قەندىيلا مەزنە
 كىم بۇون عالم و مۇمنە
 مەفھەری مە، ما بۇو مەلک شىيخ سەنە.
 "ئەم د كىمن، خودى شیخادى تەمامن." "

* * *

قهولی بابه کری ئۆمەرا^۱

۱- هوون بابه کى ئۆمەرا مه لۇمېن

شەمس و فەخرىت میرا مەسەب و دىدىن

غافل دكۈرەنە، هەر بلا دئاگرى خەزەن دا بىيىن.

۲- بابه کى ئۆمەرا مه ھەقۇژن^۲

شەمس و فەخرىت میرا ھەيىف و رۆژن

ژ غافلا ب گەرن، هەر بلا دئاگرى دۆزى دا بىسۇژن.^۳

۳- ژ قهولى بابه کى ئۆمەرا^۴

ھنجىن ل كىشا مەسەپن خۆ يى تەكەرى مەكەرە^۵

رۆژا ئاخىرەتى، نە شفعات ھەيى، نە مەھەدەرە.^۶

۴- ژ قهولى بابه کى ئۆمەرا يى زەرزاي^۷

ھەكە دوو مىزا كەرە تەبایى

ب فروارا شىخادى و مەلك شىيخ سن، دى چىايى دانىنە سەر چىايى.

۵- وە كە تە بېر نە دېھستە

لغاف و ھەفسار چون ژ دەستە

بۇرى تە ل ھەموو مىزگا دە كە قەستە.

¹ دىسان ئەف قەولە ژ دەقى شىيخ عەلى، كۈورى شىيخ شەمۇ وى ھاتىيە گىرتى.

² ھەقۇژ؛ نەيد دوورە (ھەقۇرت) بە، ئانکو فيز بۇون و زانىن. دىيارە مەبەست ژى ئەمە، پىن ناقىت هوون تاشتا بىن

دەر بابه کرى ئۆمەرا، چونكە ئەمۇ مەۋەقە كى زانايە.

³ ھندەك حارا ھوسا تىڭگەتن: غافل دكۈرەنە، هەر بلا دئاگرى خەزەن بىدا بىسۇژن.

⁴ ب رۆنى خۆپىا دىبە كۆ (بابه کرى ئۆمەرا = ئابو بە كەرەمەر) ئەف قەولە لىسر بىياتە كە فىكىرىيە كەفن فەھونايى.

⁵ تەكەر مەكەر؛ خۆ كېيشان و لادان و حىلە بازى، يان فرت و فىل.

⁶ مەھەدرە: چارمسەر، كىلىلا خېزىئى.

⁷ زەرزە: وەكى دەپەرە كىدا دەر دەكەفە عەشىرەتا دووملىا و زەرزە، ئانكىو (زازا) يەكىن و ژ ھەف جودا بۇونە،

دەپەدا، دىيارە بابه کىن ئۆمەرا ژ عەشىرەتا دووملىانە.

ئەو شۇلى نەفسى^۱ بۇو، خولكى خودانى ژ بەر شىكەستە.

۶- وە نابى، وە نا سىپورى^۲

نە واجى ئەركانىيە، بۆرى تە ل ھەممۇ مىزگا ب چەرى

ئەو شوخلى نەفسى بۇو، رۆژا ئاخىرەتى خولكى خودانى ژ بەر كرى.

۷- وە نابى، وە نا سىپورى قەتە

نە واجى ئەركانىيە، بۆرى تە ل ھەممۇ مىزگا ب چىز تە

ئەو شوخلى نەفسى بۇو، خولكى خودانى رۆژا ئاخىرەتى ژ بەر شىكەستە.

۸- چەندى مەددەھا د بىمە

پرسىرا مەلکى مقييمە

دا بۇو دەستى شىيخى سلىمە.^۳

۹- ئەو بۇو شىيخى سلىمە

ستونا قدىمە

قەست كر، چو جىمە.

۱۰- هنجىن تەريقا وى دژمنە

بارى وى ھىستە

رۆژا ئاخىرەتى جزى وى سۇتنە.

۱۱- حجىن تەريقا وى دژمن د بى

ئۇ چىياتى سىپانى خەلاتى ل بن د بى

رۆژا ئاخىرەتى، نە ژ فان و نە ژ وان د بى.

۱۲- بورمه دىوانا فەقىرىت ب مۇرە

كاسە و مەدیه و بادە يە دۇرە

^۱ بىجمۇ ئىزىدىا ژى چار تشت رۆلن خۇ دلهىزىن، ج ب باشى ج ب خىرابى، نەو ژى ئەقىن: (روح -لاش- نەفس - ئاقىل)، ھەلبەت سىنتەرا خىرابىا- لىگۈرى فىكرا ئىزىدىا- نەفسە، ئەو مىزقۇ پالغە دەدەتە كارى خىراب، ژ بۆ فى يە كىي ژى تم و تم ئىزىدىاتى داخواز دكە يەك نەفسا خۇ زەفت بکە و ژيانا دەرويىشى و بەلگازىن قەبۇول بکە.

² سىپورى؛ پەيدا بۇو، كەتە خەيالا وى.

³ شىيخى سلىم؛ ھۆسا ژ گۇتنىت علمدارا تى خۇيا كرن كۆ مەبەست ژ ئى شىيخى، شىيخ سجادىنە!

- کاسهک دا من، پی دبوم توره.
 ۱۳ - ژئولا ئەزى ساف بورم
 سەھى ئەزى ئېزدى بورم
 غافلا ئەز نەناسى بورم.
 ۱۴ - غافل د بى ناسىنىه
 تىنە من ب كەربان و كىنە
 ئەون دزمىن من و دينە.
 ۱۵ - غافل وى تىن دبەزن
 چاڭ ل غافلان مەكىن
 ل رىيَا ئۇلا خوه نەحولۇن
 دا رۆژا ئاخىرەتى هوون د ئاگرى خەزەبىدا مەگەفرىن.
 ۱۶ - خۆشىر ژ بوھشىقەمەيدە
 كاسە و موحبەتە و مەيدە
 ئەو كاسا سلتان ئىزى ب خۆرە.
 ۱۷ - جىهەتا باقى جىي تاوسى مەلەكە
 جىي شىخادى، جىي ئېزىيدە
 جىي مالا ئادىيانە.
 ۱۸ - مەلیك وى عەممەلى سالخ دېن
 وى هەرف سېلەرن
 وى كاسى ئىجەرن
 سەپىر كن! ئەزى مەزى؟
 ۱۹ - شىيخ خدر شىخەكى چىيە
 شىشيخ حسین ل پى سوجود د كىشە بەر مەولىيە.
 ۲۰ - شىشيخ خدر شىخەكى دەلالە
 شىشيخ حسینى ل بالە
 سوجود د كىشە بەر ئۆمەر خالە.

- ٢١ - ئۆمەر خالا^۱ پىرە كى ژ عەنزاھلىيە
 هىيچىنى وى ژ كانيا سپىيە
 كىرنە سەر ختىمى چەندى عەددەرلە.
- ٢٢ - ۱۲۴ هەزار نەبى ھاتن و بوھرىن
 سلطان ئىزىزى، ئىلك ب ئىلك ھېزمىرىن
 سلطان ئىزىزى نور بۇو، ژ نورى خەملى
 سلطان شىخادى تانج ژ عەولى حەتا ب ئاخىرى.

* * *

---

^۱ ئەرى گەلۇ بابەكىرى ئۆمەررا و ئۆمەر خالا يەڭ كەسىن كۆت نافى وان ل ۋەردا بەقىرا ئى؛ هەكە يەڭ بن دىيارە بەكىر نافى كۈرى وىيە، ئانكۇ ئۆمەر خالاين باين بەكىر (ئەبۇ بەكىر)، نە دوورە ئەف ئۆمەر خالە، خالى (لاقۇرى پىرىنى) بە كۆ سەزان پى تىكىغۇتن، بەلەن ھەكە ئەش، ئىزىزىه راستىه، كۆ ھەردۇو يەكىن؛ پرسىارو پېرىپەلمە كە دن دى ئىتە پېشىيا مە، ئەمۇ ژى ئەوه نابە ئۆمەر خالا ژ عەشىرا دووملىا بە، بەلكى ژ عەشىرا ھەكارىيا بە، چونكە ھەمۇ پېران لسەر ھەكارىيا تىن ھەزمارن.

قهولن کهنيا مارا^۱
"شیخادی شیخنی شارا"

۱- شیخادی شیخنی شاره

خودانی بهریان و بهحره

قهول داهر کر بهری پسنج سهده سال، بهری کهنيا مارا.

۲- شیخادی شیخنی کییه

خودانی مهعرفهت و رییه

ئهوى عەرد و عەزمان خۇش د قىيە.

۳- شخادی شیخنی حەقىقەقى

خودانی مهعرفەقى

زەرب و ھەرل باقى.

۴- شیخادی و تاوسى مەلهك و سلطان ئېز ئېكىن

ھۇون مەعنيا ژىيىك نەكىن

ئەو زو مرازا حاسلى دكىن.

۵- ئەوان حاسلى كر بۇو مرازا

پادشايدە من خالقى ھەزار و ئىك ناڭە

غافلا دىت نەكىر ناسە.

۶- غافلا دىت ناس نە كىر

پادشه من ب رەسم و شفقةتىت خۇر كىر

---

^۱ ئەف قەولە خىرى پورتۇز زارى ئېكى ژ مالا شىيخ عەبدالى بۆزىانى، ل سالا ۱۹۹۴ دايە نفيساندنه.

عمرد و عزمان چی کر (قهومی بن قام چی کر)^۱

قهومی بن قام؛ نه دوره مهبدست ژی (عهمالیق- جهباپره) به، کۆملەت يان کۆمە کە نەزادیيە هەرە کەفیه ژ تاسیا (دهەرا نیشا چیاپی جودی و هەکارو ئارارات) چۆنەخوار هەتا گەھشتنە مسرى و لسالا ۱۷۸۸ ب. ز. و ب دریزیا ۲۳۸ سالا حۆكم کەفە دەستى وان و بناف (ھکسوس) ھاتە ناسکرن. دەمی فەرعونیا حۆكمی وان شکاندی، ئەوان و جوها ب ریپەريا موسا، مسر بجى هيلان و بەرى خۆ دانە سینا و شوندا ل دەفەرا ناف ئادوم و پاشى دەفەرا ناف ب شام (كەنغان - فەلەستین و لبنان و سورىا) ئاکنجى بۇون. (ئۆز تازىيارىا ل سەر قى بايەق بېزىە كېيىا:، (النبي موسى و آخر أيام تل العمارة، د. سيد القمي، ج ۱، المركز المصرى للأبحاث، ط. ۱، ۱۹۹۹، ص. ۱۴۱) و شوندا

ئەز بىدور ناخىم گەریدانەك نافا (ھکسوس) و (ھەكارى) دا ھەبە؛ چى ژ ئالىي زمانى و چى ژ ئالىي كريپەت دېرۇكى و باورپەت دىن بىلمەن جەنم ھكسوسپەت بەرى و ئىزدىيت نەو، هەر ھۆسا سىستەما دىن و گۈيدا ئوجاغغا ئادانىن و شەمسانىن بەھۋارا. هەندى، ھەلبەت ھكسوس دارشتنە كە بىزمانى گەریكى- يۈنلىك بۆ وى مەلەت (گۈپى) يا ژ دەفەرا (ئەرمىنىا)- وەك سەروكائى دېزىن- ھاتى تېڭۈتىن. ئەو بخت ژ دوو گۇتنا پېتىك ھاتىه: **ھەك-ھەك = ب مانا مەلکى بېرۇزو (سۆس = شقان)، چونكە ئەف گەرپە خودان پېزو دەوارو چىل بۇون** و يەكەمین كەمس بۇون ھەسپ و عەرەبائىت ھەسپ دىكىشىن گەھاندېنە مسرى.

ھەر چەند ھكسوس و مەلتىن جوھو ب ھەفرا بۇون دەمىن چۈننەن مسرى، لى بەل ئەو دوو خىتل (قەبىلىت) جودا بۇون. تىشتى دىن بالكىش ئەوھو كۆ نوح پىغەمبەر براھيم خەليل ژى ھەر ژ وى دەفەرپەن يا (ھكسوس) ژى ھاتىن و ژ كۆزما وان مەلتانە بىت بناف (ھندۇ-ئەورپى، ئارى- ھۆرى- مىتان- كاسىت.. هەندى). ب كۆچەرى گەھشتنە شامى و مسرى و حەجاز ل دورگەها عەرەبى و گەلەك لى ئاكنجى بۇون و زمانى خۆ ھىدى-ھىدى ژ بىر كەن و كەتتە بىن بارى مەلتەت سامى، بىتايەت عەرەبا، و ژ بەر وى يە كى ژى زاراڭ (العرب المستعربة) ئانكۇ، ئە كە سېت "نە دروست و رەسەن" كە تىنە ناف عەرەبادا.

بلا ئەم عەجىب گرتى نە مېن دەمىن دەمەن دىن پىغەمبەر براھيم خەليل، ياققو بو دانىال، موسا و عيسا، سمايىل و مەككە، كەنغان و قودسى بىكە!! بلا عەجىب گرتى نەمېن دەمىن يە كى وەكى (شىخادى) ژ شامى رابە و جارە كە دى قەستا جىن پىشىتىت خۆ (باكالكىت خۆ) بىكە و ھەر ب وى ناڭىن ناسکرن (شىخادىن ھەكارى) يان (شىخادى خودانى ھەكارى):

ھەى جانە، ھەى جانە

گەو سلتانىن مۇزانە
شىخادى ژ شامىن ھاتە
ل لالشىن دەكت خەبائە.

يان

شىخادى ھاتە ھەكارە

لۇ سەحودە د بۇون بەر و دارە

شىخادى ل ناف مۇرا سەردارە.

دىسان بلا عەجىب گرتى نەمېن دەمەن دىن دەنەنە كە وەك شەمسانى و كورى شىيخ فەخرەدەن بىه پاشاين حەلەپىن! يان دەنەنە كە تىكستىت دىن دا، يە كى وە كە

مە لىك فەخرەدەن بىنافى مىرىنى بى ناسکرن اسە بە قە دېزىت:

ژ قەولۇن شىيخ فەخرى ئادىيا^۱

ئەزى ئەسلامىمە، ژ ناقۇر دەكارى ئەسلامىمە

۷- ئەوی چى كىر بۇون عەردو عەزمانە

قەومى يىن قامە

مەى يىن مەى، زەنجەل يىل -تەمامە^۱

۸- بەحرا ب ناڭ عەميقە

وە كېلى وى بەحرى سەدىقە

لەو چى كىرن ھەر ھەفت طەريقە.

۹- ھەر ھەفت طەريق ل وى ھەبۇون

ئەو عالىيەت ل مالا مە بۇون

روكىيەت وان ژ روکنا زىدە بۇون.

۱۰- مىزە و مەلە كا

وى د دەن مەددەھا.

خاسىت ناڭ قوبە حا

ئەو سورا بەرى سوبەھا.

۱۱- رۆنایا بەرى سوبەھى داھر بۇو

بۇر ل عەبادەتى كار بۇو

سەد خۆزىيا وى مىزى ئىزىدى ژ پىش حەقىا خۇ ۋەھستا بۇو.

۱۲- سەد خۆزىيا من ب وى روحى ژ پىش حەقىا خۇ ۋەھستە

ئەزى مىسى بۈوم ئەزى مىسى.

(قە ولى شىخ فەخرى زەركۈن، سە ب. ۱۰)

يان قە ولە كىي وە كە ولەن (گاوا ماسى) رەنگىھە دانا دەركە تانا جەھوا و ھكسوسا بىت ژ مىسى!

ب راسى ئەز نا خوازم زىدەت لىسر ئى باھقى و دېراوپىزى كىتىيى دا بىسە كىم، وەك من ل گەلەك جىا دەست نىشان كىرى ئەف باھقى ھۆسایى نازك، پىتوسى ب فە كۈلىنەك تايىھەت ھەيە و گەلەك سەرگ و خالىيەت ھۆسائى، من دىباھقىن (پرسىارىت ھوندا و چۈلۈنى تىكەھەشتىتا ئەدەبىن دېن ئىزىدىا) خستىنە بەر چاقە كەن ل پىشەررۇزى مەرۆف لىسر بىسە كىنە و دىبە ئەمۇ باھقەتە دەرگەھ و تىپورىيەك نۇو دەتىكەھەشتىتا فيلۆسۆف و دىرۇڭ كا ئىزىدىا دا بىنە مەيدان!

¹ مەى ئىين مەى، زەنجەلى تەمامە؛ ب دروستى مەرۆف نا زانە مەبەست ژى چىيە. نەيە دوورە مەبەست ژ (مەى يىن مەى) بەنى ئومەيە بە! زەنجەل: وەك من ژ گەلەك قەولىپىزا بىسىت وەك ناھەك بۇ شىيخ شەمس تىن گۈتن، هەكە ھۆسا بە مانا وى ئەمە، پەدشاي (شەمسان و ئۆمىدە و قەومىيە و قەومىيەن قام) ھەمەو دروست كىنە!

عاشق و مهعشوق رای د دهسته

مرازی خوژ خودی دخوهسته.

۱۳ - برمه وئی دیوانی

وئی مه طبه خی، ل وئی شیلانی

جیئن دین و ئیمانی.

۱۴ - دین و ئیماتیت مه ژ ویله

حەقیقەتا مه ژ وئی حەدینه

لەوح ل مە حفوز ناقچ خودینە.

۱۵ - دا ب دەین مە دەھیت رۆژو ھەیقە

ھوون ل ئاخىرەتنى كىرن ب زىرو زىشە

شاوسى مەلەك ئەف دنيا ب بۇستا دېپشا.

۱۶ - پىشا و دکر قەدارە

شىشىمسى خوندكارە

رۆنایا شىشىمسى دا بنىت بەريان و بەحرا.

۱۷ - خۆزى مە زانىبا سەتىزىت عەزمانى ژ چىنىه

ژ نۇورا يلاھىنە

كا روکىت وان ل سەر چى سەكىنە؟!

۱۸ - هەر روکىت وان ئاقايىھ

ژ مەلە كا هات ھنگاھ

ژ قودرهتنەت ژ ئان سەتىزىا كىرە ئاف و خونافە.^۱

۱۹ - ئاف ژ ئان سەتىزىا رژى

پەدشايى من عەرد چىكىر، عەزمان ژى را گۈرمىزى

پىش و دلى من ژى را بويىزى.

۲۰ - چەندى عەزمان ھەينە و بەحرا

ھە كە پەدشا بىكەت فروارە

^۱ ل گۈرى فىكرا دىيىن ئىزىدىا ئاف ژ سەتىزىا چى دېھ و تى خوار.

دئ حوكم كهت ل هرچار ڪناره.

٢١ - خوزى من زانبيا عهزمان چهند مقداره

هه كه شيخادى بكهت فرواره

مهنرهل پينسهد سالي ب هژماره.

٢٢ - خوزى من زانبيا عهزمان چهند قياسه

ژ گورتنا خدر و لياسه

گوتنيت عهول ههتا ئهساسه.

٢٣ - خوزى من زانبيا ئهف ئهزمان زيقه ئان زيره

سهر مليت وان جندىا دگىزه

ئيت معامله تىت وان ب خودى را.

٤ - شيخادى شەخى منه

بىنابا چاقىت منه

چهند بسىپىرى، شيخادى هندى مەزنه.

٢٥ - مەله كا شيخادى خوش دېشىه

ژى تىت بىنا عەمبەر و مىكىيە

چى جىي قەول و قەسىدىت شيخادى لى بىزىن،

ئەو چى بهەشتە لېيە.

٢٦ - شيخادى شىخە ل كافىيە

عەولىيا وى ب ئەلفىيە

ناڭ شيخادى يى شىرىن، يى شريف ب خۇ خودىيە!

٢٧ - نەبرانى شىخ ل كافە

ئەو مەنادى بەنى حەرفە

نوورا شيخادى وا دئىسىت ل هرچار تەرەفە.

٢٨ - شيخادى شىخ ل حەققەتە

راوهستا بول مەعلەقە

نوورا شيخادى دا بۇو هەر ھەفت تەبەقە.

٢٩ - شیخادی شیخ ل غهفوره

رۇنایا شیخادی دا بىت به حریت کوره
ژ گۈتنا: شیخادی ژى دچن ئوسفەت و نورە.

٣٠ - شیخادی شیخەك چىكىر

ناڭ خۆيى شرف، يى شە كىرىكىر
دار و بىرا سجىودە پېكىر.

٣١ - شیخادی شیخەك را كىر

ئەوی عەردو عەزمان بېرلا ئاقا كىر

دلى عەدهويا پى شاي و شاكىر

٣٢ - شیخادى، شیخ بەركاتە^١

ب وى سورى كىر خەلاتە

ژ عەردى فرى چۇ سەماواتە

٣٣ - شیخادى شیخ ل مەعىيە

عەول ب وى ئەلفييە

عەين ل حەق، ناڭ خودىيە!

٣٤ - شیخادى شیخ ل عامە

ئوسفەتىت وى بەرى يسلامە

قەدم گوھاستنە ژ شامە.

٣٥ - شاما شرین سلطان ئىزىزىيە

خوند بۇو ژ قەلمان و دەۋىيە

غافلا عنكار كىر، گۇ؛ مە نە دىدە!

٣٦ - دەم و دەوران وى بىن ژى

گۈتنا سەر من ب رېزىن

قەول و قەسدا بۇ مەريدا بېزىن.

٣٧ - لالش زيارەتە

كانيا سېنى قوبىلەتە

^١ شیخ بەركات؛ ئانکو شیخ ئابو ئال، بەرەكتات

قوبله تا دنی و ئاخوه ته
- لالش سکانه ۳۸

کانیا سپی سہر نیشانہ
نیشانا عہرد و عہزمانہ.

- ۳۹ - دوڑ و جهنم هدهنه
ئەون جىيىت بى فايدە
ئەو دەزمىنەت روحامە

٤٠ - دُوْرُّ وَ جَهَنَّمَ جَوْتَن

ب روژی نوست و نهه کله لیمه دناف خو دا دگوتون
ئهوان عنکار دناف خو دا دسوتن.

۱ - ئەون گەلیيەت كورە

ژئی دچن خاسیت خهفوره

ڙ گوٽجا، شیخادی ڙئی دچن ئوسفهٗت و نوره.

٤٢ - ئەوه رۆزا ل گەلەي تەنگە

میزرا لسهر مه ده عوه و جه نگه
ژی دچن ئوسفه ت و ره نگه.

۴۳ - لالش به هشته که خوش

خودان ئیمان، خودان ئەرکان
رومەت نەما بۆ دەلق رەشە.

٤- لالش به هشتة که قهويه
ئۇ مالەکە ژەنۋە لىيە

$$M_1 \times M_2 \times \dots \times M_n$$

قهولی رابعه ل عهده ویه^۱

۱- ل من جه ما دبوون وهلیه شیخ جو تید^۲ شهبلیه

شیخ مه عروف که رخیه شیخ داود تکوبیه

بازید باستامیه هرچار برایت قمه تیه

دھری شه ره فخانه د چیه رابی ژ مه را دھرانیه.

۲- خه لکی غافلی شه نگه

ل فر نه کدن چو ده نگه

دا ژ حدیا نه چتن چو ره نگه.

۳- خه لکن غافل کوره

رابی جوانه که دلگره

شیخ بازید میزه کی پیره

شه روم دکه ت ب چته دیوانیت فه قیرا.

۴- رابی جوانه که چا که

ل وئ سوری گله له کیه مو شتاقه

گه ریا بو وو زکا ک ب زکا که

هه تا دیکلا ل عه رشا بانگ د که.

۵- رابعه ل عهده ویه

گگ ته بھر بھری وئ دیه

شفانه کی وئ د بینیه.

۶- رابی عهده ویه

^۱ ئەف قهولو هیزا (حیزی پورت) ل سالا ۱۹۹۷ ئى من را فرئ کرییه، بەلی نه گۆتیه ئەمی ئەف قهوله ئى دەقی کىن ستاندیه.

² شیخ جو تید؛ وهك شیخ و هؤستان حسین حلاج تى حسیب كرن.

گرته بھر بھری وئی دییه^۱

شفانه کی وئی دبینیه.

۷- شفانو! تو ب خودی کھی ئیلاھیه

تو راستی بؤ من بیڑیه

تھ سواره کی هؤ^۲ نہ دیتییه

ل بھردا تاج و حلھ نورانیه؟!

۸- شفانو! شفانه

تھ خراب نہ بت مالک ویرانه

تھ نہ دیت بسو ئھو سلطانه

ی دل رابی پن دبوو حمیرانه.

۹- شفان د بیڑتی:

عهیب ل تھ حورمهتی

ئه فھ چل سال دکیشم غیره تی

قہت راستییه ک ژ دلی من دھرنہتی.

۱۰- رؤژه کی سوبھه ھیه

من دیت بسو سواره ک بوریه^۳

ل بھردا تاج و حلھ، خھرقہ نورانیه

ئه فھ چل سال من ژ بھری تھ زانی سورا شیخی عھدیه!

۱۱- رابی عهداوییه گرته بھر خف بھری وئی دییه

خولقہ تھ کی^۴ دبینیه

خوزی من زانیه مرازا فن خولقہ تھ چیه؟

۱۲- ژ کھرمی من دافھ

دیلی^۴ جھواب د دافھ

يا رهی! حزرہ تا من نوخندک ئاقھ!

^۱ هؤ؛ کورت کرنا هؤسا.

^۲ بوری؛ دھریاس بسو، دھر را چؤ.

^۳ خولقہت؛ گیاندار، یان د ڈردا ب مانا حمیوان.

^۴ دیل؛ سہیا میں.

- ۱۳ - رابی عهده ویه کیزه ک ژ بهریکا خۆ دهه ئانییه
 دهست هافیته کەزیت خومرییه^۱ دانان و دپرییه
 کره شهربیته کی نورانییه ئاٹ ب سۆلکا خۆ دهه رانییه
 دا وئی خولقەتا تینییه خیز ژ وئی خولقەتی دیتیه
- ۱۴ - بهره ژۆر ریئنی، دیت عهرش و کورسیه
 بهر ژیئر ریئنی، دیت گا و ماسیه.
 هەفت تەبەکیت عەردە، هەفتیت ئەزمانا
 سەر کەفا سلطان شیخادیه.
- ۱۵ - رابی ئاٹ دا دىلە
 سەر هلینا دیت قوب و هلیلە
 کورسیا لى د بۇو جەبىزە.
- ۱۶ - رابی دىل ئاٹ دایه
 مەقسوسەك دورەك بۇرا ئىنایه
 خیز کر، خیز جەزايە.
- ۱۷ - خەبەر گەريما بۇو ل وە کاتە
 رابی تى ژ خراباتە^۲
 سەر سەرىئ وئی ھەيە كەراماتە.
- ۱۸ - ھەر چار براانە
 قىك را دىك دەنگانە
 ھەر چار برايىت حەبىيى رەحمانە.
- ۱۹ - ھەر چار برايىت گۈلبابە
 ژ مالى چۈنە پشت ئاٹە
 ب خیز ھاتن، من قەدأقە
 مىقان وەرن، بىل دەرۋە مسکىن زاٹە.

¹ خومری؛ رەنگى سۆر و قاوايى تىكەل.

² خرابات؛ دياره ناھى جىيە كى يان باجارتىكىيە ل وئى دەورو زەمانى.

۲۰ - رابی وه د بییه بلا میقان تییه
 مه قه و شهرمه و فییه مسکن زاٹا تییه
 ۲۱ - وه دییزت شیخ بازیده های رابی وه حیده
 ئەم شییخن تو مریده.
 ۲۲ - ئەز مریدى شییخى خۆمە^۱ بهری لەوح و قەلەما
 ئەو شییخى من، سورا ل سەما.^۲
 ۲۳ - رابی کان شییخى ژئى دەت نیشان
 هییز نە قەدمىيە دیوانى.
 ۴ - شییخى من سولتانە^۳ وئى ل دەستى دا مشورى میزانە
 سەرئى حەمووئى ئیمانە.
 ۲۵ - شییخى من هەوەستە گوستىلا قودرهقى وال دەستە
 سەد وە کى تە پېشىھە دوھەستە ماشى خۆ ژئى دخوھەستە.
 ۲۶ - بەعدى^۴ چل سال تەمامە شیخەك دى را بت ل شامە
 لالش مەقامە
 ناڭ وى سولتان شیخادى "عەلەيھى ل سەلامە"

^۱ شییخى وى شیخادىھە و دییزه سورا وى كەن و هەرو ھەرەو بەری خولخاندنا (لۆح و قەلەما).

² سەما؛ عەزمان.

³ سولتانى، راستە بۆ خوندەكار و حوكىمىدارىنى گۈتن، لى ئەم مانا ھېز و قەوهەتى دەدە و وەك نافەكى ژ

ھەزارو يەك ناقيت خودى تى بکار ئائىن.

⁴ بەعدى؟ پشى.

ئەز دى بىھ جىزى، هوون دى بن خولامە.

٢٧ - بەعدى چىل سالى دىيىھ

شىخەك ل عەردى شامى رابىيە

لالش مەقامى ورىيە

ناقۇنى سولتان شىخادىيىھ

هوون دى بىنە غولام، ئەس دى بىھ جىزىيە.

٢٨ - كەرەم، كەرەم مىزانە

شفقە، شفقًا پادشاه

سەرى حەمووپى ئىمانە.

٢٩ - كەس باورى ب حورومەقى نە ئىنان

هوون شىزپىكى ئاڭ بىنان

دا بىانا بجهىرىيان.

٣٠ - خەلکى ل وى بېيىستە

شىزپىك هلاوستە^١

كى دا سەرى كەرەم ئىخىستە.

٣١ - شىخ بازىد مىزە كى بكارە

وه كاز ئينا ژ ناڭ دارە

وه كاز ل شىزپىكى دا، ئاڭ و شىزپىك ئينا خوارە.

رابى دىبىزىت: حەيفا مە تى مىز وە كى نە ل ديوان،

شهرمەين، شهرمەزارە

٣٢ - دۆر هاتە سەر رابى سەرمەستە

دەستورى ژ خودى و مىزرا د خواتى

پشتا خۆ ب سولتاب شىخادى بەستە

وه كاز هلگۈرتىيە ب دەستە

¹ هلاوست؛ دالقاند، پىغە كر.

وه کاز ل شیزپکی دا، شیزپک دشکهسته
 شیزپک هاته خوار، ئاف ما بwoo موعلق قهندل ۋە د وەسته.
 ٣٣ - ب قودرەتا جەلیلە
 رابى شکاند سەبیلە
 ئاف ما بwoo موعە لق ل قەندىلە.
 ٤ - ئەو مىزىت ئەلاھە
 قىڭ را دكەن مەھىھە
 رابى! سەحە و سەد جار سەحە.^١
 ٣٥ - ئەو بۇون مىزىت مەعبودە
 قىڭ را د كەن خىدودە
 دكېشنى بەر رابى سجۇددە.
 "ئەم د كىمىن خودىيى تەمامە."

* * *

---

^١ سەحەو سەدجار سەحە: دروستەو سەد جارى دروستە، ئانكى تو خودان كەرەمى.

قہولی خان قوباد^۱

- ۱- ب دهستوری میزی میران
گهلى جوانان و پيران
گوه ب ديرنه فهقيران.

۲- فهقير حال ژ ميژن
كمال گو ههر ريزن
ژ شيخادى خه بهر بيزن.

۳- شيخادى شيخخى حەليم بورو
بىهد وجود تەسلىم بورو
نەفەسا حەسەر دا بورو.

۴- رازى ب قازى خودان بورو
رازى ب هەر (دەھتو) بورو
ل خلمەتى (لىرىت) بورو.

۵- شەف و رۆژ دەرجو بورو
دەھىرى عاشق نە بورو
دېرىئى ئاخىر جۇ بورو.

۶- بەردى ژ خىز ئافينە

^۱ ئىش قەمولە ئىز وان قەمول و دوعەميانە، يىيت كۆ هيئىرا (خېرى لىياس پورتتو) ل سالا ۱۹۹۴ ئىز من را شاندىن.

بەھىزى گۆتىپىيە (خان قوباد) يان (خاناي قوباد) ھۆزانغانلىق ھەرە مەزىن مىرىنىشىنا ئەردەلان بۇ بەرى ھۆزانغانلىق بىن اتاق دەنگ (مەولەوى) و فان ھەردوو ھۆزانغانلىق ھۆزانغانلىق خۆ ب زارافچى گۈران دەنىيىسىن. بۇ مە نەيە رۇنە، ئەۋە (خان قوباد)، ئەو خان قوبادى ھۆزانغانلىق مىرىنىشىنا ئەردەلانە، يان خان قوبادە كى دەنە؟... ھەك خان قوبادى ئەردەلان بە، گەلۇ چىما ئەۋە قەمولە بنانى وى ھاتىيە گۆتنە و گىريدىانا وى ب ئەدەدىن دىرىج ئىزىدىيەقچىيە؟

- دۆستى د خۇ ئافينە
د عاڭى دلى دينە.
- ٧- وەسل پى حايىل بورو
ب دەستى خۇ مایي بورو
خالق روپى قاپىل بورو.
- ٨- مەقبول دەرگەھ مىر بورو
شىخادى ئادەم نەزىر بورو.^١
- ٩- شىخادى دەرن سافە
خۇلب لى يختلافە^٢
بەدل بورو طوافە.
- ١٠ - چۈرم طوافا شىخادى
ژ طواف (روق سنا)
ملکا ماوى دوجا.
- ١١ - مەسکەنا هندى دورىچى
دایم فەرەح و سرور^٣ لى
دایم مە دایم نۇور لى.
- ١٢ - نۇورا بېت ل بەر دوو داران تى
مقامىت دلبان ل سەرتى
نەزەرا خالقى زۇو بەرتى.
- ١٣ - حەوزى بىر کا در نەدا تى
رۇناھى و فانوس و فنە.
- ٤ - قەبرى شىخادى د بن دا
٥ - مەقبەرا ساحب دەست حالدارى دل مەزن تى
زمزم، كانيا دلخوار تى

^١ سورا شىخادى بىرى ئادەمە و ئەموى بىرى خۇ د دايى، بىلگى هەر ئەم خالقى ئادەم بورو.

^٢ ئىختلاف؛ گۆرتەكە عەرەبىيە مانا جودايى.

^٣ فەرەح و سرور؛ -عەرەبىيە، خۇشى و شاهى.

- زمزم کانیا خوش تی.
- ۱۶ - حمودا برکا به هشتی
شا بوهوری کو گههشتی.
- ۱۷ - شا بورو ملوکا و کهسانا
ل مه سکه نیت زوخانا
ئی د غەرقى به حرا مە عتانيانا.
- ۱۸ - به حرى زو وە سفاتى
عەھدى دروست وە فاتى
شىخ ئە حمەد و سەيد ئەبو ئەل - وە فاتى.
- ۱۹ - شىخ ئە حمەد نادر نادر شەف و رۆز (تە خلت) حادر.
- ۲۰ - شىخ ئە حمەد دو ئە بد لقادر گیلانى / شىخ نورانى برکا ب لالش ئانى.
- ۲۱ - شىخ حەسەن و مامەد رەشان تى مامەد رەشان و شىخ حەسەن تى.
پىر موس نورىن دا تى.
- ۲۲ - پىر و شىخ ب كەمال دا
لالش گەلەيە كى سە قال دا.
- ۲۳ - شىنا جنهقى رەنگە
وئى ل وى ئالى تى دەنگە
- ۲۴ - وەر تىز ل سە فاتى
دوخانا عەرەق ب قام تى.
- يا مرید شىخادى، مە كانى شىيخى مرید تى.
- ۲۵ - مە جلسا مورشد و رشدى تى
كاف و نون و سە عددە تى.
- ۲۶ - قەدە حا نوري دۆستان
شىخادى كرە هەنۋە.
- ۲۷ - ژ كە هواتا خۇشا
تى تەعلۇ و ژ كە فەيت ماران.
- ۲۸ - ئەو پاشى خوانداڭا ئىيان
شىقا جنهقى بۆقدار^۱ ئانى.
- ۲۹ - مغار سەد حدود ئانى

---

^۱ بۆقدار، بىزە: چاپتەرىنى شەشى، پ. ۱، ۱۰۱، پەرأويزى ۲۰.

۳۰- لیهر مهشت دائم نوره

نورا کەسلک و زەرە

زقىرى مەلکى ئەكەرە.

۳۱- زقىرى شىخادى (تبرۇزە) گەلۇ بىن سەرى جەبارە

سجودە بۇو بەرو دارە.

۳۲- قەبرى مەلک نورە

چەندى دار مەوجوودە

ھەمۇوان ل بەر سجودە.

۳۳- قەبرى خالق نەزىر تى

تاي داران بەرقى قى

ئو دارىت نانىنا سونەتى.

۳۴- قەبرى شىخادى ل بىن

دۇڭمن حەدوو سەدى جەنەتى

میر شەھيد قەبول فراتا طوافى تىن ھەر سالە

فرى شىخادى بۇوا مالا.

۳۵- شاھقۇ تو د زانى

ستى^۱ تىن ب مەستانى

دا برا قوبا نورانى.

۳۶- قويىت عەممۇم عەمارەت كەن

ب مىسىكىنا حشارەت كەن

مرىيد ب طواف عەرد دەكەن

خودانىتىت كەرەمى گەلىي لالشى مدارەت^۲ كەن.

۳۷- توافى ھەر سال تىن

مەحبوب دىيم شەمال تىن

---

¹ سقى؛ ژن.

² مدارەت؛ گۈتنە كە عەرەبىيە ب مانا گۈھى خۆ دەن، چاڭدىرىيەن لى دەكەن.

- ب گهليي شيخ ب ناف تين.
 ۳۸ - مهحبوب و شوخ و شهنگن
 ب ياري و هفت رهنگن
 فلاش تين، گهلي تهنگن.
 ۳۹ - فلاش گهليي ب خير تين
 سهد جوقةت زن و ميز تين
 ز شامي و قودسي تين.
 ۴۰ - ز شامي ب ئەسناf^۱ تين
 ۴۱ - گهليي شيخ كامل تين
 ۴۲ - ب شال و كوفي تين
 ز مال تين، گران تين
 ز باشيك و بهزادن تين.
 ۴۳ - ميشاتيت لقمه ب قيمهت قهدره
 ستي دهر بورو سهدره.
 ۴۴ - ز خهتاري، بهعه درى تين
 ۴۵ - ز نسيبيي، ز شنگانى تين
 ۴۶ - ب كەنى، ههزار ناز تين
 توافق گەردهنگاز تين.
 توافق گهليي گەرناس تين.
 ۴۷ - ديم حيروفيان زلو مala قهبرا
 شيخادي بت مala (زلفاها) سهدرا

* * *

---

^۱ ئەسناf؛ ديسان گۈزئە كە عەرەبىيە بىانا جۆر-جۆر، يان ز ھەممو رەنگا، كچاك و مەزن، خۆزرت و كال، زن و يەلام.. هتد....

چیروک و قهولی مسکین تاڑدین^۱

بههرا بتر ژ خاس و باچاکیت ئىزدىيا، بتاييهت ل دهورى هاتنا شيخادى، چيرۆك و سەرەتاتىيەت خۇ ھەنە بىكرامەت و ھەنەرېت شيخادى را، ژ بەر وى كەرامەتى وان شىخ و پىرا، دەرۋوپىشا،.. خۇ بۇ خودى و شيخادى شكاندن و شىخانىا وى قەبول كرن و خۇشىيەت دىنيايان تەرك كرن و بونە دەرۋوپىش و روکرنە ئاخىرەتى.

وه کي ژئي دېيژن، مسکين تاژدين مرۆغه کي خودنیاس بورو، ئەو ژ بنه مالا شەمسانىي بولو.
ده مىشىخادى ژ شامى هاتى و ل لالشى ئاكنجى بويى، دەنگى كەرامەتىت وى ل دنياين
بەلەف بويىن، ژ دور و نېزىك؛ دەرۋىشا، خودان سور و كەرەما، كۆچەك و خلمەتكارا،...
قەستا لالشى كىرن، دا ديندارا وى شىيخى بىيىن و بزانىن چى ل باله. وە كى ژئي دېيژن:
ھەندەك ب جەنگ ھاتن دا شىخادى ژ لالشى دەر ئىن، وە كى عەمادە دىن زەنگى و
بەدرە دىن لۇلۇز. ھەندە كا نە دخواست ژ كەرامەتىت وى باوەر بىن و ھاتن جەنگ و رەكمانا
دین لگەل بىكەن، وە كى شىيخىت بەغدىي: ئەحمدە كىرى، ئەحمدە رفاعى،... خەلکە كى
دى، يى زۇرى زاڭ ب دەرۋىشى و مسکىنىي ھاتن، خواستن وى ديندارى بىيىن و بىن مەرىد
و خلمەتكارىت وى. خواستن لسىر دەستى شىخادى فيز بىن بۇ دنيايدا دى قەنچىيە كى بىكەن...
مسكين تاژدين يەك ژ ئان كەسىت دماھىكى بولو. ھەندى ناڭ و دەنگىت شىخادى و
كەرامەتىت وى دنيا تىزى كىرن، خەلک ژ ھەممۇ دۇرۇ بەرلا ئى جەقىيان و بورو (سلطان، پەدشا،
مېرى) ئى ئىزىديا، كۆچلەك و دىيوانىت وى ھەر تم بۇ ھەممۇ كەسە كى دەھە كى دەھە بۇون. قەھەوە و
گۈمگۈمىت وى ل سەر ئاڭرى نە دھاتنە خوار و سار نە د بۇون. سمات و شىلالانىت وى،
سېنى و ھېشارا، فەقىر و ھەزىرا ژئي د خوارن... ژ بەر قى يە كى خەلکى دھاتنە لالشى،
خلمەتكارا، قەلەندەر و خودنیاسا، قەلىت دار ژ بە ئاڭرى سمات و شىلان و قەھەوا

^۱ هه زی گوتیبیه، ئە ف بايە تە بۆ جارا يە كى هيئزا يە دە ل فە قىر حە جى، بىناف "قە ولى مىسکىن تاۋىدىن" دىگۈۋارا "كاروان، ھەزمارە (٦٥) سالا ١٩٨٨ بە لاف كىرىدە. من قازانچىڭ قە ولى كە تىكىستە كە باووه رېپى كىرى كۆز ئالىي زانلىي دىين فە قىر حە جى هاتى گۈتنى. لى گە لەك دارشتن، رۇنىكىن و شۇۋەقە كىرن، مە ز ئالىي خۇققە ھاقيقىن سەر.

شیخادی، ز چیایی دئینانه مه طبه خا مala شیخادی (ل گایکوژی). ئهو گزرت قولیت دارا سال بۇ سالن ژ سەر يەك خلاس نه دبون، حەتا ئىرۇ رۆز ھەر ھۆسا مايە و كىشانا وان دارا ب کارە كى دى تى حسىپ كرن، نەز ژى بايىشىخ، كۆچەكك و خلمەتكار، ھەمو ل دەمى پايىزى ب درېزايما چەند رۆزرا دچنە چیايى و قولیت دارا د ھافىنە سەر پشت و ملىت خۆ، حەتا د گەھنە گایکوژى، قەول و بەيتا د بېژن.

د بېژن جارە كى مسکىن تاڑىدىن ژى چۇ جەم شیخادى و گۇقى:

- ئەز ژى دخوازم خىزە كى بکەم و قولیت دارا ژ گۈرە شىلانا تە را بکىشىم.

شیخادى گۇقى: ئەز ژ تە را يى دوعاچىمە و من خىزىا تە ب گا و بەرانا قەبولە.

بەلى مسکىن تاڑىدىن يى مجد بۇ ل سەر گۈتنا خۆ و يى سۆر بۇ ئەو بېت دارا بىنت.

شیخادى گۇقى:

- ھەما تو ب دلى خۆيى، چاوا د خوازى بکە!

ژ گۈتنا مسکىن تاڑىدىن د سى رۆزرا دا، سەد قولیت دارا ژ چیايى لسەر پشتا خۆ كىشانە

گایکوژى. پا ھەموو تشت ل نك شیخادى ديارە، كەرامەتا وى ھنده مەزن بۇو، ئەوى

دزانى كى چى دكەته و كى چو ناكەته، چى ددلا دا دسيورتە!.. گۇته مسکىن تاڑىدىن:

- ڪارى تە كرى بەسە و خودى خىزىا تە قەبول بکە و ئەز ژ تە را يى دوعاچىمە.

بەلى وى گۈتنى ل گەل مسکىن تاڑىدىن فايىدە نە كر، ئەوى گۇت: "نە، نە بەسەن، ئەز

دى هييشتا قۇلا كىشىم!"

ئەو چۇ سەد قولیت دى ژى كىشان. ديسان شیخادى گۇقى: "بەسە تو وەستىيابى،

خودى خىزىا تە قەبول بکە!"

مسکىن تاڑىدىن گۇت:

- نە خىزى پەدشايى من! نە بەسە، ئەزى سەد قولیت دى ژى كىشىم و پاشى بەسە.

ژ گۈتنا جوماپىزا، مسکىن تاڑىدىن نوت و نەھ قولیت دى ژ چیايى ئىنان و دانانە سەر

گزرت دارا ل گایکوژى، ئەۋى چۈپى بکەته سەد، ئەو قولى سەدى وى دانايە سەر پشتا خۆ

و ژ چیايى هاتە خوار و چەند گاۋەك ما بۇون ب گەھنە گایکوژى و قولى خۆيى سى سەدى

تەمام كەت- ل شیخادىيە ديارە، ئەۋى ۋىا ئەۋى جومانى ب جەربىنت- ب كەرامەتى هىلا

مسکین تاژدین گلهک ره حت (ماندی)، دهمني ئهو پی حسیا هۆسا ره حت بورو، ل گەل خۆ گوت؛

- دا قۇلۇ خۆ دانىم و چەندە كى بىھنا خۆ قەدەم، ئەقە چەند گافىك وى د مایىن دى گەھمە گايکۈزى.

دهمني قۇلۇ خۆيى دارا دانا و پالا خۆ دايى، شىخادى ب كەرەمنى هىلا خەوه كە گرگان ب كەفىه چاھىت مسکين تاژدین. چاھىت وى كەفتنە خەوئى و سەيرى، دخەوا خۆ دا دىت، ئهو وى ل بەرييە پانە حشڭ و كەلا گەرمە ھافىنى. تىھنە كى دا سەر و دەبارا وى نە د بورو. دەنچ حالىدا، دىت ئەقە سوارە كە ژ وېقە تىت، دوو جەتكىت ئاقى وى ب بى زىگى ھەسپى وېقە دگۈرىدىانە (ھەلبەت شىخادى ب كەرامەتى خۆ كر بورو ب رەنگى سوارا)، گۇته سوارى:

- سوارۇ! ئەز ژ تىھنا وەختە بىرم، ب خىزرا خودى تو قورما كە ئاقى نادەيدە من!
سوارى گۇقى؛

- چى ل با تە ھەيدە تو بىدەيدە من؛ زىر، دراف (پارە)، ھەتا ئەز ئاقى بىدم تە. يان ژى ھە كە تە خىزىھەك، قەنجىھەك ل دىنایى كرىيە، بلا ژ من را بت، ئەزى ھنگى تىت ئاقى دەمە تە!
مسکين تاژدین گوت:

- من بەرى چەند رۇزە كا سى سەد قۇلىت دارا ب خىز كىشانە سەر گزرا مەطبه خا شىخادى.

سوارى لى قەگەراند و گۇقى:

- باشە، بلا ھەر سەد قۇلىت تە كىشايىن، ژ من را خىزى بن و ئەزى ھندهك ئاقى دەمە تە!
مسکين تاژدین گۇقى: - بلا، من قەبولە!

سوارى ئاق دايى و ئەوي تىز ئاقا خۆ قەخوار. پاشى سوارى خاترا خۆ ژ وى خواتىست و ب رىيَا خۆ دا چۇ، ھەتا ژ بەر چاھىت تاژدین ھندا بورو.
ھەر دىسان ب كەرەما شىخادى و پىشى دەمە كى كورت تاژدین دەنچ وى ژ تىھنەيا حشڭ بورو، نزانتە چى بىكەت. شىخادى، بىرەنگە كى دى سوارا خۆ خەملاند و ھاتە پىشىيا تاژدین و عەينى دانو ستاندنا پىشىن دناف وان دا چى بورو، سوارى گۇقى:

- ما ده م چو مالی دنیای ل گهل ته نینه تو بدهیه من، بلا ئهو خیزا ته ژ شیخادی را کری و سه د قولیت دارا ژیرا ئانین، ژ من را بت!

هندی تیهینی حالی مسکین تازدین نه خوش کر بwoo، يه کسهر گوتنه سواری؛ بلا، من قه بوله!.. ئهوی بُو جارا دووی تیز ئافا خو خه خوار، خیزا خو (بیون دوو سه د قولیت دارا) ژی دا سواری و ئهوی خاترا خو ژی خواست و ژ بهر چافا هندا بwoo.

بُو جارا سیئی، شیخادی هوسا ل مسکین تازدین کر ژ ههر دو جاریت بهری بت تیهینی بت، ده ڦ وی زوها بwoo، زمان وی ژ حشکیا د ده ڦ وی دا، نه دهات و نه دچو، ده بارا وی نه دبوو. دیسان سواره ک ب ره نگه کی دی لی ده رکهفت و هیقی و لافه لاف ژ سواری کرن کو قورمه که ئاف بدهتی ب ده ڻ.

سواری گوتق؛ ته چې ههیه تو به رانبری ئاف بدهیه من!

- تو من د بیئی، من چو نینه، نه زیرو نه مالی دنیای!

سوار: - باشه چو خیز و خیرات، قهنجی ته نه کرینه، قه بول که ئهو ژ من را بن!

تازدین: - بهلی، من قولیت دارا وی د کرینه خیز بُو شیلانا شیخادی.

سوار: - تو دی قه بول که ئهو خیزه ژ من را بت؟

تازدین: - بهلی ئهزی رازیمه، زو تو ئاف بگه هینه من، ئهز ژ تیهینا فه تسیم!

سواری ئاف داین و تازدین تیز ئافا خو خه خوار و سه د قولیت خیزا ماین ژ سی سه دا دان. سوار ژ بهر چافا هندا بwoo، د وی گافن دا مسکین تازدین ڦه جنقی و ژ خه وا شرین شیار بو، دا هزارا خو، چې دیت، چې بیئی، گوت؛

- من مالا خو ب دهستی خو خراب کر. بُو خاترا نه فسا خو ئهو خیزا من کری، هه مورو من ل ده ردا، من بُو قورمه که ئاف فروت!

ژ گوتنا مسکین تازدین ئهو قولی دارا ژی گهه اندہ سه ر گزری و ژ خو ف و شه رما يه کسهر چو با شیخادی و گوتق؛

- ده را تو لی بی، ئهز لی نامیںم!.. جی نافن ته ژی به گهه هی، ئهز لی ناسه کنم!.. تشنی من کری و نه کری، من ل ده ردا، سه ری من ل بهر که سی را نابه!

هه لبہت بکه ره می هه مورو تشنی چې دخهونا مسکین دا بوي ل با شیخادی خویا بو، گوتق؛

- تاژدینو! هەر دىسان ئەز بۆ تە بى دوغاچىمە، لېزە بىنە و لالشى نە ھېلە.
لى بەن ھندى تاژدین طەنگاڭ بۇو، دنيا ل بەر چاڭا رەش بۇ، گۇتنا شىخادى نە كەفتە
سەرى و ب يا وى نە كىر. ل بۇرى (ھەسپ) خۇ سوار بۇو، ژ لالشى دەركەفت.
مسكىن تاژدین قەستا بەر ئاق، دوبانا دنا كەر و ژ وىدەر بەرى خۇ دا مىزدىنى و بەرو
مىزگەھا حەلەبى چۆ.

ل حەلەبى مسكىن تاژدین هاتە گىرتەن و ھەفت سالا كەفتە زىندانى. ئەفە ژى جۇرا
شىخادى، بۇو ھاتىيە سەر چونكە ئەۋى ب گۇتنا شىخادى نە كىر و كوبارى ل نەفسا خۇ
كىر، لالش ب جى ھىلا و قەستا حەلەبى كىر. هەر ل داماهىكى شىخادى لى ب رەحم گەريبا
و ب كەرامەتى شىيخ جەنجەر شاندە حەلەبى و مسكىن تاژدین ژ زىندانى ئائى دەر.
ژ بۆ فى چىرۇكى قەولە كى درېز ب نافى (قۇلى مسكىن تاژدین) ھەيدى، ئەف چىرۇك و
قەولە ھەم تىكىستە كە دىرۇكىيە، ھەم كەرامەت و ھەنرېت شىخادى خۇيا د كەت و ژ ئالىي
دىشە ھۆسا دىيار د كە؛ نا بت مەرۇققى ئىزدى ھەر قەم ل پى نەفسا خۇ ب چەت ئەدو مەرۇققى
نەفسا خۇ نە گىرت، بى گومان دى پۇشمان بت و يەكە باش نا ئىتىھە رىيَا وى. يَا دووئى
كەرب و كىن رك بۇ مىزى ئىزدى چىنى نابت.

وە كى خۆيَايە، ئەف قەولە ژ ئالىي شىيخ فەخرى ئادىا (مەلك فەخرەدین) كۆ ئەو ژى ل
چەرخى دووانىزدى زايىنى ژيايە، وى ھاتىيە گۇتنە.

ب باوهەعىا من، (مسكىن تاژدین) و (شىخالى شەمسا) يەك كەس بن و (مسكىن) نە
بەشەك بت ژ نافى وى، بەلكى پېناسىينا حالى وى بت، ئانكۇ مەرۇققى ھەزار و دەردەك ب
سەرى ھاتى. (ب باوهەريا من، قەھەرين و دەركەفتا (تاژدین) ژ لالشى، نە ژ بەر كۆ ئەۋى
سى سەد قۇلىت دارا بۇ شىلانا شىخادى ئائىن و پاشى دخەونا خۇ دا دىت، ئەۋى تىنى
دېبوو، بۇ قورمەك ئاق، ئەۋى ھەر جار ژ سەد قۇل دار كۆ بۇونە خىز دەتە خوار!..
بەلكى ئەو ژ لالشى و دەقەرا وەلاتشىخ ژ بەر رودانە كە تايىھەت دىيىبەردا بىنەمەلا ئادانىي و
شەمسانىي دەركە فتىيە، ھۇ نە دەمىن ھندىيە ئەم لىسەر بىناخقىن). پاشى دىسان شىخادى ل
تاژدین ب رەحم گەريبا و قارى ژ زىندانانە حەلەبى رزگار كەت.

ئەفە ژى دەقا تىكىستا قەولى مسكىن تاژدینە ل گەل ھەنەك رۆن كەرن و شەرقە كرنا:

قەولى مسکىن تاژدین

- ١- سوبىيەكى ژ سوبانە
دەخەولەيەكى دا دلماھە
هاتە بىرا من شامە.
- ٢- من گوھ دا لىسر دلى
فەھمى دا سەر ئاقلى
وەعده وا هاتى، دەستا ژ مىر و مەرگەھا شىخادى ھېيلى!
- ٣- دلى مى ژ ھەۋەستە
ئەقە بۇو ئىقىنىا من لى د بەستە
من زانى دى ل عەردى شامى كەم قەستە.
- ٤- ھەى بۆرۇ! يى ژ ھەكارە
خەملى وەكى ھەر جارە
بۇ من مسکىنى ژ لالشى دەنارە.
- ٥- ھەى بۆرۇ! يى ژ لالشە
حەبرانۇ، يى سەر خۆشە
دى طەواف كەيىن دەرگەھى شىز مەھممە رەشە.
- ٦- خەتا منه ژ دىۋان
من قادى وي د بەردانى
گۇتى: يا دەروپىش! تو دى چى، نا گەھىيە عەردى شامى!
- ٧- خەتا منه ژ خودانى قايىچى
ئەز گەھىشتمە بنىت بەرىنى
من گۇ: بۆرۇ! پاڭۇ، چۇ مە ئىخىچى.
- ٨- خەتا منه ژ مالىت ئادىيا

- ئەز گەھشتمە بىيىت بەریا
من گۆ: بۇرۇ! پاژۇ، چو مە ئىخىيىا.
- ٩- من ھاڙۇت، ئەز چۆمە سلاٽىت شىيخ بازىدە
ھەى بۇرۇ، يى وەحيدە
من گۆت: مەرگەھا شىخادى جىي مرىدا.
- ١٠- شىيخ بازىد دەنگ د كەت ژ ئەساسە
يا دەرويىش! مەرگەھا شىخادى جىي خاسا
تو دى چى و ژ دەرگەھى حەلەپى نا بى خلاسە!
- ١١- من د ھاڙۇت، ئەز چۆمە سلاٽى شامە و جىي خۆشىيە.
من ژ وى عەزىزى د پرسىيە
من گۆت: شامە و جىي خۆشىيە.
- ١٢- بەبە جندى د بىيىت:
يا دەرويىش! هەكە دى ژ من كەى پرسىيارى
تو ژ مەرگەھا شىخادى نا چى ۋە جارى
دى ل دەرگەھى حەلەپى ژ تە سەتىن خەفارى.
- ١٣- من د ھاڙووا، ئەز چۆمە سلاٽى شىيخى نورى
من ژ وى عەزىزى خواتىت بو دەستورى
من گۆت: ل ناقبەرا من و مەرگەھا شىخادى ماپۇ ئېكە دورى.
- ١٤- شىيخى نورى وا دېيرە:
يا دەرويىش! فەرات شىيمى دى ل تە ئېتىه
كەسەك ژ مىر و مەرگەھا شىخادى ل ھانا تە نا ئېتىه.
- ١٥- يا شىيخ! ئەز دى چم ژ خۇرا
ھەكە خىېھ، ھەكە شەرە
ھەمەتا تە، ھەبەت ب من را.
- ١٦- يا دەرويىش! سەدەق وەيە
خەتا شىخادى وا ل بەر تەيە

بخونه، کا چى تى هەيە؟!

١٧ - جانى دەرويىش كەفت بۇو تەعلى

ئەق بۇو قىسەتا شىيخ فەخرى ئادىا و شىيخالى

گەلەك عاشقا عەمرى خۇز شامى را، را د بارى.

١٨ - دەرويىش بۇرى دكىشته جەم خۆقە

يا بۇرۇز! هندر و قەوهەتىت تە ئەقە

پازۇز! دا ل مە نە ئىيت شەفە.

١٩ - بۇر ل گەل دەرويىشى ئاخى

ئەق بۇو عەجىيە تو پى دلۋى

پازۇز! حىشكەى ئەم ب شەف ژى نا نېنى.

٢٠ - ھىقارە، رۆز ل ئافا

بۇرى من جەعدە كىر بۇ گاڭە

ئەم گەھشىتىنە عەين زافە.

٢١ - عەين زاف د ئىورى

عەلى ئەم چى عزەت كرىن

ژ بەر مىز و موحبەتا شىخادى ماپۇرى كەوگۈرى.

٢٢ - سوبەيە تىشىت ل عەين ھنداقە

ئەم سوار بويىن ژ عەين زافە

ماه گۇ؛ عەلى! ب خاترى تە، سەد جارى مالى ئافا.

٢٣ - عەلى گۇقى؛ هەى دەرويىشى منۇ يى زەربابا

تو سەر سەرى من هاتى و هەر دۇر چاڭا

تو دى چى، نا گەھىيە وان جىا، وان كاعبا.

٤ - دلى منى ژ ھېسۈنە

ئەم ژ عەين زاف سوار بۇونە

ئەينەتا ماھىيە ستۇونە.

٢٥ - مala شىيخ حسىنى شىيخ ئاڭدەلە

دیوان بهستی بورو مه حفه له
 يا دهرویش! تو دی چې، مه ل عهدی شامی بکه سهلا.
 ۲۶- من د هاژوا، چومه ناف وان سونیا
 من ژ ئیکی ژ وان د پرسیه؟
 گهلو! مه زه لا که کي دهرویش ئومهر کييه؟
 ۲۷- که کي دهرویش ئومهر هاته ده
 کوچهك وئ د بهزن، فهقير وئ ل بهر
 ئهم دی طهواف کهین دهست و دامان و سهرا.
 ۲۸- که کي دهرویش ئومهر وا د کره هانه
 کوچهك شانده سهرا بانه
 گهلى دنا! وهرنه میقانا.
 ۲۹- چهندی دنهینه
 ل من جهاما د بوروینه
 عاشقو! میری مهزن تو بُو مه ژ کیده داینه؟!
 ۳۰- يا دهرویش! ئهز و تو براين
 ل خلمهتا ته د راوه ستاین
 دیندارا ته قهوی د شاین.
 ۳۱- يا دهرویش! حهتا تو ل فرى
 ل خلمهتا ته د حازرين
 دیندارا ته قهوی د شاکرين.
 ۳۲- عاسهی تو که کي دهرویش ئومهرى
 لایقى خو، عەسلۇ خۇ د دەی خەبەرى
 ئهز ژ شەرقى وئى هاتىم، دى چەمە شامى سلاپى نەبى زە كەرى.
 ۳۳- يا دهرویش! تو وئ د زان
 رىيما خو مه کە كىسلانى
 سلاپ بکە ل سلتانى.

٤- يا ده رویش! راست پاژو ریه

کسلانین مه ئىخىيىه

سلاف بکە ل سەر پىيە.

٣٥- ئەز ژ مىزدىين چۆم ب طەلەب

ۋى ژى دچى: قافل و بازىرگان و جەلەب

من گۇ: گەلۇ، ئەقەيە حەلەب!!

٣٦- ژ مىزدىين دبۈوم سوارە

من دىت وى ژى دچن قافل و جەلەب و بازىرگانە

من گۇت: گەلۇ! ئەقە عەردى ژى دستىن خەفارە؟

٣٧- ئەز چى ب كەم، بۆرى من كەھ سىسى

ئەز چۆم دەرگەھىت حەلەپى د داخسى

خەلكى حەلەپى هەموى نېقسى.

٣٨- وەى ل ده رویشى منى سەر سەۋادىيە

دیوار بەر دیوار وى گەريايە

نە جى ب دەست كەفت، نە ئۆدايە.

٣٩- وەى ل ده رویشى منى ژارە

گەريبا بۇ دیوار بەر دیوارە

ھەتا سوبى رۆژ لى دبو دەھارە.

٤٠- سوبەيە و خۇش ھىوانە

دەرگەھىت حەلەپى ھاتنە بەرداňە

ۋى ژى دچن قافل و بازىرگانە.

٤١- ئەز چى ب كەم، بۆرى منى شۇومە

پەرچۆم ژ بزمارا را د بۇونە

د ھەر دوو زەندا دا جەمدى بۇ خۇونە.

٤٢- وى ل ده رویشى منى دەرمەندە

بۆرى خۇكىشا بۇ با سۆلەندە

خون جه‌مدی ل ههر دو زنده.

٤٣ - بهيتارو ل دهري دكان

گوت: هه‌ي جoramizro! جoramizri مان

گوت: يا دهرويش! بورى ته لايقه مير لى سوار بت، بچته سهيران.

٤٤ - گوت: هه‌ي بهيتارو، ي ب مزيه‌ته

بورى من ديتا خويي پر حژمه‌ته

چونا خويي كيم حمه‌كه‌ته.

٤٥ - يا دهرويش! توبي مسکيني

هنجيي ڦ بورى ل با ته بياني

دارساد دئ ڙ ته بستيني.

٤٦ - جان دهرويش كهفت بوو طهzin

گوت: بهيتارو! ب خودي كه‌ي ل خلمه‌تا من بلهzin

ڙ ترسا دا دل و هنافيت من تيک لهزين.

٤٧ - د سووكا دا چومه پيشه

هاته پيشيا من دو چاويشه

وئ ل من و بورى د كهن تهفيشه.

٤٨ - د سووكا دا چومه خواره

هاته پيشيا من دو چاويشيت پر گاله

ئيکي ڙ دهستي منگرت هه‌فاره

ئيکي ئهز ڙ بورى ئيماهه خواره.

٤٩ - ميري حلهبي ماديي

دو چاويشا ل پي من دشيني

يا دهرويش! بهه‌ي ببه، بورى من بورى بياني.

٥٠ - يا دهرويش! ئهز ل ته نا كمهه زورى

دئ دهمه ته هه‌زار زيرى فلوري

بهه‌ي ببه، بورى من بکيله بورى.

٥١- میرو! تو پادشاهی

نه من بور د فیت، نه بههای

من تو سپارتیه چاقیت خودای.

٥٢- گافا من د گوت ئەف خەبەر

را د بۇونە من ب دارو بەر

ئەز ژ دیوانا میرى حەلەبىن كرمە دەر.

٥٣- دوو چاویش وئى ل دیوانى

ئىكى ب سەرى بورى كىشا ئىخستە خانى

ئىكى ب دەستى من گرت، گۇ:

دەرویش كەرمەكە بىن زېدان!

٥٤- ھفت سالان و زىدە

ئەز مامە د بىن حەبسا حەلەبىن دا

ئىكى ژ لالشا نورانى مەيىزە نەكر بۇو پىدا.

٥٥- ھفت سالى تەمامە

د بىن حەبسا حەلەبىن دا مامە

ئەز ژ شەرقى هاتىم، نە چۆمە شامە.

٥٦- سوبەيە رۆز ھلاتە

ھاتىنە سەر من دوو جەلادە

گۈتنى: مىسکىيەن بن ئادەمۇ! ھلو بىدە شادە.

٥٧- من گۇ: شەھدا من ئىك ئەلا

مەقلوب و مەرگەھ سەلا

٥٨- سلافيت من ل مەقلوبى، ل مەرگەھى

ل لالشى خودانى قوبەھى

ل وى عەردى، عەردى ئېزىدخانە د كىشى عەبادەتى و سجودەھى.

٥٩- خۆزى چۆبامە وان ديارا

من مەيىزە كىربا ل وان سوکا، ل وان سەمادارا

من طهوف اف کربا ده رگه‌هی کانیا سپی، ئیزدینه میر،
 قوبه‌ت ل بدؤر، لگه‌ل بران و يارا.
 ٦٠ - خۆزى چۆبامه سوکا مەعرفەتى
 يه توشىه ژ خېزى، ژ نازى، ژ نعمەتى
 ٦١ - خۆزى تیز بژىمە
 ل جەلس مەعروف رونشتىمە
 من گۆتبامە طبە خچىن شىخادى؛
 بۇ من ماسكىنى سماقى بىنە.
 ٦٢ - پەدشى من وا كەرە تاقەت
 شىخادى دانە دەستى شىيخ جىئىجەر مشور و خەت
 گۈزى: هەرە گىرتىي مە بەردە، هە كە بەحق، هە كە ب نە حق!
 ٦٣ - هاتە دەرى دىوان شىيخ جىئىجەر
 كەمبەر بەست، حله زەر
 گۈزى: گەلى قادىيا! ھلۇن گىرتىي مە بەردەن ب نەدەر.
 ٦٤ - ل ناف قادىيا بۇويه رايە
 گۈزى: هە كە تە عەشرى مە ئىنایە
 مە گىرتىي تە بەردايە.
 ٦٥ - ل ناف قادىيا بۇو دەكىر
 گۈزى: هەى جوامىزۇ، جوامىزى بۇ كەر
 كەسى گۇرتى، بەر نە دايە بىن عوشۇر.
 ٦٦ - گۈزى: مىرۇ! تو وى د زانى
 هشا بىنە سەر جانى
 پشى سلطان شىخادى دى ژ قالىي تە فەرىنم گىيان.
 ٦٧ - مىرۇ! تو يى ب ئاقلى
 هشا بىنە سەر دلى
 مالى مە مەرگەھىا ل وە طەرەفيا نا حەسلى.

- ۶۸- هاته دهري زيندان شيخ جينجهر
كه مبهور به است، حله زهر
گوت: يا مسکين، هلوژ حه بسا حه لهن و هره دهري!
۶۹- ئهز چى ب كەم، بۆرى مني سىيا
ئهوى نه دهشت د پەرسىت، نه چىيا
شوكىر، ئەم ژ وان جىا هاتىنه ئان جىا.
۷۰- شىخادى گوتقى: يا ده روپيش! تو ب خىز هاتى
ب تە مان رەحەق و شەقىاقى
تو جارە كە دى ژ وي وەلاتى هاتىه ۋەلاتى.
۷۱- گوتقى: عەزىزى من!
ئەزى پرسىيارە كى ژ تە كەم سەد جارىيە عەمەلە
مېرىقى بىن شىخ و پىر و ھۆستا و مەرەپى، يار و برىت ئاخۇرەقى،
كا بىزە من؛ جىنى وي چىيە؟!
۷۲- يا مسکين! پرسىيارا تە فەرە
مېرىقى بىن شىخ و پىر و ھۆستا و مەرەپى، يار و برىت ئاخۇرەقى،
ھەفت جارا دۇر ژ جىنى وي خۆشترە.
۷۳- يا ده روپيش! ھەكە تو يى منى تو
ل ئەمەن بى، تو يى منى
ئو ھە كە تو نە ئى منى تو
وي ل با من تو، وي ل ئەمەن تو.
۷۴- يا ده روپيش! ئىمانەقى تە ئەف گەلە
ئەقە مالە كە ژ عەنزەلە
مه كان سلطان شىخادىه

* * *

چاپته‌ری شه‌شی

چه‌ند قه‌ولیت ب شیخ حه‌سنه و
شه‌رفه‌دین ڦه هاتین گوتن

قهولی سلاف و سه‌د سلاف

کی ئه‌ف قهوله گوتیه و بُو چی هاتیه گوتنه؟

وه کی شیخ ده‌رمان کوری شیخ حسین، ڙئ دیېزت: کو ئه‌ف قهوله لسهر زاری شیخ فه‌خره‌دین شه‌مسا هاتیه گوتنه، ئهو ڙئ ل روزا شیخادین دووی، باي مه‌فاخر کوری شیخادی باي بره‌کات کراس گوهوری^۱، هنده‌کا دفییا شیخ حه‌سنه کوری شخادی کوری مه‌فاخر، ڙ مه‌زناین و سه‌روکاتیه بئیخن. هه که ئه‌ف کاره ڙ نالیق قاتاین یان ڙ نالیق شه‌مسانیه هاتبت کرن، شیخ فه‌خری شه‌مسا ئه‌ف تشتہ قهبول نه کرو گهلهک پی نه خوش بورو، ئه‌وی رابوو ئه‌ف قهوله بریز کرو گوت، ئهو رای و ته‌گبیریت دری شیخ حه‌سنه هاتینه ستاندن شکاندن و ڙ یهک به‌لاف کرن.

شیخ فه‌خری ئادیا (شیخ فه‌خره‌دین شه‌مسا)، قهولی بنائی (سلاف و سه‌د سلاف) هوسا ب سه‌ر مه‌لک شیخ سن گوتیه:

^۱ کراس گوهوری؛ عمری خودی کر، چو بہر ره‌حاما خودی.

- ۱- سلافل و سهاد سلافل
 ههی مهله کو شیرین کلام
 يا مهلك شیخ سن! تو باخوی، ئەز بىم غولام.
- ۲- سلافیت مەل مەلك شیخ سنه
 میزدارق بى مەزنه
 يا مهلك شیخ سن! ز هەبەتى تە دەرن زۆر دېمنە.
- ۳- شیخى منۇڭ ئادىا
 رېبەر لەر سونيا
 يا مهلك شیخ سن! تو ل دەرەجا زۆر ھېفيما.
- ۴- شیخى منۇڭ لالشى
 قەولى تە ئەم خلاس كرین ز خشى
 يا مهلك شیخ سن! تو باخوی
 شى فەخرى ئادىا بەنېك تىشى.
- ۵- شیخى منۇڭ بى تەمام
 زکرى تە ز شەرق، ھەتا ب شام
 يا مهلك شیخ سن! تو باخوی
 شى فەخرى ئادىا ئەز بىم غولام.
- ۶- تو گانى، ئەز جۇمە
 تو بەحرى، ئەز رۆمە
 يا مهلك شیخ سن! تو ل پاي، ئەز ل كۆمە؟
- ۷- تو بەحرى، ئەز كانىمە
 تو كەلهەي، ئەز عۆزلىمە
 يا مهلك شیخ سن! تو ل پاي، ئەز ل كىمە؟
- ۸- تو بەحرى، ئەز رۆمە
 تو گانى، ئەز جۇمە
 يا مهلك شیخ سن! تو ل پاي، ئەز ل كۆمە؟

- ۹- تو بەحرى، ئەز شىق
 تو زېرى، ئەز زېر
 يا مەلك شىخ سن! تو رۆزى، ئەز ھەيف.
- ۱۰- تو شەمىسى، ئەز قەمەرم،
 تو خوندكارى، ئەز بازەرم
 يا مەلك شىخ سن! تو عالمى، ئەز دەفتەرم.
- ۱۱- تو عالمى ئەزى رېزان
 تو سوارى، ئەز چۈگان
 يا مەلك شىخ سن! تو گۈيکەرى، ئەز مەيدان.
- ۱۲- تو گۈيکەرى، ئەز گۈمە
 تو سوارى، ئەز كاشۇمە
 يا مەلك شىخ سن! تو ل پاي، ئەز ل كۆمە؟
- ۱۳- تو ئەلفى، ئەز لۇقەتم
 تو خالقى، ئەز تەربىيەتم
 يا مەلك شىخ سن! تو فەرزى، ئەز سونەتم.
- ۱۴- تو ئەلفى، ئەز بىيمە
 تو باجىرى، ئەز رېمە
 يا مەلك شەخ سن!، ناقۇ دكىرى تە ئەز مانىمە.
- ۱۵- تو باجىرى، ئەز سووك
 تو مفتەبى، ئەز سىندرولك
 يا مەلك شىخ سن! تو يى مەزن، ئەزى پچورك.
- ۱۶- تو بابى، ئەز پىسم
 تو مەكەھى، ئەز قودىسم
 يا مەلك شىخ سن! تو مىرى، ئەز مەجلىسم.
- ۱۷- تو مىرى، ئەز ھەقال
 ل من تىجرى، ئەز دەلال

يا مهلك شيخ سن! تو سوکى ئهز سهوال.

١٨ - تو خى، ئهز (دور؟)،

تو مەلھەمى، ئهز رېش،

يا مهلك شەخ سن! بناڭ دكرى تە دېم ھاۋىيىز.

١٩ - ژ زېوا تو لالشى،

ژ مەكەھى بەرى رەشى

يا مهلك شيخ سن! حالدانا، حالى تۈزى.

٢٠ - تو ھۆستا، ئهز كىتىپ

ب خونە ھەكە قى ھەيدە عىب

يا مهلك شيخ سن! چىكىن ل با تە نەعەجىب.

٢١ - بخۇنە، سەرانسەرە

ھەكە عىيەك قى ھاتە دەرە

يا مهلك شيخ سن! چىكىن ل با تە فەرە.

٢٢ - تو ھۆستايى، ئهز كىيات

تو خەتىيى، ئهز جقات

يا مهلك شيخ سن! تو "نەلەمدى" ، ئهز تەحيات.

٢٣ - تو ھۆستايى، ئهز عەممەلم

تو مېقان، ئهز مەزەلم

يا مهلك شيخ سن! ناڭ و دكرى تە كاملم.

٢٤ - ژ كەسا، مە تو كەسى

ژ وىرپا، مە تو بەسى

يا مهلك شيخ سن! تو ھەم سورى، ھەم نەفەسى.

٢٥ - ژ سورا، تو دورى

ژ ھورپا، تويى حورپ

يا مهلك شيخ سن! ژ نەفەسا تو سورى.

٢٦ - ژ دورا، تو سەدەفي،

ژ قورانا، تو ئەلەف

يا مەلك شىخ سن! ژ سو جدا، تو مەسحەفي.

٢٧ - ژ دەستا، تويى ئەمېنى

ژ قورانا، تو ياسىنى (يا سن)

بۇ مە، تو مەسەبو دىنى

بەحرىت گران د مەھىنى.

٢٨ - يا مەلك شىخ سن! سەد خۆزما ب وى روحى بى ژى نەستىنى

زۆر دەرەدا بگەھىنى

ئەسەح، تو مەلك شىخ سى

سەردارە كى مەزى

سونەتخانە ب ناقشىخادى و مەلك شىس سن سەكىنى.

"ئەم دەكىمەن خودى و شىخادى دەمامەن، رەحمەل داي و بايىت گوھدارا."

* * *

هندەك قەولىپىش، دى ۋى قەولى بىزىز كەن و بىزىن: مەلك شىخ سن و مەلك فەخرەدىن ل شامى بۇون، شامىا مەلك شىخ ناس نەكىر، مەلك فەخرەدىن ئەف قەولە پى گۈت. بەلى دىارە ئەف گۈتنا دىماین كۆرەر دەرە دەن شامى بۇون و فەخرەدىن قەولىن (سلافلە سەددە سلافلە) گۈtie نەيە بەرئاقلە، ياخىن دەرمان دېپىش كۆنەندەك ژ قاتانىا و شەمسانىا دەقىان شىخ حەسەن ژ مەزناتىنى دەور كەن، ژ مائى دەور كەن و ۋى پىلانى بەھىشىن، هەكە هنگى وى پىلانى، بىكارو خەباتا جوامىزى شىخ فەخرەدىن، سەر نەگىت، بەلى پاشى قاتانىي ژ ئالىي شىخ مەحەممەد- ناقدار ب مەحەممەد كوردى و مىرى ھەولىپىش ل وى چاخى- ئەو دەلىفە دىت سەرۋەتلىكى ژ مالا ئادانىي ستاند.

ھەكە مەرۆڤ بىزىننى قەولى، دى بىنت چەند شىخ فەخر خۆ كېيم دەكت و شىخ حەسەن دېھت دەرەجا مەزىن، ژ بەر وى يەكىيە هەتا پىلان نە مەشت و دلى شىخ حەسەن خۆش بىت و نەخۆشى بۇ ئىزىز دىيا چى نەبت:

* و ئىلدەفى، ئەز لۇقەتم
تو خالقى، ئەز تەرىيەتم
يا مەلك شىيخ سن! تو فەرزى، ئەز سونەتم.

* و ئىلدەفى، ئەز بېمە
تو باجىزى، ئەز رېمە
يا مەلك شىيخ سن! ناڭ و دەكىرى تە دەمە عەمەتىنە.

* و باچىزى، ئەز سووك
تو مفتەپى، ئەز سەندرۇوك
يا مەلك شىيخ سن! تو مەزىنى، ئەزى پەچۈرۈك.

هەك، شىيخ فەخرەدين، شىيخ حەسەن دېرى دەرەجا مەزن و خۆ كىيم دىكىر، ژ بەر وى
يەكى بۇو، كۆ ئەو پىلانە بىتە قەماندىن دا شىيخ حەسەن بىزانت، شىيخ فەخرەدين نە ل گەل
وى پىلانىيە:

تو بابى، ئەز پىسم
تو مەكەھى، ئەز قۇدسىم
يا مەلك شىيخ سن! تو مېرى، ئەز مەجلىسم.

ب نىزە، لەزىزە، هەكەن دەنەنەن گۇھدارى كەن، دى بىزىن؛ چاوا شىيخ حەسەن بىناق
مەككى تىتە ناسىن و شىيخ فەخرەدين بىناق قۇدسى؟... بۆچى مەككە دەرەجا وى ژ قۇدسى
بلىزىھ؟... چۈنكە مەككە گەلە كە كەۋە، نەھەر كەس دىزانت ئەف ناڭ بۆچى ھاتىھ گۈتنە،
يان چى نىشان ل وىنە دەمى خودى عەردو عەزمان خولقاندىن، چى نىشان ل وى ھاتىنە
دانانە، لىسەر چى بۇوە مەككە و ژ بەر چى ئاقا زەزمىن ل بىن پانىا نەبى ئىسمايىل دەر بۇو،
بەلى ژ بەر وى نىشانى مەككە پىرۇزە.

* * *

قهولی شیخی حهسهنه سلطانه^۱

۱- شیخی حهسهنه سلطانه، ئى سلطانه، سلطانه

ئای عەزىزى مالا باي منۇ، باي قەلپى رە حمانه

مېرى قەلهندەرا، هەى ل من ھاي

لالش يابۇر^۲، ديوان يەبۇر، مەرگەھ يەبۇر، يابۇر، يابۇر

ھەى بىرىندارى مىزانۇ، سلطان شىيخادى ل ھەموو دەردائى دەرمانه،

ئای دەرمانه.

۲- شیخی حهسهنه فەقىرە، ئى فەقىرە، فەقىرە

ئای عەزىزى مالا باي منۇ، باي قەلپى مېرى

مېرى قەلهندەرا، ئای ل من ھاي

لالش يەبۇر، ديوان يەبۇر، مەرگەھ يەبۇر، يابۇر، يابۇر

^۱ ئەف قەولە شیخ دەرمان شیخ حسەن ل روژا ۹۸. ۴. ۰ لىسر كاسىتەكى گۆتىيە و بىرىكا برازىن وى حستىن زىندىن گەھشتىيە دەسىنى من، خودى خىلمەتا وان قەبۈل كەت.

ئەف قەولە پاشى قەولىن "سلاف و سەد سلاف" شیخ فەخرەدىن بۆ مەدح و ستايشا شیخ حسەن گۆتىيە. شیخ فەخرەدىن شارەزا و عملدارەكى ب ناقۇ دەنگى سەردىھەن شىيخادى و شیخ حسەن بۇو،

ئانکو چەرخىن دووازى زايىن، ھۆسا تىتە زانىن كۆ قەولىتەت ھەرە دىار ژ داناندا وينە، ئەم بىخۇ ژى، ژ بىنەمala شەمسانىتىيە.

تىتە گۆتن كۆ ئەف قەولە ژ ئالىيە شیخ فەخرەدىن ھاتىيە دانانە دەمىن نەخۇشى و دلسارى كەفييە ناقېبرا

بىنەمala ئادانىن "شیخ حسەن" و بىنەمala شەمسانىن "شیخ شەمس" ، ژ بەر كۆ شیخ فەخرەدىن مەرۆفەكى زانا بۇو، گەلەك حەز ژ شىيخى خۇق، شیخ حسەن دەر، دوو قەول بىسەر شىيخى خۇدا گۆتن،

دا دلى شیخ حسەن بىكىرت و نەھەلت بىر ئەم دەلمايى بىمېت، جارا يەكى شیخ فەخرەدىن قەولىن "سلاف و سەد سلاف" دانا و شوندا" قەولى شىيخى حسەن سلطانە" كۆ ئەم دەگەھەن دەرەجە كە مەزن.

² يابۇر؛ ئەز باورم ژ گۆتنا (يابۇر) ئانکو گازى كرنا بايىن، ھاوار بايىر، دەمىن يەك ب كەفە طەنگاشىي و

ھاوارى ب خوازە.

ههی برينداري ميزانو، سلطان شيخادی ل ههمو و ده ردای خهبيه^۵،
ئاى خهبيه^۶.

۳- شيخى حەسەن سەيدە، ئى سەيدە، ئى سەيدە
ئاى عەزىزى مالا باين من، باين قەلپى مریدا، هاى ل من هاين
لالش يەبۇر، ديوان يەبۇر، مەرگەھ يەبۇر، يابۇر، يابۇر
ههی برينداري ميزانو، قاپيا مرازا يا سلطان ئىزىدە، ئاى ئىزىدە.

۴- شيخى حەسەن مەزنە، ئى مەزنە، ئى مەزنە
ئاى عەزىزى مالا باين من، باين قەلپى مۆمنە
میرى قەلەندەرا، هاى ل من هاين
لالش يەبۇر، ديوان يەبۇر، مەرگەھ يەبۇر، يابۇر، يابۇر
ههی برينداري ميزانو، قاپيا مرازا هەيە يا مەلك شىخ سنه
ئەو جىن گلىيان گازنە، ههی گازنە.

۵- شەخى حەسەن دل بريدارە، ئى دل بريدارە، ئى بريندارە
ههی عەزىزى مالا باين منۇ، ل بۇرى مەنھەتى يى سوارە
میرى قەلەندەرا، ههی ل من هاين
لالش يەبۇر، ديوان يەبۇر، مەرگەھ يەبۇر
ههی برينداري ميزانو، بەختى مىزىا هەيە قريارە، ههی قريارە.

۶- شيخى حەسەن ئەحمەرە، ئى ئەحمەرە، ئى ئەحمەرە
ئاى عەزىزى مالا باين منۇ، خالقەكى منى ھەر و ھەرە
میرى قەلەندەرا، ههی ل من هاين
لالش يەبۇر، ديوان يەبۇر، مەرگەھ يەبۇر
ههی برينداري ميزانو، فەروارا سلطان شيخادى دووانزە
ھەزار سەرە، ئۆزى سەرە.

۷- شەخى حەسەن ئەسەدە، ئى ئەسەدە، ئى ئەسەدە
ئاى عەزىزى مالا باين منۇ، خالقى منى ل سەرە
میرى قەلەندەرا، هاى ل من هاين

لالش يهبور، ديوان يهبور، مهرگاهه يهبور
ههی برينداري ميرانو، بن فروارا سلطان شيخادی و مهلك شیخ سن
روح ئاچته بدر چو جهسه‌ده، ئای جهسه‌ده.

- ل هىزه قهولى شيخى حهسەن سلطان خلاس دبت و قهولى كۆفيا دهست پى دكەت:
 ٩- دلى منى ب كۆفانه پىرى ناف لىبانە
 پىرى لىبانو گيانو زەينەت ب سورا شىخالى شەمسانە.^١
 "ئۆي پىرى ئەز بىم خولام."
 ١٠- كۆفيا^٢ تەيە قەھۋىيە لى جەما دبۇون وەلىيە
 پىرى لىبانو گيانو زەينەت ب سورا شىخى ئادىيە
 "ئۆي پىرى ئەز بىم خولام."
 ١١- كۆفيا تەيە جىيدە شاھىيە ل چەندى مىرىدە
 پىرى لىبانو گيانو ئەزى ناف سورا سلطان ئىزىدە.^٣
 "ئۆي پىرى ئەز بىم خولام."
 ١٢- كۆفيا تەيە مەزنە لى جەما دبۇون مۇمنە
 پىرى لىبانو گيانو زەينەت ب سورا مەلك شەخ سەنە.^٤
 "ئۆي پىرى ئەز بىم خولام."
 ١٣- كۆفيا تەيە بوكر ل دنیاي بۇويە دكەر
 پىرى لىبانو گيانو ئەزى ناف سورا شىخو به كەر.
 "ئۆي پىرى ئەز بىم خولام."

^١ پشى سەبقا هەشىقى قهولى شيخ حەسەن سلطان خلاس دبت و "قهولى كۆفيا" تىت. دكتىپا ئىزىدىات ل بەر رۆشىابا هندهك تىكسىتىت ئابىن ئىزىدىان، يابىدىتىخ. سلىمان و خ. جندى، ل سالا ١٩٧٩ ئىھاتىيە چاپ كەرن، ھۆسا ھاتىيە: "زەينەت ب سورا شىخ مەندى فەخرانو."

^٢ دكتىپا ئىزىدىات دا تىتىه گۆتن؛ كۆف ئەتىيە

^٣ ئەف رىستىيە "ئۆي پىرى ئەس بىم خولام" ل دماھيا هەر سەبەقە كى دكتىپا ئىزىدىاتىن دا نا ئىت گۆتن.

^٤ هندهك جارا ئەف سەبېق، و ساتىتىه گۆتن: "ئەز ناف سورا مەلك شىخ سەنە".

^٥ ف. فن.

^٦ يان: "زەينەت ب سورا شىخو به كەر

٤ - کۆفیا تەیە نورینەل جەمە دبۇن زەرگۈونە
پىرى لىبانقى گيائۇ ئەز ناڭ سوپا مەلك شەمسەدەن و
مەلك فەخرە دىنە.

"ئۆرى پىرى ئەز بىم خولام."

٥ - کۆفیا تەیە ب ھندارە^١ لى جەمە دبۇن بازىارە^٢
پىرى لىبانقى گيائۇ زەينەت ب سوپا شىشىمىسى تەتەرە.

"ئۆرى پىرى ئەز بىم خولام."

٦ - کۆفیا تەیە گرانە فرى چۇز عەزمانە
ل عەرشان دەوران دانا مير سجايى سجانە
ناسىدىيەن بابانە شىز مەھممەدە رەشانە
پىرى تەرجمانە، داودى بن دەرمانە راستى سپارقى گيائە
میر ھەسەن مەمانە سەروھەر ئەھەر چالانە
پىرى لىبانقى گيائۇ زەينەت ب سوپا شىخ فەخرى ئاديانە.

"ئۆرى پىرى ئەز بىم خولام."

٧ - کۆفیا تەیە مەزنەدە^٣ بازىا ل سەر دخوندە
پىرى لىبانقى گيائۇ زەينەت ب سوپا شىخ ھەۋىدە
"ئۆرى پىرى ئەز بىم خولام."

٨ - کۆفیا تەیە ب تەرتىفە مىزاز بەر دېر نەسييە
پىرى لىبانقى گيائۇ خدر لىاس ب خۇ نەقىيە.
"ئۆرى پىرى ئەز بىم خولام."

٩ - چۇز مە دىارى كافىقىيۇ^٤ من قەست كەرەزىت بەحرىقىيۇ

^١ ئەڤ سەبەقە دەكتىيا ئىزىدىاتى دا نە ھاتىيە نەقىسانىدە.

^٢ بازىر؛ دەرۋىش و علمزان.

^٣ دىسان ئەڤ سەبەقە دەكتىيا ئىزىدىاتى دا نە ھاتىيە نەقىسانىدە.

^٤ ئەڤ سەبەقە دەكتىيا ئىزىدىاتى دا و سا ھاتىيە نەقىسانىدە:

"چۇز مە بانى كافىقىيۇ
من دىت كەرەزىت بەحرىقىيۇ..."

پیری لبناڭ گيانتۇ كاسىٰ وال بەر گۈرۈش

"ئۆي پيرى ئەزىم خولام."

٢٠ - چۈمە دىيارى بەھشتى ئەو دىندارە ل من خوش تى

پيرى لبناڭ گيانتۇ جندى بۇو لېسى رەش لى[ع]

"ئۆي پيرى ئەزىم خولام."

٢١ - چۈمە سلاقگەھى فەرجىمە ل قويىھەن

پيرى لبناڭ گيانتۇ ل جىن مائى، ب بىن ماھى

دى ب سلطان شىخادى كەين، عبادەتى، سوجودەتى.

"ئەم د كىيمىن خودى يى تەمامە"

* * *

قهولی مال و میزا^۱

- ۱- گیان من گوری مال و میزانه
وئ دهاڙونه دُری شارانه
تهلبا خونا يار و برانه.
- ۲- گیان من گوری مالیت ئادیه
وئ دهاڙونه دُریت بهريه
تهلبا خونا بران و ئاخیه.
- ۳- چی سواره ک تانج ل سهره
خوبی دخونت سهرانسنه
ئهڙ پهيا ناجم، ههتا بهغداین نه كهم ئیلک ل سهره.^۲
- ۴- گیان من گوری مهلك شیخ سن شیز سواره
روڙا ئینیچ چل قادی ڙ بهغداین فراند بونو ئیكسنه.
- ۵- چی سواره کی هڙی بی خشنه^۳
ماش و جهنهق تین ڙ لالشہ

^۱ ئهڻ قولله ڙی، ڙ وان قولانه ییت هیزا (خیزی پورتو) ل سالا ۱۹۹۷ ئ ڙ منرا شاندن، بیڑت ڙ دهڻ کی ستاندینه.

هلهبیت ئهڻ قولله هڙسا دیار دکه، شیخ حمسه ن ل دو توله ستاندن و حهيفا کوشتنا حملراج گهريايه و خواستیه تولا وي ڙ عهباسیا بستینه. ئهڻه چهند تشتا دده خوپیا کرن؛ یهک: نهخوشی و دوو بهره کیا نیفایا ئیزديا و عهباسیا دا. دوو: کار تی کرنا فکرا حملراج ل سهرباوهريا ئیزديا. هر چهنده بت ڙ دوو سعد سالا نافبردا سهردھمیں حستنی حملراج و شیخ حمسه ن کوری شیخادین دووی، لی بھلی ئیزدي ڙ بهر کو باوهريين ب "سوری" دین، ثم موؤسا تیکستیت دین بتو بهرڙهونديا بير و باوهريت خوب ب کار د ئینن هوڙسا دشروعه کرنا في قولی دا، تی خوپیا کرن کو هیزو "سورا" مهلك شیخ سن، ب هولاڪر را بولو، دهمنی هاتي باجاري بهغداین ويڙان کري. ئمو تولا حسین حملراج ڙ وان ستاند!

² ههتا نه کم ئیلک سهره؛ ههتا ويڙان و خراب نه کم
³ بی خشنه؛ بی عیبه، چو کن مان جلم تونهنه.

مهلك شيخ سن شيزه سواره
 روزا ئينى ژ به غدائى كوشت بورو شىست و شەشە.
٦- چى سواره كى هۆى ل جەسەدە
 خەليفە دخوازن مەددەھە
 مهلك شيخ سن شيزه سواره
 روزا ئينى ژ به غدائى كوشت بورو سى سەدە.
٧- چى سواره كى هۆى رەھوانجە
 سەرى خۆ دانا بورو تانجە
 خونا حسین حەلاج ژ ئەھلى بەغدائى د خوازە.
٨- چى سواره كى هۆى سەرمەستە
 رەمە كە كەسک ل دەستە
 ب دەنگى بەغدائىقە ك قەستە
 خونا حسین حەلاج ژ ئەھلى بەغدائى د خوھەستە.
٩- چى سواره كى هۆى سەكراھە
 دلى وى ل بەغدائى نە هات بارستانە
 گۈت: ل بەغدائى نىنە تى را خونا يار و براھە!
١٠- خەليفە و دەنگ دكەتە
 يا مهلك شيخ سن! دەستى مە ل دامانا تەيە
 قەى تو بەغدائى خراب نە كەيە
 مە سەر دەستىت تە سەد غەفارو تۆبەيە.
١١- خەليفە دەنگ دكەت ب زارە:
 يا مهلك شيخ سن! تو ل سەر مەنبەرى وەرە خوارە
 قەى تو بەغدائى خراب نە كە ئىكچارە
 مە ل سەر دەستى تە تۆبەيەو سەد غەفارە.
١٢- سەرى كەفەرى دەر بورو
 ئاف ل هەرچار كنارى بەغدائى وەر بورو

به غدا ژ هەيەت دوو كەر بۇو.^١
 ١٣ - سەرى كەبەرى ھات و ھلگەريه
 ئاڭ چار كناري بەغدىي زقريه
 ب فروارا سلطان شىخادى، ھات و قەدگەريه.
 ٤ - خەجىجا (خەدىجا)^٢ وە دەنگ دكىيە
 يا مەلك شىيخ سن! مە برايەك ھەيە
 مەزنتە ژ من و تەيە
 ئەو قەبول ناكە بەغدىي خراب كەيە.
 "ئەم د كىيمىن و خودىيى تەمامە."

* * *

^١ بزانە چاوا چىقاتۇك بۇ گەلەك رودان و كريارىت دنياين سەبەبا د بىنه؛ د فردا چونكە باجاري بەغدىي ئاڭا دېزىلە دناڭ دا دەرەو كەيە دى شەقه (كرخ و راسافە)، ب باورىيا وان ئەم شىيخ حەسەن ھۆسا لى كەيە دەمىي چۆرى توپلا حەلاج بستىنە!

² خەدجا؛ وەكى چىرۇ كا ئىزدىيان دېزىت، ئەم خوشكىا حسین حەلاجە، ئەمۇي ب دەستىن خوندكارى عەباسىا ھاتە خەنقاندىن، خوشكىا وي ژى- ل گۇرۇ چىرۇ كى- ھاوار و رەشىن خۇز گەھاندە لالشى، دا ئىزىدى توپلا براين وى بستىنەن، دېزىن: ئەمۇي دوو بەرىت مەزن ب كەزىيەت خۇز ۋەكىر بۇون حەتا گەھىشته لالشى، خۇز ژى ھەردو بەر ب باقى (بەرىت خەجىجا) تىنە ناس كەن و وەك نىشان، چرايىت وان، رۆزىيەت چارشەمبۇ و ئىنیا تىنە ھلکرن.

ھەر چەندە قەمول سەرددەمىي حەلاج و شىيخ حەسەن تىكىمل يەك د كە. حەلاج ل سەرددەمىي خوندكارى عەباسىا موقەدر و ب فەتنەيە وەزىرى وي حامد كورى عەباس ل ٢٣ مەھا (ذى العقدة) سالا (٣٠٩) - ٩٢٢ ز.). ل بەغدىي ھاتە خەنقاندىن. (بىزىزە: كىتىبا الحلاج في ما وراء المعنى والخط واللون)، سامى مكارم، پ. ٤٤-٥٢) ب زمانى عمرەي. لى يەلى شىيخ حەسەن ل چەرخى سىزدى ژيابىھ و سالا (٤٤) ل بەرانبر ٤١٢٥٤ كراس گوھۇرىيە، ئانكىو ٣٣٢ سال دناڭ بەرا حسېتىن حەلاج و شىيخ حەسەن دا ھەنە. (بىزىزە كىتىبا: الزيديون في حاضرهم و ماضيهم، عبدالرازاق الحسنى، بغداد، چاپا ١١، سالا ١٩٨٧، پ. ٢٢-٢٧)

فروارا مهلك شيخ سن^۱

۱- قهدا بهري سوي، عهزيز قهدا

مierz و مله کا با دکنه که کي شیخ زیندینو ژ عهرشیت سهمهده
بلا ئهو فهقیر بین، بیت خمرقه و هله کان دبهرا
ئهو سولتان شیخادیه، میری منو، ژ ئهول ههتا ب ئبهدا.^۲

۲- قهدا بهري سوي، سیوانه سپیه

مierz و مله کا با دکنه که کي شیخ زیندین ژ عهرشیت عیلیه
بلا ئهو فهقیر بین، بیت دبهرا خمرقه و هله کانیه
زورا ژ في خرابه فینی هل گرت بوون؛ حهیف و جور، زور تهعلیه.

۳- قهدا بهري سوي، سیوانه گکشه

مierz و مله کا با دکنه که کي شیخ زیندین ژ سهرا، ژ عهرشه
بلا ئهو فهقیر بین، بیت دبهرا خمرقه و هله کانیت رهشه
زورا ژ في خرابه فینی هل گرتبون؛ حهیف و جور و زور
خه بهریت نه خوش.

۴- قهدا بهري سوي، سیوانه زهره

مierz و مله کا با دکنه که کي شیخ زیندین ژ عهرشیت لسهره

^۱ ئەف سەبەقىت سەرى ژ قەولان (فروارا مهلك شيخ سن) يان (قهدا بهري سبي)، ھېۋا بهدەل فەقير حەجى ل رۆز ۲۰۰۱/۱۱/۲۲ باحىزى ئۈلەنۈرگ دانە من. ئۇمىي ژى ل مەها خزىران/۲۰۰۰ ى ژ باين خۇ فەقير حەجى ستاند بون. وە دىارە ئەف سەبەقىنە بۆ كراس گوھۇرىنا شیخ حەسەن ھاتىنە گۆتنە. هەكە ھۆسا بە، ئەف تىكىستە دگەرىتىنە چەرخى دووانزىدى زايىن.
² ئەهد؛ ھەر و ھەر. (عەر.).

بلا ئەو فەقىر يىن، يېت خەرقە و ھلەكائى دېزە
زۆرا ژۇ خىرابە فينىيە هل گىرتۇن؛ حەيف و جۆر و زۆر خەبەرە.
5- قىدا بەرى سوبى، سېۋانە سۆزە

مېز و مەلەكا با دكەنە كە كى شىيخ زىندىن ژ عەرشىيت ژۆرە
بلا ئەو فەقىر يىن، يېت د بىردا خەرقە و ھلەكائىت ب مۇزە
زۆرا ژۇ خىرابە فينىيە هل گىرتۇن؛ زۆر حەيف و جۆرە.

* * *

قهولى شەرفەدين^۱

شاخى ۱

۱- مە ئىك دېيت تەبا بى^۲

لەر مەحە كا يى راوه ستا بى

دئ كەنگى مەھدى شەرفەدين را بى.

۲- دئ كەنگى را بى مەھدى

نە ئەفەندى دەپىن نە قادى

وئ رۆزى سونەتخانە^۳ بت ھىساي.^۴

۳- دئ ھىسا بت سونەتە

يا مەلك شەرفەدين رەحم و شفقەتىت خۇ كە

سولىيەت باتنى لەر مە كە.

۴- لەر مە كەت سولىيەت باتنى

كەنگى مەلك شەرفەدين دئ داھر بت روپى دەن

ھنگى جندى پى دېن خى.

۵- چەندى پى د خىنېنە

ل گىدو كا مىزىت چىنە

رمىت حىزەران ژ مە دېنە.

۶- چى بۇون سوارىت گىدو كا

وەرن ژ وە را فەكن دەرىت سەندرۇو كا^۱

^۱ شىيخ عەلى كورى شىيخ شەمۇز، ل رۆز ۱۹۹۴/۶/۳، ل گۇدى قىيارى سەر ب قەزا عەفرىيە، ئەۋقەولەنە لسەر كاسپىتە كى تۆمار كىرىپۇن.

² تەبايى: خودان تفاقد.

³ سونەتخانە؛ ئىزىيدىخانە.

⁴ ھىسا؛ تەنايى، تەسەلى.

- دا وه بخەملىين شىھەقى بۇو كا.
 ٧- وەرن شىھەقى بۇكاكا وه بخەملىين
 سىندرۇكىت سۆرۈزەر بۇ وه دەرىيىن
 حەق رىيىا شىخادى و مەلک شىيخ سن لىسەر خوه بقەبلىين.
- ٨- ئەون سىندرۇكىت كەس و سۆرە
 قىھىيە خەرقى رەشى نازكى ب مۇرە
 فەقىرا ژۇقى دەن ھالانىن ھەف و جۆرە.
 ٩- فەقىرا ژۇقى دەن ھالانىنھىنە حىفە
 لەر خوه كىرەن خەرقى رەشى نازكى زجىفە
 ل وئى دېرىن حەق و نسييە^١
 ١٠- حەق و نسييە ل ور دېرىن
 جىشىن سلتان ئىزى دېرىن
 ماشى و جامباق ل ھەف دېرىن.
 ١١- ل وان ماشا، ل وان جانبهقىا
 دانە دەستى وان ئاغا، وان جندىيا
 ئى رووئى ۋىچى مەلسىنى گىيان خوهدا بەر مەحەكان و بەر تەھلىيا.
- ١٢- ل وان ملکان و وان باخا
 دانە دەستى وان جندىيا، وان ئاغا
 سەرىي دلى خوه فەنا داخا.
 ١٣- رۆزە كى دى بتە ليىكداھ
 دى بتە دەعوھ و جەنگە كى گرماھ
 ئەھى رۆزى، دى ژ ئىك كەپش بىن كەۋىتتى بەرانە.
- ١٤- رۆزە كى دى بتە جەنگە
 فەقىر خەملىن لەتان و زەنگە^٢

¹ سىندرۇوك: تابوت.
² نسييە، يان ژى نەسيب: بەھر و پىشك.

ئەو رۆز، نه رۆزا مىزى لهنگە.

١٥ - رۆزەكى دى بىت ئاخىرەتە

دى داھر بىت تەلپەكى فاخرە

ئەوچى رۆزى مەلك شەرفەدىن دەعوا ھزرەتى مە دەكە.

١٦ - عاشق و دېبىيە

يا سلطان ئىزى! مە ژ تە هيقييە

مەلك شەرفەدىن بۇ مە ب كى مەھدىيە.

١٧ - يا سلطان ئىزى! تۇو كارى تو وەناكى

مەلك شەرفەدىن ژ مغارى راكى

تو خەلکى ئاسى پى مەتاكى^١

١٨ - خەلکى ئاسى پى مەتى كى

هنجى مىزى ب ئەركان، ب مارفەت، ب رى بى

پىنج فەرزا، يەڭى نە بىجى بى.

١٩ - هەر پىنج فەرزىت حەقىقەتى

شىخ و پىر، ھۆستا و مەرەبى، يار و برايىت ئاخىرەتى

يە فەرە ل سەر مە و چەندى سوونەتى

ئىرۆ ل دنى، سبە ل بانگى ئاخىرەتى.

٢٠ - جلا بىدەنە فەقیرا

فەقىر خەملين ب لەتان و ھەربىرا

سلطان ئىزى ھاوهكى بىدە سەر خرابە فيييان و ويرا.

٢١ - يا سلطان ئىزى! ھاوهكى ل مە قەددە

ئەم ل دوڭ تە بۇونە سەرەقەددە^٣

^١ لەت و زەنگ؛ دىيارە جلىيەت تايىيەت بون بۇ فەقیرا دەمىن شەر دەكىن.

^٢ مەتاكى: ژ موتىغا عەرەبى ھاتىءە، ئانكۇ ب ئىتىخى بن دەست و مە قەبول بىكە.

³ سەرەقەددە؛ بىسەر ھەقىدا كۆم بۇونە.

مه ب دهستی شرحة تیفه بهر نهاد.

۲۲ - يا سلطان ئىزى! ئهول تو يى بەراقى

تو يى خودانى ئاتقانى

تول پى پرا سەلاتى.

۲۳ - ل مه بنىزە ب چاۋە كى شفقة تى

بچاۋە كى رە حمەتى

بېرسە ل حالى مە و چەندى سونھەتى.

۴ - چەندى تىت سونھەتى ب لەزە

رابن سوار بن بۇرىت بەزە

ل گەل وان جىدىيا دى چەنە غەزە.

۵ - يا مەلك شەرفەدین! سونھەتى دېرسى

ل لىدانى نەي سىسى

تول ھەفسەرى نەي نىقسى.

۶ - مەلك شەرفەدین تەۋسەرە

ديوان بەستى مەحفلە

جىدى ب ناف و دكارى سلطان ئىزى دبن سەلە!

۷ - فەقىر ھاتنه سەر مە مجادە

مه دين شەرفەدینە و ئىزى ئاتقاتە

ئەو بۇو د بانگادا دەراتە

۸ - ل بانگان و مەھدەرە

ل عەزىزان و رېبەرا

يا سلطان ئىزى! ل بانگىنا مە وەرە.

۹ - ل بانگىنا مە بىن جىدىيت مەرگەھى

جهمايەكى ب كن جىن مەھى، بىرەھى^۱

¹ بىرەھى: نەيە دۈورە مەبەست ژى بەن ئومايە بە، يان مزگەفتا بەن ئومايە ل شامى!

دا سلطان ئىزى بانگىنيا مه بى.

٣٠ - چەن شەقە، چەندى رۆژه

سونەتخانە بى گۈنەھە، بى سوجە، پىسىۋۇزە
ئەف دنيا بىدەستى شرۇھەتى، ل مە بۇوه دۆزە.

٣١ - چەن شەقە، چەن رۆژه

دوعا سونەتخانە د كە هەر ئەقە

"يا مەلك شەرفەدىن! بۇ مە ژ مغارى دەركەفە."

٣٢ - وە دېيىزە مەلك شەرفەدىنە

ھە كە شىشىمس بىكە عەزىزىنە

لەقى ل سەر دەرى مغارى ھلىيە

مە دايىم ھىستەر ب زىنە.

٣٣ - مە دايىم ھىستەر ب زىن بىكرا

جمايىھ كا شىيخا، پىرا، مەريدا، فەقىرا بىكرا

ئەف دنيا پى فەتح^١ بىكرا.

٤ - فەتح بىكرا بېقى فېنىتى

ب دەستورا سلطان ئىزى ب ھازۇنە سەر تەختى (ئامىرىقى) مىرىتى

كا بنىر سەرى ئان كافرا چى بۇو، چى د جىرىي.

٣٥ - رۆژه كى دى هەرمە

جىشى سلطان ئىزى ب خوھ را بەمە

قى فېنىتى^٢ ل ھەف بىدەمە

چى ب سەرى ئان كافرا بىكەمە.

٣٦ - ژ مىڭ وەرە رونشىتمە ل بەر قى خىلمەتى

منەتكارم ژ پەدشى دەن و ئاخىرەتى

^١ فەتح؛ فەكىنا وەلات و دەغەرا ب رېكاكەشكەر و ھېزىت چەكدار.

² فېنىت؛ باوەرم ب مانا فىتنە و تىكىدان و ئاژاوه تى.

يا سلطان ئىزى! دهستورا من بده بۇ خاترا سونھئى.
 - ٣٧ - ئەف زەمان دى وە بى
 مە ب شىخادى شەھدە بى
 حەجا مە زەزم، قوبىلەتا مە كانىا سېپى بى.
 - ٣٨ - ئەف زەمان دى مرىيد بى
 ئاتقاتا مە سلطان ئىزى بى
 حەجا مە زەزم، قوبىلەتا مە كانىا سېپى بى.
 - ٣٩ - ئەف زەمان دى ب ئىمان بى
 حەجا مە سلطان بى
 پىر رەشتى حەيىران^١، زەبۇنى ھەرچار، بىان بى.
 "ئەم دكىيمىن، خودى و شىخادى تەمامان "

* * *

---

^١ دىسان يىن قەولىن شەرفەدى ب رىزى كرى (پىر رەشتى حەيىرانه).

قهولی شهرفهدين^۱

شاخی ۲

۱- هات بە دىلە كە غەدارە

عاشق چۆن ب ھەزارە

ئاخرەت بۇ خۆ كرن راسەمالە.

۲- راسەمالى مە ئيمانە

عاشق سەكىن ب جۆقانە

يا سەيدى سوڭا مە خودانە!

۳- شەرفەدىن^۲ من هات ژ بان

خەتا حەربى ل ناف خۆ دان

چۇ غافلا پ نە زانى.

۴- شەرفەدىن من ھەته عمردا

خافلا ئيمانا خۆ ل دەردا

ئەو دى مرن ژ كەربا.

^۱ ئەف قەولە و گەلەكىت دى لىسەر كاسىتىھە كى قىدىيۇ ژ ئالىيۇ عەلەين با بهشىخ عەلىاس و فكەرت با بهشىخ عەلىاس و ئى دەتايىنە گۈتن. ھېزرا تەحسىن با بهشىخ جوامىزى كرو ئەو كاسىتى ژ مەترا شاند، كۆ ئەز فايدى ئى بىبىم. عەلى و برى خۆ فكەرت دوو زارۆكىت نوهايىنە، عەمرى وان ۱۲ و ۵۱۳ سالن، باىن وان، با بهشىخ عەلىاس عالىمە كى دىنن مەزن و مەلەقان بود بە حەرا علمى دىنن ئىزىدى دا، ئەمۇي جوامىزى پۇتە دا زارۆكىت خۆ و ھەر ژ پچۈكىدا ئەو فىزى قەول و بەيت و مسحابەتا كرن.

² شەرفەدىن؛ وەك زاراقە ژ دوو گۆكتا پىنكىن: شەرف + دين، ئانكى شەرفەف و و ك ناقھرۇ كا دين. ژ ئالىيۇ باورىيا ئىزىدىا فە (شەرفەدىن) وەك دوو ھېزرا خۆپا دېت: يەك، ھېزرا عەزمان كۇ بناف (مەلک شەرفەدىن) قىناسىرىن، دوو: ھېزرا عەردى بناف شىيخ شەرفەدىن كورى شىيخ حەسەن كورى شىخادىن دووئى. وەك ددىرۆ كا دەشكىيا ئىزىدىادا قى زانىن شەرفەدىن مىرى چىاين شىنگانلى و ۋەلاق خالنا بۇو، ئەو ژى ل چەرخى سىزىدى ژ دايىك بۇونا عىسا. نەن ئوجاغ و بىنمەلا شىيخىت شەرفەدىنا لناف ئىزىدىا دزاڭن و ژ ئوجاغغا ئادانىيە. پىشىمانى مەرگەھى (پىشىمانى با بهشىخ) و پىشىمانى عەشىرا چىلەكى ژ بىنمەلا شىيخىت شەرفەدىن تىن را كرن. دەنهك قەول و گۆتنىت ئىزىدىان دا، بىايمەت ئىزىدىت چىاين شىنگانلى، تىن دىيار كرن كو شەرفەدىن دىنن وانە!

۵- تەلپى^۱ فاخر كەفتى زېرى

ئەون گەلەڭ حەيەن ژېرى

ۋى وان راكەت ژۇنى بېرى.

۶- تەلپى فاخر وى وان راكە

ئۇ چەند ھەزارا ب سەر دا باركە

وى وان ب مالى دنياين ل ور ونداكە.

۷- ھەيە پى..... زانا كر

ئۇ بەرى خۇز ڦەحکەمى دەرباز كر

حېجەت دىيىخ خۇ خلاس كر.

۸- چى ڦەحکەمە كە فاخرە

ئۇ ل ھەبەكى^۲ نا ھۇرە

ژ دەست و دەڤ و زمان ب قەدەرە.

۹- ڦەحکەمە كەفتە ڦەجان شەرفەدىنه

ئۇ كا وە چەند ئەركان گرتىنە

گەلى ئىزدىا، وە چىيە ل رىيَا دىنە؟!

۱۰- كى ل وە زۇردارى كر

ئۇ دۆسى خودى وە بچى خوهى كر

ما لا تەيە پىس بۇو، تە چىما گوھدارى كر!

۱۱- وەكى عەرز و عەيال^۳ نە هاتنە سەر رىيە

دى جودا بت ژەقلىيە^۴

گۈز: تە حەق ھەيە ل ڦەحکەمەيىه.

¹ طەلب؛ يان طەلب ب مانا كۆمیت مەرۋە، يان لەشكەر.

² حەب، ب گەلەڭ مانا ئىن، ژ وان؛ يەڭ، ھەنەك، چو..، ل حەبەكى نا ھۇرە؛ چو گۈنەھ و شاشيا قەبول ناكە.

³ عەرزو عەيال؛ ئۆز و پچوڭ، دەيىك و باب، خوشك و برا.. يان كولغەت.

⁴ نەقل؛ ل ھېزە ب مانا رىيَا دىن،

- ۱۲ - مالجی مالی خۆل مەحكەمی...
مالخوئی مالی، مال دغەیراند^۱
- ۱۳ - وەکی تە مالا خۆ ب زمان کر
تە عەیشاند،^۲ تە خودان کر
ئاگر ھەبۇو، تە لى بەلا دکر.
- ۱۴ - ھەکە کورى تە چۆ سەر رىپا دینە
بزاقە و نەحەبىنە
هنا ب گونەها ب توھىنە.^۳
- ۱۵ - تو ھاتىيە دن، تە بازارەك کر، وەك بازارا دينا
عنكار نە بە، خۆژ پەدشى خۆ را دايىنە
ب خەبىتە و ب وەفىنە.^۴
- ۱۶ - تو ھاتىيە دن، تە ئىكە قەنج نە کر
حەق و راستى تە ب خۆرا نە بر
تو حۆكم بويى، ب حەق خۆيى ۋە.^۵
- ۱۷ - ئەھلى دۆزى نە دفاخىن
د بى يەقىن، د بى باورن
طاما كارى خۆ دمرن.
- ۱۸ - ھەنەك ھەنە ياخىز ناكن
خۆ دېھىسنن، ياخىز ناكن
ددەرەوين، خۆژى جودا كن
حۆكمى لى بت، وى وە بەلا كن.

¹ غەيراند؛ گەھەرى

² عەیشاند؛ ژ مەعيشا عەرەبى ھاتىي ئانكىر ب خودانكىر

³ بىتمىنە؛ ژ (تۇھما) عەرەبى ھاتىي ئانكىر گۈنەھبار كىرن.

⁴ وەفىن، وەفاندىن؛ دىسان گۈتنە كە عمرەبىيە ژ (وەفا) بىجى ئىنان.

⁵ ۋە-ۋە؛ دەرەو، ھاونتە، گۈتىن ئالا،

- ۱۹ - بانگ کن وان بی مروهتا^۱ بین
ئهو حدودا دگوهیز، دی یەقین
طەما کارن، ددھرەوین.
- ۲۰ - کا ئهو کيھ د بىزىت ئەف دەمەي كىمە
پ خلاس كرن دزمىت مەيد
وان حساب نەكىل دنیايان مەحکەمە هەيدى!..
- ۲۱ - چى مەحکەمە كە خۆشە
هندهك رونشتن ل وارىت رەشە^۲
گۈز: عاشق دى چنه جىيەت خۆشە.
- ۲۲ - ل حىبەكى نا بەقرە
ئى سەر لىدايان خراب كرە
ئى سەر لىدا حۆكم بىرە.
- ۲۳ - ئو ئى مال لىدايان خراب كرە
خام^۳ و عنكار وى دمرە.
- ۲۴ - ئەز دەركەفتىم ز وى زەحمەقى
ئو خۆشىيە كە زاڭ ز وى فە قى
ھەزار خۆزگە من ب وى كەفتە وى سوجەقى.
- ۲۵ - ھەرچى عالمى بى تەگىرى كر
ئو بى پىران علم پىرۇزى كر
حۆكمى خەلدىكى ب سەر خۆ جى كر.
- ۲۶ - ھە كە توپى عالمى، ھە كە توپى قەولېتىرى
ئو ھە كە توپى خلمەتكارى و راستېتىرى

¹ بى مروهت؛ بى وۇدان، بى بەخت، چاڭ ل طەمايان و دل خرابىي،

² وارىت رەش؛ ئانكىو چو بۆز ئاخىرەت و دنیايان دى نەكىن،

³ خام؛ مەرۇق خراب، بى باورى، بى ئىمان،

- ئى تە علم دايى ب سە ردا ناپىزى.
- ٢٧ - بشهف و رۆزى گوھدار بت
نە دەرەوينەكى عنكار بت.
- ٢٨ - هاتى جىشى تەوقۇ سۆرە
ئاغال مە دىكى زۆرە
مە ھاوار در ل ژۆرە.
- ٢٩ - فرمانەك ھەبۇو، وان ل مە راڭر
ئەم سەر خۇ بۇون، وان خراب كر
وان زېر و مائى مە بەلاف كر.
- ٣٠ - ئەز كەتە خەما وان زېر و مالە
مە دىكى ئەو كەسب و كارە
ئەم قوت بۇوین ژ بران و يارە.
- ٣١ - ئەوان ئەم د وشتىن
ئەم د شەوتاندىن^١، ئەم دېرىشتن^٢
مە زېر و مائى خۆل وى هاشتى.
- ٣٢ - ئاڭر بەردا مالا منه
كۈركى كچكى ل پىش چاقىت منه
خون د بىرينا ناسە كە!
- ٣٣ - من دىت ئىك ئىينا بۇو سامە صارى
من بانگ دىكە وى سلتان
من شىر دكىشا، خون دەھورى وە كە كانى!
- ٣٤ - وى بانگ دكەت براين مەزىن
فرمان ھات و لىسەر مە بلهزىن

¹ شەوتاندىن؛ سۆتىن

² بېرىشتن؛ ژ برازىن ھاتىيە ئانكۇ لىسەر ئاڭرى سۆر كرین،

وئى دىيىن شرiven ژ مه دخوازن.

٣٥ - وەكى عەرزۇ عەيال بىھەر ھەۋ دا دگرىن

سەد ھەزار خۆزگا ب رۆژا دەمۈن

دىيىن شرiven، نا غەيرىن.^١

٣٦ - وان بىگرن و وان راکن

وان ژ بورجىت بەلەك راکن

مالى وەيە ل خۇ حەلال كن.

"ئەم د كىيمىن، شىيخادى تەمامە. رەحىمە ل دايى و بايىت حازر و گوھدارا."

* * *

---

^١ دىيىن شرiven نا غەيرىن؛ ئانكىو ئەم ئەم قى دىيىن خۇ يىن باش نا ھېلىن ھەكە چى يى سەرىي مە.

قهولى تەرجال^۱

۱- شەرەفم لاوى داودە^۲

كۆشت بۇوم قەلەما عودە
شەرەف رىيَا جاعودە.

۲- شەرەفم لاوى پىرا

دل سۆت ژ رەزاي مىرا
شەرەف بۇوم رىيَا فەقىرا.

۳- شەرەف دەنگ كر ژ ئەساسە

فييمى من خۆش قىاسە
نزاخ: تو خدرى، ئان لياسە؟

۴- خدرۇي ئا خدەرى

تو ل بەر ھەمەتا قادرى
عامى ئەم كوشتن داهرى.

۵- عامى ئەم داهر كوشتن

زۆرا مالى خۆ هشتەن
وان شونا خېرىيەت خۆ شهر هشتەن.

۶- ئەو ژى بەر مەرسوما بارى تەعالا

دى ل ور بت قىل و قالە

¹ من ئىڭ قەولە ژ دەق قەولىيىۋو ميرحەجى بەرى شىيخ ئۆسمان شىيخ براھيم ستاندىه.

² ھەر ژ سەبقا يەكى و دووئى، قەولىيىز ناقى خۆ دېيىھ (شەرەف كورى پىر داود)، كە چى دېرانيا قەولىت دى دا، قەولىيىز ناقى خۆ دىسب. داۋىن دا دېيىھ.

ئېقىن دى رابت تەرجالە!^١

- ٧ - دى رابت تەرجالە

فعلى وى فعله کى بەقالە

ھەن ب چىنە بال، ھن نا چىنە بالە.

- ٨ - تەرجال ژ سبحان^٢ ھاتە دەرە

لېشکەرە کى زۆر زاف ھەيە لېرە

ئەو ژ تەعلى د دەن خەبەرە.

- ٩ - تەرجال ژ سبحان دەركەت

لېشکەرە کى زۆرى زاف ل بەركەت

ژ تەعلى كىيم خەبەر كەت.

- ١٠ - تەرجال دى چىتە عەردى شامى

دى ل ور ناقس كەت ئىسلامى

دى ل وان كەت رۆژا ئۆم ل قيامى.

- ١١ - پەدشى من ل حالى مە بەزە مسىكىن^٣ بېرسى

عيسا دى ئىت مىرى، روئىت سەت تەخت و كورسى

ئەوئى رۆژى مىھ ژ گور نا ترسى.

- ١٢ - پەدشى من ل حالى مە بەزە مسىكىن بېرسى ديسا

دى داهر بت حەزرەتى عيسا

دى ب كۈزۈت وى كۈرى سىسىھ.

- ١٣ - دى ب كۈزۈت وى كۈرى مسىكىنە

ب غەریبىقە ب بەن مزگىنە

ژ ئەو پاش ل ور قايىم ب كەن دينە.

- ١٤ - پەدشى من ل حالى مە بەزە مسىكىنا بېرسى

^١ تەرجال؛ يان دەجال، مروقىن دەرەوین، نوبىي دەرەوین.

^٢ سبحان: ل ھىزىدا ب مەعديا "موعجزە"، ژ قودرەتە كە مەزن تېت.

^٣ بەعزە مسىكىن؛ بەلىڭار، بىن چارە، بىن دەست ھەتات.

- عيسا دى ل مسرى روئيت سهر تەخت و كورسى
پشى وى شەرفەدين، دى حۆكم كەت چل سال، مىھ ژ گور ناترسى.
- ١٥ - ئى وەكى مەلك شەرفەدين چل سالى خۇ دىكىرى
ئەف دنيا تىك را بوهۇرى
 حاجوج و ماجوج داهر كرى.
- ١٦ - حاجوج و ماجوجىت جارا
ئەۋى چىك كەن ئاقيت به حرا
دى كىيم كەن بەرە كەتىت خوارە.
- ١٧ - دى كىيم كەن بەرە كەتىت عەرداňه
ھەزىز دى كەفت قەبرستانە
برا دى گازى كەن براňه
دا ژ خۇ را بىكەيىن خىزانە
ئېقىن ئىرۇ ل مە ئاخىر زەمانە.
- ١٨ - رۆزە كى ژ رۆزان دې
تەرقىنى ل عەرشا دې
كورسيا پەدشايى ل خوار دې
حاكم بىقۇ پەدشا دې.^١
- ١٩ - هنجىي مائى خۇ دەدەت ب سەلەف و ربىيە
دى لى كورت بت دەست و پىيە
ئەو چو رى نا بەته سەر چو رىيە.
- ٢٠ - هنجىي مائى سەلەف و ربى د خوارە
ئەۋى ل ور كەت گازى و هاوارە
نە سەد خۇزماب روھىت گۈنەھكارە.

^١ لگۇرى باورىا ئىزدىغا، رۆزا قىامەتى ھېيدى، ئەۋى رۆزى روح دى كەفتە بەر ھەمو مريا، وئى رۆزى پەدشا (خودى) دى بەتە حاكم و مەحکەمەن بەھمۇ كەسى كەت، ھەر كەسەك ل پى كارىت خۇ دى ئىت جەزا دان، يان پاداش كىرن.

- ٢١ - ژ قبورى ده ركەتن جۆقه
 ددل وان دا هەيە شاي و شۆقه
 ئەوان ھەمۇوا ژ شامى بەر ب قودسى سۆقه.^۱
- ٢٢ - ھەرن سەر منارا دەنگ هلين
 ناڭ و دكارى ئىزى ل وى بىسنى
 دى ھەنەرى وى شىزەسوارى بىسنى.
- ٢٣ - سلتان ئىزى ل غافلا يى ب غەزە به
 ژ وان بەحرا دەرينت كان و سەلەبە
 وەعده ھاتىھ سلتان ئىزى ۋى دنیاين بکەت ئىك مەسەبە.

تەرجال دى رابت، دى بىزىت؛ وەرن، ئەزى ھەمۇو تىشى ب دەمە وە. ھەمۇو تىشت ل
 نك من ھەيە. ئەزى سعودى، رزق بىدەمە وە. تەرجال ژى ب ئىرادا خودىيە، بەلن ئەو
 شۆلەكى ب عەكس دكەت. ھندەك مەرۆڤ و عالەم ناچنە نك وى، دېيىن ئەم قانون و
 گۇتىيت وى قەبول ناكىن. گەلەك عالەم ژى بەر پى دچن.
 علمى ئىزىدىا دېيىت: ھنجىي لپى فكرا تەرجال چۆ، رۆژا مادى شەرفەدین را دېت، ئەو
 مەرۆڤنە ناچنە بن خىفەتا شەرفەبىن، بەلن ئەوى نە چۆ نك تەرجال بەحرا وى دېن خىفەتا
 شەرفەدین دا ھەيە و ئەو دى جىي وان ل نك چى كەت.
 فكى، بىرو باورىت تەرجال دخوابىن، ئەو خىرابى دخوازىت، ئەو عالەمى ل پى رىيا خودى
 و قەنجىي فەدگەرىنى، ھەر وە كى نەمرود و فەرعون.

* * *

---

¹ سۆقه؛ د چىن

سه رهاتیا قه‌سیدا که‌س نه قن^۱

دھمی شیخ حهسنهن ژ ئالیچ پاشاین موسىل، بەدرەدين لۆلۇ ھاتىھ گرتن و خستىنە زیندانى، دو قه‌سیدە ژ بۇ زیندانى كرنا وى ھاتن ۋەھوناندىن؛ يەك: قه‌سیدا شەرفەدينە دېقىن منه، يَا دووئى: قه‌سیدا كەس نه قن، ئەفأ ل بەر دەستى مە، كۆ بەحسا فداكارى و خۇر راگرىنى ژ بۇنا ئىزىدىياتى دىكىن.

وەك قن زانىن، شیخ حهسنهن جىن بايى خۇر شىخادىن دووئى گرت بۇ سەرۋەتلىكى و رىيەرپا ئىزىدىان، هەر ل وى چاخى بەدرەدين لۆلۇ، پاشاین دەۋەرا موسىل بۇو، ھەم سەردارە كى زالم بۇو، ھەم لىشکەرە كى زۇرى زاڭ ل بن دەستى بۇو. ژ بەر شیخ حهسنهن، هەر وەك دەكتىبىت دېرۋەتكى دا ھاتى، فەيلەسوف و زانا و ئەدېب و ئاقلمەندە كى بىن ھاوتا بۇو، ئەوي كارە كى مەزن لىسەر خەلکى دەۋەرى ھەبۇو، ناف و دەنگى وى پىر بەلاڻ بۇو، وەكى ژى دېيىشنى، ئەوي ھەول دا بىنگەھى دەولەتكى دانى و دەز خواتىتە كىت دەولەتا ئىسلامى بىرېقە دەچو، خەلک ب ئاشكەرایي ھان ددان، نە چىنە مەككە و مەدینە، ژ بەر وى يەكى بەدرەدين حسىبىتە كە مەزن ژى را دا دناو گەلەك ژى دەھەرلى، ھەقەرلى و دویەرە كى دنالا ھەر دووان دا پەيدا بۇو. ژ بەر ئەن ئەگەرىت ژۆر، رۆزە كى بەدرەدين لۆلۇ كاخەز و فەرمان ب نونەرىت خۇر را بۇ شیخ حهسنهن شاندىنە لالشى. ل گۈرۈ كا دەقكىيا ئىزىدىا، بەدرەدين ھۇسا بۇ شیخ حهسنهن ب زمانى د كاخەزى دا نفيسى بۇ كۆ ئەفە مانا و تىيە: "ئەز

¹ ئەف قه‌سیدە ل رۆز ۲۰۰۲/۱/۷ ژ ئالىچ ھېڑا (سەخەر كورى شیخ دەرمان) گەھشتە بەر دەستى من. سەخەر ل سالا ۱۹۶۶ ئى ل گۇندى سرېچىكا سەر ب قەزا تلىكىيە ژ دايىك بويە و مەكتەبە ھەشت سالا خوندىيە. ژ بەر كۆ شیخ دەرمان بىن وى شىيخى شیخ حهسنهن و خودان كىتىيا جەلۇ مەلک شیخ سەن، ئەوي (شیخ دەرمان) كۆمە كە مەزن ژ تىكىستىت دېن ئىزىدىا كۆم كرينى، سەخەرلى شۆپا بايى خۇر گەتكەن و گۆھى خۇر دايە سەر زانىارىتىت دېن و گەلەك تاشت ژ بىن خۇر فېز بويە. ئەوي كەرەم كر و ئەف قه‌سیدە بەركەتى، كۆ ب رووانە كە دېرۋەتكە گەتكەن، ژ مۇرا شاند و من ب فەر زان ئەز لىسەر تىكىستىت ب شیخ حهسنهن ۋە ھاتىن گۆتن، زىدە ب كم.

بهدره دینم، حاکمی ولايّتا موسُل، ئەز سۆز و پەيان و عەولەي ددم تە، ھەكە تە دەعوەتا
مە قەبول كر و تە كەرەم كر بىيە سەردانا مە ل موسُل."

شىخ حەسەن قايىل بو چېتە سەردانا بهدره دين ل باجارى موسُل. بەلنى بەرى ب چت،
گۇته خەلکى ديوانا خۇ:

-ئەز دى چىمە موسلى، بەلنى جارەك دن هوون من نا بىىن، ئەز نا فەگەرم!

ھەفال و ھۆگر و مرىدىت وى گۇقى:

-شىيخى مە، نە چە موسُل!

شىخ حەسەن ل وان فەگىزى و گۇت:

-دۇ ئەز هەرم، ئەفە قەدەرا منه و ھۆسا خودى ل سەر ئەنیا من نېيسىيە، كو دۇن ئەز سەرىنى
خۇ دېپەخاما ئىزىدىياتىن و زىكا شىيخادى بىكە فەم گورى!.. ئەز باش بهدره دين ناس د كم، ئەمۇ
مرۆفەكى بى بەخت و خایىنە، كەول سەر سۆز و قرارا خۇر نا مىنە!!

شىخ حەسەن بەرى خۇ دا موسُل، دەمىن گەھاشتىنى ئېكىسىر بهدره دين ئەمۇ ھافىتىنە
زىندان، رۆزى ھەفت جارا ئەمۇ ددانە بەر ئەشكەنخى و جۆرۇ جەفا پى دكىن، دخواستن ئەمۇ
ژ باوهريما خۇ بى خوار و ئىزىدىاتى ئەرزان كە، بەلنى چو چارە پى نە كىن:

ھەفت قەدەح ژەحرە

مەلك شىيخ سن قە د خوارە

خەبەرەك نە د ھاتە زارە.

ئەف ئەشكەنخى بى دكىن ھەتا ئىزىدىان قايل كە، ئەمۇ ب بنە موسىمان و بەرى خۇ ب
دەنە مەككە و ب چنە وى حەجى، بەلنى ھەر شىيخ حەسەن دگۇت: "ھۇون چى بىىن سەرىنى
من، ئەز زىيا دېنخۇ بەر نا دەم. ئەز قەبول نا كم مىزى ئىزىدى ب چېتە مەككە بۇ حەجى.
قوپىلتىگەها مە لالشە و ئەمۇ جىنى سەجا مىزى ئىزىدى:

بهدره دين وە د بىزىيە:

ھەى شىيخ سەتو بن ئادىيە

تە لالشەك ئاقاڭ كىرىيە

تە زىيا حەجىنى بى برىيە.

شىيخ سن وە د بىزىيە:

ب سه‌رگی شیخی عهدیه
حه‌جا مه، زمزم و مغار و کانیا سپه
په‌دشا ب ختر شیخ‌عادیه!

هنگی به‌دره‌دین زای چو چاره ل شیخ حه‌سنه نا بن، ئهو که‌سه کی هیزداره و ژ گوتنا
خو نا ئیته خوار، رابوو حوکم کرو شیخ حه‌سنه بwoo که‌سی يه‌کی ددیرۆ کا ئیزدیان دا کو
سه‌رئ خو کریه قوربانیا ۋ دینی.

لگورى چیرۆ کا ئیزدیا: پشتی ۋ رو دانا مەزن و کارى نه ره‌واين به‌دره‌دین ئانیه سه‌رئ
شیخ حه‌سنه، رۆباریت موسل- ژ بلى رۆباری خۆسەر- تەف ل دۆرا باجارى موسل كوم
بۇون و ئاف رابوو، بو تۆفان، ئهو ئاف دنالا موسل را بگورى، باجار كرە دوو شەق!
هەتا نھۇ ژى هەر چەند سالە کا ئافا موسل را دې، دې له‌ھى و گەلەك مال و دەرا ویران
دە. ئەفە- وەك ئیزدی د بیزىن- تۇلا شیخ حه‌سنه ژ خەلکى موسل تى ستاندن. لى بەلنى
ئیزى ل وى باوه‌ریتیئە ئافا رۆباری خۆسەر¹ هەتا نھۇ ژى نا نه له‌ھى، چونكە ئەوی هنگى
بەشدارى ل گەل ئاف و رۆباریت دن نه كر تۇلا شیخ حه‌سنه ژ خەلکى موسل بستىن!.
ئافا رۆباری خۆسەر ھەرە شۇلیه گامىشى تى دا ب خودان دکن و هەتا نھۇ پرانیا ئیزدیا ئافا
وى ۋە ناخون!!!

ئەفە ژى دەق قەسىدا (کەمس نه تى)² كىز ژ ۱۲ سەبەقا پىلەك هاتىيە:

۱- کەمس نه تى، کەمس نه تى

دى ژ وە را بېزىم قىسىقى

بۇ شیخ سقى سونەتى.

۲- کەمس نه تى ژ دەشتابانە

پېسىتى ب كەن ژ بىرالە

بۇ شیخ سقى شیخانە.

۳- کەمس نه تى ژ موسىلە

¹ خۆسەر: ئیزى دبىزىن گوتنا خۆسەر ژ (خۆلى سەر) هاتىيە، بۇ وى کەسى يان تاشىتى تى گوتان كىز بەلاو كىيمانىك وى ھەبە، بىن ئېغىال بە.

² گەلەك سەبەقىتى قەولى دېبىتا شیخ و پىرا دا، لىن ئاف مەلک شیخ سن، پەرى (۵۴۵) تىن.

پرسنی ب کدن ژ عیدلله
بتو شیخ سنتی باب کوله.

۴- خدته ژ موسلا

دا دهستی شیخی سونیا

چو تی نه بینیه

بهری ختر ژی وهر دگنیه.

۵- شیخ سن خلتن دخونی

چو تی نا بینی

بهری ختر تی وهر د گهريغ.

۶- هفت قددنه ح ژه حرره

مهلك شیخ سن ژه د خواره

خه بهره ک نه دهانه زاره.

۷- ئیمانهت، ئیمانهت

ئیمانهت د کم سونه ته^۱

ئیمانهت کم پېر وە سەھاتە.

۸- چەنلای مائى ختر مە

ھەمۈن ب تە دەمە

سونه تى بەر نا دەمە.

۹- چەنلای مائى دەزىرم

ھەمۈن ب تە دەپىزرم^۲

سونه تى نا ئازىزم.^۳

۱۰- بەدرە دىن وە د بېشىدە.

ھەدى شیخ سەنۋى بن ئادىيە

¹ سونهت؛ ئىزىدى و ئىزىدختە.

² سپارتىن؛ دانە دەست، تەسىلەم كىرن.

³ نا ئازىزم؛ نا ئىشىتىم.

ته لاشدک ئاقا کریيە
ته زىيا حەجى پى بىرىيد!
١١ - شىيخ سەن وە د بېشىدەز
ب سەرىئى شىيخى عەددىيە
حەجا مە؛ زەزم و مغار و كانىيا سپىھ
پەدشا ب خۇر شىيخادىيە!

١٢ - چى بۇو، چى جەريا
ستىزرا رەش رۈزى^١
موسىل وەر د گەربىا
ھەى شىيخ سەن ئادىيە!

* * *

---

^١ ستىزرا رەش رۈزى؛ نىشاناتا خەبەرە كە نە خۆشە.

چاپته‌ری هه‌فتی

قهولیت ب ئىزدینه میر وشیخ شەمس و
شیخ فەخرى ئادىاۋەھاتىن گۇتن

قهولى ئىزدینه میر^۱

۱- سى كاسان مەستم كاسا سېي دېستم

ئىزدى سۆر دەرسىم بىرەشى ئەز دروستم.

۲- دېرسىم سەرفىيت گران

بىممەتا يار و بىران

ئىزدىن گۇ: ئەز مشورىم ل ھەممو دەردان.

۳- ل ھەممو دەردان ئەزى مشورىم

نەقاشى نەقشى ھوروم

بەرى خەت و كتىپ و دەفتەر و مشورىم

ژ نىزىك وەرە، ئەزى دوورم.

۴- ژ دوور وەرە ئەزى نىزىكىم

---

^۱ ئەف قەولە ژ زاردهنى شیخ حسین كورى شیخ براھيم وى ھاتىھ گۇتن.

سەرفیت گران نە ژىنكم
عەزىزى من! ل با تە نە ژىنكم.
٥ - عەزىزى من ل با تە نا صەبرم

ل فارقەتى دى ئىورم
ل عەلەمى ئەزى مشتەرم.
٦ - مشتەرىمە ل عەلەمى

ھەى ھىقىنۇ ژ موجەتى
ھەى رېبەرۇ ژ حەقىقەتى.

٧ - ئىزدىن گۇ: مە دې، ئىك دلا بىكە ناسە
مە يارەك دېتى بى خاسە
سلطان ئىزى رېناسە.

٨ - من يارەك دېتى قورىشى بە
ھەى شېھەتۇ ھى سريفى بە
ئىلاھىيۇ! مە نە شېلىنى بەر تو ئادەميا.

٩ - سەحىمە، نە ئادەميمە^١
ژ نۇختا، ئەزى دەشقىمە
ژ نۇرانە ب ئەسل ئەز ل كومە.

١٠ - ھەرە ب ئەسلە، ھەرە ب نەسەبە
ھنجى جان ب چاكى ب ئەدەبە
پادشا ب خۇقۇ دا تەلەبە.

١١ - پادشا وە دېشىيە
ئىزدىنۇ! ب وى كە ئىلاھىيە
ناقۇ داڭ و باين تە چىيە؟

---

^١ ئىزدى نايىزىن ئەمۇ ژ ئادەمن، بەلكى ژ ھۆربا بن ھەنار شەھيد بن جەرن.

- ۱۲ - ئىزدىن گۇ: لەو د بىمە
 نە ژ بام، نە ژ دىمە
 ئەز ژ وى نوخىتىمە
 ژ هېزىمە، ژ وى تىمە!
- ۱۳ - ھەر ب وى نوخى من دكىر فتارە
 من ب سلطان ئىزى را ۋە دخوارە
 لەو سورپىت مخفى، مە پى كىر ديازە.
- ۱۴ - سورپىت مخفى مە پى داهر كر
 ژ رەنگا سۆر و سېرى و كەسک و زەر كر
 سىنجا شەرىعەتى مە پى كەر كر.
- ۱۵ - تە چى كە ل باغا شەرىعەتى
 هەى ھىقىنۇ ژ موحمەتى
 هەى رېبەر ژ حەقىقەتى
 ئىزدىن گۇ: ئەزى رەفاس بۇوم لناڭ داوهەتى.
- ۱۶ - ل ناف وى داوهەتى ئەزى رەفاس بۇوم
 شازبەندە كى تەرەف ناس بۇوم
 مەجى خەلکى خاس بۇوم.
- ۱۷ - مەجى خەلکى چاك بۇوم
 نە ژ باب بۇوم، نە ژ ماڭ بۇوم
 ل ھاتنا خۇ، ئەزى مشتاق بۇوم.
- ۱۸ - ل ھاتنا خۇ ئەزى حەوجەمە
 (كەس خۇ نەما)
 ب سلطان ئىزپىرا يى خەولەمە.
- ۱۹ - ب خاب^۱ من حەرفەك دى ناف ئەلەيف
 من دورەك دى چارچەف سەدىف

---

¹ ب خاب: دخەوا خۇ دا، نېسىت.

- من دائم ژوی دوری پهیدا بورو ب سهربیف.
 ۲۰ - ئهو دورا ساف سەدەف
 غافلا ژ بەر گرت بورو قەرف^۱
 چە دائم ژئى پهیدا سەرف.
 ۲۱ - مە دائم سەرف ژئى پهیدا بورو
 مەوجانى ئاقا بورو
 عەرشەك پى عەفرى، مە دل پى مرتا بورو.
 ۲۲ - عەرشەك عەفرى، مە پى كر قەستە
 مەوجانى سەرمەستە
 لەو سەدەف بەرقە، قە نە دوھەستە.
 ۲۳ - بېزىمە وە جەوابا راست
 وە کى پادشى من ئەزمان پىراست
 شاز و قدوم دنافدا قە دگۇھاست.
 ۲۴ - هەرە ب شازە، هەرە ب قدومه
 چى عەرشەكى ھۆيى مەعلومە
 كرە ئىمامى سەر چەندى مۇمە.
 ۲۵ - ئەز دصەبرم، ناصەبرم
 ل عەلەمى مشتەرىيە
 ل فارقەقى ئىورىيە
 من دىت دۆقى ل دو دايى گرى!
 ۲۶ - دۆقى رەدا دا، دايى رەدا نەدا
 ناف خاسىيەت شىخادى رونشتن پى ئوسفەتە
 دايى ل دۆقى شەھدە دا.
 ۲۷ - ئىزدىن گۇ: شەھدە ژئى يەڭ، ئەز مەلەك ئىزىد

---

^۱ قەرف؛ ترس، سەھم.

هه که دای ژ دۆتى را نه بورو مرید

دۆت ل وئى ما بورو وەحيد.^۱

٢٨ - ئىزدىن گۈز: هه کە ئەز دەنگ بكم، وئى بە كارى

ناڭ خاسىيەت شىخادى رونشتن ب ستارى

مه ب رەشقە سپارى.

٢٩ - رەش خۇوش خەللاتە سېيىھە ل ھەمموو دەردا مفاته

ھە كە ب داھره و باتنه سلطان شىخادى ئاتقاتە.

"تەمامەتىيا خودى و سلطان شىخادى."

* * *

^۱ وەحيد: بتهن. دېيىن ئەفە ل سەر شىخادى و مەلك شىيخ سن ھاتىيە گۈتنە ژ بەر وئى يەكىن كۆز دەقى ھەر ئىزدىيە كى ھەبە شىيخ و پىر و ھۆستا مەربى و براين خۇيىن تاخىرفەن ھەبە. ژ بە رەككى شىيخ سن شىيخى چىلىخانە، دەقى ئەمۇي ژى شىيجى خۇز ھەبە، شىخادى رابۇو خۇز كەرە مرىدىي وى. (ئەفە گۈتنا دىندارىت ئىزدىيانە) بەل من نىزىنە كە دن ل سەر ۋان دىتىنا ھەيدى، ئەزىز ھەول دەم دەدەلىقە و جىيە كى دن دا ل سەر بىقىسىم.

قەولى شىشىمس (مەستم ژ قەدەھى)^١

شاخى ١

- ١- مەستم ژ قەدەھى
وەلىۋ! خودان قوبەھى
ئەم ب شىشىمس بىدەن مەدەھى.
- ٢- مەستم ژ دىوانى
ئەم ب شىشىمس بىدەن بەيان
يا شىشىمس! تە ئەم ئانىيە سەر ئەركانى.
- ٣- ياشىشىمس! تو يى رەحىمى
خالقى من ژ قەدىمى
ل ھەموو دەردا تو يى حەكىمى.
- ٤- ياشىشىمس! تو يى رەحمانى
تو خالقى منى جان
ل ھەموو دەردا تو رەحمانى
ل ھەموو موخلقا تو خودانى.
- ٥- ھەرە مارە، ھەرە مشكە
ھەرە يى تەرە، ھەرە يى حشكە
ئەوان ژى ب شىشىمس بار و پشكە.
- ٦- ھەرە يى رەقە، ھەرە يى مارە
ھەرە يى موخفې، ھەرە يى داھرە^٢

^١ من ئەف قەولە ل رۆزى ٢٠٠٠/٣١ ل زانكۈيا گۈتىگەن ژ دەقىقى خدر بەركات كەسقۇ دا نفيسين. عەمرىن فەقىر خدر دۆر و بىرى ٦٠ سالىيە. ئەملى گۆت؛ كۈوي و حەسمەن كالىڭ بەقىرا علمى دىنى (قول، بەيت، دوعا،..) ژ مامىن خۆ (خدر تەمۇر) ل گۈندى (ملك/شىنگالى) فىز بۇونە.

² مونخى و داهر؛ ھەر دوو گۈتنىت عەربىيە بىانا ۋەشارقى و دىيار،

وان ژی ب شیشمس پشك و باره.

٧- ژ مالى ههتا مالى

شیشمس خودانى سیقالى^١

ئەم ژ شیشمس نابپین خيالى.

٨- ژ دەرەجى ههتا ب دەرەجى^٢

ئەمى دەستو دامائىت شیشمس طواف بن

شونا برکا كابەتولاھى، شونا حەجى.

٩- ژ ستۇن ههتا ستۇن

چل مفتە ل ھندور و خزىقى

شیشمس دا دەستى خودايىت مەعرفەت وناسىيى.

١٠- ژ چاۋە ههتا ب دەقى

مۇرا شیشمس لى دكەقى

مېزا، مەلە كا لگەل مەيء، ناهىلەن ئەم بىقى.

١١- سەرى (سېرى) ههتا پىيە

شیشمس! تە ئەم نەقشاندىن، دانىن سەر دەرىيەت رىيە

ئەم ژ شیشمس نا بىپىن هيقىيە.

١٢- شیشمس! تە ئەم خوندىن سەر قى خلمەق^٣

ل بەر مە قەكە دەرىيەكى رەحىمەقى

بېرسە ل حالى مە و چەندى سونەقى.

١٣- سونەت كۆ سونەتە

زەبونە كە كىيم تاقەتە

^١ سیقال؛ پاڭىز كرنا دل ژ كەربو كىيىن، يان يەك دلى خۇ ژ خارا ييا پاڭىز بىكە.

² فەرەج؛ دىسان گۈتنە كە عەرەبىيە ئانكۇ دىتىدا دەرۇك و دەليقە، دىتىدا چارەسەريا بۇ طەنگاقييەت مەرۆف دكەفيت.

³ ئانكۇ تە ئەم ئىنانە سەر باوەريا ئىزىدىاتىي. ژ بەر كۇ شىيخ شەمس وەك خودانى رۆژى ئى ناسىكىن، ئەف سەبەقە لەپەرلا پېرۇزىيا رۆژى و نۇورو رۇناھىي دىدىن ئىزىدىادا دىار دكە.

مه ب شیشمس ئەپینەتە.

٤ - سونەت كۈ دسونىنە

زەبونن ھەر دماندىنە

ئەم ب شیشمس ب ھېقىنە.

٥ - ھەرە يى گۇرە، ھەرە يى گۇرانە^١

ئەون غافلىت بوخت و تانە

ئەوان ژى شیشمس خودانە.

٦ - ھەرە يى ترکە، ھەرە يى تەتەرە

ئەون غافلىت بى نەدەرە

ئەوان ژى ب شیشمس مەفەرە.

٧ - ھەرە يى عەرەبە، ھەرە يى عەجەمە

ئەون غافلىت بى كەرەمە

ئەوان ژى شیشمس پىشقەمە.^٢

٨ - فلە كۈ فەلەنە

ب كەشىشىن، ب ئابونەنە

ئەو ژى ل پى يا شیشمس د ھەرنە.

٩ - جوھو كۈ دجوھونە

سەلەفخۆرن، بوختانكەرن، ب نەبۇونە

ئەو ژى ب شیشمس ب رەجونە.

١٠ - چەند خولقەتى دبووه

ھەر يى ب كەربە، ھەر يى ب سوووه

ئەو يەكە، شیشمس قىزا درووه.

^١ گۇرۇ گۇران؛ ناۋى دو ئېلىت كوردانە،

^٢ پىشدەقەم؛ رىيەر، ئىمام.

- ۲۱ - چهند خولقهت ب گیانه
 ههره عنسه، ههره جانه
 ههمووا شیشمس خودانه.
- ۲۲ - جهندی تیت ئاف و ئاگرە
 کەرەما مەلک شیشمس وە دشوغە
 جۇقانا مەلک شەمسەدین و مەلک فەخرەدین
 ژ عەول حەتا ب ئاخىرە.
- ۲۳ - جهندی تیت بەفر و بارانە
 نوقەڭ ژ ئاسمانا ھاتە خوارە
 يا شیشمس! ژ با تە دەستورە، ژ با تە فروارە.
- ۲۴ - جهندى طەپير دەرن
 بەر باسڭ و چەنگىت خۆدا دېزىن
 ئەو ژى ژ با شیشمس ب سۈرن.
- ۲۵ - ھەفتى و دو مەلەتە
 ھەزەن تەرز خولياقەتە
 شیشمس هەمووا مۇر دەكتە.
- ۲۶ - شیشمس هەمووا د مۇرىنەمەلک شیخ حەسەن قەلەمى دەكشىنە
 مەلک سجادىن قى دەنلىي دەتكىيە^۱ مەلک ناسىرەدین، چقاڭ موخلقى بروج
 روچى تەماما دەستىنە.
- ۲۷ - دەستى مەلک شیخ حەسەن قەلەما ئىمانى
 شیخو بە كى سەركىنى سەر بەرى سکانى
 شیشمس میرە، وى ل دىۋانى.
- ۲۸ - مەلک شەمسەدین پەدشايدە
 شیخو بە كى مەولايە

^۱ فەتح: گۈتنە كە عمرەبىيە، ئانكۇ فەكىن

ناسر دین شیخ سجایه.^۱

- ۲۹ - شیخی ناف ب ناسره

جقاس موخلقی روح لبه ره

وان شه قیت گران خهو نه دکره

ساف و هدیه تیت مهلك ناسر دین لسنه.

- ۳۰ - شیخی بناف ناسر دینه

شه قیت گران خهو لی نینه

- ۳۱ - ناسر دینه و جبرا ایلی ئاخیه

سنه جیشی چهندی وه لیه

ژ همه مو مو مقا^۲ خلمه تا ویه.

- ۳۲ - خه لات کرم ب دو خه لاتا

که ره ما میر سجا وه دهر سانه^۳

ئه وی میری کفری ژ ف دنیا ي دبه راته.

- ۳۳ - خه لات کرم ب زلفه قاری و دندلی^۴

که ره ما میر سجادین وه دشو غلی

ب صدق گه هاندمه ب ئاقلی.

- ۳۴ - شیخی ب سجایه

شیری قه تلی بورا ئینایه

ئه وی میری کفری ژ دنیا ي هلینایه.^۵

- ۳۵ - شیخی بناف سجادینه

شیری قه تلی بورا دئینه

^۱ سجا؛ کورت کرنا نافی سجادینه.

^۲ مؤت؛ مرن

^۳ سجا؛ بریه ژ ماره. ده رسات: ئیک سمر، ده حال،

^۴ زلفه قار؛ نافی شیری عمل کوری ئه بی تالب. دندل: نافی هەسپى وى.

^۵ هلانی؛ راکر، خلاسکر.

ئەوی میرى كفرى ژقى دنیاي دھلینە.

- ٣٦ - خەلکنۇ! زەربا بىبىن

جىايىت مەزىن ورگەرىنىن

بەر كەرامەتا مەلك شەمسەدین و مەلك فەخرەدین.

- ٣٧ - مەلكۇ! تو يى مۆمنى

ھەى مىزدارۇ! تو يى مەزىنى

يا شىشىمىس! تو يى ل دەرەجا مەلك شىخ سىنى.

- ٣٨ - مەلكۇ! تو يى زەرگۈنى^١

ھەى قوتۇپ! تو يى زەمېنى^٢

يا شىشىمىس! تو يى ل دەرەجا سلىتىنى.

- ٣٩ - مەلكۇ! تو يى فەقىرى

ھەى ژىرۇپ! تو چەندى ژىرى

يا شىشىمىس! ژەعەول و ئاخىر تو يى خەبىرى.

- ٤٠ - ژ رۆزھلات و ھەت ب رۆزاخا

دەستى شىشىمىس كۆتكە كە ل سەر خاسان و خاڭا

ئەف مەجلس ب ناڭ شىخادى و مەلك شىخ سن دبوو تەباقة.

- ٤١ - رۆزاخا و ب ھەتا رۆزھلاتە

جەند عاشق ھەنە، شىشىمىس ھەمۇوا دەكتە خەلاتە

مە ماش و دەبر ژ دىيوانا شىخادى و مەلك شىخ سن دھاتە.

- ٤٢ - بېرسىن ژ قەسىدان و مەعنييە

وەكى بىيانا قىن مەجلسى دانىيە

مەلك فەخرەدى دزاڭە ھۆستا كىيە.

- ٤٣ - مەلك فەخرەدین ب خۇ دبوو ھۆستا

ئەف دنیا پىشا بىو ب بۆستا

¹ زەرگۈن؛ زانا و علمدار

² قوتۇپ ل زەمېن: قطب الزمان، ئانكۇ شىيخى تەرىقەتى، خودان مريد، خودان كەرامەت...

دەستى مەلك فەخرە دىن، يەك دۆزە، يەڭ بورھىتە.

٤٤ - بېرسىن ژ خەلکە كى ئەھل ل خىزە

ژ ھەفت تەبەكا و بەرە ژىزە

شى^١ فەخرى ئاديا ل وان ژى دكە سەتكە خبىزە.

٤٥ - بەعدى ھەر چار دە تەبەكا

ئەو ژى تۈزىيە ژ موخلقا

وان ژى تى ھەيدە شايىا خەمان و حەقە.

٤٦ - ئەز بىرمە تەبەقا ب جەفىنە من چار دە تەبەكا ل وى دىنە

ھەر چار دە تەبەكا راۋە ستا بۇ بى ستۇن

ل سەر مەلىت مەلك شەمىسە دىن و فەخرە دىنە.

٤٧ - بىرمە تەبەكا ب جەفایيە

ئا ب صدقە، ئا ب سەفایيە

يا تەرىق ل سەر دانا يە

ئەف مەجلس ب ناڭ شىخادى و مەلك شىيخ سەن دبوو ئاقا يە.

٤٨ - بىرمە تەبەكا حەقىقى ئەحمدەرە

ئەو بۇ كورسيا ژ زىزى ئەزەرە

من ل وى دى شىيخ ناسىر دىن، ئاۋەل ئۆمەرە.

٤٩ - بىرمە تەبەكا ب رەفيق

يا ل سەر دان ھەفت تەرىق

من ل وى دى شىيخ ناسىر دىن، ئەبا به كىرى سەدىق.

٥٠ - بىرمە ب تەبەكا ب سەفایيە

ب صدقە، ب سەفایيە

¹ شى؟ كورت كرنا شىيىخە

² نە ئەمۇ ئەبا به كىرى سەدىقە، يې ناڭ ل خۇدا و كەچا خۇدا مەممەد كورى ئە بىدولا:

كاس دا ئەبا به كىرى،

قەنخوار ب ناڭور دىكىر،

لەو نەبى مەممەد ب سەدىقى بىخۇز كىرى.

يا تهريق ل سهر دانایه

ئەف مەجلس ب ناقش شیخادى و مەلك شیخ سن د بۇ ئاقاپىه.

٥١ - ئەز برمە تەبەکا حەيات^١ ل كورسى

هنچىي ژ شىكەستىي و مەستىي شىخادى بىرسى

شىخادى رۆزى سى جارا ل حالى وى روھى پېرسى.

٥٢ - ئەز برمە تەبەکا نازلى وەردى

سەدرو كىيت شىخادى و شىئىخى حەسەن، پەريت نورانى تىنە سەردە

ناق و دەكارى شىخادى و مەلك شیخ سن ژ ئاسمانا ھەتا ب عەردى.

٥٣ - ئەز برمە تەبەکا زەنجەلى تەمامە،^٢

ئەز ل چارده تەبەکا گۈزامە

ئەز ل قى نورى حەيران مامە.

٤٥ - ئەز حەيران مامە ل قى نورى

من خوند بۇ ژ خەقى، ژ مشورى

ناق سلتان ئىزى ل سەر كۆك تەمبوري.

٥٥ - من خوند بۇ ژ خەتان و مشعورا

ھەكە ژ با عەزىز مەلك فەخرە دىن بەماھە دەستوورە

ئەزى بۇومە غەواسى بەحرىت كۈورە.

٥٦ - بانگا منه دىۋانىتىت عەدەدە،

ئىت وە كە حەسەن دەنا و ئىسىبيا،

ئەو دزانىن ل رووى مەجلسى؛ چى دبوو، چى دجريا.

٥٧ - بانگا منه دىۋانىتىت فەقىرا،

ئىت وەك حەسەن دەنا و ھەسن پىرا

^١ حەيات ل كورسى؛ لگۈرى شەرە كىرنا فەقىر خدر، مەبەست ژ قى نە، ئايەت ئال-كورسى، ياد قوران

دا هائى، بەلكى بىانا ژيان، يىن ساغ.

² زەنجەلى تەمام؛ مەبەست ژ ئى شىشىمسە.

ئەو ژى چۈن پىش دىندارا مىرە.

٥٨ - هنجىن خلمەتا مالا ئادىا بىكە ژ دله،

مرازا وى وە دې حاسله،

وە كە مەندى شريف، مەندى تۆكلە.

٥٩ - عاشقۇى پىرە خالە

هنجى جوانى كول و عەمەلەكى چىيى ل بالە

ل با؛ شىخ و پىر، ھۆستا و مەرەبى، يار و برايىت ئاخىرىنى

ماشى خۆب حەلالى د خوارە.

"ئەم د كىيمىن، شىخادى تەمامە. رەحىمە ل داي و بايىت گوھدارا."

* * *

قەولى شىيخ فەخرى زەرگۇن^۱

۱- ژ قەولى شىيخ فەخرى زەرگۇنە

هنجى نەفەسا يار و برايىت ئاخىرەتى بىكشىنىه
رۆژا ئاخىرەتى وى دەردە كى بى دەرمان بىبىنە.

۲- وى بىبىنە دەردە كى بى دەرمانە

هنجى بى يار و برايىت ئاخىرەتىرا كىرنە ب ئىمامە
رۆژا ئاخىرەتى ئەوى ب خودانە.

۳- پادشى من پىر نەخوھەشە

دانا بۇو زۇر ماشە
دەولەت تانجىنە، يەڭ ئاشە.

۴- ئاشى گۈزى: ئەزى تەمورى

ھەى زېرۇ ئەسلى زېرى
ژ ئىماما هاۋىرى كفرى.

۵- ژ كفرىن هاۋىرى ئىمامە

خۆزىيا من تىز بىديا، ئەو جىيە، ئەو مەكانە
جيچ پەدشايى من ل سەر سلاڻە.

۶- من گۈزى: خاسا كەپەلە

گەدوھەر كشاپوروھ سەر شورە
داپو بەر كەشكۈلە.

۷- من گۈزى: خاسا كەپەھوھەر

---

^۱ ئەف قەولە ژى دەقى شىيخ حسېئى كورى شىيخ براھيم وى ھاتىھ وەرگىرتى.

گهوههر کشاپووه سهره

کهشکول دابووه بهره.

۸- ئەز برمە سەر مىزاق

بەرى نوخى پشتا باقى

ئەوى حاكم بۇو ل مىزاق.

۹- مىزاق ل كۆ فىكى

ل بەحرە كە ژۆر سەيرى^۱

ل بەر ئاگىرى ئەبرى!

۱۰- ژ قەولى شىيخ فەخرى ئادىيا^۲

ئەزى ئەسلىمە، ژ ناڭۇ دكارى ئەسلىمە

ئەزى مىرى بۇوم ژ مىرىيە.^۳

۱۱- ژ ئەسىلى خۆ دا ئەزى مىرى بۇوم

ژ نۇورا يلاھى بۇوم

جىن حەسەن بەسلى بۇوم.

۱۲- حەسەن دەاتە شامە

حەقىنى وى گىرت تەمامە

ب خۆ ئىزى ل سەر سەلامە.

۱۳- سلاڭ ل تە ياخان سلطان ئىزىدە

ھە جىن ئەو سور دىتە

ل سېرى زىرە بەستىن مىرىدە.

^۱ سەيرى؛ ئاقلى و خەيالا وى چۈز دەرە كە دى.

² پرس ئەوهە: گەلۇ بۆچى شىيخ فەخرەدىن بىناقى (ئادىيا) تى ناس كىرن؟.. ئەرى ئەف ئادىھ دەگەرى بۆ مال و ناڭى

شىخخادى، يان بۇ مالا ئادىيا يان ئادىيان؟.. ئەقى پىرسىن دىسان گۈيىدانەڭ ب نەمرا ژمارە چار ھەيدە.

ھە ھۆسا ژ سەبەقى دەر دەكەۋە كۆ شىيخ فەخر دانەرى ئى قەولىيە.

³ گەلۇ بۆچى دېئىت: ئەز مىرى بۇوم، ژ مىرىيە؟ ئەرى ئەم، يان باب و بابكالكىت وان ژ مىرى ھاتىنە، يان پەيپەندى ب وى دىرۆكى ھەيدە كو دەورو زەمانى براھيم خەليل چۆيە مىرى ناڭ فرعونىا؟!.. ئەفە

براسىن جىن ۋەكۇلىيە كە تايىەتە، (ئىزىدە شەروقە كىرنا مە ل بىشقا ۲، چابته رى ۵، پە راوىزى ئەزىز، ۸۳۲، ب ۵۲۳)

٤ - ئەز بىر مە سەر سەدھەن

ئەز گەرييا بۈوم حەق ئەلەفي

من ناڭ خۇر ناسكىر بۇ ل كافق.^١

٥ - سەدھەف ئىينا تەمام كر

من گەوھەر ب ناڭ كر

جىچ پادشى خۇر من سلاڻ كر

٦ - ب رۆژھلات، ھەتا ب رۆژاڭا

من دىت حەد (حەمۆ) و چاڭە

من دىت چەرخە كە شىيخ شەمس و مەلك فەخرە دىن دگەرى ناڭە.

"تەمامەتىا خۇدى و سلتان شىئىخادى."

* * *

---

^١ كاف؛ دياره مەبەستت ۋىئ كافا زمزىيە ل لالشا نوران.

قەولى شىخ و ئاقوپ موسا^۱

۱- چەندى رۆژه، چەندى شەقە

ئەز فىكىم بەر خۇقە

ماسىك ل وى بەحرى، دورەك ل دەقە

ئەو ماسى، ئەوى بەحرى، ئەوى دورى دكىشە بەر خۇقە!^۲

۲- ئاقوب گۇ: ئەى شىخى منزۇر سۈرى!

نە ژۇي ماسى بايد، نە ژۇي بەحرى، نە ژۇي دورى

تە ب چى مەۋىز دىت باانە ل سەر بەرى?^۳

۳- شىخ گۇ: ئاقوبۇ! دېقىمىزى مىز بە

^۱ ئەف قەولە ژ زارى شىيخ حسین كورى شىيخ براھيم وى هاتىه گرتىن. بەر ھۆسا ئەف قەولە ل ژىر نافى (قەولى شىخ و ئاقوپ) ب ئامادە كرنا شىيخ عەلۇين شىيخ خەلەف وى ل گۆشارا (اللش)، ھەزمارە، ۵، سالا ۱۹۹۵ ئى هاتىه بەلاف كرنە. چىرۇك و مىسحابەتا فى قەولى و ل ژىر نافى (چىرۇك كا شىيخ فەخر و ئاقوب موسا) ژ ئالىچى (عەلى كورى بابەشىخ عەلیاس) هاتىه گۆتنە و من ئەو ژى دايە ئەقىساندەن و دېشى (چىرۇك كىت نەبى و خاسا دا) جىن خۇر دەگەن.

² ئەن قەولە وەك تاقى كرنە كە فىكىيە لىسر بابەتىت زانىن و مەعرفەتا دىن و دەرەجا شارەزايى ناقبەرا شىيخ فەخرەدىن و ئاقوب موسا كۆ ئەو ژى يەك بۇو ژ بەملا وان. وەك چىرۇك خۇ يادكە، هەنەك ژ سۈر و كەرەما شىيخ فەخر گەھشت بۇو ئاقوب و زانىنەك باش ل جەم ھەبۇو؛ چى پىرسىارا شىيخ فەخر ژ ئاقوب دىكىر، ئەمۇي يەكسەر پەرسقَا وى ددا.

دەسەبەقا يەكىن دا شىيخى ژ ئاقوب پىرسى؛ "من بەحرەك دى، ماسىكى ل نافە و دورەك ل دەقە، ئەوى بەحرى، ئەمۇ ماسى و ئەو دور دكىشىا بال خۇقە". يەكسەر ئاقوبى جەوابا وى دا و گۆن؛ "ئەو بەحرە چىرىپىن من و تەيدە، ئەو زەيتىن دچرىپى دا، بەحرە. فتىلا چىرىپى ماسىكە و ئەو ئاڭرى ژى دچە دورە.!" ھەلبەت بىرىكىا وى زەيتىن، ئاڭرى ب فتىلى دكەت و چەند دەھات فتىلى كىيم دبۇو، دناف زەيتى دا (بەحرى) ھەندا دبۇو!

بەحر = زەيتى

ماسى = فىيل

دور = ئاڭرى

³ ئانكىو ھە كە رۆناھى نەبە، چاوا ئەمەن يەك و دوو بىتن. يان ژى ھە كە يەك علم و مەعرفەتا خودى ل با نەبە، ئاقىل و دلى وى دكىزىن.

شەبەقى^۱ شىز بە

ل چىزا^۲ خۇھى پايە سىز بە.

۴- ئاقوب گۇ: يا سەعىدى! ھەكە مىز نەي مىزدارە
ل عەلمى خۇ نەي سوارە

رۆژا ئاخىرقى، شىيخى وى ژ دەستايى بىزارە.^۳

۵- شى گۇ: ئاقوبۇ! پەزا ب ستەورى مە دۆش^۴
راستىيا ب پولا مە فروش^۵

مەبە محى خەلکى ئيمان ل كوش.^۶

۶- ئاقوب گۇ: يا سەيىدى! زىوا مە ھافىئە زاكاكا^۷
زېلک قەددە خافيان و چاكا

ئىنىشەلا، وەلدەن ل ئىسىلى ماكا.

۷- كەسەكى، كەسەك دەقى

نا بە لى شڭ بەكەقى

تۇف نايى ل قىيمەتا زەقى.^۸

۸- شىيخ گۇ: ئاقوبۇ! ئەو زەقىا سەرسەد درېز
ب تۈزە و ب قرىز

تى ھەيە سورەت و تەحيات و نەقىش.^۹

۹- ئاقوب گۇ: يا سەيىدى! ئەو زەقىا زىدە

^۱ شەبەقى؛ وەكى، مينا.

² چىزا؛ گۆتن، ئاخافتن، قمول و قرار.

³ ھەر مەرۆفەكى دوو خەبەر و گۆتنا خۇ بىزىت و نازانت پاشتى و ئى گۆتنى چىي چى بە، ئەو مەرۆفە ل رۆژا ئاخىرقى دى شەرمىزار بەو نازانە چى بىزە شىيخى خۇ.

⁴ پەزا ب ستەورى مە دۆش: ئانكۇ مالى سەلەفى نەخۇ، سەلەفە حەرامە.

⁵ چو جارا خىزان كەسا نە كە يىت پول پەرسەت و راستىيا خۇ زى بۇ وان مەبىش.

⁶ نەبە دۆستى مەرۆفەت بى شەرم و بى حەيىا، ئەو شەرمىن ژخۇ ناكن وەھقانى خۇ زى دەھتكىن.

⁷ دەقى مەرۆفى گران بەو گۆتنىت خۇ زۇو ناھافىزە بەھەزازى نەفروشە، بەرى شاخقە، بىزانت دى چى بىزىت.

⁸ ئانكۇ ھەكە دەستكىيس نەۋەمالا مەرۆف بىن، چو جارا خىابى نائىنە رېكاكا مەرۆف.

⁹ دىبارە دخوازە بىزە ل فى دىنابىن گەلەك فىكرو باوھرىيەت جودا-جودا ھەن، يىت ئەم دناسىن و نىزىكى مە دەزىن: جوھو، فەله، موسىمان، زەردەشتى، ئۇ ھەر يەڭ دىنەن خۇ دېرىپىسە.

سی گیستا لی ده

ئەو پاش توقۇ خۇ پىىدە.^۱

۱۰ - ئاقوب گۇ: يا سەيدى! نە كۆ تو بکى دىنى

توقۇ خۇ ل حشىكە بەيارە كى بىرەشىنى^۲

رۇزا ئاخىرقى، تو وى سىتىيا زى هلىنى.

۱۱ - شىخ گۇ؛ ئاقوبۇ! بچىنە وە كە تو د زانى

پاشىزە برجا قانى

خودانى تاقەت نىنە ژ دەخل و دانى.

۱۲ - ئاقوب گۇ: يا سەيدى! ئەمۇ زەقىيا ژ دەولەتە

خودى دەخل و دانە كى وە دەدەتە

گەلەك خەلک ھەيە حەسودى و رى دېتە.^۳

۱۳ - شىخ گۇ: دلى من كەلات بىر كەلاتە

ئاڭرىكى وە ژ دەرەتە

ژ بەر سۆزى دەشت و چىا و بانى و وەلاتە.

۱۴ - ئاقوب گۇ: يا سەيدى! دلى من كەلات نىزى

ئاڭرىكى وى دا گورمۇزى

دەشت و چىا و بانى و وەلات ژ بەر سۆزى.

۱۵ - شىخ گۇ: ئاقوبۇ! ژىيك دورن سەركان و حشىكەلى

ھەتا حشىكەلى ناف پىقى،

سەركان دەكتە بەر مەولى.^۴

^۱ ئانكىرە كە تو چۈزى ژنە كى بۇ كورى خۇ، يان جىينارى خۇ، يان گوندىيە كى خۇ بىخوارى، دېن تو گەلەك حارا پرسىيارا ئەسل و ئۇجاغا وان بکى، چو نە بە سىن حارا دېن تو پرسىيارا ئەسلىي وى بکى.

² بىرەشىنى (رەشاندىن)؛ پىن وەر كەى، بۇ توقۇ و چاندىنىن.

³ گەلەك مەرۆۋەت ھەنە دى بىزىن؛ بۇچى كورى فلان كەسى يى باشە، كىيىرا فلان كەسىيە باشە و بىت من دىخراپىن؟... بۇچى دەرامەت و حەيوانىت وى ب بەرە كەتن و بىت من تم ب بەلانە؟!. ئانكىرە ئەمۇ حەسودىن يىلى حەللىكى دن دې.

⁴ ئانكىرە مەرۆۋەت خرابى باش گەلەك ژەھەف د دوورن. ھەتا مەرۆۋەت خراب ھەبە كىن خۇ باشىكەو ئىيمانا خۇ بىنە جى، وى دەمى مەرۆۋەت قەنج ب ئىمان و باوهريا خۇ دەكتە بەر خودى.

١٦ - ئاقوب گۇ: يا سەيدى! ئەو سەركانىا صارو گەرمە

ئەو كانىا بىنیات و بەرمە

بۇخۇر گەرم بە، لى نابە دەرمانە.^۱

١٧ - شىيخ گۇ: ئاقوبۇ! وە كە ژ پشى باپنى كال بى

ئۇ بەرى داي تەفال بى

كەنگى ب قى مەعرىفەتى^۲ خىال بى؟

١٨ - ئاقوب گۇ: يا سەيدى! وەختى پشتا باپنى پىر بۇوم

ئۇ بەرى داي شىر بۇوم

هنگى بقى مەعرىفەتى ئەزى خەبىر بۇوم.

١٩ - شىشيخ گۇ: ئاقوبۇ! وە كى ژ پشتا باپنى ھوريا^۳

ئۇ بەرى داي رەفيا

كەنگى بقى مەعرىفەتى حسيا!^۴

٢٠ - ئاقوب گۇ: يا سەيدى! وەختى ژ پشتا باپنى دبۈرمە

ئۇ بەرى داي پىدا دچوومە

هنگى ب قى مەعرىفەتى ئەزى حسى بۇومە.

٢١ - شىشيخ گۇ: ئاقوبۇ! وە كى قالى ئادەم پېغەمبەر د خولقاند

روح ژ قەندىلى ئائى، دعەلقاتىد

بىزە من: كى بۇو، كى قى را دسەدقاند؟!

٢٢ - ئاقوب گۇ: يا سەيدى! وە كى قالى ئادەم پېغەمبەر دعەفراند

روح ژ قەندىلى ئائى، پىزا دھىۋاراند^۴

^۱ پەرسقا ئاقوب ل شىشيخ فەخر قە گىزىاندى ئەو بۇو، ھەر مەرۆقە كى بىخوازە، ھۆسا ب سەرى نايىتو نا گەھە قى دەرەجا خرابىي، چونكە ھەر كەسە كى ئاقلىنى وى (ۋى) ھەيدى، ئەو دىكارە قەنجىبا بکە و دلىن كەسى ژ خۇ نە ھىنلە و رىتىا دلىن و ئاخىرفەن ژ خۇ را پاڭتى بکە. ھەر ئەو مەرۆقە دىكارە كارى خراب بکە و دلىن خەللىكى ژ خۇز بېتىلە زمانى جنارو گۈندىيا لىسەر خۇ درىزى كە، مەرۆقە ھۆسا نە خۇ راو نە ژ خەللىكى را نابە دەرمان!

² مەعرفەت؛ زانىن، علمىي دىنباين و باتنى.

³ ھورىن؛ بۆ چىزنا ئائىنى بىكار تى، بەلىن لەپەدا بىانا دەمى خودى ئەمرو ئەمرو ژ پشتا باپنى (ھېقىقىنى باپنى) خۇ

⁴ ۋەرسىيابىي و دېدەندا دايىكا خۇز دا چى گىرتى، ژ وي گائىن دا، ئەمە زانىن ل بال بۇو.

⁴ ھېپەرمان؛ دروست كر يان ئاقا كر.

ئەز دزانم کى ل ويىدەر بۇو، كى ئى را د دەبراند!
 ٢٣ - شىيخ گۆ: ئاقوبۇ! وە كى قالىنى ئادەم پېغەمبەر چىيڭىز
 ب سەرى و دەست و پىنگىز
 بىزە من كى لى بۇو، كى كاسا قودرەتى لى كى؟!
 ٤ - ئاقوب گۆ: يا سەيدى! وە كى قالىنى ئادەم پېغەمبەر نېزى
 سەر و قالب دېزى
 روح ژ قەندىلى ئانى پېنگىزى
 ئەز دزانم، كى ل ويىدەر بۇو، كى دگۆ: "ئەلەمەدولا، تىز بىزى!"
 ٥ - وە كى قالىنى ئادەم پېخەم د بۇويە
 سەر و دەست پىدا د بۇويە
 دەرسەد پىدا د چۈوويە.
 ٦ - شىيخ گۆ: ئاقوبۇ! ئەمى خەدىر بدن ژ ئادەم و پېشىقە
 وە كى ئاڭ ھەبۇو، نەدچو جۆ^٣ و ئېشىقە^٤
 ئەوان چى دخوار سال و مەها و جىشىقە?
 ٧ - ئاقوب گۆ: يا سەيدى! ئى وەلا
 ئەول ئىيت نە بى مال، ئى وەلا
 ئەو نە د بى مام وەلا

---

^١ جەم ھەنەك قەولىپىزا ھۆسا تى گۆتن؛

ئاقوب دېيىھە، وەختى قالىنى ئادەم پېغەمبەر چى دىكىر
ئو ب سەرى و دەست و پىن دىكىر

وئى ھەنگى، شى فەخرى ئادىيا كاسا قودرەتى لى كى!

² ژ سەبقا ٢١ ھەتا ٢٥ ب رونى و لگۇرى فيلۆسۆفيا ئىزىدىا قالىنى ئادەم بەدەستىن تاوسى مەلەك و ملياکەتىت دن، لىسى رۆپىن عەردى (ل لالش) ژ تاخ، ئاڭ، باى و ئاڭرى هات جەبلاندىن و روح ژ قەندىلى ئانىن و لىدىانا دەفو شىبابا خىستىنە بەر. ھەر ھۆسا لگۇرى سەبقا پەراۋىزا (٢١) و ئەو گۆت و بىزە ناقبىرا ئاقوب و شىيخ فەخرەدىن دا، ھېنزو سورا شىيخ فەخرەدىن يان (مەلک فەخرەدىن) د گەھە دەرەجا تاوسى مەلەك.

³ جۆ؛ جۆيىك، ئاڭىتى پەچۇو كىر ژ ئەمال و روپارا.

⁴ ئىش ؟ ئاش.

⁵ ئاڭا سەكىن، دچو جۆ و روپارا دەربايس نە دېبۇو..، ئانكۆ ئەو زانىن و مەعريفەت و سورۇ كەرامەتىت خوددىن ھېيشتا ھەر جەم وى بۇو، نە گەھىشت بۇون كەسى، دنياو ملياکەت چاوا د ژيان؟! سەبقا ٢٧ پەرسقا وى دىد.

- خوارنا وان، فەخوارنا وان شکر ئەلەمدللا.
 ٢٨ - شىيخ گو: ئاقوبۇ! ئەمەن خەبەر بدن ژ ئادەم و بالله
 وەكى ئاڭ ھەبوو، نەدچو كىنارقە
 ئەوان چى دخوار، جىش و مەھاوا سالقە؟
 ٢٩ - ئاقوب گو: ياسەيدى! ئەون نەبىيەت جەبىزە
 خواندىنا وان ژ دىيرە
 ئەوان نە د خوار، ژ رەحما خودى دىن تىزە.
 ٣٠ - ئەون نەبىيەت مرسلىنە
 ژ نۇورا يلاھىنە
 خوارنا وان، فەخوارنا وان، ئەلەمدللاو شکرىيە.
 ٣١ - شىيخ گو: ئاقوبۇ! ئەزم كورى رەوالا^١
 من گو^٢ رەفاندى ژ ناڭ سەدوبيست و چار ھەزار سوارا
 ئەز چۈم، راستىيا خۆ نە گۆت چو يارا.^٣
 ٣٢ - ئاقوب گو: ياسەيدى! توپى فاخرى فيرسا
 ئىت وەكى شى فەخرى ئادىيا رونىن مەجلسا
 ئى وەك من چىيە، شى فەخرى ئادىيا ژى بكت پرسا!
 ٣٣ - شىيخ گو: ئاقوبۇ! من عەجىيەك دىه
 نە عەدييارە، نە مويە، نە زمانە، نە گەرويە
 دكىرى وى وەلات و بەرولەلات دچويم
 قەوى شارستانىنى ب رويم؟!
 ٤ - ئاقوب گو: ياسەيدى! عەجىب و نە عەجىيە
 دەفتەرە كىتىيە، تى ھەيە ژ عملى غىيە.

^١ رەوال؛ (روال)، ھەزار، نەدار (بنىرە فەرەنگى: ھەمبانەي پۇرینە؛ كوردى-فارسى، يا ھەزار موڭرىبانى، پەرى

(٣٦٢)

^٢ گو: گۈيىك، وەك تەپىئە كە گۈرۈھەر ژ دارى يان پاتا ئى دروستكىن و كاشۋانى پى دكىن.

^٣ هەر ئەف سەبەقە دەقامولەكى دن دا لىسر ناڭ (شىيخ حەسەن- شىيخ سەن) تى گۆتن.

عالی وان گو؛ کتیبه، ئى گەلەك تانين بەر حسیبە.

٣٥ - شیخ ژ ئاقوب د پرسییە

حزنیکى جزنسىيە، بىزە من راستىيە

ژە حرا مارى ژ چىيە؟

٣٦ - ئاقوب گو: يا سەيدى! ئەف مەعنه ل جەم من ھەنە

عەرەدەك نىنە حوكىمى خودى لى نە

ژە حرا مارى ژ خۆزىا فلىئىه^١

٣٧ - فلان خۆزىا خۆ داۋىتىنە

مەعر^٢ د گەشتى و دەپتىنە^٣

دەرسەد ژە حرا خۆ ژ گېيدە.

٣٨ - شیخ ژ ئاقوب د پرسییە:

مەلەكى بىزىيە، بىزە من راستىيە

بنیاتا قى دن كەنگى دانىيە؟

٣٩ - ئاقوب گو: يا سەيدى! توپى فاخرى زەرگۈنە

ھەر ب حەرفە، ھەر ب ناسىنە

بنیاتا قى دن ل شەمبۇوپى داناپۇ، خۇلاس كربۇو ل ئىنە.

٤٠ - شیخ ژ ئاقوب د پرسییە:

حسنیکى جىستىيە، مەلەكى بىزىيە

نىڭە كا قى دن ل كىيدەر د بۇويە؟!

٤١ - ئاقوب گو: يا سەيدى! من باجار دېتىن كېير

قى دا ھەيە صدق و سەبىل

نىڭە كا قى دن قودس و خەلیل.

٤٢ - شیخ ژ ئاقوب د پرسییە: حسنیکى جىستىيە، مەلەكى بىزىيە

^١ فلىئىن يان فلان؛ بىز كەسە كى نە دىيار و ل ھېزە دخوازتە بىزە، ژە حرا ژ خۆزىا (دېرە)!

^٢ مەعر؛ مار.

^٣ مېت؛ مشتمى، مېزىاندىن.

بېزە من راستىيە

ئاغا ژ بەر قالىنى ئادەم پىغەمبەر مائى ل كۈ دبوو يە؟

٤٣ - ئاقوب گۇ: من باغ دىتن ب ئوسول

تى دا دخونى بلبل و شالول

ئاغا بەر قالىنى ئادەم پىغەمبەر ما بۇو، پى ئاقا كىرىپۇن "بىت ل مەعمور"

٤٤ - شىيخ گۇ: ئاقوبۇ! هندهكى دن ل ويىدەر ما بۇو

ئاقوب گۇ: يا سەيدى! عالمى وان نە ما بۇو

ئاغا بەر قالىنى ئادەم پىغەمبەر ما بۇو

"بىت ل مەعمور" پى ئاقا بۇو.

٤٥ - شىشيخ گۇ: ئاقوبۇ! هندهكى دن ل ويى ما بۇو

ئاقوب گۇ: يا سەيدى! عالمى وان نە ما بۇو

دارا تەمر^۱ ژى پەيدا بۇو.

٤٦ - شىشيخ گۇ: ئاقوبۇ! هندهكى دن ل ويى ما بۇو

ئاقوب گۇ: يا سەيدى! عالمى وان نە ما بۇو

گەنم^۲ ژى پەيدا بۇو.

٤٧ - شىشيخ گۇ: ئاقوبۇ! هندهكى دن ل ويى ما بۇو

ئاقوب گۇ: يا سەيدى! عالمى وان نە ما بۇو

پەمبۇو^۳ ژى پەيدا بۇو.

٤٨ - شىشيخ گۇ: ئاقوبۇ! هندهكى دن ل ويى ما بۇو

ئاقوب گۇ: يا سەيدى! عالمى وان نە ما بۇو

^۱ تەمر؛ دارا قىسىپى. ھۆسا دە دەكقە كۈ دارا قىسىپى سېبۈلە كە پېرۇزى.

^۲ گەنم؛ گەنم ل جەم ئىزىدىا وەك "قوق ئىمان" تى ناسىكىن و لەپىزە دا ژى وەك سېبۈلەك پېرۇز تى خۆ يَا كىرن. (بۇ بىز زانىارىيا ل سەر پېرۇزىيا گەنم، دەكارىن بىزىن كىتىبا: خليل جىندى، نخۇ معرفە حقىقەتىنە ئەلەزىزىدە، چاپا سوپىد ۱۹۹۸، پەرىئى ۷۹-۱۱۴).

^۳ دىارە پېرۇزىيا "پەمبۇو" بەهرا بىز ژ بەر وى يە كىيە فتىلىت چرايىت پەرسىتگەها ژى تىنە دورست كىرن و ل گەمل زەبىئى تىن هل كىرن.

سنک و کوله و قمل^۱ ژئ پهیدا بورو.

۴۹- شیخ گو: ئاقوبو! هنده کی دن ل وئ ما بورو

ئاقوب گو: يا سهیدی! عالمی وان نه ما بورو

کول و شئ^۲ ژئ پهدا بورو.

۵۰- شیخ گو: ئاقوبو! هنده کی دن ژئ ما بورو

ئاقوب گو: يا سهیدی! عالمی وان نه ما بورو

جان تهیار^۳ رفاند بورو ل هدر هفت عەزمانا گیزاند بورو

سەر باñ لالشى دانا بورو پارا هەممو كەسەکى ژئ نە دا بورو.

۵۱- خودى وە كر، وە د قەدراند

تشتەك ژ وئ نافى دعەفراند

قالىچي ئادەم پىغەمبەر پى ستراند.^۴

۵۲- شیخ گو: ئاقوبو! بەرى رۆز ھلتىيە

من دەستەكى گۇشتى ژ تە د ۋېيىھ

نه ژ نىزى، نە ژ مىيە؟!^۵

^۱ سنک و کوله و قمل؛ ئەف ھەر سىن گىنيدارنە دېمىن گەنم و دارانە. مروق دكارە ھۆسا تى بىگەھە كۆ ھەر تاشتەكى ل سەر رووى عەردى چى بۇوي، زەوالى خۆ ھەيە ئەمۇ ئەف كارە ھەفسەنگىغا (تموازن) سروشت و ژيان دىبارتىز.

² كول و شئ؛ گوتنەكە عمرەبىيە ب مانايا ھەممو تاشت تى، ئانكۇ ھەممو تاشتى ل سەر رووى في دن ژ وئ ئاغا پىرۆز چى بۇويە.

³ جان تهیار؛ نافەكە ژ ھەر ھەفت نافىت جۆرىيەت جنا كۆ ل جەم ئىزىدىا تى ناس كرن؛ ئەف ژئ ئەمۇ نافىت وان: "سەخىرى جن- جن تهیار- نورى جن- مەھدى جن- كەوكەپى جن- مرادى جن- جىنى جن" (بىزە كىتىيە: خەليل جندى، نخۇ معرفە...، دوعايا ستىزا دەمباقاپى، پەرى ۱۵۹)

⁴ ستراند؛ پاراست.

⁵ ھەر شىيخ ھەخىددىن پرسىيار ژ ئاقوبىن موسا دكىن و دەقىا بىزانە علم و مەعرفەتا وى د گەھە كور، ئاقوبى ژئ ھەر پەرسقا پرسىيارىت وى ددان. گوئى: ئەز تاشتەكى "گۇشتەكى" ژ تە د خوارزم، ئەمۇ نە ژ داي بە، نە ژ باب بە. د پەرسقا خۆ دا ئاقوب گوت، ئەمۇ گۇشت "كەمس" شەمعون، شەمعون كورى نون، پىشى مەنە موسا پىغەمبەر ل دەقەرا سينا، ئەمۇ بۇووه سەرۆك و رىپەرى وان جوھوئى ژ مىرى دەركەتىن و چى سالا ل بەريا سينا هندا بۇوين. لگۇرى چىقاتۇ كا ئىزىدىا "شەمعون كورى نون" ژ بەرەكى- نە ژ داي و بابا- پەيدا بۇويە.

٥٣ - ئاقوب گۈز: يا سەيدى! سېھىيە كۈرۈز زەرقى

نور ب نورى شفقى

ئەو شەعون كىيىب ژ بەر خولقى!؟^١

٤٥ - شىيخ ژ ئاقوب د پرسىيە:

تو ب حسنىكى جزنيه، مەلەكى بىزىيە

ژ بەرى خولقى كىيە؟ ئى ب بەرى سترى كىيە؟

ئى بناق ھەلکى كىيە؟

٥٥ - ئاقوب گۈز: يا سەيدى! تو يى فاخرى زەرگونە^٣

ھەر ب حەرفە، ھەر بناسىينە

ژ بەرى خولقى شەمعونە

ئى ب بەرى سترى ھەر ھەفت مىزىيەت كاۋونە^٤

ئى بناق ھەلکى قەومى فەرعونە.^٥

٥٦ - شىشيخ گۈز: ئاقوبۇ! تەچەند خاشۇ

ب ۋان معەنیا مە بە سەر خۆھەشّ

حەرامى خۆ ب حەلائى خەلکى مەشّ!^٦

^١ د ۋەردا ھېيشتا پابا (دەرەجا) شەمعون بلىند دىبە، كۈرۈز ژ نورى خولقىيە!

² ھەلکى؛ مەرى، تى چۆپى.

³ فاخرى زەرگونە؛ فەخرى عالىم و زانا و دەروپىش.

⁴ مىزىي كاۋى؛ ئەز بىزىم دەست نىشان كىنە بۇ وان ھەر ھەفت كەمسا و كۆچكى وان، بىت بىز ژ ٧٠٠ سالا دىشكەفە كىن نىشتىن و شۇندا رابۇن و دەركەفتىن. د قورانى دا ژى بناق "اصحاب الکەھف" ناق وان تى بىن.

⁵ چاوا دچىقاتۇڭ و تەھوراتا جوهادا تى، دەمىن مەلەتىن جوھو ب رېيەريا موسا ب دىزى ژ مىسىز دەركەتىن، لەشكەرى فەرعون ب پەى وان كەفت هەتا گەھىشتنە سەر رەخا بەحرى. وەكى چىقاتۇڭ دېيىزە، ئاقا بەحرى بۇ موسا و مەلەتىن وى بۇ دوو فلق و قەبۇو، ئوانان ل بەحرى دا و ب سلامەتى دربار بۇون، گەھىشتنە رەخا دىا ئاقىق، بەلىن دەمىن لەشكەرى فەرعون گەھىشتنە نىغەكە بەحرى، بەحرى خۆ لىيڭ دا و ئەو لىشكەر نىقىز بۇو، مەن!... وەك ژ قەمول دەر دەكەۋە، دىارە ئىزىدى ژى ئى چىقاتۇڭ قەبۇول دەكىن.

بۇچى ئەو قەبۇول دەكىن؟.. ئەف جىچ را وەستان و فەكۈلىنىيە!

⁶ ئانىكى وەختىن ھەنەك پرسىيارا ژ تە دەكىن و تىشتا دېيىزە تە، خۆ سەرخۇش نەكەو حەلائى خۆ بەھرامى خەلکى نە شۇ.

٥٧ - ئاقوب گۈز؛ ياسەيدى! ئەمن ل با تە ب نەدەرن
بەمەتا تە دەنگ دىكىن

ئەم حەالى خۇب حەرامىن خەلکىن ناگۇن.

٥٨ - شىخ گۈز: ئاقوبۇ! ھۆب مەعنييە، ب خەبەرن
با يەك و دوو رونن بەحس دىكىن
عالىي قىدىن چەند قەلەندەرن.

٥٩ - ئاقوب گۈز: ياسەيدى! ئەم و قەلەندەرن
با يەك و دوو رونن بەحس دىكىن
ژ خەلەقنى شى فەخرى ئادىا،
عالىي قىدىن ھەممۇ وەرن.

٦٠ - شىخ گۈز: ئاقوبۇ! ب ژىرىيە
ب مەعرفەتىيە، ب خەبەرلىيە
راست بەازۇز، ھەرە دىيوانا مىرىيە.

٦١ - ئاقوب گۈز: ياسەيدى! ئەم دېزىن
ب مەعريفەتن، دخەبىرن

ل با شى فەخرى ئادىا ب راو و تەگىزىن.

٦٢ - شىخ گۈز: ئاقوبۇ! ئەز فەتكەن د فەتكە كى دا
داما بۇوم د عۆمرە كى دا

من ۱۲۴ ھەزار بۇكىر دىن د وى بوكىرى دا.

٦٣ - ئاقوب گۈز: ياسەيدى! ئەز ژى فەتكەن د وى فەتكى دا
ئەز ژى داما بۇوم د وى عۆمرى دا
من ژى ۱۲۴ ھەزار بۇكىر دىن د وى بوكىرى دا.
٦٤ - شىخ تى ژ ئاقوب ۋان مەعنىا خۇش دې
سۇر و سېى و رەش دې

شەش و شەش دې.^۱

۶۵ - ئاقوب گۇ: يا سەيدى! شەش وى ل سەرى را^۲

شەش وى ل دەرگەھى مىرا^۳

شەش دانە خەلکى عىزىز زانايى ژىرىه.^۴

۶۶ - شىخ تى ژ ئاقوب قان مەعنىما تى د بىيە

رەش و سۆر و سېي دېيىھە

هندو هندو^۵، هند دېيىھە.

۶۷ - ئاقوب گۇ: يا سەيدى! هند وى ل بەحر او جەوا

هند وى ل عەردا و رەوا

هند وى ل عەزمانا و ھەوا

شەرووتى شى فەخرى ئاديا يەك ژى ئەمە.

۶۸ - شىخ گۇ: ئاقوبۇ! وەكى جارا كەفر دەشتى^۶

ھە كە فەرەجا شى فەخرى ئاديا نە د گەھاشتى

^۱ شەش شەش: شەش مليا كەت ل عەزمانا، شەشىت دى سورپىت وانن ل عەردى و ل لالشىئە. ل عەزمانا خوردى، تاوسى مەلەك دسەر وان رايە و ل عەردا (شىخادى). ب شەش رۆژا دنيا ھات دورست (چى) كىرن و رۆژا ھەفتى وەك بىتەنەدان. ل عەزمانا ۱+۶ = ۷ سىتېرىت مەزن ھەنە (عوتارد- موشتىرى- زەھرە- زوھەل- مەرىخ- ھەيىف و رۆز). ۶×۶ = ۳۶ (۶) مليا كەت دان بەر ھەزارا (۳۶) دى بىته (۳۶۶) كو ھەزارا رۆزىت سالىيە.

² سەرى؛ شەش مليا كەت (سىز- كەوكەب) + رۆز، وى ل عەزمانا.

³ شەش سورپىت وان سىز و مليا كەتال عەردىتىنە.

⁴ لگۈرى چىقاتقۇك كا دىنېشەرە شىخادى و شىخ فەخر دا پەيدا بۇۋىي، شىخادى دېيىزى، ئەزىز چىم، بەل سالى سىن جارا، هەر جارى سى سەعەتا، ئەف شەش دەم بەھرا شىخ فەخر بۇون ئەم ب دىندا شىخادى شا بىھ. (بىزىھ چىرۇك كا شىخ فەخر و ئاقوبۇن موسا، ل بەشى چىرۇكىن نەبى و خاسا، گۈتنى عەلىي بابه شىخ)

⁵ هندو يان هند؛ ب دوو مانا تى شەرۇقە كىرن؛ يەك هندو ئانكۇ خەلکى هندى، يَا دووئى گەلەك. چونكە وەك ھەر چىرۇك دېيىز، وى چاخنى شىخادى ھاتىھ دەقىرا لالشى و نافۇر دەنگى كەرامەتىت وى دىنيا تىزى كىرىن، دېيىزىن ژى هندى ژى كۆمە كە فەقىرا ل پى نافۇن كەرامەتىت وى ھاتىن و پاشى شىخانىا وى قەبول كىرن و دەقىرا رۆزھەلاتا گەلىي لالش ئاكىنجى بۇون و هەتا نەمۇ ئەم گۈند (شەقەفتا هندووا = شەقەفتىدووا) لىسر نافۇن مايەو ھاتىھ بناش كىرن. (دیسان بىزىھ چىرۇك كا شىخ فەخر و ئاقوبۇن موسا)

⁶ نافۇ جىيە كى يان گۈندە كىيە، بىدورسىت مەرۆف ن زانە ئەم و ل كوردىستانا باشورە، نىزىكى لالشى، يان ل دەقىرە كە دىيە.

ئیت وە کى ئاقوبى موسا نە د چۆنە پىشى! ^۱

۶۹ - ئاقوب گۇ: ياسەيدى! وە کى جارا ل كەفر بەلای

ھە كە فەرەجا شى فەخرى ئاديا نە د گەھايى

ئەز ژى دازام، ئى وە کى ئاقوبى موسا، نە دچۆنە بەدەنا دايى. ^۲

۷۰ - شىيخ گۇ: ئاقوبۇ! من بۇرا خۇ هل دكەندە

بەر گۈرت بۇ توڭ و زەندە

ئەز ھاتىمە ل بەر ئاقوبى موسا ب برم دارى و دەربەندە.

۷۱ - ئاقوب گۇ: ھە شىيخى منۇ ژ مائى شىيخ شەرەف ^۳

^۱ نە دچۆھە پىشى؛ ئانکو نە دكەفە بەدەنا وى دايىكى و ژىن چى نە دبوو.

² لېيى فى چىرۇكى ئاقوب يان (يەعقوب) ژ سورپ كەرەما شىيخ فەخىر پەيدا بۇويە، ھەر ژ بەر وى يەكىن بۇو ئەف زانىن و شارەزايى گەھشىتى و كارى وي دەمى بىه ئەختىيارى مەرگەھى (با بهشىخ). چىقاتۇڭ ھۆسە دېيىزە؛ كۆ ژنەك ژ وان ژنېت ھەندۇوا چۇ بۇ دەشىت و بارەكى دارا حازىر كۆ بول پېشتا خۇ بىكە و بىنتە مال. دكەر و نەدكەر، نە دكەرى بىتەن وى بارى دارا بەڭىزىھە سەر پېشتا خۇ. دوى گاڭىندا شىيخ فەخىر لېر حاجزىيا خۇ كۆ شىيخادى ئەو بىتەن ھېلا بۇو، لەدەشىتى دەگەريا، دىت ژنەك وال بارەكى دارا و نكارەن رابە. ژنکى گاڭىزى كەرى و ژى خۇاست بەملکى ئايىكارىا وى بىكە و بارى وى بەد سەر پىشى. شىيخ فەخىر گۇنەھە كەر بېچت پېشت ژنکى و دەست بەد بارى وى، ھەر ژ پېشىيەھە وە كارى خۇ درېز كەر، دا دەستى ژنکى و كېيشا، هەتا ژنەك رابۇو. دېيىزەن ھەر ژ ھنگى دا سورپا شىيخ فەخىر ب رىنكا (وە كاز) گەھشىتە ژنکى و شوندا كورەك ژى را ھات ناقى وى كەن (ئاقوب -يەعقوب)! ھەر ژ بەر وى يە كى ئاقوب روح (سورپ) خۇ ناس دكە و دېيىزە؛ بەل، ھە كە نە ژ سورپا شىيخ فەخىر با، ئەز نە دكەفتەمە بەدەنا دايىكا خۇ.... (بىزىزە چىرۇك شىيخ و ئاقوب)

³ دەردا گەلەك پرسىيار تىن مەيدان: گەلۇ! ھە كە ئاقوب ژ بىنەمala شىيخ فەخىرەدىن با، بۇچى دى بىزىنى (ئاقوبى موسا)، دىارە (موسا) ناقق باين وىيە. ھەر ژ بەر وى يە كى ژى ئەو (شىيخ فەخىر) وەك شىيخى خۇ ناس دكە و دېق سەبەقى دا گاڭىزى دكەتى: "ھە شىيخى منۇ ژ مالىت شىيخ شەرەف".

پرسىيارا دووئى ئەمە: بۇچى دېق سەبەقى دا شىيخ فەخىر قى ھەزەمانتن ژ (ئادانىن) و ل سەر مالا شىيخ شەرەف، نە وەك ژ مالا شىيخ شەمسەدىن؟!

پەزۇ فىيسور د. كرايەنپەزۇك فىلىپ دكتىريا خۇ لسەر ئىزىديا ۱۹۹۵ و لىسىكىز (۱۹۳۸: ۱۰۴) د بىزىزە پىشى شەرفەدىن دىشەرە كى دا ل مۇنگۇلا ل سالا ۱۲۵۷-۸. ھاتىپ كوشتن، كورى وى زەين ئەلدىن ژ مافى خۇپىن مېرىياتىن ھات خوار و دا دەستى فەخىرەدىن، بىرى شىشيخ حەسەن؛ ئەمۇي دىاري چاڭ پەيۋەندىتىت باش گەلەك سالا ب مۇنگۇلا را ھېين. لى بەل ل شوندا، سالا ۱۲۷۵-۶. بىرى وى شەمسەدىن ب ئاثاۋەكى دېزى وى رابۇو، شىشيخ فەخىرەدىن مەجبور بۇ بازىدە سورىيا و ژ بەر ئەگەرە كە نەدىyar سالەكى شوندا (1276, r.) ھەرە مىرى. (بىزىزە: كرايەنپەزۇك فىلىپ، Observances of Yezidism-Its Background, Observances and Textual Tradition Guest, J.S.; The Yezidis: a Study in Survival, London and New York. -1993, Survival among the Kurds: a History of

ههی بازیو هر چار تهرهف

ئیت وە کى شى فەخرى ئاديا لى ددن گەر و گەلەف.

٧٢ - شىيخ گۆ: ئاقوبۇ! بۇرى خۇ من لەبساند

مەزن مەيدانا مەلە كا من رەقساند

ب يەك حەرفا حەقىنى ئاقوبى موسا، من ترساند.^١

٧٣ - ئاقوب گۆ: يا سەيدى! ئەزم ئاقوبى ب سورم

ئەز ھاتىمە ل قىچىم

ل گەل جەوابا شى فەخرى ئاديا حازر بىم.

٧٤ - شىشيخ گۆ: ئاقوبۇ! ھندىيۇ

ھەى قىتلۇ، ھەى گران رەجىيۇ

تو كەنگى ب قى مەعرىفەتى خىال بىيۇ؟!

شىخ ئادىن دووپىيە، بىيە: الدەملوجى؛ الېزىدية، ١٩٤٩، پ. ١٠٠. the Yezidis.

لەگورى ئەقى گۈرتىدا دېرۇكى فەخرەدىن و شەمسەدىن، برايىت شىشيخ حەسەن، ئانكۇ كورىت شىشيخ ئادىن دووپىيە كورى ئە بىرە كات سەخەرى كورى سەخەر، بىن كو بناقى ئەلکوردى دەرات ناسىرىن. ئەرى فەخرەدىن و شەمسەدىن دو كەسىت دىن يان ھەر ئەو ھەردوو كەسەن يېت لىھە بىنەمەلا شەمسەنلىقى ئەزىز مارتن؟ ئەرى ئەقە ئەگەر دېرىپىن: فەخرى ئادىا؟ گەلەك سەبەقە ژ تىكىستىت دىن ژى دىنە پالپاشت

ئاقوب گۆ: ھەى شىيخى منۋىز مانى شىشيخ شەرەف

ھەى بازىپۇ ھەر چار تەرەف

ئىت وە کى شى فەخرى ئادىا لى ددن گەر و گەلەف.

(سەب. ٧١ ژ ق. شىشيخ و ئاقوب)

ز قەولىنى شىخ فەخرى ئادىا

ئەزىز عەسلامىمە، ژ ناف و دكارىز عەسلامىمە

ئەزىز مىسىرى بۈرمۇز مىسىرى.

(سەب- ١٠ ژ ق- شىشيخ فەخرى زەرگۇن)

ز بلى في چىرۇكى دېرۇكى، من ژ گەلەك زانىتىت دىن بىستىيە ھەر چەندە ب دىزىقە د بېزىن- دايىكا

فەخرەدىن و سجادىن و ناسىرىن ژ مالا شەرفەدىنە و ئەف خوارزىيەت ئادانىتتە.

ئەوي گۆت كۆ ئەف قىولە وى ژ كۆچەك ئەلاس عنزى كا ژ مالا خدر عەقدالا ستاندىيە، ھەر ھۆسا

ھەندەك قەولىت خۇيىت دى ئەمۇي ژ پىر سليمان حىددۇ ستابانلىنى.

ئەمو ھەرفا حەقىقەتى چى بۇ شىشيخ فەخر ئاقوبى موسا پىن ترساند؟... ئەرى ئەمو بۇ گۈلى تو ژ سورا منى و

ئاقوب ئەمو تىشت قەبۈول كر، يان حەقىقەتكەن دن ھەيە ئەم ن زان؟^١

٧٥ - ئاقوب گۈز: يا سەيدى! هندۇك و هندونە^١

تۆپ و جەبلخانە ل دونە

دایم غولامى باخۇيىن خۆ ب رەجۇنە.

٧٦ - شىيخ گۈز: ئاقوبۇ! هندەتە ئاتقات

ئەزى تە كەفانە كى^٢ ب كم خەلات

دكىرى وى دگەرېت وەلات و بەرۋەلات.

٧٧ - ئاقوب گۈز: يا سەيدى! كەفانەك دى من يى قەلەندەرە

دەرمانى وى ژ تۆزا زەربە

دایم جۆقى كىزىمە ل بەر مە

خودان قى را يى مەفرەبە.

٧٨ - شىشيخ گۈز: ئاقوبۇ! كەفانى دەم تە دوو مەشقە^٣

نە حشکە، تى ھەيدە پار و پشکە.

٧٩ - ئاقوب گۈز: يا سەيدى! كەفانى دى من نە ئەرزە^٤

پىيەر و نە كەفە ب مەرزە

دا رۆژا ئاخىرەت سقۇرە خۇ فە نەشىئە دەرزە.^٥

٨٠ - شىشيخ گۈز: ئاقوبۇ! پرا سەلاقى ئازەرە

^١ ب رۇنى (هندۇك يان هندۇك) بىمانا خەلکى هندىتى.

² كەفان يان كەفان؛ دارە كى چەماندى ژى ب سەرى فەيدە و تىتا پى دەھافىزىن. (بنىزە فەرەنگى: هەنبانە پۆرىنە، كوردى- فارسى، ھەزار، پەرىز ٦٦٠).

كەفان ژ ئاقوب را كىرىدە، دېئىن ھنگى دەف و شىباب بۇون، دان دەستىن ئاقوبۇن موسا ئەمۇ قەمۇن شىخادى بۇو، ھەمتا بىن علم دزائى كەسى وەك وى ژى دەف و شىباب لى نەدەستىن. ھەر ھۆسما تى گۆتن كو قەوالىت شىخادى تاليا ئاقوبۇن موسانە، نە وەك شىجىخت شىيخ فەخەرەدىن، چونكە حەتا ئۇ ژى قەوال لىناڭ ئىزىدىا دگەرىن و دلى وان خۇوش دكىن و علمى دىن بەلاڭ دكىن.

³ دوو مەشق؛ دوو ئالى، دوو كار و تەمرىن، چونكە (دەف) ب كارە كى مۆزىكى- زەبتا كوبىريا- را دىھ و (شىباب) ژى ب كارە كى دى جودا را دىھ. ئەز باوھر نا كم ئەمە گۇتنە، ئانكۇ (دوو مەشق) وەك (دومەشق- دەمشق) يى نېمىسىن يان مانا وى ب دە.

⁴ ئەرز؛ عەردە.

⁵ دەرز؛ كۈن، نەقەب

بین مسلک و بخوره و عهنهره
 دیوانا سلطان شیخادی ئا ب مال و سەرە.
 ٨١ - شیخ گۆ: ئاقوبۇ! بىرا سەلاقى ئا كەسکە
 تە بین بخوره و عهنهره و مسکە
 دیوانا سلطان شیخادی، ئا بسەر و مال و رزقە.
 ٨٢ - مەعنييەك ژ مەعنييەت حەقيقتى
 نەفەسەك ژ يارو برايىت ئاخىرىتى
 شیخ ژ ئاقوب رازىيە ژ قى خلمەتى.
 "تەمامەتىا خودى و سلطان شیخادى و مەلك شیخ سن "

* * *

قهولى ئەز رۆژه کى سەفەر بۇوم^۱

۱- ئەز رۆژه کى سەفەر بۇوم^۲

بەر خلمەتا پەدشى خۆيى ئەكەر بۇوم

دەفتەرا مەلک فەخرە دىن دەر بۇوم.

۲- فەرىم ل وى دەفتەرى

ئۇ دەست و پىن و سەر سجودە دېمە بەرى

لەو گەھشتە من ژوئى گەرى.

۳- گەلى برا ئەز ل وە دەكەم نەسيحەتى

ئۇ چى مىزى ب راسقى بىكت خلمەن

ئەو دى ب پەدشى خۆ كەت منهقى.

۴- پەدشى منى خەولويە

ئەو ب كەسى نە يى حەوجەيو

منەتكارە ژ مىزى ب ئەدەب، ئى ب ئىمان، ئى ب حەيا.

۵- گەلى برا! هەكە وە د قىيت لېسى ئىمان ب كەنە بەرە

دى ب ئەدەب ب مالا خۆ كەن سەفەرە

مىزى بى حەيا، نافى وى كەرە.

۶- مىزى بى حەيا نافى وى "حەمارە"

شىرهەت پى نابت چارە

ھۆستايىن وى زختە^۳ و دارە.

^۱ من ئەف قەولە رۆژا ۲۰۰۰/۳/۷ ل باجاري ئانىيڭ لىسەر زارى باپەشىخى خۇ (شىيخ خەتقۇر كورى شىيخ حەجى) دايە نقىسىنىه. باپە شىيخ ل پايزا سالا ۱۹۳۳ ئى ل قەزا شىيخان، سەر ب باجاري موسىل ژ دايىك بۇويە. شىيخ خەتقۇر رۆژا ۱۹۹۵/۸/۱۱ ئى پاشى مەنا باپەشىخ لىاس بۇوه ئەختىيارى مەركەھى.

² ژ تالىن گرامەتىكى راستى ئەمۇھ بىزىن "ئەز رۆژه کى ل سەفەر بۇوم"

³ زختە؛ دارە كە سەرى ئى تىز دەكەن بۇ ھازۇرتىدا دەوارا.

- ۷- گهلى برا! هه که وه بقیت مهعنیا بپرسی
دی زهبوون بن، شکهستی
ئو دی ب ههفخار بن سهراق بهستي.
- ۸- مهلك فهخرهدين خوش دهليه
ئهو سه کنى ل قهنديله
- ۹- ئهوي هيقين دا ئادهم و نوح و براheim ل خهليه!
- ۱۰- ژوان نه بن سهربهدايه
هون برينه جودى و چهندى چيايه
جودى زهبوونى كيشايه، لەو سەفينا نوح چۈل سەر راوهستايە!
- ۱۱- کار كر سەفينه
واتن دا سورە كە نورينه
ئىقىن ئەو سورا عەزىز مهلك فهخره دينه!
- ۱۲- مهلك فهخرهدين ب سەفينى را
ئهوي هاقيقى ژ نىز و مىيە
مهلك فهخرهدين بولو دهليل و دكىرا.
- ۱۳- مهلك فهخرهدين دهليه كى عىزفە
ئهوا ژ دوران برجان سەدهفە
ئهوا د زانت كى بىيە، كى ئەلifie.
- ۱۴- حەسەن ژ حسىنى پەيدا بولو
نۇورا وى ل قهندىلى راوهستا بولو
ب موجەتا شىخى حەسەن شا بولو.

---

¹ حەسەن؛ ئانکو شىيخ حەسەن، مهلك شىشيخ سن. لگوري فيلسوفيا ئىزدىيا مهلك شىشيخ سن و مهلك فهخرهدين دەرەجا وان ل عەزمانا گەلهك بلندە.

۱۵ - شا بورو ز وی موجبه‌تی

ئو ئه‌وی قه‌وه‌ت دا نه‌بین ئۆمەتى

^۱ ئه‌ول عەزمانا سورا شىخى سونەتى.

۱۶ - ژ با زەبۇونا هاتى جوابه

كۈ دى داھر بت زۆر سەحابە

هېقىنى وان ژ با مەلک شىخ سىنى بواه.

۱۷ - ژ با زەبۇونا هاتى خەبەرە

كۈ دى داھر بت زۆر پىغەمبەرە

هېقىنى وان ژ با مەلک شىخ سىنى ب جەھوەرە.

۱۸ - مەلک شىخ سىن جەھوەردارى چەندى جەھوەرا

نوورا وى ژ قەندىلا دھاتە دەرە

ئه‌وی ناڭ لى دانا، گۇقى: تو يى پىغەمبەرە!

۱۹ - ژ با مەلەكىت عەزمىن هاتى جوابه

كۈ دى داھر بت زۆر سەحابە

هېقىنى وان ژ با شىشىمىسى بواه.^۲

۲۰ - كىر بۇو منارە،

دچنە سەر دەنگازى و ھاوارە،

ئه‌و سورا شىشىمىسە ل گەل چىقاىس يارە.

۲۱ - بانگەكى دچنە سەر دەرائا

ئه‌و سورا مەلەكىت عەزمىن جوابە

سورا شىشىمىسە ل گەل چىقاىس سەحابا.

¹ ئانكى شىخ سىن ژ سورا خودىيە. ئه‌ول عەzmanana شىخى ھەموو ئىزىدىانە، ئه‌و بەرى ھەموو تىشى پەيدا بۇويە

و ب فروارا وى (محمد = نبىي ئۆمەتى) بۇوە پىغەمبەرە كەرامەت گەھشىتى.

² شىخ سىن، شىشىمىس، شىخ فخرەدى؛ وەكى ملىاکەت دەرگەۋايتىت عەزمانان و كارى دنیايى بدەستى وانە.

۲۲ - گەلى برا! ھوون طەما نە بن ل ۋى دى

ئۇ زمانى خۆ كورت كەن ژ گۇتنى

دا ژ طەلپا نە مىين ب تىنى.

۲۳ - مىرىٰ ما بۇ ژ طەلپىيە

دى لى كورت بت دەست و پىيە

دى مىينت، رى نا بەتكە سەر چو رىيە.

۴ - ھنجىٰ رىيَا مەسىن خۆ بکەت خەلەتە

ل سەرى نا مىينت دەولەتە

قوماشى وي دى مىينت بى قىيمەتە.

۵ - قوماشى وي دى مىينت بى بەھايە

پىشە نا رىيەت چو ھۆستايە

خودانى كەوگۈرى^۱ يە، دامايدە.

۶ - ھوون تەمەن بەھەن قوماشى

بەھەن دەستى بەندەل و باشى

ھەكە يى بى عىيە، دى چىتە سەر بازارە كە باشى.

۷ - قوماشى بەھەن دەستى دەلا، بلا بىھن و بىگىزىن

بىھن نىك خواجەي بىيىن.

ھەكە يى بى عىيە، ئەو دى ب سەرى خۆ ھلىيەن.

۸ - ھەو پاش برمە سەر سىيَا خودانى فرۆشا

ھەكە هاتە سەر تە بازارە كە بۆشە،

خۆ زېيدە نەكە، دا لىتە نەبىتە عنۇشە.

۹ - تو خۆ زېيدە نەكە بەھايى

ئۇ "محىتەسەن"؟ لىسەر راوه ستايى

دا ل تە گىرۇ نەبن يارو برايى.

^۱ كەوگۈرى؛ مەلول، بىخەم.

٣٠- دا ل ته گیز نه بن یارو براوه

ئو ب چەنگلی^١ ته نه گرن، ته نه بهنه بهر شرعانه^٢

ئه و ئاخر بەدیله، و خزینا بن کلیلا

سونهت چەند تیتیه سەفیله.

٣١- ل با وان وھ عەيانه^٣

ئىيىن دى رابت طۇفانه

چى طۇفانه كە كېيىرە

خەلكى دژمن وئى ل مە بويىنە وەك شىيخ و پىرە.

٣٢- شىيخ و پىر و مرىيد

ئو "لەد مەحمد ما نرىد"^٤

"أنت المفر يا سلطان ئىزىد"^٥

٣٣- سلطان ئىزى مەفھەرە

ل وان بەستى مەحفەلە

سونەتكانە ل "مختاترە."^٦

٤- بانگا منه خودانى ھەكارى^٧

عەزىزى منۇ ل بەر ھلىنە قى فقارى^٨

تو ھاوه كى بده بەر سونيا دا بىنە لالشى قى جارى.

٣٥- بانگا منه شىيشىمىسى

ب نۇورا خۇزەيناند بۇو عەرش و گورسە

^١ شىرع؛ دادگەھ = مەحکەمە

² عەيانه؛ ديارە، ئاشكرايە.

³ لەد مەحمد ما نرىد؛ رستە كە ب زمانى عەرەبى ئانكۇ كەمس كەسى نا قىيت، كەمس كەسى قەبول ناكەتە،

⁴ "أنت المفر يا سلطان ايزىد"؛ دىسان رستە كە ب زمانى عەرەبى ئانكۇ ياسلطان ئىزى تو مەفھەرى مەبى و دەكارى مە ژقى نخۇشىي رىزگار كى.

⁵ مختاترە؛ ديارە ژ خەتەرا عەرەبى هاتىيە ب مەنابا بىغە و جىئە مەترىسى.

⁶ خودانى ھەكارى؛ مەبەست ژى شىخادىيە.

⁷ فقار؛ ئاستەنگى، طەنگافى.

هاوه کي بده سونيا دا بىنە لالشە.

٣٧ - بانگا منه مەلك شیخ سى بواه

عەزىزى منۇ! ل ۋە مەھەدرى رابە

دا مائى ل سونەتى نەكەمى خرابە.

٣٨ - بانگا منه شیخ فەخرى ئادىا

ئەو سەرافى دوران و هندىا

تو ھاوه کي بده سەر مە و سونيا.

٣٩ - سونى سۆتن ل بن فى كراسى

ئو هند د زەبونى، هند د پېخوانى

ئەوان ب حەق رىيَا شىخادى دىسر خۆ را ناسى.

٤٠ - ئەو بۇ كاسا نورىنە ئو دا مىزرا ب نەھينە

ھندەك پى دبۇونە جىدىيەت سلطانىنە.

ھندەك پى دبۇونە مەجنون، سەوداسەر، ل ۋە دنیاين دىنە.

٤١ - ئەو بۇ كاسا ژ دىير

ئو ساقى ب خۆ جەبىز

پى حالدار بۇون مىز.

٤٢ - مىز پى حالدار بۇون

ئو ئەوان گازى و ھاوار بۇون

شىخادى ئىكە و نافى وى ھەزار بۇون.^١

٤٣ - ژ قۇولىن مىسىنۇ ژارقۇ

ئو سەد رەحىمە ل دايىك و بايتىت گوھدارا

نه ل خەلکى نىقسى، ل خەلکى شىارە

ئەم دەكىمەن، خودى تەمامە...

* * *

^١ لىنى سەبىق بىرىنى دەر دەكەفە كۆر (شىخادى) نافە كە ژ ھەزارو يەك نافىڭ خودى!

چاپته‌ری هه‌شتی

ددره‌هقا هنهک خاس و بابچاک و ددره‌رویشا

قهولی ئۆمەر خالا و ھەسەن چنارى^۱

۱- نەز بېشىم مەددەھى ئۆمەر خالا و ھەسەن چنارى

ئەون شەمالىت شەقىت طارى

ژ حوسنا وان نور دبارى.

۲- ئۆمەر خالا و ھەسەن چنارى

ئەون شەمالىت شەقىت طارى

ژ حوسنا^۲ وان نور دبارى.

۳- مالا بابا، مالەكە ب دەولەتە

ژى دېچت كەرامەتە

شىخادى، پېرىت ئۆمەر خالا كرنە پېرىت خەلەفەتە.

۴- مالا بابا ژ عەنزەلە^۳

^۱ ئەف قەولە ژ ئالىي (بەدل فەقىر حەجى) رۆژا ۲۰۰۱/۱/۲۲ ئى گەھىشته دەستى من، لى بەلىن ئەو ب خۇ ژ ئالىي (حىزى فەقىر ئۆسمان) كى ئەو بىخىز پېرى ئۆمەر خالانە، ھاتبۇو نېسىاندىن. ئەف قەولە كەنگى ھاتىيە نېسىاندىن و ژ دەقى كىن ھاتىيە سىاندىن، ئەو نە ھاتبۇو دىار كرن.

² حوسن؛ جوانى، مەعرىفەت.

³ عەنزەل؛ (أزلي)، كەۋىار، ھەروھەر.

هیقینی وان ژ کانیا سپیه

لن طهواف دبن سونیه^۱

کره ختمی چهندی عهده ویه.^۲

۵- عاشقه کی نورینم

ریبا شیخادی و مهلك شیخ سن بجهق دیینم

شیخادی گر: نه موحنی خهلكی ده ره وینم.

۶- ده ره وینا نه لومین^۳

ئه و ریبا شیخادی و مهلك شیخ سن نافه همین^۴

خاس و قله نده ریت گه لیج لالشی ژی دگازنن.

۷- هه سن چناری و تومدر خالا

ئهون دوو چریت ئیختیارا^۵

ل لالشی، ژ فدقیرا را ئافا دکهن مهزهل و مala.

۸- ئدون دوو میریت خودان چاقه

شیخادی لن دکر سلاقه

گوت: خوش مائیت باقه.

۹- دا من ژ کاسا بهرى

من ۋە خوار لۇقەنتەرى

دا ئەم ب دەین مەدھەي^۶ پىر تۆمەرى.

۱۰- دا من ژ کاسا بادىن

من ۋە خوار ل وئى کانىي

دا ئەم بىدەين مەدھەي پىر ئادى.

^۱ سونی؛ ھېزىدا بىانا ئىزىدى تىن، ئەويتلىپىن ریبا خودى و تاوسى مەلەك و شیخادى دچن.

^۲ عەدھوی؛ ناستاقە بۇ وان كەسان يىن ل پىن رىيۇ رسىت شیخادى دچن، ياخىنى نسبەتە بۇ ئادىان (مالا ئادىا)، كۆكاكا شىيخ و پىرا.

^۳ نەلۈمینن؛ گاڭزىدا ژىئ نەكىن، شەرمەزار نەكىن.

^۴ نا فەھىمىن؛ تى نا گەھن، نزان.

^۵ ئىختىيار؛ ھەم بىانا مەزۇنى و رەسىپى تىن، ھەم بىانا بابه شىيخى لىسەر سجادى رودن، تىن.

^۶ مەدھە؛ سەناو پەستانىدەن.

- ۱۱ - دا من ژ کاسا مهی
 من ۋەخوار بۇو ب وى قەدەھى
 دا ئەم بەھىيىن مەدەھى خودانى قوبەھى.^۱
- ۱۲ - دا من ژ کاسا مېرا
 من ۋەخوار ب شاهى و ديوانىت فەقىرا
 دا ئەم ب دەھىيىن مەدەھى لاوى پىرا.
- ۱۳ - دا من ژ کاسا حەلالە
 من ۋەخوارى دەرحالە^۲
 ئەم وى دەھىيىن مەدەھى ئۆمەر خالە.
- ۱۴ - دا من ژ کاسا عامى
 من ۋەخوارى ب تەمامى
 دا ئەم ب دەھىيىن مەدەھى ئىزىدى شامى.
- ۱۵ - سلطان ئىزىدى يى شامى بۇو
 ئۆمەر خالا ژ سورا دارى بۇو
 ھەسن چنارى ژ ھەوا بەحرى بۇو.
- ۱۶ - شىخادى ژ شامى چۈزىھەرگەھى
 ئىورى^۳ ل جىمەتى، ل بەن مەھى^۴
 ل لالشى، خودانى قوبەھى^۵
 فرى كرە^۶ پى ئالەھى!
- ۱۷ - عالما ژ ويقە دئىنن
 چەندى مىز پىقە دەھىزىن

¹ خودانى قوبەھى؛ مەبەست ژى شىخادىيە.

² دەرحال؛ ئېكىسەر، يەكسەر، بى سىتو دوو.

³ ئىورى؛ لى حازر بۇو، لى بۇوه مىيەقان

⁴ بەن مەھى؛ ئاز باورم مەبەست ژى (بەن ئومەھى) يە.

⁵ فرى كر؛ شاند، ب رى كر.

⁶ ئالەھى؛ نەيە دورە مەبەست ژى عالم و زانا بن!

دڤین نافه کی شریف، شیرین داین.

۱۸ - "ئال-مهه" ئینان ژ ویقه

میز امیزه کر پیقه

شیخادی ژ دهستا داینا ئه و سیقه

۱۹ - هەسن چنارى و ئۆمەر خالا ب قیکى^۱ خوش تى

گۆ؛ هەی پەدشائى منز ل دنى و ئاخىرقى!

صەبرا مە بىيى تە نە تى.

۲۰ - شیخادى ھەرى ھەستە

ھەسن چنارى و ئۆمەر خالا پېشىھەرى شیخادى ۋەھەستا

شباھە كە^۲ ئاقى ژى دخوھەستە.

۲۱ - گۆت: عەزىزى منۇ! مە كانە كى^۳ مە چىكە

نافى خۇ يى شىرىيە شریف لى كە

ھەر شەف، ئىقشارى ئىنيا شباھەك ئاقا كانىا سېي ژ مە را فرى كە.

۲۲ - شیخادى وە دىكى فرووارە

ھەر شەف، ئىقشارى ئىنيا شباھەك ئاقا كانىا سېي ب زىوهېقە دەنارە

قادس ئىسىبىا ب شەھەدىا داودى بن دەرمانە.

۲۳ - میز رونشتن ل دیوانە

دا ئەم ژى ب دەيىن بەيانە^۴

ئۆمەر خالا و ھەسن چنارى ھەر دوو براھە.

۲۴ - من ل وى دىتن زۆر مە جلسە

میر رونشتن بىھقىا شیخادى و مەلک شىخ سەن ژىيىك دەكەن پىرسە

ئۆمەر خالا بابه، ھەسن چنارى پىسە.

۲۵ - پشت قان گۆتىا شیخادى گۆت؛

^۱ قیکى؛ ئىيە كىي، بىقى چەندى

^۲ شباھە كە ئاقى؛؟

^۳ مە كان؛ جى

^۴ بەيان؛ سالۇغ دان، دىيار كىرنا گۆتۈر بىزىا.

گهلى ميزا! ئۆمەر خالا و هەسەن چنارى دوو ميزىت مەزىنە
ئەو ھەردۇو نافەك، ژ نافىيت منه.

٢٦ - پشى قان خەبەرا

دا ئەم ژى ب دەيىن نەدەرە^١

شىخادى و ئۆمەر خالا و شىيختى شەمسا، زنجىرا زەرە.

٢٧ - شىخادى گو: گهلى ميزا! ئا من دگوت، ھەر ئەوە

ئۇ راستە و نە دەرەوە

شىخادى دا مەلك شىيخ سەن، جەلەوە.

٢٨ - مەلك شىيخ سەن جەلەمۈ دخوينە

چەندى ل دىۋان د مەيزىنە

مېزە كى ژ خۇ مەزنەر نا بىنە.

٢٩ - يَا مىزَا ئەو نەفەسە

يا مىزَا ئەو ھەدوەسە

دا مىزَا نەفەسە.^٢

٣٠ - دا پىرا فەرز و زەكايە

دا شىيخا بىشك و مەقەسە

پەدشايىن من ب حوكىمى خۇرى رەوا.

٣١ - ھندە كى دلى خەرقەى ل وى مايد

شىخادى گو: خەرقە^٣ بلا وە بى!

چو دىلان ژ كىنارى تە چىنى نە بى.

٣٢ - سونەت^٤، سونەتا منه

ھەر چار طەريقة دەست ل دامانا تە بى

^١ نەدەر؛ نىزىن، دىتن.

² نەفەس؛ گىيان، روح.

³ خەرقە؛ ئۆز باورم مەبىست ژى فەقىرن، چۈنكە دەمى شىخادى ماش و كارى شىيخ و پىرا دەستىشان

كىرن، فەقىيەت ب خەرقە ژى خواتىن ماش و كارى خۇ بىزانى.

⁴ سونەت؛ ل ھېزە ب مانا رى و رسم، تەريقة، دەستور.. تى.

ئى خاترا ته ل بال نه بى
بلا قەت واجەھى^۱ من نه بى.
۳۳ - ئەوان مىرال ھەۋ دنېرى

ديوانا سلطان ئىزى بۇ شوشە و بىرىقىت زىرى
ئەو كاس شەراب ل طحور بۇو، ئەوان مىرال نۆبە ب نۆب،
ل ھەۋ دگىزى.

۴ - شىخادى گۆ: گەلى مىرال خەرقە ئىمانە
ھنجىن راستا خەرقە شك و گومانە
جى زىر وەرھاتى، رەملە و قىرە و قەترانە
ھەتا ئەبەد ل ئاخىر^۲، ئەدو دەر جىن وانە.

۵ - تەلبىا^۳ مالا بابا ل من كرى
ھىقىن مالا بابا ل مالا شەمسەدین و فەخرە دين
دلن من ئەۋ پى كرى.

۶ - پەدشائىن من چىكىر: گاى و ماسى، بەحر و كورسى
دەشت و چيا، عەرد و عەزمان، مىزگ و زەق
خولىاقەت تەقى، ھىقىن ژ كانىيا سېبى بى
ئەويە وەيە، وەك پەدشا پى دەقى.
ئەم دكىيمىن خودى و شىخادى دەمامن. "

* * *

¹ واجەھى من نەبە؛ نە ئىتىھ دېندارا من، بلا من نە بىنە.

² ئەبەد يىل ئاخىر؛ حەتا ھەتايى، تم و تم.

³ طەلب - طەلەبە؛ خواستن داخوازى كرن.

قهولن مهلا ئەبو به كر^۱

۱- منهتكارم ژ منهق

فافارتم ژ شرعەقى

حەمدللا و شکر، ھافيتىمە سەر پشكا شىخى سونەق.^۲

۲- منهتكارم ژ ميرا

فافارتم ژ خەنزىرا

حەمدللا و شکرى، ھافيتىمە سەر پشكا شىخان و پира.

۳- منهتكارم ژ ئاديا

فافارتم ژ راڤدیا

حەمدللا و شکرى، ھافيتىمە سەر پشكا مالا ئاديا.

۴- ژ ئاديا منهتكارم

ب شىخ و پير، ھۆستا و مەرەبى، يار و بريت ئاخىرهقى ئەزى پارم

ب ستان ئېزىد را خودكارم.

۵- من چى دورە كە زەر دىت

پەدشى خۆئى هنەر بن دىت

من د باطندا قەرە شىخ مەند دىت.

۶- عاشقى دلبهندم

مېرى مەزن زۆر دخوهندم

ئىخسىرى قەرە شىخ مەندم.

۷- عاشقە كى بايزەرم

^۱ ئەف قەولە ژى، ژ وان قەولانە بىت ھېزىا (خېزى لىاس پورتۇ) ل نىسانا ۱۹۹۴ ئى ژ من را شاندىن.

^۲ شىخى سونەق؛ مەبەست ژى شىخ حەسەنە (مەلك شىخ سن)

دەرۋىشەكى قەلەندەرم
مەيدانا حلا يى تۆبە كەرم.
٨- برمە مەيدانا حلا

هاتە پېشىا من ئىلىشا سۆف و مەلا
گۇتن: مەلا ئەبو به كىر بىسلمان نابى، من گۈقى: نا وەللا!
٩- برمە مەيدانا حلا، بۇرى من دەشا

هاتە پېشىا من ئىلىشا، مەلا ئۆسۆف و قەشا
گۇتن: مەلا ئەبو به كىر بىسلمان نابى،
من گۈت: حەقىا سلطان ئىزى ب من يە خوھىشە.

١٠- برمە مەيدانا دۇورە درېڭىز
من ل وى تەرك كىرن، تەحیيات و رۆزى و نەڭىز^١
چەنگلى مەلا ئەبو به كىر گۇتن، گۇ: هلو راستىا بىز!

١١- ئەز وى هاتىم يا چاك ب ئىمان كەم
مزگەفتا شەراب ل خام كەم
حەقىا سلطان ئىزى ناف دا بەيان كەم.

١٢- چەندى كىتىبا دئىين
نوختە كە مەى لى درەشىن
ناڭ سلطان ئىزى، ئى شىرىنى شەريف سەر دا د ئىين.

١٣- سەد كىتىبىن و سەد مىسەجەفن
دانە دەستى مەلا ئەبو به كىر ب سەلەفن
ھەموو چۈن بىر نوختە كە مەى ب تەرەفن.

١٤- كىتىبا سۆر و زەرە
وى دخونم سەران سەرە

^١ هەر چەندە ئەپت تىشىه ئەق داقانۇدا دىن ئىزدىيادا نابە كىر يەك لىسەر دىنە كى دن بىن و بىھ ئىزدىي، دىارە-وەك ژۇنى سەبەقىن دەر دەكەۋە- يەكى وەك مە لا ئە بو به كىر، مۇسلمانلىقى بىجى هيلايە و هاتىھ بۇويھ ئىزدىيە!

وئى قى دا ناقق شىخادى و شىشىمى تەتھرە.

١٥ - ژ كىتىبا ئەز كەشافم

جابا جاي، چيائى قافم

ژ ئاديا ئەزى سەرافم.

١٦ - برمە ديارى به حرا زەلالە كور

ساق وئى به حرى مەيزە كە ژ دوور

غەواسى وئى، بەرى مەلکى غەفۇر.

١٧ - كافرا ل من قرى دا

مېرى مەزن ل من ب خېزدا

بەلى من سەح كر، بەھشت ژ من و برا ژ دېردا.

١٨ - عاشقەكى د پېزىم

رمبازەكى ب رم بېزىم

ژ شىشىمس را د بۇو رېزىم.

١٩ - ئەزم عاشقى عامى

بازىد را بۇوم باسطامى

ب سلطان ئىزىزىد را بۇوم، ل عەردى شامى.

٢٠ - ب عەلى را بۇوم، شەرى كفارى

ب شىخادى را بۇوم رۆژا ل مغارى

ب سلطان ئىزىزىد را بۇوم رۆژا ل بەيت ل فارى.

٢١ - وئى ل نەبىيەت ماھوت خاسا

پادشا خالقە، دگرت هەزار و يەك ناقق.

واجبه ئەم ھەموو ب كەيىن ناسە.

٢٢ - دەقى ئەم ھەموو ب حەق بگۈرين

چى مېرى ل مەيدانا حەق بىڭىرىن

دارساد، ئەم دى ئىزىدى مەرين.

٢٣ - ئەز ھند كم، گۈ: من ژ پرى

حەپەن ما بۇون ل قى سورى
 ئەزى ل وىدەرى بۇوم وە كى ئىزى حەفاند بۇ ژ دورى!^۱
 ۴ - ئەز ھەبۇم بەرى چەندى بىيانا^۲
 وە خى نەيار دەرەد و عەزمانە
 ئەز كرمە مەقان سەر چىقا سەرخلىقى ب گىانە.
 ۵ - ئەز ھەبۇم، بەرى چەندى دەم بۇوم
 بەرى شەھ و خەم بۇوم
 ئەو يەك بۇ، ئەز قى را دوو بۇوم.
 ۶ - ئەزم و ھەر ئەزم
 ئاقسى نەفسى قەبول ئەزم
 حسېنىڭ حەلاج ئەزم
 تۈركى تەتەر ئەزم
 سەفيينا سەرى چىايى جودى بەستى ئەزم
 زىر و زىف و سفر ئەزم.^۳
 ۷ - ئەزم زىرم، عەسلى من سفر
 غافلا ئەو سور دىت و ناس نە كر
 لهو ب دەر حەقىا سلطان ئىزى دبۇن كفر.
 ۸ - ئەز مەلا ئەبو بە كرى جىزىرىمە
 ب ئەسلى خۇنى ئادىمە
 حەمدللا و شەر ئەزى ئىزدىمە.
 ۹ - ئەز مەلا ئەبو بە كرى جىزىرى بۇوم

^۱ ئەۋ ئىزىيە بۇو ناڭەك ژ ناڭت خودى و ژ ئىزىيە شامىن جودا بۇو.

² ئەم تىانن مەلا ئەبو بە كرى بەحسا سورا خۇ يان (سورا ھىقىقىن ئىزدىياتى) دەكە، كۆ بەرى چى بۇونا دن ھەبۇو. زىدەت پىدا دچە و دېتە كۆ ئەو لەگەل خودى يى دووئ بۇو! بىدن- لەگۈرى فىلۆسۆفيا دىنى ئىزىدىا- تاوسى مەلەك يى دووئ بۇو لەگەل خودى.

³ ئەۋە دەست ئىشان كرنە بۇ گەھشتىن سورى ژ يەكى بۇ يەكى دن، ھەر ھۆسا ئىمان ئىنان ب (كراں گەھۆرىن)

ب ئەسلىن خۆيى كۈرىشى بۇوم
حەمدللا و شىك ئەزى ئىزىدۇ بۇوم.

٣٠ - ئەز مەلا ئەبو بە كرم
ئىزىدۇ كى هۆيى فاخرم
شىخ و پىرا و هۆستا و مەرەبى، يار و بىرىت ئاخىرهقى،
ھەرۋ سېھىكال دەرى ئانىا سېپى سەلا د كرم.

* * *

قهولی ستیا ئیس^۱

۱- کەنگى ژ من را بىتن مزگىنه؟

جۇق ب گەلىي لالشى بھورىنه^۲

بەر ب گەلىي لالشى ب چىنه.

۲- کەنگى قايم كار كەن؟

مەتبەخ و شىلاتىت^۳ شىخادى بار كەن

دلى عەدەويا^۴ شاي و شاركەن.^۵

۳- کەنگى ل من جەما دبۇون جۆقه؟

مېرى مەزن دى ھەلگىرت تۆكە

دلى عەدەويا كەفتىن شاي و شۆقه؟

۴- چۆمە دىيارى بهەشتى

ئەو دىندارە ل من خۆش تى

^۱ ئەف قەولە بۇ جارا يەكىن ژ ئالىي (شىيخ عەلۇ كورى شىيخ خەلمەف) دەزمەرا ۶ يا گۇفارا لالش، سالا ۱۹۹۶ ئى، ژ پەرى (۱۰-۳۲) وى هاتىه بەلاف كرن. من ئەف قول وەك خۇ دەن كىتىپى دا، دا نېسىاندىن، ب تەن ھەنەك شاشىيەت چاپ كرنى رېزمانى سەر راست كرن، ھەر ھۆسا شۇۋە كرن و رۇن كىرنا ھىندهك گۇتنا من لى زىنە كر. ستیا ئیس- ناۋى ماكا (دايکا) شىخادىيە.

² ھورىن؛ بۇ چۈن و لقا ئاۋىن بىكار تى، ھېزىھ مەبەست ئەوه كەنگى دى طوافيكەر زاف وەكى ئافا چەما ئىينە گەلىي لالشى.

³ شىلان؛ بەرھەم و نائى مالا شىخادى ژ ھەموو رەنگ و تەرزى.

⁴ عەدەوى؛ ئەويىت ل رىيَا شىخادى دەچن. لەدەمە كى ئەف گۇتنە وەك ناۋەكى بۇ ئىزدىيا دەھات گۇتن، نە ژى ھەنەك نېسىكار في گۇتنى ل شۇنا ناۋى ئىزدىيا د نېسىيەت خۇدا بىكار دېتىن.

⁵ شار؛ بىگەلەك مانا تى: باجىزى مەزن پىركان قەيسىرى، مالا گىزىگۈزاتكا، دەستمەلا سەرى ئىنا، دەستمەلا رەشا دۇرا كومىي ھەرىن يىن خەلکى شەنگالى دەھافىن سەرى خۇ،... ل ۋەدا "شار" ب مانا ئافەدان- كۆز بۇ ئيانا خۆشە- بىكار هاتىه.

جندی میر بوو، لیسی رهش^۱ لی.

۵- خهلك و هرن زهربا بیین^۲

قوب دکه‌سکن، هلیل دزیرین

ئهو ژ کەرهما شەمسەدین و فەخرەدین.

۶- فرجین^۳ ل وان قوبه‌ها

ریزا بابان و ده رگه‌ها^۴

دئ تواف کەیین هەر ھەشت قوبه‌ها.^۵

۷- فەرجیم ل وان قوبیت ب نور

خاسا ل بەر بەستى مەھەدر^۶ و مشور

بەھەشت ئەوه، يال گەلیي كۈور!^۷

۸- گەلیي لالشى ب نافە

وى پىدا د ئىتن ئافە

زار^۸ مە دە زۆر سلاقە.

۹- سلاف و سەد جوت سبا تە بخىزە

د بېڭىمە وە گەلى مىزرا

روح وا دەرى ئانىيا سىبى، قالب وى ل ھىزە.

۱۰- دلى منى وەھايە

ئىلاھىيۇ! تو ل مە بىكەي شايە

¹ لىسى رەش؛ مەبەست ژى خەرقەيە، ئانكۇ وەختى شىيخادى ل لالشى ديار بۇوي، ئهو بەنگى دەرويىش و خەرقەپۇش ھاتە پىش.

² زهربا بیین؛ ئانكۇ ھىزىو كەرامەتىت شىيخادى ب بىن.

³ فرجین؛ مەيزە كىرىن، لىن نېزىن.

⁴ باب و دەرگەھ؛ هەر دوو يەك مانانە، يەك بىزمانى عەرەبىيە و يادن بىزمانى كوردىيە.

⁵ ديارە لىدەمەكى ھەشت قوب ل گەلیي لالشى هەبۈونە، لىن ناما بەن مەرۆڤ شەمش قوبالى دىينە. ئەرى

⁶ گەلە، ئهو دو قوب بىت كى ژان خاسى بۇ؟.. كەنگى و بېچى ئەو ژ گەلیي لالشى ھاتىنە ھالاندە؟!

⁷ مەھەدر؛ كارى خىزى.

⁷ زار؛ زمان.

دئ طواف کهین دهري کانيا سپي لگهـل کهـکـ شـیـخـ شـهـیـلـیـهـ.^۱

۱۱ - ئـهـزـیـ دـلـ هـۆـیـ بـ کـهـسـهـرـهـ
گـهـلـ بـراـ دـبـیـزـمـهـ وـهـ ئـهـفـ خـهـبـهـرـهـ.
دـئـ طـوـافـ کـهـینـ دـهـرـیـ کـانـیـاـ سـپـیـ لـگـهـلـ فـهـرـشـیـتـ مـهـرـمـهـرـهـ.

۱۲ - دـلـ منـیـ بـ کـهـسـهـرـ بـیـ
ژـهـسـنـ پـیـرـکـ^۲ هـهـتاـ دـهـرـگـهـهـیـ بـ غـمـرـبـیـ
ئـیـلاـهـیـوـ! توـلـ مـهـ بـ نـهـدـهـرـ بـیـ.

۱۳ - کـهـسـهـرـاـ رـهـشـیـ^۳ کـارـهـ
خـۆـزـیـ قـهـنـهـرـ بـهـسـتـیـ لـهـتـیـ جـارـهـ
دـئـ طـوـافـ کـهـینـ دـهـرـیـ کـانـیـاـ سـپـیـ لـ گـهـلـ زـمـزـمـ وـ مـغـارـهـ.

۱۴ - ئـیـلاـهـیـوـ! ئـهـمـ قـیـکـرـاـ بـخـواـزـنـ مـرـازـهـ
مـهـعـبـوـدـیـ مـهـ شـیـخـادـیـ، خـودـانـ ئـاتـقـادـیـ
بـ شـیـشـمـسـ بـگـرـیـنـ ئـهـینـاـنـ
مـهـلـکـ شـیـخـ سـنـ لـ مـهـ بـکـهـتـ شـهـفـاتـیـ.

۱۵ - شـیـخـ وـ بـهـ کـرـ روـیـتـ لـ وـیـ جـفـاقـیـ
مـهـمـبـرـ کـیـ عـادـلـ دـقـیـتـ روـیـتـ لـ سـهـرـ وـیـ بـسـاتـیـ^۴
وـهـ کـیـ مـهـتـبـهـخـجـیـ شـیـخـادـیـ، بـانـگـ کـدتـ؛ هـیـ وـهـرـنـهـ سـعـانـیـ!

۱۶ - سـمـاتـهـ يـهـ سـهـبـیـلـهـ
يـهـ بـنـ قـالـهـ، يـهـ بـنـ قـیـلـهـ
يـهـ بـ رـیـیـهـ، بـنـ بـهـرـتـیـلـهـ
راـزـدـارـیـتـ دـهـرـوـیـشـانـ وـ دـهـلـیـلـاـ.

^۱ شـیـخـ شـهـیـلـیـهـ؛ ئـهـزـ باـوـهـرـمـ ئـهـفـهـ کـهـ ژـ نـاـفـ نـاـفـهـ کـهـ ژـ مـهـزـنـهـ کـیـ ژـ مـهـزـنـیـتـ جـناـ.

^۲ هـهـسـنـ پـیـرـکـ؛ ئـهـ ژـیـ بـاـچـاـکـ کـیـ ئـیـزـدـیـاـیـهـ وـ لـ سـهـرـدـهـمـیـ شـیـخـادـیـ بـوـوـ، نـیـشـانـگـهـاـ وـالـ نـاـفـانـیـاـ شـیـخـادـیـ دـاـ.

^۳ ئـهـفـهـ نـاـفـ دـاـنـهـرـیـ فـیـ قـهـولـیـهـ، ئـانـکـیـ (بـیـرـ رـهـشـیـ حـهـیرـانـ) ژـ بـ وـیـ يـهـ کـنـ ژـیـ منـ بـ تـیـپـاـ مـهـزـنـ نـقـیـسـیـ. بـۆـ

راـسـتـیـاـ گـوـتـنـاـ منـ ژـیـ، لـ سـهـبـ. ۱۷ وـ ۱۹ بـ ئـهـشـکـهـرـاـیـ نـاـفـ (رـهـشـیـ پـیـرـ) وـ (حـهـیرـانـ) تـنـ، کـوـ هـمـمـوـ بـ

هـهـفـرـاـ دـبـتـهـ (بـیـرـ رـهـشـیـ حـهـیرـانـ)، مـرـؤـفـهـ کـیـ زـاـنـاـ وـ پـهـانـیـاـ قـوـلـیـتـ گـرـنـگـ لـسـهـرـ نـاـفـ وـیـ هـاتـیـهـ شـهـوـنـانـدـنـهـ.

⁴ دـبـیـزـنـ ئـهـوـلـ سـهـرـدـهـمـیـ شـیـخـادـیـ ژـیـاـیـهـ وـ هـۆـزـاـنـقـانـ وـیـ بـوـوـیـهـ.

پـسـاتـ؛ سـجـادـ، يـانـ ژـیـ چـالـاتـکـاـ خـوارـقـ.

۱۷ - کەسەرا رەشى پىزە

خۆزى رونشبانە ل جەلسا مىرە

جەھى سەما لى دكىشىن فەقيرە.^۱

۱۸ - من فەقير دىتن ب جۆش^۲

مالدارن، ب تاجن، ب تاج پۆش

گەلى يارا فەخۇن سەد جارى نوش!

۱۹ - ھەى ل من حەيرانى

من ل وىدەر دىت بۇو جندى

ئەوه ب مانى جىچ دين و ئىمانى.

۲۰ - ئەوه رەواق ل رەوا

قەندىل وى د ئىسىن، پەرى وى ل ھەوا

قوبىلتاتا مە مىزى عەدەدە وى ئەوه.

۲۱ - دەرگەھ بەر ب روڭاڭا

خۆزى دەرباز بۇوما ناڭا

دى من ل پادشى خۆ كر با سلاڭە.

۲۲ - خۆزى چۆبامە وى دەرافى

رېزا ستۇنى و میراڭ^۳

كەسەرا رەشى پاڭى.

۲۳ - کەسەرا رەش مەرگەھى

خۆزى دەربازبامە وى قوبەھى

دى من طواف كر با ستۇنا شىيىشمس ل گەل وى شەربەھى.

۲۴ - ئەز وى دنالىم، بىرينا من وال مىيلاڭى

^۱ ئەف تىشتكى بالكىشە: ئەرى گەلۇ! بەرى ب تەن فەقىرا سەما دكىشىا، يان ئەف كەسىت نەما زى سەماين دگىزىن، تىندا بەشدارى دكىن؟!.. هە كە بتهن فەقىرا سەما دگىز، بۆجى سىستەمىن وى ھاتىھ گوھارتىنە؟.

² جۆش؛ كەلەندىن، وەك ئاقا لسەر ئاڭرى كەل دېتىي، ھۆسما ئەو فەقىر زى بۆ عەشقا دين و ئىزدىتىي دكەلىان.

³ میراڭ؛ ئەم كەسى ئاقا، ئاقادانىا بەھىسىن و ب سەر خەلکى دا دابىش دكە. دە زى مەرۇڭ بۆ سەرە كائىيا ئاقى بىكار بىنە.

وئى دكالم وەكى بەرخى ل پى ماڭى
دئ من طواف كر با ستوна شىشىمىس لگەل بەرى شباڭى.

٢٥ - ئەز ھاتە دئ طواف كەمە
سجودى ل بەر پادشى خۇ بەمە
دئ پەريت نورانى ل چاقىت خۇ دەمە.^١

٢٦ - ئىلاھىيۇ! تو مرازى مە زۇو كە
خۆزى چۆبامە ل بەر وان پەريا، ل وان سندرووکا^٢
ئىت خەملەن لەتىنى بۇو كا.

٢٧ - ئىت خەملەن لاتىنى^٣ عەرس
ژى دېچن برق و بروس
ل بەر دېيسىن فند و شەمال و بسوس.

٢٨ - دلن من ما بۇو ل بەر قى فكارى^٤
ئىلاھىيۇ! تول بەر مە ھلگىرى قى فقارى^٥
دئ من طواف كر با دەرى كانيا سېلى ل گەل ززمۇم و مغارى.

٢٩ - ب وئى فقارى داماڭە^٦
مەقلوب و مەرگەھ، ئەو جىه و ئەو مقامە
قەددەم گەها مىر خدر "عەلييھى ئەلسەلامە".

٣٠ - مىر خدر^٧ كۆ مىرە
ل دن و تاخىرهقى خەبىرە

^١ دەمەن ئىزىدى ل پەريا زىيارەت دىن، ئەو وان پەريا ب سەر و چاقىت خۇقە دىن!

² سندرووک؛ جىھەكى بلندە ژ دارى يان گىچىچ و چىمەنتۈپ لىسەر گۈرۈت مەزن و كەرەمدار ئافا دىكىن، وەڭ تابوت، ب پەرى و قوماشا وئى سندرووکى دا دېۋشىن و خەملەك لى زىيارەت دە.

³ لاتىن يان لەتىن كۆل سەبقا ١٣ ئى دا ژى هات بۇو، من نە زان بىدوستى مانا وئى چىھە، ھەر چەندە ئەز ل گەلەڭ فەرەنگا گەرام.

⁴ فكار؛ فىكىر، ھزر، بىر كىرن.

⁵ فقار يان فكار؛ ترس و لەرز، ئاستەنگى، گەھىنە ترسى.

⁶ داماڭ؛ حەيرىم، مەندەھۆش بۇوم.

⁷ مىر خدر؛ دىيارە ناڭ مىرەكىيە ل سەرددەمى شىخادى، چونكە دېئە ئى مىر خدرى شىخ ئاحمەد ئائى بۇو سەر رىيما باوەريا شىخادى.

- ئەوی موتیع^۱ کر بوسهید ئەحمدەل کبیرە.
- ۳۱- ئەز وى دنالم ژ دەستى وان برينا
كلىيىت وان خزينا ستونا ھەر چار دينا
وى دەستى مەلەك شەمسەدینە.
- ۳۲- شىشىمىس و شىيخ ئەمير بابكۈر يى فەقىرىه
بىشەف و رۆزى وى ل تىچىرىه
شىشىمىس قىخىست بۇو چرايى ب نەدىرىه
- ۳۳- شىشىمىس قىخىست بۇو چرايى ب جىش
میر وەسىلى بۇو ل پېش
شىشىمىس د زانت كىيە ل سەرو كىيە ل پېش.
- ۳۴- سەكى بۇو سەرورە
میر وەستا بۇو ل قەنتەرە
شىشىمىس د زانت كى ل سەرە و كى لبەرە.
- ۳۵- دلى من وەھايە، ئىلاھىيۇ! تو ل مە بىكەى شايە
ئەف قەولە، قەولە كى عەين ل بەيزايە
تەمامەتىيا قەولى ژ خودايە.
"ئەم دكىمن و خودى يى تەمامە"

* * *

---

¹ موتیع؛ قايل بۇون، رازى بۇن دەست دانان بەرانبەر تىشىتە كى دى.

قهولى پىر ھەممەدى بۆز^۱

۱- عىزىفا وە گۈوپە

پەدشى من ھەر ھەبۈرىيە
نۇور بۇو، نۇور لى چۈرىيە.

۲- ژ نۇورى، نۇور چۇر

ھەفت دەرەج چۇر
مە خىر چال بىز نە چۇر.

۳- عىزىفەت مانى كۈورىن

قى دەكىرن نە زۆرن
شىرعەت^۳ لى د دۈورىن.

۴- زەرباب و دەرۈپىشا

كىرن تەفىيىشە
دلى مە ئىشَا.

۵- ھات جىشى ئىزىيدە

چاقىدىر دېجىدا
پادشى مى وە حىدە.

۶- جۆق - جۆق وەرن

لەت و شىرا رما بەرن

^۱ ئەف قەولە ژى ل رۆزى ۰۰۰۱.۰.۰.۲۰۰۱ ژ ئالىين (باین شقان) گەھشتىيە دەسىن من. ھەلبەت (باین شقان) ئەف قەولە ب نە تەمامى ژ باین خۆز ھلدايە، باین وي ژى لىسالا ۱۹۲۸، دەمن ئاكىچىن گۈندى شىكهفتىدووان بۇو، ئىمۇي ژ (پىر چەرۇوت) بىستىيە و ژ بەر كىرىيە. مخابن ھەمۇ قول نا ئىتە بىرا و تەن ئەف (۱۳ سىب.) ل بىرى ماڭە.

² گۈپە؛ گۈزىيە، ژ بۆ مەسەلا كىش و قافىيە و سا ھاتىيە گۈتنە.

³ شىرعەت؛ ئىسلام، مۇسلمان.

قزلبیشە^۱ ترا بەرن

۷- پیرى ھەمد خەبەر دىرا

بوال پىرە چەنگى شىّرا

سى راھەر دچوون بىرا.

۸- هات ھەورە كى قەمۇى رەشە

سەر سۆرە، دل قەرقەشە

جىشى قىلېشە.

۹- سەفوهقى^۲ نە د ھنسافن

زۆرن، دزاڭن

ئيتقاتا وان خاڭن.

۱۰ - دەنگ دەتە وا مىزرا

بىن ھەموو جى كەتىرا

بگەن رىكە ب تىرا، ب شىزرا.

۱۱ - چەدىرا چىلىرىا^۳

سۆر بۇ ب خۇونا كەقىرا

وه كى كاي باي دىرىه.

۱۲ - كىش شرین شەكرىتە

سەر مەحكى دىارتە

۱۳ - مەھدەر پەدشايىه

ئىزدان ب مە خۆش شايىه

مە گول تو كەسە نە مايد.

* * *

^۱ قزلبىشە؛ لەشكەرى دەولەتا ئۆسمانىلى كى هەندە كا كۈزىت(کوم) سەرى وان دسۆر بۇون.

^۲ سەفوهقى؛ وسا دىيارە مەبەست ڙى (سەفوهى) يىمبەراتۇرىيەتا فارس.

^۳ چىلىرىا؛ چىلىرىان: ئەم جى شەرى ھەرە مەزن دناغەر ئىمبەراتۇرىيەتا ئۆسمانىلى و سەفوهى، لىسالا ۱۵۱۴ دا قومى و تىدا جىشىن ئۆسماانيا سەركەتى و بۇ جارا يە كىن كوردىستان دناغا ھەردوو ئىمبەراتۇرىيەتا ھاتى دابەش كىرن.

قەولى مىز مەھمەدى كوردى^۱

- ۱- گەلى يارو برا
ژ وە^۲ د بىم ما جەرا^۳
دا بىان، ئىنى بىن خەبەرە.
- ۲- مەھمەد گۇز: ئەز مىز
گۆھ دەن گەلى ژىر
ژ وە را دەم تەفکىر.
- ۳- جەما بۇون ل مە مىز مىزە
بىكەن ژ مە تەگىزە
ئادانى، قاتانى، شەمسانى، سى مىزە.
- ۴- كىشان شىر بەھر تىز^۴

---

^۱ ئەف قەولە ل رۆز ۲۰۰۱.۰۶.۰۷، ز ئالىن (باين شقان) گەھشىتە دەستى من. ئەف قەولە ژى وەك قەولىت بەرى (مشەختى = مەلا خەليل) لسالا ۱۹۲۹ ژ دەق (پېر چەروت) بىستىيە. وەك (باين شقان) دېيىزە: دەب مىز مەھمەدى كوردى، كورى شىيخ ئەبو بەكرى ئەربىلى بە، كۆ ژ بىنەمala شىيخىت شىيخو بەكى شىيخ ئەبو بەكى بۇو، ژ ئوجاغا قاتانىي.

² ژ وە؛ ژ وە را، بۆ وە.
³ ما جەرا؛ گۆتكە كە عمرەبىيە بىانا چى بۇو.
⁴ دىارە ئەف قەولە ل سەر وى رۆزى هاتىه گۆتنە، دەمىن ب پىلان شەر ژ ئالىن قاتانىن (مىز مەھمەدى ئەربىلى) لسەر ئادانىي هاتىه كىن و دەجلەسا شىخادى دا قركرنا شىيخىت شىيخ حەسەن ئانى و بىز ژ ۸۰ ھەشتى كەسان ژ وان كوشىن و كارى میراتىيا ئىزدىا ژ بىنەمala شىيخ حەسەن بىستىنە و بىيىخە دەستىن خۆ، بەن نەكارى جىن وان دىن زى بىستىنە. (بىزە: الدملوجى، صەدىق؛ الېزىدە، پەرى ۲۱ و ۳۹، ھەر ھۆسا جۈرجەپەپ؛ الېزىدە، بقايا دىن قىسىم، پ. ۵۵). ھەللىت ئەف رواداھ ل دەستپېكىا چەرخى يازىدى زايىن، ئانكۇ پاشتى شەرپەت دۇوارپەت بەدرەددىن لۇلۇ دەرى شىيخ حەسەن و تەقايىا ئىزدىا و قركرنىت ئائين سەرەت وان. ھەر ل وى دەمى مىرگەها ئەربىلى و سۆرانىزى كۆ دىن دەستى مىز مەھمەد دا بۇو، نە ماو ئەمۇ ۋە گەريانە دەقەرا مىرگەها شىخان- كۆ دىن دەستى بىنەمala شىشيخ حەسەن دا بۇو- بىرۇرى ئەمۇ مىرگەھ ئېيىختە بن دەستى خۆ.

ھەندەك دېيىن، رۆزا قەباغ، دەمىن گۆلکى ژ جەلسىن د بەن بەر شىشىمس، ئەو شىيخە كى ئىتىما بۇو ژ ناش دەستى وان بازدا و خۆ رزگار كى، وى دەمى میراتى ژ دەستى ئادانىي (بىنەمala شىشيخ حەسەن) دەركەفت و كەفتە دەستى قاتانىن (بىنەمala مىرىت ئۇز)!

من حهیفا میر و هزیر

نه کرن ته گبیر.

۵- قاتان گو: ئەم میر مەر گەپىن

ئادان گو: ئىمامى ھەموپىن

ل وە شىخ وەزير.

۶- پەيمان دان دەستورە

نېيسىن بەرات و مشورە

ھەمى ھادر حزورە.

۷- ل مشەقى، ئەرەفاقتى

گۈل خەملەن ل قاتى

بۇھنا خۆش نۇو تى.

۸- مەلى^۱ شىخ سن، مەلکى منه

عەدەدەسى ئىمامى منه

رۆژكى شەمسا منه.

۹- تۇقا تە مەلى سنۇ!

سەرچاڭا ھنى و ھنۇر

مەخفوور كە ل چەندىدا و چەندىۋە.

۱۰- رىكا مە نۇورە زەرباڭە^۲

ئەو رۇناھىيە، ئەو طاڭە

ز طارى، طاڭ دا قە.

۱۱- میر مەھمەد، باطندارە

پىرى ھەسلان گەوهەرە

شەمسى تەتەر شىزە ب خۇ را.

¹ مەلى؛ مەلک.

² زەرباڭ؛ زانا، خودىئىناس، دەروپىش.

۱۲ - بدهت بارانه، بار^۱ مه

ههتا ئۆم ئەلقيامه

بکەن فامه.

۱۳ - پەدشى من دەليله

رېبەرە ل سەبىلە

مه نىنە چو حىلە.

۱۴ - ئەزدایى من خودايىه

شايمە، پەدشايىه

ھەزار ناڭ پى دايىه.

۱۵ - سولتان ئىزىيدە

ئەو ناڭ ل ھەزار زىدە

ھەر رەب ل سەمەدە.

۱۶ - ئىلاھىيۇ! تەمامە

جان دەر كالب دايىه

فروار ژ ئىلاھىيە.

* * *

---

¹ بار؛ پشك، بهر، نسيب.

قهول و چیروکا قهدمی بلبان^۱

۱- ژ میزان و دلی

مهدها بدن ژ ئهولی

قهدمی بلبان ل عەردە موسلى

۲- قهدمی بلبان کور بورو

خودانى علمى پې بورو

قدمى بلبان ژ باطن دا يى سور بورو.

۳- قهدمی بلبان میزە، يى چىيە

خوند بورو ئەلهف و بىيە

قافى دوو بورو، كرنە سىيە.^۴

^۱ من ئەف قهول و چیروکە ژ دەقىق خدر بەركات كەسىز، لرۆژا ۲۰۰۰/۳/۷ ل باجارت ئايىبىك وەرگرتىيە.

قهدمى بلبان، سقاك كرنا نافىن (قهديب يان قضيب البان)^۵، كو نافىن وى دېرىپەرىت دېرىتكىن دا وەك دەرويىش و خودىناس و زانا تى. جىهم ئىزىدىا ژى لىسر ئوجاغا پېرانىن تى هەزماتن.

² قافىيە؛ ھەلبەت د ھۆزانىن كلاسىكىن عەربى دا، كېيشە (وەزن) و قافىيە ھەيە، بىز (وەزن) چەند بەحر ھەنە ئەم ھۆزان لىسر تىن فەھۇناندىن، لى (قافىيە) پېتەك (حەرفەك) يان بىز ل داويا ھەر رىزەكىن تى دوبارە كرن.

ديارە ئەم ھۆزانىنانە گەلە كى چەلەنگە يىن بىكارە دوو پىتا وەك (قافىيە) ل داويا ھۆزان خۇ لەھەف بىنە.

وەك قهول و چیروک دېرىزە، مەلائىقەدى بلبان فيز دىكىر، (قافىيَا) ھۆزان خۇ لىسر دوو حەرفافە دەھونا، لى قهدمى بلبان (قافىيَا) ھۆزان خۇ لىسر سىن حەرفافە دەھونا. ھەر لىسر بابەت ھۆزان و (قافىيە)، عالم وقەۋەلزايىت ئىزىدىا دېرىزەن كۆز ئىزىرى (قافىيَا) ھۆزان وى لىسر چار حەرفاف بورو:

* قادىيا معەلتىت خۇز دەنەقۇن

پىن قادىيا جۇرت ب جۇرتىن

سلطان ئىزىرى چار-چار ب ھەف را د گۇتن.

* قادى ما بۇون د فىكري

داما بۇون، د حەيرى

سد خۇزكە ب وى بە سەد سالى ژ بەر دەستى سلطان ئىزىرى نە دەبرى!

* قادىيا ھالقى بۇون قورغانە

گۇتن، وەكى داهر بورو ئەڭ سلطانە

٤- باب عیزی زانا

گرتن ب چهپلی^۱ قهدى بلبانه

وئى د بره بەر مەلانە.

٥- باب دبیژته مەلەيە

من ئەف کورە ھەيە

من دېق تو چاڭ نەسيحەت بکەيە

٦- مەلا رابوو ب گەف^۲

شەق^۳ ھلانى ب كەف

گۇ؛ قهدى بلبانقۇ! بىزە: ئەلهف!

٧- قهدى بلبان گۇ: ئەلیف ناقى مىرى

مە بىزە قهدى بلبان سەغىرە^۴

قهدى بلبان بەرى تەۋەدەم، پىچ سەد سالى بقى حەرف يى خەبىرە.

٨- مەلا گۇ: قهدى بلبانقۇ! بىزە بى!

قهدى بلبان گۇ: بى سەوادا دجىدە

تو خېز و خۇشى ژوان و بایتىت وان را نە مانە.

* سبحانە ژ مەلەكىن جەلال!

د سەرمە را بۇھورىن بادىل و سال

كىنى دىتىھ يەكى تەفال

لەف علمە بى ل بال؟!

* سبحانە ژ تە مەلەكىن جەليل!

د سەرمە را بۇھورىن سال و بەدىل

كەسى نە دىتىھ، تفال بە بقى علمى خەبىر!

¹ چەپل؛ دەست، مل.

² گەف؛ چاڭ لى سۆر كرن، ترسانىن.

³ شەق؛ تەرخە دارە كە بۇ گەلمەك مانا بكار ئى؛ يەك مامۇستايىا بۇ لىدان و سزادانا شاڭرىتىت خۇ بكار دىانىن.

دوو كارواچى قى شىنى بۇ ھاڙۇتنا دەوارا بكار دىئىن. هەلبەت جارنا ژى ئەف شەق مانا يە كە پىروز دەد و

كارىت مەزن ژ بەر را دىن؛ وەك د علمى دين دا دېيىن (شقا قودرەق) يان (وە كاز=گۈپال) كە پىغەمبەر

و كەرمەدارا بىرىيکا (شەق و وە كازى) كەرىارىت دورى ئاقل نىشان ددان! مەگىتى، دەر ئانىنا ئاڭا زىزمىن ژ

⁴ كەۋەرە كى بىرىيکا وە كازى شىخادى دەمى شىخىت بەمغاپىن هاتىنە جەنگى وى و ئاش ژى خواتىن!

سەغىرى؛ (عەر.). ئانكۇ پچو كى.

ئەو سورا مجیده^۱

مەلا ژ وى سورى يى بەعىيد.

۹- مەلا گۇ: بىزە حى!

قەدى بلبان گۇ: حى، من حەباند ژ دل

تو عالم، ئەز موتلب

ئەم ب چىن با مىر مسلب .^۲

۱۰- بىزە هى!

گۇ: هى بەيانا چى بۇو

شاخەك ژى ب رى بۇو

ئەركان و مەعرىفەتە ژى بۇو.

۱۱- گۇ: بىزە سىن!^۳

گۇ: سىن ناقى ئىكى بىزى

ئۇ تو وى كەتىيە پەنجا شىزى

هە كە تە ئاقىل ھەبال سىزى!

۱۲- مەلا گۇ: قەدى بلبانق، بىزە دال!

گۇ: ب دالى ئەز بۇومە دەلالە

قودرەتا ئەللا تەعالا

بۇومە قەسابى سەرى مەلا دەرحالە.^۴

۱۳- مەلا گۇ: قەدى بلبانق، بىزە زا!^۵

گۇ: زا، زەينەتا دلى

^۱ مجیده؛ (عەر.) مەجید، ناسنافە كى خودىيە.

^۲ مسلب؛ قوللىقىزى دەگۈت، ئەقە ناقى بىزە كى باحارى موسىل بۇ لوى چانخى.

^۳ سىن؛ مەرۆف دكارە بېھەندى رەنگا شروقە بىكە: سىن، خوداوهندى مانگى، يان مەلك شىيخ سىن، هە كە (سینا) بە، بەلكى مەبەست ژى (چىاپ سينا) لนาپەرا مسر و ئوردون و ئىسرايل، كو لگۇرى چىقاتۇ كا جوها (موسا) ل و ئىدەر نورا خودى دىت و هنگى هەر دەھ شىرهت ژ مەلق خۆرا ئانىن.

^۴ هەر چەندە باين قەدى بلبان ئەو بىر بۇوە بەر دەستى مەلاى كو وى فىز بىكە، بەلنى ژ فى سەبەق دىارە كو وى علم و فکرى مەلا؛ ئانكۈپ مۇسلماناتىق قەبول نەكىرە و ئىمان بىزىكى ئىزىدىاتى ئائىھە.

^۵ ئەلىف وېن و سىن و زا.. هەندى، تىپەت هەر زمانە كىنە، دەرۋىش و خودىناسىت مەزن ئان تىپا لىك د دن و شروقە دكىن بېز ناسنافەت خودى و ناسكىرنا وى.

۱- مهلا گو: قددی بلبانو، تو ی ب هویه
هه که ئەف علم و رئ ل با تدیه
چما تو من نا کی مریدی خویه؟!

۲- زهرب نه دیتیه، تو وئ د خورجلی!

۳- قددی بلان گو: مهلى بیزه: حق من ب خودی
شیخی من شیخادی
بیری^۱ من قددی بلبانه.

نهقه ژی چیزو کا باين قهدي بلبانه، چاوا من ژ دهق فهقي خدر بهركات گرت؛
باين قهدي بلبان ل بهر ئاقيق بيوو، ديت سيفهك واب ئاقيق دا تيit، ئهو سيف هلگرت،
بيهنا سيفي دفهورى، گلهك كه خوش ژي دهات؛ رابوو گهزهك ليدا، قلتكهك ژي
كر. پاشى دا خالا خۇ، ب ئاقل فكرى، گوت؛
- نەف سيف ژ رەزى يەكىه، و زەممەتا ويىه، ئهوى مەرۆنى زەممەت قى دا دىتىه و
ل من حەلال نە كرييە كۈئەز قى سيفى بخۇم. نەف سيف ل من نەيە حەلاله. رابوو
جارە كە دى ئهو قلتىكى ب ددانى خۇ ژي كرى، ژ دەقى خۇ دەر ئېخست، كرە
دەوسا^۲ وى داو گوت؛
- ئەزى دېھر قى ئاقيق^۳ دا ھەلگەرم، ئەزى گەھممە وى رەزى، بلا خودانى وى رەزى قى گەزا
من ل سيفى داي، ل من حەلال بکە. ئاقيق وى چۈيە زگى منه، طاما وى ب دەقى من فە
مايىه. هە كە وان دېقىت ئەزى سىغا وان دەمى و هە كە ل من حەلال كرن، ئەزى بخۇم. دېھر
ئاقيق را ھەل گەربا، هەتا گەھشته رېز^۴ (رەز)، سلاف ل خودانى رېز كرو گۇقى: - نەف
سيف ژ رېزى تە؟ گۇقى: - ئا!
بائى قهدي بلبان گۇقى:

د ٿي سهٽ. ب ئهشکه راي دهه دكه ڦفه کو (قهدي بلبان) ڙ پيرانيئيه.

2 دوستی، جی، شون۔

³ ئاف؛ ل هيئه دا ب مانا روبار يان چەم تى.

۴ ریز؛ روز. پر اینا خه لکن شنگالی دهنگی (نه) دکنه (نه)، و هک: پهز = پیز، سه ر = سیز.. هتد.

- ل بهر ئاڻ د هات و من ڙ خو را گرت گهڙه ک لئن دا، پاشی ئهڙ فکریم، من گو: ئهڻ سیڻ ڙ رهڙی جوامیڙه کیه و ئهوي زه حمهٽ پن را دیتیه، کهدا وييه، ئهوي ل من حهلال نه کريي، ئهڙ نا خوم. من ئهو قلتک کريه دهوسا بهري، بدلكی طام و ئاڻاوی چویه زگی من!.. هه که ته ل من حهلال کر، ئهڙی خوم و هه که ته ل من حهلال نه کر، ئهڻه سیڻا ته، ئهڙ هيٺي دكم تو ل من حهلال بکي. خودان رېز گوئي: - ئهڙ ل ته حهلال ناڪم، ما تو ساله کي خلمهتا في رهڙي بکي!

باين قهدي بلبان گوئي:

- هه که من ساله کي خلمهتا رېز کر، دئ تو سیڻا خو ل من حهلال کي؟ گوئي؛ - ئهري وه لا! دئ سیڻا خو ل حهلال کم.

هنگي باين قهدي بلبان رابوو ئهوي سیڻ ب ته مامي خوار. دبیڙن سال فهتلی¹ وه ختن خلمهتا وی خلاس بوو، کول و مهريت خودان رېز برن و دبر دا دانيں و گوئي؛ - مala ته ئاڻا! ڦيچار وی سیڻي ل من حهلال که.

گوئي؛ - باوهري بکه ئهڙ ل ته حهلال ناڪم، ما تو ساله که دی ڙي خلمهتا رېز بکي! هندی رهڙي من که مليه و هندی بهي بوويء، هندی خيڙ و نهعمهتا زېده چي بوويء. ئهڙ ته بهر نا دم و سیڻي ل ته حولال نا کم.

باين قهدي بلبان گوت؛ - هه که من زانيبا دئ ولو ب سهري من ئيٽ، من ئهوي سیڻ نه د خوار، بلا ئهڙ د ئاگرئ مهنجهنيقی دا شهوتيماه. ئهوي ئاڻکه ته زگي من، ههويه دهرباز بوو. وی سالي ڙي ل بهر رېز ما. ديسان سال دهرباز بوو، بووه وه ختن وی، فهگهريا هاته بال خودان رېز گوئي:

- مala ته ئاڻا، ئهڻ دوو ساله ئهڙ خلمهتا رېز دكم، ئهوي قلتکي سیڻي ل من حهلال بکه! گوئي:

- باوهريا ته بئن، ئهڙ ل ته حلال نا کم. کهچه که منه، ما تو کهچا من ڙ خو را بئي. کهچا مني به بئن دهسته، يه بئن چافه، ئا بئن گوهه، ئا لاله! ما تو کهچا من بئي ئهڙ وی سیڻي ل ته حهلال ناڪم. گوئي؛ هه که من کهچا ته بر، توين سیڻا خو ل من حهلال کي؟! لئن فهگيڙا و گوئي؛ - باوهري بکه ئهڙي ل ته حهلال کم.

¹ فهتلی؛ دهرباس بوو، سال فهگهريا سالي.

بای قەدى بلىان گوت: -خەلەفا من ل خودى، ئەزى كەچا تە ژ خۇ را بەم!
خودانى رىز ئەو بەرە قەسرا خۇ، ئەوى دىت كەچەك ل قەسىرى دېچە و تى، ئەولى د نىزە
وەك گۈزىپەكى شەوق ژى د چە. كەچەكە قام درىز، دىم فە، حەتا بىزىيە جوان و بەدەر.
تاشتى خوارو گۇتنى:
-ئەقە كەچا منه. ئەم دېرىن و من ئەف ئاسى بۇون دا بەر تە، ژ قى كەچى را. دا ئەز قى
كەچى بىدە تە و ئەز دى چە خىلمەتەكى. خىلمەتە من ھەيە. كەچ ب قەسىقە، ب باغچەقە
من تەسىلىي تە كىرن و ئەو سېق و كەچا من ژى لە حەلال بن.
ئا، قەدى بلىان ژ وى كەچى چى بۇو. ئەو سېق بۇو سەبەب. بابى وى مە و دەيگە وى
سەروهروا وى كر. د بىزىن، هەكە بابى وى گەز ل وى سېقى نە دا با، دى قەدى بلىان ب
جەوابەكى ھەمو سەكتاندبانە. هەكە ئاڭا سېقى نە چۆبا زگى بابى، ھەر ب جارەكى دى
قەدى بلىان مەلا سەكتاندبا..

* * *

قەولىن دەنون مسرى^۱

۱- ھون بىكىرىن خەلکى ھونە

ئەۋ قەولە ژ قانونە

ئەم دا بىدەيىن مەددەھى شىخ دەنونە.

۲- نە كۆ بەرى خۇرۇنى وەرگەرىنەن

قەست كەنە دىۋاتىت خاسا، خۇپىن هلېنەن

دا وە بىبەنە جىنى خىزى و خىزىاتا لى دەبلېنەن.

(ھەى ل من و ھەرى لى، و ھەى لى لەيلى)^۲

۳- نە كۆ بەرى خۇرۇنى بەتلىن

قەسىد كەنە دىۋاتىت خاسا، پى بوھىلسەن

دا وە بىبەنە جىنى خىزى و خىزىاتا لى قەبلەن.

۴- ھوون قەبۈل بىكىن فروارى

قەست كەنە دىۋاتىت خاسا، بىكەن پۈرسىتى و پۈرسىيارى

شىخادى خودانى قىيارى.

۵- كەسەك ژ سليمان پىغەمبەر مەزىز نە بۇو

ئىقسىز و زەبۈن نەفسا خۇ بۇو

گافا چۇ دىوانا حەقىقى، سەبەب نەفسا خۇ دامايى بۇو.

۶- ئەۋى حۆكم دىكىر ئىنس و جنس و چەندى جانە

¹ ئەۋ قەولە ل رۆژا ۲۱ - ۴ - ۲۰۰۰-ئى من ژ دەقى زانابىن دين (فح). ل ئانىبىك ستاندىيە لەگەل كۆمەكە دىيە

بەرگەتى ژ ق قول و چىرۇڭ و رۇن كرنا لىسىر باوەرىيا ئىزدىي. هەر يەك جى و دەمى خۇ وى بەلاڻ كرن.

- گافا چۆ دیوانا حەقى، سەبەب نەفسا خۆ ما سەفیلە کى سەرگەردانە.
- ٧- هوون بىيىن مىريما مير براھيمە
ئەوى تەرك كىن ملکان و خەزىنە
ھەتا گەھشىتە جىن مەعرفەتى و ناسىنە.
- ٨- براھيم دېئىت: دەنۇنۇ! ھەكە تە دېيت تو بىكەفيه بەندى ئىمماڭ
مسرى تەرك بىكە، وەكى من تەرك كى خۇرستانى
دا بىگەھىيە وى مرازى، وى دیوانى.
- ٩- وەى ل دەنۇن منى دېيم شەمالە
بىخەرقى سلتان براھيم خەملى چۆ بۇوه بالە
رەش خومريان و رەش خيالە دا ژ دلى دەر ئىينا بۇ ئەو خيالە.
- ١٠- وەى ل دەنۇن منى قەلەننەرە
بىخەرقى سلتان براھيم خەملى چۆ بۇوه بەرە
هوون بىيىن رەش خومريان و رەش نەدەرە
دا ژ دلى دەر ئىينا بۇو ئەو كەسەرە.
- ١١- مىريما دەنۇن چىيە
پاشايىن مسرىيە
عاشقى دۆتا پىرىيە.
- ١٢- پىريا دەنۇنى چى بۇو
ئەو عەزىزى مسلى بۇو
عاشقى دۆتا پىرى بۇو.
- ١٣- وى دېئىتە دېيە^١
يا دايى دەنگە کى عىلىي وى تىيە
مەينا دەنگى عەزىزى مسرىيە!
- ١٤- دايى گىرتە دۆقى بىخەبەرە

¹ دى: دايىك

گۆتى: رۆزى رەش بىندەدەرە

تو نا بىنى دەرويىشەكە، بارەكى خەرقى سلتان شىخادى ل بەرە.^۱

۱۵ - دايى ب دۆقى نە د زانى

مەشاندە پى وى سلتانى

گۆ: ژ مە نا يى قەھوئى مىيقانى.^۲

۱۶ - وەى ل دەنۇن مەسىكىنە ژ بەر خۆ كىشا بو سىكىنە

هەردوو چاقىت خۆ كرن بىرىنە سەبەب حزنا گلىيەت^۳ خاتونا.

۱۷ - وەى ل خاتونا بىندەفши سەرمەستە ل بەر دەنۇن ۋە د وەستە

كىز ژ دەنۇن دخوهستە

دەنۇن كىز ژ كەمەندا خۆ فەكىر، دا بۇو دەستە

غەزالى^۴ هەردو چاقىت خۆ بىرىن، ئەھو ژى دانە دەستە.^۵

۱۸ - ب قوردرەتا رەحمانە ئەھوئى شەقى، مىز براھيم^۶ لوان بۇو مىيقانە

چاقىت هەردووا كرن دەرمانە

ب فروارا سلتان شىخادى، نە ئىش تى ما و نە ژانە!

۱۹ - كەسى نە دى ل با چو مۇمنا ئىشەتە

مېزى عالم ب گەرەت ل جۇقەتە

بېتە عاشقى حزنىت^۷ حورەتە!^۸

^۱ (نچ) د وى كاسىتى دا بىز من گۆت: دەنۇن مىرى ژ ئوجاغ وىنەملا قاتانىي بۇو، ئە و بىخۇ شىيخى شىيخۇ به كىرا بۇو، لەو ئەھوئى خەرقە دېر خۆ كرو جەم ئېزىدىا سورە كە چاكە.

² ئانکو گۆت بلا دەنۇن مىيقانىيا مە نە كە، ئەم نىكارىن لىن بارى وى رابن.

³ دې ژى (گۈرىت) خاتونا بە.

⁴ دىارە نافى كىزى دل كەتىيە دەنۇن مىرى غەزال بۇويە.

⁵ چاوا ل پېشىن دا دەنۇن چاقىت خۆ ژ بۇنا غەزالى بىرىن كرن، غەزان ژى ژ بۇنا وى هەردوو چاقىت خۆ دەر ئائىنەن.

⁶ دىارە مەبەست ژ مىز براھيم (بىراھيم ئەدەمە) دەرويىشى ب نافۇ دەنگە ژ باجارتى بلخا/ ئىران ل سالا (

^{۶۱} ۱۶۱. ۷۷۸-ج.). بۇويە و مېزى خوراسانى بۇو، ل سورىا مە گۈرەتلىك وى باجارتى جەبلەيد. (بىزىدە:

فەرھەنگا؛ المتنجد، چاپا دار المشرق/ بىرۇت، چاپا ۳۸ سالا ۲۰۰۰، پەرى ۲. هەر ھۆسما بىنېرە كىتىيە: د.

عبدالحليم محمود، ابراهيم بن أدهم، شيخ الصوفية، دار المعارف؛ القاهرة، ۱۹۹۲، پ. ۲۳- ۳۴)

۲۰ - کهسه کی نه دی ل با چو بابزه را

میری عالم ب خونت ده فته را

ب ته عاشقی حزیت ئەسمه را.

۲۱ - کهسى نه دی ل با چو مۇمنا

میری عالم ب كەت گۆتنە

ب ته عاشقی حزیت ژنه.

* * *

---

¹ حزن: هنەك قەولبىز د بىزىن (حزن)، ئەز باوەرم ياراستر (حسن = حوسن) ئا عەر. ھاتىھ ب مانا جوانى.

² حورمەت: ژن، ژنلک.